INSTITUTIONES
JURIS PUBLICI UNIVERSALIS, NATURÆ, ET GENTIUM,

Ad normam Moraliſtarum noſtri temporis, maxime Proteſtantium,

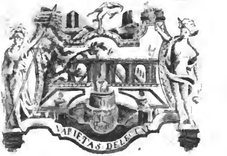
Hugonis Grotii, Puffendorfii, Thomasii, Vitriarii, Heineccii, Aliorumque ex recentissimis adornatæ,

Et ad criſin revocatis eorum principiis, primum fuſiore, tum ſuccinctiore methodo pro Studio Academico, præſertim Catholico, accommodatæ:

AUTHORE

P. IGNATIO SCHWARZ S. J.

PARS SECUNDA
DE JURE GENTIUM.

VENETIIS,
MDCCLX.

Ex Typographia Remondiniana.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

INSTITUTIONUM
JURIS UNIVERSALIS,
NATURÆ, AC GENTIUM

PARS II.

Pars II.

DE JURE GENTIUM.

De jure Gentium.

TITULUS I.

Titulus I.

De statu hominis adventitio, officiisque exinde fluentibus.

De statu hominis sociali.

INSTRUCTIO I.

Instructio I.

De statu hominis adventitio simplici, seu societate conjugali, ejusque natura ac impedimentis.

De statu adventitio imperfecto, seu conjugali, familiæ, herili.

§. I.

§. I.

De natura status conjugalis.

De naturali statu conjugii.

Status adventitius In genere.

QUæritur. I. *Quid status adventitius & quæ officia, inde in societatem humanam fluentia?*

℞. I. Jam supra declaravimus (a), quod *status* hominum *in genere* nil aliud sit, quam *certa hominum conditio*, seu *ratio vivendi*, quæ partim est *naturalis*, quam homo sortitur a sola natura, *independenter* a facto aliquo alio, libertatis congenitæ *restrictivo*; partim est *adventitia*, quæ homini *ex facto aliquo alio*, *seu proprio seu alieno*, libertatis congenitæ *restrictivo*, supervenit. *Explicatur*; sic homo dicitur esse *in statu naturali* constitutus, si sibi soli viveret, plenissime liber, nec ulli alteri subjectus, nisi soli Au-

A 2 thori

(a) P. 1. Tit. 2. Instruct. 1. Quibus addi possunt, quæ *Heineccius* in Elem. J. N. & G. L. 2. c. 1. §. m. 346. apposite scripsit in hæc verba: Status *generatim est*, *qualitas*, per quam unaquæque res limitata est; adeoque *qualitates*, per quas limitatur homo, vocantur *status hominis*. Essentia hominis limitata a Deo, denotat *statum hominis physicum*; actiones liberæ limitatæ per legem, denotant *statum moralem*. Porro status moralis vel est *connatus*, vel ab aliquo ejus *facto* pendet; ille vocatur *naturalis*, hic *adventitius*. Status *naturalis* est qualitas hominis, ab ipsa natura imposita, in qua ejus liberæ actiones *lege naturali* limitantur. Status *adventitius* est qualitas, ab hominis facto electa, per quam actiones ejus liberæ, secundum status exigentiam, lege limitantur: V. G. conditio maritalis, cœlibatus &c. ex qua limitatione contingit, ut uterque status & *certa jura* hominibus tribuat, & *certa* eidem *officia* imponat.

thori naturæ; Contra si *vel sua sponte per factum aliquod proprium* sese alteri mancipet, vel invitus *per factum quoddam alterius* mancipetur, dicitur esse *in statu adventitio*, seu *per factum aliquod aliud, proprium vel alienum, libertatis congenitæ restrictivo*. 2. Et quia in hoc sensu, statui *mere naturali*, * opponitur *adventitius*; quomodocunque *ex facto aliquo alio* dependens, hujus tractationem, non quod præcise sit *juris Gentium*, ** sed quod *ex facto adventitio* affinis sit *juri Gentium*, in hac parte II. commodius explanamus.

In specie. R. II. Status adventitius in specie est *conditio hominis, in certis circumstantiis per factum seu proprium, seu alienum constituti, quæ conditio eundem ad distincta quædam officia, indeque manantia jura determinat.*

Ejus divisio. R. III. Status igitur adventitius est *status societatis humanæ*; societas autem humana nascitur *ex consensu duorum vel plurium, in eundem finem, ac media, fini huic obtinendo necessaria, conspirantium*. *Unde fluit*. 1. Quod *omnis societas* sit *una*, & considerari possit velut *persona quædam moralis*. *Ratio est*: quia omnes in eundem finem, & necessaria media, *uno veluti intellectu* ac *voluntate*, feruntur, adeoque, unam veluti personam, *in consideratione morali* conficiat. *Fluit*. 2. Quod societas *multiplex* esse possit. *Ratio est*: quia, cum quævis certum finem intendat, fines vero diversissimi esse possint, societates quoque varias oriri, necessum est. Hinc, cum de mediis judicium desumatur *ex fine*, sociorum officia & jura, ex ipso quoque societatis cujusvis fine, æstimanda sunt. *Fluit*. 3. Quod inter varii generis societates, duplex præ cæteris memoranda sit. *Simplex*, quæ *est prima*, nec ex minoribus aliis composita, qualis est *status*, seu *societas conjugalis, familiæ, herilis*. Altera *composita*, quæ ex minoribus aliis consurgit, qualis est *civitas*, seu *Respublica*. Alii statum illum *domesticum*; hunc *civilem* appellant, de utroque pluribus hic agendum.

Status conjugalis proprietates. *Quæritur*. II. *Quid de statu adventitio simplici seu conjugali?*

R. I. Inter status societatis *simplicis* status conjugalis est, ordine & dignitate *primus*, atque, spectato præcise *jure naturæ*, dici solet *in genere*, *societas simplex personarum diversi sexus, sobolis rite procreandæ, educandæque causa initæ*.

Declaratur conceptus. *Dicitur* 1. *Societas simplex*, quia inter homines *prima*, ex nulla alia minore composita, abstrahendo, an sit *necessario perpetua*, & *indissolubilis de jure naturæ*, id quod controversum inter Authores. 2. *Dicitur inter personas diversi sexus*; hoc est, inter marem & fæminam, de se habiles, abstrahendo, an sit inter *unum* & *unam*, vel *unum*, *unam* & *plures*, per *polygamiam*, aut *polyandriam*, quæ in re, *spectato præcise jure naturæ*, non eadem est sententia apud omnes. 3. *Dicitur procreandæ & educandæ sobolis causa*, quia hic finis matrimonii *primarius*, ut sit humani generis seminarium, neque soboles aliter, quam a conjugibus, ad hunc finem habilibus, riteque consociatis, produci queat. 4. *Dicitur initæ* per mutuum consensum: siquidem tritum est Jureconsulti scitum: *nuptias non concubitus, sed consensus facit*. Unde connubium sumi solet 1. *Pro ipso contractu*, quo mas & fæmina, de se habiles, sese ad vitæ societatem, generandæ educandæque proli simpliciter necessariam, mutuo obligant. 2. *Pro ipsa conjunctione*, seu *vinculo* viri, ac fæminæ, orto *ex eorum consensu*, verbis vel aliis signis sufficienter expresso. *Dicitur vinculum* ortum *ex consensu*: non enim *actualis* conjunctio corporum, sed *consensus* in obligationem ejusmodi, saltem *implicitus* & *virtualis*, si alteruter eandem petat ad actus conjugales, ex se aptos ad generationem prolis, censetur *de essentia connubii*, seu societatis conjugalis. *Ratio est*: quia matrimonialis consensus saltem *implicite*, & *virtualiter* ferri debet *in obligationem conjugalem*, quæ

* In quo homo consideratur secundum *solam nativitatem*.
** Nam status *conjugalis*, & *familiæ*, vel etiam *servilis*, utique jam ante introductas civitates extitit.

quæ non tantum est ad vitæ societatem, sed etiam ad actus conjugales; etsi & vitæ societas, subsidium mutuum, solatium, & auxilium quo ad officia præsertim domestica, *pro fine minus principali*, merito adstruantur.

℞. II. Status conjugalis institutus est a Deo, *authore naturæ*, adeoque *naturali jure* est quam maxime licitus, ac permissus. *Constat* ex utriusque sexus creatione, ac Creatoris fine: *multiplicamini &c. non est bonum homini esse solum* &c. quibus verbis Naturæ Author & conjugii finem *primarium*, & *secundarium* indicavit, ac approbavit. *Constat*, quod propagatio speciei humanæ nequaquam instituenda fuerit *per vagos solutosque concubitus*; sed utique legibus connubialibus circumscribenda, adeoque non nisi *per matrimonium* exercenda fuerit. Nam citra illud *honesta*, *riteque disposita* inter homines *societas*, vitæque humanæ cultus intelligi haud posset.

Author, honestas.

℞. III. *Status conjugalis est naturæ jure præceptus, non quidem hominibus singulis, sed tamen universitati hominum. Ratio est: quia exigitur ab amore, ad felicitatem naturæ rationali propriam, naturaliter debito, ac ad propagationem speciei humanæ simpliciter necessario.* Hæc absoluta necessitas, propagato *sufficienter* Genere humano, cessat *respectu singulorum*, eo quod meliori bono compensari possit, uti recte docet Angelicus (a): *Præceptum* Genesis: *multiplicamini* &c. * *non respicit singulos, sed multitudinem hominum, quam necessarium est, non solum multiplicari corporaliter, sed etiam proficere spiritualiter. Quocirca satis providetur humanæ multitudini, si quidam generationi carnali operam dent; quidam contemplationi Divinorum vacent, ad totius humani Generis pulchritudinem ac salutem.* **

Necessitas respectu totius humani Generis.

Quæritur III. *An status conjugalis, spectato præcise jure naturæ, notet vinculum perpetuum, atque indissolubile?*

℞. I. *Spectato jure Divino*, a Mundi primordiis, status conjugalis notavit *pactum*, seu vinculum *perpetuum*, atque *indissolubile* respectu omnium hominum, etiam paganorum, cum juri Divino æque subjaceant, ac Fideles; sic ut *contractus temporarius*, per se loquendo, haud esse potuerit *vere matrimonialis*, seu licitus, seu validus. Patet: *relinquet homo Patrem & Matrem, & adhærebit uxori suæ* &c. *ab initio autem non fuit sic*: inde *quod Deus conjunxit, homo non separet* &c. (b) Unde *Tridentinum* (c): *matrimonii perpetuum, indissolubilemque nexum, primus humani Generis Parens, Divini spiritus instinctu pronuntiavit, cum dixit*: *hoc nunc* &c.

Status conjugalis vinculum perpetuum, & indissolubile ex jure Divino.

Notandum tamen. 1. Quod Deus, *propter duritiam cordis* in hoc præcepto Divino per *Moysen* dispensarit cum *Judæis*, sic ut non tantum per quamdam tolerantiam mali merissime impuniti, *** sed *licite*, *valideque* dederint *libellum repudii*, matrimonio verissime dissoluto, id, quod longe probabilior asseverat.

Notandum. 2. Quod *Christus* hanc permissionem abrogarit, & matrimonium primævæ indissolubilitati restituerit.

Notandum. 3. Quod matrimonium consummatum, penes *Christianos* etiam

(a) 2. 2. Q. 152. art. 2. ad 1.

* *Pererius* per ly *multiplicamini* non *legem*, sed *benedictionem* interpretatur.

** *Sabbathina* quæstio est, an in casu, quo omnes laici morerentur præceptum naturæ foret, Religiosis, voto castitatis solemni non obstante, ad conservationem Generis humani, *tanquam majus bonum*, incumbere; nam casus est extra periculum, & valeret præsumptio de instante *per se* universi interitu. Videatur *Sanchez*, *Pontius* &c. In eo protestantice fallit *Thomasius* Jurisp. Div. L. 3. c. 2. f. 449. lit. *b.* dum ait: *instituto primorum Christianorum Sacerdotibus non interdictum fuisse conjugium* (siquidem intelligat contrahendum) *etsi pro præstantiore vitæ genere haberetur, si quis abstineret*.

(b) Gen. 2. v. 24. Matth. 19. v. 8.

(c) Sess. 24. de matrim

*** Nam *Tertullianus*, *Origenes*, *Chromatius*, *Hieronymus*, *Beda*, *Euthymius*, Magister sententiarum apud *Maldonatum*, existimarunt, per *libellum repudii* permissam dimissionem uxoris, *ut quid malum*, quod *Judæi* dum facerent, illicitum quid perpetrarent, utpote nullatenus soluto matrimonio. *Maldonatus* in Matth. 18. dixit *utrumque probabile est, & bonos utraque opinio Authores habet*.

evectum ad rationem Sacramenti, sit nullo casu solubile, nisi ex conjugibus infidelibus, altero ad *Christianam* fidem converso, alter forsan maneat infidelis, nec pacifice cohabitare velit sine contumelia Creatoris, quo casu solvitur matrimonium dispensatione *Christi* quo ad jus Divinum, in favorem fidei, uti habet Apostolus (a), & quod, teste *Sanchezio*, matrimonium *Christianorum* sit elevatum ad unionem *Christi* indissolubilem cum Ecclesia significandam.

Notandum. 4. Matrimonium *ratum*; seu ab Ecclesia ratihabitum, religiosa professione esse solubile; & manente matrimonii vinculo, *ob graves causas* licitum quoque esse divortium, seu separationem *quo ad thorum & habitationem*, quæ omnia alio spectant, & in ordine ad tractationem *de jure naturæ*, obiter hic attigisse, sat est.

Juxta Moralistas non paucos etiam ex jure naturali.

℞. II. *Spectato jure Naturæ*, matrimonii contractum *ex sua natura*, esse *perpetuum*, atque *indissolubilem*, sententia est *valde probabilis*, *adstruiturque satis communiter ab Authoribus orthodoxis*.

Declaratur Assertum. 1. *Quo ad Authoritatem*. *Indissolubilitatem* provenire *ex jure naturali*, seu matrimonii ipsius natura adstruunt *Lyra*, *Abulensis*, *Sotus*, *Covarruvias*, *Cordula*, *Guttierez*, *Ledesma*, *Lopez* apud *Sanchezium* (b). Inter RR. sequuntur Canonistæ communiter, quos inter Clarissimus P. *Franciscus Schmier*, * *Schmalzgruber*, & alii. Adstipulantur inter Protestantes ipse *Puffendorfius* (c), *Heineccius* (d), *Kemmerichius* (e), & alii.

Declaratur assertum. 2. *Quo ad rationem*. Status conjugalis, *spectato etiam jure naturæ*, niti debet contractu, *non qualicunque*, sed ad status hujus finem, seu *primarium*, seu *secundarium*, necessario, ac requisito: atqui talis non est contractus *temporarius*, & *dissolubilis*, saltem mutuo consensu. *Min. P.* Quia est insufficiens *ad finem primarium*, præcipue *ad educationem prolis*, *non solum per aliquod tempus*, *sed per totum vitæ tempus requisitam*, *ut habet Angelicus* (f), contractu temporario, & solubili, minuente arctam conjunctionem amoris mutui, & educationis debitæ curam, sic ut hujusmodi matrimonium haud satis differret a vago concubitu, qui & ipse non semper excludit omnem contractum, eademque secum traheret ferme incommoda, *Naturæ juri adversa*. Si enim mulier nunc uni, nunc alteri nubat, non erit *sat certa* soboles, educatio periculosa, nec *certo* secura, & licet matrimonium ratum careat sobole, ordinatur tamen *per se* ad sobolis procreationem. 2. Quia est adversa *fini secundario*, seu communi subsidio in cohabitatione continua, vi cujus mulier fit adjutorium viri, *principaliter* quidem ad generationem, *minus tamen principaliter* ad mutuum subsidium, solatium, atque auxilium, quo ad officia præsertim domestica. 3. Quia in statu quoque Innocentiæ jam erat matrimonium indissolubile, etsi non fuerit Sacramentum, nec *certo* constet de præcepto Divino positivo, uti asserunt hi Authores. 4. Quia rationes oppositæ nullæ sunt: nam exemplum *Abrahæ*, repudiantis *Agarem*, tantum erat divortium quo ad thorum & men-

(a) 1. Cor. 7. v. 15. *Non enim servituti subjectus est frater, aut soror in hujusmodi, in pace autem vocavit nos Deus.*

(b) L. 2. de Matrim. disput. 13. n. 4. f. m. 130.

* Jurisprud. Can. Civ. L. 4. cap. 5. sect. 1. §. 2. num. 39. vocans hanc sententiam *veritatem orthodoxam*.

(c) De offic. hom. & civ. L. 2. c. 2. §. 6. *nec minus natura tam arctæ conjunctionis ostendit matrimonium debere esse perpetuum*. L. 6. de J. N. & G. c. 1. Sed reformatur a Notatore *Webero*: *sane juri naturali, & rectæ rationi non est adversum, si & ad tempus contrahatur matrimonium. Ita Persæ, Malabares, & in effectu Judæorum matrimonia erant temporaria.*

(d) In elemento L. 2. c. 2. § 449. f. m. 391. *Quum omnia omittenda sint, quæ matrimonii finem impediunt, præcipue educatio perpetuam conjugum societatem requirit.*

(e) In elementis L. 2. c. 2. §. 4.

(f) In 4. Dist. 33. Q. 1. a. 1. in corp. addens: *unde de lege naturæ est, quod parentes filiis thesaurizent, & filii Parentum hæredes sint.*

& mensam, gravibus, licitisque de causis (a); exempla *Judæorum* in libello repudii denotant dispensationem Divinam in jure, *etiam naturali*, propter majus malum evitandum; exempla Ethnicorum corruptelam probant, dicente *Menochio*: *mirum non est, si in hunc errorem inciderint, cum & hi commiserint majora: nam idola coluerunt, & nefandum sodomiæ vitium, quod legi, rationique naturali repugnare sciebant*, &c. (b) Ita hi Authores.

R. III. *Spectato præcise jure naturæ*, matrimonii contractum, non *necessario* esse *omnino perpetuum*, atque *indissolubilem*, videtur esse *sententia haud minus probabilis*, adstruiturque satis magna authoritate Theologorum, ac Canonistarum.

Aliis æque multis juri naturæ hanc vim negantibus.

Declaratur assertum. 1. Quo ad primum hujus sententiæ est *Sanchezius* noster, cæteris præferendus, quod hanc quæstionem ex professo examinarit (c): C. *Bellarminus* (d), dum ait: insolubilitatem matrimonii in causam *primariam & certissimam* referri non posse, *nisi in signum conjunctionis indissolubilis Christi cum Ecclesia*, in quam S. *Augustinus* eam perpetuo referat. *Sanchezius* allegat præter D. *Thomam* (e), S. *Bonaventuram*, *Burgensem*, *Durandum*, D. *Antoninum*, *Cajetanum*, *Medinam*, aliosque novemdecim, addens: *hinc infertur omnimodam indissolubilitatem non competere matrimonio consummato ex jure naturæ, sed ex Christi præcepto positivo Divino; quos Deus conjunxit, homo non separet, ubi elevavit, matrimonium ad esse Sacramenti, & ut repræsentaret indissolubilem Christi per carnem cum Ecclesia unionem*. Moralistas protestanticos addere vix est opus, quos inter *Thomasius*, *Weberus*, *Wernherus*, *Fridericus Ludovici*, & alii.

Declaratur assertum quo ad secundum. Quia uti constat ex præmissis, jus naturæ est *immutabile*, seu *indispensabile*, saltem dispensatione *proprie* tali, seu afficiente *directe* ipsam legem, ejusque obligationem, *de consuetudine vitæ perpetua*, manentibus iisdem circumstantiis: * Atqui talis admitti deberet, cum ante legem gratiæ, per libellum repudii, matrimonium, etiam consummatum, fuerit licite temporarium, valideque solubile: ** immo etiam in lege gratiæ, conjuge infideli habitationem pacificam recusante, dispensaretur.

2. Quia contractus *specialis*, etsi temporarius, & solubilis mutuo consensu, non videtur *absolute* repugnare fini *primario*, & *essentiali* matrimonii: non *certæ* generationi prolis, ut patet: non *propagationi humanæ*, quæ contractu dissolubili & temporario videri posset magis promoveri, dicente C. *Bellarmino* (f): *si consideremus matrimonium ut officium naturæ ad propagandam sobolem, ægre potest reddi ratio, cur ob sterilitatem conjugis non liceat eam dimittere, aut aliam ducere*. Pergit idem Purpuratus: *si matrimonium consideres, ut est in remedium fornicationis, cur non poterit uxor, perpetuo*

 morbo

(a) Quia erat *rixosa*, *superba*, *incorrigibilis*, & *intolerabilis*, uti habent *Cornelius a Lapide* & *Clericatus*.

(b) De arbitrar. Jud. Q. casu 420. n. 88.

(c) L. 2. de matrim. Disput. 13. per totum.

(d) L. 1. de matr. c. 4.

(e) 1. 2. Q. 102. a. 5. ad 3. ubi ait, matrimonium fuisse in veteri lege, *prout erat in officium naturæ*, non prout est Sacramentum conjunctionis *Christi* & Ecclesiæ, quæ nondum erat; *unde & in veteri lege dabatur libellus repudii*, quod est contra sacramenti rationem. Et licet alibi etiam *de jure naturæ* quamdam insolubilitatem tribuat matrimonio, uti in 4. dist. 31. Q. 2. a. 1. jus naturæ tamen non videtur accipere *in sensu rigoroso*, sed pro convenientia quadam naturæ rationalis.

* Id ipsum admittit Cl. P. Fr. *Schmier* in Jurisprud. Can. Civ. L. 1. tr. 1. c. 2. sect. 3. §. 3. n. 169. Unde L. 4. tr. 3. c. 5. sect. 1. §. 2. n. 46. non satis consequenter videtur oppositæ sententiæ deferre, cum scribit, *libellum repudii Judæis ex Divina dispensatione concessum propter odium implacabile, tanquam majus malum evitandum*.

** Non tantum *propter adulterium*, sed etiam propter alias causas *lepræ*, *epilepsiæ*, *sterilitatis*, uti habetur c. 24. Deuteronomii.

(f) L. 1. de matrim. c. 4.

morbo laborans, dimitti? aut cur sobole, rite jam educata, non poterit alia duci? Sed nec videtur *absolute* repugnare *educandæ rite soboli*, eo quod contractus matrimonii, *naturæ jure validus, propter amorem, proli naturaliter debitum, & ad felicitatem societatis humanæ simpliciter necessarium*, essentialiter includat indissolubilitatem etiam mutuo consensu, saltem ad usque *sufficientem* educationem prolis, quam de jure naturæ saltem *stricte tali*, nec ipse Angelicus extenderit ad *usque omnem vitam prolis*, cum neque dominium Patris, post emancipationem, eo usque sese extendat. Finis *secundarius*, puta, mutuum subsidium, solatium, ex cohabitatione *præsertim perpetua*, etsi inferat *conformitatem* naturæ matrimonii admodum consentaneam, ideoque fundantem jus Divinum, atque humanum; non tamen infert *necessitatem*, naturæ matrimonii *simpliciter propriam*, quæ sola fundat jus naturale, uti ex disputatis patescit.

3. Quia ex una parte Moralistæ cum D. *Augustino*, *Angelico*, & aliis, proprietatem matrimonii, *ut absolute* perpetui, & indissolubilis, non referunt, nisi ad unionem *Christi* cum Ecclesia, prorsus indissolubilem: ex altera parte, iisdem testibus, etsi major indissolubilitas, ac perpetuitas, competat matrimonio, *qua Sacramento*, quam *qua contractui*, mere naturali, tamen etiam qua sacramentum, est *simpliciter* solubile: ergo multo magis matrimonium, qua *merum officium naturæ*, abstrahendo a præcepto Divino, erit solubile, nec *ex natura sua* perpetuum. Sequela negari nequit: *Ant.* probat *Sanchezius* multiplici testimonio *D. Augustini*, dicentis: *hujus procul dubio Sacramenti res est, ut mas & fœmina, connubio copulati, quamdiu vivunt, inseparabiliter perseverent* (a). *Sic & Innocentius* III. *matrimonium Fidelium* indissolubile dicit, quia est *Sacramentum;* non item Infidelium, quia non est ratum, seu *sacramentum* (b). Porro matrimonium Fidelium ratum, etsi sit sacramentum, esse solubile saltem professione religiosa, constat ex traditione & jure Ecclesiastico.

4. Quia etiam sapientissimi Moralistæ & Jureconsulti ex Ethnicis matrimonialem contractum, *ex natura sua*, haud judicarunt esse *perpetuum*, ac *indissolubilem*, licita existimantes repudia, quales *Romani*, teste *Plutarcho* (c); Jureconsulti *Pauli*, *Caji*, *Ulpiani* (d); *Platones* (e), *Catones* (f), *Cicerones* (g); quales *Athenienses*, *Cretenses*, & alii. Addit *Sanchezius*: quod, *Christo* dicente: *qui aliam* duxerit, mœchatur, Discipuli audientes, hanc indissolubilitatem, quasi de re nova, & alias inaudita, scandalizati sint, reponentes: *si ita est, non expedit nubere*, ut adeo signum sit, non esse *de jure naturæ*.

5. Quia potissima ratio pro thesi opposita non videtur sat efficax. Nam si dicas, indecens & noxium esse, consensu conjugum mutuo dissolvi posse matrimonia, cum per ejusmodi licentiam non possint non & familiæ & publicus civitatum decor gravissime convelli, reponit *Thomasius* (a): *nos jam occupari in expositione societatis nuptialis, abstrahendo a statu civili, adeoque interesse civitatis, ad quod respiciendum est in legibus civilibus, non miscendum cum fine societatis nuptialis, de quo nunc agimus.*

℞. IV. His in utramque parte libratis.

Unde Vinculum conjugale perpetuum, naturæ rationali consentaneum.

Dicendum. 1. *Spectato statu naturæ, perpetuitas contractus matrimonialis est naturæ rationali admodum consentanea:* Patet ex rationibus primæ sententiæ ac multiplici commodo, præcipue ratione educationis *securioris*, mutui adjutorii

(a) L. 1. de nupt. c. 10. (b) C. Quanto de divortiis.
(c) c. 13. in problem. (d) L. 1. 2. & fin. ff. de divortiis.
(e) L. de legibus dial. 11. (f) Referente S. *August.* L. de bono conjugii. c. 18.
(g) Teste S. Hieronymo L. 1. in *Jovinianum*.
(a) Jurisprud. Div. L. 3. c. 2. n. 129.

jutorii &c. non enim est medium aptius coercendi libidinem, veram stabiliendi amicitiam, atque salutem liberorum promovendi, quam conjugium ad dies vitæ initum, quæ tamen omnia jus naturæ *præceptivum* haud evincunt, cum non omne, quod est conforme rationi, sit *juris naturæ*, & prædicti Authores *hanc convenientiam* cum matrimonii natura ab ipso jure naturæ *proprie tali*, satis distinguere non videantur.

Dicendum 2. *Abstrahendo a societate mere conjugali in se, respectu multiplicis Reipublicæ inter Gentes, contractus matrimonialis videtur Gentium jure esse perpetuus, nec dissolubilis, saltem privata authoritate. Ratio est:* Quia inter plerasque Gentes, cæteris moratiores, matrimonialis contractus celebratur *perpetuus*, nec a quovis *solubilis* pro libitu, cum præjudicio communitatis, cui per tale vinculum jus acquisitum est: ergo, cum perpetuus dici non possit *jure naturæ*, uti dicemus; nec *jure Divino* saltem cognito ut tali, eo quod Gentes pleræque illud ignorent; restat, ut nitatur secundum eorum sensum, saltem *jure Gentium*, quod propter convenientiam cum natura rationali, ac fine matrimonii inductum est.

Privata authoritate insolubile etiam jure Gentium.

Dicendum 3. *Societas conjugalis, spectata in se, & secundum statum mere naturalem, nititur contractu non qualicunque, quavis causa, per mutuum consensum solubili; sed speciali, notante vinculum absolute sufficiens, & commensuratum matrimonii fini primario, generationi nempe, & educationi, proli debitæ, ac simpliciter necessariæ. Ratio est:* quia alias non sufficienter distingueretur a concubitu vago, neque satis præcaveret fornicationis incommodis, ac præjudiciis gravibus, naturæ juri oppositis.

Jure naturæ, etsi sit vinculum speciale.

Dicendum. 4. *Vinculum perpetuum & insolubile, naturæ jure requisitum ex ratione mere naturali, sufficienter probari vix potest.* 2. *Nec etiam sat refutari sententia negans, id, quod tamen in nullum cedit status conjugalis perpetui præjudicium. Ratio* primæ partis colligitur ex rationibus prioris sententiæ, rite libratis, & insuper ex applicatione regulæ *de jure naturæ*. Id solum est naturæ jure præceptum, *quod exigitur ab amore, ad felicitatem naturæ rationali propriam, cuicunque naturaliter debito, quia simpliciter necessario:* atqui vinculum *perpetuum*, & prorsus *indissolubile*, non exigitur ab amore, seu societati humanæ *quo ad speciei propagationem*; seu *proli quo ad generationem*, ac *educationem* debitam, *indispensabiliter* necessario, cum per vinculum etiam *temporale*, & simpliciter *solubile*, sufficienter tamen accommodatum educandæ proli, satis videatur præcaveri fini *primario* & *essentiali* matrimonii, uti colligitur ex dictis: ergo naturæ jure præceptum dici vix potest. Unde cum vinculum matrimonii temporarium, ac suo modo solubile, nec *absolute* exigatur, nec *positive* repugnet amori seu societati humanæ, seu proli naturaliter debito, *quia simpliciter non necessario non apparet sufficiens ratio*, cur ad ea, quæ naturæ jure prohibita, referri debeat, & non potius ad ea, quæ naturæ jure permissa, referri possit.

Necessario perpetuum ac insolubile probari vix potest.

Ratio 2. *partis* colligitur ex rationibus posterioris sententiæ, præcipue quod dispensatio Divina apud *Judæos* nequaquam sit admittenda; quod *Agaris* verum repudium a communiore Interpretum adstruatur; quod finis secundarii commoda ad jus naturæ *strictum* non extendenda; quod sensus sapientum ex Ethnicis, ad corruptelam non semper relegandus, nisi efficax ratio id evincat, etsi fatendum omnino sit per magnam corruptelam, in obviis quacunque de causa repudiis naturæ legem a Gentibus passim depravatam. * Denique insolubilitati Matrimonii per hanc sententiam nul-

Nullo præjudicio in matrimonium redundante.

---

* Teste *Seneca* de benefic. L. 3. c. 6. *Nunquid jam ulla repudiis erubescit? Ammianus Marcellinus* de *Saracenis*: *Uxores illis mercenariæ conductæ ex pacto ad tempus*: teste *Varenio*, *Belga*, in *Japonia* contrahere solent connubia dissolvenda, quandocunque discesserint; vocantur matrimonia *ad Talachy*, id est, *ad beneplacitum*.

nullum creari præjudicium penes Fideles, patet ex mysterio Sacramenti, penes Infideles, constat ex præcepto Divino, ac jure Gentium, & hoc & illo ad vinculum *perpetuum* & *insolubile*, conjuges adstringente.

In statu conjugali pluralitas jure Divino positivo prohibita. In statu conjugali pluralitas jure Divino positivo prohibita.

Quæritur IV. *An status conjugalis, spectato præcise naturæ jure, excludat omnem pluralitatem, seu polygyniæ, seu polyandriæ simultaneæ.*

℟. I. *Spectato jure Divino*, a mundi primordiis, status conjugalis, respectu omnium hominum, etiam Gentilium notavit *vinculum duorum*, exclusivum omnis polygamiæ, seu licitæ, seu validæ. Colligitur ex effato Protoparentis, *tanquam organo D. Spiritus: adhærebit uxori suæ*, non uxoribus; *erunt duo*, non tres, vel plures *in carne una*, uti recte animadvertit *Innocentius* III. (a). In testamento antiquo cum Patribus ratione *monogamiæ* dispensatum fuisse *in lege Divina*, eaque *primæva ac positiva ex Innocentio* III. aliisque colligitur apud *C. Bellarminum* (b). Hæc autem dispensatio, teste *Sanchezio* (c), non concessa fuit externa aliqua scriptura, aut locutione Divina, sed inspiratione interna, Patriarchis facta ad multiplicandum populum fidelem, quæ derivata est *vi exempli*, & *consuetudinis* ad reliquos *Hebræos*. Et quidem eandem dispensationem extensam fuisse ad populum Gentilium, atque ita & ipsis fuisse antiquitus licitam polygyniam videtur docere *S. Augustinus* (d); sed hoc alii negant, eo quod non militaverit pro paganis eadem dispensandi ratio, hoc est, *fidelis populi multiplicatio*, etsi plurimos per ignorantiam Divini juris excusatos velit, *Sotus*, *Henriquez*, *Ledesma* & alii (e). 3. In testamento novo veritatem orthodoxam definivit *Tridentinum: si quis dixerit, licere Christianis plures habere uxores, & hoc nulla lege Divina esse prohibitum, anathema sit* (f). *Unde de jure Divino* novi testamenti est Catholicorum unanimis, & certa oppositam sententiam recte *ut hæresin* rejiciente *Sanchezio* nostro contra *Anabaptistas*, *Lutherum* &c. *

Juxta Moralistas, admodum multos polygynia naturæ jure prohibita est.

℟. II. *Spectato jure naturæ* est sententia *valde probabilis*, adstruiturque communiore authoritate, polygamiam esse *jure naturæ* prohibitam.

Assertum declaratur quo ad *authoritatem*. *Clericato* si fides, est *communis* Theologorum, ac Canonistarum, sed refragatur *Sanchezius* dicens: *non convenit inter omnes*, allegando plures authores pro opposita sententia, uti videbimus. Inter Protestantes *Puffendorfius* de polygamia, *naturæ jure* vetita fluctuat; *Heineccius* (g) cum *Vitriario* (h), omnino prohibitam asseverat.

Assertum declaratur quo *ad rationem*. Pluralitas uxorum videtur repugnare 1. Matrimonii fini *essentiali*, atque *primario*: 2. *Fini* itidem *secundario*. 3. Immo & ipsi felicitati Generis humani: ergo *est naturæ jure* prohibita. *Ant. P.* 1. *De fine primario*. Pluralitas uxorum videtur officere *generationi prolis*. Viro, cum pluribus se indulget, persæpe fœcunditatem enervante, uti exemplo est *Salomon*, qui, *Suida* teste, ex concubinis trecentis non nisi unicum filium cum filia gemina suscepit. Videtur officere *educationi prolis*, dividendo affectum Patris in filios thori inæqualis, uti exempla, passim obvia, demonstrant. Videtur repugnare *traditioni corporum mutuæ*, rem uni traditam pluribus tradendo, claudicante pacto, cum uxor Viro teneatur *insolidum*, violan-

---

(a) In c. *gaudemus* 8. de divortiis. (b) L. 1. de matr. c. 11.
(c) L. 7. de matr. Disp. 81. n. 12.
(d) L. 22. contra *Faustum* c. 47.
(e) Apud *Sanchezium* l. c. n. 13.
(f) Sess. 24. de matrim. Can. 2.
* De jure Divino antiquo non ita convenit, dicente *Sanchezio* L. 7. de Matr. Disp. 80. n. 5. *Quidam polygamiam nec jure naturali, nec Divino antiquo positivo, probibitam esse censent*. *Lutheri* hæresis erat, polygamiam nec esse a Deo præceptam, neque prohibitam in Testamento novo, uti docuit propositione 65. & 66. anno 1528. quem ejus errorem secuti sunt *Anabaptistæ*, damnatum a *Tridentino*. Videatur C. *Bellarminus* L. 1. de Matr. c. 10.
(g) In element. J. N. L. 2. c. 2. §. 37.
(h) Instit. J. N. & G. c. 5. n. 16.

violando primum juris naturalis principium, quod exigit pactum æquale reciprocum juxta illud: *quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*.

Ant. P. 2 *De fine secundario*. Pluralitas uxorum labefactat conjugium, *ut est remedium concupiscentiæ*, si forsan uxor multiplex simul debitum peteret ab uno, haud semper sufficiente, sic ut penes uxores singulas incontinentiæ periculo minus præcaveretur. Eadem incommodat *communi subsidio*, ac *gubernationi domesticæ*, conjugum diversitate, ex muliebri indole, æmulationes varias, rixas, atque discordias excitante, uti exemplo est *Agar & Sara*, *Rachel & Lia &c*. *Ant. P.* 3. *De præjudicio societatis humanæ*. Cum enim jus naturæ, uti *ex Vitriario* animadvertit Clariss. *P. Franciscus Schmier*, sit in omnibus *æquale*, in pauperibus æque ac opulentis, ejusmodi naturalis facultas societatem humanam evertat, necesse est. Siquidem constat, quod per nimiam liberorum copiam etiam familiæ nobiles ad egestatem redigi soleant, sic ut tenui tandem plebecula civitates repletæ, ubi commode evacuari nequeant, mole sua Respublicas evertant.

Confirmant alii cum *Aureolo* & *Victoria* (a). Quod matrimonium jam in prima sua institutione notarit contractum, utrinque æqualem, adeoque videatur esse ita de jure naturæ, ut absque illo matrimonii essentia consistere nequeat.

Confirmant alii 2. Cum *Vitriario*, quod jus conjugale non dependeat a solo conjugum consensu, sed etiam a Deo, *ut Authore naturæ*: atqui hic jam initio præcepto Divino, non mere *positivo*, sed *naturali*, voluit esse pactum reciprocum, æquale, teste *Innocentio III. Conjuges ad imparia non judicari circa matrimonium*.

Confirmant alii 3. Cum *Verano*, quod Gentes sat multæ, solius naturæ radio illustratæ, polygamiæ malitiam agnoverint, præcipue Natio *Germana*, quæ ab uxorum pluralitate semper abstinuit, teste *Tacito*.

Confirmant 4. Quod polygamia *Judæis* permissa, immo & Gentibus communiter usitata post diluvium fuerit, plus non probat, quam dispensationem generalem a Deo factam in lege naturæ, ad citius multiplicandum Genus humanum, per cataclismum pene ad incitas redactum.

℟. III. *Spectato jure Naturæ, polygyniam haud esse, vel fuisse illicitam, videtur esse sententia minor quidem authoritate, ratione tamen non inferior*. *Aliis tamen se opponentibus.*

Assertum declaratur quo ad 1. Hujus sententiæ est suo modo *Sanchezius* (b) allegans pro nostra sententia *Durandum*, *Gersonium*, *Cajetanum*, *Abulensem*, *Medinam*, *Verracrucium*, *Palacium*, *Scotum* &c. ut nihil memorem de protestanticis Moralistis, qui pene unanimi calculo suffragantur. Accedit, quod plerique Authores oppositæ sententiæ cum D. *Thoma* eatenus tantum juri naturæ oppositam velint polygyniam, quatenus est *contra convenientiam*, jus naturale dicentes, *conceptionem naturalem homini inditam, qua dirigitur ad convenienter operandum* (c)

Asser-

(a) Apud *Sanchezium* L. 7. de matr. Disp. 80. n. 6.

(b) L. 7. de matrim. Disp. 80. n. 8. & seqq. ubi ait: Hoc præmisso, *media inter duas sententias amplectenda est*, & dicendum, polygamiam unius viri cum pluribus uxoribus *non esse omnino contra jus naturæ*, seu contra prima ejus principia, sed *aliquo modo adversari juri naturæ*, quatenus est contra conclusiones, ab ipsis primis principiis derivatas, *eo quod non repugnet matrimonii naturæ, nec primario ejus fini*, sed *non satis* cum matrimonio *congruat*, si omnes illius fines spectemus, atque proinde matrimonium illud, cum alia uxore initum, priore superstite, esse *attento ipso jure naturæ, nullum*. Priorem partem probat argumentum, de primario fine & *quia alias Deus non posset dispensare circa uxorum pluralitatem*: posterior pars inde suadetur, quod uxorum pluralitas adversetur secundario fini, *tranquillæ ac pacificæ cohabitationi conjugum, ac gubernationi domesticæ*. Ita *Sanchezius*. Ubi id solum animadvertimus, quod *Sanchezius* supponat, Deum dispensare non posse in jure naturæ, *quo ad prima ejus principia*; posse autem dispensare *in cætero naturæ jure*, uti habet n. 4. adeoque supponit jus naturæ *stricte & minus stricte dictum*, *de congruentia*, uti indicant verba: *non satis cum matrimonio congruit*: quibus omnibus in Parte I. satis respondimus, aliaque juris naturæ principia stabilivimus.

(c) Ad 4. Dist. 33. Q. 1. art. 1. in corpore.

Partim argumento negativo quo ad finem primarium.

Assertum declaratur quoad 2. Argumento negativo, quia nempe rationes allatæ repugnantiam absolutam, cum matrimonii fine *essentiali* atque *primario*, non evincunt. Nam generationi & educationi prolis tantum abest, ut repugnet uxorum pluralitas, ut, *per se loquendo*, propagando Generi humano, etiam aptior videri posset: cum vir unus fœcundandis pluribus conjugibus absolute sufficiens sit, experientia plurium sæculorum post diluvium satis, superque id demonstrante. Inde recte Angelicus (a): *pluralitas uxorum neque totaliter tollit, neque aliqualiter impedit primum finem, cum unus vir sufficiat pluribus uxoribus fœcundandis, & educandis filiis ex eis natis*. Neque huic præponderare potest exemplum *Salomonis* vel infœcundi *per accidens* ob libidinem nimiam; vel fœcundioris, quam adstruat *Suidas*, nullo nixus fundamento, satis authentico. Rursus: pactum conjugale, de traditione corporum mutua, & quidem *utrinque æquale*, matrimonii *fini primario est quidem oppido consentaneum*; *simpliciter necessarium* tamen non est, multo minus *iniquum*, quia & *inæquale*, respectu conjugis, absolute sufficit *ad generationem prolis certam, atque educationem debitam*. Et si conjux suo jure cedere potest ex toto, Viro professionem religiosam permittendo, cur naturæ juri repugnet, si cedat ex parte, sine suo præjudicio permittendo concubinam, quam *Rachel* & *Lia Jacobo* etiam obtrusere (b)? Principium juris naturæ: *quod tibi non vis fieri*, sæpe non nisi *æquitatem naturalem* notat: jus strictum non infert pro æqualitate pacti conjugalis, ubi non est æqualitas rationis pro utraque parte, uti de polyandria declarabitur.

Et etiam secundarium.

Quo ad secundarios fines, salvo primario ii magnam convenientiam * naturæ matrimonii propriam, ideoque Divino jure præceptam, notant, jus naturale *in sola necessitate* fundatum, non *probant; quando ergo*, ut habet *Sanchezius, generatio prolis, & ejus multiplicatio, qui finis primarius est, exigit pluralitatem uxorum, quod prima sterilis sit, ea non repugnabit juri naturæ; quamvis secundarius finis non ita perfecte compararetur*. Periculum incontinentiæ est inefficax, quia deductum ex casu *haud ordinario*; nam teste *Angelico* (c): si attendatur finis *primarius*, vir non tenetur reddere debitum uxori, quotiescunque petit, sed quantum sufficit ad concipiendum. Si attendatur *secundarius*, ducens plures non se obligat ad impossibile. Sed nec uxorum pluralitas tranquillæ conjugum cohabitationi obest *per se*, sed *per accidens* ex malitia conjugum, nec gubernationi domesticæ per se incommodat, utpote quæ principalius dependet a Viro, & per prærogativas uxorum extrinsecas tolli potest. ** *Quo ad præjudicium Societatis humanæ*, multiplicatio nimia jus naturæ permissivum non afficit, quod *pro fine* ipsam humani generis multiplicationem intendit. Nimietas, sicuti habetur *per accidens*, ita jus naturæ non tollit, sed usum restringit, secus ipsa *naturalis libertas* juris naturalis haud foret, cum quovis libero, nulloque alterius imperiis subjecto, magnum redundaret præjudicium in Societatem humanam.

Aliæque rationes allatas.

Confirmatio I. Ex institutione primæva plus inferre non potest, quam contractum conjugii, *utrinque æqualem*, ab Authore Naturæ probatum, ut matrimonii fini *oppido conformem*, & ideo præcepto etiam Divino positivo firmatum; non autem ut *simpliciter necessarium*, ac matrimonii fini *essentia-*

(a) Ad 4. Dist. 33. Q. 1. cit.
(b) Gen. 30. v. 3. & 9.
* Id quod solum per jus naturæ intelligit Angelicus L. 5. ut diximus.
(c) Ad 4. Dist. 31. Q. 1. art. 1. ad 6.
** Uti factum teste C. *Bellarmino* L. 1. de matrim. c. 11. cum ait, fuisse *Hebræis* & Gentilibus duo genera uxorum: quædam ductæ erant & ad procreandos liberos, & ad totius domus gubernationem, *uxores* proprie nominatæ, quarum filii habebantur hæredes; quædam ad solos procreandos liberos assumptæ, & dictæ etiam *concubinæ*.

essentialem : secus idem Author Naturæ, eundem dispensando, mutare in Patriarchis haud potuisset, ut tamen volunt adversarii.

Confirmatio II. Mentem Authoris naturæ deberet probare *ex matrimonii fine*: atqui controversum est, an hic necessario requirat *pactum utrinque æquale*: *Innocentius* jus divinum innuit, non naturæ.

Confirmatio III. Ex quarumdam Gentium praxi recte infert polygamiam *matrimonii perfectioni* minus conformem; sed tamen ex plurium aliarum consuetudine matrimonii substantiæ haud oppositam, neque naturæ jure *absolute* vetitam, æque forsan inferre posset.

Confirmatio IV. Per dispensationem non salvat polygyniam *Patriarcharum* & *Judæorum*. Unde *Assertum declaratur ulterius argumento positivo*. Si *Spectato jure naturæ* contractus matrimonialis, *ex sua natura* dicit vinculum, *utrinque æquale*, exclusivum omnis etiam polygyniæ, tunc Deus, *ut Author naturæ*, dispensasset cum Patriarchis, ac *Judæis*, eximendo illos a lege per dispensationem, *directe* afficientem ipsam legem, ejusque obligationem naturalem, sic ut, quod jure naturæ prius illicitum & inhonestum, *manentibus iisdem circumstantiis*, fuisset licitum, ac honestum: atqui sic *proprie*, & *formaliter* dispensasset in lege naturali, de se *prorsus immutabili*, ac *indispensabili*, uti alibi declaratum. 2. Constat *ab ævo* diluvii ad usque Evangelicam legem, polygyniam a Patriarchis sanctissimis, & a Natione *hebraica*, communi more inductam, nec a Deo improbatam. Constat a Gentibus sat multis, si non plerisque longa consuetudine receptam, nec a moratioribus Sophis naturæ corruptelis annumeratam. Jam sic, non est satis credibile, Authorem Naturæ etiam in populo electo corruptelam naturæ, *de se* & naturali juri & matrimonii fini, *quod propagationem humani generis*, adeo repugnantem, tot sæculis, & tam universaliter tolerasse, vel etiam (si fieri posset) dispensasse. * *Neque sine sufficienti rationum pondere*, facile asserendum, tot Gentes tantopere fuisse corruptas, ut jus naturæ, in puncto ipsius propagationis humanæ, vel omnino neglexerint, vel penitus ignorarint.

Unde S. *Augustinus*, nec præceptum *naturale*, nec etiam *Divinum* agnovit quod ad uxorum pluralitatem, in veteri testamento prohibitam, cum Patriarchas polygamos tantummodo *per inductam consuetudinem* (utique humano juri prævalentem) a peccato excusavit, dicens: *quando mos erat, crimen non erat*. (a)

℞. IV. *Polyandriam simultaneam, naturæ jure esse prohibitam, & matrimonii fini absolute repugnantem, est sententia satis certa, & Authorum, etiam protestantium, unanimi calculo contestata.* *Polyandria simultanea naturæ juri adversa communi authorum calculo.*

Assertum delaratur. 1. *Quo ad authoritatem* nullus est proferibilis ex Orthodoxis; ex Protestanticis, etsi polyandriam licitam *aliquo modo* asseruerit *Thomasius* (b), in secundis tamen curis eandem ex *regulis decori*, & *honesti* rejecit, melius facturus, si *ex regulis justi* pariter rejecisset (c).

Declaratur assertum 2. *Quo ad rationem*. Quia repugnat 1. Matrimonii fini *primario*, quod sufficit: nam per polyviriam, *loquendo regulariter* intendi nequit multiplicatio humani generis, cum mulier non nisi semel quot annis parere possit, uno viro fœcunditati hujusmodi sufficiente. 2. Impeditur

* Thomasius ait Jurisp. Div. L. 3. c. 2. n. 205. Deus, *etiam inter beneficia, Davidi præstita*, recensuit, quod ipsi plures uxores dederit: Quis autem putet inter beneficia referre, quod essentiam hominis turbat, ac jure naturali prohibitum est? Ita ille.

(a) L. 22. contra *Faustum* c. 47. & 48. Item L. unico, *de bono conjugii* c. fin. asserens antiquos Patres, *nec contra legem, nec contra morem* egisse. Item L. 1. de nuptiis c. 9. & L. de bono viduit. c. 7. probat, virorum pluralitatem, non vero uxorum naturæ matrimonii adversari.

(b) Jurisprud. Div. L. 3. c. 2. n. 206. & seqq. Unde n. 211. scripsit, *polyviriam infimum gradum licentiæ obtinere, & prohibitioni propiorem esse, quam præcepto*.

(c) In fundam. J. N. L. 3. c. 2. n. 36.

tur generatio sobolis, & hebetatur fœcunditas, uti patet in meretricibus: 3. Redditur incerta proles, adeoque & *educationis* cura restinguitur ex parte Patris. *Quia repugnat* 2. Etiam *secundario* fini, id, quod additur *ex abundanti*. Non foret aptum remedium concupiscentiæ, una conjuge viris pluribus non sufficiente. 3. Rueret mutua communicatio in plurium virorum familia; imperium maritale foret divisum, una conjuge plures Dominos habente, & sic de aliis. *Confirmatur*: Quia nullum exemplum polyandriæ adduci potest penes Gentes, utcunque moratas, immo & maxime barbaras: etsi aliqua afferantur, de quibus tamen ait & ipse Thomasius, *dubitandum esse homini, genuinis veræ historiæ fundamentis imbuto* (a). Neque quis dicat, polyviriam non repugnare *fini primario*, saltem in casu, quo maritus primus sterilis foret; quo unica mulier superstes, viro sterili juncta; quo, *per pactum speciale*, matrimonii usus non esset concessus pluribus, nisi in annos successivus &c. Certe polyandriam, saltem dispensatione Divina licitam, affirmat ipse *Sanchezius*, & uxorum communionem *Stoici* cum *Platone* (b), sapientibus propriam, reputarunt, eo fine, ut omnes, Patrum instar, æqua charitate sobolem amarent, tollerentque zelotypiam; eandem *Spartani* cum *Lycurgo* & *Solone*, in quibusdam casibus naturali & civili rationi convenientem, judicarunt id, quod etiam quibusdam *Romanis* persuasum fuisse, testatur *Plutarchus* (c). Sed

Contra est 1. Jus naturæ intendit *universale bonum*, & iis, quæ *per se & ordinarie* fiunt, attendit. *Particulares* casus, & quæ contingunt *per accidens*, jus naturæ non probant; uti *de duellis, mendaciis* &c. sæpe jam diximus. Si una solummodo mulier foret superstes, præsumi deberet mundi interitus, adeoque cessaret obligatio propagationis humanæ, vel saltem sterilitas illa mariti, dicto casu, impedimentum *dirimens foret*, bono conservandi humani Generis prævalente. Præterea contractus ejusmodi successivus, *ordinarie loquendo*, nec certitudini prolis, adeoque nec educationi debitæ, satis præcaveret. Etsi *Sanchezius* (d) dispensationem admittat, ipso tamen fatente, *communiter* negatur, eo quod sit *contra prima naturæ principia*, uti habet Angelicus: in nostris principiis, cum polyviria repugnet matrimonii fini *primario*, dispensatio foret *directa*, adeoque *impossibilis* *. Si vera sunt quorumdam exempla, ea *respective* pauca sunt, & *apertam corruptelam* notant, uti recte habeo *Puffendorfius* (e).

In nostris principiis Monogamia jure Divino præcepta.

℞. V. His utcunque expensis *Dicendum* 1. *Monogamia*, institutioni primæ coæva, habetur *ex jure positivo Divino*, *Adamo* protoparente per eundem contextum legem Divinam circa matrimonii *perpetuum* vinculum, & *monogamiam* promulgante, uti colligitur ex ℞. 1.

Rationi consentanea, & ideo jure Gentium inducta.

Dicendum 2. *Monogamia & matrimonii naturæ, & propagationi humani Generis est quam maxime consentanea: unde polygyniam, saltem Gentium juri adversam facile quis deducet*. *Ratio* prioris desumitur ex momentis allatis in ℞. 2. *Ratio posterioris* fluit ex hac ipsa convenientia monogamiæ, & incommodis polygamiæ, *saltem spectato fine secundario*, unde cum inter Gentes saltem moratiores universe nequaquam permissam videamus, *jure Gentium* veritam non immerito judicamus.

Non tamen polygamia naturæ jure absolute prohibita.

Dicendum 3. *Polygyniam tamen, in se præcise spectatam, naturæ jure esse absolu-*

(a) In fund. J. N. L. 3. c. 2. n. 36.
(b) L. 5. de Republ.
(c) Apud *Puffendorfium* L. 6. de J. N. & G. c. 1. §. 15. ubi plurium populorum morem adducit, de cujus tamen veritate recte dubitat *Thomasius*.
(d) L. 7. cit. Disp. 80. n. 15.
* Quod si Deus, *ut absolutus Dominus* fœminæ daret potestatem in plura corpora virorum, id non fieret *per matrimonium*, quamvis non appareat, quomodo id honeste fieri possit.
(e) L. c. *Enimvero quin hæc omnia juri naturali repugnent, dubitare fas non est.*

solute prohibitam sufficienter probari vix potest. Dicimus: *in se spectatam*, ut abstrahamus *a modo*: nam *solius libidinis causa*, & ultra vires, *in quovis numero cum Salomone*, *ultra facultates* educandæ & alendæ prolis multiplicis initam, Naturæ jure rejectam merito judicamus: inde est, cur sancti Patres antiquos Patriarchas cum D. *Augustino*, naturæ juri haud contravenisse censuerint per polygamiam, *quod non causa libidinis*, *sed multiplicandæ sobolis*, ducti sint (a). *Asserti ratio* habetur ex dictis in ℞. 3. & amplius clarescit ex principio nostro fundamentali juris naturæ, quod huic thesi supra jam applicavimus (b).

Qua sententia in nullum vergit monogamiæ præjudicium.

Dicendum 4. Etsi admittatur polygynia, naturæ jure permissa, matrimonii monogamiæ, nullum fit præjudicium, velut nonnullis immerito sibi, & aliis persuasum volunt. Declaratur. 1. Polygynia semper fuit prohibita *jure Divino positivo*, *omnes* homines, *jam ab initio*, obligante: post diluvium, *ob multiplicandum populum fidelem*, in monogamia dispensatum fuit cum Patriarchis & *Hebræis*. Respectu Infidelium vel perseveravit præceptum Divinum primævum, uti volunt non pauci; vel dispensatio fuit in eos quoque extensa ob propagationem humani Generis, celerius promovendam, uti vult *S. Augustinus* (c), & satis probabiliter colligitur ex polygynia Gentilium fere communi, nec ullibi a Deo reprehensa.

Declaratur 2. *Ex C. Bellarmino*, qui ait (d): *quod probabile sit*, *dispensationem hanc jam ante Christi adventum cessasse*; *addit*: *si tamen non cessasset*, *certum est*, *a Christo omnino fuisse sublatam*, *ita ut jam non solum Christianis*, *sed etiam aliis Gentibus omnibus polygynia prohibita sit*. Prius membrum probat 1. Quod jam ante *Christi* adventum cessarit causa dispensationis, hoc est, *paucitas hominum*. 2. Quod nec *Judæis*, nec *Romanis* amplius fuerit in usu, nisi forsan paucissimis: certe de *S. Zacharia*, etsi habuerit conjugium sterile, notum est, quod polygyniæ remedio nequaquam sit usus (e). *Ratio alterius est*, quia *Christus* matrimonium reduxit ad statum primævum: unde Fidelibus prohibita polygamia *non tantum ex præcepto Ecclesiastico*, quod Infideles haud stringit; sed etiam ex præcepto Divino primævo, *quod æque ligat Infideles*, ut adeo *Abulensis*, & *Vetracruzii* opinio, qua Infidelibus permissam etiamnum judicant polygyniam, *Vasquezius* recte dicat *haud tolerandam*, *temerariam*, & *errori proximam* (f). Jam sic: Polygynia, *etsi spectato præcise naturæ jure* permissa, est tamen *absolute* prohibita, etiam penes Infideles, partim *jure Divino positivo*, partim etiam *jure Gentium*, saltem moratiorum: immo & *naturali reflexo*, ac *hypothetico*, quod dictat, omnem legem Divinam positivam esse observandam: * ergo ex hac sententia nil præjudicii in matrimonium redundat, ut veluti male sonans censurari merito possit, vel debeat.

Polyandria naturæ jure prohibita.

Dicendum 4. Polyandria non tantum jure Divino, & *Gentium*, *sed etiam naturali absolute prohibita est.* Patet ex dictis ℞. 4. & ex applicatione nostri principii fundamentalis, quam, quia supra jam dedimus, hic repetitione supersedemus.

§. II.

(a) L. de bono conjugii c. fin. (b) Tit. 3. Instruct. 3. Q. 6.
(c) L. 16. de Civit. Dei c. 38. & L. 22. contra *Faustum* c. 47.
(d) L. 1. de matrim. c. 4. ad finem.
(e) *Luc.* 1. (f) L. c. n. 14.
* Quo sensu sumimus sententiam P. *Antonii Soll* in scientia LL. D. 2. c. 1. §. 4. n. 409. qua dicit, polygyniam adversari *juri naturæ*, non tamen ita, ut eam excludat *ipsa matrimonii natura*, sed ideo, quia in institutione matrimonii Deus unam tantum uni conjunxit. Addit: hinc *supposita ista institutione*, & seclusa speciali concessione Dei uxorum pluralitas adversatur *juri naturæ*. Nam etsi in *substantia*, nos inter, conveniat, disconvenit tamen *in loquendi modo*, qui *jus naturale absolutum a Divino positivo* non satis discernit, id quod pro scopo nobis præfiximus. Quod si tamen, *supposito præcepto Divino*, dicat, *contra jus naturale* fore re aliena, nempe corpore, ad usum solummodo concesso, *contra Creatoris voluntatem positivam*; uti non refragamur, sed de *jure hypothetico naturali* nobis quæstionem esse, negamus.

§. 2.

§. II.

De impedimentis matrimonii in statu naturali.

De status conjugalis impedimentis respectu juris naturæ.

Videri posset naturæ jure haud prohibitum.

Quæritur V. *Quid de primo gradu consanguinitatis in linea recta censendum respectu matrimonii, solo jure naturæ considerati?*

℞. I. *Singularis est opinio Thomasii, qui matrimonium in primo gradu*, Patris nempe cum filia, Matris cum filio, naturæ *jure haud repugnare, adeoque validum licitumque, hoc præcise spectato jure, affirmat*. Nam ait: *mallem & hic imperfectionem rationis nostræ agnoscere, & asserere, connubia Parentum & liberorum non esse objectum legis naturalis, sed alterius legis Divinæ* (a). In secundis tamen curis, ubi pro principio juris naturæ statuit *regulas justi, honesti, & decori*, utcunque recantat, dum ait, repugnare non quidem *regulis justi*, sed tamen *decori*, & *honesti*, haud emendato, sed moderato errore, cum hæ regulæ principium juris naturalis *distinctivum* nequaquam conficiant, & honestati naturali contraria, naturæ jure licita esse haud possint. *Fundamentalis* & *unica* ratio hujus Authoris *est argumentum negativum*, enervando rationes, communiter afferri solitas.

1. *Communis persuasio Gentium*, saltem moratiorum. Reponit *Thomasius*: non persuasione, sed persuasionis *solida ratione*, ex naturæ principiis petita, jus naturæ probandum esse, ac evincendum. 2. *Abhorrentia humanorum effectuum*, qua vel in ipsis sensibus deprehenditur aliquid repugnans * ℞. *Thomasius* ex *Puffendorfio* hanc non tam ex congenito principio, quam ex diuturnis moribus provenire, qui naturæ indolem mentiantur. Accedit, quod jus naturæ non ex solo sensuum, affectuumque judicio mentiendum sit; secus ex adverso concludi posset, illa jure naturali præcipi, in quæ sensus & affectus acerrime feruntur, quorum tamen pleraque naturæ juri adversa novimus. ** 3. *Instinctus*, quem affert *Sanchezius ipsorum quoque brutorum*, *Aristotele* de camelo & equo testante, quod similes congressus refugerint *** ℞. Hinc instinctus, *siquidem verus*, haud est universalis, in circumstantias accidentales facile refundendus. Sic, concepto fœtu, plura animalia coitum horrent, quin exinde naturæ juri id repugnare, quisquam coarguat. *Aristotelis* exempla fidem potius elidunt, quam faciunt. 4. *Ætatis* disparitas, teste *Socrate*, unde aut sterilitas, aut male conformata soboles. ℞. *Thomasius*: hoc profecto oppido quam jejunum est. 5. *Spargenda latius amicitia*, authore *Plutarcho*. ℞. Hanc tanti non esse, ut, quod contra fit, irritum aut illicitum, naturæ jure, censeri debeat. 6. *Confusio* inter diversa *necessitudinum vocabula*. ℞. *Thomasius*. Nescio, cur hi res ex vocabulis metiri voluerint, obliti vulgaris axiomatis, rerum gratia inventa esse vocabula, haud quaquam res propter voces. 7. *Reverentia Parentibus debita*, conjugali familiaritati & qualitati opposita; immo & repugnans superioritati in filio marito, atque inferioritati in conjuge Matre. ℞. Idem, quod *reverentia* non tollatur, uti apparet in conjugio Regis cum subdita, Reginæ cum subdito; vel quod *remissibilis*

(a) Jurisprud. Div. L. 3. c. 2. n. 246.

* *Suetonius* de *Claudio* c. 15. *Claudius Imperator fæminam, non agnoscentem filium suum, dubia utrinque argumentorum fide, ad confessionem compulit indicto iis matrimonio.*

** Sic abhorremus a serpentibus, etsi serpentes tangere nemo dixerit, naturæ juri esse adversum.

*** *Aristoteles* L. 1. Hist. animalium c. 47. refert de camelis, quod nec vi adigi possint ad matrum congressus, cumque camelarii fraude pullus, cum matre contecta, congressum tentasset, & postea fraudem agnovisset, morsu interfecerit camelarium: simile exemplum adducit de equo Regis *Scytharum* per simile artificium decepto; qui postmodum fugerit, & ex alto sese præcipitem dederit.

lis sit, saltem post emancipationem, cum Parentes & filios sæpe familiarissime convivere videamus. Nec *æqualitas* obest, uti patet *in contractu societatis* inito per Patrem & filiam; nec inferioritas respectu conjugis Matris, quæ non tam ex jure naturæ, quam peccati pœna descendit. 8. *Pudor naturalis*, teste *Paulo* Jurisconsulto, repugnans *præ cæteris* conjugio liberorum cum Parentibus. ℞. *Thomasius*, actum conjugalem *per se*, uti nil turpitudinis, ita nec causam pudoris habere, nisi quis dicat, *naturæ* Authorem medium turpe, ad propagationem humani Generis, ordinasse. Et quia in statu naturæ lapsæ pudor oritur ex nuditate, hic, propter assuetudinem ab incunabulis, minor erit liberos inter atque Parentes, quam inter exteros, id quod cernimus experientia contestatum. 9. *Contractus imperfectus*, matrimonii substantiæ *insufficiens*, quia non inter duo, *adæquate* distincta, cum filius sit *pars quædam* Parentum, & alias jam una veluti caro, uti infert *Sanchezius*. ℞. Argumentum post emancipationem non stringere, uti patet *in contractu societatis*, cuivis competente sui dominio corporis. 10. *Dominium* corporis, *ex institutione prima conjugii*, authori naturæ subordinatum. ℞. Hoc argumento plus non evinci, quam jus Divinum *positivum*, cum fini primario, generationi, & educationi prolis, ejusmodi conjugia nil obstent. 11. *Repugnantia cum fine secundario*, seu *repressione concupiscentiæ* propter cohabitationem perpetuam. ℞. Experientia constare, minus esse concupiscentiæ illicium ex cohabitatione Parentum & liberorum, fratrum & sororum, quam exterorum. Certe fini secundario matrimonii, ut est concupiscentiæ remedium, æque satisfacere nemo facile inficias iverit. 12. *Dissonantia rationis*, teste Apostolo Gentium, dum ait: *auditur in vobis fornicatio talis, qualis nec inter Gentes, ita ut uxorem Patris sui aliquis habeat* (a): unde interpres *Angelicus*: fornicatio *simplex* Gentilibus non reputata peccatum; hæc tamen *species illicita* habebatur, immo *horribilis*, *utpote contrarium rationi naturali existens. Per naturalem enim reverentiam filii ad Parentes, secundum omnem statum, & legem, Pater & Mater, a matrimonio excluditur*. ℞. Hunc Gentilium horrorem esse de concubitu filii cum noverca, *Patre etiamnum vivo*, quem hic Apostolus, *ut juri Gentium adversum*, reprobat, uti infra declarabitur.

℞. II. *Etsi rationes allatæ pleræque sint insufficientes*. 2. *Sententia tamen affirmans matrimonium in primo gradu lineæ rectæ esse etiam naturæ jure illicitum, atque invalidum, ex ratione intrinseca est probabilior*. 3. *Ex ratione extrinseca est absolute tenenda, ac adstruenda*. *Sed licet rationes, afferri solitæ pro jure naturæ negativo.*

Declaratur assertum quoad 1. Rationes aliquæ sunt admodum *inefficaces*, uti *tertia*, *quarta*, *sexta*, *nona*, *undecima*; aliæ plus non probant, quam jus Divinum primævum, ac Gentium, uti *quinta* & *decima*; aliæ nimium probant, nempe conjugia naturæ jure irrita etiam inter fratres & sorores, uti *prima*, *secunda*, & *octava* ex parte; denique & *undecima* & *duodecima*, quæ omnia satis dilucida erunt consideranti ea, quæ ℞. 1. attulimus: ergo pleræque rationes sunt *insufficientes*. *Non omnes efficaciter stringant;*

Declaratur assertum quoad 2. Etsi vinculum in primo gradu lineæ rectæ, spectato *jure naturæ*, non repugnet *simpliciter* matrimonio, *ut est societas absoluta in se*, ex sua natura habens *pro fine primario* generationem & educationem prolis; * repugnat tamen matrimonio, ut est *societas respectiva*, seu *Probabilius tamen tale matrimonium est naturæ jure nullum, spectata ratione intrinseca.*

(a) Epist. 1. c. 5.

* Idem fatente Angelico 4. Dist. 40. art. 3. in corpore, finis matrimonii qui est bonum prolis, impeditur quidem, *sed non tamen totaliter tollitur*, quia filia ex semine Patris potest prolem generare, & simul cum Patre nutrire, *sed non convenienti modo*: quia inordinatum, quod filia jungatur in sociam causa gerendæ & educandæ prolis, quam oporteret per omnia Patri esse subjectam, velut ex ea procedentem; quod magis repugnat in matre cum filio, *quia magis reverentia derogatur*, cum uxor aliqualiter debeat esse subjecta viro. Ex quibus apparet, Doctorem Angelicum, repugnantiam talis matrimonii deducere *ex incompossibilitate* finium & officiorum, societati *conjugali & familiæ* competentium.

societatis paternæ, *per se loquendo*, præparatoria, habens alios fines, matrimonio hujusmodi *absolute incompossibiles*: ergo, etsi non repugnet *simpliciter* inter Parentes & liberos, *qua tales*, repugnat tamen, *per se loquendo*, inter Parentes & liberos *qua tales*, moralitate conjugii non solum finem societatis *conjugalis*, sed etiam *paternæ*, seu familiæ respiciente. *A. Quo ad finem societatis absolutæ* colligitur ex R. I. Quo ad finem *societatis respectivæ*. P. Societas conjugalis, *ex sua natura* ordinatur ad societatem paternam, uti infra declarabitur, cujus finis est *bonum commune familiæ*, consistens partim *in authoritate*, *superioritate*, *regimine paterno*, *atque materno*, per officia vitæ ædificativæ, instructionis ac correctionis necessariæ; partim in liberorum *observantia*, *subjectione*, ac *reverentia*, per officia pietatis, amoris, ac timoris filialis, quæ etiam post educationem, *suo modo*, durant, ac *irremissibiliter*, naturæ jure, Parentibus, ac liberis inhærent. Jam sic hi fines atque officia cum fine talis conjugii, ejusque officiis, *sunt absolute incompossibilia*, *seque mutuo evertunt*: ergo tale conjugium, *saltem ut est societas respectiva*, rationi rectæ est dissonum, adeoque *naturæ* jure absolute prohibitum, ac nullum. *A. P. Familiaritas conjugalis* elidit *authoritatem* Patris, & *observantiam* filiæ; *pudor* actus conjugalis (unde unde proveniat *) repugnat *reverentiæ* liberorum erga Parentes innatæ; ** *æqualitas conjugalis* adversatur *superioritati* matris, & *subjectioni* filii; *patria potestas* in filio, vel *materna* in filia enervat familiæ regimen fratres inter atque sorores, sicque *in una persona* confunduntur obligationes, atque officia uxoris & matris, Patris & mariti, Patris & fratris, matris & sororis; filiali timori miscetur conjugalis amor, observantia jungitur familiaritati conjugali; confunduntur relationes *principii* atque *principiati*, *causæ* & *effectus*, *originis* & *originati* &c. Verbo: cuncta vertuntur in tale *histeron proteron*, ut Gentes, quam maxime barbaræ, ejusmodi chaos merito exhorruerint. Unde sic colligimus: Matrimonium in primo gradu lineæ rectæ, per se loquendo, est contractus, qui si minus *absolute*, saltem respective sumptus, *positive* repugnat amori Parentes inter & proles, in ordine ad felicitatem naturæ rationali in propaganda specie propriam, naturaliter debito, & *simpliciter* requisito: ergo est naturæ jure prohibitus, ac nullus. A. Satis constat ex dictis, & quia *ejusmodi confusa inordinatio* in ipso effectu durat, foretque *perpetua*, tale matrimonium, ex alibi traditis, non modo est naturæ jure *illicitum*, sed etiam *invalidum* ac *nullum*.

Quæ opinio ob rationem extrinsecam absolute adstruenda.

Declaratur assertum quo ad 3. Constat ex *Sanchezio* *** quod conjugium in primo gradu lineæ rectæ, naturæ jure invalidum censeant, cum Doctore Angelico *universi*, non modo Theologi, sed etiam Jureconsulti, nullo prorsus dissentiente, saltem ex impressis, immo & Moralistæ protestantici sese jungunt ferme unanimi calculo, ipso *Thomasio* utcunque recantante. **** Inde ipse

* *Puffendorfius* L. 6. c. 1. §. 31. & ex eo *Thomasius* L. c. n. 240. pudorem refundit *in decori insitum amorem*, verecundantem ejusmodi actiones, etsi in se naturæ conformes, naturali tamen turpitudine non carentes: item in *pravam libidinem naturæ*, per lapsum nimis corruptæ, &c.

** Inde ipse ait *Thomasius* L. c. n. 242. Justum porro *pudorem insigniter intendi* erga illas personas, quibus natura *reverentiam quamdam* debemus, aut erga quos *gravitatem quamdam præ* nobis ferre debemus, quales præcipue sunt *Parentes & liberi*, ita ut, qui per eundem non reprimatur, quo minus in familiarem istam corporum commixtionem descendere non vereatur, effronti potius ingenio, & qui nullum aliud facinus sit formidaturus, judicetur: quare fatetur propter hunc potissimum pudorem, jure naturæ, inter ascendentes & descendentes in recta linea connubia censeri prohibita.

*** L. 7. de Matr. Disp. n. 7. *apud omnes Doctores compertum esse*, *nemine discrepante*, tale matrimonium, *jure naturæ* irritum: & licet expresse irritum non dicant, hanc tamen eorum esse mentem affirmat, cum dicant, esse nulla humana potestate dispensabile.

**** Inde *Wilhelmus Masceski* hanc thesin, ex *Thomasio* propugnatam: *nullus incestus jure naturæ repugnat*, e secundis authoris curis emendatam, cadere deberet. Idem *Thomasius* etiam *Alberto Hofmanno* respondenti imposuit, ut poneret hanc thesin: *nuptiæ Parentum, & liberorum ut incestæ jure naturali probentur, firmioribus argumentis opus est, quam quæ a Grotio & Puffendorfio, aliisque vulgo afferuntur ex reverentia, abhorrentia naturali, atque pudore* &c. &c.

ipse *Caramuel*, alias contradicere suetus ingenue fassus est, se subscribere *omnibus*, ut ne singularis videatur subscripturus aliis, si dissentientes invenisset.

Constat 2. Gentes omnes, quæ non penitus obbrutuere, semper abhorruisse a conjunctione matrimoniali Parentes inter & liberos primi gradus; & licet, teste *S.Hieronymo* (a), *Indi*, *Æthiopes*, *Medi*, immo & *Persæ* ac *Parthi* ejusmodi connubiis sese contaminarint, argumentum duci nequit, quia *quod naturale est, spectandum in his, quæ bene secundum naturam se habent, non quæ in depravatis*, uti habet Philosophus (b): quo ad hoc autem hæ Gentes pro maxime barbaris semper ab ipsis Gentilibus habitæ. Jam sic. Ejusmodi *consensus unanimis* SS. PP. DD. & *Sophorum* quoque Gentilium, suffultus *communi sensu* Gentium, utcunque moratarum, * est saltem ratio *a posteriori*, *extrinseca*, & *mediata*, *eaque sufficiens* in materia morum, ad demonstrandum ejusmodi commercium, *positive* inhonestum, ac naturæ rationali contrarium, etsi ipsa ratio intrinseca, *tam demonstrative* assignari haud possit: ergo *ex ratione saltem extrinseca* est *absolute* tenenda isthæc sententia. A. P. Ex dictis in prolegomenis Instruct. V. §. 4. quia, teste *Seneca*, *veritatis argumentum est, aliquod omnibus videri*, & nisi ejusmodi consensus proveniret ab ipso rationali dictamine, natura deficeret in fundamento honestatis, essetque male constituta in ordine ad suum finem; quod dici nequit.

℞. III. *Quæ utrique rationi, tam intrinsecæ, quam extrinsecæ, opponi possunt, inefficacia sunt.* *Replicis sufficienti nervo destitutis.*

Nam 1. Authoritas in adstruendo jure naturæ plus non probat, quam in specifica rerum differentia *judicium prudentum*. 2. Consensus tantus fundari potest in præcepto Divino positivo: *relinquet homo patrem & matrem*, cum *statum naturæ* primævum cum naturæ jure sæpe confundant Patres, atque Doctores. 3. Sensus Gentium probaret etiam conjugia fratrum & sororum naturæ juri adversa. Sed

Contra est 1. Authoritas non adstruitur, nisi *pro ratione extrinseca*, sed tamen supponente *intrinsecam*: unde sicut judicium Prudentum *unanime* de differentia specifica leonis & equi, argueret prædicatum sat certo specificum, ita a pari. *Contra est* 2. PP. DD. cum *D. Ambrosio* adstruunt *repugnantiam legis scriptæ in cordibus*; cum Angelico contrarietatem *cum ratione naturali*; immo omnes affirmant, conjugium in primo gradu lineæ rectæ nulla humana potestate dispensabile, vel in conversis ad fidem tolerabile, adeoque supponunt contrarium juri naturæ. *Contra est* 3. De conjugiis fratrum & sororum non repugnat idem consensus DD. & Gentium, uti infra videbimus.

2. *Pudor*, respectu liberorum erga Parentes, *gratis* adstruitur *major*; quam erga alios. *Sed contra est*: saltem pudor, *respectu Parentum* ex *ratione* congenitæ authoritatis in liberos & reverentiæ, sibi naturaliter debitæ, præsertim in ordine ad debitum conjugale, adstruitur, *major* magisque confundens officia, utrisque naturaliter debita: ergo *gratis* non adstruitur.

3. *Reverentia* debita Marito *ob speciales dotes*, *ob officium* vel dignitatem *Regiam* respectu conjugis plebejæ vel per matrimonium morganaticum assumptæ, nil obest commercio conjugali: ergo nec reverentia filialis: Sed

Contra est. *Non ex solo* reverentiæ titulo, sed ex confusione cæterorum quoque officiorum, relationum, ac jurium, *maxime quo ad statum familiæ*, irritum *naturæ jure* diximus hoc matrimonium. Accedit, quod reverentia

(a) L. 2. contra *Jovinianum*.
(b) Polit. c. 5.
* *Theodoretus* L. 24. in Levit. *concubitus hosce inter tam manifesto hominum consensu damnatos, ponit*, ut non nullos faciat objicere, cur Deus vetuerit, *quæ nunquam evenire solent*.

rentia in assignatis casibus sit mere accidentalis, extrinseca, extraordinaria; adeoque non attenta a jure naturæ, remissibilis saltem quo ad debitum conjugale, respectu personæ *moraliter duplicis*, privatæ & publicæ; contra reverentia filialis sit substantialis, intrinseca, ordinaria, nullis in circumstantiis remissibilis, respectu ejusdem personæ *privatæ*, conjugis ac filiæ, Patris ac mariti &c. ergo non est paritas.

4. *Superioritas* conjugis regiæ respectu mariti, ad sceptrum non assumpti; *superioritas* Patris respectu filii, in contractu societatis nil obest: ergo a pari. Sed

Contra est, ut prius. Confusio enim *cumulativa* officiorum ac jurium *pro ratione adæquata* a nobis est assignata. Accedit denuo, quod illa superioritas sit in casu extraordinario, & in diverso ordine; superioritas materna sit ordinaria respectu ejusdem gubernationis domesticæ, sic ut simul esset superior ac inferior, Mater & conjux &c. contractus societatis inter Patrem & filium est exigui momenti, facile dissolubilis &c. ergo denuo non est paritas.

5. *Casu*, quo solus superstes foret *Pater cum filia*, seu *Mater cum filio*, ejusmodi matrimonium, *naturæ jure*, non modo *validum*, sed & *licitum*, immo *obligatorium* foret, *ratione propagationis humanæ*, tanquam bono, *fortius* stringente: ergo & extra hunc casum saltem validum erit jure naturæ. C. P. Quia in jure naturæ *absoluto* locum non habet dispensatio Dei, uti patet *in mendacio*; *in conditionato* locum non habet, nisi in casu particulari, v. g. Spoliis *Israelitarum Ægyptiis*: atqui *nulla prorsus est ratio, cur Deus, ut Author naturæ, non possit universaliter quoque permittere talia matrimonia, nec amori in Deum, se ipsum, proximum, seu Rempublicam adversa*. Sed

Contra est 1. Negari posset, ullam fore in tali casu obligationem propagationis humanæ, cum præsumi potius deberet instans Mundi interitus. Unde est, cur *S. Augustinus* (a) filias *Loth* nulla ratione ab incestu excuset, nisi forte *per errorem hujusmodi inculpabilem*, quæ interpretatio longe communior, quam altera S. *Chrysostomi* & *Ambrosii*.

Contra est 2. Cur in tali casu fictitio non posset adstrui *dispensatio* Authoris naturæ, in lege naturali, non quidem *proprie talis*, afficiens ipsam legem, ejusque obligationem, sed *improprie talis* afficiens materiam legis accedente circumstantia extractam ab obligatione legis? Certe tale conjugium, in circumstantiis ultimæ necessitatis, majorisque boni quo ad propagationem humanam, nec foret rationi dissonum, nec inhonestum. Ex quo tamen minime fluit, ejusmodi conjugium *universaliter* permitti posse ab Authore naturæ, cum extra hunc casum *positive repugnet amori, Parentes inter & proles in ordine ad felicitatem, naturæ rationali in propaganda specie propriam, naturaliter debito, ac simpliciter requisito*, uti satis constare potest ex dictis.

Contra est 3. Cum in nostris principiis minus proprie sonet jus naturæ *absolutum* atque *conditionatum*, dicendum in tali casu, accedente circumstantia, mutari *materiam legis*, nec opus esse dispensatione vel revelatione ulla, cum conjugium Patris & filiæ, *his circumstantiis convestitum*, nunquam fuerit naturæ juri adversum, præcipue cum cessat *ratio inhonestatis*, seu confusio officiorum & jurium, tali matrimonio se habente ad instar *primi*, quale fuit *Adami & Evæ* ex *Adamo* desumptæ, cui respectu familiæ futuræ nulla confusio officiorum & jurium imputari poterat.

Est insuper prohibitum jure D. positivo, universaliter obligante jure Gentium ac humano.

R. IV. *Matrimonium in primo gradu lineæ rectæ est jure Divino positivo, primævo & universali, uti & jure Gentium, & positivo humano absolute prohibitum*.

Decla-

(a) Apud *Cornelium a Lapide*.

Declaratur. Jus Divinum poſitivum vel etiam naturale reflexum, *prout ratio dictat, juri Divino eſſe obtemperandum*, deducitur ex illis verbis ab *Adamo* inſtinctu Dei prolatis: *Relinquet homo Patrem & Matrem, & adhærebit uxori ſuæ* &c. jus Gentium ex communi propemodum conſuetudine Gentium; jus humanum ex variis legibus & pœnis, tam juris ſacri, quam profani.

Quæritur VI. Quid de cæteris gradibus, ſecundum lineam juris naturæ, ſentiendum?

Ex cæteris gradibus ſpectato jure naturæ nullus videtur obeſſe contractui conjugali.

℞. I. *Spectato jure Naturæ gradus conſanguinitatis nullus, præter primum in linea recta, matrimonium reddere videtur invalidum. 2. Unde nec primum gradum lineæ collateralis, impedimentis, naturæ jure prohibitis accenſendum, ſufficienter probari poteſt.*

Aſſertum probatur quo ad 1. Impedimenta, ratione conſanguinitatis in linea recta, non protrahuntur *in infinitum*, adeoque in certo gradu terminanda ſunt: atqui nullus alius terminus, ultra primum, *ſpectato jure naturæ*, ſatis probari poteſt. *Maj.* ſi unum, alterumve excipias, eſt conteſtata, patetque ex eo, quod participatio ſanguinis, ſeu ratio conſanguinitatis per plures, & plures generationes ſemper reddatur debilior ſenſimque deficiat; quod avus, reſpectu nepotis, non habeat *rationem genitoris*, ſed *rationem cauſæ, applicantis genitorem*, adeoque non ſit *principium* nepotis *per ſe*, ſed mere *per accidens*, uti patet *in Abele*, avum penitus non habente. *Min.* ſtat firma argumento negativo, quod per rationes ſolidas nemo facile elidet.

Aſſertum probatur quoad 2. *Negative*.

Immo & *poſitive*. Conjugium, *fratres inter & ſorores*, nec *poſitive* repugnat ſocietati conjugali *abſolutæ*, nec etiam *reſpectivæ*; non enim evertit finem matrimonii primarium *in generanda & educanda* ſobole; nec ſecundarium in remedio concupiſcentiæ, adjutorio &c. neque confundit nimium officia, ac jura familiæ paternæ: ergo, ſpectato jure naturæ, prohibitum dici nequit. *Ant.* patet conſideranti: ſequela fluit ex applicatione principii fundamentalis.

Confirmant alii. Quod ejuſmodi conjugiis initio neceſſe fuerit propagari humanum genus: atqui, ſine præjudicio Authoris, præſumi nequit *neceſſarium* propagationis humanæ medium fuiſſe *illicitum* ac *inhoneſtum*, cum plures homines, æque ac duo, creari potuiſſent. *

℞. II. *Rationes opponi ſolitæ, minus ſtringere videntur*. Nam

Quibuſdam non ſatis efficaciter in oppoſitam partem nitentibus.

1. Adſtruitur *repugnantia* cum matrimonii fine, ſaltem ſecundario, propter magnum illicium concupiſcentiæ ex cohabitatione continua, conjunctione ſanguinis amorem nimium inflammante. Accedit quidam naturalis pudor, ac reverentia, ob quam, *teſte Ariſtotele* (a), *S. Auguſtino* (b) & aliis, ejuſmodi matrimonia, *velut abominanda*, pleræque Gentes exhorruere. Sed

Contra eſt. Illicium inter fratres & ſorores etiam minus eſſe, teſtatur experientia, cui ſat præcavetur per *jus Gentium*, fundatum in amore ad felicitatem ſocietati humanæ admodum proficuo, *per amicitias alienorum conjugiis multiplicandas*. Pudor & reverentia, fratres inter & ſorores, eſt argumentum ſatis inefficax ad impedimentum etiam impediens, *naturæ jure* evincendum, maxime ſi ſuppetat juſta cauſa. Gentium quarumdam horror conſuetudini, pœnis civilibus, & juri Gentium refraganti, adſcribi merito poteſt: unde Authores hujus ſententiæ æque dicere valent, *Abrahamum*

* *S. Auguſtinus* L. 15. de Civit. Dei c. 16. & L. 22. contra *Fauſtum* c. 35. cenſet, *neceſſitate compellente* initio licita fuiſſe hæc matrimonia. *Cornelius a Lapide* in 20. Gen. v. 12. ait *S. Auguſtinum* L. c. contra *Fauſtum* conjugia, inter fratres & ſorores, *naturæ jure* irrita declarare, ſed ibi *S. Auguſtinus* non loquitur *de jure naturæ*, ſed *poſitivo*, & *conſuetudine*, uti patebit legenti.

(a) 2. Polit. c. 2. (b) L. 2. contra *Fauſtum* c. 33.

evitasse suspicionem matrimonii cum Sara sorore, *non propter propinquitatem*, uti exponunt Authores opinionis oppositæ; sed propter *raritatem* in tali gradu, jure Gentium hujusmodi matrimoniis repugnante.

2. Opponitur S. Scripturæ testimonium, quo legimus ejusmodi conjugia apud *Hebræos* punita morte, non minus ac adulteria, sodomitica, & bestialia scelera, utique naturæ jure prohibita (a). Sed

Contra est: Lex illa pœnalis jus positivum probat, severior forsan ad impedienda, fratres inter & sorores, mala commercia, ex cohabitationis periculo proniora. Pœna mortis, in modo satis diversa, non probat æqualitatem culpæ; secus & (b) violatio Sabbathi, *per collectionem lignorum, sodomitico* crimini æquanda foret, & æque juri Naturæ adversaretur.

3. Affertur authoritas *Innocentii III.* qua statuit, infideles in secundo & ulteriori gradu copulatos, si ad fidem convertantur, separandos non esse (c): ergo innuit separandos in primo, adeoque conjugium esse naturæ adversum. Sed

Idem intelligendum de gradibus cæteris, in Levitico prohibitis.

Contra est: sequela non fluit; quia de primo nil statuit *Innocentius*, utpote solum consultus de secundo, & cæteris.

℞. III. *Absolute loquendo, nullus gradus, seu consanguinitatis, seu affinitatis, in Levitico prohibitus, præter primum lineæ rectæ, spectato præcise jure naturæ, conjugium reddere videtur seu invalidum, seu illicitum.*

Ratio positiva habetur ex applicatione *principii fundamentalis*, cum nullus alius gradus *positive* repugnare videatur amori, *in ordine ad propagationem humanam*, seu sibi, seu proximo *naturaliter debito*, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, *simpliciter necessario*: ergo nullus alius gradus naturæ jure prohibitus esse potest: *Ant.* firmatur 1. argumento *positivo*, jam supra insinuato, quia nempe talia conjugia *positive* conformia sunt societati conjugali *absolutæ* & etiam *respectivæ*, eo quod non evertant matrimonii finem primarium in *generanda*, & *educanda sobole*, nec *secundarium* in remedio concupiscentiæ adjutorio, & similibus, uti patet consideranti. Idem *Ant.* firmatur 2. etiam argumento *negativo*. Unde

Non obstat 1. Quod contracta, hisce in gradibus, connubia, dicantur a Deo *abominationes*, & *scelera*, *commissa a Gentibus* (d), *non nisi jus naturæ* agnoscentibus. Nam

Contra est: Expressiones istas, non de omni connubio, ibi prohibito, sed de primo solum gradu, aliaque *promiscua Venere* dictas, *spectato saltem naturæ jure*, *manifeste* constat *ex Tridentino*, Ecclesiæ dispensationem in plerisque illis gradibus attribuente (e), & ex communi Interpretum, atque Doctorum,

Non obstat 2. Quod ejusmodi connubia saltem melius dicerentur *naturæ jure illicita*: quia continent quandam *indecentiam* & *turpitudinem naturalem*, cum hic terminus repetatur fere in singulis gradibus, & *per se*, *ac juxta sensum communem*, videatur absona propositio, *nullum incestum*, nisi in primo gradu lineæ rectæ *naturæ jure esse prohibitum*, *ac inhonestum*. Sed

Contra est. Probari satis vix potest, *spectato naturæ jure*, indecentia, vel turpitudo quædam *moralis positiva*, ob quam, suppetente rationabili causa, illicita dici queant memorata conjugia, etsi *ob majorem decentiam*, aliosque fines naturæ rationali, & societati humanæ magis *congruos*, *jure Gentium*, & *positivo Divino*, *ac humano*, remotiora præcipiantur, & nimium pro-

(a) Levit. c. 20. v. 17.
(b) Num. 15. v. 35.
(c) C. gaudemus. 8. de divortiis.
(d) Levitici 18 v. 27. *omnes execrationes istas fecerunt accolæ terræ, qui fuerunt ante vos, & polluerunt eam: cavete ergo, ne & vos similiter evomat.*
(e) Sess. 24. c. 3.

propinqua prohibeantur. Cæterum, *ut ex jure positivo* fluunt consanguinitatis & affinitatis gradus prohibiti, ita & *incestus*, ut adeo eruditas aures vocabulum offendere nequeat, quas res ipsa non offendit, nisi forsan jus *naturæ*, cum *positivo*, minus peritorum instar, confundere velint, ac commiscere. *Sensus communis* vel non obstat, vel nimium probat. *Non obstat*, eo quod sensus communis differentias jurium non distinguat, cum neque docti rite semper distinguant, sed *ipsum jus Gentium jus naturale* appellent & *quæcunque naturæ rationali, rationi, & societati humanæ minus congrua* sunt, *juri naturali adversa* pronuntient, id quod in nostra lucubratione minime faciendum. *Nimium probat* hic sensus communis, si accipiatur de jure naturæ *in sensu stricto*: nam probaret, incestus qualicunque in gradu, etsi *certo* dispensabili, esse naturæ jure prohibitos, id quod *certo* falsum.

Quæritur VII. Quænam alia impedimenta, spectato jure naturæ, matrimonium dirimentia?

Quo ad impedimenta matrimonii dirimentia spectato jure naturæ in genere.

℟. I. *In genere convenit inter Moralistas* 1. *Quod jure naturali & Gentium impedimenta constitui possint, & de facto aliqua constituta sint*. Patet: quia matrimonium *sortitur naturam contractus*, & quidem apud Gentes *mere politici*, adeoque juris naturæ & Gentium dispositioni obnoxii, ad instar cæterorum contractuum, *emptionis, venditionis* &c. 2. Impedimentis matrimonii, *jure naturæ* ac *Divino universali* inductis, ligantur omnes homines; *jure Gentium* statutis infideles; jure Ecclesiastico determinatis fideles. Ratio primi est, quia Naturæ juri sunt omnes subditi, neque prævalere potest consuetudo, vel potius corruptela; hinc matrimonium Patris Infidelis cum filia, ex consuetudine loci initum, de se nullum est, & si *Christiani* fiant, dissolvendum. *Ratio* 2. & 3. est eadem subjectio. Unde colligunt orthodoxi Moralistæ, Infideles, uti a Principe profano, ita & a Pontifice summo, *qua temporali Domino*, in territorio papali subditos, quo ad formam conjugalis contractus, obligari posse: non tamen *eadem ratione* obligari possunt Fideles a Principe pagano ad formam conjugalis contractus, non obstante, quod illius sint subditi: nam, etsi non desint cum *Sanchezio* (a), qui etiam Fideles, obligatos in hoc puncto ad leges pagani Principis, velint, refragantur tamen non pauci. *Ratio est*: quia Fideles, etsi existant in territorio Principis pagani, eidem tamen *quo ad spiritualia* & *supernaturalia*, inter quæ matrimonium Fidelium, neuriquam subjecti sunt. Sed reponit *Sanchezius*, quod *ratio Sacramenti* superaddita in Principibus non impediat potestatem impedimenta dirimentia statuendi, sed sola *reservatio Pontificia*, quæ ad Principes infideles se non extendat. Sentiat quivis, quod velit: nil intercedimus. Gravior est disceptatio, an hæretici ligenrur impedimentis, solo jure Ecclesiastico statutis? Sed quia jus naturæ & Gentium non attingit, aliis decisionem relinquimus. *

In specie.

℟. II. *In specie*, inter impedimenta matrimonii, *naturæ jure dirimentia*, est. 1. *Impotentia perpetua*. *Ratio est*: quia ad marrimonium requiritur essentialiter traditio corporum cum mutuo jure proprietatis, & radicali facultate exigendi debitum &c. Aliud foret de *impotentia temporali* V. G. respectu pueri, quæ traditionem corporum *absolute* non faceret impossibilem, sed usum solummodo suspenderet in tempus habile, quale contingit in aliis quoque contractibus, natura validis. 2. *Error substantialis*, quia tollit consensum, *naturæ jure* requisitum. 3. *Polyandria*, & consanguinitas *in primo gradu lineæ rectæ*, nullum facere matrimonium, constat ex dictis.

(a) L. 7. Disp. 2. n. 7. quem sequitur *Pontius*, *Wiestnerus*, & alii.
* Quamvis *crinibus attracta* quæstio haud foret, cum ejusdem decisiones falsas Protestantici suis lucubrationibus *de naturæ jure* immisceant.

De adulterio.

℞. III. *Moralistæ protestantici, inter causas, matrimonium dirimentes tam ex jure naturali, quam Divino, male adstruunt crimen, etiam inter Fideles, V. G. Adulterium, malitiosam desertionem, debiti negationem pertinacem* &c.

Declaratur assertum: Puffendorfius ita concludit (a): *Unde apparet, quod adulterium & malitiosa desertio ad divortium sufficere judicatur* &c. *immo læsæ parti ad secunda vota transire liceat*. Nec contentus errore, convitium superaddit: * *quidquid in contrarium jus Canonicum nugetur. Nec tamen difficile est istis Sacerdotibus, alia via, sua decreta eludere, si cui heic gratificari placeat, declarando, matrimonium ab initio fuisse nullum, cujus rei varios obtentus idem jus suggerere potest*.

Rationem asserti unicam affert: quia essentiali puncto matrimonialis pacti, per alterum violato, læsæ parti facultas est matrimonio discedendi. Ejus Paraphrastes *Kemmerichius* (b) adjungit adulterio, *naturaliter* dirimenti, *inimicitias* quoque *capitales*, *sterilitatem*, *mores alterius intolerabiles*. *Wernherus* ait (c): *jure Divino positivo non nisi ob adulterium, & malitiosam desertionem conjugii vinculum dissolvi*. *Fleischerus* (d) ad justas causas *dissolvendi*, ut ait, *matrimonii* revocat quoque *insidias vitæ structas*, *perpetuam procurationem abortus*, *relegationem perpetuam*, *animorum disparitatem*, *morbum sonticum*, *sterilitatem* &c. *non vero hæresin*, *ac atheismum* &c. ubi cuncta confundit, jus naturale, Divinum, divortium *quo ad thorum*, dissolutionem matrimonii *quo ad vinculum*, &c. Insuper *in Christi* effato de adulterio, tanquam causa divortii, alium errorem, ex secundis *Thomasii* curis depromptum, accumulat, dum ait: *Christum non fuisse Legislatorem, sed merum Doctorem*. Sed

Contra hos errores est definita Catholica veritas a *Tridentino* (e): *adulterio nequaquam matrimonia dissolvi*; idem de moribus intolerabilibus, cæterisque intelligendum *jure Divino*, & ratio est, quia alias daretur ansa conjugibus, ad novum matrimonium adspirantibus, fidem conjugalem violandi; fieret conjugis adulteræ conditio melior, utpote quæ propter delictum, & ipsa a vinculo tam ingrato sese *absolute* posset eximere; foret liberis, quorum cura, soluto matrimonio, vix amplius a Parentibus curaretur, ingens præjudicium. Unde effatum *Christi*: *quicunque dimiserit uxorem, nisi ob fornicationem* &c. tantummodo vult mœchari eum, qui dimittit uxorem ex alia causa, quam fornicationis; non autem vult, licitum esse uxorem dimittere ex causa fornicationis, & aliam ducere. An, *spectato præcise jure naturæ*, conjugii vinculum solvat *adulterii* crimen, *malitiosa desertio*, *morum intolerabilitas* &c. tam facile determinari neque potest, neque debet, cum adeo liquidum non sit, an ejusmodi causæ, *spectata natura pacti conjugalis*, *sine illius primario*, & *absque præjudicio prolis legitimæ*, *bonique communis*, *veluti sufficientes de jure naturæ*, *ad repudia* etiam in Testamento veteri permissa, probari queant. Illud certum etiam Protestantibus, quod conjugia penes *Romanos*, *mutuo consensu*, *captivitate*, *morbo*, aut *infamia*, male dissoluta sint.

De vi ac metu.

℞. IV. *Vis* ** *& metus, spectato præcise jure naturæ, non est impedimentum*

(a) De J. N. & G. L. 6. c. 1. n. 21. Protestantici authores divortia *quo ad thorum*, *& vinculum*, ex sacris Canonibus frequenter confundunt: exemplo esse potest *Nicolaus Hertius* in notis ad hunc *Puffendorfii* locum, quem colorare nititur authoritate *Origenis*, Concilii *Cleberini*, *Aurelianensis*, & *Arelatensis* I.

* Quod repetit ex *Saldeno* L. c. §. 23. f. m. 835. qui ait, divortia *inter antiquissimos Christianos* ex aliis quoque causis, quam adulterii, fuisse licita, *donec Pontificum superstitione & iniquitate conjugii vinculum utroque vivo insolubile declaratum sit*. Licita probat *Puffendorfius* ex L. 8. c. de repudiis. Sed ejusmodi leges, præcepto *Christi* oppositæ, ideoque correctæ, an *Christianis* unice latæ sint, probare deberet *Puffendorfius*.

(b) In element. J. N. & G. c. 2. §. 6. n. 34. (c) In element. J. N. & G. c. 17. §. 15.

(d) Instit. J. N. & G. (e) Sess. 24. de matrim. Can. 7.

** In sensu ordinario, hic sumpti solita; non illa, quæ cogit *ad actum externum* contra voluntatem, facitque *simpliciter involuntarium*, qua de re dictum supra *P*. 1. Tit. 1. f. 299.

tum dirimens matrimonii; uti multi, præsertim ex Moralistis *Protestanticis, affirmant. Ratio est*: quia ad nullum contractum, uti infra probabimus (a), *spectato præcise jure naturali*, plus requiritur, quam *justus titulus, & voluntarius consensus*: prior habetur, nil obstante metu, per traditionem juris in corpus pro jure in corpus; posterior non tollitur a metu, etsi minuatur. Accedit, quod jure naturali irritum dici non possit tale conjugium *propter injuriam*; alias matrimonium, dolo contrahentis accidentali obtentum, hoc ipso jure irritum foret propter æqualem injuriam. Sed neque invalidum dici potest *propter defectum libertatis*; secus irritaret quoque metus, a causa *necessaria* incussus; irritaret *jure naturæ* similis metus baptismum, aut juramentum extortum, quas tamen sequelas nemo facile admittet. Verbo: vis ac metus solummodo *secundum quid, non absolute*, est oppositus amori, proximo in ordine ad finem matrimonii essentialem naturaliter debito, & ad felicitatem societatis humanæ *simpliciter* requisito: ergo &c. *Ant.* patet ex solutione replicarum. Nam

Opponunt adversarii 1. Amor proximo *naturaliter* debitus, in ordine ad matrimonii finem, *de jure naturæ*, non tantum requirit consensum mere *voluntarium*, sed etiam *liberum*: quia vis est opposita fini conjugali, a natura intento, hoc est, conjunctioni animorum, & corporum, individuæ item consuetudini, statuique perpetuo. Si enim conjugia, *libere* contracta, tam sæpe funestos sortiuntur exitus, quid eveniet in violentis? Sed

Contra est. Vis est opposita conjunctioni, statuique perpetuo *simpliciter*. N. *Secundum quid*, seu est minus apta ad hunc finem, sic ut expediat, esse rescindibilem contractum. Accedit, perpetuitatem status conjugalis, ex sua natura *necessario*, & *simpliciter* requisitam, non satis probari ex principiis juris naturæ; sicuti constat ex dictis.

Opponunt 2. In statu mere naturali, ubi non agnoscitur superioritas, ejusmodi contractus conjugii violentus foret *irrescindibilis*, & etsi agnosceretur, accidere posset, ut vel non vellet, vel non posset hac potestate uti, adeoque pars, vim injustam passa, careret remedio, & natura deficeret in necessariis. Sed

Contra est. Talis contractus vel esset *naturæ jure*, ab ipso contrahente vim injustam passo *rescindibilis*, vel a quocunque potestatem habente saltem *respectu juris Gentium*, qui si nollet, vel non valeret ea potestate uti, id foret *per accidens*.

Opponunt 3. Jus humanum ejusmodi matrimonium non tam *primum* irritat, quam irritum *antiquiore jure* declarat, ut colligitur ex norma *verborum*: ergo supponit jam prius *jure naturæ* nullum. Sed

Contra est: Etsi jus antiquius supponatur, id non necessario est *jus naturæ*, sed positivum antiquius, seu consuetudine, seu viva voce inductum, quod idem dicere debent Adversarii de impedimento disparitatis cultus.

Quæritur VIII. Quid, spectato jure naturæ, tenendum de impedimento affinitatis? *De impedimentis affinitatis.*

℞. I. *Affinitas, nullo gradu, seu lineæ rectæ, seu obliquæ matrimonio obest spectato naturæ jure. Ratio fundamentalis est*: quia probari nequit, affinitatem in ullo gradu repugnare amori, vel sibi, vel proximo, *in ordine ad ullum matrimonii finem*, naturaliter debito, seu ad felicitatem societatis humanæ *simpliciter* necessario. 1. *Quo ad gradus lineæ obliquæ in specie*, patet insuper ex Testamento antiquo, ubi matrimonium *in primo gradu affinitatis* cum conjuge improli fratris defuncti, non tantum licitum erat, sed etiam præceptum; liquet ex Testamento novo, ubi ejusmodi matrimonia in Infidelibus, ad fidem veram conversis, non improbantur; immo & in iisdem gradibus etiam inter *Nullum agnoscitur in disciplina juris naturæ.*

(a) P. III. Tit. V. de Pace.

inter Fideles sæpius dispensatur. * Unde prohibitio *Levitici* est juris solummodo positivi, & illud S. *Joannis Baptistæ*: *non licet*, vel dictum est *Herodi*, tanquam *Judæo*; vel pronuntiatum fuit de conjuge fratris, etiamnum viventis; id quod habet communior.

2. *Quo ad gradus lineæ rectæ in specie*, de conjugio primi gradus V. G. inter privignum & novercam, vitricum & privignam; inter socerum & nurum, generum & socrum, colligitur insuper ex eo, quod ejusmodi conjugia in Infidelibus, ad veram fidem conversis, tolerentur, uti colligere est ex Canone decimo Synodi *Aurelianensis* III. & aliis. Unde

℞. II. *Rationes, afferri solitæ, oppositum non evincunt*. Nam, quod tale conjugium a *Papiniano* vocetur *incestus de jure Gentium* (a) nil obest nostro asserto, etsi *& de jure Gentium* videatur locutio satis *impropria*, cum non nisi una, alterave Natio, ejusmodi conjugia prohibuisse, *propter majorem inconvenientiam*, demonstretur. 2. Quod S. *Paulus fornicationem* appellarit, *qualis* nec *inter Gentes* (b), intelligendum est de concubitu filii cum uxore Patris, etiamnum viventis, uti indicat ipse Apostolus (c): *hæc scripsi non propter eum, qui facit injuriam, nec eum, qui passus*, intellige Patrem, *adhuc viventem*. 3. Quod in Levitico talia conjugia gravissimis sceleribus annumerentur, intelligendum est vel de concubitu illegitimo, vel cum respectu ad legem Divinam. Sic *Levitici* 20. non tantum matrimonium inter personas primi gradus, sed etiam secundi inter scelera, naturæ juri contraria, recensetur, quod, *in rigore loquendo*, nec adversarii admittunt.

4. Quod nulla legatur facta dispensatio; immo quod negata perhibeatur *Carolo Gonzagæ*, *Mantuæ* Duci ab *Urbano* VIII. non probat defectum Potestatis in Pontifice respectu juris naturæ; sed defectum gravioris causæ in supplicante, id quod in petitione *Gonzagæ* evenisse, testis est *Clericatus*.

Instructio 2.

INSTRUCTIO II.

De officiis status conjugalis.

De juribus & officiis Status conjugalis, spectato jure naturæ.

§. 1.

§. I.

Fides conjugii.

De juribus status conjugalis, familiæ, herilis, officiisque in eo observandis.

QUæritur. I. *Quid de juribus atque officiis societatis conjugalis tenendum spectata disciplina Juris Naturæ?*

℞. I. Prima obligatio, eaque mutua, est *fides conjugii*: unde *adulterium omne*, quod Moralistis, *conjugalis fidei violationem* per *accessum ad alienum thorum* notat, Authore Angelico, graviter *naturæ jure* prohibitum. *Ratio* patet: nam est positive contrarium amori, & conjugi, & proli, *in ordine ad matrimonii finem*, naturaliter debito: ac ad felicitatem societatis humanæ *indispensabiliter necessario*. Unde

Colliges 1. Recte damnatam esse ab *Innocentio* XI. hanc propositionem: *copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium*. Quia *talis consensus*, etsi non cedat in injuriam mariti, *qui talis*, & ut personæ privatæ: cedit tamen in injuriam mariti, *qua talis*, seu qua obligati ad bonum prolis; item in injuriam prolis ob præjudicium generationis & educatio-

* Sic novimus, *Julium* II. cum *Henrico* VIII. *Angliæ* Rege, dispensasse ratione *Catharinæ*, *Arturi* fratris defuncti conjuge &c. similes dispensationes de *Martino* V. *Alexandro* VI. *Paulo* V. *Urbano* VIII. *Innocentio* X. refert *Clericatus*.
(a) L. ult. ff. de condict. sine causa.
(b) 1. Cor. 5. 1. (c) 2. Cor. 7.

cationis demum & in injuriam *status conjugalis* ad bonum societatis humanæ publicum ordinati, vi cujus tale jus non est renuntiabile: ergo *naturæ jure* talis consensus irritus est, ac nullus.

Colliges 2. Illud axioma: *scienti & volenti non fit injuria*, tantum habere locum, quando consensus est *liber* & *validus*: hic autem validus esse non potest, cum marito in uxorem sit quidem jus *quo ad usum*, non *quo ad dominium absolutum*, quale nempe jus habet in membra, queis uti potest, absolute disponere, *id* V. G. *abscindendo* non potest. Inde non est paritas cum stupro, quod esse desinit virgine consentiente: quia, teste P. *Viva*, censetur Domina sui claustri, de quo *illicite* quidem, sed tamen *valide* disponit.

Colliges 3. Adulterii crimen pariter manere *respectu Mariti*; consentiente conjuge fornicantis tam cum *aliena* * ligata, ut patet, quam cum soluta: quia consensus conjugis nullus, utpote adversus statui conjugali, bono societatis humanæ, per fidem matrimonii intento, adeoque de jure, nequaquam renuntiabili; ut nihil dicatur de incontinentia mariti, quam legitimare utique nequit conjugis consensus. **

Colliges 4. Quid respondendum sit *Thomasio* proponenti hanc quæstionem (a): *Quin si alteruter ex conjugibus consentiat, ut alter corporis sui copiam alii faciat, quomodo velles ostendere, tum nihilominus communicationi huic inesse naturalem turpitudinem? sane quilibet juri suo, ex pacto quæsito, renuntiare poterit, ni obstet præceptum superius, quod hactenus in ratione frustra quæsivimus.*

℞. II. Altera obligatio est *usus conjugii legitimus*, unde *naturæ jure*, *saltem leviter*, *prohibitus est usus conjugii*, *solius causa voluptatis*. Assertum deducitur ex propositione, ab *Innocentio* XI. damnata: *opus conjugii, ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa, ac defectu veniali*. *Ratio est*: quia ejusmodi usus, *saltem leviter*, repugnat amori prolis & societatis humanæ, *in ordine ad propagandam speciem*, naturaliter debito: nam, teste *Cardena* (b), moraliter evidens est, hunc usum, eique conjunctam voluptatem, a natura institutam *primario* ad generationem prolis, *& conservandam speciem*. Jam sic: evidenter est dissonum rationi, invertere hunc ordinem, conjugio intrinsecum, & a natura præstitum: atqui hoc fieret. Accedit *ratio extrinseca*, seu authoritas SS. Patrum, *Augustini*, *Gregorii*, *Anselmi*, *Aquinatis*, *item Sanchezii* & aliorum magno numero, quos allegat *Cardenas*, ut adeo, eodem authore, propositio allata, merito proscribi potuisset *propter solam rationem extrinsecam*, quæ in materia morum pro satis certa regula haberi potest, præsertim si sit prope unanimis consensus. Unde *Usus legitimus.*

Colliges 1. Non esse paritatem cum aliis sensuum delectamentis, eo quod illecebræ non ita sint *vehementes*, *sensuales*, *brutis communes*, animam ad carnalia taliter non *deprimentes*, non ita *periculosæ*, ne excedatur modus debitus, neque generationis fini primario, & propagationi speciei adeo *præjudiciosæ*.

Colliges 2. Etsi non desint, qui negent, ejusmodi voluptatem, etiam *pro fine partiali*, saltem *directe* intendi posse, eo quod natura illam ordinarit *in purum medium*, neque isthæc *brutalia* videantur esse appetibilia homini gratia sui, *propter sublimitatem naturæ rationalis*, probabilius tamen esse, ex communiore Moralistarum, *jure naturæ* licitum esse matrimonii usum propter voluptatem, *tanquam finem subordinatum fini primario*, seu generationi prolis. *Ratio est*: quia talis sequitur ordinem naturæ, quæ destinavit voluptа-

---

* Nam alia ratio in polygynia, de qua supra, spectato saltem naturæ jure.
** Videatur *Viva* & *Cardenas*. (a) Instit. Div. L. 3. c. 2. n. 218.
(b) In crisi theolog. prop. damnat. 9. Disp. 7. n. 63. s. m. 270.

luptatem ad faciliorem generationem prolis, & conservationem speciei humanæ.

Colliges 3. Quod conjux teneretur reddere debitum, etsi alter peteret ob solam voluptatem: quia teste *Sanchezio*, *Perezio*, & aliis, actus ille, illicitus exigenti, non est illicitus reddenti, adeoque debitus, eodem modo, quo, si quis voveat, crastina non petere depositum, peccat petendo, alter tamen reddere obligatur, quia malitia petentis non deobligat alterum a reddendo illi, quod suum est: unde materialis illa cooperatio excusatur ex justa causa, ne excitentur odia, aut mutuus amor debitus defervescat, uti habet P. *Viva* (a).

Cohabitatio necessaria ad finem, redditio debiti.

℟. III. Obligatio tertia sese extendit *ad cohabitationem mutuam*, fini conjugali debitam, ac *necessariam*, & licet *perpetua* naturæ rationali, & matrimonii fini conformior, adeoque juri Divino, Gentium, & positivo humano præcepta sit, *absolute tamen necessariam* esse, spectato saltem solo naturæ jure, satis probari nequit. Quarta adstringit ad reddendum mutuo debitum, quoties *debito* modo, & *rationabiliter petitur*. *Alias obligationes*, de vitanda libidine extra conjugium, seu in diversa, seu eadem specie humana; de vitanda mollitie, fornicatione, stupro &c. jam parte prima sat declaravimus. Officia positiva paucis declarat *Puffendorfius* his verbis (b): *Officium Mariti* est uxorem diligere, nutrire, regere, atque defendere: *uxoris* Maritum amare, honorare, adjutorio esse non solum in generanda, educandaque prole, sed & in parte curarum domesticarum capessenda. *Utrinque* autem indoles tam arctæ conjunctionis requirit, ut utriusque fortunæ sint socii, moresque attemperent, quæ omnia ex principio amoris conjugalis, si minus *graviter*, saltem *leviter* esse naturæ jure præcepta, facile deducuntur.

Potestas Mariti in uxorem spectato jure naturæ directiva.

Quæritur II. *Quid de potestate mariti in conjugem, spectato naturæ jure; tenendum?*

℟. I. *Spectato jure naturæ, etiam abstrahendo a statu naturæ lapsæ, inter conjuges non est perfecta æqualitas, sed vi status conjugalis marito, per se loquendo,* * *competit aliqua potestas, & superioritas saltem directiva*. Dicitur *directiva* ** indicans mulierem, viro subordinatam non vi coactiva, & *voluntate repugnante*, sed *honestate impellente*, quæ subordinatio post peccatum abiit in pœnam, dum etiam *reluctans*, & *invita* parere cogitur.

Ratio asserti est 1. Quia, authore *Luca Apolenio* (c), natura rationalis videtur exigere, *ut præstantior, firmior, fortiorque sexus, sequiori, infirmiori, & imbecilliori præsit*. 2. Quia, teste Apostolo (d), etiam abstrahendo a lapsu, *caput mulieris est Vir* (tanquam perfectius individuum) *cum vir creatus non sit propter mulierem, sed mulier propter Virum*. 3. Quia, spectato solo naturæ statu, & *abstrahendo ab originali justitia*, inter omnino æquales difficilis; immo fere impossibilis fuisset, in necessaria cohabitatione, longa concordia propter dispares genios, adversa ingenia, temperamenta rarissime attemperata, muliebris sexus nativam imbecillitatem &c. ut adeo quædam subordinatio, respectu uxoris, qua maritus, tanquam caput familiæ perfectiori intellectu ab Authore naturæ dotatus, uxorem dirigeret, ad bonum commune, & amorem conjugali statui, finique congruum

(a) Trutina Theolog. Proposit. 9. n. 14. f. m. 193.
(b) De officio hominis L. 2. c. 2. §. ultimo.
* Non enim negamus, conjugi ex pacto, *per accidens*, superioritatem & imperium vindicari posse, V. G. si maritus sit hebes, uxor heroina; si ille subditus, hæc Princeps.
** *Puffendorfius* L. 6. c. 1. §. 11. f. m. 814. hanc potestatem sic explicat: *quod pactum* (conjugale) *quia mariti conditio in eo est melior, accedente etiam sexus præstantia, naturam fæderis inæqualis æmulatur, in quo uxor marito observantiam maxime, hic illi protectionem debeat.*
(c) De offic. *Christiani* L. 2. c. 2. f. m. 147.
(d) Cor. 1. c. 11. v. 3.

gnum videatur *simpliciter necessaria*, adeoque *naturaliter debita*. Inde S. *Chrysostomus* (a): *merito fœmina viro subjicitur: nam æqualitas honoris pugnam parit*, quæ ratio etiam pugnat pro statu *naturæ puræ*. 4. Quia teste *Ruperto* (b), *apud Gentiles quoque, qui scripturam* (de subjectione uxoris) *non legerant, vel hujus veri Dei præcepta non observabant, hæc lex naturaliter valuit, quam Dominus Naturæ imposuit, dicens mulieri: & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. Quædam tamen barbaræ Nationes, sicut cætera, ita & hunc naturæ ordinem confuderunt, ut mulier sine capite, id est, sine viro super viros ageret potestatem, & dominium. Veruntamen non tam jus, aut lex, quam usurpatio dicenda est.*

℟. II. *Quæ opponi solent, inefficacia sunt. Nam* 1. Qualiscunque superioritas, etsi solummodo *directiva*, gratis dicitur, exigi ab amore, *in ordine ad conjugii finem*, simpliciter necessario: cum hic æque obtineri possit, esto, nulla inter conjuges admittatur subjectio. Sed

℟. D. Æque obtineri potest conjugii finis *quomodocumque* spectatus in se. T. Spectatus in ordine *ad cohabitationem*, non modo generandæ, sed educandæ quoque proli *necessariam*, eamque *amicabilem*, & *diuturnam*. N. *Ratio* colligitur ex dictis.

2. Conjux *in adjutorium viri*, tanquam socia, & specialis amica est creata ab Authore naturæ, neque cum imperfectione subjectionis, quæ non nisi in pœnam statuta legitur: ergo interprete *S. Augustino* (c): *uxor maritum habere meruit Dominum, non natura, sed culpa*.

℟. D. Et officium *adjutorii*, *societatis*, ac *amicitiæ*, excludit omnem superioritatem ac potestatem, etiam *directivam* * N. Excludit *coactivam*, *pœnalem* &c. C. Talis subordinatio conjugis respectu viri, ut *perfectioris individui*, imperfectio *positiva* tam parum dici potest, quam parum subordinatio Angelorum in hierarchia Angelica. Immo cum non nisi in bonum status conjugalis mutuum cederet, uxor sciens se non *ancillam*, sed *sociam* haud voluntate repugnante, sed honestate impellente, naturæ officium explevisset, juxta illud Plinii (d): *Uxori sufficit obsequii gloria*. S. *Augustinus* de statu naturæ lapsæ, de subjectione pœnali locutus est, ut patet. 3. Sola individui major perfectio & aptitudo ad superioritatem directivam, *de jure naturæ* potestatem non confert, cum omnes nascantur *liberi* & *æquales*: ergo.

℟. D. Non confert, ut spectata præcise in se. C. Non confert *vi status conjugalis*, exigentis ejusmodi subordinationem ex pacto matrimoniali, *conformiter ad jus naturæ inito*. N.

℟. III. *Potestas Mariti coactiva, respectu conjugis, descendit remote ex jure Divino positivo, & jure Gentium; proxime ex pacto conjugali.*

Assertum quo ad 1. Patet ex illo Divino imperio: *sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui* (e). *Mulieres subditæ sint viris suis* (f), & ita subordinatio *directiva* transit *in subjectionem* peccati *pœnalem*, longe duriorem, sic ut etiam *invita*, jugique *pertæsa*, immo & imperia, non semper æqua, danti parere & subesse, divino imperio compellatur. *De jure Gentium* patet: cum pleræque, etsi Divini præcepti ignaræ, hanc dominationem viri in mores induxerint. De pacto, tanquam causa *proxima*, & *immediata* testatur

(a) In 1. ad Cor. 11. v. 3.
(b) L. 3. de oper. Trinit. c. 21.
(c) In Gen. 3. v. 16.
* *Puffendorfius* L. cit. *Neque jure naturali quidquam obstat, quo minus uxor etiam proprie dictum imperium mariti subeat: nam sese haud quidquam invicem destruunt metus imperii, & amicitia conjugalis, non magis quam imperium in Principe amorem civium per se extinguit.*
(d) In Panegyrico Trajani.
(e) Gen. 3. v. 16.
(f) 1. Petri 3. v. 1.

ftatur confenfus mutuus, in conditiones, feu modum contractus conjugalis a jure divino, vel faltem a jure Gentium præfcriptum. Unde non inaniter differit *Puffendorfius* (a). Licet in facris litteris *Evæ fubjectio in pœnam feducti mariti injuncta dicatur, tamen ex hoc non fequitur, imperium maritale poft lapfum non habere caufam proximam, conventionem inter maritum & uxorem. Nam, cum non omnis obfequii neceffitas infelicitatem habeat conjunctam, id jam pœnæ vicem in ftatu mulieris habet, quod invita, & ftimulante femper dominandi libidine jugum ferat.*

℞. IV. *Hac tamen poteftas non eft defpotica, nec herilis, nec abfoluta, fed domeftica ad focietatis conjugalis & familiæ terminos reftricta.*

Declaratur 1. *membrum*. Poteftas *defpotica* foret, fi conjuncta foret *cum jure vitæ ac mortis*, quam adftruit *Fridericus Hornius* (b). Sed

Contra eft ex Puffendorfio (c), quod *ad matrimonii finem*, tanto imperio nequaquam fit opus, immo id conjugali amori *pofitive* adverfum fit: quod fi tam atrocia perpetraret uxor, adeft Judex; & in familia fegrege, *etiam fpectato naturæ jure*, tanquam hoftis ejici, & velut jure belli occidi poffet. Unde talem poteftatem, omni jure prohibitam, recte cenfet *Huberus* (d), *propter periculum* a *perverfitate fufpicionum*, *irarumque maritalium*.

Declaratur 2. *membrum*. Poteftas *herilis* traderet marito jus in uxorem, *veluti fervam*, ad mentem quorumdam populorum, uti teftis eft *Stagyrita* (e). Sed

Contra eft: Tali dominio refragatur *jus Divinum*, præcipiens *amorem* ac *honorem*, & prohibens *amaritudinem* (f) erga conjuges. Adverfatur *jus Gentium*, confuetudine populorum, magis moratorum, dominium mitius adjudicante, etfi Authores caftigationem moderatam, etiam per verbera, fi *vera* neceffitas poftulet, communiore calculo admittant. Denique tali dominio repugnat *jus naturale*, quod libertatem fovet, & fervitutes juri Gentium tranfcribit: fed neque finis conjugii, etiam refpectu familiæ, conjugem *fervam*, fed *thori fociam*, etfi fubordinatam marito cupit, uti non femel jam declaravimus.

Declaratur 3. *membrum*. Poteftas *domeftica* dicit focietatem aliquam inæqualem, vi cujus uxor inferior, maritus fuperior eft, non quidem *abfolute*, fed in caufis dumtaxat conjugium, & familiam concernentibus, adeo ut uxor, quo ad domicilii determinationem, cohabitationis modum, leges Oeconomiæ &c. dependeat a Marito. *Ratio* afferti eft: quia plus concedi, neque ratio ftatus conjugalis, neque finis ejufdem exigit: unde fi alicubi plus indultum legitur, id non *a natura*, vel *jure Divino*, fed ab inftituto, & moribus unius vel alterius Gentis particularibus, ac male formatis, provenit, uti recte animadvertit *Grotius* (g).

§. 2.

§. II.

Hæc in materia proteftantici errores, Grotii ejufque Interpretum.

Moraliftarum proteftantium avia de Societate conjugali.

Quæritur III. *Quænam in avia circa ftatum conjugalem delabuntur proteftantici Naturaliftæ?*

℞. I. *In non pauca*: nobis potiora detexiffe, fatis erit ad academicum fcopum. *Hugo Grotius* errat in primis principiis, dum conjugium definit per cohabitationem maris cum fœmina, *quæ fœminam conftituat quafi fub oculis*

(a) L. 4. de J. N. & G. c. 1. §. 12.
(b) L. 1. de Civit. c. 1. §. 5. n. 16. (c) L. c.
(d) De jure Civit. L. 2. fect. 1. c. 4. §. 8.
(e) 1. Pol. 1.
(f) Coloff. 3. 19. Epift. Petri 1. c. 3. 7.
(g) De J. B. & P. L. 2. c. 5. §. 8. n. 1.

oculis & custodia maris, accedente fide, qua se famina mari obstringit: sic pupilla pene foret in conjugio tutoris, neque conjugii vinculum esset reciprocum, adeoque satis haud differret a concubinatu (a). Ibidem spectato jure naturæ, uxori non tribuit *jus mutuum* in corpus viri: negat de præcepto Divino primævo esse monogamiam, etsi *laudabilem*, & Deo *gratam* fuisse, admittat: matrimonia Parentum *etiam cum affinibus* rectæ lineæ, quod nemo facile dixerit, veluti inhonesta, & naturæ jure irrita affirmat (b) &c. &c. atque in his & similibus deviis, etiam per suos Paraphrastes protestanticos, non male in veritatis semitam revocatur. At in multis, dum eum male corrigunt, ipsimet corrigendi veniunt. Sic polygamiam naturæ jure, haud sane improbabiliter permissam, minus scite carpit *Boeclerus*, & *Vitriarius*, *Zieglerus* cum *Osiandro* male corripit *Grotium*, quod cum Pontificiis gradus, in *Levitico* prohibitos, non adscribat *præceptis moralibus*, etiamnum indispensabilibus, quos ipse cum *Luthero* ac Protestanticis, & juri Divino & naturali male attribuit. *Boeclerus ratione pudoris naturalis*, jus naturæ prohibitivum minus limate deducit ad gradus consanguinitatis lineæ transversæ; immo ad omnes, in *Levitico* vetitos. *Becmanuum*, & *Osiandrum*, quamvis Acatholicos, in eadem avia non ablegamus, etsi jus naturale distinguant in *strictum*, *absolutum* & *indispensabile*; & in *minus strictum*, *hypotheticum*, atque *dispensabile* &c. Item etsi distinguant *principia* juris naturæ, quæ obligant *necessario*; atque ipsas *deductiones*, a Deo dispensabiles &c. Cum enim similia hauserint ex Authoribus orthodoxis, ac probatissimis, ipsi reprobandi non sunt, quamvis, cum fateantur ultro, aliud esse, quod aliquid sit *juris naturalis*, aliud, quod juri naturali *congruum sit* &c. probari in nostris principiis haud possint. Nam videntur hæc omnia ex *minus distinctivo* juris naturalis principio profluere, ac jus naturale cum jure Gentium, ac positivo *confundere*, id quod cavere, & præcavere, in hac juris disciplina, quam maxime adlaboramus.

II. Inter *Puffendorfii* aberrationes quis numerare possit, 1. Quod ad matrimonium ratum requirat extra ditionem actualem, *sic ut maritus ea, tanquam uxore, uti possit, velut Rebecca*, postquam ab *Isaaco* in tabernaculum Matris deducta est: unde dubitat, *an adulteram vocare quis possit, quæ alicui desponsata*, (de præsenti) tertio interea, *antequam domum deducatur*, conjungitur, ut ut per mandatarium, *dicis causa*, nuptiæ (per contractum de præsenti) penitus completæ sint (c). Nam etsi, *Immanuele Webero* Authore (d), *naturæ jure discrimen inter sponsalia & nuptias fere ignoretur*, penitus tamen ignorari haud potest: cur enim ob Parentum consensum, si minus simpliciter necessarium, saltem rationi admodum consentaneum: cur ob mutuam genii, morumque experientiam; ob necessaria, pro conjugii oneribus paranda &c. fieri nequeat *promissio reciproca matrimonii futuri, subin obligatio actualis de jure mutuo in corpus, in ordine ad actus, de se aptos ad generationem prolis?* Hoc casu haberetur discrimen; haberetur matrimonium verum, ad quod sicuti, juxta *Puffendorfium*, non requiritur ipsa illico consummatio, ita neque deductio conjugis in ædes, quæ mera conditio est ad consummationem nonnisi *integraliter* necessaria. 2. Idem spectato naturæ jure, uti pacta omnia, *vi* & timore *injusto*, dissolvit, ita & *a fortiori* conjugium, cujus tamen antithesin esse probabiliorem, judicamus. 3. *Weberus* notator, uno alteroque scholio *Puffendorfium* non illustrat, sed deturpat. Exemplo sit illud, quo ait: sunt certe paucissimi, *alias sani*, qui *salva conscientia*, uti possunt exceptione ab universali illa obliga-

Puffendorfii, & ejus glossatorum.

(a) De jure P. & B. L. 2. c. 5. §. 8. & seqq.
(b) L. c. §. 14. (c) L. c. § 14.
(d) In notis ad *Puffendorfium* de offic. hominis L. c. f. m. 268.

obligatione nubendi. Et, qui quæve in Monasteriis *votum castitatis* jurant, ex stimulis & ustionibus persentiscunt, se *impossibilia* promisisse (a). Rursus cum scribit: *quando Cattellus Cotta Pontifici tribuit*, ut possit filio Regis, qui monasticam vitam amplexus est, *ad tempus* uxorem dare, ne Regnum deveniat ad alios, post ubi procreavit filium, *ut ad votum monasticum redeat, id ex mera Canonistarum adulatione* asseritur, & ea Pontificis potestas nullibi probata est. Sed vel *Cotta*; vel, quod verosimilius, *Weberus* ex *Cotta*, male intellecto, hæc non satis perite refert; nam dispensationem in professione religiosa ab Apostolica sede *absolute* obtinibilem Canonistæ probant; conjugium vero *temporarium*, atque *solubile*, nullibi affirmant. 4. *Kemerichius*, *Puffendorfii* alter interpres, *per regulas honesti, decori*, more suo, minus distincte, officia quædam conjugalia juri naturæ attribuit, positivo verius tribuenda; quod dicat, Principes non adstringi ad gradus consanguinitatis, & affinitatis, humano jure prohibitos, intelligendum *spectato solo naturæ jure*, & de Principibus paganis, etsi & isti *jure Gentium*, *Christiani* Ecclesiasticis legibus æque ac aliis ligentur, atque subjiciantur.

III. *Thomasius* non satis bene polyandriam æque ac polygyniam, naturæ jure, concessam adstruit (b). 2. Potestatem mariti, etiam directivam respectu societatis conjugalis, non tam naturæ juri, quam pacto prorsus ultroneo, minus probabiliter in acceptis refert (c). Ex erroneo principio pluriformes libidines, *spectato naturæ jure* permissas asserit (d): *atque hic*, inquit, *pro scortationis turpitudine demonstranda non sufficit, si dixerimus, eam non dirigi ad conjugii finem primarium, non tam ex ea ratione, quod jam supra ostenderimus, extinctionem libidinis etiam esse finem conjugii, non per accidens mere* (e), *sed secundarium, quam quod illa ratio saltem inferat, scortationem non esse conjugium: non vero inde concludi possit, omnem actum, vel omnem societatem, quæ non est conjugium, esse societatem inhonestam*. Atqui hoc sufficienter demonstravimus supra, dum *de officiis erga se ipsum* dissereremus. 3. Concubinatum, quo procreatio sobolis intenta foret mere *per accidens*, non tam juri naturæ, quam officio hominis *erga Deum*, in neglecta intentionum subordinatione, adversum pronuntiat. * 4. Adulterii turpitudinem, saltem alterutro conjugum consentiente, naturæ jure difficulter probari posse affirmat. Addit: *hinc difficillimum foret, lenocinii turpitudinem, vel certe multarum ejus specierum, ex ea disciplina, ubi solam rationem sequimur Ducem, demonstrare* (f). 5. Incestum, etiam in primo gradu lineæ rectæ, admittit, *quod reverentia erga Parentes non sit irremissibilis* (g). 6. Licet in secundis curis (h) hæc scita erronea utcunque emendet, auget tamen duplici errore: nam ait: *quæ §. 98. usque ad §. 104. disputata sunt, ita quidem se habent, si jus naturæ metiaris ex solis regulis justi, & finem conjugii ex simplici generatione sobolis*. Quasi vero regulæ justi permitterent adulteria, scortationes, lenocinia, incestum etiam primi gradus in linea recta. Addit: *at, cum jus naturæ etiam comprehendat regulas honesti & decori, & finis matrimonii sit generatio sobolis honesta, & decora, huic decoro & honesto simi-*

(a) L. c. f. m. 262.
(b) In Jurisp. Div. L. 3. c. 2. n. 100. & 206.
(c) L. c. n. 110.
(d) N. 143. Item c. 3. n. 35. & seqq. unde in secundis curis L. 3. c. 2. §. 2. satis recantat, dum ait: *unde tollenda sunt ea, quæ contra imperium maritale disseruimus*. §. 103. *Neque lapidem lydium rationes ferunt, quas adduximus* §. 110. & c. 3. §. 22. *ad præceptum de imperio mariti, de quo agitur* §. 35. & seqq. *non est lex positiva, sed regula decori juris naturalis*. Ubi errorem novo corrigit errore.
(e) Uti habet n. 64. lit. d.!
* In alio sensu, quo matrimonium verum, sed *conscientiæ*, quandoque concubinatus nomine notatur hic quæstio esse non potest, cum verum sit matrimonium juxta omnes.
(f) N. 218. 219.
(g) N. 234. & 246.
(h) Fundam. J. N. & G. L. 3. c. 2. n. 35.

milia repugnabunt. Quod assertum jus naturale cum positivo confundit, ut sæpe jam diximus, eo quod regulæ *honesti* & *decori* legem positivam frequentius notent, quam naturalem. *6.* In iisdem fundamentis errores accumulat, dum ait (a): quod Clerus Pontificius incautis laicis persuaserit multa præcepta, seu Divina, seu naturalia, indeque ex institutione primæva conjugii fecerit Sacramentum: *cujus rei ratio fuerit interesse Cleri, ut hoc pacto causas matrimoniales ad se trahere, & sub hoc prætextu, & sub sibi, tanquam Vicariis Dei, reservata potestate dispensandi, excommunicandi, totum Populum, maxime vero Principes sibi obnoxios reddere posset*. 7. Ibidem ait (b), *quod si Princeps sit polygamus, nondum ullus probarit justis rationibus, hanc polygamiam tantum esse crimen, ut gehennam mereatur, & quod legi universali Divinæ repugnet. Quod tamen Clerus Pontificius istam doctrinam inculcaverit laicis, in causa est*, inquit, *quod bigamia violet clericale sacramentum matrimonii*. Addit: *neque indignum est observatu, quod ubique fere Clerus Pontificius fulminaverit, & acheronta moverit contra bigamiam Principum: contra obmutuerit, vel etiam benedictionem dederit Principibus, aperte concubinariis, aut scortatoribus. Ratio in promptu est*: nempe quæ prius: *putatitium Sacramentum*. 8. Plures alios errores, calumniis pinguibus consociatos, transilimus, ** cum satis videatur clarescere, saltem orthodoxis, *Thomasium* in sic dictis institutionibus Divinis jus naturale extendisse *ad usque scandalum; in emendatione* seu *fundamentis* id restrinxisse *per regulas honesti, & decori*, sed principium juris naturæ dilatasse ad usque *Ethicam & doctrinam moralem positivam*; jus vero Divinum positivum penitus obscurasse. Exemplo sit ejus axioma §. 35. *Cum nulla*, inquit, *detur lex Divina positiva universalis, Princeps etiam in legum latione ad eam non potest respicere, sed sufficit, si tantum præ oculis habeat præcepta juris naturæ & Gentium, observata tamen differentia inter præcepta honesti, justi, & decori, quod nempe præcepta justi, nullas admittant exceptiones, præcepta honesti & decori admittant*. *9. Laurentius Fleischerus Thomasii* epitomator id egit, pro suscepto officio, ut Authoris sui, puta *Thomasii*, seu calumnias, seu falsitates recoqueret, ac sistematica methodo, per institutiones academicas propagaret. De calumniis testatur §. 2. (c); de erroribus cætera supellex nec sine auctario. Nam Eunuchorum conjugia nec illicita, nec prohibita affirmat, si jus naturæ *ex solis regulis justi* metiaris (d). Senum, ac vetularum matrimonia *inhonesta*, & *quam maxime indecora*, adeoque *solvendæ* pronuntiat (e). Polygamiam virilem neque *regulis decori*, neque *honesti* repugnantem affirmat, *id quod & B. Lutherus in Landgravii Hassiæ polygamia cum Margaretha de Sala agnoverit* (f). Addit: Impugnare illam alii *ex jure Divino positivo universali* annisi sunt, uti olim *Thomasius*; sed hoc jure illam haud prohiberi plures contenderunt cum *Struvio*, *Hoppio*, &c. *Nos vero de eo haud sumus solliciti, cum existentiam ejusmodi legum positivarum universalium jam supra plane destruxerimus*. Superi! in quantum chaos delabuntur *Thomasii etiam emendati* sectatores. Nempe in ejusmodi avia deducunt ideæ protestantium Moralistarum. **

(a) L. c. n. 2. & 3. Similia regerit c. 3. n. 4. in notis. Item n. 34.
(b) C. 3. n. 42.
* V. G. Dum in instit. Divin. L. 3. c. 3. n. 210. vocat Papam *pseudo-Vicarium Dei*, qui sibi potestatem dispensandi *in jure Divino* arroget, quam tamen potestatem in dubium vocent ipsi Catholici Principes, potissimum *in Gallia*. In fundamentis L. 3. n. 18. in notis carpit *Buddæum*, *velut papizantem in antiqua lyra*, dum juxta axioma Canonistarum, institutionem Divinum respectu matrimonii, *vim legis habere* affirmat. Dum n. 30. Patres, tempore *S. Augustini*, scientia moralis doctrinæ destitutos *ex Barbeyracio* affirmat, & sic de aliis.
(c) In institut. J. N. & G. L. 3. c. 2.
(d) L. c. §. 41. (e) §. 46.
(f) In doctrina J. N. c. 10. §. 4.
** Profecto *Joannes Lyserus* sub nomine *Sinceri Wahrenbergs* polygamiam, etiam jure Divino revelato præceptam scripsit, abusus dicto: *quod is maledictus sit, qui opus Dei negligenter facit*.

IV. *Fridericum Ludovici*, *Balthasarem Wernherum*, *Heineccium*, *Henricum Kochlerum*, aliosque, quod concernit, cum tritam suorum semitam terant, in eadem fere avia abeunt. 1. *Fridericus Ludovici*, contra prima Protestantismi principia, juri naturæ haud opposita esse affirmat, *si quis sponte cœlibatum voveat, aut si talia Collegia instituantur, in quæ nonnisi illi recipiuntur, qui cælibem vitam se exacturos promittunt*, *quo pertinere asserit monasteria Romano-Catholicorum*. Ne tamen omnino degeneret a cogitationibus *Lutheri* profundis, addit hanc clausulam: modo tamen *ejusmodi personæ libertas permittatur, ut conjugium futuro tempore inire possit, si cælibatus iterum displiceat, in quo peccari aliquando solet*.

Friderici Ludovici, Wernheri. &c. Cæterum in eo *turpiter* labitur, dum concubitum, solius libidinis causa susceptum, *per se* loquendo *spectato naturæ jure*, turpem, atque illicitum probari haud posse, affirmat. (a). 2. *Wernherus*, castigatior cæteris, nil fere oculos offendit, nisi quod *adulterium*, & *malitiosam desertionem*, inter causas dissolvendi conjugalis vinculi, *spectato quoque jure Divino*, cum protestanticis afferat (b). 3. Sed nec *Heineccius* admodum cespitat, nisi quod jus naturæ a positivo, per principium amoris, ex *continentia* potius, quam *necessitate* dimensum, haud satis *sequestrarit*: inde factum, quod monogamiam, & incestum lineæ collateralis, *ex naturæ jure*, nec ipse sufficienti rationum pondere probarit; quod *solemnitatem* quamdam, ritusque ad declarandum consensum nuptialem adstruxerit; quod conjugia senum, ut *turpissimam impudicitiam*, reprobarit; quod divortia, siquidem legitima, V. G. *ob adulterium*, *desertionem malitiosam*, *intolerabiles mores* &c. absolute, *etiam quo ad vinculum*, absque Divini juris exceptione admiserit (c). In eadem protestantica avia de polygynia in certis casibus concessa, de adulterio &c. absolute conjugium solvente, *nullo discrimine juris naturæ & Divini positivi*, delabitur *Henricus Kochlerus* (d). Sed ista ad scopum satis.

§. 3.

§. III.

De Statu familiæ.

De officiis Parentum & liberorum. *Quæritur* IV. *Quid, & quæ origo societatis paternæ?*

℞. I. Status familiæ *in genere*, ab aliquibus simpliciter appellatur *Domus*, vel quia descendentes ex eadem stirpe sunt quasi *domestici*; vel quia liberi plerumque nascuntur *in domo paterna*; vel quia, qui familiæ Caput, *dominium* habet. Sed quia familia alia est *incompleta*, alia *completa*, teste *Philosopho* (e), *domus*, ut notat familiam *completam*, recte dicitur *conjunctio inter Parentes, liberos, & servos*, complexa societatem *conjugalem*, *paternam*, & *herilem*: ut notat familiam *incompletam*, est *societas inter Parentes & liberos ob communem inter se utilitatem contracta*, *seu mutuis officiis ac juribus ad communem utilitatem & civilem honestatem definita*. De hac in præsente; de altera in sequente paragrapho agendum est.

In specie paterna. II. Status *familiæ* paternæ, dici posset, utcunque ad mentem *Huberi* (f), *societas plurium personarum, quæ unius potestate per ipsam naturam, educationis causa, sociatæ sunt*. Dicitur *societas plurium personarum*, quia *in rigore* prolem saltem unam requirit, etsi Populorum usu etiam improlis societas *domestica* audiat, & penes Fideles cœtus quoque sacri *religiosæ familiæ*

(a) §. 15.
(b) In elementis J. N. c. 17. §. 15.
(c) In elementis J. N. & G. L. 3. c. 2. §. 38. 41. 42. 49.
(d) In jure sociali specimine 2. §. 161. 162. 195. &c.
(e) L. 1. polit. c. 1.
(f) De Jure civitatis L. 2.

liæ appellentur. Quæ *unius potestate*, saltem *principali*, ut innuatur discrimen inter societatem *domesticam*, & Collegia alia, quæ subsistere possunt absque subjectione *ad potestatem unius*. Dicitur *per ipsam naturam*; siquidem liberi, *citra suum assensum*, ex sola nativitate, in societatem Parentum veniunt. Et quia societas quoque conjugalis, etsi *factum*, humanumque consensum supponat, quam maxime *naturalis est*, comprehensam cum liberis conjugem facile indicatur. Additur *educationis causa*: nam auxilium multiplex, quo indiget proles nata, uno vocabulo, *educatio* appellatur, atque partim ad corpus conservandum, partim ad animum formandum spectat: unde *Thomasio* dicitur *sobolis a prima infantia ad maturitatem tam corporis, quam animi conveniens perductio*, quam educationem familiæ paternæ finem *primarium* illico assignabimus.

Origo.

III. *Origo* familiæ paternæ, *per naturalem connexionem*, fluit ex statu conjugali, e quo prodeunt liberi. Hos enim, majori fere miseria natos, quam bruta, naturale lumen dictat, neque destituendos in cunis, neque indomitis affectibus relinquendos, sed alendos, ac educandos, ad hoc officium naturæ jure Parentes obligante *per inditum amorem proli naturaliter debitum, quia ad felicitatem naturæ rationali propriam, simpliciter necessarium*. Inde rectissime *Romanus* Orator (a): *etiam in bestiis vis naturæ inspici potest, quarum in fœtu & educationis laborem cum cernamus, naturæ ipsius vocem audire videmur*. Cum igitur necesse sit liberis in societate cum Parentibus vivere, usque dum ipsimet sibi sufficiant, necesse est, ut exurgat familia paterna, *seu societas plurium, qui per ipsam naturam educationis causa sociati sunt*.

Origo patriæ potestatis ab educatione.

IV. Porro *cum potestas paterna sit antiquissimum simul ac sanctissimum genus imperii, quo Parentum jussa venerari, eorumque præ se eminentiam agnoscere tenentur liberi*, uti habet *Puffendorfius*, in ejus quoque originem indagandum est. Eam longe probabiliore calculo desumendam dicimus *a fine*, ob quem coaluit status familiæ, nempe *ab educatione prolis*. Cum enim, *naturæ jure*, Parentibus impositum sit officium, seu obligatio alendæ, educandæ, ac dirigendæ prolis, *eodem jure* collata sit, oportet Parentibus potestas *tanquam medium*, cum hoc fine, *indispensabiliter connexum*. Siquidem natura *ex principio amoris proli naturaliter debiti*, præcipiens educationem creaturæ rationali propriam hoc ipso conferre censetur media ad exequendum præceptum naturaliter requisita, quale est *patria potestas*, & *præceptum obediendi* in liberis, de quo infra. Ex quibus inferimus 1. Quod *patria potestas* nil aliud sit, quam *jus Parentum in liberos, quo actiones ipsorum ad vitam honeste & feliciter transigendam diriguntur* *. Inferimus 2. *Potestatis* causam *remotam esse* generationem, ex suppositione liberi consensus in statum conjugalem respectu Parentum: *causam fundamentalem* esse amorem, proli naturaliter debitum, quia ad felicitatem naturæ rationali propriam, simpliciter necessarium: *causam efficientem* esse naturam obligantem; *causam formalem* ipsam obligationem; *finalem*, educationem congruam, usquedum proles se ipsam regere, res suas administrare, vitam rationi conformem agere, ac imprimis Deum colere norit.

Non vero præoccupatione.

Inde fallit 1. *Hobbesius*, dum originem patriæ potestatis, conformiter ad paradoxa sua principia, deducit *ex jure victoriæ* (b). Cum in statu naturali, inquit, in omnes omnia liceant, quatenus quisque ad sui conservatio-

(a) L. 3. de fin.
* *Vitriarius* in Instit. J. N. & G. L. 1. c. 5. Q. 5. distinguit *patriam potestatem ab imperio paterno*: illam dicit, esse in personas & bona; hoc tantum in personas; illam cessare; hoc nunquam desinere, eo quod *reverentiam debitam* notet, ad quam etiam liberi, extra familiam, *durioribus mediis* compelli queant. *Sed Imperii* vocabulum pluribus displicet, præcipue in hoc sensu, cum *regimen domesticum* parentibus *imperium*, *proprie tale*, nullum concedat.
(b) Tract. de cive c. 9. §. 2. apud *Puffendorfium* L. 6. de J. N. & G. c. 2. §. 2.

nem facere judicat; victor fit Dominus victi. Ex quo sequitur, *jure naturæ* dominium infantis ad istum primo pertinere, *qui eundem primus in sua potestate habuerit:* atqui manifestum est, infantem natum prius in potestate matris esse, quam cujusvis *alterius*. Sed sicut hominis hujus principia non nituntur nisi imaginario fundo, ita & isthoc phantasma; si enim dominium ab occupatione prima infantis deducat, obstetrix plerumque id Matri præripiet, quod sane paradoxum.

Divina & concessione, *Fallit* 2. *Hornius* cum *Hennige* (a), qui patriam potestatem *ex divina concessione* derivant. Sed hæc concessio non sapit disciplinam Jurisprudentiæ naturalis, & siquidem adstruatur concessio Dei, ut Authoris naturæ, titulum quærimus in natura, quo nititur talis concessio.

Generatione, *Fallit* 3. *Grotius* cum *Kulpisio*, *Becmanno*, *Boeclero*, *Osiandro* & aliis (b), qui jus patriæ potestatis, ex *sola generatione* desumunt; at iste titulus, in se præcise spectatus, etsi obligationem in liberis pariat, dicente *Philone*, *Parentes Deum quodammodo referre gignendo*; non tamen parit titulum *formalem*, & potestati patriæ *sufficientem*: * siquidem parum quis esset obligatus Parentibus, si ab iis in hanc lucem editus foret, postmodum sibi soli, aut aliorum commiserationi relictus foret. *Recte Seneca; ad bene vivendum minima portio est vivere* (c).

Vel præsumsumptione consensu prolis. *Fallit* 4. *Puffendorfius* cum *Velthemio* & aliis (d): dum patriam potestatem eruit non tantum ex titulo educationis, sed insuper ex *pacto tacito*, consensu nempe Parentum *expresso*, liberorum *præsumpto*. Sic habet: *quemadmodum Parens eo ipso, quod infantem tollat, declarat, sese obligationem a natura injunctam, impleturum, infantemque educaturum; ita infans, etsi propter latitantem adhuc rationis usum, reciproca officia, Parentum obligationi respondentia, expresse nequeat promittere; ex ipsa tamen Parentum opera obligationem erga eosdem contrahit, non minus quam si expressius ipsius consensus accessisset, qui consensus, cum ratione præsumptus, pro expresso valet* (e). Ita ille. Sed recte notavit scholiastes *Weberus* (f): *Potuisset Author hunc consensum, tanquam fictum* (quas fictiones ignorat jus naturale) *plane omittere; sed opus erat Puffendorfio ad salvandam methodum, qua officia omnia in absoluta, & hypothetica divisit, statuitque, omnia officia hypothetica pactum expressum, vel tacitum supponere*. At officium hypotheticum dici posset ex suppositione *consensus liberi in generationem*, respectu Parentum, in qua, tamquam causa remota, nititur quoque patria potestas. Ratio *Puffendorfii*, quod obligatio ex duplici titulo, præcepto naturali, & superveniente pacto, *oriri* possit, etsi id *proprie* dici posse *in eodem obligationis genere, & respectu ejusdem*, neget *Thomasius* (g), nos transmittimus; sed quia hoc pactum tacitum mere supponitur a *Puffendorfio*, nec probatur; *id superfluum* judicamus. Nam, quod *antecedenter ad omnem voluntatem humanam* ab authore naturæ statutum est, rationi rectæ insitum, & cuique cum vita congenitum, vim suam exerit inde-

(a) Hornius in Polit. L. 1. c. 2. §. 3. *Henniges* ad *Grotium*.
(b) *Grotius* de J. B. & P. L. 2. c. 4. §. 1. *Kulpis.* in Coll. ad *Grotium*. *Becman.* medit. c. 8. §. 7. *Boecler.* in notis ad *Grotium*, *Osiander* ibidem, quibus accedit clariss. P. *Schmier* L. 1. c. 2. n. 77.
* *Puffendorfius* L. c. §. 4. ait: *quod generatio præbeat solummodo occasionem, jus aliquod in prolem acquirendi*: sed nisi causam, saltem *mediatam*, per *occasionem* intelligat, assentiri haud possumus, cum quod *ratio* desumpta a brutis, quæ generando imperium nesciunt, & a delectatione, quæ a parentibus non raro sola intenditur, sed mere per accidens, nil probet; tum quod *æqualitas* quo ad personam, & jura hominis naturaliter competentia, non elidant *subordinationem naturalem principiati ad suum principium*, eo quod filii, *qua filii*, ex ipsa natura semper maneant Parentibus inferiores.
(c) De beneficiis 3. c. 31.
(d) *Puffendorf.* L. cit. *Velthem*, in notis ad *Grotium*.
(e) L. c. §. 4.
(f) De offic. hominis &c. L. 2. c. 3. §. 5. in notis.
(g) In institut. Jurisprud. Div. L. 3. c. 4. a n. 6.

independenter ab omni pacto humano, uti patet in aliis præceptis naturalibus, v. g. de proximo diligendo, & aliis independenter ab omni pacto, naturaliter obligantibus. Quod idem dicat consensum infantis videri *necessarium, ne aliquando querendi causam habeat, quasi imperium invito sibi & frustra impositum sit*, nihil probat: nam obligatio sæpe invitos stringit, neque superior opus habet ad obligandum subditum ejus consensu; nec conquerendi suppetit ulla causa, cum obligatio tota cedat in bonum prolis. Accedit, quod consensus præsumi non possit, ubi non est locus expresso: atqui non est lo^o^us expresso: si enim infans consentire posset in obligationem parendi, posset & dissentire, adeoque facere, ne esset patria potestas, quod dici nequit.

Quæritur V. Cuinam competat potestas in prolem, & familiæ regimen?

R. 1. *Spectato jure civili* & potestatem, & regimen adscribi Patri, ut *Genitori & familiæ Capiti*, constat (a): sed de hoc jure sollicitos nos esse haud opus est. *Spectato jure naturæ Hobbesius* utrumque attribuit Matri *propter præoccupationem*, ut diximus; propter *certam* scientiam, cujus Patris revera sit proles, ut proinde sit ejus, quem Mater vult, adeoque Matris; *propter majorem dolorem, laboremque Matris quam Patris*, seu spectetur generatio, seu educatio prolis. 2. *Puffendorfius* (b) in statu *segrege* & *naturali*, vel etiam *extramatrimoniali*, ubi vel nullum intervenit pactum, vel non nisi ad quærendam sobolem, prolem Matri *private* adjudicat, eo quod non nisi indicio Matris cognosci queat, cujus sit soboles, unde & a legibus *Romanis* Patri in liberos, extra justum matrimonium natos, potestatem nullam tributam esse, affirmat. Quod si intercedat pactum, ex eo potestatem & regimen desumendum cupit, præcipue si sit *matrimoniale* cum potestate in fœminam, ubi potestas in prolem Patri accrescet, etsi in matrimonio impari, ubi v. g. Regina Marito subdito jungitur, jus matris prævaleat, ut in aliis omnibus, ita etiam in sobole ad salutem Regni educanda, quem in morem & *Amazones* contraxisse affirmat. Addit utriusque potestatem & dominium insolidum *esse irregulare*, ut patet; subordinatum a natura haud requisitum, cum alterutrius cura, per pactum delata, sufficiat: ita penes *Babylonies*, per conjugale pactum, Pater in filios, mater in filias potestatem nactam, ex *Petro* de Valle affirmat.

Subjectum potestatis atque regiminis domestici. Nec sola mater, nec Pater.

II. *Spectato naturæ jure potestas & familiæ regimen est penes Parentes simpliciter.* 2. *Exercitium potestatis, modusque regiminis dependet a pacto, etsi hoc deficiente principalior potestas absolute competat Patrifamilias.*

Declaratur assertum quo ad 1. Supponendo ex dictis, quod potestas, & familiæ regimen a natura sit intenta, *ut medium* in ordine *ad educationem prolis.* Jam sic: potestas familiæ, *non modus*, seu ratio exercendæ potestatis, est exigita ab amore, proli naturaliter debito, & ad educationis finem *simpliciter necessario*: ergo *spectato naturæ jure*, uti finis seu *educatio* est Parentibus injuncta *simpliciter*, abstrahendo a modo; ita & medium, seu *potestas* familiæ utrique est concessa *simpliciter*, exercitio potestatis specialibus Parentum pactis relicto, si modo sufficiant ad finem *simpliciter* obtinendum. Addunt alii * quod proles sit partus, portio, & effectus utriusque, adeoque ab utroque instituenda atque regenda. Sed hæc potestatem, *modum potestatis* non evincunt, cum natura perinde obtineat finem, sive educatio fiat *immediate per Parentes*, vel *mediate* per alios; per *alterutrum*, vel *utrumque*. Item, quod propter *specialem affectum* Parentes sint optimi educatores: sed hæc *convenientiam*, *sed jus naturæ* non probant.

(a) Hoc titulo & interpretes ad Instit. & Cod. *de patria potestate* & ff. de his, quæ sui, vel alieni juris. Unde *Wernherus* in elementis J. N. c. 17. §. 20. vix emergit, dum ait, jus civile nil aliud disponere, quam naturale, quod *tam Patri, quam Matri* potestatem attribuit.
(b) L. de *J.* N. & G. c. 2. §. 5.
* Cum Clariss. P. *Schmier* Jurisprud. univers. L. 1. c. 2. sect. 2. §. 2. n. 72. & seqq.

Modo specialibus pactis reservato, etsi his deficientibus ex statu conjugali superioritas simpliciter sit penes Maritum.

Declaratur assertum quo ad 2. Quæ natura, in ordine ad finem, *per se* non disponit, relinquit dispositioni hominum *per pacta*: atqui *de exercitio potestatis patriæ* per se nil disponit in ordine ad educationis finem; ergo. Accedit, quod, ob diversissimos eventus & circumstantias, per pacta educationis fini convenientius prospiciatur, neque pacta de potestate & regimine uxoris, naturæ juri opposita, dici possint, si obtineatur finis, a natura intentus. Quod si pacta deficiant, primas in potestate & regimine familiæ obtinet Pater, non *ex speciali dispositione juris naturæ* circa modum regiminis respectu familiæ, sed ex alio titulo, quo nempe Marito, ut supra probavimus, *respectu status conjugalis* competit naturæ jure *potestas directiva* in ipsam uxorem, adeoque & superioritas respectu familiæ totius.

Ubi passim fatentur protestantici Moralistæ.

III. Inde colliges, *Puffendorfium*, si rite exponatur, nobis non admodum adversum; sed neque *Grotium*, qui ait (a): *utrique parentum jus est in liberos, sed si contendat inter se imperia* (nempe deficiente pacto) *præfertur imperium Patris, ob sexus præstantiam*. * Consentit *Thomasius*, qui ait: *ex mera ratione naturali potestatem competere utrique, quoniam ad fundamentum hujus potestatis concurrunt uterque, nisi ipsi Parentes in societate nuptiali convenerint aliter* (b). Unde in secundis curis, thesin oppositam adstruendo, ut sæpe, jus suum naturale non tam emendat, quam novis erroribus deformat (c).

Potestatis patriæ mensura desumenda ex fine, & accommodanda diversæ ætati;

Quæritur VI. Qualis & quanta sit patria potestas?

℟. I. *In genere* est mensuranda ex fine *educationis*, *atque familiæ*, sic ut consistat *in jure ea omnia agendi, sine quibus liberorum actiones, ad obtinendum societatis hujus finem, dirigi nequeunt*. *In specie* se extendit ad jus *jubendi*, *prohibendi*, & debito modo immorigeros *castigandi*, quod tamen jus ad ætatem liberorum triplicem accommodandum est.

Primæ,

℟. II. *In prima pueritiæ* vim maxime exerit tam quo ad *personas*, quam *actiones*: cum enim pueri se ipsos regere nequeant, æquitas postulat, ut dirigantur ab illis, quibus natura educationis officium injunxit. *Quo ad res, an ex jure naturæ*, uti habet *Thomasius* (d); vel *ex jure Gentium*, uti affirmat *Grotius* (e), capax dominii sit etiam tenera ætas, non ita est liquidum. Si tamen verum, defectus judicii seu in acceptatione, seu in administratione, a Parentibus est supplendus, quibus usum fructum percipere ad alendum filium ex quadam *æquitate* ** indulget *Puffendorfius* (f).

Mediæ,

2. *In ætate media* maturæ jam juventutis, potestas patria sese extendit *ad eas solummodo actiones, quæ ad familiam respectum ferunt*. Hinc sine consensu Parentum factæ merito dicuntur nullæ, quia *simpliciter exigit* status familiæ, ut pars conveniat cum suo toto, & familiæ membrum capiti suo non controveniat. Ex quo colliges, quod citra suasionem, utique non vilipendendam, ad certum vitæ genus liberos cogere, naturæ jure, *per se* loquendo, haud competat patriæ potestati; quod paternus consensus ad nuptias quamdiu manet filius in familia, non quidem sit *absolutæ necessitatis*, tantæ tamen, ut eo neglecto e familia dimitti possit ob novum onus (g), invitis Parentibus non imponendum. *Quo ad bona*, non male distinguit *Puffendorfius* (h), acquisita *per industriam* assignans Parenti, *ex ratione æquitatis naturalis*; etsi enim

ad alen-

(a) De J. B. & P. L. 2. c. 5. §. 1. n. 1.

* In quæ verba recte *Zieglerus*, *Grotii* notator, *imperio Patris non tollitur imperium Matris, sed ex alio capite juris naturalis, in societate conjugali fœminam in potestate Mariti constituentis, limitatur, & restringitur*.

(b) Jurisprud. Divin. L. 3. c. 4. n. 66.

(c) In fundam. J. N. L. 3. c. 4. §. 8.

(d) Jurisp. Divin. L. 3. c. 4. n. 70.

(e) L. c. n. 2.

** *Jus strictum* negat *Thomasius* l. c. n. 69. eo *quod alimentatio sit onus, non titulus, aut modus acquirendi*.

(f) L. 6. c. 2. §. 8.

(g) L. 6. de J. N. & G. c. 2. §. 8.

(h) L. cit.

ad alendam prolem naturaliter adstringatur, compensationem tamen aliquam juste petit, si per educationem, accedente culturà, tantum excreverit prolis industria, ut fructus aliquos inde degustare Parenti liceat. *Bona aliunde obtenta quo ad proprietatem* relinquit proli, reservata Parentibus facultate, exinde percipiendi tot fructus, quot alendis, defendendisque liberis necessarii videntur: non secus ac Princeps *in statu civitatis* exigere potest, ut ex fructibus civium suum quidquam ad salutem & securitatem publicam conferatur.

3. *In ætate tertia* factæ emancipationis, * cum liberi penitus sine sui juris, actionum suarum nanciscantur liberam potestatem, remanente solum debito naturali, ut neque in hoc, neque in alio statu quid agant, *quod pietati & observantiæ filiali adversetur.* *Et adultæ:*

℟. III. *Potestas castigationis paternæ in tantum se extendit, in quantum requirit finis hujus societatis, hoc est, liberorum educatio.* Unde *Potestas correctionis non se extendit, ad jus vitæ & necis ratione delicti;*

Deducitur 1. Illam propriam esse ætati *primæ*; *secundæ* quandoque accommodam, sæpe tamen inutilem, atque *periculosam;* in tertia sublatam, quia carentem fine.

Deducitur 2. Hanc potestatem a *Puffendorfio*, *Hornio*, *Thomasio*, *Hubero*, & aliis: *etiam spectato naturæ jure*, pro ratione delicti, male extendi ad jus summum vitæ & necis. *Ratio est*: Quia tanta potestas *nec necessaria* ad finem conservandæ familiæ, siquidem in enormi delicto, & incorrigibilitate, *ejectioni* locus esse potest, nec est *conveniens* amori paterno tanta sceleris vindicta, qua vitam, quam dedit, ipse Pater eripiat. Quod si ejectus hostem capitalem agere pergeret, filius, ut hostis, repelli posset, non jure paterno, sed cuivis proprio *respectu justæ defensionis.*

IV. Unde non obstat 1. Quod in statu naturalis libertatis desit imperium, *paterno majus*, quo jus vitæ & necis exerceri possit in liberos *delinquentes adultos*: ergo necesse est, ut competat patriæ potestati, uti habet *Thomasius* (a). Nam *Ut frustra contendunt nonnulli.*

℟. *Tr. ant.* cum saltem *jus arbitrii* non desit in causa gravis dissensionis. N. C. Quia nulla necessitas, sufficiente ad finem remedio ejectionis, & siquidem hoc frustraretur, suppetente etiam jure propriæ defensionis.

Non obstat 2. Exercitium hujusmodi potestatis, cum in lege veteri exemplum sufficiat *Judas* respectu *Thamaris*, suæ nurus (b); *Saul* respectu filii *Jonathæ;* in nova exemplum præbeat *Constantinus* respectu *Trisci* filii, pluribus exemplis suppetentibus penes Gentiles; *Romani* etiam per legem expressam jus istud Patri attribuerint. Sed

℟. D. Et jus istud fuit exercitum a Patresfamilias, *qua tali*. N. *Qua supremo*, *imperante*, & publico legum custode, ac vindice. *Subdist.* Fuit exercitum, usu semper legitimo, ac probato. N. Quandoque per abusum, merito reprobatum. C. Si Patri, *qua tali*, naturæ jure, competeret jus vitæ, & necis in filios *ratione delicti*, competeret etiam Matri, saltem defuncto Patre, quod difficulter quis admiserit. Lex illa *Romanorum* non ex rationis præscripto, sed truculentia martiali profluxit, unde postmodum abrogata est (c).

Neque obstat 3. Quod *Abraham*, qua Paterfamilias, jus fœderum, belli que exercuerit æque summum, ac jus vitæ & necis. Nam

℟. D. Exercuit jus fœderum, belli, æque summum, adeoque & jus

 vitæ

* Sumpto termino non in sensu *civili*, *sed nativo*.
(a) Etiam in secundis curis L. 3. c. 4. §. 9.
(b) Gen. 38. v. 24. ducite eam, ut comburatur.
(c) L. un. Cod. de emend. propinq: L. un. Cod. *de his*, qui Parent. vel lib. occid.

vitæ & necis æque, *in statu mere naturali*, concessum in hostes, *& ratione justæ defensionis* T. Adeoque & jus vitæ & necis æque concessum *in filios, & ratione delicti domestici puniendi.* N. Dixi Tr. Quia *Abraham* fœdus contraxit, bellum movit, educendo trecentos, & octodecim armatos, non tam *qua Paterfamilias*, quam justi Populi Princeps, dicente scriptura *Princeps Dei es apud nos* (a).

Neque obstat 4. Quod familia referat figuram civitatis, Pater personam Principis, teste Philosopho (b): ergo utrique similis potestas. ℟. D. Refert figuram aliqualem C. perfectam N. unde potestas regia *est perfecta, publica, & per se sufficiens*; potestas patria est *minus perfecta, privata*, sibi *universaliter non sufficiens*, adeoque tanquam subsidiis indiga, ad civitatem, veluti pars ad totum, rationis ductu ordinata.

Officia Parentum. *Quæritur* VII. *Quæ officia, spectato jure naturæ, Parentum erga liberos & vicissim?*

℟. I. Officium Parentum est *educatio* in alimentatione, *quo ad corpus*, & in institutione, naturæ rationali congrua *quo ad animam*, nempe tali, *ut liberi vivant, & cum ratione vivant*, præcipue ut in officiis *erga Deum* rite instituantur. 2. Iisdem incumbit, ut exemplo honestæ vitæ præluceant, ut liberos ad idoneum vitæ genus applicent, & quantum vires permittunt, fortunam ipsorum fundent, atque ad felicitatem societatis humanæ promoveant. Unde fluit, naturæ juri repugnare procurationem abortus, abjectionem infantum, omnem nutritionis & institutionis perniciosam incuriam &c. 3. Est tamen educationis officium non ita personale, ut suo modo *delegari* non possit *utilitate prolis*, aut *necessitate id exigente*: quia in moralibus, quod quis per alium facit, censetur facere per se, & sæpe educationis finis aliter obtineri haud possit. *

Liberorum. ℟. II. Officium liberorum *est filialis observantia*, quæ notat *obsequium*; vi cujus actiones suas ad nutum Parentum instituere tenentur: & quia obsequium vi quoque coactivæ ac pœnali subest, metus quidam familiaritatem excludit, quæ exclusio in parentibus *gravitas*; in liberis *reverentia* appellatur. Immo cum superioritas paterna non tantum *imperii*, sed etiam *beneficii* sit ratione *generationis, & educationis*, observantia *gratitudinem* quoque *finalem* includit.

2. Hæc officia reciproca, Parentes inter & liberos facile deducuntur ex fundamentali principio juris naturalis, quia nempe sunt *exigita ab amore, & his & illis naturaliter debito*, hoc est, *in ordine ad educationis finem, atque felicitatem, naturæ rationali propriam, absolute necessario, ac requisito*.

Etiam soluta societate familiæ. ℟. III. Cum societas paterna cessare possit, cessante fine, *seu educatione*, quando nempe liberi ad sustentationem, & directionem sibimet ipsis judicio paterno sufficiunt, emancipari, immo ob desidiam, pervicaciam, aliasque graves causas etiam ejici inviti possunt, si modo Parentes ipsi in educationis officio non defuerint. Contra liberi, *invito Parente*, a societate paterna in familiam aliam transire *regulariter* nequeunt, nisi iniquam detentionem Patris, & sufficientiam propriam demonstrare valeant. 2. Dissoluta societate paterna cessat regimen in Patre; obedientia, seu obsequii debitum respondens in filio; non tamen cessat debitum *pietatis*, hoc est, *reverentiæ & gratitudinis* ob beneficium generationis, & præcipue educationis, quæ semel facta fieri infecta nequeunt. Unde liberi, etiam soluti paterna

(a) Gen. 23. v. 3.
(b) L. 3. Pol. 6.
* Unde *Puffendorfius* L. 6. c. 2. §. 3. etiam susceptori infantis abjecti, paterna jura attribuit, & hunc solum casum esse, ait, quo imperium in hominem *occupatione* acquiratur.

terna familia, semper manent obstricti, *jure naturæ*, * ut Parentibus honoris signa exhibeant, beneficia beneficiis compensent, commoda, si fieri possint, promoveant, accedente magna necessitate etiam alant, atque sustentent, ad quæ, etsi cogi absolute, *saltem spectato jure naturæ*, ** vix possint, graviter tamein naturale debitum peccant, si facere negligant.

§. IV. *§. 4.*

De Statu herili.

Quæritur XVI. *Quid & quæ origo status herilis?*

℞. I. Recte describitur esse *societas inæqualis, inter Dominum ac servum, eo fine instituta, ut hic in ejus commodum debita servitia præstet.* *De statu herili.*

Dicitur 1. *Societas inæqualis*, quia inita conditione inæquali: *inter Dominum & servum*, illo, ut *dominetur* in domo; isto, ut *serviat* restricta naturali libertate. 2. *Eo fine instituta*, nempe *utilitatis*, *commoditatis*, vel etiam *necessitatis* cujusdam respectivæ. Unde *Ejus natura.*

Colligitur 1. Statum herilem, connotantem *servitia aliena in genere*, non esse *juris naturalis* præceptivi, sed mere permissivi, non enim est *necessitatis absolutæ*, ut sit, sed *utilitatis*, convenienter ad rationis dictamen, ut esse possit. Et quia supponit *factum*, libertatis congenitæ restrictivum, status est *adventitius*, qui supposito, quod sit, *naturæ jure* adstringit ad servitia, seu ex ultroneo pacto, seu ex alio titulo, Dominis præstanda.

Colligitur 2. Discrimen *domesticos* inter & *servos*. Nam quæ Parentes in familiæ commodum agunt nullo ipsi imperio agunt; quæ liberi, etsi ex imperio paterno & necessitate quadam agant, proprio tamen emolumento sunt: contra quæ agunt *servi* & ex imperio herili, & absoluta necessitate fluunt; immo non in suum, sed commodum familiæ cedunt, uti animadvertit *Thomasius*.

Colligitur 3. Sub statu familiæ, *etiam perfectæ*, non *necessario* contineri statum herilem: secus spectato jure naturæ, nec esse posset, nec *Adamus*, ejusque Posteri habuissent unquam familiam perfectam absque adscititia appendice servorum. Est igitur familia alia perfecta, perfectione commensurata *necessitati*; alia perfectior perfectione proportionata *commoditati*. *Varietas,*

℞. II. Servitus, varie ab aliis divisa non nisi *duplicis generis* a nobis agnoscitur *pactitia*, quæ habetur per contractum spontaneum; & magis proprie *famulitium* dixeris. Hæc, si interveniat merces, *mercenaria*, si ad tempus *temporaria*, si pro semper *perpetua* dici solet. Altera dicitur *legalis* seu *coacta*, quod habeatur ex institutis Gentium, atque legibus, queis bello capti servituti mancipabantur, unde & *mancipatus* proprie appellari suevit.

℞. III. *Conditio servilis male tribuitur naturæ. Declaratur nasci natura* servos, quorumdam veterum nænia fuit, quos inter *Stagyrita Euripides*, & alii, nisi forte, quod verosimilius, de majore unius Gentis *habilitate naturali*, ad imperandum, alterius ad serviendum quis interpretari mavelit. *Servitus tamen pactitia*, seu *famulitium originem remotam habet ex inæqualitate conditionis humanæ; proximam ex pacto spontaneo, adeoque est institutionis humanæ.* *Origo.*

Declaratur. Multiplicato Genere humano, ubi recessum est a communione

---

* Juxta ea, quæ disputavimus *Tit.* V. §. 1. de officiis imperfectis.

** Unde *Vitriarii*, Epitomatoris *Gratiani*, thesin probatam non legimus, quod ad *pietatis*, & *observantiæ* debitum, necessitate exigente, *durioribus mediis*, liberi emancipati cogi possent, *propter imperium paternum*. Quale imperium *per duriora media* in solutos, nulli amplius subjectos? Videantur Instit. Juris L. 1. c. 5. Q. 5. & 7.

vitæ & necis æque, *in statu mere naturali*, concessum in hostes, *& ratione justæ defensionis* T. Adeoque & jus vitæ & necis æque concessum *in filios*, *& ratione delicti domestici puniendi*. N. Dixi Tr. Quia *Abraham* fœdus contraxit, bellum movit, educendo trecentos, & octodecim armatos, non tam *qua Paterfamilias*, quam justi Populi Princeps, dicente scriptura *Princeps Dei es apud nos* (a).

Neque obstat 4. Quod familia referat figuram civitatis, Pater personam Principis, teste Philosopho (b): ergo utrique similis potestas. ℞. D. Refert figuram aliqualem C. perfectam N. unde potestas regia *est perfecta*, *publica*, & *per se sufficiens*; potestas patria est *minus perfecta*, *privata*, sibi *universaliter non sufficiens*, adeoque tanquam subsidiis indiga, ad civitatem, veluti pars ad totum, rationis ductu ordinata.

Officia Parentum. *Quæritur* VII. *Quæ officia, spectato jure naturæ, Parentum erga liberos & vicissim?*

℞. I. Officium Parentum est *educatio* in alimentatione, *quo ad corpus*, & in institutione, naturæ rationali congrua *quo ad animam*, nempe tali, *ut liberi vivant*, & *cum ratione vivant*, præcipue ut in officiis *erga Deum* rite instituantur. 2. Iisdem incumbit, ut exemplo honestæ vitæ præluceant, ut liberos ad idoneum vitæ genus applicent, & quantum vires permittunt, fortunam ipsorum fundent, atque ad felicitatem societatis humanæ promoveant. Unde fluit, naturæ juri repugnare procurationem abortus, abjectionem infantum, omnem nutritionis & institutionis perniciosam incuriam &c. 3. Est tamen educationis officium non ita personale, ut suo modo *delegari* non possit *utilitate prolis*, aut *necessitate id exigente*: quia in moralibus, quod quis per alium facit, censetur facere per se, & sæpe educationis finis aliter obtineri haud possit. *

Liberorum, ℞. II. Officium liberorum *est filialis observantia*, quæ notat *obsequium*; vi cujus actiones suas ad nutum Parentum instituere tenentur: & quia obsequium vi quoque coactivæ ac pœnali subest, metus quidam familiaritatem excludit, quæ exclusio in parentibus *gravitas*; in liberis *reverentia* appellatur. Immo cum superioritas paterna non tantum *imperii*, sed etiam *beneficii* sit ratione *generationis*, & *educationis*, observantia *gratitudinem* quoque *finalem* includit.

2. Hæc officia reciproca, Parentes inter & liberos facile deducuntur ex fundamentali principio juris naturalis, quia nempe sunt *exigita ab amore*, *& his & illis naturaliter debito*, hoc est, *in ordine ad educationis finem*, *atque felicitatem*, *naturæ rationali propriam*, *absolute necessario*, *ac requisito*.

Etiam soluta societate familiæ. ℞. III. Cum societas paterna cessare possit, cessante fine, *seu educatione*, quando nempe liberi ad sustentationem, & directionem sibimet ipsis judicio paterno sufficiunt, emancipari, immo ob desidiam, pervicaciam, aliasque graves causas etiam ejici inviti possunt, si modo Parentes ipsi in educationis officio non defuerint. Contra liberi, *invito Parente*, a societate paterna in familiam aliam transire *regulariter* nequeunt, nisi iniquam detentionem Patris, & sufficientiam propriam demonstrare valeant. 2. Dissoluta societate paterna cessat regimen in Patre; obedientia, seu obsequii debitum respondens in filio; non tamen cessat debitum *pietatis*, hoc est, *reverentiæ* & *gratitudinis* ob beneficium generationis, & præcipue educationis, quæ semel facta fieri infecta nequeunt. Unde liberi, etiam soluti paterna

(a) Gen. 23. v. 3.
(b) L. 3. Pol. 6.
* Unde *Puffendorfius* L. 6. c. 2. §. 3. etiam susceptori infantis abjecti, paterna jura attribuit, & hunc solum casum esse, ait, quo imperium in hominem *occupatione* acquiratur.

terna familia, semper manent obstricti, *jure naturæ*, * ut Parentibus honoris signa exhibeant, beneficia beneficiis compensent, commoda, si fieri possint, promoveant, accedente magna necessitate etiam alant, atque sustentent, ad quæ, etsi cogi absolute, *saltem spectato jure naturæ*, ** vix possint, graviter tamen naturale debitum peccant, si facere negligant.

§. IV. §. 4.

De Statu herili.

Quæritur XVI. *Quid & quæ origo status herilis?*

℞. I. Recte describitur esse *societas inæqualis, inter Dominum ac servum, eo fine instituta, ut hic in ejus commodum debita servitia præstet.* *De statu herili.*

Dicitur 1. *Societas inæqualis*, quia inita conditione inæquali: *inter Dominum & servum*, illo, ut *dominetur* in domo; isto, ut *serviat* restricta naturali libertate. 2. *Eo fine instituta*, nempe *utilitatis, commoditatis*, vel etiam *necessitatis* cujusdam respectivæ. Unde *Ejus natura.*

Colligitur 1. Statum herilem, connotantem *servitia aliena in genere*, non esse *juris naturalis* præceptivi, sed mere permissivi, non enim est *necessitatis absolutæ*, ut sit, sed *utilitatis*, convenienter ad rationis dictamen, ut esse possit. Et quia supponit *factum*, libertatis congenitæ restrictivum, status est *adventitius*, qui supposito, quod sit, *naturæ jure* adstringit ad servitia, seu ex ultroneo pacto, seu ex alio titulo, Dominis præstanda.

Colligitur 2. Discrimen *domesticos* inter & *servos*. Nam quæ Parentes in familiæ commodum agunt nullo ipsi imperio agunt; quæ liberi, etsi ex imperio paterno & necessitate quadam agant, proprio tamen emolumento sunt: contra quæ agunt *servi* & ex imperio herili, & absoluta necessitate fluunt; immo non in suum, sed commodum familiæ cedunt, uti animadvertit *Thomasius*.

Colligitur 3. Sub statu familiæ, *etiam perfectæ*, non *necessario* contineri statum herilem: secus spectato jure naturæ, nec esse posset, nec *Adamus*, ejusque Posteri habuissent unquam familiam perfectam absque adscititia appendice servorum. Est igitur familia alia perfecta, perfectione commensurata *necessitati*; alia perfectior perfectione proportionata *commoditati*. *Varietas*,

℞. II. Servitus, varie ab aliis divisa non nisi *duplicis generis* a nobis agnoscitur *pactitia*, quæ habetur per contractum spontaneum; & magis proprie *famulitium* dixeris. Hæc, si interveniat merces, *mercenaria*, si ad tempus *temporaria*, si pro semper *perpetua* dici solet. Altera dicitur *legalis* seu *coacta*, quod habeatur ex institutis Gentium, atque legibus, queis bello capti servituti mancipabantur, unde & *mancipatus* proprie appellari suevit.

℞. III. *Conditio servilis male tribuitur naturæ*. *Declaratur nasci natura* servos, quorumdam veterum nænia fuit, quos inter *Stagyrita Euripides*, & alii, nisi forte, quod verosimilius, de majore unius Gentis *habilitate naturali*, ad imperandum, alterius ad serviendum quis interpretari mavelit. *Servitus tamen pactitia*, seu *famulitium originem remotam habet ex inæqualitate conditionis humanæ; proximam ex pacto spontaneo, adeoque est institutionis humanæ.* *Origo*:

Declaratur. Multiplicato Genere humano, ubi recessum est a communione

---

* Juxta ea, quæ disputavimus *Tit*. V. §. 1. de officiis imperfectis.

** Unde *Vitriarii*, Epitomatoris *Grotiani*, thesin probatam non legimus, quod ad *pietatis*, & *observantiæ* debitum, necessitate exigente, *durioribus mediis*, liberi emancipati cogi possent, *propter imperium paternum*. Quale imperium *per duriora media* in solutos, nulli amplius subjectos? Videantur Instit. Juris L. 1. c. 5. Q. 5. & 7.

nione primæva, *per distinctionem bonorum*, invaluit inæqualitas conditionis humanæ, aliquibus, variante fortuna, in *abundantiam*, aliis in *egestatem* delapsis. Inde ditiores eguere aliorum auxiliis, egentiores alimentis; igitur deventum *ad pacta*, egenis operam, ditioribus alimenta, & mercedem stipulantibus. Accessit apud alios *hebitudinis sensus*, quæ conditio ad serviendum, quam dominandum multos magis idoneos reddidit: inde factum, ut operæ, sæpe *temporariæ*, quandoque *perpetuæ* evaserint; quod inopes existimarent, se *in libertate* victum, vitamque minus commodam habituros, quam in ejusmodi spontanea servitute. Jam sic: *inæqualitas conditionis* adegit homines ad pacta spontanea, libertatis nativæ restrictiva, quæ nec *determinate* exigita ab amore, sibi & aliis *simpliciter* necessario, nec *absolute* illi adversa, cum fundentur in emolumento, societati humanæ admodum consentaneo: ergo pactitia servitus *originaliter* habetur ab inæqualitate conditionis humanæ; *causaliter* a pacto spontaneo, *in fieri* a jure naturæ permissivo, *in facto esse* a jure naturæ præceptivo.

3. Servitus *coacta* seu *mancipatus* originem *occasionalem* trahit *a bello*; *causalem* ab arbitrio Victoris, victique consensu coacto; *formalem* a jure Gentium.

Declaratur. Ingens utilitas, e servitiis habita; vel etiam cupiditas cumulandi opes, accedente forsitan cujusdam commiserationis, & humanitatis sensu in causa fuit, cur increbrescentibus bellis, paulatim invaluerit mos, vitam relinquendi victis, & servitiis perpetuis mancipandi. Inde sunt, qui cum *D. Augustino* (a) *servi* etymon *a servando derivant*, *eo quod bello capti, occidi, cum potuissent, ad servitia servati sint*. Igitur e Victoris arbitrio, victique assensu, coacto quidem, quia metu mortis extorto, in quævis servitia, etsi summe dura, atque perpetua ortus est mancipatus, & more propter insignem vincentium utilitatem victorumque nullam injuriam, sensim invalescente, *per jus Gentium* firmatus est, id quod erat declarandum.

Varior. ℟. IV. *Quæ opponi solent, inefficacia sunt*. Nam 1. Si dicas, quod assensus victi coactus vel non sit necessarius, vel si sit necessarius, naturæ juri & ista adscribenda sit servitus: siquidem qui vitam invito potest adimere, consensu opus non habet, libertatem, ut adimat corporalem, præcipue cum assensus sæpe haberi non posset, victis mortem promptam præ lenta, hoc est, servitute tam dura ac infami præhabentibus.

℟. Assensus est necessarius, ut habeatur *obligatio* mancipii ad Dominum: hæc enim non oritur ex simplici vitæ donatione, nec ex necis dilatione, nec ex detentione in vinculis, *sed ex vinculo morali*, seu *data fide*; secus enim, naturæ jure, si minus occidere Dominum, * saltem aufugere posset, durante adhuc inter illos belli statu. ** Unde quamprimum inter victorem & victum *mutua fides*, circa consociationem in familiam, intercessit, hostilitas prior censetur sublata, ut adeo servus, frangendo fidem, injuriam Domino; Dominus crudelius, quam par est, tractando servum, servo injuriam faceret. Neque refert, quod assensus sit vi extortus: nam quia supponitur, ex bello justo, *vi justa* extortus, stringit, sic ut respectu captorum

(a) L. 19. de civit. Dei c. 19.

* Quod contra *Puffendorfium negat Hertius* Scholiastes, eo quod lex naturæ id non permittat contra servatorem, cui se dedens hostilem animum videtur exuisse. Sed forsan replicaret *Puffendorfius*, quomodo se dedidit *absque assensu*? Quomodo hostilem animum exuit, si forsan servitus sit morte durior?

** Inde *Puffendorfius* L. 6. de J. N. c. 3. §. 6. Ex quo consequitur, servos, qui carceribus, ergastulis, aut vinculis coercentur, ab illis, qui pacto cum domino junguntur, diversos esse, quia serviunt illi non pacto, sed ne vapulent: ideoque si aufugerint, aut Dominum occiderint, nihil facere contra leges naturales. Nam vinculis ligari corporalibus, signum est, illum, qui ligat, supponere, ligatum nulla obligatione, seu vinculo morali satis teneri.

rum in bello, servitus in fieri *juri Gentium* tribuatur *positive*, Juri naturæ permissivo *negative*; in *facto* esse respectu obligationis in servo ex jure pacti naturali *praeceptivo* derivetur.

2. Si oppones, quod origo servitutis melius deduceretur cum *S. Chrysostomo* (a) & *Augustino* (b) ex pœna peccati, quæ in maledictione *Noemi* respectu *Chanaam* initium sumpserit, servus servorum erit fratribus suis. (c) ℞. Servitus *voluntaria*, seu *famulatus* pœna peccati, a *Noe* primum promulgata, proprie dici vix potest, cum cedat in emolumentum famulantium, & admodum consentanea sit societati humanæ. Servitus *involuntaria*, seu mancipatus, *pro causa fundamentali* habet quidem peccatum, pro occasionali *bellum*, pro *formali arbitrium Victoris*, *Gentium jure suffultum*: unde rectissime *S. Augustinus* (e): *Nam & cum justum geritur bellum, pro peccato contrario dimicatur, & omnis victoria, etiam cum provenit malis, Divino judicio victos humiliat, vel emendans peccata, vel puniens. Prima ergo servitutis causa peccatum est, ut homo homini conditionis vinculo subderetur, quod non fit, nisi Deo judicante, apud quem non est iniquitas, & novit diversas pœnas meritis distribuere delinquentium.* Cæterum *Noemi* ævo, etiamnum a bellis immuni, servitutis origo adscribi nequit. Non enim is intulit *Chanaano*, servitutem, sed inferendam ejus posteris prænuntiavit, *Tostato* interprete (e): siquidem *Chanaam* in servitutem detrusus tunc minime fuit, sed ejus posteri, per bellum superati, in servitutem denique redacti sunt.

Quaeritur VIII. *Quæ officia fluunt ex statu herili?*

Officia status herilis in genere.

℞. I. *In genere*. Sicuti duplex est servitus *mercenariorum*, & *obligatorum*, quos vocant, ita diversa e diverso fonte, & jura, & officia profluunt.

In specie Dominorum quo ad mercenarios.

℞. II. *In specie*. Servitutem spontaneam quod spectat, ea in particulari desumi *ex pacto* debent, quia ultroneo. *Regulariter* continet status iste jus injungendi servitia omnia, quæ in ordine ad finem intentum *rationabiliter* injungi possunt. 2. Jus percipiendi omnem fructum, ex opera locata acquisitum. 3. Jus disponendi & dirigendi actiones omnes, non tamen *jus vendendi* invitum: quia *ex pacto* concessum præsumi nequit: siquidem intentio servi fuit, huic Domino se se tradere, non cuicunque alteri, quem duriorem nancisci posset. Accedit, quod alienandi facultas, dominium *stricte dictum*, supponere videatur, quod in *solis* rebus proprie locum habet. 4. Jus castigandi socordiam *pro ratione delicti* * nullatenus tamen *jus vitæ & necis*, quia ad finem status herilis non necessarium, cum, summi supplicii loco, servus e familia ejici, propriæque socordiæ relinqui possit. Quod si delictum atrox in ipsam familiam admissum sit, adest potestas civilis; in statu mere naturali, seu familia segrege, si expulsus nocere pergat, non quidem *vi imperii*, sed *jure belli*, tanquam hostis per extrema quoque remedia coërceri poterit. Quo in puncto notator *Hertius* minus bene *Puffendorfium* reformat (f), dum docet, quod tam rigorosum imperium, spectato fine status herilis, transferri

ex

(a) S. *Chrysostomus*: hom. 29. in Genesin: *Ecce fratrem eodem natum Patre, peccatum facit servum, & ablata libertate jugum illi vilissimæ subjectionis imposuit, unde postea servitus sumpsit originem.*

(b) L. c. *Proinde nullibi Scripturarum legimus servum, antequam hoc vocabulo Noe justus peccatum filii vindicaret: Nomen itaque istud culpa meruit, non natura.*

(c) Gen. 9. 25. & seqq.

(d) L. c.

(e) In c. 3. Gen. Q. 586.

* Nam abesse debet sævitia, siquidem & servo injuria fieri potest. L. un. C. de emend. servor. quod insigni errore negat *Hobbesius* de civ. c. 8. §. 9.

(f) In notis ad L. 6. c. 3. §. 4. Etiam *Thomasius* in secundis curis non satis bene se emendavit, dum statui familiæ, & a fortiori etiam herili, tribuit *potestatem puniendi indefinitam*.

ex pacto in Dominum debuerit: at hæc facile dici, difficilius probari, persuaderi difficillime poterunt. *

Quo ad obnoxios. ℞. III. Servitutem, proprie talem, seu mancipatum quod attinet, hic Domino tribuit jus longe majus, *utpote proprietatis*, saltem *suo modo*, sic ut libero ejus arbitrio non tantum persona mancipii ** per *venditionem* etiam alienanda; sed etiam res ejus *** subjectæ maneant: unde imperium quoque exercet in mancipii *vitam*, impunitate saltem extrinseca, per leges indulta, etsi *non plena* & *interna justitia*, uti loquitur *Grotius* (a). Ejusmodi jus vitæ & necis *e titulo belli priore* male deduci, existimat *Puffendorfius*, dum contra *Hornium* ait (b): *Isthæc plane diversa sunt: victor in victum, jure belli, quæcunque placuerint, potest statuere, occidere &c. quam tamen licentiam nemo jus vitæ & necis hactenus dixit. Sed jus vitæ & necis, quod Dominus in servum habere dicitur, notat potestatem legitimam ob antegressum delictum capitale supplicium infligendi* &c. An talis potestas, *ratione delicti*, jure naturæ permissivo defendi possit in statu familiæ segregis herili, alii affirmant, alii negant, eo quod statui naturali *imperium summum* cum jure gladii penitus denegent. 2. Cæterum, inter officia, quæ Domino incumbunt, est servo mercedem ex contractu persolvere; alimenta, aliaque vitæ necessaria suppeditare; imperia pactis, & viribus commensurare ****; citra rationem in eum non sævire, non *ut jumentum*, sed *ut hominem* tractare, cum quidem *liber* esse, *homo* tamen esse, nunquam desierit: ut adeo juri naturæ permissivo nunquam attribui possit illa servitus barbara, & inhumana, qua servi vix in hominum numero, immo plane *pro nullis* (c) habiti erant penes *Romanos*, aliasque Gentes, a natura degeneres.

Officia servorum. ℞. IV. *Officia servorum e Dominorum juribus deduci debent*. Imprimis Domino, juste & justa præcipienti, in omnibus obtemperandum; reverentia personæ, industria mandatis exhibenda, secus justa castigatio patienter ferenda, usque dum servitus *pactitia*, lapso locationis termino, vel *obnoxia* manumissione dissolvatur. *****

INSTRU-

* Inde *Heineccii* thesin probatam non legimus, cum dicit: *idem, quod de venditione, etiam de jure vitæ, ac necis videtur dicendum, quod Domino in hos servos (mercenarios) competere posse nemo negaverit*. In Elem. J. N. L. 2. c. 4. §. 84.

** Quæ, post amissam libertatem, transit etiam *in commercium*, sic ut venditio non repugnet.

*** Unde & *in prolem*, e serva parente natam, jus istud extendunt, quia partus servilem sequitur ventrem, tanquam fructus, & proles, *originarie* ad Matrem pertinet, uti contendit *Puffendorfius*. L. 6. de J. N. c. 3. §. 9.

(a) De J. B. & P. L. 2. c. 5. §. 28.

(b) L. 6. de J. N. c. 3. §. 5.

**** Imperia vires excedentia, venditionem servi, *etiam spontanei Thomasius* in secundis curis non revocat *ad regulas justi*, sed tantum *decori*. Ibidem mercenarios *perpetuos*, & bello captos, ejusdem conditionis esse affirmat, in eos jus vitæ & necis Domino tribuit; famulatum & mancipatum, *ex eodem naturæ jure*, deducit, pluribusque erroribus aliis, more suo, dum sese male reformat, magis deformat, & institutiones suas Divinas non emendat, sed potius depravat.

(c) L. 32. ff. de reg. juris.

***** Protestantium Authorum menda, utcunque jam indicavimus. Collegium politicum *Liebenthalii*, cum *Minerva*, nimium impolita & istam materiam obfuscarit, vix sibi spongiam exposcit. V. G. Dum ex *Busbequio* improbat, quod mancipatus inter *Christianos*, *Constantini* & Pontificum opera, sublatus, sicque mendicis gravata Respublica sit, item dum servitutem, *tam naturalem* homini asseverat, ut extra illam viventes egeni sint, veluti pisces in aere, aves in aqua; dum usuras *legitimum*, & *licitum* acquirendi modum esse affirmat, & sic de aliis.

INSTRUCTIO III.

Instructio 3.

De statu hominis adventitio composito, seu de civitate;

De statu adventitio perfecto seu Civitate.

§. I.

§. 1.

De origine, natura, fine, & proprietatibus civitatis.

De origine civitatis seu societatis compositæ.

Quæritur I. *Quæ origo civitatis?*

℞. I. Hactenus vidimus, quod ex triplici statu societatis *simplicis*, nempe *conjugalis*, *paternæ*, & *herilis*, resultet societas composita *minor* nempe *familiæ*, & ipsa quidem, *spectato naturæ fine*, *perfecta*, etsi ex ipsis familiis componi possit adhuc *perfectior*, nempe *civitatis*, * per quam *in genere* hic intelligimus *quodvis corpus politicum*, *in suo genere perfectum*, *& civilis beatitudinis causa in commune regimen coadunatum*.

℞. II. Hujus *origo* a compluribus petitur *ab Authore naturæ*, diciturque esse *juris*, seu institutionis *naturalis proprie talis*. Ita *Stagyrita* ejusque interpres Angelicus, dicens: *hominem naturaliter esse animal domesticum & civile* (a), *Molina*, *Besoldus*, *Weizeneggerus*, *de Wolleren*, & recentissime Clariss. *Sigismundus Stapfius*, *P. Franciscus Schmier*, (b), asserens *hanc esse communiorem*, *antiquiorem*, *& saniorem sententiam* contra *Puffendorfium*, *Thomasium*, & alios.

Ratio affertur 1. Quia homo *est natura* animal *sociale*, sermone prædi-tum, ratione instructum, ut de felicitate vitæ perfecta sibi prospicere pos-sit; simulque tam respectu animi, quam corporis tot miseriis ac necessitatibus pressum, ut de aliorum cultura, ope, atque auxiliis sibi etiam prospicere quam maxime velit, immo *necessario* debeat. *Ob varias rationes,*

2. *Quia natura ipsa* homini indidit appetitum *societatis* non modo *domesticæ*, sed etiam *civilis*, utpote *quæ sola* vere sufficiens, seu ad avertenda incommoda, seu ad congrua vitæ commoda, ac felicitatem statu suo dignam, *qualis nimirum humano modo comparari potest*.

3. Quia homo ideo appetit societatem simpliciter, ut habeat vitæ sufficientiam: ergo a fortiori naturaliter appetit societatem civilem, ut habeat sufficientiam meliorem, sic ut appetitus neutiquam impleatur per solam societatem domesticam, ut habet Clariss. *Stapfius* (c). Sed

℞. Posset *Puffendorfius*, *Thomasius* & alii *in genere*, hoc triplici argumento probari nimium. Nam, si ex *Stagyrita* & Angelico verum, uti habet Clariss. *P. Schmier* (d), *a natura non qualemcunque societatem*, *sed perfectam appeti*, *qua scilicet homo*, *integra cum felicitate*, *quo ad exteriorem & interiorem animi statum vivere queat*, sequeretur non modo civitatem *in se*, sed & civitatis *formam*, cæteris *perfectiorem*; immo quamvis legem, pro felicitate civitatis perfecta intentam, *naturæ juri* adscribi posse, quod certo nimium, & juris *positivi* cum *naturali* nimium confusivum. Unde Angelicus, ad *Stagyritæ* mentem, cæterique authores civitatis institutionem Naturæ attribuunt in sensu latiore, *secundum inclinationem & appetitum ad omne id*, *quod rationi*, *quomodocunque consentaneum*, nempe ex principio juris naturæ *minus proprio*, ac *distinctivo*, quæ *Puffendorfii* querela de orthodoxis Morali- *Quæ tamen non sint efficaces.*

---

* Nam *de vicis*, *pagis*, *oppidis*, *urbibus* &c. eorumque etymologiis, differentiis &c. plura differere, ad finem Jurisprudentiæ publicæ non est opus. Videantur Politici Œconomici cum *Stagyrita*.

(a) In 1. Polit. c. 1. Lect. 1.
(b) In Jurisprud. publ. univers. L. 1. c. 2. sect. 4. §. 2. n. 157.
(c) In J. N. & G. P. 1. c. 2. n. 10.
(d) L. c. n. 162.

ralistis non semper inanis deprehenditur. *In specie* ad 1. Reponere possent iidem.

Dist. Homo est animal *sociale*, potens & volens sibi prospicere de aliena ope, auxiliis, per societatem *aliquam*, conservandæ vitæ, aliisque necessitatibus *simpliciter sufficientem*. C. Per societatem, *determinate civilem*, abundantius & perfecte sufficientem. *Subdist.* Ita, ut hæc necessitas sit *absoluta*, inferens jus naturæ *præceptivum* & proprium. N. Ita, ut hæc necessitas *sit respectiva*, ad melius esse, inferens jus naturæ, improprie tale, & *concessivum*. C.

Ad. 2. *Dist.* Natura indidit appetitum, modo quodam *suasivo*, tanquam principio, inclinante ad societatem civilem, velut naturæ rationali admodum consentaneam. C. Indidit appetitum, jure etiam præceptivo tanquam principio obligante ad societatem *determinate* civilem, velut naturæ rationali *simpliciter* necessariam. N. Item: *sola* societas civilis est vere sufficiens, sufficientia commoditatis amplioris. C. sufficientia solius necessitatis, quam solam spectat jus naturæ. N.

Ad 3. *Dist.* C. Ergo natura appetit *a fortiori* societatem perfectam, ductu quodam rationis, *ad commodiora* inclinantis. C. Jure naturæ *ad perfectiora* necessitantis. N. Sæpe jam inculcatum, quod jus naturæ prospiciat homini *in necessariis simpliciter*, sine quibus non attingeret felicitatem debitam, foretque *positive*, vel saltem *negative** defectuosa. Jus positivum, velut in subsidium juri naturæ superadditum, prospicit homini *in necessariis ad melius esse*, secus enim jura omnia redigerentur in nimis confusum chaos.

Ut enervent rationes Pussendorfii.

Replicant memorati Authores. Siquid obstaret *institutioni* civitatis *naturali*, obstaret juxta *Pussendorfium*, ejusque asseclas, quod natura potius inclinet ad statum libertatis nativæ, & utilitatis privatæ, quam ad statum civilis subjectionis, coactionis, etiam per pœnas capitales, ad statum emolumenti publici, *per leges & tributa* potius procurandi, quam emolumenti, privati: atqui hæc ratio nulla est: nam 1. Natura inclinat etiam ad statum Familiæ cum subjectione debita *potestati paternæ*, vel etiam herili. 2. Natura fertur in bonum majus, relicto minore, si majus aliter obtineri nequit: sic conservat vitam abscisso brachio: ergo & inclinat in felicitatem vitæ, aliter non obtinendam, nisi abdicata libertate &c. Sed

℞. Posset *Pussendorfius* cum suis. N. *Min.* Ad. 1. diceret, societatem patriam esse *necessitatis* absolutæ, adeoque institutionis *naturalis*; tantæ necessitatis haud esse societatem *herilem*, multo minus *civilem*, adeoque & hanc, & illam esse institutionis mere humanæ.

Ad 2. Distingueret: natura fertur ad majus bonum relicto minore, *inclinatione suasiva*, propter majorem utilitatem rationi admodum consentaneam ** C. Fertur *inclinatione obligatoria* propter necessitatem. *Subd.* Siquidem sit *absoluta*. C. Si tantum *respectiva*, ad melius esse. N. Sic natura obligat quidem ad vitam conservandam, adeoque & ad media, *absolute & determinate necessaria*; non tamen obligat ad conservandam *meliore modo*: sicut igitur nulla est obligatio naturalis conservandi vitam *medio nimis difficili*, V. G. brachii abscissione; ita non est obligatio naturalis sectandi felicitatem vitæ majorem jactura libertatis, & incommodis subjectionis; cum libertas non semper sit bonum minus vita commoda, & quando ejus jactura non ponitur esse medium, *absolute & determinate* necessarium ad conservandam vitam.

℞. III.

* Quo *ad officia* erga proximum *imperfecta*, de quibus infra agemus fusiore paraphrasi.

** Inde non probamus, *Pussendorfium*, cum ait, quod natura potius *abhorreat* a statu societatis civilis. Item, cum per inclinationem in vitia non tam statum hominis naturalem, utpote quem *rationalem* esse oportet, quam vitia statui naturali adversa describit, uti ejus scholiastes *Weberus* recte animadvertit.

℞. III. *Puffendorfius* pro causa civitatis remota assignat *metum proborum* ob mala, sibi extra civitatem a reprobis impendentia. Nam, stante malitia hominum, in statu naturæ lapsæ, aliud *securitatis præsidium* vix sufficisse existimat. *Non legem naturalem*, eadem malitia neglectam; non *fœdera*, paciscentibus ad servandam fidem haud efficaciter adigendis extra civile imperium; *non metum Authoris naturæ*, pœna Numinis non statim urgente, & plurium conscientia per affectuum intemperiem excussa. Sed

Aliis causa remota est metus proborum;

Hæc sententia displicet *Kemmerichio*, *Puffendorfii* Epitomatori. 1. Quia nixa, ut ait, supposito falso, quasi propulsandis malis fœdera, aliæque consociationes per pacta, *citra nexum tamen civilem*, haud sufficiissent. 2. Quia contraria veritati historicæ, quæ civitatis originem non probis, sed reprobis fert in acceptis.

2. *Kemmerichius* pro causa remota adstruit *metum pravorum*, ex malitia ortum, qua initio homines improbi, attractis sociis, ad opprimendos alios incitati sint, dominandi libidine, avaritia, aliisque spoliis stimulos sufficientibus. Unde ne absque imperio dilaberetur isthæc colluvies, in formam civitatis coaluerit, tandem & probis, ob improborum metum, per similia corpora sibi securitatem procurantibus. *Ratio* ipsius est: quia hæc origo sacræ historiæ conformis, quippe quæ non pios Patriarchas, *Sethum*, *Noachum*, (quæ *Kemmerichii* dialectus est) *Abrahamum*; sed impios, *Cainum* ante, & *Nimbrodum* post diluvium, primos civitatum conditores haud obscure memorat, ut ait. Immo si quis lustret seculorum omnium fastos, occurrent passim latrocinia Gentis in Gentem; apparebit Regnorum præcipuorum ortus & incrementa per vim & latrocinia invaluisse. Ita ille. Sed

Aliis metus improborum.

Et hæc sententia displicet non paucis. 1. Quia nixa falso principio, *Hobbesianismum* olente, quasi status naturalis sit *bellum omnium contra omnes*; & quasi Imperia, ac Regna non nisi *vi tyrannica* coaluerint. 2. Quia contraria rationi, dum institutum *Civitatis*, hoc est societatis, quæ teste Philosopho (a), *sola perfecta*, *& complementum totius sufficientiæ*, malitiæ humanæ, tanquam fonti primario tribuit, & veluti vinculum facit iniquitatis roborandæ; ac opportunum probos facilius lacessendi adminiculum, quæ vel in terminis male tinniunt. 3. Quia fulta nimis dubio fundamento: nam uti habet *Thomasius* (b), admodum est incertum, *an Innocentum fuerit prima civitas*, *an improborum*, & etsi S. Scriptura civitatem *Hennochiam* memoret *a Caino* erectam, non tamen memorat, fuisse *primam*, nec ullam aliam a probis erectam, non memorat ab improbis erectam, impellente potius metu suorum scelerum, quam desiderio commodorum. Inde

℞. IV. Vera origo Civitatis probatiore calculo fluit a natura, non quidem *præcipiente*, sed per rationis lumen *inclinante* ad societatem, familia *perfectiorem*, & naturæ rationali *magis accommodam*, quia & conquirendis vitæ commodis, & amovendis incommodis *perfecte sufficientem*, adeoque *quo ad causam fundamentalem est juris naturalis improprie talis, seu negativi*.

Probabilius origo derivatur fundamentaliter a jure naturæ concessivo.

Declaratur. Illud est juris naturæ negativi, seu *concessivi*, quod nec *determinate* exigitur, nec etiam *positive* repugnat amori, & sibi & alteri naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, *simpliciter* necessario: tale quid est societas civilis: *Min.* quo ad 1. colligitur ex eo, quod nulla sit efficax ratio, cur societas familiæ non sit *absolute* sufficiens; nam, uti recte arguit *Puffendorfius* (c): *jam antea, quando adhuc in familias segreges dispersi agebant homines, satis consultum erat necessitatibus vitæ*

(a) 1. Polit. c. 2.
(b) In fundam. L. 3. c. 6. n. 3.
(c) De J. N. & G. L. 7. c. 1. §. 6.

vitæ, inventa agricultura & pecuaria, vini cultura, vestiaria, aliisque artibus (a). *Et sane ponamus Patremfamilias, cui affatim agri, pecorisque, ac servorum, quid huic deesse possit ad tolerandam hancce vitam? Aut si quid desit, per commercia id suppleri poterit: sicut multæ hodie Civitates dantur, quæ merces, necessitati, aut voluptati inservientes, ab exteris petunt, nec tamen ideo cum illis in unam civitatem coalescere necessum habent. Vice versa non pauci dantur Populi, per multa jam sæcula vitam civilem degentes, haud quidquam copiosiorem, quam prisci quondam Patresfamilias victitabant.* Ita ille: Eadem *Min.* quo ad 2. liquet ex ℞. II. & ibidem allata triplici ratione; quæ saltem probat, societatem civilem naturæ rationali esse *quam maxime consentaneam*. Et in hoc sensu rectissime dici potest, immo necessario debet, quod *Deus*, ut *Author naturæ*, sit etiam *Author Civitatis*, utpote *antecedenter* ad eam, *per se* loquendo, *inclinans*, * & *consequenter* per pacta, *naturæ jure* stringentia, *immediate* conservans, & probans.

Occasionaliter ab indigentia, metuque.

℞. V. Causa civitatis *impulsiva*, fuit partim *indigentia*, partim *metus malorum*, ab homine homini extra civitatem impendentium, ut sic haberetur *plenior vitæ sufficientia* ex auxiliis mutuis, *majorque securitas* ad mala, quæcunque tandem, seu interna, seu externa propulsanda. *Ratio* patet ex dictis.

Efficienter a pacto libero, seu jure mere humano,

℞. VI. Causa *efficiens* proxima civitatis *est conventio tacita*, vel *expressa* eorum, qui animo pangendæ inter se societatis civilis in unum cœtum coeunt. *Ratio est*, quia, sine mutua singulorum cum singulis conventione, ** nec obligati omnes, nec in corpus morale perfecte coadunati erunt, sed instar rudis aggregati, arenæ instar, diffluere poterunt. Necesse est autem, ut qui mutuis pactis coalescunt, diversæ sint conditionis, dicente Philosopho (b): *Non solum ex multitudine hominum constat civitas, verum etiam ex eorum multitudine, qui specie differant: non enim fit civitas ex similibus*: unde tres præcipue hominum classes requiri solent, *quæstuosa*, quæ provideat de oportunis vitæ commodis; *militaris*, quæ seditiosos compescat, hostes repellat: *senatoria*, quæ rem communem gubernet.

Materialiter a Cœtu hominum coeuntium formaliter ab imperio summo.

℞. VII. *Causa materialis* civitatis *proxima* est cœtus hominum, in unum corpus morale, ac politicum, mutuæ pactionis vinculo, consociatus. Porro copiam hominum tantam requirit *Plato*, quanta *ad finem* seu *felicitatem* civitatis, tam in promovendis commodis, quam in amovendis incommodis, necessaria est. *Remota* sunt familiæ, quæ in civitatis corpus coaluere. *Causa formalis* civitatis consistit in *summo Imperio*, hoc enim, authore *Seneca* (c), *vinculum est, per quod Respublica cohæret; est spiritus ille vitalis, quem tot millia trahunt, nihil alioqui futura, nisi unus & præda, si mens illa Imperii subtrahatur.*

Ordo constituendæ Civitatis.

℞. VIII. *Modum & ordinem*, quo nata est societas civilis, sic adumbrat orator *Romanus* (d): *Cum hoc sit natura commune omnium animantium, ut habeant libidinem procreandi, prima societas in ipso conjugio est; proxima in liberis, deinde una domus, communia omnia. Inde autem est principium Urbis, & quasi seminarium Reipublicæ sequuntur fratrum conjunctiones, post consobrinorum*

(a) Genesis 13. 2. 24. 35.

* Nam si *metus improborum*, ut nonnulli volunt, vel alius finis reprobus, *per accidens* inclinaret ad Civitatem formandam, utique Deus nullatenus *author* foret.

** Exemplum præbuit *Otanes* in Monarchia *Persica*, post occisos Magos, novam formam induente, ubi *Otanes*, postquam consuluit *formam Reipublicæ popularem*, hæcque sententia fuisset rejecta, dixit: *Hac lege vobis jus meum imperii cedo, ut nulli vestrum aut ipse ego aut ullus meorum subsim.* Addit *Herodotus*, cæteros ejus postulatis assensisse, & inde factum esse, ut sola hæc familia inter *Persas* in statu naturali viveret, nulli mortalium obnoxia.

(b) L. 2. Pol. c. 3.

(c) L. 1. de clementia c. 4.

(d) L. 1. de offic. c. 17.

rum, sobrinorumque, qui, cum una domo jam capi non possint, in alias domos tanquam in colonias exeunt; sequuntur connubia, & affinitates, ex quibus etiam plures propinqui, quæ propagatio & soboles origo est Rerumpublicarum.

Quæritur II. Quæ natura & finis societatis civilis?

Civitatis Natura.

℞. I. Civitas *in specie* recte appellatur *societas plurium perfecta, consensu mutuo per summum imperium coadunata, in ordine ad beatitudinem civilem.*

Dicitur 1. *Societas perfecta* respectu familiæ, minus perfectæ, atque sufficientis, etsi nec civitas notet perfectionem omnimodam, cum & ipsa *ad plenam sufficientiam*, aliorum communitatum subsidiis, *per commercia* opus plerumque habeat.

Dicitur 2. *Consensu mutuo*, quo *proprie* & *proxime* coalescit societas civilis, sic ut *institutionis humanæ* non *naturalis*, merito dici possit, ac debeat.

Dicitur 3. *Per summum imperium coadunata*, abstrahendo *a modo* exercendi imperii; unde si summo imperio exuatur, & in Provinciæ redigatur formam, desinit esse civitas, & accessio fit civitatis dominantis, uti habet *Grotius* (a).

Dicitur in ordine ad beatitudinem civilem, quæ finis est omnium Civitatum. Unde

Finis non sola felicitas externa.

℞. II. *Est erronea quorumdam thesis, qua asserunt beatitudinem civilem consistere in sola felicitate extrinseca hujus vitæ, absque necessario respectu ad intrinsecam, consistentem in virtute ac honestate morum, in ordine ad finem ultimum vitæ alterius consequendum.*

Ut volunt nonnulli.

Explicatur 1. *Machiavellus* scribere non erubuit (b), statum civilem, sine ulla virtute ac religione, salvum stare & conservari posse. *Puffendorfius* docuit, religionem, respectu status civilis, se habere *quasi impertinenter, ut adeo Principis nil intersit, quid quisque civium credat, dummodo civili officio satisfaciat* (c). Sed

Contra est. Felicitas *externa*, consistens in temporalium bonorum sufficientia, securitate, & tranquillitate vitæ, tantum est finis Civitatis *inadæquatus materialis*, & *secundarius*: ergo finis adæquatus includit *formaliter* ac *principaliter* felicitatem quoque internam, sitam *in virtute*, vitæ honestate, justitia, Religioni, ac legibus, saltem naturalibus, conformi. A. P. Finis civitatis adæquatus non est *felicitas qualiscunque*, sed *humana*: ergo *primario & formaliter* consistit in honestate vitæ, justitia naturæ legibus conformi. A. Patet, siquidem sufficientia vitæ, in se spectata, est finis etiam communis brutis; est medium, ad felicitatem internam ordinatum, qua sine felicitas externa nequaquam est beatitudo vera, ac *solida*; neque diu absque intemperie, *saltem per se loquendo*, durare, multo minus dici, neque conservari *stabiliter* potest. Inde Orator *Romanus* Civitatem beatam, non illam solummodo declaravit, quæ *opibus firma, copiis locuples, gratia ampla*, sed quæ simul *virtute honesta* sit (d). Inde etiam Angelicus ad vitam hominis beatam duo requirit: unum *principale*, quod est operatio secundum virtutem, virtus enim est, qua bene vivitur: aliud *secundarium*, & quasi instrumentale, scilicet corporalium bonorum sufficientiam, *quorum usus est necessarius ad actum virtutis* &c. (e) Et alibi finem Reipublicæ *immediatum* assignat non *simpliciter vivere, sed vi-*

(a) L. 1. c. 3. §. 7. n. 2.
(b) In præfat. suæ sphæræ Civitatis.
(c) In libello de habitu religionis *Christianæ* ad vitam civilem §. 54. f. m. 269. & §. 50. f. 233.
(d) L. 7. ad Attic. epist. 11. alias 152.
(e) L. 1. de regimine Principum c. 15. f. m. 85.

vere secundum virtutem: non enim, inquit, homines congregantur *propter solum vivere*, secus & animalia forent pars congregationis civilis: *sed ob bene vivere*, quod consequi non posset unusquisque singulariter vivens: *bona autem vita est secundum virtutem*: *virtuosa igitur vita est congregationis humanæ finis*. Addit: *sed quia homo vivendo secundum virtutem ad ulteriorem finem ordinatur* (etiam in consideratione status mere naturalis, uti initio declaravimus) *qui consistit in fruitione Divina* (qualicunque tandem statui conformi) *oportet eundem esse finem multitudinis humanæ, qui est hominis*: *non ergo ultimus finis multitudinis humanæ est vivere secundum virtutem, sed per virtuosam vitam pervenire ad fruitionem Divinam*. Ita ille conformiter ad ea, quæ de beatitudine naturali initio disputavimus. *

Quam male removet Puffendorfius.

Explicatur 2. *Puffendorfius* (a), ut fidem civitatis *in sola extrinseca felicitate* constituat, ita arguit: *Civitates institutæ non sunt propter religionem, neque religio propter civitatem, quia antecedenter exstitit, & independenter potest existere. Cum neque opus sit ad religionem Civitate, nec Civitate religione Christiana, utriusque fine longe invicem discrepante* (b). Addit: hinc, cum cuique cultus suus Deo *per se* sit approbandus, *nec absolute* alteri curam animæ suæ valeat resignare, hic animæ salutem illi præstare haud potest, adeoque nullus *Christianus* quando coeunt in civitates, fidem suam in judicium summorum Imperantium aut Cleri resolverit, sed non nisi quatenus S. Scripturæ ex amussi congruerit (c). Inde *protestantice* tandem concludit: ergo Religio non *statum*, sed *merum Collegium* formare potest, cujus membra non *humano imperio*, sed *unitate fidei*, tanquam vinculo, connectuntur; nec enim conjunctio cum pluribus *per se*, ad rationem salutis quid facit, sed hæc illi perinde est, multi an pauci fideles, ingentes, an mediocres cœtus iidem constituant. Ita ille. Sed

Contra est 1. Quod Religio, saltem naturalis, ut est fundamentum honestatis publicæ, ac justitiæ, sit finis *inadæquatus*, & necessarius civitatis, patet ex eo, quod Religio sit *constitutivum formale* felicitatis intentæ, utpote sine qua rueret omnis legum vis, ipsomet *Puffendorfio* id fatente (d). Nam ait: *cum pietas erga Deum fundamentum sit probitatis morum, & virtutis erga homines, quam in civitate florere summorum Imperantium quam maxime interest, atque hoc vinculo Imperantes inter & cives maxima firmitas e religione proveniat, quia Deus est Fidius, id est, cui fidem & pacta inter homines servari curæ sit. Sic igitur non solum officium summorum Imperantium est, ut religio naturalis a civibus probe colatur, sed & iidem pœnis sancire possunt, ne quis committat actus externos, quibus illa in universum, aut præcipua ejus capita subvertantur* &c.

Contra est 2. Etsi religio in se, *quo ad professionem* & *exercitium*, non exigat statum, seu societatem hominum, potestate propria instructam; *ut tamen extensa in ejusmodi multitudinem*, exigit necessario potestatem superiorem, *in ordine ad ejus directionem*, *& in unitate conservationem*. Et licet religio non sit propter civitatem, est tamen civitas propter beatitudinem *non qualemcunque*, sed *humanam*, hoc est, *primario* propter *internam*, tanquam *constitutivum formale*, cujus fundamentum est religio saltem naturalis; immo sine qua *externa* felicitas haberi nequit. Unde, *supposita societate civilis*, sicuti honestas & justitia publica, ita & religio, ejusque directio a superiore habili est juris naturalis Divini, utpote ad conservationem religionis, & finem civitatis, *simpliciter necessaria*. Ex his ruunt prote-

---

* *Liebenthalius* in Coll Polit. Exercit. 2. L. 1. f. m. 51. *inter erroneas opiniones. & veritati quam maxime adversantes ponit etiam hanc: quod homines primum convenerint, ut alter alterum de religione doceret: in qua opinione Jesuitas esse dicit*: Sed quam alta dicat inaniter, patet ex modo dictis.

(a) L. supra cit. (b) L. c §. 5. f. 20. §. 54. f. 263. & 264. §. 40. f. 191.
(c) L. c. §. 54. f. 263. 264. (d) L. c. §. 7. f. m. 28.

protestantica *Puffendorfii* & aliorum axiomata, *queis Christianam religionem* cum naturali non recte discernunt, sed sæpe sæpius confundunt, uti illico declarabimus; queis dicunt, cuivis cultum suum Deo approbandum, nec alteri, *quo ad directionem*, curam animæ resignandam; nec fidem in judicium Superioris legitimi resolvendam; queis scribunt religionem formare non posse *statum*, sed *merum Collegium*, quæ omnia olent *protestantismum*, corrupti juris naturæ ruderibus male superinstructum.

Etiam specificata civitate Christiana.

Contra est 3. Religionem *Christianam in specie*, quod spectat, *supposita ex jure Divino ejus revelatione populo Christiano facta*; *supposita ex jure humano coitione in civitatem*, sicuti honestas morum *Christiana* est finis beatitudinis *primarius*, & *inadæquatus*, ita & religio *Christiana*, tanquam fundamentum, ejusque directio a superiore habili est juris naturalis Divini, quia ad beatitudinem intentam *simpliciter necessaria*. Nam sicut *cujusvis Reipublicæ*, spectato præcise statu naturali, finis adæquatus non est *felicitas qualiscunque*, sita in *Epicurea* quadam quiete, ac bonorum affluentia, sed est *felicitas humana*, sita in sufficientia, ac honestate vitæ, naturæ legibus conformi, qua non modo *quiete*, sed *& probe* cum virtute, saltem naturali, & honestate morali publica vivamus: ita finis adæquatus *Reipublicæ Christianæ* non est felicitas mere naturalis, sed *Christiana*, sita in sufficientia & honestate vitæ Divinis legibus conformi, sic ut non modo *tranquille*, & etiam *probe* juxta juris naturalis dictamina, sed insuper *Christiane* juxta leges fidei nostræ vivamus, quæ non tantum ad felicitatem quamdam naturalem, sed, *fide supposita*, etiam ad supernaturalem nos dirigant. Inde Apostolus, jubens (a): *obsecrationes fieri pro Regibus & omnibus, qui in sublimitate sunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate*: addita ratione, *hoc enim bonum est, ut acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*. Subscribit *Vida* (b): *Causam*, inquit, *civitatis constituendæ fuisse hominibus, ut bene, beateque, id est, honeste & cum virtute viverent, nemo, qui certis utitur sensibus, ibit inficias. Id omnes plane cordati Philosophi fatentur. Ex cordatis* igitur non erit *Puffendorfius* cum appendice suorum, *qui ex jure naturali* etiam pro *Christianæ* civitatis fine *meram libertatem autonomicam*, *mera format collegia*, *fidem in judicium Cleri non resignabilem*, *nisi quatenus S. Scripturæ ex amussi congruit*; *qui religionem civitati accidentalem*, *immo quodlibeticam*, si modo non turbet quietem publicam, *errore protestantico* statuit, quos aphorismos pseudo-politicos *Titulo* III. & in *Collegiis historicis* (c) fusius jam oppugnavimus.

Exemplis factum, non legitimum ordinem probantibus.

Contra est 4. Quod si quis diceret, non esse satis credibile, in formatione civitatis a multitudine coeunte religionem intendi *partialiter*, ne dicam *principaliter*; multas civitates & Respublicas, optime constitutas in ordine ad suum finem, seu felicitatem, nulla nisi *accidentali cura* religionis, etiam naturalis, præcipue *Christianæ*.

℞. Hæc vel *esse falsa*, siquidem sermo sit de civitate *optime constituta*; cum neglecta religione, saltem naturali, diu constare nequeat beatitudo civilis, etiam *externa*; vel *esse impertinentia*, cum sint effectus *per accidens*. Non enim *finis* civitatis, ejusve *constitutio recta* desumi debet ab eo, quod *fit*, vel *factum* est; sed quod, *ex ratione*, fieri oporteret.

Civitatis proprietates.

Quæritur III. Quæ proprietates, quis modus constituendæ, & ratio dissolvendæ civitatis?

℞. I. *Proprietates* eruuntur ex dictis. *Nam* 1. Sit societas *perfecta*, hoc est, si minus *omnimode*, saltem *absolute* sibi sufficiens ad beate vivendum.

D 2 2. Sit

(a) 1. Tim. 2. 2. (b) L. 2. de Reipubl. dignit.
(c) P. VI. Q. 1. §. 4. l. 12. & seqq. P. VII. Q. 2. propos. 3. f. 163. & seqq.

2. Sit societas *plurium*, tot nempe, quot requiruntur ad finem *sufficientiæ*, & *securitatis perfectæ*. * 3. *Sit potestatis summæ*, adeoque ab omni imperio externo liberæ. 4. *Sit inæqualis*, hoc est, *ex inæqualibus*, saltem spectata *formaliter* **, eo quod fundetur *in imperio*, petatque debitam Imperantium & parentium subordinationem. 5. *Sit stabilis* per membra sibi invicem succedentia, sic ut idem populus semper manere videatur, etsi cives singuli extinguantur. 6. *Sit persona moralis*, a singulis diversa: unde jure habet, quæ ad singulos non spectant, & vicissim singuli jura & bona propria habent, quæ ad civitatem, *qua talem*, non pertinent. Unde *Thomasius*, civitatem plenius describens, ait, *esse personam moralem compositam, cujus voluntas ex plurium pacto unita, pro voluntate omnium habetur, ut singulorum viribus ac facultatibus ad pacem & securitatem communem uti possit* (a).

Modus. ℞. II. *Modus*, quo coalescit Civitas, habetur a pacto vel *expresso*, vel etiam *tacito*: non enim, *Grotio* authore, patitur humanæ societatis conditio, ut actibus animi sufficienter manifestatis, nulla sit efficacia v. g. si familiæ segreges contra latrocinantes, *ipso facto*, sese consociarent. *** Pactum autem est *duplex*: unum *de consociatione*, alterum *de debita subordinatione*, per certam regiminis formam: **** ad prius requiritur consensus singulorum; ad posterius sufficit consensus majoris partis, modo absque conditione societati se singuli manciparunt. Non enim abs re omnino *Kemmerichius*, siquidem *de modo accidentali* intelligatur, dum ait (b): modus coalescendi forte *tumultuarius* potius, & *quasi fortuitus*, partim *violentus*, partim *voluntarius*, concipiendus est. Quin & casus diversi probe discernendi, & etiam Imperans sibi subditos facit, atque sic *unum* tantum *pactum* & quidem *posterius*, vel etiam multitudo quædam Imperantem quærit, & sic *duplex* istud *pactum* locum habere potest. Pacto illi posteriori adjici solent leges, quibus in genere ad salutem Populi promovendam, vel ad specialem administrandi imperii formam ac modum adstringitur Imperans; quæ adeo *fundamentales* appellari solent, quod universa Civitatis structura iis, *tanquam fundamentis*, niratur. Ita ille

Dissolutio. ℞. III. *Dissolutio Civitatis* habetur 1. *Ratione materiæ*, si membra omnia intereant, vel consociatio penitus dissolvatur. 2. *Ratione formæ*, si jure summo exuatur Civitas, vel perfecta communitas inter membra tollatur, jugumque alterius subeat. Cæterum manente imperio & consociatione non dissolvitur Civitas *migratione* in alium locum, multo minus destructis muris aut mutata regiminis forma, uti passim exempla, in historiis obvia demonstrant. *****

§. II.

---

* Inde otiosam quæstionem dicit *Heineccius*, *quot personæ constituant Civitatem, seu Rempublicam?*

** Nam *materialiter* considerata, *ad societates æquales* referenda est, cum inter eos, qui mutuæ pactionis vinculo in unum cœtum coeunt, nullus alteri subjectus, sed singuli inter se *æquales* sunt.

(a) Jurisp. Div. L. 3. c. 6. n. 63.

*** Unde *Kemmerichius* supponendum dicit aliquam *consociationem* plurium æqualium, vel *ex mutua cohabitatione*, *vel latrocinii exercendi*, *vel mutuæ defensionis causa* enatam.

**** Quam per *decretum*, communi consensu stabilitum, pacto posteriori de subordinatione præsupponit *Puffendorfius* & *Thomasius*.

(b) In element. J. N. & G. L. 2. c. 6. n. 23.

***** Posse *Civitatem*, *vel Rempublicam* consistere sine territorio, urbibus, muris, & tectis, *Heineccius* desumit ex *Israelitarum* Republica per 40. annos in deserto. Sed sic quivis exercitus Respublica foret, qualem de populo, sedem quærente, *saltem in fieri* quis admittere posset. *Sine familiis* constare posse Rempublicam idem probat cum *Puffendorfio* & *Thomasio* ex Monarchia Pontificia; sed hæc admodum improprie huc trahuntur, cum Hierarchia Ecclesiastica, uti fine, ita & specie, quia mere spirituali, differat.

§. II.

§. 2.

De varietate, ac multiplicitate Civitatis.

De divisione civitatis.

Quæritur IV. Quæ Civitatis divisio?

℞. I. Celebrior est in civitates *regulares* & *irregulares*. Regulares sunt, *quæ regularem naturam, ex primæva institutione acquisitam, retinent salvam ac integram. Irregulares, quæ regularem indolem, ex primæva institutione sibi inditam, salvam & integram non habent*. Ad *regulares* spectant, in quibus forma regiminis *Monarchica*, *Aristocratica*, vel *Democratica*, teste *Tacito* (a): *cunctas Nationes & Urbes Populus, aut Primores, aut singuli regunt*. Nos ad regulares reducimus *statum civitatis mixtum*, quia simplici meliorem, magisque regularem, uti videbimus. * Ad *irregulares* pertinent civitates *beriles*, *patrimoniales*, *informes*, *systemata civitatum* &c. Neque quis opponat huic divisioni, quod *voluntas populi* in formanda civitate, seu Republica, *regulam faciat*, adeoque omnem civitatem, atque Rempublicam *regularem* esse. Nam

℞. Cum *Thomasio*, hanc divisionem non ex *Politicorum cerebro*, sed *ex ipsa rei natura* ortam esse, quia in civitate irregulari unio voluntatum, tam in Imperantibus, quam parentibus (quæ anima est civitatis seu Reipublicæ) ita concipi nequaquam potest.

Regularium species.

℞. II. *Monarchia in specie* est, cum omne jus in subditos unus Princeps habet, solusque Rempublicam ad communem utilitatem administrat. 2. *Aristocratia*, quando aliquot Optimates, hoc est, optimi & selecti viri, duo aut tres, aut paulo plures regunt. 3. *Democratia* est, ubi Populus in commune consulit, nullumque supra se Principem agnoscit: aut ad certum sibi tempus Superiorem legit, prout olim fiebat sub consulibus apud *Romanos*; nunc apud *Helvetios* atque *Hollandos*. Finis & scopus hujus Reipublicæ est *libertas civium & æqualitas*. 4. *Status mixtus*, cum Princeps, Senatus, & reliqui cives aliquid ad gubernationem Reipublicæ conferunt: & quidem, si Princeps cum Senatu, & selectis Nobilibus, consultat, Respublica mixta est ex *Monarchia* & *Aristocratia*, qualis est *Polonorum*, ubi Rex arbitrio proprio, nec bellum indicere, nec nova cum exteris fœdera sancire, nec tributa civibus potest imponere. Unde, sub tempus coronationis sacramento se obstringit, nunquam se commissurum, ut, non communicato cum Senatoribus consilio, ulla de re momenti gravioris quidquam statuat. Modernum item *Romano Germanicum*, Imperium ex *Monarchia*, *Aristocratia*, & non nihil ex *Democratia* participat: nam cum Imperatore, ac Electoribus de communi Patriæ bono consultantibus, civitates quoque liberæ suam in comitiis vocem habent. Sed de imperii forma alibi (b) fusius jam disceptatum. 5. Notanda harum formarum symbola. *Monarchia* comparari solet a Politicis corpori humano, in quo caput Principem; oculi Consiliarios & Senatum; pectus equestrem Ordinem; manus Milites; pedes plebejum Statum repræsentant cum dicto: *in omnibus unus*. *Aristocratiæ* Symbolum referunt columnæ marmoreæ, Palatium quoddam sustentantes, cum inscriptione: *sustinent, & ornant*. *Democratia* formicarum examini confertur cum lemmate: *In commune par omnibus ardor*. *Mixtæ* Reipublicæ symbolum est navis, quam gubernator, ad clavum residens, dirigit; reliqui

(a) L. 4. annal. 331.

* Ex mente *Polybii* Hist. 1. c. 1. *Manifestum est, eam Rempublicam censeri debere optimam, quæ ex omnibus istis, quas diximus, formis sit composita*. Item *Dionys. Halicarnass.* Ant. L. 2. *Hanc ego concinnam Reipublicæ formam cæteris omnibus præfero, ut paci æque ac bello idoneam*. Similia *Zeno* apud *Laertium*, *Cicero*, *Tacitus* & alii.

(b) In Coll. Hist. P. IV.

nautæ remis, contis, velisque propellunt. Epigraphe: *fausti sub Directore labores*.

Uti & irregularium ratione finis.

℞. III. Inter civitates *irregulares* aliæ declinant a fine, qui est utilitas publica, uti *civitates heriles*, in quibus Imperans pro fine *primario*, *& per se* intendit commodum proprium; Populi vero *per accidens*, absque injuria, quia eo non invito. Hæc potestas *plane absoluta* cum exercitio Imperii *veluti in servos* dici etiam solet *dominatus despoticus*. Hujus generis esse plerasque civitates *Asiæ*, & *Africæ* perhibet *Hertius*. Ratione *finis* declinant quoque *civitates patrimoniales*, de quibus libera est dispositio Imperantium, cum *ex prima origine* civitates non ad arbitrium Imperantium, sed jure quasi fidei commissario ad eos devenerint, imperio ea lege delato, ut post mortem ad eos, unde profectum erat, revertatur. A fine deviant civitates, quæ pro scopo *non pacem*, *& publicam tranquillitatem*, sed dominationem, per bella continuo extendendam sibi proponunt: item quæ pro fine sibi præfigunt felicitatem mere externam, in bonis, opibus, abundantia, luxum, voluptates, &c. Recte *Salustius* (a): *ubi divitiarum cupido invasit, neque disciplinæ, neque bonæ artes satis pollent; omnia bona vilia sunt, fides, probitas, pudor, pudicitia*. Verbo: *a recto fine* deviat omnis civitas, quæ *finem primarium* sibi alium figit, quam *virtutem*, *honestatem*, ac *justitiam*. Inde *Polybius* (b): *Ille Reipublicæ status optabilis & firmus est, in quo & privatim sancte innoxieque vivetur, & publice justitia & clementia vigent*. In eundem sensum *Plato & Seneca* (c): *ei, qui Rempublicam recte, laudabiliterque instituit gerere, virtus cum civibus communicanda est: & ubi non est pudor, nec cura juris, pietas, fides, instabile Regnum est.*

Ex defectu formæ.

2. Irregulares *ex defectu formæ* sunt, si Monarchia degeneret *in Tyrannidem*, qua imperium, protrito civium bono publico, *geritur ad libidinem unius*; *vel in administrationem* unius, alteriusve Ministri, quales olim in Regno *Franciæ Majores Domus* dixere. Si Aristocratica induat *oligarchiam*, qua pauci ex Optimatibus, ad suam potius utilitatem, quam publicam salutem intenti, dominantur in cives, uti olim *Roma* vidit in Triumviratu. Denique si Democratia in *ochlocratiam* devolvatur, qua pars populi Imperium ad suam libidinem, non ad salutem publicam tractat, quam faciem induxere *Romani* quondam Dictatores; vel si in *anarchiam* perfidus delabatur, qua omnia miscet vulgi licentia, contemptu Regum & Magistratus eversione.

Nexus.

3. Irregulares *ex defectu nexus* sunt civitates *systematicæ*, quando nempe plures civitates coalescunt *in unum corpus morale*, ut singulæ summum Imperium quidem retineant, communi tamen consilio, belli, pacisque negotia tractando, unius civitatis nomen præseferant, quale systema probat *Belgium*, & *Helvetia fœderata*, & sic de aliis (d).

Status civitatis mixtus non videtur esse chymericus.

Quæritur V. *An dari possit status civitatis mixtus?*

℞. I. *Status civitatis mixtus, seu ex duplici, seu ex triplici forma temperatus, non est chimericus, ut vult Bodinus contra communiorem Politicorum.*

Patet: Nam sic sentit Politicorum fere communis, nec ullus a *Bodino* hircocervus hac in mixtura ostendi potest: ergo. A. quo ad primum probatur ex *Aristotele*, Principe Politicorum (e), *Cicerone* (f), *Isocrate* (g), *Poly-*

(a) Orat. 2. ad Cæsarem.
(b) L. 6.
(c) *Alcib. Thyæste* act. 2. v. 40.
(d) Hæc pluribus Claris. *Stapfius* & P. *Schmier* l. cit.
(e) *Arist.* 4. Polit. c. 9.
(f) In 3. de LL. fragm. de Rebuspubl.
(g) In *Areopago*.

Polybio (a), *Platone* (b) & aliis antiquis. Ex *Contzenio* nostro (c), *Kirchnero* (d), *Othone Oringeusi* (e), *Vitriario* (f), *Cocceio* (g), *Grotio*, *Arnisæo*, *Lampadio*, *Conringio*, *Bœclero*, *Schwedero*, *Kulpisio*, *Cellario*, *Titio*, quos citat *Pfeffingerus* (h), aliisque obviis. Quo ad secundum membrum patebit ex dicendis.

℞. II. *Momenta, in contrarium afferri solita, non evincunt chimæram in statu mixto*. Nam

Opponit Bodinus. 1. Potestas Monarchica, seu jura Majestatis separari non possunt, & diversa diversis attribui, sed stant in indivisibili: ergo dari nequit status mixtus. A. P. Majestas Monarchica est *summa in omnibus potestas*, nec patitur aliam secum potestatem: ergo stat in indivisibili.

℞. N. A. Ad P. D. A. Majestas Monarchica, *perfectissime* talis, est summa in omnibus, nec patitur aliam secum. C. A. Majestas Monarchica, *temperate* sumpta, non patitur aliam. *Subd.* Quo ad eadem jura. C. A. Quo ad jura diversa. N. A. & C. Etsi Majestas *perfectissima*, complectens jura omnia, simul sumpta, qua talis, sit indivisibilis, nec pluribus communicabilis, non tamen sequitur, quod jura sejungi nequeant, & pluribus ita tribui, ut in singulis sit pars Majestatis, in corpore tota Majestas.

Opponit 2. Summa Majestas mixta hoc ipso non est summa: ergo nulla.

℞. D. A. Non est summa *strictissime* in uno, Tr. A. In corpore universo. N. A. & C.

Opponit 3. Si summa est in corpore, tunc hoc ipso non est amplius Monarchica, sed Aristocratica, vel Democratica: ergo.

℞. D. A. Si est summa in corpore, seu penes plures, vel omnes, modo pure Aristocratico, vel Democratico, tunc est Aristocratica, vel Democratica. C. A. Si alio modo mixto, nec pure Monarchico, nec pure Aristocratico summa est in corpore. N. A. & C. Distinctio infra explicatius declarabitur.

Opponit 4. Est patens chimæra, potestatem summam esse *penes unum & plures*: ergo &c. ℞. N. Suppositum, quod in statu mixto, debeat esse penes unum.

Opponit 5. Majestas Monarchica est incommunicabilis. 2. Nec illi quidquam magis contrarium quam dividi: ergo nulla solutio.

℞. D. A. Majestas *perfectissime* Monarchica est incommunicabilis. Tr. Majestas temperata. *Subd.* Est incommunicabilis quo ad formam qua talem, Tr. Est incommunicabilis, hoc est, non potest temperari. N. A. & C. Ad 2. D. A. Nihil illi magis contrarium quam dividi, si prædicatum hoc copuletur potestati Monarchicæ, *in rigore* & *absolute* tali, Tr. Secus: N. A. & C.

Opponit 6. Potestas Monarchica absolute summa, & temperate summa; *summa penes unum* & *plures*, est chimærica, & abusus vocabulorum: ergo &c.

(a) *Polybius* L. 6.
(b) In 3. & 6. de LL. item 8. de Republ. ubi non tantum ait dari Rempublicam mixtam sed 3. de LL. stabilissimam esse contendit.
(c) L. 1. Polit. c. 14. §. 3 ubi ait, tres illas Reipublicæ species ita fere hoc tempore temperatas esse, ut nusquam vel Monarchia pura, vel Aristocratia, vel Politia reperiatur.
(d) Disput. de Republ. 3. corollario ultimo propugnat, nullam unquam puram status formam extitisse, vel hodiedum ostendi posse.
(e) In Differt. Juris Polit. c. 7. fol. m. 131. ubi Imperium *Romano-Germanicum Monarchicum* adstruit, sed *aristocratice temperatum*.
(f) L. 1. Tit. 7. n. 6. fol. m. 52.
(g) c. 7.
(h) In Notis ad *Vitriar.* Tom. 1. fol. m. 867.

℞. N. A. Si rite intelligatur, prout a communiori Authorum intelligitur. Item: in quæstione nominis standum est authoritate plurium: atqui plures vocant ejusmodi statum, ubi divisa hoc modo sunt Majestatis jura, mixtum, seu Monarchicum, Aristocratice temperatum.

Opponit 7. Repugnat Majestati Monarchiæ dependere ab aliis: hoc fieret: ergo &c.

℞. D. Maj. Repugnat, si Majestas in solidum sit penes unum. Tr. Si sit penes plures, nec in solidum, N. Maj.

Opponit 8. In Monarchia, *Aristocratice mixta* omnes sunt Rege inferiores: ergo est vere Monarchica.

℞. D. A. Sunt Rege inferiores quo ad jura, quæ competunt soli. C. A. Quo ad jura, quæ etiam competunt aliis. N. A. & C. Sic in statu mixto jura Principis *contrahuntur;* in Aristocratico *detrahuntur*.

Opponit 9. Si datur status mixtus, tunc potest dari V. G. *Populo* jus ærarii publici, vitæ, necis, Magistratuum creandorum &c. *Senatui* jus belli, pacis, vectigalium, &c. *Regi* jus exigendi homagii, obedientiæ a singulis &c. hæc manifeste invicem repugnant: ergo &c.

℞. N. Maj. vel D. Tunc possunt jura dividi modo quocunque. N. M. Modo debito, & possibili. Tr. *Bodinus* singulis partibus talia jura tribuit, quæ secum trahunt universam Majestatem, adeoque sunt incompossibilia.

Opponit 10. Regem facit non nisi summa & absoluta potestas: siquidem authore *Salustio*, *impune quidvis facere, est Regem esse*.

℞. D. A. Regem Majestatis indefinitæ & quidvis facere impune. C. A. Regem potestatis, suo modo definitæ. N. A. & C.

Opponit 11. Reipublicæ forma est fons, ex quo operationes circa eandem administrandam profluunt: ergo administratio nequit discrepare a forma. ℞. Tr. A. quia hoc axioma in naturalibus locum habet, non in moralibus, queis actionum suarum libera competit gubernatio. D. C. ergo administratio facta, nomine proprio, nequit discrepare a forma. C. C. Facta nomine alieno. N. C. Diversæ Regnorum formæ resultant *ex subjecto, cui potestas summa inhæret*, prout illa est, vel in persona *physice*, vel *moraliter una*, quibus autem executoribus utatur hæc potestas summa, nil interest.

Opponit 12. Duo contraria non possunt simul subsistere: talia sunt Monarchia & Aristocratia: ergo nequeunt simul subsistere.

℞. D. M. Duo contraria in summo nequeunt simul subsistere. C. Si utrobique aliquid remittatur. N. Maj. Min. & C.

Ex quibus tamen non sequitur nullam dari Monarchiam puram.

Opponit ultimo Kirchnerus. Nullus datur vel datus est unquam status *pure Monarchicus*; ergo. Quæstio hæc est de subjecto non supponente. A. P. Neque summus Pontifex, neque ullus alius Monarcha sic unquam rexit Rempublicam, ut non audiret, exquisierit, vel etiam obligatus suo modo fuerit audiendi Primorum consilia: ergo &c. A. *Patet* 1. Nam sic legimus nostra ætate (a), quod conventio cum Aula *Sardiniæ*, facta a Pontifice *Benedicto* XIII. Cardinalium Collegium ita offenderit, ut Eminentissimus *Pamphilius* dicere Pontifici ausus sit, nullum Pontificum, ab ævo S. *Petri*, neglexisse in rebus magni momenti, Sacri Collegii consilia exquirere & adhibere. Sic legimus quosdam Pontifices, non sine appositis conditionibus elevatos ad Apostolicum Solium. Neque *Galliæ*, *Hispaniæ*, & *Angliæ* Reges sine consensu Statuum, bellum indicere, tributa, & vectigalia posse exigere, testes sunt plures Authores citati ab *Othone Oringensi* (a).

(a) La clef du Cabinet de *Luxembourg*.

si (a). Immo nec veteres Imperatores, etsi summam habuerint potestatem (b), sine senatus consensu, & consilio, ea, quæ ponderis alicujus videbantur, expediebant (c).

℞. N. A. Ad P. D. C. Ergo *ratio gubernandi* est plerumque *Aristocratica*. C. C. Ergo status est Aristocraticus, vel mixtus. N. C. Aliud *est status*, aliud *ratio gubernandi*. Ille definitur *ex jure*, *non ex modo gubernandi*: alias Dominus, servum filiali amore complectens, non affectione tantum, sed & jure fieret Pater, quod nemo facile dixerit. Sic si Monarcha sæpius utatur consilio Primorum, imperandi modus est Aristocraticus, non Imperium: contra si Ordines non tam consulendi, quam prohibendi pollent facultate, & Princeps *ex pacto ultroneo* teneatur sequi illorum dissensum, Imperium est mixtum, seu Monarchicum, Aristocratice temperatum.

Cum aliud sit status, aliud ratio gubernandi.

Quæritur VI. *Quænam ex regularibus optima civitatis forma?*

℞. I. Quemadmodum nullum est aurum quod non habeat suam scoriam; nulla vestis adeo pretiosa, quæ non patiatur suam tineam; ita nullam invenies Rempublicam, ex parte omni beatam. Sapientum proinde monitum est, non mutandas Respublicas; præcludendas novitatibus vias, nisi aliud evidens necessitas exigat, aut publica utilitas suadeat. Optima Respublica, juxta Philosophum, *ubi boni Magistratus & boni cives, ac probi Viri*. Nihilominus pressius ad quæsitum est respondendum. Unde

Nulla forma ex omni parte perfecta.

℞. II. *Inter prædictas Rerumpublicarum species simplices excellit simplex Monarchica*. Ut enim in homine cor unum, in familia unus Dominus, in Universo unus Deus; ita unum Imperium unius animo regitur optime. *Prob.* 1. Sapientum judicio & orbis consensu. * *Justinus*, (d) *Principio rerum, Gentiumque Imperium penes Reges fuit*. Idem Divina comprobavit authoritas: *Deus enim ex uno fecit omne genus hominum* (e): cujus rei rationem reddens S. Chrysostomus (f), ait, ut esset inter homines non Democratia, sed Regnum. Certe *Christus*, institutione Divina, Ecclesiæ regimen Monarchicum voluit, uti declarat C. *Bellarminus*. (g).

Cæteris præstat Monarchia. Patet omnibus Politicorum consensu.

Prob. 2. *Utilitate*. Nam si nulla Respublica sine civium concordia stetit, nulla sine discordia periit, sub uno Principe facile servatur unitas, concordia, & consensus animorum. Recte *Tacitus* (h): *discordantis Patriæ non aliud esse remedium, quam si ab uno regeretur*. Et alibi (i) testatur: *Pacis interfuisse, ut deponeretur potestas in unum*. Huc accedit *Justitia*, quæ potissimum sub uno floret Principe: nam vel solus Princeps jus dicit, vel per alios: si per se, non facile a recto deflectet; si, per delegatos Judices, causas & lites dirimit, citius eos metu pœnæ inferendæ ab injuriis compescet.

Utilitate multiplici

Aliæ proprietates optimo Regimini convenientes sunt etiam hæ: 1. Est *Ordo*. Nam eo melior est gubernatio, quo magis est ordinata: atqui magis est ordinata *Monarchia*, quam *Aristocratia* vel *Democratia*: ergo. *Prob. Min.*

(a) Disput. publ. de Majest. A. 1616. volum. 4. Disp. *Basil.* n. 27. Reges *Galliæ*, *Bodinus* L. 6. de Republ. 6. & 1. de Rep. c. 8 *Hottomannus* in *franco-Gallia*. c. 7. 12. 25. *Scotiæ Buchanan*. in Dial. de jure Regni apud *Scot*. Item L. 8. Rerum *Scot.* in vita *Joan. Ballioli* & L. 9. *Angliæ*, *Bodinus* L. c. *Polyd. Virgil.* L. 11. Hist. *Angl. Poloniæ*, *Bodin.* L. c. *Hungariæ Bonfin.* Rerum *Hungar.* L. 9. Decad. 4. *Daniæ Lauterbach.* 1. de Rep. c. 15. *Sueciæ Arnisæus* in Tract. de auth. Princ. c. 1. Has & alias citationes vide apud eundem Dissert. Jurid. Polit. c. 7. f. m. 138.

(b) L. 1. de Constit. Princ.

(c) L. Humenum c. de LL.

* Scriptores allegatos vide in Coll. Hist. P. III. Q. 8. f. 413. in notis.

(d) L. 1.

(e) Act. 17.

(f) Hom. 34. in epist. 1. ad Cor. c. 13.

(g) L. 1. de Rom. Pont. c. 2. & 3. ex quo hæc pauca desumpta sunt.

(h) L. 1. Annal.

(i) Idem L. 1. Historiarum.

Min. Omnis ordo in eo consistit, ut alii præsint, alii subjiciantur: non enim inter pares, sed inter inferiores & superiores Ordo dignoscitur: atqui in sola *Monarchia* omnes omnino ordinem aliquem habent, cum omnes excepto uno, qui omnibus præest, subjiciantur. Nec enim inter optimates, nec inter cives, utpote ejusdem conditionis homines, Ordo tam facile haberi potest: adeoque *Monarchia* cæteris est præferenda.

2. Proprietas est *consecutio finis intenti*: Nec enim negari potest, meliorem multitudinis regendæ formam illam esse, quæ commodius æque, ac facilius propositum sibi finem consequitur, finem autem gubernationis civium inter se conjunctionem esse & pacem, omnium sensu comprobatur: Jam sic: Conjunctio in eo potissimum sita esse videtur, ut idem sentiant, idem velint, idem sequantur omnes: atqui multo certius id, atque facilius obtinetur, si uni parendum, quam si multis: ergo &c.

3. Proprietas est *robur*, ac *potentia Reipublicæ*. Illa enim gubernatio omnium judicio cæteris antecellit, quæ fortiorem Rempublicam facit. Hoc facit *Monarchia*: ergo *Monarchia* cæteris antecellit. *Prob. Min.* Illa gubernatio facit potentiorem Rempublicam, in qua est major virium conjunctio: atqui *in Monarchia est* major conjunctio, quia non a multis, sed ab uno omnes dependent: ergo Monarchia fortiorem Rempublicam facit, & per consequens optima gubernatio est.

4. Proprietas est *stabilitas*, ac *diuturnitas*. Nam illa gubernatio est cæteris melior, quæ cæteris est stabilior, ac diuturnior: atqui *Monarchia* est stabilior ac diuturnior: ergo &c. *Min. P.* Illud regimen stabilius est, quod difficilius dividi potest; Regnum enim in se divisum desolabitur, ut *Christus Matth.* 13. testatur. Atqui regimen *Monarchicum* hoc ipso, quod ab uno omnes dependeant, difficilius dividi potest: ergo *Monarchia* difficilius scindi, & dividi potest quam regimen, a multitudine in unum conspirante dependens. Min. ex Historia demonstratur. Sic *Monarchia Assyriorum* a *Nino* ad *Sardanapalum*, sine interruptione, duravit annis circiter mille supra trecentos, & quidem semper filio demortui Regis in Regno succedente, si verum est, quod scribit *Vellejus Paterculus* (a). *Scytharum* Regnum omnium vetustissimum, nec ab ullo externo hoste destrui potuit, nec per se ullo unquam tempore dissolutum est *teste Justino* (b); atque ideo aliquot annorum millibus illud stetisse necessum est. Quæ autem Respublica ætatem tulit? Certe Respublica *Romanorum* potentissima, vix annos *quadringentos* & amplius potuit, immo neque his annis, quibus floruit in Imperio *Romana* Respublica, eodem modo regebatur. At eadem sub Monarchis in *Oriente* a *Julio* usque ad *Constantinum* ultimum sine interruptione duravit annis circiter 1495. *In Occidente* autem ab eodem *Julio* usque ad *Augustulum* supra quingentos, & *a Carolo M.* ad usque Imperatorem Augustissimum *Carolum* VI. ultra nongentos annos floruit, tot *Augustis*, quot Imperatoribus nobilitata.

5. Denique Proprietas est *facilitas gubernationis*: sed facilius est, ut ab uno recte regatur civitas, quam a multis. *Prob. Min.* Facilius est, unum hominem bonum reperire, quam multos. Dein Magistratus annui nec bene cognitum plerumque habent statum Reipublicæ, nec ejusdem bona, utpote non sua, tanta sedulitate curant, quanta Monarchæ administrant. Sic enim natura plerisque comparatum est, ut onera tam facile in alios trajiciamus, quam difficulter, ni innata propria tuendi sollicitudo nos cogat, ipsimet subeamus.

Prob.

(a) Priore Histor. volumine.
(b) Lib. 2.

Prob. 3. Ab Incommodis aliarum formarum. Nam *Aristocratia* opponitur 1. Quod difficilis & rara optimorum plurium electio. Sic legimus *Colanum* rejectum, *Catonem*, repulsum, *Aristidem ostracismo* damnatum. 2. Quod inter plures plerumque aliqui mali, æmuli, invidi: unde plerumque turbæ, dissensiones, discordiæ, prout testis est Respublica *Athenienses*, & præcipue *Romana*, quæ per Aristocraticum regimen concussa propemodum periisset. 3. Quod per varias machinationes, quibus a tot & toties ambiuntur fasces, perturbatur plerumque Respublica, præcipue cum alii populari aura, alii per opes, nequaquam omnes per virtutem promoveantur. 4. Quod in Optimatum consiliis plerumque lites, ac factiones, quavis parte suum judicium sustinente: unde decisiones lentæ, executiones quandoque non satis feriæ, sæpe seræ cum ingenti damno Reipublicæ. 5. Quod rara Respublica, regimine aristocratico, *saltem puro*, neque per Monarchicum mixto ætatem tulerit. Recte *Tacitus arduum eodem loco potentiam, & concordiam esse*. (a) Sensit Aristocratiæ incommoda *Romana* Respublica sub Triumviris, *Pompejo*, *Crasso*, & *Julio*; sub *Antonio*, *Octavio*, & *Lepido*, omnia Civium bona suæ libidini addicentibus.

Ab incommodis aliarum specierum.

Democratiæ opponitur 1. Quod plerumque non ratio, sed impetus; non consilium, sed furor populum, & per populum Rempublicam regat, nec quidquam sit *asperius humili, cum surgit in alium*. 2. Quod in plebe rarus sit ordo, in rebus turbidis mera confusio, in prosperis socordia, & luxus: unde facilis ad interitum semita. Exemplo esse potest *Aristides*, per *Themistoclem* accusatus, & plebeja sententia damnatus. Siquidem *Aristides*, in medio turbæ ignotus, cum ex obvio quæreret: *cur Aristidem damnaret? An hominem nosset? Minime*, reposuit, sed *quia audio ostracismo damnandum, & meo id fiat calculo, oportet*. Profecto, quanta sit in Democratia rerum confusio, diffidia sententiarum, odia Nobilium, direptiones fortunarum, licentia vitæ, projecta vulgi audacia, tyrannis, contemptus legum, & impunitas inveniatur, argumento est ostracismus *Atheniensium*, *Ephesiorum* calamitas, *Syracusanorum* tumultus, *Carthaginensium* exitium, ut non immerito *Plato* dixerit, *non ex alia Republica tyrannidem facilius oriri, quam ex Democratia*. Summa libertas maximæ, atque immanissimæ Mater est servitutis. Nec mirum, cum plerumque hujusmodi homines sint rerum imperiti, cupidi, egentes, ad regendos homines, nec a natura, nec ab arte instructi.

Confirmatur. Illa Regiminis forma præ cæteris a Deo probatur, ad quam tam animantibus rationalibus, quam irrationalibus naturalem propensionem indidit; nam propensio naturalis juxta omnes ad Authorem Naturæ Deum est referenda: sed animantibus tam rationalibus quam irrationalibus naturalis propensio indita est ad regimen *Monarchicum*. *Prob. Min.* Sic in qualibet domo naturaliter ad unum Patremfamilias pertinet gubernatio conjugis, filiorum, servorum, & rerum denique cæterarum omnium. Item maxima pars Orbis Terrarum a Regibus gubernatur. *Prob. eadem Min.* quo ad alteram partem: Nam teste *S. Cypriano* (b): *Rex unus*, ait, *apibus; Dux unus in gregibus; & in armentis Rector unus*. Et S. *Hieronymus* (c): *Et Grues unum sequuntur ordine litterato*.

A propensione naturali ad regimen unius.

℞. III. *Omnium Rerumpublicarum forma optima, est forma mixta, quæ ex Monarchia & Aristocratia, est temperata, ubi nimirum & Regia viget potestas, & Senatus, seu Ordinum valet authoritas, saltem spectata humanæ naturæ fragilitate.*

Præstantissima Reipublicæ forma est Monarchia temperata.

Ratio:

(a) L. 4. Annal.
(b) In tract. de Idolorum vanitate.
(c) In epist. ad Rusticum.

Quia vitat omnium aliarum incommoda.

Ratio: Quia hujusmodi Regimen nec tyrannidi est obnoxium, propter Senatorum aut Ordinum vigilantiam, qui Principem ita in suo continent officio, ut, absque consensu eorum, nil audeat contra Statum, legesque Patriæ moliri. Nec discordiis, atque ambitioni Optimatum patere potest, cum omnes ab uno capite dependeant.

Dixi 1. *Ubi Regia viget potestas*. Nam si Princeps precario imperet, & umbratilem authoritatem habeat, prout olim apud *Cromerum* (a) questa *est Christiana*, *Ladislai* I. Uxor, ibi Leges Patriæ, justitiam, pacem, concordiam, fortunas denique, ac innocentiam civium, periclitari est necesse.

Dixi 2. *Saltem spectata humana naturæ fragilitate*, seu in hac vita: nam seclusis humanæ vitæ circumstantiis Monarchiam simplicem *absolute*, & *simpliciter* excellere probabitur alibi. Quo posito

Et participat Monarchiæ commoda, estque gratior subditis.

Confirmatur Concl. Hæc Regiminis forma habet omnia simplicis *Monarchiæ* bona & commoda, & est in hac vita gratior, & utilior. 1. *membrum Ant. patet* ex eo, quod tale Regimen sit, *absolute loquendo*, *Monarchicum*. 2. *vero Prob.* Illud gubernationis genus omnes magis amant, cujus plures participes esse possunt: atqui Regiminis, ex *Monarchia & Aristocratia temperati*, excluso successionis jure, participes esse plures possunt, cum id *virtuti*, non *generi* deferatur: ergo est gratius, & simul utilius; cum certum sit, non posse unum aliquem hominem per se Provincias, & civitates singulas regere; & velit, nolit, cogatur earum procurationem administris, Vicariis suis, vel propriis earum Principibus demandare; nec sit, qui ignoret, diligentius ac fidelius Principes res suas, quam alienas Vicarios procuraturos.

℞. IV. *Quæ opponi solent Monarchicæ formæ, præsertim temperatæ, inefficacia sunt.*

Unde Deus Israeli non postulatum Regem, sed modum postulandi & circumstantias exprobravit.

Nam opponunt 1. Populus *Israeliticus* propter postulatum a *Samuele* Propheta Regem non levem Dei offensam incurrit: ergo Monarchica gubernatio non est bona.

℞. *Israelitas* incurrisse offensam Dei, tum quia contra ejus Divinam voluntatem Regem sibi dari petierant, prout patet ex illis Domini verbis: *me abjecerunt, ne regnem super eos* (b). Tum quia injurii fuerunt *in Samuelem* Judicem, optime de se meritum, cui potestatem judiciariam abrogarunt.

Incommoda sunt tantum ad speciem, rara, per accidens & facile evitabilia.

Oppones II. Major est prudentia in multis, quam in uno, & plus vident oculi, quam oculus, ut communi circumfertur proverbio. Item: Regem delinquentem nemo audebit officii admonere, aut veritatem ei dicere. Denique, facilius unus Princeps muneribus corrumpitur, quam plures Optimates: ergo &c.

℞. Ad 1. Huic incommodo satis provisum esse per Consiliarios. *Quorum Princeps oculis videbit: quorum auribus audiet: quorum denique sententiis in unum coeuntibus consultabit*, *teste Synesio* (c). *Ad* 2. ℞. Siquandoque veritas ab Aula Principis exulat, plures tamen sunt, qui admonitionem, debito & circumspecto modo adhibitam, non gravate admittunt. Ad 3. ℞. Falsum esse antecedens, & contrarium potius apud Optimates, aut *Democraticos* inveniri, qui levi munusculo perverti possunt, cum Princeps non nisi grandi aliquo munere tentari possit, si tamen possit.

Calvini replica de animalibus nulla est.

Opponit III. contra confirmat. *Conclus.* 1. *Calvinus* (d): ex sola ratione probari, *Aristocratiam Monarchiæ* præstare: Nam sicut apes non ex to-

(a) Lib. 19.
(b) 1. Reg. 8.
(c) De Regno administrando. (d) *Joann.* 10

to orbe confluunt, ut Regem unum eligant, sed suis alveariis contenti sunt Reges singuli; & sicut in gruibus unaquæque caterva proprium Regem habet, ita singulis suos Episcopos Ecclesiis tribui oportet: Unde si illata exempla aliquid probant, plurium Principatum potius, quam summam unius potestatem præferendam esse demonstrant.

℞. N. *Ant.* Ad cujus Prob. omisso in certo sensu antecedente, quod tamen in sensu objectionis falso supposito nititur: N. *Cons.* Nam Ecclesia, sicut *unum ovile* (a), non multa ovilia; sic etiam unum alveare, & una caterva dici potest: ergo sicut Rex unus est apibus, & grues unum sequuntur Ducem; ita Ecclesia universa debet habere & sequi unum Pastorem, & Ductorem.

Quæritur VII. *Utrum Regnum electivum an successivum sit præstantius?*

Regnum Electivum & Successivum quid?

R. I. *In genere* ad conclusionem supponendum, *electivum* Regnum vocari, quod liberis Electorum suffragiis confertur: *Successivum* quod jure sanguinis, atque natalium, hæreditario jure possidetur. Agitatur hoc punctum sæpius a Politicis, diversis diversa sentientibus, & quidem successio plures Patronos habet; ut *Tholosanum*, *Contzenium*, *Lipsium*, *Bodinum*, *Marianam* &c. Quorum nihilominus non obstante authoritate.

R. II. Cum *Aristotele*, Politicorum Principe (b): *per se* loquendo, *electionem successione potiorem esse, maxime, si ei aliqua successio adjungatur.*

Successioni Electio præhabenda, quia Electio Principi gloriosior.

Prob. I. *Pars Concl.* Electio & Principi est gloriosior & Reipublicæ utilior. Quod attinet ad Principis gloriam, planum est; nam si magis decorum, atque laudabile est, propria virtute ad sublimia honorum fastigia contendere, quam fortuita nascendi sorte fasces capessere; virtutem suam Princeps publico Regni testimonio probatam habet, cum ad Coronæ decus ab Electoribus vocatur. Notum illud, at verum *Taciti*, Principis Historiarum (c): *Optimum quemque demonstrat Electio: contra nasci, & generari a Principibus fortuitum, nec ultra æstimatur:* Cooptandi judicium in electione manet integrum; & quemadmodum apud *Romanos* nemo ad aram *Honoris*, nisi per delubrum *virtutis* penetrare potuit; ita electo Principi egregia Virtus, & dignæ Imperio dotes ad regale solium viam complanent, necesse est; *ut per honorem magni nominis declarentur merita Candidati*, *Cassiodoro* Authore (d). Jam vero, quod electio Reipublicæ sit *utilior*,

Et Reipublicæ utilior, quia certior Electi capacitas & virtus.

Prob. I. Electio fit cum consilio, ac seria deliberatione ab hominibus maturi judicii, qui vitam, dotes, mores, virtutem Regis futuri perspectam habent: & in hoc sua flectunt consilia, ut quam optimus, & quam aptissimus ad Principatum evehatur. Unde jurejurando promittunt, se electuros Principem, quem judicant dignissimum. *Multi nobiles a Parentibus degenerant*, verba sunt Philosophi (e): *& in deteriores mores* prolabuntur. At in tota multitudine instar monstri est, si unum prudentem Virum non invenias. Idem comprobat *Plinius*, cujus hæc sunt: *An Senatum Populumque Romanum, Exercitum, Provincias, Socios transmissurus uni, successorem e sinu uxoris accipias, summæque potestatis hæredem, tantum intra domum tuam quæras, non per totam civitatem circumferas oculos? Et hunc tibi proximum, tibi conjunctissimum existimes, quem optimum, quem Diis simillimum invenies? Imperaturus omnibus eligi debet ex omnibus: non enim servulis tuis Dominum, sed Principem Civibus daturus es.* Quod, si aliquando Electores errare contigerit, propter mutatum in pejus Principem, remedia suppetunt sublevandi Rempublicam, quæ jura Regni suppeditant, & hic decidere non est opus. Econtra in successione, quantum-cun-

(a) Joann. 10. (b) 3. Politic. c. 11.
(c) Lib. 1. Hist.
(d) Lib. 1. Variar. epistol.
(e) *Aristot.* Lib. 2. Rhet.

cunque inhabilis fuerit Princeps, quod evenire utique poteft, tolerari nihilominus debet ita, ut fub ægro capite femper corpus langueat, fub malo Rege femper male vivatur.

Experientia. *Prob.* II. Princeps, liberis fuffragiis ad Regnum evectus, ex fe ipfo habet regulam boni Imperii: bene imperat, qui aliquando paruit. Hinc *Trajanus: Talem me præftabo Imperatorem aliis, qualem optarem privatus : & Galba apud Tacitum* (a): *utiliffimum & breviffimum rerum bonarum, malarumque delectum vocavit, cogitare quid fub alio Principe volueris, aut nolueris*. E converfo: Regum filii inter delicias, & adulationes educati, voluptatibus fracti, fubditorum neceffitates minus perfpectas habent: Regnum velut Patrimonium, fubditos velut fervos non raro tractare folent.

Subditorum cura. *Prob.* III. Princeps electivus, cupiens filium Regni habere fucceſſorem, cum fciat, id non poffe aliter obtineri, nifi per libera Electorum fuffragia, Reipublicæ commodis ftudiofius infervit, modeftius agit, leges, & juftitiam preffius obfervat, libertatem civium attentius fovet, nil denique omittit, quod conciliandis fubditorum animis opportunum judicat.

Ex quia majora in fucceſſione incommoda, præcipue deficiente hærede; *Prob.* IV. Ex incommodis in fucceſſione contingere folitis. Nam fæpe Princeps aut fine liberis decedit, aut relinquit filium impuberem, aut certe filiam: fi abfque prole obierit, graviffimis Regnum agitatur diffidiis. Exemplo fit *Oriens* (b), ubi mortuo *Michaele*, *Conftantini* filio, duo proximi Duces *Nicephorus*, & *Briennius* tamdiu infeftis armis de Imperio decertarunt, donec alter fuccumberet. Exemplo eft *Occidens* (c), ubi poft interfectum *Maximinum* Imperatorem cum filio, quinque ambitiofi Principes ad coronam per civium cædes eniti contendebant. Documento eft *Germania* poft mortem *Ludovici* in bello contra *Hungaros* amiffi. Poft mortem vero *Philippi Mariæ*, ultimi Vicecomitum *Mediolanenfium* ex Gente *Angleria*, quam ingentibus involuta fuerit ea Refpublica calamitatibus propter complures Principes, Principatum fibi vendicantes, teftatur *Æneas Piccolomini* (d). Et ut omittantur fuperiorum temporum diffidia, priore primum fæculo vidimus funeftum bellum inter *Hifpanum & Joannem Brigantinum* pro afferenda corona *Lufitaniæ*. Immo hoc etiam fæculo vidimus cruentas lites, quibus pro fucceſſione in Regno *Hifpaniæ* a duobus maximis *Europæ* Monarchis eft decertatum.

Vel fuccedente hærede impubere. Non melior eft conditio Regnorum, quibus Succeffor immaturæ adhuc ætatis obtigerit. Divinum audi Oraculum: *Væ tibi terra, cujus Rex puer eft* (e). Quomodo enim fubjectos reget Populos, qui fe ipfum regere nequit? Quo pacto averet pericula, qui vix habilis ad cognofcenda, ut ne dicam, amolienda? Hac de caufa *Germani* Proceres, poft obitum *Henrici* VI. cum *Fridericus* II. admodum puer effet, ne fine capite haberetur Imperium, *Philippum* non tam tutorem, quam Imperatorem crearunt. Simili moti periculo *Hungari*, *Ladiflaum Regem Poloniæ* ad fua fceptra invitarunt; videbant enim hæreditarii Principis *Ladislai* pueritiam, infringendæ *Amurathi* potentiæ non effe parem.

Tutoribus fceptra in fua potius commoda moderantibus. Nec vacat periculo Refpublica, cum immaturo Principi tutores affignantur. Hi enim non tam fucceſſionem refpiciunt, quam fuæ fortunæ rationem habent: & fæpe dominandi libidine fceptris hæreditariis violentas manus injiciunt; immo legitimum Principem vita & purpura pariter exuunt. Ita *Irene Conftantinum* e vivis fuftulit. Ita *Andronicus Alexium*, *Guido Balduinum* (f). Idem tentavit *Stilico* inpupillum *Honorium*, ut rerum fum-

(a) L. 1. Hiftoriarum.
(b) *Zonaras.*
(c) *Herodianus & Capitolinus.*
(d) Lib. 46.
(e) Ecclefiaftis 10. v. 16.
(f) *Zonaras.*

summam in filium suum *Eucherium* transferret, nisi ab *Honorii* sociis trucidatus esset (a). Huc accedunt graves de usurpanda tutela contentiones cognatorum, quales fuerant circa tutelam *Henrici* IV. *Boleslai Pudici*, *Ladislai Hungari*.

Habenda tamen in Electione est aliqua ratio successionis ob authoritatem, gratitudinem.

2. *Pars Concl.* Ut nimirum in Electionibus ratio habeatur aliqua successionis in stirpe Regia. *Prob.* Quia hoc pacto, & bene merito Principi gratia post mortem redditur, & promptior obsquendi alacritas novo Regi a subditis exhibetur. Libentius namque obtemperamus ex illa prognatis familia, cui jam per consuetudinem obedire didicimus. Denique majori affectu, atque amore Principem prosequimur, quem in Patriæ gremio natum, inter Populares nutritum, in oculis nostris crescentem vidimus. Utrumque in Regno *Poloniæ* sæpius; in Imperio *Romano Germanico* jam per duo sæcula, prudenter non minus quam utiliter, in gloriosissima Domo *Austriaca* observatum vidimus.

℞. III. *Quæ objici solent, inefficacia sunt.* Nam

Unde factiones æmulorum non nisi in Electionibus inordinatis timendæ.

Opponunt 1. Electio tumultui civium & novis machinationibus ambitiosorum est obnoxia: ergo potior est successio. *Ant. Prob.* Multi enim competitores animum erigunt, & factionibus utuntur ad pertrahenda in suas partes Electorum suffragia: hæc autem incommoda evitantur, & pravorum spes cohibentur, cum successor non sit in incerto, ut ait prudenter *Tacitus* (b): *Minore namque discrimine sumitur Princeps, quam quæritur.*

℞. D. A. In electionibus inordinatis hoc evenit. *Transf.* In legitimis & certa constitutionum forma definitis. *Neg. Ant.* & *Cons.* Etsi enim sæpius concurrant competitorum desideria; quia tamen sciunt, Principem non nisi plurium Electorum votis eligendum, ideo nil hostile machinari poterunt. Quod si aliquando propter eligentium dissensionem res ad arma venerit, potior pars civium pro legitimo Principe stabit.

Nec major successorum authoritas.

Opponunt II. Major est authoritas Principum in Regno successivo, quam electivo: nam qui aliorum suffragio ad Reipublicæ fastigium evectus est, multa debet indulgere, in multis cogitur dissimulare suæ Majestatis Authoribus. Præterea facile contemni potest ab iis, quibus antea par, aut etiam inferior fuit. *Tiberium* contempsere *Romani*, quem exulem, & palliatum, *Græcorum* ritu, viderant. *Galba* contemptui fuit propterea, quod prius ære alieno obstrictus vix *Romæ* manere potuerit. *Ælium Pertinacem*, *Macrinum*, *Maximinum*, *Balduinum*, *Pupienum*, aliosque similes ea facilitate necarunt milites, qua prius crearunt Imperatores.

Si ex illustribus familiis justa fiat electio.

℞. *N. Ant.* Cum enim ex illustribus familiis præclari Heroes communiter ad sceptra vocentur, salva iis manet authoritas apud subditos, modo juste imperent, & bono publico promovendo studeant.

Nec major in illis subditorum charitas,

Opponunt III. Major est in hæreditarium Principem charitas: ergo &c. Nam non tantum ab eo solo, sed etiam ab ejus posteris quilibet privatus, sive civis beneficia exspectat: novos, antequam subditi amare incipiant, fastidire solent.

Præcipue si cæteris sint digniores.

℞. D. A. De amore naturali. *Transf.* De civili, ac benevolentiæ. N. A. & *Cons.* Nam si novus Princeps opinione virtutis, amorem Electorum ad sui electionem conciliavit, dubio procul continuabitur hæc benevolentia etiam in Imperio, modo publici bonum, civiumque curam non negligat.

Error frequentior est in successione.

Opponunt IV. Electio sæpe in suis Candidatis aberrat: ergo &c.

℞. Frequentius hunc errorem in successione contingere. *In Sobole frequenter fallimur* (verba sunt *Theodorici* Regis ad Regem *Herulorum*) *ignavi autem*

(a) *Nicetas Alexandr.* Annal.
(b) 2. Annal.

tem esse nesciunt, quos judicia pepererunt: hi enim gratiam non de natura, sed de solis meritis habent (a).

Interregni incommoda prævertis vicaria potestas & successoris designatio matura.

Opponunt V. Sub tempus interregni propter dilatas Electiones, multa eveniunt pericula, & Statuum perturbatio absque summo Capite: ergo &c.

℞. In bene ordinatis Rebus publicis satis commode prævertendis his incommodis consultum est. Nam in Imperio *Romano-Germanico*, interregni tempore, vicaria potestas est penes certos Principes (b). In *Polonia* vacante Regno negotium administrandæ Reipublicæ devolvitur ad Archi-Episcopum *Gnesnensem* Regni Primatem, qui comitia Electoralia indicit, & si quando, tum eo tempore, judicia in rigore observantur. Consultissimum tamen Regnis ac Imperio fore, Politici autumant, si vivente adhuc Principe Successor designetur. Ita *Carolus* V. *Austriacus* petiit ab Electoribus, ut sibi adhuc vivo *Ferdinandus* frater substitueretur. *Ferdinandus* III. *Ferdinando* IV. filio *Romani* Regni coronam apud Electores obinuit. Idem factum in *Josepho* I. Sic *Jagelloni* adhuc vivo subrogatus *filius Ladislaus*, *Sigismundo* I. *Augustus* itidem adlectus filius; idem factitatum olim apud *Romanos* per adoptionem Successorum, & sic de aliis.

Neque periculum, ut exteri eligantur.

Opponunt VI. In Regnis Electivis nonnunquam Exteri ad sceptrum vocantur: hoc autem & indecorum, & minus tutum videtur, ut leges, jura, immunitates, vitam denique ipsam iis credamus, qui quemadmodum lingua, ita etiam moribus, a suis subditis discrepant.

Quia in Imperio Romano Germanico hoc cautum legibus.

℞. In *Romano* Imperio cautum legibus, ne alienigena Princeps, sed Princeps *Germani* sanguinis creetur. Quod si aliqua Respublica peregrinum Principem eligit, non aliis conditionibus id facit, nisi ut ante coronationem jurejurando se obstringat de servandis Majorum institutis, legibus, privilegiis, ac immunitatibus. Ab hoc Princeps si aliquando deflecteret, facile Senatus & Ordines debiti admonebunt officii.

De electione Principis.

Quæritur VIII. *Utrum in Regnis electivis ex propria potius, an aliena Republica Princeps assumi debeat?*

Videtur externus præferendus.

R. I. *Sunt Authores, qui pro externo Principe, in Regnum assumendo suffragium ferunt.*

Quia sic æmulatio Optimatum, causa bellorum civilium, præscinditur.

Argumenta afferunt. 1. Quia in libera Republica, ubi Optimatum vehemens est æmulatio, per externi Principis electionem, præscinditur causa dissensionum civilium; compescitur Magnatum ambitio; conservatur ordinum æqualitas: si enim plures competitores ad Coronam concurrerent, indignarentur repudiati contra Electores, invidia flagrarent contra prælatum sibi Principem: ipsi denique apud novum Regem, tanquam æmuli, & insidiatores Potestatis suspecti haberentur.

Quia præcavetur nimia potentia, subditorum libertati periculosa.

2. Quia externus Princeps non potest tam facile in eam excrescere potentiam, quæ imminuendis subditorum libertatibus foret idonea, ipsisque subditis perquam gravis. Indigena vero Princeps validus amicorum, nec non consanguineorum præsidio, favore, opibus, factionibus, quidquid in præjudicium Reipublicæ vellet statuere. Hæc potissimum in sua Republica præcavere dicuntur *Poloni*; qui eos communiter Principes assumunt, quos vel animi moderatione cognitos, vel procul dissitos timere non debeant.

Quia sic coalescit finitimorum amicitia.

3. Quia per hujusmodi electionem insignis coalescit amicitia inter eas Gentes, e quibus novus Princeps petitur. Hoc pacto prædicti. *Poloni* cum *Lithuanis* in unam Rempublicam firmissimo unionis nexu coaluerunt: exinde conterminis hostibus *Poloniæ* formidabiles facti.

℞. II.

(a) *Cassiodorus* Lib. 4. Epist. 2.
(b) Aurea Bulla §. *Quoties*.

℞. II. *Sunt contra Authores, qui statuunt, Reipublicæ Principem domesticum esse eligendum.*

Alii præferunt Indigenam,

Prob. Concl. 1. Ex consensu omnium pene Nationum, quem firmat etiam authoritas Divina, quæ Regem *Isaelitis* e medio fratrum assumendum præcepit.

Ob omnium Nationum consensum.

Prob. 2. Princeps indigena & subditos ordinarie plus diligit, & ipse vicissim a subditis tenerius diligitur. *Alienigenam Dominum* (ut ait *Curtius* (a):) *nemo patitur libens*: & *Tacitus* (b) de *Parthis* refert, quod petitum *Roma*, acceptumque Regem, velut externum, aspernati fuerint.

Ob majorem amorem mutuum.

3. Quia sub peregrinis Principibus plerumque non diuturna sunt Regna. Rem istam exemplis, haud sane paucis, historia demonstrat, quæ, quia obvia, hic commemorare prolixius supersedemus.

Ob longiorem Regni durationem;

4. Quia Princeps indigena patrias leges, mores Popularium, virtutes denique ac dexteritatem civium melius perspectas habet, ut eorum opera quam commodissime ad communem utilitatem uti possit.

Ob meliorem, Regni, morumque notitiam,

5. Peregrinus Princeps non tam facile assuescit ad alienam gubernandi rationem. Si autem ex propriis moribus, legibusque aliquid novi statuere voluerit, exoriuntur in subditis murmura, querelæ, provocatio ad pristinas immunitates & privilegia: denique, ubi non subvenitur, remedium ex bello. Hinc olim *Batavi* armorum, contra *Hispanum* sumptorum, eam potissimum causam attulere, quod Rex *Hispanicam* regendi formam, contra *Belgarum* consuetudinem, atque privilegia, in *Belgium* invehere voluerit.

Ac regendi Populi rationem.

Quæritur IX. *Quænam sint præsidia civitatis?*

℞. I. Duplicis generis esse præsidia; *animata* scilicet, ut sunt cives & Milites: *Inanimata*, ut munitiones & arma. Quantum præsidii situm sit in civibus justitiæ cultu, consilio, concordia, & vitæ integritate illustribus, quantumque in militibus, dicetur infra. Nunc præsidia *inanimata*, hoc est, munitiones breviter perstringendæ. Et imprimis communis est Politicorum sensus, munitiones in finibus Regnorum esse perquam necessarias: In controversiam vocant: utrum etiam intra ipsum Regnum munitas expediat habere civitates. Unde.

Præsidia civitatis.

℞. II. *Expedit in Regno, saltem vicinis hostibus undique cincto, plura esse præsidia.* Ita præcipue contra *Machiavellum*, qui munimenta omnia esse subruenda, neque propugnacula, sed fortissima solummodo pectora opponenda hostibus suadet.

Expedit plura esse præsidia in Regno, saltem vicinis hostibus cincto.

Prob. Concl. 1. Urbes, propugnaculis vacuæ, omnium latrociniis, deprædationibusque sunt constanter obnoxiæ. Sic natura ipsa sua dedit lustra feris, avibus nidos, ut plurimum in locis præruptis, ac inaccessis.

Quia sine præsidiis Regna sunt obviis periculis pervia.

Confirmatur I. Quia hac ratione parcitur civium sanguini: satius enim est lacerari muros, & lapides, quam objecta oppidanorum corpora, quod scite ait *Antimachus*.

Quia his parcitur sanguini civium;

Confirmatur II. Exemplo *Galliæ*, quæ sane ingentes utilitates, ac commoda sensit, quod ex consilio Purpurati Ministri *Richelii* fortissimis se se, plurimisque munitionibus undique vallarit: nam nemo non vidit prioribus annis, quantas hostibus difficultates, quantasque objecerit remoras; quantum sanguinis fusum sit in acerrimis earum expugnationibus; quam immensis constiterint sumptibus diuturnæ adeo obsidiones: ergo in Regionibus ejusmodi, quales sunt *Belgium*, *Brisgoja*, *Hungaria*, expedit habere munitiones æque multas atque egregias, ad quas irruentes hostes caput obtundant; immo in quas, ne irruere possint, prohibeantur.

Quia utilitas multiplex suadetur exemplo Galliæ.

(a) Lib. 7.
(b) Lib. 2. Annal.

Contra in Regno, amicis confiniis cincto, munitiones plures inutiles: aliquæ tamen satis sunt utiles.

℟. III. *In illis Provinciis, quæ ab hostili incursu admodum remotæ sunt, amicisque terris circumdatæ, plures munitiones & inutiles, & nimium onerosæ, ut patet: aliquæ tamen merito commendantur*, quia occurrente forsan necessitate magno usui futuræ, uti fuit *Anglipolis*, tum eo tempore, *quo Smalcaldico* fœdere juncti, contra *Carolum* V. Cæsarem; immo & veram Ecclesiam, tumultus bellicos concitarunt; tum eo ævo, quo e *Septentrione* effusi *Sueci* totum late Imperium inundarunt.

Ne munitione finitima occupata, mox tota cadat Provincia,

Prob. alterum asserti membrum 1. Quia si tantum in confiniis excitata reperit munimenta, facile his expugnatis, aut prætermissis, in ipsa Reipublicæ viscera primo impetu hostis immigrabit, & qua igni, qua ferro cuncta populabitur, totamque Provinciam sui juris faciet. Ita factum in *Hispania* legimus, cujus Portu *Salee* dicto *a Mauris* occupato, totum fere Regnum, trium annorum spatio, a Barbaris subjugatum fuit.

Nullumque sit civibus Asylon;

Prob. Concl. 2. Ingruente hoste, si Provincia destituta fuerit præsidiis, actum est de salute civium; quo enim imbellis ætas, aut sexus, aut inermis Populus confugiet? Ubi suas fortunas, vitam propriam, aut chara pignora tute deponet? Sola dumtaxat spes in fuga, & exilio erit, prout etiam vidimus in iis *Polonis*, qui relictis bonis in vicina *Silesia*, sub tempus belli *Suecici*, exularunt.

Derelictis bonis & frugibus hostis potentiam augentibus.

Prob. Concl. 3. In provincia, munimentis destituta, facile hostis potentiam suam tam abscessu incolarum, quam derelictæ annonæ copia firmabit.

Conclusionem confirmant exemplo suo aliæ Nationes;

Confirmatur I. Exemplo bene ordinatarum Nationum; quid enim *Belgas* fecit expugnatu difficiles? Quid *Germaniam*, florente olim inter cives concordia, reddidit adeo firmam, atque potentem, nisi civitates non minus muris, ac propugnaculis, quam armorum apparatu instructæ?

Usi & pericula Tyrannorum.

Confirmatur II. Quia si Princeps per tyrannidem aliquid contra libertatem civium moliri voluerit, difficile sua destinata perficiet, ubi cives bene firma præsidia habuerint.

℟. IV. *Quæ opponuntur, exigui momenti sunt*. Nam

Timor rebellionis in munitionibus nutrienda.

Opponunt 1. Civitates munitæ reddunt cives nimium pervicaces: & tam Principi quam Reipublicæ rebelles: ergo non sunt permittendæ. Patet hoc in *Gedanensibus* contra *Stephanum Bathori*; in *Belgicis* civitatibus contra Regem *Hispaniæ*; *Magdeburgo* & *Praga* contra *Ferdinandum* Imp. insurgentibus. Eam ob rem *Græci* olim, & *Romani* suspectarum civitatum mœnia subruerunt. *Henricus* II. Rex *Angliæ* Procerum arces muris nudavit. *Poloni* Ordines *Sigismundo Augusto* munitionem *Warsoviæ* dissuaserunt.

Probaret nimium, præsidia scilicet in Regni limitibus haud toleranda.

℟. 1. Hoc argumentum probaret, neque in limitibus Regni toleranda Propugnacula, si enim in his non timetur perfidia, par est ratio de aliis. Quod si in confiniis obsequentes & fideles habentur Præsidiarii, cur non idem de reliquis sperandum?

℟. 2. D. A. Munitarum Urbium cives fiunt rebelles *per se*. N. *Per accidens*, si nimirum gravi aliqua injuria Principis, aut Optimatum lacessiti fuerint: T. A. N. C. Ut autem munitæ civitates in officio contineantur, duo media suggerunt Politici.

Facile vitandum impositis Urbi fortalitiis,

Primum. Ponendæ in ejusmodi Urbibus Arces cum præsidio Principis, aut Reipublicæ, prout fecit *Carolus* V. *Neapolitanis*, aliique complures Principes in suis Provinciis. Frenum enim hoc, immo jugum, ad edomandas contumacium cervices, est præsentissimum.

Aliisque politicis mediis.

Secundum. Curandum, ut ejusmodi cives intra ditiones Reipublicæ habeant aliqua sua bona, sive illa sint mobilia, sive immobilia, quæ per modum pignoris teneantur: horum enim intuitu & amittendi metu non facile hostile quid attentabunt. Ita *Cajus Cæsar*, occupata Urbe aliqua, obsides inde sumebat. *Philippus* I. Rex *Franciæ*, Procerum *Vasconum* liberos, per speciem honoris, & aulicæ gratiæ, pro obsidibus accepit. *Carolus* V.

Imp.

Imp. cum propter solertiam & authoritatem *Andreæ Auriæ*, non posset arcem imponere *Genuæ*, pecuniam satis copiosam a *Genuensibus* mutuo accepit, assignatis pro ea, fœnoris loco, non nullis in *Hispania* territoriis: hoc pacto, & opes hominum, lucri dulcedine illectorum, ad se pertraxit, & Urbis fidem, commodato auro veluti alligatam, continuit.

Dices: Saltem in casu defectionis ejusmodi Munimenta toti Regno sunt immensæ cladi, dum bis, terque nequidquam obsessa, non nisi sus deque versis omnibus, tandem subiguntur, ut plurimis exemplis constat.

Et licet Urbis munitæ rebellio immensam quandoque cladem Regno attulerit:

℞. 1. Casus *per accidens* nihil probat: cum raro Munimentum unicum contra Regnum insurgat. Immo observant Politici, vix unquam ejusmodi Urbis, quin & Provinciæ defectionem contigisse, nisi cum a Principe simul, & vera Religione deficeret. In forma

Quia tamen malum per accidens, movere non debet.

℞. 2. N. A. Eo quod fame, & sine ullo fere dispendio, ad extrema facile possit cogi, ut exempla Historica demonstrant.

Et fame avertenda sunt obsidionis incommoda.

Opponunt 2. Potentiora sunt præsidia pectorum, quam saxorum, aut fossarum; documento sunt fortissimi olim *Spartani*, & moderni *Turcæ*, qui omnem spem victoriæ non in arcibus, sed campo, & dextera sitam habent.

℞. D. A. Si muri *solitarie* accipiantur, C. A. Si cum fidis Præsidiariis considerentur, de quibus hic agimus, N. A. & C.

Præsidiis fortiora sunt quidem civium pectora.

Opponunt 3. Hostes ejusmodi munitionibus potiti, difficillime ejiciuntur: ergo ejusmodi munimenta vel alunt hostem in Regni visceribus, vel tantos ad expellendos sumptus exigunt, quantos exegerant, cum conderentur.

Si illa spectentur sola, non ut conjuncta civibus.

℞. D. A. Ejusmodi munitionibus pluribus potiti difficillime ejiciuntur. Una vel altera tantum: N. A. & C. Si unum, vel alterum solummodo occupetur, damnum tantum non est, quantum foret, si Regio infestis pateret Hostium excursionibus.

Ejusmodi munimentis potiti hostes difficulter ejiciuntur.

Opponunt 4. Immensis sumptibus opus est ad conservanda munimenta, tam belli quam pacis tempore, multoque adhuc majoribus ad erigenda, sicut exhauriantur æraria, quibus ingentes ali exercitus possent: ergo conducibilius est, non erigi plura in Provinciis munimenta.

Si potiti sunt omnibus, non si uno tantum vel altero.

Confirmatur. Utut immensis stent sumptibus munimenta, hoc tamen tempore nulla fat tuta sunt, cum tormentorum, aliarumque machinarum artificio, nullum amplius sit invictum.

Immensos quidem exigunt sumptus.

℞. D. A. Immensis sumptibus opus est, quin habeatur operæ pretium: N. A. Ut habeatur operæ pretium, utpote, quibus munimentis sæpe hostium atteruntur vires, & totius Regni salus, tanquam *Palladio* sarta tectaque, protegitur, C. A. & N. C.

Etsi non sint prorsus invicta;

Ad Confirm. ℞. D. Nullum amplius est invictum *absolute*, T. Quia multa, saltem non victa, in Historiis legimus, &c. Nullum amplius est invictum *suo modo*, & *respective*. N. A. Multa sunt invicta, quia diuturna obsidio nimio hostium sanguine, nimisque sumptibus staret. 2. Quia tamdiu invicta, ut facile succurri possit, & solvi obsidio debeat. Adde, quod invicta dici possint, quia non nisi ultronea deditione, honestissimisque conditionibus, ingenti hostium clade, Regnique emolumento in potestatem hostium veniunt, sic ut interea tempus abunde suppetat, colligendi exercitum, convehendi magnam annonæ copiam, reliquis urbibus mature providendi, sanciendi cum Vicinis fœdera, irruendi in hostium regiones, eorum urbes occupandi, vel etiam, si res ferat, de pace deliberandi. Exemplo sit ultima *Viennæ* obsidio, qua a *Turcarum* tyrannide *Romanum* Imperium valide est conservatum. Jam si plures munitiones, quarum quælibet aliquot mensium obsidioni sustinendæ par est,

Utilitas tamen compensat sumptus.

Et plura sunt invicta saltem respective.

Contra in Regno, amicis confiniis cincto, munitiones plures inutiles: aliqua tamen satis sunt utiles.

℞. III. *In illis Provinciis, quæ ab hostili incursu admodum remotæ sunt, amicisque terris circumdatæ, plures minutiones & inutiles, & nimium onerosæ, ut patet: aliquæ tamen merito commendantur*, quia occurrente forsan necessitate magno usui futuræ, uti fuit *Anglipolis*, tum eo tempore, *quo Smalcaldico* fœdere juncti, contra *Carolum* V. Cæsarem; immo & veram Ecclesiam, tumultus bellicos concitarunt; tum eo ævo, quo e *Septentrione* effusi *Sueci* totum late Imperium inundarunt.

Ne munitione finitima occupata, mox tota cadat Provincia,

Prob. alterum asserti membrum I. Quia si tantum in confiniis excitata reperit munimenta, facile his expugnatis, aut prætermissis, in ipsa Reipublicæ viscera primo impetu hostis immigrabit, & qua igni, qua ferro cuncta populabitur, totamque Provinciam sui juris faciet. Ita factum in *Hispania* legimus, cujus Portu *Salee* dicto *a Mauris* occupato, totum fere Regnum, trium annorum spatio, a Barbaris subjugatum fuit.

Nullumque sit civibus Asylum;

Prob. Concl. 2. Ingruente hoste, si Provincia destituta fuerit præsidiis; actum est de salute civium; quo enim imbellis ætas, aut sexus, aut inermis Populus confugiet? Ubi suas fortunas, vitam propriam, aut chara pignora tute deponet? Sola dumtaxat spes in fuga, & exilio erit, prout etiam vidimus in iis *Polonis*, qui relictis bonis in vicina *Silesia*, sub tempus belli *Suecici*, exularunt.

Derelictis bonis & frugibus hostis potentiam augentibus.

Prob. Concl. 3. In provincia, munimentis destituta, facile hostis potentiam suam tam abscessu incolarum, quam derelictæ annonæ copia firmabit.

Conclusionem confirmant exemplo suo aliæ Nationes;

Confirmatur I. Exemplo bene ordinatarum Nationum; quid enim *Belgas* fecit expugnatu difficiles? Quid *Germaniam*, florente olim inter cives concordia, reddidit adeo firmam, atque potentem, nisi civitates non minus muris, ac propugnaculis, quam armorum apparatu instructæ?

Usi & pericula Tyrannorum.

Confirmatur II. Quia si Princeps per tyrannidem aliquid contra libertatem civium moliri voluerit, difficile sua destinata perficiet, ubi cives bene firma præsidia habuerint.

℞. IV. *Quæ opponuntur, exigui momenti sunt*. Nam

Timor rebellionis in munitionibus nutrienda.

Opponunt I. Civitates munitæ reddunt cives nimium pervicaces: & tam Principi quam Reipublicæ rebelles: ergo non sunt permittendæ. Patet hoc in *Gedanensibus* contra *Stephanum Bathori*; in *Belgicis* civitatibus contra Regem *Hispaniæ*; *Magdeburgo* & *Praga* contra *Ferdinandum* Imp. insurgentibus. Eam ob rem *Græci* olim, & *Romani* suspectarum civitatum mœnia subruerunt. *Henricus* II. Rex *Angliæ* Procerum arces muris nudavit. *Poloni* Ordines *Sigismundo Augusto* munitionem *Warsoviæ* dissuaserunt.

Probaret nimium, præsidia scilicet in Regni limitibus haud toleranda.

℞. I. Hoc argumentum probaret, neque in limitibus Regni toleranda Propugnacula, si enim in his non timetur perfidia, par est ratio de aliis. Quod si in confiniis obsequentes & fideles habentur Præsidiarii, cur non idem de reliquis sperandum?

℞. 2. D. A. Munitarum Urbium cives fiunt rebelles *per se*. N. *Per accidens*, si nimirum gravi aliqua injuria Principis, aut Optimatum lacessiti fuerint: T. A. N. C. Ut autem munitæ civitates in officio contineantur, duo media suggerunt Politici.

Facile vitandum impositis Urbi fossalitiis,

Primum. Ponendæ in ejusmodi Urbibus Arces cum præsidio Principis, aut Reipublicæ, prout fecit *Carolus* V. *Neapolitanis*, aliique complures Principes in suis Provinciis. Frenum enim hoc, immo jugum, ad edomandas contumacium cervices, est præsentissimum.

Aliisque politicis mediis.

Secundum. Curandum, ut ejusmodi cives intra ditiones Reipublicæ habeant aliqua sua bona, sive illa sint mobilia, sive immobilia, quæ per modum pignoris teneantur: horum enim intuitu & amittendi metu non facile hostile quid attentabunt. Ita *Cajus Cæsar*, occupata Urbe aliqua, obsides inde sumebat. *Philippus* I. Rex *Franciæ*, Procerum *Vasconum* liberos, per speciem honoris, & aulicæ gratiæ, pro obsidibus accepit. *Carolus* V.

Imp.

Imp. cum propter solertiam & authoritatem *Andreæ Auriæ*, non posset arcem imponere *Genuæ*, pecuniam satis copiosam a *Genuensibus* mutuo accepit, assignatis pro ea, fœnoris loco, non nullis in *Hispania* territoriis: hoc pacto, & opes hominum, lucri dulcedine illectorum, ad se pertraxit, & Urbis fidem, commodato auro veluti alligatam, continuit.

Dices: Saltem in casu defectionis ejusmodi Munimenta toti Regno sunt immensæ cladi, dum bis, terque nequidquam obsessa, non nisi sus deque versis omnibus, tandem subiguntur, ut plurimis exemplis constat.

Et licet Urbis munitæ rebellio immensam quandoque cladem Regno attulerit:

℞. 1. Casus *per accidens* nihil probat: cum raro Munimentum unicum contra Regnum insurgat. Immo observant Politici, vix unquam ejusmodi Urbis, quin & Provinciæ defectionem contigisse, nisi cum a Principe simul, & vera Religione deficeret. In forma

Quia tamen malum per accidens, movere non debet.

℞. 2. N. A. Eo quod fame, & sine ullo fere dispendio, ad extrema facile possit cogi, ut exempla Historica demonstrant.

Opponunt 2. Potentiora sunt præsidia pectorum, quam saxorum, aut fossarum; documento sunt fortissimi olim *Spartani*, & moderni *Turcæ*, qui omnem spem victoriæ non in arcibus, sed campo, & dextera sitam habent.

Et fame avertenda sunt obsidionis incommoda.

℞. D. A. Si muri *solitarie* accipiantur, C. A. Si cum fidis Præsidiariis considerentur, de quibus hic agimus, N. A. & C.

Præsidiis fortiora sunt quidem civium pectora.

Opponunt 3. Hostes ejusmodi munitionibus potiti, difficillime ejiciuntur: ergo ejusmodi munimenta vel alunt hostem in Regni visceribus, vel tantos ad expellendos sumptus exigunt, quantos exegerant, cum conderentur.

Si illa spectentur sola, non ut conjuncta civibus.

℞. D. A. Ejusmodi munitionibus pluribus potiti difficillime ejiciuntur. Una vel altera tantum: N. A. & C. Si unum, vel alterum solummodo occupetur, damnum tantum non est, quantum foret, si Regio infestis pateret Hostium excursionibus.

Ejusmodi munimentis potiti hostes difficulter ejiciuntur.

Opponunt 4. Immensis sumptibus opus est ad conservanda munimenta, tam belli quam pacis tempore, multoque adhuc majoribus ad erigenda, sicut exhauriantur æraria, quibus ingentes ali exercitus possent: ergo conducibilius est, non erigi plura in Provinciis munimenta.

Si potiti sunt omnibus, non si uno tantum vel altero.

Confirmatur. Utut immensis stent sumptibus munimenta, hoc tamen tempore nulla sat tuta sunt, eum tormentorum, aliarumque machinarum artificio, nullum amplius sit invictum.

Immensos quidem exigunt sumptus.

℞. D. A. Immensis sumptibus opus est, quin habeatur operæ pretium: N. A. Ut habeatur operæ pretium, utpote, quibus munimentis sæpe hostium atteruntur vires, & totius Regni salus, tanquam *Palladio* sarta tectaque, protegitur, C. A. & N. C.

Et si non sint prorsus invicta;

Ad Confirm. ℞. D. Nullum amplius est invictum *absolute*, T. Quia multa, saltem non victa, in Historiis legimus, &c. Nullum amplius est invictum *suo modo*, & *respective*. N. A. Multa sunt invicta, quia diuturna obsidio nimio hostium sanguine, nimisque sumptibus staret. 2. Quia tamdiu invicta, ut facile succurri possit, & solvi obsidio debeat. Adde, quod invicta dici possint, quia non nisi ultronea deditione, honestissimisque conditionibus, ingenti hostium clade, Regnique emolumento in potestatem hostium veniunt, sic ut interea tempus abunde suppetat, colligendi exercitum, convehendi magnam annonæ copiam, reliquis urbibus mature providendi, sanciendi cum Vicinis fœdera, irruendi in hostium regiones, eorum urbes occupandi; vel etiam, si res ferat, de pace deliberandi. Exemplo sit ultima *Viennæ* obsidio, qua a *Turcarum* tyrannide *Romanum* Imperium valide est conservatum. Jam si plures munitiones, quarum quælibet aliquot mensium obsidioni sustinendæ par est,

Utilitas tamen compensat sumptus.

Et plura sunt invicta saltem respective.

 hosti

hosti objiciantur, quis non videt, quantas illæ Regno utilitates afferant; nullis unquam thesauris satis compensandas?

Nec Regno consultius est habere plures urbes mediocriter tantum munitas.

Opponunt V. Consultius Regno foret, habere urbes plures, non quidem munitissimas, sed tamen primis hostium insultibus sustinendis pares. A. P. Vel enim stat numerosus in campo exercitus, qui urbem opportune liberare possit, vel non? si prius, parum refert, a munita, vel non adeo munita urbe depelli hostem, nisi quod citius huic, quam illi succurri oporteat. Si posterius, arx etiam Cælo imposita, cedet hodie tandem *Vulcani* furoribus, & pertinaci hostium obsidioni.

Nisi in apertis, & ab hoste dissitis Regionibus.

℟. D. A. Consultius foret in apertis, & ab hoste longe dissitis Regionibus. T. In Provinciis, quæ vel fati iniquitate, vel quod verius, soli ubertate, ac opulentia divites, hostiumque confiniis oppositæ, perpetuis fatigantur bellis, cujusmodi sunt *Belgium*, *Brisgoja*, *Hungaria* &c. N. A. & C.

Præsidiariorum licentia moresque sæpe corrupti.

Opponunt VI. Præter alia incommoda munitiones firmæ egent frequenti præsidio militum, e quorum numero subin aliqui *Attalo* non absimiles, de quo Poeta:

Miles es, & malus es, bonus es tamen Attale Miles:
Miles enim ut canis est, qui malus, ille bonus.

Immo sunt, qui diversam non raro profitentur religionem, unde morum licentia, blasphemandi, & furandi libido plerumque irrepere solet in oppidanis: ergo consultius foret, carere ejusmodi propugnaculis, validorum vitiorum non raro asylis.

Non sunt incommoda publica per se connexa.

℟. D. A. Et hæc sunt incommoda publica *per se* connexa: N. Privata, *per accidens* consectanea, bonoque publico postponenda. C. A. & N. C. Adde, quod militum licentia facile inhiberi possit insigni Gubernatoris prudentia, qui eandem cum *Aurelio* Imperatore legem suis ponere poterit, ut refert *Vopiscus*: *Nemo pullum alienum rapiat, ovem nemo contingat, uvam nullus auferat, segetem nemo deterat, oleum, sal, lignum nemo exigat, annona quisque sua contentus sit, curetque, ut, qui armis vincunt, vitiis non vincantur.*

Præsidia Reipublicæ animata in genere.

Quæritur X. *Quæ sint præsidia Reipublicæ animata?*

℟. *In genere*. Florent Imperia, cum in statu *Monarchico* sua Principi servatur authoritas; cum in *Aristocratico* penes Optimates est præcellentia, & mutua voluntatum consensio. Ut autem propositæ Quæstioni commodius respondeatur, erudita *Rudolphi* II. Imp. pictura declaranda est.

In specie symbolica expressa.

Expressurus hic Monarcha florentissimæ Reipublicæ ideam, curavit depingi sphæram Orbis, seu pomum Regium, quod quatuor *charites* protensis dexteris sustinebant. Prima sceptrum præferebat, cui oculus infertus cum subscriptione: *Consilium*. Secunda *Justitiam* repræsentabat cum inscriptione: *Suum cuique*. Tertia manipulum sagittarum monstrabat, cum epigraphe: *concordia*. Quarta speculum sinistra exhibebat cum lemmate: *Vitæ puritas*. In medio sphæræ expressa *felicitas* fuit cum cornu copiæ; inscriptio: *Spes florida Regni*.

Consilium gubernantium.

Innuebat videlicet sapientissimus Imperator, quatuor hisce dotibus universam Reipublicæ molem sustentari quam firmissime: *consilio* nimirum *Gubernantium*, *justitiæ cultu*, *concordia*, & *sanctimonia* civium. Et quidem, quod attinet ad primum, orbis consensus est, omnium Regnorum salutem *consilio* niti.

Justitiæ cultus.

Quantum ad conservandas Respublicas *Justitiæ cultus* cum in privatis, tum potissimum in publicis negotiis conferat, experientia docet. Hac enim teste habemus florentissimas fuisse nationes, quibus *Justitiæ* cura fuit præcipua, quas inter principem olim locum *Romani* tenuerunt, qui juxta testimonium *D. Augustini* justitiam in bello sic administrarunt, ut vel ideo Victores Gentium, & orbis Domini evaserint.

Jam

Concordia civium.

Jam vero civium *concordia*, quantum conservandis Regnis inserviat, ex oppositis damnis, & ruinis per seditiones illatis, manifeste patet. Notum illud *Scyluri Scytharum* Regis, octoginta liberorum Parentis, qui antequam supremum diem clauderet, convocatis filiis sagittarum fasciculum porrexit, præcepto, ut frangerent. Cum autem facto rei periculo nihil effecissent, ipse singillatim extrahens jacula, facile omnia confregit, adjecitque; invictos, & insuperabiles fore, si fraterna charitate & concordia colligati forent; imbecilles, & facile debellandos, si mutuis odiis dissilirent. Non aliter *Jugurtha* apud *Salustium* ad filios: *Equidem vobis trado Regnum firmum, si boni eritis; si mali, imbecillum, nam concordia* res parvæ crescunt, discordia *maximæ dilabuntur*.

Probitas Civium.

Denique *sanctimonia* & *probitate* Civium Regna sustentari, adeo clarum est, ut nec ipsi Ethnici præsens punctum in dubium vocaverint. Hinc *Achior* orationem suam, coram *Holoferne* habitam, hac absolvit clausula: *Perquire*, inquit, *si est aliqua iniquitas eorum* (Judæorum) *in conspectu Dei, ascendamus ad eos, quoniam tradens tradet illos Deus eorum tibi. Si vero non est offensio Populi hujus coram Deo suo, non poterimus resistere illis, quoniam Deus eorum defendet illos, & erimus opprobrium universæ terræ* (a). Id ipsum a Domino Exercituum plurimis firmatum est promissis, modo ingratus Populus a pietate non deflecteret.

Quæritur XI. Quænam sint causæ Regnorum corruptivæ?

Regnorum mira vicissitudines.

℟. I. Quo ad istas Regnorum vicissitudines non deflectet a vero; quis quis cum *Isidoro Pelusiotha* Mundum hunc *perpetuam ruinarum ruinam* appellaverit. Ita enim omnes res mortalium, quantumvis firmissimæ, in quotidianos lapsus prono impetu feruntur, ut stare sola inconstantia videantur: & quemadmodum in ætatibus humanis infantiam excipit pueritia, pueritiam adolescentia, hanc sequitur juventus, juventutem virile robur, huic demum annis gravis succedit senectus: ita Regna ex minimis coacta crescunt, florent, vigent, senescunt, extremo occidunt, suisque tumulis obruuntur. Stetit quondam, floruitque prima in orbe *Assyriorum* Monarchia, tandem exactis mille trecentis annis corruit. Ruinam *Assyriorum* excepit Monarchia *Medorum*, *Medis* successit *Persia*; *Persica* potentia collapsa in *Macedoniam*, hæc desiit in *Romanum* Imperium. *Romana* Monarchia, quam sit obnoxia imbecillitati, declaravit statua illa Regis *Babylonici*, ubi pedes, ex testa lutea, ferroque male cohærentes, ad ictum lapilli unius, aurum, argentum, æs denique ac ferrum, sua ruina in pulverem redegerunt.

Illarum causa apud varios varia.

℟. II. Tantas Imperiorum vicissitudines dum attentius expenderent Politici, fallor, Pseudo-Politici; causasque earum inquirerent, in diversas abiere opiniones.

Anni climacterici. Casus. Astra.

Alii enim cum *Platone* interitum Rerumpublicarum criticis quibusdam annorum numeris adscripserunt. Alii in fortuitos casus; alii in astrorum influentias, & certas Planetarum oppositiones occasus Regnorum retulerunt. Ita cum nonnullis *Cardanus*, & *Mizaldus* sentiunt: immo *Copernicus* ortus, & interitus Rerumpublicarum ad revolutionem excentrici terræ revocare non dubitavit. Alii denique cum Ethnicis, & *Manichæis*, *Machiavello*, & modernis quibusdam erronibus Regnorum interitus fato inevitabili assignarunt.

Sed falso, ut patet cuivis intellectui sano.

Verum facile omnes rejiciuntur. Et prima quidem opinio falsitatis arguitur, cum quia juxta Philosophos quantitas (cujus species est numerus) nullam vim agendi habet: tum quia de criticis hisce annis contrarium docet experientia: cum enim hi Authores jam annum ducentesimum quinquagesimum, jam quingentesimum, jam septingentesimum *climactericum*, & Regnis *fatalem* pronuntient, multa Regna, aut prædictos annos non attige-

(a) Judith c. 5.

tigerunt, aut feliciter superarunt: prout patet in Monarchiis *Assyriorum*, *Persarum*, *Romanorum*, Republica *Veneta*, & Regno *Sinarum*.

Præcipue veritatibus fidei.

2. *Opinio*, mutationes Regnorum fortunæ, aut casui adscribens, tanquam absurda, impia, & *Epicuri atheismum* redolens, damnatur. Certi enim sumus ex fide Catholica, Mundum hunc Divina providentia, ordine, atque consilio sapientissime gubernari.

Instructo.

Tertia opinio ex eo refellitur, quod cum Respublicæ mutentur humanis voluntatibus, consiliis, viribus atque bellis; astrorum vero influxus non agant *directe* ac *immediate* in humanam voluntatem, non possint esse causa corruptiva Regnorum; *Copernicus*, etiam falso nixus fundamento, triplicem terræ motum assignavit contra veriorem Mathematicorum doctrinam: Deinde motus hic juxta ipsius opinionem est certus, & regularis; conversiones autem Regnorum sunt incertæ: nam aliæ Respublicæ citius, aliæ tardius intereunt. Idem dicendum de cometis, & Eclipsibus, quæ sæpius accidunt in annos prope singulos, Rebuspublicis interim longa sæculorum serie in suo statu, & ordine florentibus. Superstitiosus in hoc puncto *Mitias & Manuel Comnenus* (a), dum Eclipses suspectas habuere, neque exercitus in apertum producere ausi sunt, ab hostibus internecione fuerant deleti. Argute *Cassius*, qui, cum a *Chaldæis* vetaretur *Parthos* bello lacessere, priusquam sol *Scorpii* sidus evasisset, respondit: *Non scorpiones ego metuo, sed sagittarios* (b), alludens *ad Parthos*, quorum sagittis *Crassus* erat obrutus.

Immo ex ratione naturali.

Ultima opinio, quæ conversiones Rerumpublicarum fato cuidam inevitabili adscribit, & cui plures moderni Anti-Politici tenacius adhærent, ut commodius rejciatur,

Advertendum 1. Fatum describi, quod *sit necessitas quadam inevitabilis, & insuperabilis, quæ causas secundas, etiam liberas, adeo necessitet, ut ea posita non possint non agere*. *Machiavellus* (c) *fatum & fortunam* comparat flumini montano, in præceps magno impetu labenti, arbores, domos, agros; & quidquid est obvium, tanto furore secum rapienti, ut ei nulla vi humana, nullo consilio aut arte obsisti possit. Unde autem hæc necessitas fatalis oriatur, non convenit inter Errones. Alii enim in astrorum influxus, & planetarum conjunctiones rejiciunt; alii ex sola præscientia, & voluntate Dei, omnes creaturas necessitantis, derivatam ajunt. Hinc ulterius tollunt liberum arbitrium, & per summam blasphemiam inferunt, Deum esse authorem quemadmodum aliorum effectuum, ita & peccaminosarum actionum.

Quo fatum longe quid aliud esse doceat, quam illi somniant.

Advertendum 2. Fatum juxta *Boetium* (d), in sensu orthodoxo describi, quod sit *dispositio, secundum quam Divina Providentia res ordinat: seu quod sit ordo causarum, Divinam Providentiam infallibiliter exigentium*. Juxta hanc definitionem docent, *fatum* apud orthodoxos idem esse, quod *Divina Providentia*, quæ (ut ait sapiens) *attingit a fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter*, nec unquam in sua dispositione falli potest. Ejus functiones, circa res omnes creatas, sunt creatio & gubernatio, cooperatio cum creaturis, permissio, aut impeditio malorum, redemptio hominum, illuminatio naturæ rationalis, justificatio, & similia. *Docent* 2. Fatum, seu dispositionem Divinam sumi *active*, & *passive*: *active* sumptum fatum est *mens*, *seu prudentia Divina omnia ponens*. *Passive* acceptum fatum est *ordo*, *series*, *connexio*, & *habitudo*, *quam habent res creatæ ad finem hujus Universi*. *Docent* 3. Fatum, *adæquate acceptum*, non esse unam aliquam causam adæquatam, sed complexum causarum secundarum, includens insuper præscientiam, providentiam, & omnipotentiam Dei. *Docent* 4. A præscientia Dei nullam cau-

(a) *Nicetas* 2. Annal. (b) *Plutarch.* in *Crasso*.
(c) In Principe c. 25. (d) Lib. 4. de consol. Philosophiæ.

caufis liberis inferri neceffitatem: præfcientia enim Divina non facit; fed fupponit futuritionem effectus, libere producendi a caufis fecundis, quibus Deus cooperatur juxta propriam cujufque exigentiam. His præmiffis

Unde a Pfeudo-Politicis Regnorum mutationes male adfcribuntur fato.

Dicendum. Mutationes, & corruptiones Rerumpublicarum non debent adfcribi fato, juxta fenfum Hæreticorum, & Athei{ftarum explicato. Ratio eft, quia tam incrementa quam interitus Regnorum proveniunt a caufis liberis, libere agentibus, ut mox videbimus. Fatum autem Acatholicorum omnem tollit libertatem, cum dicit: *omnia in mundo fatali quodam ordine, ac inevitabili neceffitate fieri.*

Caufæ veræ corruptivæ funt duplicis generis. Externæ: Providentia Numinis.

Quæritur XII. Quænam fint caufæ veræ Rerumpublicarum corruptivæ? R. Caufæ, quibus Regna mutantur, & deftruuntur, duplices funt: *Internæ* videlicet & *externæ*. Inter *externas* numeratur 1. *Providentia Divina*, quæ propter altiffimos fuos fines, & demerita hominum *transfert regna de Gente ad Gentem. Permiffio* item ejus fanctiffima, quæ caufarum fecundarum difpofitionibus, atque exigentiis fefe accommodat. 2. *Conatus hoftium*, aliena Regna invadentium. *Interna* caufa dividitur *ab Ariftotele* (a), *Platone* (b), aliifque Politicis *in fallaciam, violentiam, & delicta Civium.* Per *fallaciam* intelliguntur prava hominum confilia, quibus Refpublicæ ab una in aliam formam commutantur, aut certe omnino intereunt. Hinc *Saluftius* de bello *Jugurthino*: *Ego*, inquit, *ita comperi, omnia Regna, civitates, Nationefque ufque eo profperum Imperium habuiffe, dum apud eos vera confilia valuerunt: ubicunque gratia, timor, voluptas corrupere, poft paulo imminutæ opes, denique everfum Imperium, poftremo fervitus impofita.*

Hoftium ambitio. Internæ.

Violentia.

2. Caufa interna, *violentia dicta*, fignificat feditionem Civium, evertendis Regnis, atque ftatibus exitialem perniciem. Seditio creat bella, bella fequitur cædes, cædibus exhauriuntur Cives, exhauftis Civibus fupervenit hoftis, & Rempublicam fui juris & poteftatis facit. Ita potentia *Ottomanica*, internis *Chriftianorum* Principum diffidiis crevit, & *Orientale* Imperium ad *Turcas* tranftulit: cum enim *Palæologus* Imperator, inteftino bello a Proceribus preffus, *Amurathem* in fubfidium vocaffet, vicit quidem adverfarios, fed ipfe Imperio *Conftantinopolitano* per *Turcam* eft deturbatus. Ita cum *Pifani* feditionibus internis agitarentur, a *Florentinis* oppreffi funt. Ita *Roberto*, & *Baliolo*, de Regno *Scotiæ* contendentibus, fupervenit *Eduardus Anglus*, illudque fibi in beneficium vindicavit. Et ne recentiora exempla penitus tranfiliantur, dum *Polonia* inteftino ardebat bello, *Mofcus* potiorem *Lithuaniæ* partem abripuit: *Suecus*, nullo refiftente, totum fere Regnum in fuam poteftatem redegit. *Germaniæ* fata quis ignorat? Dum enim *Lutheri* tumultuofo tympano eft concitata, partim inteftinis cladibus, partim exterorum ferro, rapinis &c. prope obtrita eft.

Cujus triplex caufa: ambitio,

Seditioni civium planiffimam fternit viam 1. *Ambitio*, factiones, & nimia potentia Optimatum, prout videre eft in bellis civilibus *Romanorum* fub *Pompejo* & *Julio*.

Hærefis,

2. *Religionis diffidium*, ut experta eft *Germania* & *Bohemia*.

Tyrannis,

3. *Subditorum oppreffio*: ex hac enim oritur in oppreffis indignatio, ira, dolor, odium, vindictæ cupido, tandem aperta rebellio.

Delicta Civium.

Tertia caufa everfionis Reipublicæ eft *flagitiofa Incolarum vita*. Documento eft *Ifraeliticus* Populus, qui quoties a pietate, cultuque veri Dei deflexit, toties aut tributarius hoftium effectus eft, aut in miferam captivitatem, & ærumnofam fervitutem abductus. Porro inter delicta Populi, everfionem Reipublicæ trahentia, hæc potiffimum cenfentur. 1. *Injuftitia Magiftratuum, fcelerumque impunitas*, id Divinum teftatur Oraculum (c):

(a) 5. Politicor.
(b) 5. De Republ.
(c) Ecclef. 11. v. 18.

Regnum a Gente in Gentem transfertur propter injustitiam, & injurias, & contumelias, & diversos dolos. 2. *Pauperum oppressio: Propter miseriam inopum & gemitum pauperum nunc exsurgam dicit Dominus* (a). 3. *Luxus civium*. Mirari satis non poterat *Cato Censorius*, quomodo subsistere possit civitas, in qua pisciculus bove carius venderetur: *Hannibali* quoque *Capuanas* delitias exitio fuisse, inversa docuit fortuna. 4. *Fastus & arrogantia Populi*. 5. *Incontinentia vitæ*, signum evidens in lubrico stantis Reipublicæ. Patet in eversa *Pentapoli*, & tribu *Benjamin* propemodum deleta. 6. Denique *iners otium*, *effæminati mores*, *neglectus rei militaris*, argumentum certum est perituri Populi. Exempla non tot quin plura suppeditant Historici annales.

Titulus 2.

De origine dominii, ac potestatis summæ. Instructio 1.

De acquirendo rerum dominio.

TITULUS II.

De origine dominii, officiisque exinde fluentibus.

INSTRUCTIO I.

De officio circa acquirendum rerum dominium.

§. I.

§. 1.

De origine dominii causalis, ejusque effectu in se,

Qui fundatur partim in jure naturæ positivo, partim in negativo.

De origine dominii, & prima rerum divisione.

Quæritur I. *Quid de dominio rerum, ejusque origine in genere sentiendum?*

℟. I. *Per dominium rerum causale*, * seu *in genere*, & abstrahendo ab effectu, quem parit ad alios, ** denotatur *facultas utendi rebus in proprium commodum ex beneplacito proprio*. Hujus dominii origo *causalis est*, Author naturæ, Deus. *Fundamentalis* petitur a jure, quod ab authore naturæ homini datum, ut se conservet, vitamque ac felicitatem suam promoveat, qui finis, absque usu, & destructione Creaturarum, obtineri non posset. Ex quo fluit, quod hujus dominii usus, ut est medium *simpliciter necessarium*, se vitamque suam conservandi, sit juris naturalis *præceptivi*, id est, *proprie talis* ***; ut est medium, se suamque vitam, ac felicitatem melius conservandi, sit juris naturalis *improprie talis*, seu *concessivi*. **** Patet

(a) Psalm. 15.

* Dicitur causale, seu fundamentale, quod sit causa seu fundamentum dominii formalis, & parientis effectum ad alios, de quo infra. Neque dicas, quod melius diceretur dominium *formale* sed *in actu primo, & quidem imperfecto*. Nam ℟. Si res eadem, & appellatio solum diversa, quis me coget jurare in verba Magistri?

** Circa hoc dominium, ejusque effectum in se *quæri posset*. 1. An in *Adamo* fundarit jus *proprie* vel *improprie* tale, cum non notarit *exclusionem aliorum a re*, quæ *occupabatur* ad usum? ℟. Fundasse jus *proprie* tale, ad quod sufficit *potentialis exclusio*, effectu actuali *per accidens* impedito. Oppositum defendit pluribus *Puffendorfius*, præter morem satis scholasticus L. 4. de J. N. & G. c. 4. §. 3. *Thomasius*, qui more suo, scholasticorum *Momus*, dominium *potentiale* vocat *lucem sine lumine* in Jurisprud. Div. L. 2. c. 10. n. 54. *Vitriarius* in Instit. J. N. & G. L. 2. c. 2. n. 6. s. m. 72. & alii. Nos in lite vocabularia cuivis loquendi modum relinquimus. *Quæri posset* 2. An, solo *Adamo* existente, occupatio rerum tribuerit jus formale, & quomodo? ℟. Quo ad usum rerum, *simpliciter* ad vitam *necessarium*, tribuisset jus *formale*, & quidem naturale *proprie* tale occupatione, & usu rerum proprietatem firmante; quo ad *non necessaria* tribuisset jus *formale*, interveniente *Adami* voluntate, atque facto completum; *naturale* quidem sed minus *proprie tale*, quia *mera naturæ concessione* fundatum. *Quæri posset* 3. An usus rerum sit a dominio *absolute* separabilis? ℟. cum longe communiore Moralistarum *affirmative*. Sed quæstio huc non pertinet.

*** In jure fundatur facultas utendi rebus, ad vitam *absolute* necessariis, *in casu extremæ* necessitatis, nil obstante rerum dominio jure Gentium acquisito, cui juri prævalet jus naturæ.

**** *Puffendorfius* de J. N. & G. L. 4. c. 4. §. 1. ait: *unde inepte quæritur, utrum proprietas rerum sit a natura, an vero ex instituto?* nempe *inepte* respectu *rerum*, non respectu *hominis*, ut sese explicat per contextum.

ret ex fundamentali principio, quia prius dominium, saltem *quo ad usum fructum*, est exigitum ab amore, sibi naturaliter debito, utpote ad conservationem sui *simpliciter* necessario; posterius autem nec est *absolute* exigitum, nec repugnans; Creatore Deo, in hominis gratiam, usumque *rationabilem*, Creaturas ceteras destinante, ac largiente: Inde *Romanus* Orator (a): *ad hominum commoditates, & usus tantam rerum ubertatem natura largita est, ut ea, quæ gignuntur, donata, consulto nobis, non fortuito nata videantur*. Neque recte a *Puffendorfio* arguitur *Stagyrita*, cum scripsit (b): *Si igitur natura nihil, neque imperfectum facit, neque frustra, necesse est, hominum causa, hæc omnia fecisse naturam*: nam hominum *causa* hæc visibilia creata intelligimus, etsi non omnia cedant *in usum hominis immediatum*, cum totius universi pulchritudo, atque coordinatio, *hominis causa*, a Creatore Deo producta sit, ac ad eum, tanquam finem immediatum, ordinata. Unde non satis apposite *Seneca*: *nimis nos suspicimus, si digni nobis videmur, propter quos tanta moveantur* (c).

Etiam quo ad usum animalium.

℞. II. An usus creaturarum, *non necessarius*, hoc est, *ad commodum*, atque *jucunditatem*, immo & *voluptatem* a Naturæ authore concessus sit, aliquibus non ita est liquidum. 1. Quia saltem ex animalibus plerisque, alio modo, *quam per destructionem*, utilitas percipi a nobis potest, V. G. a viventibus accipiendo lac, lanam, ova &c. a mortuis pelles, & corium. 2. Quia necessitatibus humanis consuli potest citra esum carnium. 3. Quia, *quo ad animalitatem* magna nos inter & bruta videtur esse cognatio. 4. Quia novimus ex sacris litteris, non nisi post diluvium edendorum animalium jus a Deo concessum (d); dum sine dubio, ante cataclismum Fideles saltem divinæ concessionis (quæ non nisi de oleribus, pomis, & frugibus loquitur) memores, ab esu carnium abstinuerunt. 5. Quia *ex sola ratione* firmum argumentum de esu carnium vix erui potest. Sed

Non necessarium.

℞. III. *Creaturarum, etiam animalium usus, si modo rationabilis, homini ab Authore Deo est absolute concessus* *. Dicitur, usus *rationabilis*, siquidem abusus, saltem *quo ad modum*, ratione pravi affectus, a ratione est alienus; & licet non cederet in injuriam animalium, utpote quæ uti juris, ita & injuriæ incapacia; cedere tamen in injuriam Creatoris, propter abusum concessi juris, ac beneficii, ut ne dicam, propter pravum abutentis affectum, naturæ jure semper prohibitum. Asserti ratio *positiva* est *felicitas hominis*, ab Authore naturæ intenta, quæ non tantum requirit usum, sustentandæ vitæ simpliciter necessarium, sed etiam usum, commodum, vitæ jucunditati, ac honestæ voluptati proprium; quo sine animalium increscens continuo copia universo noxia potius foret, quam utilis. Ratio *negativa* est, quod supra recensita nil moveant. Nam volatilia, & aquatica, multaque ex terrestribus, absque occisione nil prosunt: neque tam commode consuli vitæ potest absque esu carnium. Accedit, quod juxta dicta in prolegomenis, comestionem carnium unquam fuisse prohibitam, præcipue *naturæ jure*, nullatenus probari potest, etsi ante diluvium, in maxima rerum omnium abundantia, primoque naturæ humanæ vigore, nonnulli ob causas extrinsecas, fors abstinuerint.

De origine dominii formalis, ejusque effectu in ordine ad alios.

Quæritur II. *Quid de dominio rerum in specie, seu de prima rerum divisione tenendum?*

℞. I.

(a) L. 1. de LL. (b) L. 1. Polit. c. 5.
(c) De ira L. 2. c. 27.
(d) Genes. 1. v. 29. & 30.
* *Thomasius* in Jurisp. Div. L. 2. c. 10. denuo heteroclitum se probat, dum ait; quærere, quo jure homo exerceat facultatem utendi rebus, esse *quæstionem Domitianam*. 1. *Quia jus homini nullum respectu Dei*: at cur non possit facultas esse a Deo? 2. *Quia respectu hujus facultatis sufficit, si modo nihil afferri possit, quod istam potestatem impugnet*. At afferri aliquid posset, nisi demonstraretur jus Creatoris concessivum, quod *absque revelatione* fieri potest, uti ibidem, *ex ratione naturali*, ipsemet hoc demonstrat, saltem *quo ad res*, ad vitam hominis *necessarias*.

℞. I. Dominium rerum *formale*, in specie, & prout parit effectum *in ordine, ad alios homines*, est *jus de re corporali libere disponendi, eamque vindicandi*. Unde notat *possessionem*, quæ est detentio rei cum animo habendi *proprietatem*; hæc autem est qualitas, qua res sic ad aliquem pertinet, ut eodem modo *in solidum* non pertineat ad alium cum jure exclusionis. Demum notat *usumfructum*, qui est jus utendi rebus pro libitu: ex proprietate sequitur *vindicatio*, ex usufructu *alienatio*. Unde aliud est dominium *perfectum*, quod est *in solidum*, & non tantum proprietatem, sed & usumfructum, ac alienandi facultatem complectitur. Et aliud *imperfectum* seu ex parte, quod si proprietatem absque usufructu contineat, dicitur *directum*; si usumfructum absque proprietate integra, vel ejus parte, appellatur *utile*, quale datur in feudis & servitutibus, & vel a pactis, vel legibus positivis formam, modumque accipit.

Quod supponit appropriationem rerum.

℞. II. Hoc dominium fundatur in quadam rerum seu *appropriatione*, seu *divisione*, quam factam esse negari nequit, *etsi Author, modus, & tempus majorem auguriis fidem non videatur expetere*.

Declaratur assertum 1. Res omnes initio ab Authore naturæ Deo, *velut in medio hominibus expositas*, ita ut non magis ad hunc, quam alium pertinerent, non male asserit *Puffendorfius*: data tamen hominibus est facultas, sic disponendi circa res omnes, prout conditio humani Generis, ratio pacis, atque felicitatis, bonique ordinis in eodem conservandi, videretur exigere. Hæc facultas nonnullis *generale*, *indefinitum dominium* appellatur, * cum sit potestas ad introducenda dominia particularia, qua sine homines hæc introducere *juste* haud potuissent. Et quia omnes æqualiter gaudebant hoc jure occupandi res nullius, suosque in usus convertendi, hic rerum status *communio* primæva Politicis appellatur, quam *in sensu negativo* recte dixeris *facultatem utendi rebus creatis*, *communem omnibus in ordine ad easdem sibi privative appropriandas*. Hanc rerum communionem initio, cum adhuc inter paucos subsisteret mortalium genus, obtinuisse, vero haud absimile videtur. 1. Quia a paucis res universi actu occupari haud poterant. 2. Quia, ut de occupandis tantopere laborarent, necesse non fuit abundantibus vitæ subsidiis.

Quæ diu durare non potuit.

Declaratur assertum 2. Hæc *primæva rerum communio* vel nunquam fuit universalis, vel saltem diu ** durare non potuit. *Ratio est*. 1. Quia mox primi mortalium non solum fructus, sed & pecora, atque fundos, jure proprio sibi asseruisse videntur, uti innuit historia sacra. *Ratio est* 2. Quia nec pecus sine cura, nec terra sine cultura, multum profert: unde quilibet suorum laborum fructus sibi proprios habuit. *Ratio est* 3. Quia multiplicato sensim Genere humano & invalescente habendi cupidine, a primæva hac communione recessum est.

Appropriatione rerum prima per occupationem.

Declaratur assertum 3. Modus introducti dominii non est satis explicatus. Initia sumpsisse *ab occupatione*, qua res nullius proprii juris esse facta, videtur esse verosimilius. Ut tamen hæc occupatio esset acquisitionis legitimus titulus, etiam adversus alios, niti debebat ordinatione rationis consuetudinaria, jus Gentium fundante, qua sine nemo dominii sui securus esse potuisset, uti infra declarabimus. Inde *Puffendorfius* (a): Cum adhuc *inter paucos mortalium Genus subsisteret, placuit, ut illa quidem cujusque fierent*,

---

* *Puffendorfius* L. 4. c. 4. §. 10. Accepit homo jus in res, ex concessione Numinis, sed *indefinitum*, *generale*, *indifferens*, neque *restrictum* ad proprietatem, vel communionem, & quod homines, prout ratio & necessitas suaderet, in peculiarem quasi formam redigere possent.

** Illud falsum, quod *talis communio ne quidem minimum temporis durare potuisset*, *quod naturæ rationali contraria*, *ferina*, *insociabilis*, uti vult *Boeclerus*, recte a *Puffendorfio* refutatus L. 4. de J. N. c. 4. §. 14.

(a) De off. hom. & civis L. 1. c. 12. §. 2. L. 4. de J. N. c. 4. §. 6.

vent, nec ab altero ipsi eripi deberent, quæ quis apprehendisset, hac intentione, ut eadem ad usus applicaret: ipsa tamen *corpora*, ex quibus illæ res provenirent, ad neminem peculiariter spectantia, manerent. Accedit, quod etiam res arte vel labore proprio comparatæ, in proprietatem abierint, id quod v. g. de ovibus *Abelis* nemo inficias iverit.

Declaratur assertum 4. Multiplicato tamen Genere humano, accessisse sensim varias rerum divisiones, firmatas pactis etiam expressis, negari haud potest. *Ratio est*, necessitas evitandi rixas, & introducendi ordinis, ut patet exemplo *Abrahami* & *Loth* (a). 2. Testimonia S. Scripturæ, queis constat, quod, circa *Phalegi* tempora, *divisa sit terra* (b) communi Interpretum calculo divisionem quamdam adstruente. An autem *prima* hæc divisio; an a *Noemo* facta sit anno Mundi 1789. an post confusionem linguarum *Babylonicam* contigerit altera; an potestate *Adami*, seu *Noemi paterna*; an *ordinatione* alterius Principis ad hunc finem designati; an per modum *occupationis*, *sortitionis*, *vel alterius divisionis* ipso rerum usu & consuetudine; an *consensu* & *pacto* hominum tacito, vel expresso, cum sileat S. Scriptura, ratio non nisi in auguria evagari potest. *Subinde etiam per divisionem.*

Declaratur assertum 5. *Ziegleri*, *Strauchii*, aliique (c) negant *primævam rerum communionem*, asserentes proprietatem hujus universi a Creatore sic donatam *Adamo*, ut vi hujus donationis vere fuerit *Dominus totius Orbis*, & consequenter nemo, neque filii ejusdem, citra *Adami* donationem, assignationem, aut cessionem, quidquam occupare, absque ejus injuria, potuerit. *Rationem* hujus opinionis si petas, nulla additur, nisi quod *Grotius*, in primæva rerum communione usum rerum, *exclusum a proprietate*, supponat. At *usum facti*, in rebus etiam consumptibilibus ab *usu juris*, seu dominio proprietatis separabilem, adstruit sat communis Doctorum; neque opus est hac sententia, cum, stante primæva rerum communione, *per ipsum usum*, id quisque, quod occupavit, sibi proprium fecerit, sic ut a nemine jure potuerit impediri. Et quæso, cur *res nullius*, quas occupandi quilibet facultatem habet, *in communione existere*, dici nequeant?

℞. III. *Uti primæva rerum communio, ita & earundem divisio est juris naturalis mere negativi.* 2. *Unde origo dominii proprietatis remota non habetur a jure naturæ, nisi improprie tali, proxima per occupationem, vel etiam divisionem jure Gentium firmatam.* *Primæva communio rerum, atque divisio est juris naturalis improprie talis.*

Declaratur primum membrum. Quod nec *positive* repugnat, nec *determinate* exigitur *ab amore*, *vel sibi*, *vel proximo naturaliter debito*, *seu ad felicitatem*, *societati humanæ propriam*, *simpliciter necessario*, id est, naturæ jure mere concessum: talequid est *primæva rerum communio*, earumque facta successive *divisio*. *Min. quo ad Primum* P. *Bonorum communio*, tantum abest, *ut positive* repugnet amori sui, vel proximi, aut ad felicitatis publicæ turbationem necessario vergat, ut amori mutuo, *per se loquendo*, * sit potius admodum consentanea; non tamen est *absolute* exigita ab amore, proximo naturaliter debito, quia *determinate* haud necessaria ad felicitatem, societati humanæ propriam, cum nil obstante divisione hæc felicitas haberi possit; immo, *supposito statu naturæ lapsæ* longe facilius pax & tranquillitas publica, rerum *divisione* habeatur & conservetur. *Min.* P. etiam *quo ad* 2. *Rerum divisio*, supposito statu naturæ lapsæ, tantum abest, ut repugnet amori, sibi vel proximo *naturaliter* debito, ut etiam ad pacem & felicitatem societatis humanæ sit longe conformior, & quodammodo necessaria, etsi non tam *absolute* exi-

(a) Gen. 13. v. 9.
(b) Gen. 10. v. 25.
(c) Apud *Grotium*. L. 2. c. 2. §. 2. in notis.
* Nam *per accidens* non quidem *causa*, sed tamen *occasio* litium esse solet hominibus depravatis.

exigita, ac si absque divisione, tanquam medio, *per se* & *determinate* requisito, felicitas societatis humanæ publica nullatenus haberi posset: nam, ut jam in prolegomenis diximus, licet natura humana exigat conservandam tranquillitatem publicam, *probari tamen nullatenus* potest, quod exigat *per se* & *simpliciter*, conservandam *hoc determinate medio divisionis*, cum satis sit, quod exigat conservandam pacem *per qualecunque medium* vitandi lites, ac jurgia, *jure Gentium determinandum*.

A quo descendit dominii proprietatis origo remota, proxima a jure Gentium.

Declaratur 2. *membrum*. Origo *dominii proprietatis* remota fluit ex facultate utendi rebus, ab authore Naturæ velut in medio positis, seu ex dominio, *quasi negativo*, a natura indulto: atqui hoc respectu rerum creatarum *in genere*, est juris mere concessivi, ut supra vidimus. *Rursus*: Origo proxima habetur *per appropriationem*, quæ vel consistit in prima occupatione respectu *rerum nullius*; vel in quadam divisione, seu consensu hominum prævio, seu usu longævo firmata, in ordine ad evitandam confusionem, discordiam pacemque publicam promovendam, qui usus *jus Gentium* fundare solet. Nam *supposito statu naturæ lapsæ*, & *multitudine hominum*, ad rationis rectæ dictamina adstringi nolentium, *justa*, societati humanæ *magis consentanea*, & quodammodo *necessaria* ad tranquillitatem publicam fuit *rerum divisio*, qua acquirerentur dominia particularia cum *aliorum exclusione*, ut jam alibi declaravimus. Recte hæc complexus Doctor mellifluus, cum scripsit (a): *Natura omnia omnibus in commune profudit: sic Deus generari omnia jussit, ut pastus omnibus communis esset, & terra foret omnium quædam communis possessio: natura igitur jus commune generavit, usurpatio jus fecit privatum*. In eundem sensum Angelicus (b): *unde proprietas possessionum non est contra jus naturale, sed juri naturali superadditur per adinventionem rationis humanæ: nempe ex condicto humano, quod pertinet ad jus positivum*, hoc est Gentium. *

℞. IV. *Quæ contra divisionem rerum opponi solent, non stringunt*. Nam

Si dicas 1. Quod ratio naturalis esse necessarium dictat, est juris naturalis præceptivi: atqui, supposita Generis humani multiplicatione, *divisionem rerum* esse necessariam dictat.

℞. Hanc regulam dignoscendi juris naturalis haud esse genuinam. Sed Tr. *Maj.* D. *Min.* Divisionem dictat esse necessariam *absolute*, & *determinate* in se, sic ut eandem natura instituerit. N. Dictat esse necessariam *quomodocunque*, & *indeterminate*, sic ut exigat determinandam, atque instituendam jure Gentium. C. Ratio naturalis etiam dictat punienda esse peccata, non tamen dictat esse punienda *determinate* per suspendium, sed determinationem relinquit juri civili.

Si dicas 2. Furtum est contra jus naturale: ergo res ablata fuit jure naturæ propria.

℞. N. C. Jus naturæ quidem dictat non esse rem Dominio auferendam; at Dominum non facit: sicut idem jus etiam dictat, esse Domino parendum, non tamen propterea unus homo est *jure naturæ* Dominus alterius.

Si dicas 3. Rerum divisio est medium *determinate* & *simpliciter* necessarium ad conservandam pacem, & tranquillitatem publicam, *supposita hominum multitudine*: ergo est juris naturalis non mere permissivi, sed præceptivi. A. ex eo suadetur, quod non sit aliud medium conveniens assignabile. Sed

℞. N. A.

(a) L. 1. de offic. c. 28.
(b) 2. 2. Q. 66. art. 2. ad 1.
** *Suarezius* in Defens. fidei Cathol. L. 3. c. 2. n. 14. *Immediate non dedit Deus* (*ordinarie loquor*) *alicui homini proprium, & peculiare dominium alicujus rei, sed immediate omnia fecit communia: privata autem dominia partim jure Gentium, partim jure civili introducta sunt.*

℟. N. A. Ad P. Etsi assignabile non sit, haud probatur, aliud medium competens non esse possibile: nam impossibilitas rerum, ex contradictoriis demonstranda, Adversariis incumbit. Et cur medium evitandi rixas, ac componendi diffidia circa res necessarias, vel per occupationem appropriatas, *saltem absolute loquendo*, haberi non potuisset per arbitros, e familiis, vel vicinis populis electos? cur medium excitandi homines ad diligentiam in procurandis vitæ necessariis esse non potuisset, *saltem absolute loquendo*, Authoritas Parentum, Majorum, delectorum Inspectorum, Præfectorum, Superiorum, qui non defuissent? cur impellere non potuisset ipsa necessitas, vitæ melius sustentandæ commoditas, & sic de aliis? Neque obest: quod rerum divisio saltem sit *commodissimum* tranquillitatis conservandæ medium; nam jus naturæ absolutæ necessitati prospicit; commodā juri Gentium relinquit disponenda.

Si dicas 4. Authore *Justiniano* (a), *quod ante nullius est, id naturali ratione occupanti conceditur*: ergo res nullius, ante divisionem *naturali jure* fuerunt appropriatæ.

℟. *Justiniano*, ut jam alibi diximus, jus naturale dici *jus Gentium*, uti ex contextu, & præcedente paragrapho legenti est manifestum.

Si dicas 5. Ex dictis patet, quod rerum divisio supponat *statum naturæ lapsæ*, sitque inducta solummodo *ad præcavendas lites*: ergo eandem in prolegomenis (b) male admisimus, etiam *in statu naturæ integræ*, qui longe perfectior, & absque jurgiis.

℟. D. Quod *præsens* rerum divisio supponat statum naturæ lapsæ, inductaque sit ob præeavendas lites. C. Quod *omnis* divisio, inducenda etiam ad abundantiam perfectionis. N. Sic in præsenti Ecclesiæ statu, obtinet rerum divisio, utpote, *cessante illa primæva, communique charitate, & accedente Fidelium multiplicatione tanta*, magis utilis, ac necessaria, etsi *manente primæva charitate*, potuisset, immo & probabilius fuisset inter multiplicatos Fideles inducta quoque dominiorum, rerumque quædam divisio, *sed demptis imperfectionibus præsentis status*: ita a pari in statu naturæ integræ. In iisdem prolegomenis (c), eundem in modum, admisimus in statu naturæ integræ inducendam forte quamdam subordinationem politicam, sed ad abundantiam perfectionis, cui ordo præsentis status per Reges, Doctores &c. non comparandus, utpote supponens statum naturæ corruptæ, & subordinationem longe diversam, mediisque oppositis instructam.

§. II.

De dominio maris;

§. 2. *De dominio maris.*

Conditiones requisitæ ad proprietatem rerum.

Quæritur III. *Quænam sunt conditiones ex parte rerum, proprietatis capacium, qualesque dicantur res inexhaustæ utilitatis?*

℟. I. Communiter solet adstrui *triplex conditio*. 1. Ut usum præbere possit *mediate*, vel *immediate*, *per se*, aut *per cohærentiam* cum alia re, quale est lumen respectu ædificii, aer respectu regionis, mare adjacens respectu littoris, &c. *Ratio est*: quod rem plane inutilem sibi appropriare velle supervacaneum, & ineptum esset: etsi forte difficile sit, ejusmodi rei plane inutilis exemplum proferre. 2. Ut res non præbeat natura sua usum, omnibus sufficientem, citra periculum diffidii. Nam sibi appropriare rem inexhau-

(a) §. fera 12. Instit. de rerum divisione.
(b) *Instruct.* 2. §. 1. observando VII.
(c) L. c. observando VI.

exhaustæ utilitatis, aliosque arcere velle, esset contra legem naturæ, fundatam in principio amoris naturaliter debiti: *quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*. Tale quid est lumen, calor solis, aer, aqua *in se &c.* Authores his accensent communiter *vastum oceanum*, de quo infra. 3. Ut res ipsa apprehensioni & custodiæ hominum aliquatenus obnoxia sit. *Ratio est:* Quia, cum proprietas includat *per se* jus, alios homines ab ea re arcendi, inutile hoc foret, nisi adversus alios in actum deduci posset: quo pacto peccaret quis in officium hominis erga se ipsum, quod jubet, *supra vires non esse nitendum*, V. G. si *unus* populus vellet sibi vastum appropriare Oceanum.

Qualia sunt loca inculta, insulæ desertæ.

℞. II. Etiam post introducta dominia non cessavit penitus *omnis rerum communio*, cum salva pace Generis humani res aliquæ *potuerint*, aliæ *debuerint* permanere *communes*, hoc est, spectata proprietate *nullius*.

Res inexhaustæ utilitatis dominii incapaces.

Explicatur. Videtur certum, res non simul & semel, sed successive, ad exigentiam Generis humani, proprietati fuisse subjectas: ergo potuere complures, præsertim incognitæ, manere sub primæva rerum communione. Rursus: videtur, res quasdam esse *inexhaustæ utilitatis*, quas inter V. G calor solis, aer, aqua profluens, ut sunt *in se*, vastus item Oceanus, circa quem gyratur cardo præcipuæ quæstionis &c. Dicuntur *inexhaustæ utilitatis*, non tantum, quod præbeant usum, omnibus sufficientem citra dissidii periculum, sed etiam sic occupari haud possint, ut ab earum usu alii excludi queant: ergo res ejusmodi *debuerunt* manere in communione primæva. Quæ enim Gens, etsi potentissima, vasti Oceani ostia firmiter claudere, & ab ingressu alios arcere velit, aut possit? Adeoque supervacaneus foret conatus, & inani litigio nimis obnoxius. Ita *Grotius* (a), & alii. Sed

Diversa maris acceptio.

℞. III. Oceanus, seu mare *sub diversa ratione* consideratur a Publicistis: 1. Mare *internum*, sic dictum, quod interiora terræ ingrediatur, Regnorumque littoribus concludatur, atque hoc nomine veniunt maria minora, quale V. G. *Adriaticum*, *Venetis* desponsum &c. quo etiam reducuntur *Sinus*, *freta*, *lacus* &c. 2. Mare *externum*, sic appellatum, quod extima terræ ambiat, variasque alluat regiones, ac littora, a quibus quandoque varia sortitur nomina, quo pertinent *portus* &c. 3. Mare *vastum*, seu Oceanus, magnis continentibus interjectus, & quo ad partes a littoribus remotissimus.

De Dominio maris famosa disceptatio.

Quæritur IV. Quid de proprietate, marisque dominio memorandum?

℞. I. Famosa, elapso sæculo, orta est controversia, *an mare dominii, & proprietatis sit capax?* Ansam præbuit fœderatum *Belgium*, quod refragante *Hispania*, mare volebat liberum *naturæ jure, ac Gentium*, adeoque & libera sibi ad *Indos* commercia. Ad horum mentem *Hugo Grotius* librum parturiit *de mari libero*, quam tamen sententiam, alio *Batavos* afflante vento, multis postmodum limitibus, veluti littoribus circumsepsit. Contra *Seldenus*, partim æmulis *Grotii* studiis, partim favore Nationis *Anglicæ* contra *Batavos* incitatus, *Grotio* opposuit librum *de mari clauso*, quam epigraphen, veluti minus eruditam, *Thalassocratici* titulo, *Grotius* correxit. Apologetam *Grotianum* egit successu temporis *Theodorus Grafswinckelius per vindicias maris liberi*, quod opus, ex sententia *Arsenii Sommelsdibii*, qui stilo ferreo efficacius *Batavorum* vota defendi posse ajebat, lucem publicam non aspexit, quantum constat. Nec *Seldeno* defuere opitomatores *Rivii*, pluresque cum *Strauchio* fautores, uti videre est apud *Grotium* (b): mediam viam tenuere

(a) De J. B. & P. L. 2. c. 2. §. 3.
(b) In notis L. supra cit.

re *Boecleri* (a). Et nos, non nisi pronotitia Academica authorum sensa in pugnum contrahimus.

Mare internum dominii capax.

℞. II. *Mare internum dominii ac proprietatis esse capax, naturæ jure permissivo, & Gentium positivo, est sententia communiter recepta.* Patet usu Gentium communi, ipso *Grotio* eundem legitimum profitente. * *Ratio est* 1. Quia ejusmodi maria, freta, lacus &c. sunt *accessoria* fundorum, æque capacia dominii, ac ipsa territoria. 2. Quia utilitatem nobis præstare, & custodiri possunt. 3. Quia non sunt *inexhaustæ utilitatis*, sed augent vel minuunt rerum pretia. 4. Quia coluntur, & conservantur per expensas peculiares, & eorum communio foret periculis, præjudiciis, ac damnificationi obnoxia, non aliter, ac si territorium foret commune. 5. Quia omnis res admittit dominium humanum, de qua homo potest disponere in ordine ad omnem illum usum, cujus res illa est capax: atqui hoc modo potest homo disponere de mari interno; potest enim sibi attribuere jus navigandi, negotiandi, piscandi, vectigalia imponendi &c. exclusis aliis; ergo mare admittit dominium humanum.

Uti & externum.

℞. III. *Etiam mare externum, eodem jure dominii, ac proprietatis est capax, ex satis communi authorum.* Rationes prædictas videtur ipsemet *firmare usus*, quo Gentes maritimæ non quidem initio sed post inventam navigationis praxin, sensim occuparunt, ** & de facto, post occupatum territorium, præsumantur etiam occupasse alluentem Oceanum, in quantum portubus, seu exscensioni opportunus, aut, *munimenti instar*, ditioni necessarius; *** vel etiam, ratione *utilitatis*, commodius custodiri, suo ex territorio, potest.

Etiam vastus Oceanus, per se, & ex sua natura, non est incapax proprietatis.

℞. IV. *Etiam vastus Oceanus, in se spectatus, dominii & proprietatis non videtur esse incapax absolute. 2. Licet incapax sit per accidens, saltem respectu unius Gentis, vel etiam plurium. 3. Hoc tamen non obstante Oceani libertas ususque innoxius fundatur partim in primæva communione, partim in lege humanitatis naturali, ac Gentium positiva.*

Probatur assertum quo ad 1. Possunt ea, quæ jure naturæ omnibus communia, successu temporis, ob emergentem necessitatem, sic ab hominibus occupari, ut posthac fiant propria, ac privata: ergo etiam vastus oceanus. A. Patet ex dictis. C. P. 1. a paritate cum terra, quæ, etsi vastissima, nihilosecius, exuta primæva communione, tam quo ad usum, quam quo ad proprietatem, successu temporis dominium induit, separata in varias ditiones, atque Provincias. C. P. 2. Neque maris natura, neque alia ratio moralis huic occupationi, ac proprietati refragatur: nam sicut Creator dixit: *subjicite terram*, sic dixit, *dominamini piscibus maris* (b): ergo: A. clarescit ex replicis. Nam

Uti nonnulli contendunt.

Opponunt adversarii 1. cum *Grotio*. Oceanus *ex sua natura* est *inexhaustæ utilitatis*, omnibusque subministrat usum sufficientem, tam in piscando, quam navigando: ergo cessat ratio proprietatis, ob quam res adstruuntur diversæ.

℞. 1. Etiam terra, *secundum suam amplitudinem considerata*, vel æque est inexhaustæ utilitatis, sufficiens ad quemvis usum, quo ad habitationem, venationem, frugum, ac fructuum productionem; vel etiam Oceanus est æque exhauribilis utilitatis, per usum ac piscationem promiscuam, saltem quo ad partes magis æstimabiles, ubi gemmas, corallia, succinum, certaque

(a) In differt. cui titulus: *Minos, maris Dominus.*

* L. 2. de J. B. & P. c. 3. §. 2. subnotante *Boeclero: incipit Grotius restringere, & corrigere ea, quæ in mari libero liberalius differuerat.*

** Historiam hujus successivæ occupationis texit *Puffendorfius* L. 4. de J. N. c. 5. §. 8.

*** Inde Dux *Samorsetiæ* apud *Sleidanum* L. 20. *Oceano claudimur undique, tanquam manibus, & vallo firmissimo.*

(b) Gen. 1.28. In pisces autem imperium intelligi nequit, nisi simul sit jus in elementum aquæ, quod inhabitant, prout ejus admittit natura usurpandi. *Puffend.* L. 4. c. 5. n. 5.

que genera piscium &c. reperire est: ergo vel uterque, vel neuter erit capax proprietatis.

℞. 2. Tr. A. N. C. Ratio inductæ proprietatis, *saltem primaria*, haud fuit, quod terra sit *exhauribilis utilitatis*; sed quod & *in se* & *naturæ jure* sit occupabilis, & circa res, etsi omnibus *absolute* sufficientes, *in statu tamen naturæ depravatæ*, absque proprietate, atque dominio positivo, pax & felicitas publica conservari *moraliter* non potuerit. Jam sic: hæc ratio pugnat saltem pro Oceano *interno*, atque *externo*, neque facta est injuria Gentibus, occupatis his Oceani partibus, quæ prius quidem non occupatæ, occupabiles tamen erant ex sua natura: ergo hæc ipsa ratio pugnat etiam pro vasto Oceano, *secundum naturam suam considerato*, cum par sit ratio utrinque. *Opponunt* 2. Est ratio dispar non una: nam 1. Terra, etsi Oceano dicatur major, *absque cultura* tamen, & in moderna hominum multitudine non sufficeret, essetque *exhaustæ utilitatis*: at Oceanus, *culturæ haud indigus*, est *inexhaustæ*, ut adeo ridicula ejus foret divisio, teste *Puffendorfio* (a). 2. Vastus Oceanus, a continenti & littoribus remotissimus, *ut accessorius Regionum*, considerari non poteft, possunt mare *internum* & *externum*. 3. Est res *interminabilis*; terminabiles ejus partes, & terra, etsi vastissima. 4. Est *inoccupabilis*, ejusque custodia frustranei conatus, quia absolute impossibilis. 5. Est usus extraordinarii, non omnibus communis; terra vero est usus ordinarii, omnibus communis, adeoque litibus plurimis expositi.

℞. 1. *in genere* D. Et hæ rationes probant, vastum Oceanum esse dominii ac proprietatis incapacem *per se* & *ex sua natura*. N. Esse incapacem *per accidens*, & *ex ratione extrinseca*. Tr. *In specie* ad 1. Si terra est exhauribilis utilitatis respectu multitudinis hominum modernæ, saltem *absque cultura*, cur Oceanus respectu piscationis, gemmarum &c. exhauriri non posset, si a tanta multitudine occuparetur? an ridicula tunc foret divisio, præcipue cum coli non posset *quo ad utilitatem*? Quod autem æque non habitetur, ob difficultatem *aquæ mobilis* ac *salsæ*, non provenit ab Oceano, *dominii incapace*, cum in se sit ejusdem naturæ, ac partes, certo proprietatis capaces; sed oritur ab incapacitate extrinsecæ difficultatis, se tenentis ex parte hominum.

Ad 2. Etsi vastus Oceanus, quasi territoriis *accessorius*, considerari non possit, posset tamen occupari *per se*, E. g. si, quod innuit *Grotius* (b), plures classes maritimæ, diviso Regnorum instar Oceano, sibi vindicarent, & *stabiliter* ibi subsisterent, quæ implicantia? Certe *Augustus* Cæsar duas classes unam ad tutelam maris superi, alteram ad tutelam maris inferi, in *Italia stabiliter* dispositas habuit.

Ad 3. D. Vastus Oceanus est res *interminabilis*, hoc est, non habet terminos proprios. C. Non habet alienos v. g. Insulas, portus, scopulos eminentes, brevia, adversa promontoria &c. vel saltem cælestes ex sideribus, hydrographicos ex sphæra cælesti. N. Oceanus æque hodie est dimensus cum suis insulis, ac terminatus est continens cum suis Regnis. *

Ad 4. *Est inoccupabilis* ex sua natura, & *per se*. N. *Per accidens*, difficultate custodiæ Populos absterrente. C. Etiam tellus, maxime sub zonis frigidis, haud occupata, & habitata est propter difficultatem, ex quo nemo inferet, *de se* non esse occupabilem.

Ad

(a) L. 4. c. 5. §. 4. (b) L. 2. de J. B. & P. c. 3. §. 13. n. 2.

* Terminos ejusmodi positos legimus per lineam a polo arctico ad antarcticum, tempore *Alexandri* VI. Papæ, dum inter *Lusitanos*, & *Castellanos* divisæ sunt Insulæ tunc repertæ & reperiendæ, uti refert *Seldenus*, que de re admodum nugantur *Hubnerus* in den Hist. Fragen. P. 9. L. 3. f. 990. legatur Bulle apud *Bzovium* in Annal. ed An. 1490. N. 20. ubi Pontifex jus tribuit *Ferdinando* in illas terras repertas & reperiendas eo fine, *ut ibi Christiana religio dilatetur; incolæ ad fidem reducantur, & animarum salus procuretur*; item ea conditione, *ut Viri Apostolici ad Nationes has excolendas eo ablegentur*. Videantur etiam dicta in Coll. Hist. P. VI. f. 133.

Ad 5. Usus maris, *minus ordinarius*, probat quidem Oceanum minus occupatum, ac dominio subjectum, quam terram; non tamen probat, minus occupabilem *de se*, & proprietatis minus capacem *ex sua natura*, quod solum hic propugnatur.

Opponunt 3. Non est assignabilis *modus* appropriandi maris, etiam *externi* solummodo, ut ne dicam *vasti Oceani*: ergo est dominii incapax ex sua natura. A. P. Non modus *per occupationem*, quæ certis terminis definiri nequit. Non *per divisionem*, in quam Gentes, tantopere dissitas, convenisse unquam, nemo vel imaginarius sibi facile finxerit. Non *per præscriptionem*: cui absque Gentium consensu *etiam immemoriali*, titulus, ac bona fides deficeret. *Confirmatur*: *si mare* proprietatis est capax, tunc etiam *aer*, quod nemo dixerit: cum elementa extra *humanum commercium* esse noscantur.

℞. N. A. Nam idem est assignabilis modus respectu Maris, ac Telluris, nempe *per occupationem* territorii maritimi, qua tantum maris quis occupasse censetur, *quantum ad necessitatem & utilitatem territorii sui requiritur, atque defendi potest*, aliis ad teli jactum, vel tormenti globum; aliis ad sexaginta, immo & ad plura milliaria spatium extendentibus. Illud sat contestatum, *ad occupationem* immobilium opus non esse, ut quis singulas partes circumambulet, sed cum quis fundum intrat animo occupandi, totum jam occupasse intelligatur. *Per divisionem* expressis pactis, *certa maris spatia*, esse appropriata, constat ex transactionibus publicis, quarumdam Gentium. Nam teste *Puffendorfio* (a), *postquam constitit*, inventa navigatione *alios quoque populos ex terra, in vacuum hactenus mare, ditionem suam, necessitatis vel utilitatis ergo protulisse, recte præsumitur, reliquos populos haud quidquam deteriore conditione esse voluisse*, ut adeo pactum Gentium tacitum satis elucescat. Unde præscriptioni saltem immemoriali, titulus, ac bona fides deesse nequit: *quo ad vastum Oceanum* sicuti occupatio, divisio, & consequenter præscriptio *moraliter* possibilis non est, ita is, non quidem *ex sua natura*, sed tamen *per accidens* intelligitur etiamnum esse in primæva rerum communione. *Ad confirmationem* dicendum, quod elementa, *ut sunt in se*, sint quidem extra humanum commercium, dicanturque *res nullius negative tales*, in proprietate tamen sint, quatenus *ut territorii accessoria*, reputantur. Hinc de aere *Puffendorfius* (b); *Etsi in Genesi præter dominium animalium, & piscium, etiam volucrum fiat mentio, tamen cum in aere homini versari sit negatum, ita ut a terra sit disjunctus, soli aeri immixtus, ideo imperium in aerem exerceri non potuit nisi quo ad usque, qui in terra sunt, pertingere queant.*

Declaratur assertum quo ad 2. Vastum Oceanum ab una Gente, immo etiam pluribus, occupari, & in proprietate conservari *moraliter* non posse, adeoque *per accidens* esse dominii incapacem, satis clarescit ex dictis. Hoc tamen non obstante, uti recte animadvertit *Grotius* (c), posset Gens Genti per pacta sese obstringere, quod ultra certum Oceani terminum nolit navigationem provehere. *Ratio est*: quia in alterius gratiam, cujus id interesset, posset Gens una facultatem illam, naturæ permissivam, quam habet cum omnibus communem, sibi restringere, etsi jus prohibendi nullum alteri Genti competeret. * *Est tamen incapax per accidens ratione difficultatis extrinsecæ.*

Explicatur assertum quo ad 3. Vastus Oceanus nunquam hactenus fuit occupatus, dominioque subjectus *ex toto*, nec etiam subjici *moraliter* potest: ergo manet *in primæva rerum communione*, ut adeo ejus usus innoxius a nemine prohiberi *jure* possit. Item: Oceani usus, siquidem vere sit *innoxius*, nulliusque juri acquisito præjudiciosus, etiam in partibus, domi- *Unde Oceani libertas, ususque innoxius est juris naturæ & Gentium.*

 nio

(a) L. 4. de J. N. & G. c. 5. §. 8. (b) L. 5. §. 5. (c) L. 2. c. 3. §. 15. n. 1. & 2.
* Tale quid accidisse in pactis cum Cæsare, ac *Hollandis*, circa navigationem *Ostendanam* in *Indias* &c. memorant Authores.

nio subjectis, quo ad navigationem, piscationemque, victui per *transitum* necessariam &c. pertinet ad officia imperfecta *innoxiæ utilitatis*, fundaturque in amore *non qualicunque ultroneæ humanitatis*, sed *naturalis æquitatis*, hoc est, *in amore, cuivis naturaliter debito*, quia ad felicitatem naturæ rationali, saltem *negative* propriam, *simpliciter necessario*: ergo *est juris naturalis, proprie talis*, utpote qua sine obligatione felicitas, naturæ rationali propria, saltem *negative* deficeret, juxta ea, quæ fusius disputavimus supra (a). Item: vasti Oceani libertas sic expedit societati humanæ propter communem Gentium seu necessitatem, seu utilitatem, ut earundem longævo usu firmata sit: ergo est etiam juris Gentium positivi.

§. 3. **§. III.**

Origo commercii occasionalis rerum divisio.

De Origine commerciorum.

Quæritur V. *Quæ de origine commercii, præcipue maritimi, tenenda?*

℟. I. Commercii nomine intelligitur *mutua inter homines, mediante permutatione, aut emptione, ac venditione, earum rerum communicatio, quibus mutuo egent*. Hujus communicationis *Origo occasionalis* fuit rerum *divisio, & dominiorum introductio*. *Explicatur*: Cessante primæva rerum communione, & ob multiplicationem Generis humani succedente rerum divisione, lapsu temporis, distincta fuere dominia, discretæ Gentes, condita Regna, erectæ urbes, Imperia &c. cumque animadverterent Gentes, *quod non omnis ferat omnia Tellus*, rationis ductu, instituere commercia, per quæ mutuis necessitatibus, atque commodis succurrerent.

Inde ortæ *permutationes rerum, emptiones, venditiones, locationes, obligationes, pactiones* &c. aliique modi, de quorum natura, & introductione, infra specialem faciemus memoriam. Profecto commercia *Baldus* recte *quintum Reipublicæ elementum* appellavit; & belle *S. Chrysostomus* edixit: *cum indiga nobis natura ab Opifice Deo tributa sit, neque sibi sufficiens, utilitati nostræ prospectum est, ut scilicet indigentia nostra, mutua consuetudine, juvaretur.*

Remota habetur a jure naturæ concessivo.

℟. II. *Commercii origo remota & fundamentalis non habetur a jure naturæ, nisi improprie tali, seu mere concessivo*. 2. *Proxima & formalis fluit a solo jure Gentium.*

Declaratur 1. *Assertum*: Communicatio mutua *per commutationem, emptionem*, & *venditionem rerum* &c. nec *positive* repugnat, nec *determinate* exigitur ab amore sibi, vel proximo *naturaliter* debito, seu ad felicitatem, societati humanæ propriam, *simpliciter necessario*: ergo, respectu naturæ, est ex concessis. A. liquet: nam tantum abest, ut *positive* repugnet, ut, supposita saltem rerum divisione, naturalis ratio etiam inclinet ad ejusmodi medium, societati humanæ quam maxime opportunum. Quod talis communicatio non sit *determinate* exigita ab amore *simpliciter necessario*, patet 1. Quia non est *medium*, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, *absolute necessarium*: nam *etsi non omnis ferat omnia tellus*, natura tamen non deficit in mediis, ad vitam *simpliciter* necessariis: unde scimus, nonnullas Gentes, commercii expertes; quasdam commercia respuentes, vel saltem respuere potentes, siquidem emolumentis, *absolute* non necessariis, sed tantum vitæ commodiori aptis, carere, suisque solummodo contenti vivere malint. Unde necessitas commercii est *respectiva*, seu *ad melius vivere*, qua de felicitate *nil positive* disponit natura, sed relinquit disponenda juri Gentium, ac civili. 2. Quia non est *medium*, *determinate necessarium*: nam suble-

(a) P. 1. Tit. 5. instruct. 1. & infra de causis belli. Videatur *Grotius* L. 2. c. 2. §. 13. & c. 3 §. 12.

sublevandæ necessitati, *simpliciter tali*, si minus suppeteret *primæva rerum communio*, hisce in circumstantiis *naturæ jure* rediviva, saltem haberi posset aliud medium, V. G. *servitus*, qua Gens Genti se subderet ad acquirenda, vitæ *simpliciter* necessaria, vel aliud simile, quorum omnium determinationem non curat jus naturæ, sed relinquit juri Gentium.

Neque quis dicat: commercii libertas, *vere innoxia*, hoc est, absque omni incommodo, & detrimenti periculo, ementi *necessaria*, vendenti *utilis*, pertinet ad officia imperfecta *innoxiæ utilitatis*, fundaturque in amore æquitatis naturalis, ad felicitatem societatis humanæ saltem *negative* propriam, *simpliciter* requisito: ergo est juris naturalis non tantum *concessivi*, sed positivi, *&* *proprie talis*.

℞. D. A. Commercii aliqua libertas, particularis, quarumdam mercium, fundata in vera necessitate, siquidem *vere innoxia sit*, pertinet ad officia *innoxiæ utilitatis*. Tr. Commercii libertas universalis, respectu omnium Gentium, quarumcunque mercium, quovis apparatu, & fundata etiam in sola lucri utilitate pertinet ad officia *innoxiæ utilitatis*. N. A. Et supposit. quod jus naturæ respiciat, quæ spectant lucrum & luxum, talisque libertas *regulariter* innoxia esse possit omni periculo, saltem privato vendentium, ac ementium: unde hæc libertas *universalis*, & in genere, recte *ad jus Gentium* refertur.

Declaratur 2. *Assertum*. Illud est *proxime* & *formaliter* juris Gentium, quod fluit *immediate* ex *ordinatione rationis*, *longævo Gentium usu*, *Deique*, *ut societatis humanæ Gubernatoris immediati*, *consensu firmata*, *ad Gentium qua talium publicam felicitatem*: tale quid est commercium inter Gentes. *Min.* manifesta est ex eo, quod Gentes divisæ, per rationis lumen innatum, cognoverint, hunc modum sublevandæ non modo mutuæ necessitatis, sed etiam promovendæ commoditatis, atque felicitatis humanæ, esse quam accommodatissimum, commerciorum induxere usum ac libertatem, qua homo homini succurreret, mutuisque necessitatibus, ac commodis provideret. *Proxime a jure Gentium positivo.*

Neque quis dicat cum *Pattynio* (a), uti rerum divisionem, ita & commercii libertatem *jure naturæ* ortam; sed *jure Gentium* introductam: *ortam* quidem, quod ex rationis naturalis ductu profluxerit; *introductam* vero, quod ex necessitatis hujus notitia per instinctum Gentium se propagarit. Nam

℞. Si author, hoc modo loquendo, idem velit, quod in asserto statuimus, uti a parte rei videtur, haud adeo dissentimus, etsi *loquendi modum* quam maxime improbemus. Nam jus naturæ jus Gentium *primarium* dicere; id definire, *quod ex sola ratione profluit*, *&* *homini innatum* est; jus Gentium adstruere *secundarium*, idque dicere, *quod ex composita mentis humanæ notitia deductum*, *innatumque est*, *humana necessitate id exigente* &c. ideæ exoletæ sunt, juris naturæ & Gentium, immo & positivi humani confusivæ, a nobis sat refutatæ, ut adeo Author *Seldeni* distinctionem, de jure naturali *positivo*, ac *permissivo*, per *simplicitatem* minus limitatam explodat potius, quam refutet. In eo nempe *Rhodum* impingit cum multis, quod *juris naturalis* esse decernat id omne, quod ratione naturali quomodocunque congruum, & pro quacunque societatis humanæ necessitate expediens, dictat naturale lumen. At mirum, quod, vel legendo *Grotium*, & *Puffendorfium*, quos laudat, non dedoctus sit hunc errorem. Prior circa materiam juris naturalis observat (b), multa vulgo dici juris naturalis non *proprie*, sed *reductive*, *quibus jus illud non repugnat*, sicut

 justa

(a) In scripto *de mari libero*, ex jure naturæ & Gentium asserto c. 3. f. m. 11. & seqq.
(b) L. 1. de J. B. & P. c. 1. §. 10.

justa appellantur, non solum quæ ex justitia, sed etiam quæ cum justitia non pugnant, quamquam ista melius vocarentur *permissa*. Posterior ait (a): locutionem, quod *dominium* & *proprietas* (adde: libertas commercii) *sit juris naturalis*, non habere sensum, quod sit *de præcepto naturæ proprie dicto*, sed quod sit ex instituto aliquo, ad vitam humanam introducto per *sanam rationem*, ex consideratis conditionis humanæ circumstantiis, nempe ex jure Gentium.

Non quævis commercii libertas jure Gentium est inducta, sed tantum quæ societatis humanæ felicitati congrua.

℞. III. *Jure Gentium inducta est commercii libertas, non qualiscunque, sed societatis humanæ fini accommoda, hoc est, mutuæ Gentium necessitati atque utilitati intenta.* 2. *Quod jus, etsi absolute mutabile sit, mutabile tamen non est, pro cujusvis Gentis arbitrio.* 3. *Neque proprie mutatum est hactenus, uti minus proprie asserunt cum Batiynio* (b) *nonnulli, etsi mutatis circumstantiis restrictionem variam materialiter subierit.* 4. *Unde manentibus antiquis circumstantiis etiamnum in primo robore perseverat.*

Declaratur assertum quo ad 1. Jus Gentium, quo ad libertatem inducti commercii non impedibilem, ex fine essentiali respicit Gentium publicam felicitatem, *in unitate ac necessitate mutua* radicatam: ergo cessante hoc fine, cessaret hoc ipso etiam jus *respectu commercii liberi*: atqui finis cessaret, casu quo hæc libertas evaderet *noxia*, *periculosa*, *incommoda*, *inutilis* &c.

Quod jus absolute quidem mutabile Gentium consensu.

Declaratur quo ad 2. Jus Gentium esse *absolute* mutabile, patet ex dictis, & ex abolita penes *Christianos* populos servitute: ergo etiam mutabile est *quo ad libertatem commercii*, sic ut juste impediri possit. Quod autem mutabile non sit *præcise ex Gentis cujusvis arbitrio*, clarescit ex eo, quia hoc jus non dependet *a simplici Gentium voluntate*, *privatoque qualicunque incommodo*, sed *ab ordinatione rectæ rationis* per usum roborata, directaque ad communem Gentium felicitatem publicam.

Nunquam tamen mutatum est hactenus, etsi restrictiones varias subierit.

Declaratur quo ad 3. Si jus commercii *formaliter*, & *proprie* fuisset mutatum, tunc *manentibus iisdem circumstantiis mutuæ necessitatis seu utilitatis*, sub quibus libertas *inimpedibilis* inducta est, seu *totaliter* seu *partialiter* fuisset sublatum, Gentibus id abrogantibus, vel dispensantibus: neutrum dici potest: nam ex eo, quod *mutatis circumstantiis mutuæ utilitatis*, ob justos timores, seu pericula propriæ securitatis, ac conservationis, materia restricta, & a lege exempta sit, tantum sequitur mutatio quædam *materialis*, & *impropria*, cum jus istud commercii liberi, stante periculo propriæ damnificationis, a Gentibus nunquam inductum sit. * Sic libertas universalis, *adeundi quamvis Gentem negotiationis ergo*, occupatis terra, marique dominiis, indeque ortis variis bellis, fœderibus &c. pro ratione cessantis utilitatis, & ipsa restricta est propter justum timorem vis latitantis, suspicionem insidiarum, periculosos transitus, intestini mercimonii præjudicia, exhauriendæ regionis damna, aliaque incommoda publica &c. Sic ut, teste Philosopho, *legibus cavendum fuerit, quibuscum communicare cives oporteat, & quibuscum non oporteat.* Sic ob piratas, classesque bellicas lex illa *Romanis* polita legitur a *Carthaginensibus*, *ne navigarent ultra pulchrum promontorium*; *ne quis Romanorum, aut Africam, aut Sardiniam appelleret.* Sic ævo quoque recentiore *Lusitanos*, *Hispanos*, *Gallos*, *Batavos*, & *Anglos* novimus prohibuisse, varias novi orbis adire regiones *commercii gratia* (c).

Neque

(a) L. 4. de J. N. & G. c. 4. §. 14. Item L. 2. c. 3. §. 22.
(b) L. c. c. 5. n. 1. f. m. 18. ubi dicitur: oportet ante omnia investigare principaliores causas, ob quas jus Gentium *secundarium*, tractu temporis, commerciorum intuitu *mutatum sit* &c. sed mox c. 6. n. 6. f. m. 26. videtur asserere oppositum his verbis: *Lubet paucis docere, jus Gentium secundarium hac in re nullatenus esse mutatum.*
* Videantur dicta Tit. II. Instruct. 2. Q. 10. de mutabilitate juris naturæ.
(c) Apud *Paltynium* c. 3.

Neque quis dicat: Libertas commercii, naturæ jure *concessivo*, & Gentium *positivo* fundata, *ob incommodum privatum*, V.G. timorem insidiarum a particulari Gente *restringi*, ac *impediri* jure non potest: ergo nec *materialiter* mutari. A. patet ex declaratione membri secundi: quia hæc libertas est intenta ad utilitatem Gentium *publicam*, cui subordinatur incommodum privatum.

℞. D. A. Ob incommodum qualecunque, V. G. Lucri sperati, *sed indebiti* cessantis, impediri *jure* non potest. C. Ob incommodum in bonis debitis, ac statui proprio competentibus. *Subd.* Nisi pro tali casu cesset finis, Gentium jure intentus, & prævaleat jus naturæ positivum. C. Secus. N. A. & C. In tali casu cessat *utilitas mutua*, qui est finis a Gentibus intentus: prævalet *jus naturæ positivum*, exigens conservationem & indemnitatem status proprii, præferensque bonum proprium bono & commodo alieno.

Declaratur quo ad 4. Si jus Gentium *quo ad commercii libertatem* non foret amplius in robore primævo, tunc ideo, quia ob varias *causas*, *timores*, *pericula*, *præjudicia*, ac *incommoda propria* fuisset sæpe inhibita, & restricta, uti constat ex dictis ad 3. hæc ratio nulla est. *Min.* P. Commercii libertas, sub istis circumstantiis, nunquam per usum Gentium inducta, sed solummodo sub circumstantiis *mutuæ utilitatis*, *atque necessitatis*; atqui sub istis, uti semper, ita etiamnum in suo vigore perseverat: ergo &c.

Unde, manentibus antiquis circumstantiis, etiamnum in primo robore perseverat.

Neque quis dicat: Si etiamnum perseverat avita commercii libertas, jure Gentium inducta, *tunc fas erit cuique negotiari in alienis provinciis, importando merces, quibus ibi carent; & exportando aurum, aliasque merces, quibus abundant, uti* habet *Franciscus a Victoria*: hoc falsum, recte dicente *Grotio* (a): *Ad sua vendenda non æquum est jus, ac ad aliena æquo pretio, comparanda*: nam cuilibet liberum est statuere, quid velit vel non velit acquirere: inde *de Arabibus Nabatæis Strabo*: *importare quasdam merces licet, quasdam non licet*. Immo nec emere semper licet res, incolis necessarias. Unde & frumenti venditio, in speciali penuria, sæpe indigenis prohibetur.

℞. D. Fas erit cuique *negotiari* negotiatione, juri Gentium conformi, hoc est, mutuæ necessitati, & utilitati Gentium accommodata. C. Negotiatione *qualicunque*, invitos compellendo ad res quascunque emendas, etsi inutiles, & nocivas, & mutuo vendendas, etsi commodas, usibusque propriis necessarias. N. *Grotius* plus non vult, quam quod exteris majus jus suppetat ad *necessaria* coemenda, quibus indigenæ abundant, quam ad sua illis obtrudenda, etsi soli sæpe luxui propria, quales sunt, merces *exoticæ*, non *necessariæ*, *nocivæ*, V. G. vinum adustum, aliique potus ad intemperiem civium accommodati, quos inferre quondam prohibuerunt *Belgæ*, ut author est *Grotius*. Et enimvero siquæ Gens domesticis mercibus vellet esse contenta, quomodo quis alienas invitæ obtruserit? Nunquid ne alienas admitteret, sufficiens ratio foret, ut indigenarum excitetur industria, neque opes propriæ ad exteros dilaberentur?

℞. IV. *Gens Genti jure prohibere nequit, ne ad exteras Gentes liberas, hoc est, prohibenti nullo jure subjectas, per vastum Oceanum navigatum eat, & cum iis commercia colat.*

Gens Genti jure prohibere nequit navigationem per vastum Oceanum, atque negotiationem ad Gentes liberas, prohibenti nullo jure subjectas.

Dicitur. *Prohibere nequit*: nam quod Gens una in alterius favorem, & commodum jure suo cedere, vel *juris* usum sibi ultro restringere, per pacificationes, pactionesque possit, patet, & nostri ævi monumenta contestantur.

P. *Assertum*. Commercii libertas est juris Gentium; vastus Oceanus nul-

(a) De J. P. L. 2. c. 2. §. 19. & 20.

lius dominio est subjectus: ergo nequit proferri titulus, quo ejusmodi negotiatio, sive ratione termini, sive ratione medii, seu transitus ab alia Gente *juste* interdici queat. C. P. Si suppeteret titulus, tunc esset *præjudicium* commercii proprii cum illa Gente habiti, vel habendi; imminutio sperati lucri, & augendarum opum obstaculum: hæc ratio nulla est. 1. Quia finis commercii liberi, jure Gentium intentus, non est utilitas *privata* unius Gentis, sed *communis*, & publica. 2. Quia alienum commodum, juri alterius æquali non obstat, neque lucri, *privative indebiti*, diminutio, vel cessatio pro damno reputanda est, uti recte animadvertit *Grotius*.

Neque quis dicat cum *Hollandis*: *Modernum jus Gentium dictat, navigationes & commercia olim communia, modo limitata, atque ita esse divisa, ut ab ingressu alieni territorii abstinendum sit, præcipue in emporiis Indicis* (a). Immo ejusmodi commercia maritima, in *Indiis* per *Hollandos* cœpta, ab iisdem esse Nationibus aliis prohibita, testis est nostra ætas.

℞. D. A. Modernum jus Gentium, *privatæ utilitati* a nonnullis accommodatum, dictat libertatem commercii avitam, *cum liberis Gentibus*, esse mutatam, atque restrictam. C. Modernum jus Gentium, *communi & publica societatis humanæ necessitate*, atque *utilitate* fundatum. N. A. Et suppositum, quod jus Gentium hac ex parte, unquam mutatum sit, vel mutari potuerit a Gente privata in commodum proprium, etsi in territoriis propriis, *ob mutatas circumstantias*, libertas sæpe restricta sit, & restringi etiamnum possit. Quod si *Hollandi*, commercium etiam *quo ad liberas Gentes*, inhibere tentassent, conatus probaret *factum*, non *jus*, & *Hollandos* posteriores refutarent priores. Nam cum *Hispani* & *Lusitani* (uti dictum) *occasione* belli, *Hollandis* navigationem prohiberent in *Indias*, quod ibidem cum populis liberis colebant, illico *Hugo Grotius*, ab *Hollandis* deputatus ad *Europæ* Principes, dissertationem dedit *de mari libero*, ubi ait (b): *non esse Lusitanos earum partium Dominos, puta Ravæ, Taprobanæ, partis maximæ Moluccorum*, ex quo concludit: *Lusitanis* fas non esse prohibendi commercium, *quod tale est, quo gaudent omnes Gentes, & nulli negatur*, præcipue, cum dominium, quod cadit in mare, solummodo *in libero ejus usu* consistat, *idque Respublica Batava omni tempore pro certo habuerit, eo quod sit fundamentum navigationis & commercii maritimi*, uti scribit *Grotii* Apologeta *Grasvvinckelius* (c).

Transitus & transvectio mercium per territorium alienum, seu terrestre seu maritimum in raro admodum casu est jur s Gentium.

℞. V. *An transvectio mercium in liberas ditiones, per territorium alienum, seu terrestre seu maritimum, sit jure Gentium libera, non adeo est expeditum*; Qua tamen in re sat convenit inter Authores.

1. Quod

(a) Directores societatis *Hollandicæ* in causa *Ostendani* commercii: Que le raison, & le droit des Gens d'aujourd'huy dictent, que la navigation, & le commerce, qui du temps des anciens etoient par tout communs, ouverts, & libres, sont presentement regardés comme limitez, appropriez, & partagez en telle sorte, que l'un doit s' ebstenir d'aller dans le district de l'autre. Et alibi: Que le droit, des Gens aujourd'huy porte notoirement à present, qu'on doit s'abstenir de trafiquer dans les terres, & places de commerce, qui dans le nouveau Mondeappartient eux autres, apud *Pattynium* l. c. f. m. 21. & 26.

(b) De mari libero c. 2.

(c) In tract. de supr. potest. Statuum *Hollandiæ* P. 2. L. 2. c. 11. Adde, vindicias maris liberi. *Batavi*, cum cernerent, se suis armis convictos, & frustra *ex jure Gentium* se protestatos contra commercium & navigationem *Austriaci Belgii*, ad pacta pacis *Westphalicæ*, aliaque confugere, dicentes: La question se reduit à savoir, s' il-y-a un traité, & s' il y en a un, tout raisonement sur le droit des Gens, au eutre n'est pas demise. An hac ex parte fulcrum prætenso juri invenerint, non est hujus loci disquirere, quia juri Gentium *universali particulare* Imperii non miscendum. Videatur laudatus *Pattynius*, ex quo quondam inter trecentas positiones historicas, etiam hasce publico dedimus. CCXII. *Quod Gens Genti prohibere non possit, ne ad exteras Gentes, nulla jura subjectas probibenti, navigatum eat, & cum illis commercia colat, sententia est Hugonis Grotii, etiamnum vera. CCXIII. Hoc jus in pace Monasteriensi, qua ad liberas Gentes Orientalis Indiæ, Hispanis restrictum esse, recte negat Historia. CCXIV. Immo etiam, posita restrictione, e principiis Grotii, Batavorum Apologetæ, sequeretur, dictam conventionem hac ex parte non stringere. CCXV. Illud probabilius, quod etsi Hispanis jus fuisset restrictum, & pacta stringerent, sub Hispaniæ nomine, neutiquam comprehensum esse Austriacum Belgium.*

1. Quod transitus, vel transvectio *armata* jure prohiberi possit; immo etiam *inermis*, si fit frequens, copiosa, periculosa, merito suspecta, statui publico incommoda &c. 2. Si foret in *vera necessitate* fundata, & esse possit *vere innoxia*, negari juste non possit, etiam *spectato jure naturæ minus rigoroso*, seu *æquitate naturali* ad officia *innoxiæ utilitatis* obligante, uti initio statuimus: 3. Si in mera *utilitate & lucro* esset fundata, etsi poneretur *vere innoxia*, suo modo impediri potest, non tantum impositis vectigalibus, sed per *jus stapulæ*, ut vocant, merces in nostro territorio ad tempus sistendo &c. nam commodum, nulli debitum, nobis prius attribuere possumus, si sine vendentium præjudicio, saltem positivo, fieri possit. Inde *Puffendorfius* (a): *Equidem fateor, vix probabilem inveniri posse prætextum, ut quis negare velit iter navibus inermibus per apertum mare, ditioni nostræ subjectum, ad tertium pacatum tendentibus. Sed ut merces sistantur in terra nostra, in freto, aut flumine, non citra rationem fieri potest. Nam, quid impedit, quo minus nostri cives id lucrum vendicent, quod peregrini capiunt, quippe cum illis magis favere possimus quam hisce?* * 4. Transvectionem mercium, vere *innoxiam*, impediri posse ob *solum præjudicium* commercii proprii cum ea ipsa libera Gente, & *ob solum* lucri cujusdam cessantis *incommodum*, negat *Grotius* (b): *Quia* dominium introduci potuit cum receptione talis usus, qui prodest his, illis non nocet, adeoque sic introductum præsumi debet. Accedit, quod hoc permitti, *interfit* societatis humanæ, nec cuiquam id damno sit: *nam etsi cui lucrum speratum, sed non debitum decedat, id damni vice non reputandum*, quæ omnia confirmat accumulatis testimoniis, & exemplis. Negat *Puffendorfius* cum *Zieglero* & aliis (c).

Nam Respondent ad primum: talem usum ac potestatem præsumi quidem *respectu commercii liberi in se*, de quo supra, sed non *respectu transitus* per territorium proprium, *siquidem mea interfit*, ne fiat tale commercium: nam communis usus viarum, & libertas transitus sic *jure Gentium* est attemperatus, ut status proprii ac publici *ratio potior* haberi possit. Et licet, prohibito transitu, alter patiatur incommodum, per hoc tamen jus meum in meo territorio non aufertur.

Ad alterum reponunt, interesse quidem societatis humanæ commercia esse ut plurimum libera, nec ulli Genti omnino præcludi: hanc tamen vel illam Gentem excludi a commercio hujus, vel illius Gentis, si tamen aliunde illis necessaria suppetant, *non esse iniquum*. Unde etsi nobis non noceat, si mercibus transitum concedamus gratis, nec nobis injuria fiat, aut damnum inferatur proprie dictum, dum ab aliis intercipitur lucrum, quod itidem nobis patebat, per hoc tamen non spoliamur æquali jure ejusdem commodi capiendi: ergo, cum nec transeuntes jus habeant hoc lucro nos excludendi, nobismet ipsis proximiore, id nobis potius reservare possumus: *quod fieri potest, si merces istæ, non nisi interventu nostrorum civium inter duos Populos, quibus interjecti sumus commeent*, uti habet *Puffendorfius*.

Exempla, quæ adducit *Grotius*, *facti* esse potentiorum, *non juris*, inquit *Gronovius*: Addit: *longe graviora adduci possunt illorum exempla, qui pessimam mercedem suæ bonitatis, transitus concedendo, tulerunt*, quorum aliqua ibi allegat.

(a) L. 3. de J. N. & G. c. 3. §. 6.

* *Puffendorfius* ponit, quod *peregrini transeuntes capiant, eorum lucrum in nos avertendo*: sed si existimat, transeuntes ad sua nobis vendenda, cum præjudicio sperati alibi lucri, cogi posse, ut illud in nos avertamus, recte corrigitur ab *Hertio* his verbis: id *sane impedit, quod transeunti, merces jam in manibus tenenti, lucrum ex iis speratum, invito eo, in nos derivare non possimus.*

(b) L. 2. de J. B. c. 2. §. 13. n. 1. & 5. (c) L. c. apud *Grotium* in notis.

Nostram mentem, quod spectat, *Puffendorfii* rationes assertis *Grotii* præhabemus, exceptis tamen excipiendis. Nam 1. in casu petiti transitus, *vere innoxii*, quo ad merces, *ad vitam transeuntium necessarias*, vel etiam *admodum utiles*, salvo æquali lucro transitum concedentis ex pari cum illa Gente commercio, etsi non omni eo, quod per commercium, *privative proprium*, sperari posset, transitus *nec jure naturæ*, minus rigoroso, nec etiam *jure Gentium* negari potest: atque hoc per rationes *Grotii* evinci existimamus. 2. Transitum quo ad merces, soli lucro intentas, *absolute* negari posse ad occupandum, reservandumque nobismet ipsis illud lucrum, damus rationibus *Puffendorfii*, vel potius receptæ jam praxi concedimus. 3. Itidem largimur, transitum concedi posse ea conditione, ut transeuntes merces suas, sperato pretio indigenis venum exponant, etsi *Puffendorfio* negemus, concesso transitu invitos ad hoc cogi posse, multo minus ad res suas viliore pretio vendendas, ut indigenæ ex iis lucrum speratum præripiant, & apud Gentem exteram in se avertant (a).

Instructio 2.

INSTRUCTIO II.

Modi acquirendæ proprietatis. §. 1.

De modis acquirendi dominii.

§. I.

Modi acquirendæ proprietatis originarii.

De modis originariis.

Quæritur I. *Quinam sint modi acquirendi dominii, & quonam jure fundentur?*

Originarii, ℞. I. Modos acquirendi dominii communi recepta methodo, alios dicunt *originarios*, alios *derivativos*. *Originariis* acquiruntur *res*, quæ dicuntur *nullius*; *derivativis* dominium acquisitum ab uno in alium transfertur. Utrique iterum sunt vel *principales*, vel *accessorii*: per illos acquiruntur *res ipsæ*, per hos *rerum accessiones*.

Per occupationem & divisionem. ℞. II. Inter *originarios* modos, juxta dicta, est *occupatio*, & etiam *divisio*: hanc *juris Gentium* esse sat convenit inter Authores; *de occupatione* movetur aliqua difficultas. Nam

Occupatio aliquibus est formaliter juris naturæ, ℞. III. *Sunt cum Hobbesio* (b), *qui occupationem formaliter, & immediate ex naturæ jure derivent*, *Ratio est*: quia Natura non solum *concessit* usum communem *rerum nullius*, * sed etiam *præcepit*, ut ne quis ab occupatione usuque rerum ejusmodi impediatur. Ita ex naturæ jure *positivo* profluit, ne quis aquam sumere de profluente, vel transire per viam, omnibus communem, prohibeatur. Sed

Contra est: Etsi *jus* naturæ *concessivum* quo ad appropriationem, usumque rerum communium, post se trahat etiam *jus præceptivum*, de non impedienda appropriatione, non tamen præcipit *modum appropriationis determinatum per occupationem*, cum *simpliciter* necessarius non sit, sed existenti-

(a) Videantur etiam dicenda infra de justis belli causis.

(b) De Civit. c. 15. §. 5. *Jus omne in Alios vel a natura, vel a pacto*. *Vitriarius* de J. N. & G. L. 2. c. 8. n. 2. *Occupatio est modus originarius, & naturalis*.

* *Thomasius* in fund. J. N. L. 2. c. 10. n. 8. magnam hujus opinionis vim ponit in eo, si res non dicantur *communes*, sed *nullius*. Quasi vero res nullius, hoc est, *a natura in medio posita, vel derelictæ*, non hoc ipso forent *communes*, hoc sensu, quod *a quovis æque sint occupabiles*. Scimus, quod *res nullius* in rigore scholastico, illa dicatur, *quæ nec quo ad usum, nec quo ad dominium ad alium actu pertinet*; *res communis*, *quæ jure naturæ quo ad usum, & conditionem acquirendi ad omnes Gentes pertinet, in nullius tamen adhuc dominio est*: scimus, inquam, aliquod discrimen *formale*, quod in divisione sua innuit *Justinianus* pr. J. de R. D. sed & scimus discrimen *reale*, in ordine ad hanc difficultatem, non esse: unde *res communes* sæpe etiam dicuntur esse *nullius* §. 5. & 22. Instit. de R. D.

stentibus pluribus hominibus, jus æquale habentibus, etiam *per divisionem*, *sortitionem* &c. haberi possit, ut adeo *modum inducendi dominii* jus naturæ non determinet, sed juri Gentium relinquat determinandum. Quo ad usum rerum quarumdam innoxium non est paritas: nam harum usus, ne prohibeatur, etiam præexistente earum dominio, natura præcipit, quia fundata in amore cuivis debito, & ad felicitatem humanam, saltem negativam simpliciter necessario, *abstrahendo a modo*, quo fiat appropriatio.

℞. IV. Sunt cum *Hertio* (a), & *Kemmerichio* (b), qui appropriationem rerum communium fundant *in occupatione*; hanc vero *in facultate*, *quam a Deo concessam munit socialitas*. *Ratio est*: quia consensus aliquis Gentium, etiam tacitus, videtur gratis requiri a *Puffendorfio*: non enim dominium dicit,necessario, *exclusionem aliorum ab ista re*, sic ut supponat plures *uno* homines. Accedit, quod, si renuntiante uno facultati suæ in aliquam rem, cæteri non renuntiantes ab ejus usu hoc ipso excludi nequeant, turbæ in humano Genere oriri queant, ut habet *Hertius*. Sed

Contra est: Sola facultas rem sibi appropriandi non appropriat, * ut patet: sed nec addita *occupatio rei*, saltem suppetentibus aliis, quibus æqualis est occupandæ rei facultas, *nisi per usum* & *consuetudinem*, velint esse modum appropriationis legitimum, *cæterorum omnium exclusivum*. Unde facultas a societate munita, quam adstruit *Hertius*, ænigma est, ad captum haud explicabile, nisi dicatur, esse facultas, *societatis humanæ instituto*, *saltem tacito*, *seu Gentium usu*, circa modum appropriationis, & acquirendi dominii *munita*. Dominium proprietatis *in se* non quidem necessario dicit aliorum exclusionem *actualem*, sed tamen *potentialem*, quale etiam in *Adamo* solitario, dabatur: neque dominium Dei, quia diversi Generis, ad humanum habere potest proportionem. Adde, quod jus Gentium, usu longævo fat præcaveat turbis, quia occupanti jus privativum attribuit. *Saltem ut munita a socialitate.*

℞. V. Sunt denique cum *Puffendorfio* (c), qui ad originariam acquisitionem proprietatis, atque dominii humani, *institutum Gentium* requirunt, pacto *tacito*, vel *expresso* fundatum. *Ratio est*. 1. Quia juxta communem Theologorum, & Moralistarum, *proprietas rerum* non est a natura, utpote *separabilis*; sed ex instituto, ac jure Gentium. 2. Quia felicitas societatis humanæ non exigit *simpliciter* hunc *determinatum* acquirendi dominii modum *per occupationem*, cum alius æque ad hunc finem appositus esse possit: ut adeo instituto hominum natura reliquerit, an omnes, vel certas duntaxat res proprias facere, quasdam vero in communione relinquere; an hoc vel illo modo dominium inducere, resque communes primo occupanti cedere maveline. Unde etiam intelligitur, quomodo naturæ jure firmentur omnes conventiones, quæ circa rerum proprietatem ab hominibus sunt introductæ, modo contradictionem non involvant, aut societatem humanam non turbent. 3. Quia, teste *Puffendorfio*, posita æquali hominum facultate primæva in res, quæ dicebantur *nullius*, nequit intelligi, quomodo nudus actus corporalis unius, qualis est *occupatio*, cæterorum facultati æquali præjudicare possit, nisi ipsorum aliquo consensu id fuerit introductum. Nos *Puffendorfii* sensa ejusdem Glossatorum striis, hac ex par- *Aliis est juris Gentium, id quod tenendum.*

(a) In notis ad *Puffendorfium* de J. N. & G. L. 3. c. 5. §. 3. Item L. 4. c. 4. §. 4. in notis.
(b) In *Puffendorfio* enucleato c. 12. §. 2. n. 18. ubi ait, *nec enim vel conventione, vel divisione opus fuit circa res, in nullius proprietate, vel communione positive existentes.*
* Inde *Puffendorfius* L. 3. de J. N. c. 5. §. 3. *Sciendum, non quamlibet facultatem naturalem aliquid agendi proprie jus esse, sed illam demum, quæ effectum aliquem moralem involvit, apud alios* (siquidem supponantur existere) *qui ejusdem mecum sunt naturæ*. Nam meram facultatem, ut ait, habet & equus & cervus ad pascendum, quin *occupato*, vel *seposito*, etiam ad futuram famem gramine dicantur habere jus.
(c) L. 4. de J. N. c. 4. §. 4. 5. & alibi.

ex parte præferimus, eo tamen discrimine, quod non *pactionem aliquam tacitam*, in qua is minus limate fundat suum jus Gentium, sed *ordinationem rationis humanæ*, longævo usu, *velut tacita consensus mutui possessione*, introductam, & a Deo, Gentium supremo Gubernatore, firmatam, adstruamus. *

Occupationis præcipua species. §. VI. Porro *occupatio* dicitur *apprehensio rei cum animo eam habendi ut suam*, circa quam fluit ex dictis regula vulgaris, *res nullius cedit occupanti*. Possunt autem occupari *res mobiles*, atque *immobiles*, hæ occupantur vel per *Universitates*, vel per fundos: illud fit, ubi a pluribus simul, seu integro cœtu; hoc vero, ubi a singulis terra occupatur. *Mobilia* occupantur vel *per inventionem* vel *per venationem*. *Inventio est occupatio rei mobilis, quæ vel nullius est, vel cujus Dominus, etiam post inquisitionem debitam, haberi nequit. Venatio est occupatio ferarum, avium, piscium, quæ in naturali libertate constitutæ cum animo eas habendi*. 2. Res inventæ, *quæ nullius sunt*, jure Gentium fiunt *primo occupantis*, id quod suo modo etiam intelligendum de thesauris, ut dicuntur *vetus quædam depositio pecuniæ, cujus non extat memoria, ut jam Dominum non habeat* (a), ubi tamen ratione fundi *privati, publici, Principum* plures dispositiones facit jus civile, quæ huc non pertinent. 3. Venatio, etsi sit juris naturalis permissivi, reservari tamen Principi, etiam in territoriis subditorum, *absolute* potest *speciali jure*, justis suffulto titulis, & causis. Tales sunt. 1. *Publica tranquillitas*, ne venationis prætextu, periculosus armorum usus, latrocinia, & rebellionis initia, introducantur. *Publica utilitas*, ne subditi a magis utilibus, negotiationibus, commerciis, laboribus, agricultura abstrahantur, & ne intempestiva, nimiaque venatione, ferarum progenies extirpetur. Additur *sustentatio*, & *recreatio* Principis; sed meliore titulo *jus belli*, si Provinciæ armis fuere subjectæ, & venandi jure spoliatæ; denique *titulus ordinarius* est consensus Populi, saltem tacitus, vel potius usus Principum longævus, præscriptione confirmatus. Hæc ex sententia communiter recepta.

Juri naturæ & Gentium respectu dominii in feram captam, non derogat, per se loquendo jus humanum, quod opponat legem solummodo pœnalem. 4. Cæterum, abstrahendo ab illa quæstione, an *possit* Princeps ita prohibere venationem, ut venatorem etiam faciat incapacem Dominii in feram captam, uti affirmat *Lugo* cum pluribus; item an prohibere *possit* fericidia sub pœna mortis, vel mutilationis extra contemptum formalem legis, aut Legislatoris, qua de re alii, illud cum *Lessio*, & *Covarruvia* statuit *longe communior*, quod venator capiens feram, etiam in loco prohibito, si modo non penitus clauso, faciat suam *jure Naturæ & Gentium*, quod hic præcipue indagamus, jure etiam civili haud derogante, sic ut non teneatur ad restitutionem feræ, saltem ante sententiam Judicis, etsi teneri absolute possit ad compensationem injuriæ ob ingressum prohibitum, vel etiam ob damnum specialiter illatum. *Rationem assignant* 1. Quod feræ sint *in naturali libertate* positæ, adeoque *nullius*, quam libertatem non adimit prohibitio, *per se loquendo*, sic ut cedere nequeant occupanti. 2. Quia, ut habet *Lessius* (b), *lex illa, etsi pœnam appositam habeat &c. rationi tamen consonum est, ut reservatio, illa juris venana facta per Principem, non adeo stricte accipiatur*, sed *per se loquendo*, habeatur ut mere pœnalis, obligans vel ad omittendam actionem, vel ad subeundam pœnam, ad quam, juste imponendam, non semper requiritur culpa Theologica, sed sufficere potest juridica (c).

Neque quis dicat 1. In recentissimis thesibus quidam Jureconsultus tenet, feras, pisces, & aves nobiliores esse *accessorium fundi*, atque in dominio *pro-*

* Inde recte *Thomasius* in Jurispr. Divin. L. 2. c. 10. n. 92. *contra eos*, inquit, *qui pactum tacitum pro fonte omnis obligationis agnoscunt, jam supra legem supposuimus, quæ sæpe sine pacto, sine hac nunquam pactum obligationem parit*.

(a) L. 31. ff. de acquir. rerum domin. (b) De Just. & jure L. 2. c. 5. Dub. 9. f. m. 49.

(c) Videri potest *Lessius* l. c.

proprietatis Principis, adeoque verum furtum committi, si ab alio captæ auferantur. *Ratio est*: quod quando dicitur feras esse *in naturali libertate*, nil aliud sit, quam quod non sint conclusæ, sed libertate gaudeant vagandi, quocunque libeat; non autem, quod sint *in dominio nullius*. Sed

R. Opinio recentis Jureconsulti, etsi consultissimi, asserta potius, quam solide probata, uti alibi, * ita & hic nos minime movet, ut refragemur *longe communiori Theologorum, Canonistarum, ac Jureconsultorum civilium, immo & communi hominum persuasioni, ac praxi*. Eadem est responsio ad explicationem *naturalis libertatis*, quæ gratis datur; quia nec authoritate, nec ratione satis probatur. Jurisconsulto huic, saltem hac ex parte, merito præferimus adultum magis Theologum, *Lessium* nostrum (a), qui ait: Animal sylvestre non est Domini illius fundi, sed nullius; ergo transit in dominium primo occupantis. *Ratio est*: quia *animantia non sunt fructus agrorum, vel fluviorum, sicut arbores, quæ solo hærent, sed alia ex aliis procreantur*. Unde sequitur, quod, etiamsi ager vel possessio talis sit, ut ejus fructus in venatione consistat, ipsaque venatio sit alteri elocata, non tamen ideo animalia fiunt conductoris, vel usum fructum habentis, *quamdiu naturali libertate fruuntur*, sed conductor, & usufructuarius solum jus venandi ex tali fundo habent, quod jus censetur ad fructus agri vel sylvæ pertinere. Ita ille, allegans etiam *Covarruviam*.

Neque quis dicat 2. Saltem est *periculosa*, & *cordatis quibusdam viris pene scandalosa thesis*, qua dicitur, leges, venationem prohibentes, esse *solummodo pœnales*. Nam 1. *Stylus*, quibus ejusmodi leges, *saltem in Bavaria*, concipi solent, *plane aliud innuit*. 2. *Hæc doctrina videtur fovere seripetarum inobedientiam atque temeritatem, integris ipsorum familiis gravissime perniciosam, qua insuper potestas legislativa Principis vilipenditur, & præter alia mala multa cædes patrantur, sic ut ejusmodi doctrina videatur sane haud tolerabilis*. Sed

℞. 1. Parcius ista Viris gravissimis, & inprimis Theologis, quos inter non tantum antiqui plerique omnes, sed & nostra ætate cautissimi, ac scrupulosissimi: audiatur omnium loco unus e nostra Academia, qui ita habet (b): *An autem lex, venationem prohibens, sit tantum pœnalis, an non, si aliunde colligi non potest, poterit desumi ex communi persuasione & praxi, quæ est optima legum interpres. Ex quo principio Ininger infert, hanc legem tantum esse pœnalem. Idem alius Recentior testatur de Bavaria, & terris vicinis, scilicet in his hanc legem esse tantum pœnalem. Alias Lugo ait communem esse sententiam, injustum venatorem debere non quidem restituere feram, sed tamen compensationem facere pro læso jure venandi. Addit tamen, nisi ex magnificentia Domini colligatur, ipsum non curare restitutionem damni, sed tantum statuere pœnas, ut feræ sint tutæ, quod regulariter præsumendum esse, ait, de Principibus*. Ita hi Theologi. Sed & parcius ista Canonistis, & Civilistis, ex illorum numero sufficiat recens, lumen nostræ Academiæ (c), qui expresse hanc defendit sententiam *ex communi persuasione, optima legum humanarum interprete*. Addit: *nam Principes non solent clare mentem suam exprimere, quod graviter obligare velint in conscientia, & an non velint contenti esse pœna, quam sumunt a transgressoribus, quos deprehendunt: deinde nec venantes, nec Confessarii solent movere scrupulum, saltem gravis peccati. Immo Principes, reservando sibi solis nemora omnia, possunt, & censentur esse contenti multis pecuniariis, & aliis pœnis, quas statuunt inferici-*

* Videri possunt Coll. Hist. P. IX. Q. 7. f. 457. Inferes 7. & in notis: ut nihil dicamus de aliis ejusdem positionibus, quas iis, quorum interest, discutiendas relinquimus.

(a) L. cit.

(b) In Theol. Schol. nuper edita, tract. 8. de Jure & Just. Q. 1. A. 3. f. m. 291. & 292.

(c) In Candidato Jurispr. sacræ L. 5. tit. 14. n. 5. f. m. 614.

ricidas, si deprehendant, ut adeo hæc edicta videantur potissimum esse pœnalia tantum, uti illa, quibus probibetur, ne pannus, tabacus, vel aliæ certæ merces invehantur ex alienis Provinciis. Ita ille. Ex Jureconsultis sit, cæterorum loco, Clariss. *Schambogen* ex Academia ipsa *Viennensi*, & sic de aliis.

R. 2. Thesin dicere *periculosam*, *scandalosam*, & *haud tolerabilem*, etsi a nominatissimis, & plerisque Theologis, SS. Canonum, legumque peritis assertam, & ex *communi* indoctorum & doctorum *persuasione*, *ac praxi*, quæ optima legum interpres, stabilitam; immo & *Confessariorum plerorumque judicio* confirmatam, pene *scandalosum*, & *haud tolerabile* dici posset. *Ratio* 1. De stylo *Bavarico*, est *impertinens*, & *nulla*. *Impertinens*, quia hic quæstio est *in communi*, non de particulari regione: nam facile concedimus cum laudato supra Theologo (a): *cujusvis regionis consuetudinem*, *& praxin consulendam esse*. Est *nulla*, quia oppositum etiam de *Bavaria* alii testantur, ut diximus. Accedit, quod hic specialiter indagemus, quid *jus naturæ*, *& Gentium* statuat, cui per pacta, vel cessiones, ultra positivas leges pœnales, derogatum esse, unde quis probabit, vel eruet? *Sed & 2. ratio* est *extra rhombum*: nam si quis diceret: sententia, negans legem mere pœnalem, est periculosa, & perniciosa conscientiis, inducens non tantum reatum pœnæ temporalis, sed & æternæ una cum reatu gravissimæ culpæ, & tam frequentis in tanta feripetarum multitudine, ac temeritate, ut etiam vitam, bona, & familiam omnem prostituant &c. Si quis ista opponeret, haud dubie reponeret adversarius: *hæc sequi per accidens*: ergo a pari. Nam vilipensio potestatis legislativæ, temeritas feripetarum tam periculosa, ac perniciosa, mala familiæ, cædes &c. gravem reatum etiam conscientiis inducunt, sed hæc respectu nostræ thesis sunt *mala mere per accidens*: unde cum memorato supra SS. Canonum interprete & ipsi statuimus: (b) *Per accidens tamen feripetæ graviter peccare possunt, si se exponant probabili periculo gravissimæ multæ, vel exilii, cum detrimento conjugis & liberorum*. 2. *Si venentur cum magno neglectu rei domesticæ*. 3. *Si cum omissione sacri die festo*. 4. *Si enormem vel valde notabilem edant stragem ferarum &c.* Sed hæc de his satis, immo plus quam satis.

Modi transferendæ proprietatis.

Quæritur II. *Quid de modis acquirendi dominii derivatis, maxime quæ consistunt in facto, hoc est, de pactis, atque contractibus memorabile, quo ad jus naturæ, & Gentium?*

℞. I. Modi, acquirendi dominii *derivativi*, dicuntur ii, quibus proprietas *derivatur* in alios: hi partim habentur *a facto*, seu voluntate unius dominium transferentis, & alterius acceptantis; partim *a lege*, seu dispositione juris, dominium quandoque, *invito* etiam Domino, transferentis. Ad priores refertur potissimum *contractus*, uti & *pacta*; ad posteriores *successio ab intestato*, *usucapio*, atque *præscriptio*, de quibus præcipue nobis disquirendum.

In facto per pacta, atque contractus.

℞. II. *Modi, transferendi dominii in facto, seu voluntate humana fundati, regulariter loquendo*, * *non profluunt a jure naturæ, nisi mere negativo*. 2. Re-

(a) L. c. Theol. Schol.
(b) In Candidato loc. cit. f. 626.
* Excepto *contractu matrimoniali*, pro cujus *causa efficiente*, in ratione contractus, recte statuitur *jus naturæ*, quia, uti supra ostendimus, *in ordine* ad *propagationem Generis humani*, est medium *simpliciter*, & *determinate* necessarium: est etiam *juris Divini positivi*, uti patet ex Genesis C. 2. nam juxta Catechismum *Romanum* parte 2. c. 8. *Deus in Mundi creatione instituit matrimonium in officium naturæ*. Alia ratio est de contractu *sponsalitio*. Contractus vero matrimonialis *forma hodierna* debetur juri Ecclesiastico, uti patet *ex ratione Sacramenti*, ad quam *a Christo* elevatus est hic contractus, hac tamen forma nil præjudicatur juri naturæ, cujus fini æque satis fit, quacunque forma contrahatur: unde sicut *ante elevationem*, jus naturæ formam contractus matrimonialis *juri civili*, ita *post elevationem* soli *juri Ecclesiastico* reliquit.

Remote, & in genere habentur a jure Gentium. 3. *Proxime, & in specie; oriuntur a jure civili tam quo ad substantiam, quam quo ad formam.* 4. *Etsi obligatio illorum sit juris naturalis, proprie talis, seu positivi.*

Declaratur assertum quo ad 1. Ipsum dominium, seu inducta rerum proprietas, ejusdem translatio, vel potius transferibilitas spectata in se, non est juris naturæ, nisi mere negativi: ergo etiam modi transferendæ proprietatis, seu fundentur *in facto*, seu *in lege*, sunt juris naturalis mere negativi. C. Fluit *a fortiori*. A. Quo ad 1. Tenet ex decisis supra. Quo ad 2. P. Ideo inducta rerum proprietas non est juris naturalis positivi, quia nec est *determinate* exigita, nec *simpliciter* necessaria ad felicitatem naturæ rationali, ac societati humanæ propriam, qui finis, quod obtineri nulla ratione potuerit, nisi per rerum qualiumcunque inductam proprietatem, tanquam per medium *determinate, & simpliciter* necessarium, probari nequit, ut supra diximus: atqui etiam translatio dominii & proprietatis, in se spectata, nec est *determinate* exigita, nec *simpliciter* necessaria: ergo. *Min. Prob.* Ad felicitatem, societati humanæ propriam, nil est *positive* exigitum, & *absolute* necessarium, nisi usus rerum, ad sustentandam vitam *simpliciter* requisitus, qui haberi poterat, stante etiam rerum communione, sic ut nec universalis rerum proprietas, multo minus modus transferendæ proprietatis fuerit a natura *necessario* determinandus.

Quorum origo non a natura, nisi improprie & concessive.

Neque quis dicat: Supposita naturæ corruptione, hominumque multitudine, in ordine ad pacem, & tranquillitatem publicam, sicuti humanæ societati *simpliciter* & *determinate* necessaria fuit rerum divisio, atque *appropriatio*; ita & *proprietatis translatio*, seu *transferibilitas* in se spectata, saltem per modum aliquem *indeterminatum*: ergo pacta aliqua, *saltem indeterminate* accepta, juri naturæ positivo, *tanquam causæ*, merito adscribi possunt, ac debent. A. P. Secus enim in casu, quo quis, V. G. per negligentiam, vel fortuito, media vitæ necessaria amisisset, destitutus a natura foret omni remedio, nisi aliquem paciscendi modum, jure positivo determinandum, natura exigeret: *num forte pro tali casu Author naturæ sollicitus non fuit* (a)?

Sed contra est 1. N. A. Nam etsi natura, in quacunque suppositione, *positive* exigat pacem publicam conservandam, conservandæ tamen modum, ac medium, *simpliciter & determinate* non exigit, nisi quis eundem probet ad hunc finem esse *simpliciter*, ac *determinate* necessarium: atqui *divisionem*, & *appropriationem* rerum, adeoque & *proprietatis translationem* per modum qualemcunque, etiam *supposita hominum multiplicatione*, esse medium conservandæ pacis *unice*, *determinate*, & *simpliciter* necessarium, unde probatur? Profecto aliud est, quod sit medium, oppido accommodatum; aliud, quod sit medium, tam *unice*, & *absolute* necessarium, ut aliud nullum, etsi fors minus commodum, magisque operosum, huic fini sufficiens esse possit. Quod si ergo rerum appropriatio, & proprietatis translatio *modus* tantummodo *aliquis* sit conservandæ pacis, natura illum non exigit, *ut determinandum a se*, sed *determinandum* relinquit juri Gentium, ac positivo.

Contra est 2. N. C. Immo transmisso *Ant.* etsi falso, sequela non tenet; nam licet natura *absolute* exigeret transferibilitatem proprietatis, non tamen exigeret *determinate* per pacta, etiam sumpta *in genere*; sed exigeret, vel *per pacta*, vel *per legem*, *determinatione* juri Gentium & positivo relicta.

Con-

(a) Ita non nemo ex Recentioribus in doctissimo tractatu Canonico legali de pactis c. 3. sect. 1. §. 1. Art. 5. & seq. f. m. 150. & 157.

Contra est 3. Siquidem ad talem casum particularem, etiam accidentem ex culpa propria, sollicitus esse debet Author naturæ, in ultima necessitate reviviſceret naturæ jure *primæva rerum communio*, medium consensu Authorum unanimi admissum, ut adeo hæc responsio magis *animum implere* videatur, quam si quis admitteret, exigi naturæ jure, in simili casu, *paciscendi modum*, indeterminate sumptum, *eo quod illud sit juris naturalis, in quod homines, si ante omnem casum particularem requisiti fuissent, vix non unanimes consensissent*, quam regulam dignoscendi juris naturalis haud esse admittendam, initio sat demonstravimus.

Habetur tamen in genere a jure Gentium;

Declaratur assertum quo ad 2. Facultas transferendæ proprietatis, *determinate* per pacta, & *contractus*, qualescumque demum, fluit *ex ordinatione rationis, longævo Gentium usu firmata, ad Gentium publicam felicitatem*, uti supra de facultate commercii diximus: ergo est juris Gentium. *Ant.* constat: non enim *determinate* fluit *ex jure naturæ*, uti ostensum. Non *ex solo jure civili*, quia facultas, transferendi dominii per pacta *in genere*, non est *qualitercunque* recepta a Gentibus *in particulare* cujuslibet Nationis bonum; sed est recepta, per obligationem reciprocam in commune bonum societatis humanæ, ratione suadente, & utilitate, ac necessitate publica id exigente, ut adeo a Gente particulari *hæc facultas paciscendi* in genere mutari, abrogarique haud posset: ergo est juris Gentium.

In specie a jure civili.

Declaratur assertum quo ad 3. Pacta *in specie*, seu modi paciscendi per *locationem, commutationem, emptionem, venditionem* &c. per *hanc* vel *illam formam* &c. non respiciunt primario communem Gentium utilitatem, sed privatam potius Gentis cujuslibet necessitatem, atque commoditatem: ergo non sunt *juris Gentium*, sed *civilis*; *Ant.* constat; nam etsi Gentium qua talium intersit, ut existant pacta, atque contractus; nil tamen interest, an existat hoc *determinate* modo vel illo; an hac solemnitate, & forma, vel illa; an cum hoc vel illo; quam determinationem, pro rerum & circumstantiarum varia exigentia, contra dolos & fraudes præscribendam; longe utilius civili juri relinquit. *Unde fluit* 1. Quod Gens quævis unum alterumve paciscendi modum, & alibi, & in sua ditione receptum, *salvo jure Gentium*, per leges etiam publicas possit mutare, vel penitus abrogare. *Fluit* 2. Quod Natio privata, vel Magistratus, *salvo Gentium jure*, varia possit disponere, & mutare circa contrahentes, materiam, & formam contractuum; uti ipsamet experientia satis est contestatum.

Obligatio vere a jure naturæ proprie tali ac positivo.

Declaratur assertum quo ad 4. Quod obligatio pactorum, atque contractuum sit juris naturalis positivi, demonstrat principium nostrum fundamentale: nam fides tam publica, quam privata in pactis, atque contractibus est *positive exigita ab amore proximo naturaliter debito, & ad felicitatem, naturæ rationali propriam, simpliciter necessario*: secus enim rueret commercium omne inter mortales cum manifesto societatis humanæ præjudicio atque detrimento. Inde rectissime *Ulpianus* (a) pro vinculo servandi pacta *æquitatem naturalem* assignat: *quid enim*, inquit, *tam congruum fidei humanæ; quam ea, quæ inter eos placuerunt servare?* Rationem dat *Stagyrita*: quia *sublata fide tollitur, quod inter homines est commercium* &c.

Pactorum requisita, atque contraria.

R. III. Circa contractus, & pacta, *spectato jure naturæ*, requiritur mutuus consensus, sufficienter manifestatus; in contrahentibus, *vere* talibus, capacitas consensus, & liberæ dispositionis. *Ratio est*: quia pactum ex sua natura est *plurium consensus de re aliqua præstanda*, neque plus requiri possit ad vere paciscendum. 2. *Spectato naturæ jure* pacta atque contractus reddunt invalidos defectus requisiti consensus, atque capacitatis in contrahentibus; materia de se mala, vel in finem malum intenta, error vel dolus circa

(a) L. 1. pr. ff. de pact.

circa substantiam, &c. quæ, quia ubique obvia, & satis contestata Protestantium quoque assensu diducere fusius *ad scopum nobis propositum* non est opus. 3. Punctum geminum circa pacta *spectato naturæ jure*, scrupulum movere posset. An nempe pacta, vi, seu metu, *absolute gravi*, & *injusto* extorta, sint jure naturæ invalida, id quod tenet *Puffendorfius* cum suis? * Sed antithesin infra contra hunc Authorem pluribus stabiliemus (a). Alterum, an pactum de facto turpi, *siquidem jam sit impletum*, naturæ jure sit validum, pariatque obligationem solvendi, V. G. pretii pro usu corporis fornicario, vel alterius homicidio, id quod asserit *La Croix* (b) cum plerisque etiam Orthodoxis. Nam supponunt, pactum ejusmodi turpe esse *æquivalenter duplex*, unum *absolutum* de re illicita præstanda, quod jure naturæ nullum, adeoque ad obligationem inducendam inhabile; alterum *conditionatum*, de solvendo pretio post opus illicitum, effectui jam mandatum, quod jure naturæ validum, adeoque ad inducendam obligationem accommodum. *Ratio est*. 1. Quia talis contractus primum completur posita conditione turpi, qua supposita, licitum est dare pretium pro actu, qui ob molestiam, vel periculum præstantis, & commodum seu illicium paciscentis est pretio æstimabilis. 2. Quia obligatio non oritur ex vi consensus, *ut antecedentis*, sed ut *consequentis* conditionem turpem. 3. Quia juxta omnes obligat votum seu promissum dandi eleemosynam factum sub conditione, si quis denuo peccaret. Sed

Contra est 1. *contra primam rationem*. Videtur nonnullis, quos inter *Platelius*, *Medina*, *Covarruvias*, *Amicus*, *Card. Mantica*, & recens author in nostra hac *Ingolstadiensi* Academia (c), videtur, inquam nonnullis suppositum de pacto, *æquivalenter duplici*, gratis adstrui: nam, inquiunt, pactum de facto honesto, *absque conditione expressa*, initum: v. g. *fac hoc obsequium pro hac mercede*, est omnibus simpliciter absolutum: ergo non est ratio, cur pactum de facto inhonesto: v. g. *fac usum corporis pro mercede* sit æquivalenter duplex. Unde prima ratio vacillat: nam pactum *simpliciter* nullum, naturæ jure, nullum producere effectum potest (d). Si quis diceret contractum non esse *omnino nullum*, *sed conditionate validum*; ita ut *statim initio* obliget non *absolute*, sed *conditionate*: *unde Isidorus*: *in malis promissis rescinde fidem*. ℞. Si non est *omnino nullus*, sed *statim initio* obligat *aliquo modo*, tunc est *aliquo modo* vinculum iniquitatis, *incitans ad faciendum malum*, seu homicidium, lucro conditionato, tanquam illicio, annexum: hoc nonnullis videtur *aliquo modo* absurdum. Accedit, quod nequeat explicari hæc *aliqualis* obligatio *statim initio*, & ante impletam conditionem: non ad *faciendum* homicidium; neque *ad exspectandam* impletionem conditionis malæ, ut patet: non ad dandam pecuniam *post impletam conditionem*: quia sic *non statim initio* obligaret, seu ex vi consensus, *ut antecedenter & absolute nulliter positi*, sed ex vi consensus, *ut consequentis* conditionem turpem, quod idem dicunt cæteri, aliis terminis, & paulo clarioribus. Scitum illud *Isidori de rescissione fidei* nihil probat: nam non loquitur de promissis, *turpitudinem continentibus*, v. g. homicidio, fornicatione &c. sed de promissis,

---

* Quos inter *Vitriarius* in Instit. J. N. & G. L. 2. c. 11. n. 14. denuo minus bene emendans *Grotium Frid. Ludovici* in doctr. J. N. c. 7. §. 4. ausus etiam dicere ejusmodi pacta *evidente nullitate laborare: quia absurdum esset, si ex pacto alterius injusto, & socialitatem directe turbante, actio contra membrum societatis concederetur*; similia alii, sed infra huic rationi respondebimus.

(a) Titulo 4. de pace, ejusque contrariis.

(b) L. 3. P. 2. n. 692.

(c) In Thesibus impressis, seu tractatu Canonico-Legali de pactis & contractibus c. 4. sect. 3. §. 2. a n. 271. ubi allegatos authores videre est n. 275. f. m. 353. qui omnes pacta ejusmodi inhonesta defendunt esse invalida non tantum *jure naturali*, sed etiam *positivo*, de quo nos tamen abstrahimus.

(d) L. 8. §. 2. ff. de bonor. poss. L. 4. §. 6. ff. de re jud.

missis, *male conceptis*, hoc est, vi, dolo, aliove modo peccaminoso obtentis, & alias de jure validis, id quod solide probat *P. Jacobus Wiestner*, qui videri potest (a).

Contra est 2. contra secundam rationem supra allatam. Si obligatio oriretur ex consensu *consequente conditionem*, tunc vel *ex renovato*, vel *ex remanente*, sic ut, post factum turpe jam impletum, veluti de promissione licita, convalesceret: neutrum recte dicitur; non primum, quia regulariter non renovatur, vel saltem *necessario* haud renovatur; immo si renovaretur, id foret extra statum hujus quæstionis. *Non* 2. Quia consensus *nulliter* positus, etsi non revocatus, convalescere nequit præcise per hoc, quod cesset causa nullitatis extrinseca (b): secus & matrimonialis contractus, cum impedimento naturaliter dirimente initus, hoc sublato, absque novo consensu convalesceret, quod nemo facile admittet (c): non enim plus est consensus, nulliter præstitus, ac nunquam præstitus, eo quod paria sint *aliquid invalide, & omnino non facere* (d).

Contra est 3. contra tertiam rationem supra allatam. Paritas cum voto, seu promissione dandi eleemosynam, siquis denuo peccaret, non videtur stringere: nam ideo hæc promissio vel votum valet, quia a peccato absterret: contra in pacto pretii promissorio pro re turpi, seu *conditionate*, seu *absolute* supponatur initum, promissio allicit ad peccatum, adeoque, *ut vinculum iniquitatis*, ligare nequit. Ita illi.

4. Nos horum sententiæ, tanquam magis accommodæ *ad finem a natura intentum*, suffragium addimus. *Ratio est:* quia in opposita sententia, pactum seu de re honesta, seu inhonesta, *æque & eodem modo*, obligaret ad pretium, cum neque pactum honestum, nisi post præstitam operam obliget: atqui hoc videtur præjudicare *fini*, a natura *intento* in irritandis ejusmodi pactis inhonestis, ne scilicet *per valorem præbeatur* peccatis illicium. Jam sic: si convalescunt, pacta facto turpi impleto, *foret æquale* vel etiam *majus illicium* quam si prius valida jam fuissent. Nam sicarius, vel fornicaria si scirent, nullum esse pactum, nisi peccato impleto, ut luctum optatum acquirerent, præcipites ruerent in peccatum, quo promissorem *irrescindibiliter* obligarent; forsan lentius processuri, si pactum turpe ad instar contractus honesti, antecedenter jam stringeret. Ubi tamen animadvertendum, quod promissor, *vi solius pacti*, ad solutionem promissi pretii haud obligetur *naturæ jure*: nam si accederet titulus alius, v. g. *de damno dato*, mutaretur casus per circumstantiam, quæ huc non spectat (e). *Si quis diceret*, ex nostra sententia sequi, quod militi, in bello scienter injusto militanti, non debeatur stipendium; quod facienti arma pro tali bello; quod sartori vel sutori, in gratiam vani juvenis, vel die festo laboranti, non debeatur solutio, saltem laboris: atqui hæc plane videntur falsa: Sed

℟. De milite casum esse *satis speculativum*: cum milites belli justitiam nec inquirere soleant, nec teneantur, uti infra dicemus. Si ponatur belli consiliarius, vel belli notoria injustitia, conducti similes forent socii publici cujusdam prædonis, quibus quod *jus naturæ* assistat *quoad pacta stipendia*, sicque præbeat *iniquitati illicia*, non persuademur. Quo ad arma, vestes, calceos &c. non est sufficiens paritas cum homicidio, fornicatione, & similibus in pactum deductis. Nam hæc artefacta, extra pactum vitiosum, habent suum pretium, valorem, & utilitatem *honestam*, ferro, panno, & corio superadditam: ergo, non quidem vi pacti vitiosi, sed vi æstimabilitatis,

(a) L. V. Instit. Can. Tit. 41. in regulam juris 69. *in malis promissis fidem non expedit observari*. f. n. 681. & 682.

(b) Habetur hoc etiam C. un. pr. de desp. Impub. in 6.

(c) Certe *Sanchez* L. 2. Disp. 35. n. 2. & Disp. 36. n. 3. & 4. *Angelicus*, *Soto* cum communi id non admittunt. (d) L. 6. ff. qui satisdare cogi.

(e) Videatur tractatus de Pactis laudatus supra.

tatis, qua ferrum, pannus, seu corium auctum est, solutio debetur, ut ne alter *absque titulo* sibi hæc artefacta approprie t. Quibus rite expensis, a nostra decisione nequaquam videtur abstrahendum, aut in oppositam sententiam inclinandum, sed *mirari* possumus cum allegato supra Jureconsulto, *quod tam Theologi quam Jureconsulti turmatim in oppositam sententiam concedant* (a).

§. II.

§. 2.

Modi acquirendæ proprietatis derivativi.

De modis acquirendæ proprietatis derivativis. Modi transferendæ proprietatis. Per legem;

Quæritur III. Quid de modis acquirendi dominii derivativis; maxime qui consistunt in lege, & præprimis de successione ab intestato memorabile, spectato naturæ jure, ac Gentium?

℞. I. Translatio dominii per legem alia *est mortis causa*, alia *inter vivos*: illa fit *per successionem ab intestato*, & suo modo etiam per *testamentariam* voluntatem; hæc *per contractus*, de quibus supra, vel per *usucapionem*, atque *præscriptionem*, de quibus hoc loco, in quantum satis ad scopum propositum.

Per Successionem ab intestato;

℞. II. Translatio dominii, *mortis causa*, quæ fit *per successionem ab intestato* nil *participat de positivo jure naturæ* *. *Ratio est*: quia *spectato jure naturæ*, translatio dominii fieri nequit, nisi dominio existente: atqui post mortem Domini dominium ejus amplius non extat, eo *quod mors omnia jura solvat*: ergo translatio dominii, *spectato jure naturæ*, fieri nequit. Unde *successio ab intestato*, simpliciter loquendo, habetur *a jure Gentium*; *quoad* modum fluit *a jure civili*: *Ratio prioris est*: quia ejusmodi successionem exigit felicitas publica, ne bona relicta maneant incerta, litibusque exposita. *Ratio posterioris est*: quia *modus successionis* non tam spectat felicitatem Gentium *publicam* quam *privatam* cujusvis reipublicæ, sive dein ipsa, sive consanguinei, sive agnati succedant, quorum successio communiter est recepta, utpote fundata in voluntate decedentium *præsumpta*, & amore naturali regulariter indicante defunctos dominium transferre voluisse potius in illos, quos maxime amaverint; amasse autem maxime præsumuntur eos, qui sanguine proximius erant conjuncti: quippe quod & ordini naturæ, & communi hominum affectui maxime consentaneum fit. Sed cum hi vel *descendentes* sint, vel *ascendentes*, vel *collaterales*, primo quidem *ad descendentes*, postea *ad ascendentes*; denique *ad collaterales* successionem devolvendam ipso usu induxere Gentes, & velut *legitimam* passim recepere, etsi legibus positivis hæc succedendi ratio *specialius certiusque* definita sit.

Voluntate ultima seu testamentaria.

℞. III. *Translatio dominii* per ultimam voluntatem, quam *testamentariam* appellant, uti hic accipitur, ** *est declaratio voluntatis justa* de dispositione bonorum, ac institutione hæredum, in quos quis post mortem sua translata cupit, *salvo tamen in vivis dominio*. Hæc declaratio ultimæ voluntatis neque *in se*, neque *quoad valorem*, *seu efficaciam*, fluit a jure naturæ, vel Gentium, nisi *mere negativo*. Non *in se*: quia nemo obligatus est, ne quidem in conscientia, *per se* loquendo, ad ejusmodi ultimam voluntatem, cum sufficere possit ad finem, a jure Gentium intentum, successio ab intestato. *Per accidens* tamen, authore *Laymanno*, obligatio quædam oriri posset ad exonerandam conscien-

(a) In cit. tract. de pactis f. m. 552.

* Inde colliges minus curate dicta a *Friderico Ludovici* in doctr. J. N. c. 6. §. 14. *Quo ad successionem ab intestato, jus naturæ præcipit, ne is in possessione hæreditatis turbetur, cui defunctus bona sua probabiliter addicere voluit: cuinam autem illa relinquere voluerit, hoc ex doctrina de interpretatione hauriendum*. Item *Vitriarii* in Instit. J. N. & G. L. 2. c. 7. Q. 6. & 7. ubi expletionem juris, & successionem *ex naturæ jure* derivat: illud per figmentum, hoc per errorem.

** Abstrahendo a differentiis inter *codicillos*, *legata*, *testamenta scripta* & *nuncupativa*, quæ huc non spectant.

tiam circa debita; ad præcavendas lites, discordias, detrimenta tertii, aliaque incommoda prævisa. *Quo ad valorem* jus naturæ, *etiam posito rerum dominio*, nihil *positive* disponit. Cum enim dominium testatoris ad usque mortem perseveret, & per mortem *absolute* exspiret, translatio dominii amplius fieri nequit, ut supra dictum. Unde est, quod bona defunctorum, *ex natura rei*, forent vacantia, & veluti derelicta, nisi lex ultimæ voluntati *moralem perseverantiam* daret, eique sua authoritate assisteret. *Sed neque efficacia hujus ultimæ voluntatis habetur a jure Gentium positivo, sed a jure mere civili*. *Ratio prioris est:* Quia testamentaria dispositio *proxime* non spectat bonum, ac felicitatem Gentium, *qua talium*, cui sufficit successio ab intestato; sed *per se* ac *principaliter* spectant bonum ac favorem testatorum, quorum interest testatos potius, quam intestatos decedere: ergo jus Gentium dispositionem relinquit juri civili. *Ratio posterioris* fluit ex dictis.

Opponi solita, non videntur sat efficacia.

℞. IV. *Quæ nonnulli in oppositum movent, inefficacia sunt*.

Opponunt 1. Voluntatis testamentariæ ratio apud plerasque Gentes moratiores, *longævo usu* invaluit: ergo est juris Gentium.

℞. D. A. *Longævo usu* invaluit, inducente obligationem, a Gentium jure profectam, sic ut abrogari, ac mutari non possit a quavis Gente privata. N. A. Inducente observantiam, non nisi civili jure firmatam. C. A. Et D. Ergo est juris Gentium *proprie* talis. N. C. *Improprie* dicti C. C. Testamenta olim non nisi apud *Græcos* & *Romanos* in usu fuisse *Romani* fasti memorant, immo & hodie *in Galliis* testari extero, regulariter haud indultum ferunt, quin violati juris Gentium arguatur *Gallica* Natio. *

Opponunt 2. Etsi ultima voluntas per mortem exspiret *physice*, manet tamen *moraliter* satis connexa cum subsecuta acceptatione hæredis: ergo, supposita rerum proprietate, efficacia fluit *ex natura rei*, seu *ex ipso jure dominii*, ultra fata se extendentis. A. clarescit in casu, quo fit *dispositio inter vivos*, executione tamen in tempus mortis dilata, vel sub onere, post mortem implendo, ratione erigendi monumenti, partis solvendæ descendentibus donationis, post mortem effectum sortituræ &c. Jam sic. In ejusmodi casu voluntatis declaratio, etsi *physice* transierit, non retractata tamen, perseverat *moraliter*, & licet per mortem *positive* quidem non confirmetur, *revocabilis tamen esse desinit*, habetque efficaciam in effectum post mortem, sic ut etiam descendentibus, necdum natis, acquiratur jus &c. ergo a fortiori, ultima voluntas, majoris efficaciæ merito habenda, perseverat *moraliter* in ordine ad valorem, dispositioni suæ tribuendum.

℞. D. A. Ultima voluntas manet *moraliter*, hoc est, in æstimatione humana; & fictione juris positivi, eidem efficaciam tribuentis. C. A. Manet moraliter, hoc est, in reali dominio eidem per se valorem præstante. N. A. Et C. Cum *dispositione inter vivos* negatur paritas: nam per hanc vere transfertur dominium, & jus hæredi fit in diem, quæ revocari non potest, quæsitum, etsi *usus dominii*, ad vitæ terminum sit reservatus. Cæteræ dispositiones tenent, vel ratione pacti, inter vivos completi, semperque stringentis jure naturæ *quo ad obligatum*; vel ex favore juris positivi.

Oppones 3. Non est opus *fictione juris positivi* ad perseverantiam ultimæ voluntalunta-

* Unde non probatur *Thomasius*, cum ait Jurisp. Div. L. 2. c. 10. n. 164. *Nam & illud in qualecunque mortalitatis solatium, si non apud omnes, certo apud plerosque fuit receptum* (: nisi forsan per *li receptum* jus Gentium mere negativum intelligat:) *ut quis vivus sua bona transferre possit in eventum mortis in eum, quem maxime amaret*. Inde in curis secundis L. 2. c. 10. n. 11. errorem correxit, asserens testamenta esse *juris mere civilis*: sed, more suo, mox accumulat novos errores, ad quæstionem, *an expediat Reipublicæ testamenta introducere?* ubi contra *Puffendorfium* reponit *paucis: expedit avaritiæ Advocatorum & Judicum, expedit Clero Pontificio, cujus præcipuus acquirendi modus fuit*. Addit, se in differt. speciali probasse, *testamenti factionem esse Reipublicæ noxiam*. Fasces deponat ad hujus censoris logos omnis Jurisprudentia civilis.

luntatis moralem; nam, dari *entia moralia jure naturæ*, patet in dominio & obligatione: non enim, quod res hæc mea sit, aut *Titius* mihi obligatus, ex physica mutua connexione, sed ex humana æstimatione, in præcedente facto fundata, proficiscitur. Dari *perseverantiam moralem*, naturæ jure fundatam, patet *ex dispositione inter viros*, actu illo voluntatis non nisi *moraliter* perseverante; immo donatio facta per epistolam etiam, me dormiente, per alterius acceptationem compleri potest.

℞. D. Dantur entia moralia, & perseverantia quædam moralis, naturæ jure, siquidem sint fundata *in facto reali*, nec *revocato*. C. Si non sint fundata *in ullo facto reali*, sed mera hominum fictione. N. Moralis perseverantia ultimæ voluntatis fundari nequit *in actu*, seu facto præterito, transferente dominium *pro tunc*, seu pro vitæ tempore, uti est in confesso; nec in facto præterito transferente dominium *pro nunc*, seu pro instanti mortis, ubi nullum amplius dominium, ut adeo nulla sit paritas ad instantias allatas.

Opponunt 4. Falsum est, *quod mors omnia jura solvat*, faciatque bona *veluti derelicta*, uti patet 1. In bonis famæ, quorum jus manet defuncto, pariteque obligationem restitutionis. 2. In debitis, per mortem *Titii* non extinctis, sic ut creditori remaneat jus naturale in bona defuncti. Jam sic: in hoc casu bona, *saltem moraliter*, censentur etiamnum esse defuncti in ordine ad præstandam eorum solutionem: ergo etiam, per ultimam voluntatem, sic possunt esse affecta *moraliter*, ut inimpedibiliter transeant ad hæredem, ea acceptantem.

℞. D. Falsum est, *quod mors omnia jura solvat*, quo ad bona fortunæ; homini propria, & per mortem auferibilia. N. Quo ad bona famæ, immortali animæ propria, neque morte ablata. C. A. Et N. C. Ad alterum D. Creditori manet jus naturale in bona defuncti, quasi defuncto etiamnum propria. N. In bona, ut a defuncto cum onere relicta, & ad quemcunque sic transeuntia. C. Unde negatur suppositum, quod fortunæ relictæ, saltem spectato jure dominii, & *ex natura rei*, possint quodammodo dici propria defuncto, ut adeo illatio nulla fieri possit ad voluntatem ultimam, quasi *per se*, saltem *moraliter* bona transferentem.

Opponunt 5. Interest societatis humanæ, ne bona post mortem relicta fiant *quasi derelicta*, seu *communia*, litibusque exposita, ob quas necessaria fuit prima rerum divisio: ergo *modus* hisce præveniendi incommodis est *juris naturalis*: atqui non est modus *rationi conformior*, quam dispositio per ultimam voluntatem: hac enim sublata, homines passim forent negligentes in conservandis suis bonis, minusque difficiles in dissipandis, cum crederent, fore, ut vel contra vel præter voluntatem suam, aliis ea obtingerent *

℞. Hoc *interest* sicuti non probat necessitatem *absolutam* divisionis bonorum; ita multo minus evincit *ejusmodi modum* dispositionis ultimæ, quo ad bona *simpliciter necessarium*, & licet probaretur aliqualis necessitas, cum ea potius sit privata, quam *publica*, ne quidem jus Gentium arguit, ut supra diximus. Unde D. *min. subs.* Atqui non est modus rationi conformior, quam dispositio ultima, sic ut stabiliatur *jure naturæ* vel *Gentium* N. Sic ut fundetur *jure civili*. C. Etiam ultima voluntas non caret suis sæpe incommodis, præjudiciis, fraudibus, quibus, ut præcaveretur per solemnitates, & cautelas juris positivi, necesse fuit.

Opponunt 6. Eveniunt casus, satis frequentes, in quibus, *ratione ultimæ voluntatis*, in jure civili pro testamentis *nullum*, vel *anceps præsidium* v. g. si quod testamentum, ut sæpe fit, sit *imperfectum*, hoc est, vel debitis solemnitati-

* Clariss. P. *Bockhen* L. infra cit. f. m. 337. existimat, *ex hac ratione liquere, in societate hominum facultatem testamentariam prorsus esse necessariam, nec proin promiscue omnibus adimi posse.*

bus destitutum, vel saltem ad omnes juris apices non exactum: ergo, ne frustrentur crebro ultimæ voluntates *cum hæredum præjudicio*, opus est alio titulo, nempe jure naturali. C. P. In hisce casibus hæredi jus civile non assistit, sive adire velit, sive jam adierit hæreditatem, multo minus jus Gentium: ergo si nec ex jure naturali suppetit titulus ad rem, vel in re, hæres est destitutus omni titulo justo, tenebiturque manifestare defectum testamenti, & hæreditatem cedere succedentibus ab intestato, id quod videtur nimis durum, & contra praxim etiam timoratorum. Sed

℞. D. A. Eveniunt ejusmodi casus, *per se loquendo*, defectu juris naturalis hæc præjudicia causante. N. A. Eveniunt *per accidens*, testatorum incuria hæc præjudicia causante. C. A. Et N. Suppositum, quod jus naturale, ordinatum solummodo ad felicitatem, humano Generi *simpliciter necessariam*, respicere debeat *casus privatos*, & *per accidens* emergentes, testatorum vel hæredum incuria suis commodis ex civili jure ultro obstante. Certe jus naturale *communi bono per se* sufficienter præcavet per pacta, dispositiones, atque donationes inter vivos, *mortis causa factas*, * quod si quis extendere velit etiam ad testamentarias voluntates, casusque *per accidens* inde fluentes, næ is immensa legum naturalium mole Genus humanum obruet, id quod inconveniens esse alibi sat declaravimus (a).

Ad primam illationem eadem est responsio: cum enim hoc præjudicium hæredum eveniat *mere per accidens*, scilicet ex neglectu juris civilis per testatorum, vel etiam hæredum incuriam, insuperhabito horum bono privato, jus Gentium satis curat *bonum commune*, ne bona sint quasi derelicta, assistendo hæredibus ab intestato, ita ut ad bonum publicum nullatenus opus sit jure naturali. Atque hoc ipsum juxta Adversarios verum est, siquidem ejusmodi testamenta deducantur ad forum contentiosum, cum neque tunc hæredibus suffragari possit *titulus ex jure naturali*, quem adstruunt, sed cum eorum præjudicio jus Gentium bona attribuat succedentibus ab intestato. Quo ad alteram probationem *tota difficultas* videtur recidere ad hoc, quod *in casu adeundæ vel aditæ hæreditatis ex testamento imperfecto, neque deducto ad forum judiciale*, hæredes obligarentur in conscientia, *per defectum justi tituli*, ultro relinquere hæreditatem successoribus ab intestato, quod videtur *durum etiam pro conscientiis timoratis*. Sed ad hoc ℞. 1. Ejusmodi casum esse *satis rarum in praxi*, cum testamenta, præcipue si adsint successores ab intestato, *ordinarie* cognosci, & legitimari a Magistratu debeant, ut adeo videretur *durum*, jus naturale, quod non spectat *nisi bonum humano Generi absolute debitum*, *ac necessarium*, ad talem casum *privatum*, *per accidens* emergentem, nec nisi ex incuria propria hæredibus *præjudiciosum*, extendere, uti jam diximus, & *velut juris naturalis indoli penitus adversum*, in prima parte argumentis pluribus ostendimus. Sed quia *ob aliquorum scrupulos* hæc instantia meretur *solidius* dissolvi, ℞. 2. In tali casu nullam apparere solidam difficultatem. Nam, *abstrahendo a principiis Probabilismi reflexis, timoratæ conscientiæ facile applicandis*, cum per nostram sententiam, etsi

* Hanc in rem non male differit Puffendorfius L. 4. de J. N. & G. c. 10. §. 5. saltem, ut apparet, & a nobis exponi potest, cum ait: Cæterum uti nemo facile adseruerit, *juri naturæ repugnare*, ut quis possit de rebus suis disponere eo tempore, quo Dominus est, & effectum conferre in tempus, quo futurus Dominus non sit (intellige efficacia juri civili relicta) ita ut hoc *ex dominii natura*, necessaria aliqua ratione resultet, haud quidquam apparet. Equidem hoc *ex natura dominii* fluit, ut quis vivus in rem suam alicui vivo jus conferat, quod non extinguatur, extincto licet eo, qui illud constituit, quippe cum illud jus in vivente altero hæreat. Nam cum *efficiens*, & *effectum* sint entia separata, illo extincto, hoc non statim extingui necessum est, adeoque uti quis rem suam vivus plene in alterum potest transferre, cujus dominium hic non amittat mortuo eo, abs quo idem fuit acceptum; ita nil impedit, quo minus quis dominium rei suæ in alium transferre possit, recepto tamen sibi certo in eam rem jure, quo ad in vivis fuerit. Ita ille.

(a) P. 1. Tit. 2. f. 634. & passim per decursum.

etsi *notabiliter* (ut judicamus) *probabiliorem*, oppositæ opinionis probabilitatem *veram* velimus neutiquam elisam, abstrahendo, inquam, a talibus principiis, *etiam in nostris principiis directis*, suppetit titulus justus retinendæ hæreditatis in ejusmodi casu testamenti imperfecti, *saltem in foro conscientiæ, & ante sententiam judicis*. Siquidem cum *Lessio*, & teste *Joanne Christophoro Schambogen* (a) *cum communi Theologorum*, tenemus, *solemnitates*, ac sic dictos *apices*, testamentis perfectis a civili jure inductos, non esse de testamenti *forma substantiali*, sed solummodo *de probatoria*, adeoque si aliunde constat *de voluntate absoluta* testatoris defuncti, eidem hæres in conscientia accommodare quo ad onerosa se debeat, adeoque & quo ad favorabilia accommodare se possit, titulo justo suppetente vel *ex jure civili*, quod ante sententiam Judicis, in tali casu, assistit testamento imperfecto, vel saltem *titulo honestatis, & debiti cujusdam moralis*, uti ipse fatetur *Covarruvias*, etsi hac ex parte contrarius. Inter rationes alias assignatur, & hæc, quod solemnitates testamentariæ sint ad vitandas solummodo fraudes requisitæ, §. 4. h. t. quæ, si de testatoris voluntate certa constet, cessant saltem ante sententiam Judicis. Item: quod hæredes ab intestato hæreditatem habere debeant, provenit ex tacita & præsumpta defuncti voluntate: atqui hæc præsumptio, adveniente veritate, si de alia voluntate constet, cessat saltem ante sententiam Judicis (b).

Unde non satisfacit *Grotius* (c), cum ait: *dato dominio testamentum; quo ad substantiam, est juris naturalis; quo ad formam juris civilis*: cui pridem dubia, nec immerito, movit *Puffendorfius* (d). *Grotii* partes tenent plures cum *Baclero* (e); ex RR. Clariss. PP. *Schmier & Bocken* (f), qui superaddit & hanc quoque rationem. Quod testamentaria facultas in lege *duodecim tabularum, omnium prima*, non sit inducta, sed *confirmata*, supponendo eam ex jure anteriore, *utique naturali*. Immo cur non immediatius ex jure Gentium? Sed lex duodecim tabularum *prima* haud fuit ex positivis, sed *prima* ex publica forsan solemnitate promulgationis, de qua constat. Rursus ait: quod eadem facultas per *Constantinum* deducatur ex ratione naturali (g). Sit: etiam jus positivum, *ratione naturali*, non destituitur: & licet *æquitas naturalis* firmet voluntatem translati dominii inter vivos, *speciali tamen favore* firmare nequit ultimam voluntatem, quia dominio destitutam, ut adeo neque *jus naturæ conditionatum* (siquidem supponatur *) evinci possit, quod nempe stringat, *donec jure positivo pro rerum exigentia, hoc, illove casu fuerit constitutum*.

Quæritur IV. Quid tenendum de altero modo, acquirendi dominii derivativo, scilicet per legem præscriptionis, respectu juris naturæ ac Gentium?

℞. I. Etsi *usucapio & præscriptio* non raro Authoribus idem sonent, utramque tamen recte distinguit *Puffendorfius*, ideo hic nominatus, quod contra illum hic, uti & alibi, specialius agamus (h), dum ait: *usucapio* dicitur, dum *res usu, aut diuturna possessione capitur, atque acquiritur: exceptio* autem, qua prior Dominus, *post usucapionem completam*, a possessore repellitur, *præscriptio* *Per præscriptionem.*

 appel-

(a) In instit. Juris L. 2. tit. 10. f. m. 300. edit. A. 1727.
(b) Videri potest *Schambogen* l. c. a. f. 298.
(c) L. 2. de J. B. & P. c. 6. n. 14.
(d) L. 4. de J. N. & G. c. 10. §. 4. f. m. [illegible]6.
(e) In notis ad Grotium L. c.
(f) Commentar. in jus Can. T. 2. L. 3. Tit. 26. §. 1. f. m. 333.
(g) L. 1. Cod. de SS. Eccles. *Nihil est, quod magis hominibus debeatur, quam ut supremæ voluntatis, post quod aliud velle non possint, liber sit stylus, & licitum, quod iterum non redit, arbitrium.*
* Nam f. 337. ait Author: *Juri naturali, minimum permissivo, ante juris humani concessionem, ultimas voluntates adscribi posse*, qua in re non refragamur, eo tamen sensu, quod jus naturæ *permittat*, ut ultimæ voluntates *efficaciam* a jure humano accipiant.
(h) De J. N. L. 4. c. 12. §. 2.

appellatur, nihilque aliud est, quam *modus acquirendi, quo jus, vel liberationem a jure, temporis privilegio, nanciscimur*. Difficultatis cardo in eo vertitur; an solo jure civili, an jure Gentium, vel etiam Naturæ nitatur? Circa quod

Quæ quo ad formam modernam juris mere civilis; ℞. II. Titulus usucapionis, atque præscriptionis, *quo ad præsentem formam in specie, est juris mere civilis*. *Patet*: nam determinatio quantitatis in tempore, qualitatis in bona fide &c. aliam originem habere nequit, nisi civilem; jure naturali, vel Gentium ejusmodi minutias non attendente.

Quo ad originem atque substantiam non est juris naturalis, ℞. III. *Titulus usucapionis, atque præscriptionis in genere, seu quo ad originem & substantiam, non est juris naturalis, nisi mere negativi. Ratio est*: Quia, uti ipsa rerum proprietas, ita & modus acquirendæ, seu transferendæ proprietatis, *determinate per præscriptionem*, nec *positive exigitur*, nec etiam *positive repugnat* amori, societati humanæ *naturaliter debito*, hoc est, ad felicitatem, eidem propriam, *absolute necessario*. Siquidem ad hunc finem, *simpliciter spectatum*, etiam supposita rerum divisione, perinde est, sive per modum occupationis rei derelictæ, sive per modum præscriptionis, sive per alium acquiri, atque transferri dominium queat, quæ omnia jus naturæ, tanquam juri Gentium, ac positivo propria, commodiusque disponenda relinquit. Unde, cum alibi diximus (a), præscriptionem esse *juris naturæ*, in sensu eorum vulgari locuti sumus, qui jus naturæ, *secundarium*, ut appellant, cum jure Gentium confundunt.

Sed Gentium. ℞. IV. *Idem titulus, quo ad originem & substantiam spectatus, & præcisus a certis temporum punctis, probabilius est juris Gentium*.

P. Assertum 1. Juris Gentium, proprie talis, esse dicitur, quod fluit *ex ordinatione rationis, longævo Populorum usu, Deoque societatis humanæ Gubernatore firmata, ad communem Gentium felicitatem*: tale quid est titulus usucapionis, atque præscriptionis: ergo est juris Gentium, proprie talis. *Min. P.* Sine hoc titulo, inter liberas Gentes, *respectu ditionum, quas possident*, nulla haberetur sat secura proprietas stabilisque possessio; pax & quies Reipublicæ diu, vel semper conservari haud posset; adeoque, incertis dominiis, nullus litium, bellorumque finis foret: ergo hic titulus, juris Gentium, sit oportet. *Ant. Patet*: nam ad securam possessionem ditionum sæpe alius titulus, repellendis prætensionibus sufficiens, proferri nequit: non titulus belli, cujus plerumque justitia *dubia*; non occupatio ex derelictione solum *præsumpta*; non pacta, transactiones, donationes &c. quarum valor sæpe *incertus*, monumenta non satis authentica, immo injuria temporum communiter jam consumpta &c. Sic constat, plurima Regna & ditiones, quæ olim Imperio *Romano-Germanico* erant *certo* subjecta, hodie avulsa, nullo alio titulo, *saltem certo* suppetente, nisi quem affert *Didacus Saavedra* (b): *pro omnibus, quotquot sunt, Regnis, hodie communi Populi consensu, immemorialis possessio militat*. Rationem addit: *Toto Orbe penitus exulare deberet pax, si, coram tribunali temporis, Regna atque dominia legitimum, quo nituntur, titulum non reddidissent. Vix enim Gens ulla, quæ a se ipsa acceperit supremam potestatem, illamque ab alia potentiore mutuata non sit, poterit reperiri*. Unde *Ludovicus Gonzaga* opposuit *Henrico, Galliæ* Regi (c): *Principes, si rogentur, quo titulo tot Provincias possideant, aliud, quod respondeant, non habere, quam eas antea a Parentibus accepisse; & si lex sit, ut Principes, quæ a Majoribus usurpata possident, restituere teneantur, ad summas angustias plerosque, qui nunc late regnant, redactum iri*. Unde jam dudum *Jephte jus Israelitarum* contra *Ammonitas* in certas terras ex possessione, adeoque temporis longissimi præscriptione, defendit. Unde, cum elapso sæculo per

(a) in Coll. Hist. P. VIII. Q. 12.
(b) Apud *Ackelium* de præscript. immem. c. 1. Th. 15.
(c) In præfat. ad coronam *Gothicam*.

per famosas cameras reunionum (a) *Gallia* multas ditiones *Alsaticas* sibi jure avito debitas, conquireret, non aliud scutum opposuere Imperii Status, nisi *titulum præscriptionis*, dicentes: *iniquum fore, Status immemoriali, & plurium seculorum possessioni innixos, ad editionem titulorum suorum, contra omnia jura, cogere; hoc enim modo totius Orbis possessiones & rerum dominia incerta reddi* (b). Sic, cum fluente etiamnum sæculo ditiones quædam Apostolicæ sedis, velut Imperio male ereptæ, impeterentur, Purpurati *in præcipuum titulum, longam possessionem, diuturnitatem temporis* (c), adeoque titulum præscriptionis, jure Gentium stabilitum, opposuere: quem in sensum jam prius rectissime scripsit *C. Bellarminus* (d): *Etiamsi nihil* (donationum scilicet Cæsarearum respectu ditionum Apostolicæ sedis) *extaret, abunde sufficeret octingentorum annorum præscriptio. Nam etiam Regna, & Imperia, per latrocinium acquisita, tandem longo tempore fiunt legitima. Alioquin enim, quo jure Julius Cæsar occupavit Romanum Imperium? Et tamen tempore Tiberii ait Christus: reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari. Quo jure Franci Galliam, Saxones Britanniam, Gothi Hispaniam invaserunt? Et tamen hoc tempore Regna, ab illis constituta, quis illegitima diceret?*

P. *Assertum* 2. Quod ab antiquo receptum fuit per plerasque Gentes; velut legitimum, rationi conforme, & necessitate exigente inductum, illud recte censetur esse *juris Gentium*, præcipue, si quæ opponi solent, velut minus efficacia, facile solvi possint: Atqui ditionum translatio, *titulo præscriptionis* innixa, est recepti juris apud Populos. *Min.* colligitur partim ex sensu Gentium supra allato, quem firmant cum *Suarezio* (e) non contemnendi Scriptores, quos allegat Clariss. P. *Schmier* (f), partim ex dissolutione replicarum.

℟. V. *Quæ nostro asserto opponi solent, inefficacia sunt.*

Nil obstantibus oppositis momentis.

Replicant 1. Per præscriptionem, *Gentium jure fundatam*; tantum abest, ut obtineatur *finis intentus*, hoc est, *bonum Regnorum*, in tranquillitate publica, securaque ditionum proprietate situm, ut potius *malum publicum*, per plures dissensiones, ac lites, orietur: ergo ruit nostrum fundamentum. A. P. Jus Gentium nec *tempus*, nec *possessionem*, nec *titulum*, aliaque ad præscriptionem requisita, determinat; determinatio civilis per Gentes liberas non attenditur; arbitrium Prudentum iret in tot sententias, quot capita, &, etsi uniforme foret, liberas Gentes haud necessario stringeret: ergo, *incerto titulo præscriptionis*, incerta manerent dominia infestationi, litibusque obnoxia, potiusque intentum oppositum mali publici evinceret.

℟. N. A. Ad P. Jus Gentium nec determinat tempus, nec alia *juxta præsentem formam & usum*, a jure civili requisita. C. Nec determinat tempus, nec *alia, ad formam & usum Gentium communem* necessaria. N. A. Et suppositum, quod hic *præscriptionis* vocabulo utamur in sensu civili, communiter usitato, *pro acquisitione dominii, vel juris alieni; extinctione per continuationem possessionis tempore ac modo, a lege civili definito* (g): sed hoc vocabulum sumimus *pro modo acquirendi dominii, quo jus, vel liberatio a jure, temporis privilegio, in genere loquendo, obtineri potest*. Et in hoc sensu *jus Gentium* determinat *tempus immemoriale*, cuivis notum: pro titulo *possessionem bonæ fidei*, utpote in rei derelictione tacita, vel præsumpta fundatam: quod requisitum *bonæ fidei*, jure Gentium satis constat, cum manifestum sit per se, nullam rem *mala fide* possideri.

(a) Videantur Coll. Hist. P. II.
(b) Anno 1680. in comitiis *Ratisbon.* apud *Londorpium* Tom. 11. f. 81.
(c) In litteris datis a. 1708. 12. *Augusti*.
(d) L. 1. de Rom. Pont. c. 9.
(e) In defens. fidei Cath. L. 3. c. 2. n. 10. in S. de LL. l. 8. c. 34. n. 10.
(f) In Jurisp. publ. L. 2. c. 2. sect. 3. n. 126. f. m. 106.
(g) L. 3. ff. de usurp. & usucap.

Replicant 2. Vel titulus usucapionis & præscriptionis dicitur juris Gentium *immediate*, ut est *in se*: vel *mediate*, ut est fundatus in *occupatione rei quasi derelictæ*: prius est *insufficiens* ob defectum bonæ fidei; posterius *superfluum*, cum absque titulo præscriptionis, *rei derelictio*, ejusque *præsumptio*, Gentibus sufficiat ad finem intentum. *Confirmatur*. Per solum titulum *derelictionis præsumptæ* habetur pax, & tranquillitas publica; præcavetur incertis dominiis, litibusque inter Gentes: ergo titulus præscriptionis haud necessarius.

A. P. Titulus *derelictionis præsumptæ* servit Gentibus, Principibusque supremis *per modum exceptionis*, quam *bona fide* opponere possunt in casu diuturnæ & pacificæ possessionis, hæc namque possessio facit, quod *melior sit conditio possidentis*, sic ut, *stante dubio*, re sic possessa spoliari nequeat, usquedum pars adversa idoneis argumentis ostendat, ditionem a se nunquam derelictam, vel abdicatam: ergo.

℞. N. *Min.* Ad P. Dico: præscriptionem esse juris Gentium *immediate in se*, *utpote medium necessarium ad bonorum & jurium certitudinem*, *pacemque inter Gentes conservandam*. Et licet ex derelictione præsumpta supponatur bona fides, ad usucapionem requisita, per solam tamen præscriptionem, seu possessionem immemorabilem, jure Gentium, acquiritur dominium certum cum extinctione omnimoda alieni juris. Inde non male hac ex parte *Puffendorfius* (a): Nobis omnino videtur, usucapionem, prout abstrahit a punctis temporum, per leges civiles designatis, esse *velut appendicem*, & *consectarium dominii rerum*, adeoque, cum dominia introducerentur, id quoque pacis causa placuisse, ut qui aliquid, neque vi, neque clam, neque precario, suo nomine, possideret, tantisper Dominus præsumeretur, quo ad ab altero contrarium probaretur. Qui autem *per longissimum temporis spatium*, per quod nemo, mediocriter diligens, rem suam negligere creditur, quid bona fide possederit, suum petitorem (præscriptionis jure) plane posset repellere, quia non citius rem suam vindicatam iverit. Ita ille.

Alterum membrum D. Absque titulo præscriptionis, rei derelictio, *vere talis*, sufficit ad finem, a Gentibus intentum, hoc est, *ad pacem stabilem*, *ditionum dominia certa*. C. Derelictio solum *æquivalenter talis*, seu *tacita*, atque *præsumpta*, N. A. Et C. Derelictio *vere talis* est, qua res proprie derelinquitur, sic ut, absque intercapedine longioris possessionis, ex jure naturali permissivo, Gentiumque formali, primo occupanti, *proprietas certa* acquiratur. Contra *usucapio* est, qua res occupatur bona fide, *ob derelictionem præsumptam*, cum jure tamen exceptionis in contrarium, *sic ut præsumptio cedat veritati*. *Præscriptio est*, qua res acquiritur, per derelictionem præsumptam usucapta, sic ut, titulo quietæ possessionis, per immemoriale tempus continuatæ, rei dominium tam plenum acquiratur, ut etiam omnis exceptio repellatur. Sane sicut per occupationem rei, *vere derelictæ*, aliquis fit rei Dominus stabilis: ita per usucapionem rei, *æquivalenter derelictæ*, accedente temporis immemorialis possessione per præscriptionem, jure Gentium firmatam, aliquis, insuperhabita omni prætensione opposita evadit possessor *certus & imperturbabilis*. Unde

Ad confirmationem negatur suppositum, quod titulus derelictionis, meræ præsumptæ, *sufficiat absolute*, ne dicam *æque* ac præscriptio, ad finem a Gentibus intentum, seu ad pacem publicam, certaque dominia inter Principes supremos. Siquidem ex confessione propria Adversariorum (b), etsi huic derelictioni præsumptæ accedat possessio, quantumcunque diuturna, plus

(a) De J. N. & G. c. 12. §. 9. f. m. 415.
(b) Quos inter P. Ant. Soll. de præscript. P. 3. c. 1. §. 3. f. m. 27.

plus non acquiritur, *quam conditio melior possidentis*, salvo jure excipientis, *qui si reclamet, & protestetur contra possessionem idoneis argumentis, præsumptio veritati cedere deberet*. Immo etsi, per immemorialis temporis possessionem, *magna foret præsumptio* factæ derelictionis, non tamen esset præsumptio *juris de jure, seu exclusiva contrariæ præsumptionis*, adeoque jus possessionis *certum* non faceret. Unde non præciderentur lites, nec tranquillitas stabilis haberetur, sed per prætensiones annosas, immo & violenta remedia, dominia labefactari, & pax publica inter Gentes turbari posset.

Replicant 3. *Præscriptio*, & *derelictio* sunt tituli penitus diversi; hæc enim fundatur in voluntate propria, rem deserente, illa in lege rei dominium transferente; hæc locum non habet in ignorante, habet illa; hæc est modus amittendi, illa acquirendi dominii, hæc non exigit bonam fidem, exigit illa, & sic de aliis: ergo male confunduntur. Item, etsi pro bono Gentium publico expediens foret ejusmodi modus transferendi dominii, non sequitur, quod detur: nam nequit probari ejusmodi pactum mutuum inter Gentes: immo teste *Ferdinando Vasquio*, moratissimæ Gentes, quales *Hispana*, *Gallica*, *Austriaca* &c. præscriptiones contra se nullas agnoscunt: neque credibile est, eas admissurum Imperatorem *Sinarum*, *Turcarum*, *Persarum*, etsi jus Legatorum omnes recipiant, ac agnoscant.

℞. Ad 1. Negando suppositum, quod hi duo tituli confundantur, nam præscriptio, *per derelictionem rei præsumptam*, non transfert dominium, sed *acquirit*, seu *habet* bonam fidem, *ut per possessionem temporis immemorialis* Gentium jure, dominium transferre possit. Immo quam maxime distinguimus utrumque titulum, dum derelictionem præsumptam, etiam accedente temporis longæva possessione, *ut sufficientem*, rejicimus, *utpote non exclusivam contrariæ præsumptionis*: contra possessionem immemorialem, in derelictione præsumpta fundatam, præscriptionem dicimus, & *ut exclusivam omnis contrariæ præsumptionis* adstruimus, ac dominii *vere* translativam, exigente Gentium necessitate, affirmamus. Unde & proprietates derelictionis præsumptæ & præscriptionis manent quam maxime discretæ, etsi negemus, derelictionem præsumptam etiam malæ fidei possessori suffragari posse, uti ait Clariss. *Sigismundus Stapfius*: derelictio enim præsumpta hoc ipso, *quia conjectura probabili fundata*, *elidit malam*, & inducit *bonam fidem*. Nos igitur non ferit censura clarissimi hujus Authoris, dum ait: *adversæ sententiæ Patronos scientiarum vocabula male confundere, dum derelictionem præsumptam præscriptionem; modum amittendi dominii modum acquirendi dominii appellant*.

Ad 2. Nos pacta mutua pro jure Gentium non requirimus; *usu longævo* hunc titulum præscriptionis inductum a Gentibus, satis ostendimus supra. *Vasquius* ex suo principio, manifeste falso, quo negat *alienationem ditionum omnem*, consequenter etiam negat titulum præscriptionis, quem *ut jure positivo inductum*, bene rejiciunt allegatæ Nationes; *ut jure Gentium fundatum*, si repudiarent, æque repudiarent titulum, derelictioni præsumptæ innixum, quod adversarii utique non admittent.

Replicant 4. Etiam subsidio præscriptionis, jus magis certum haberi nequit, ac beneficio derelictionis præsumptæ: ergo fundamentum allatum non tenet. A. P. Præscriptio, quantumvis immemorialis, ut subsistat, essentialiter requirit bonam fidem, * quæ aliunde non habetur, quam

* *Thomasius* in secundis curis L. 2. c. 10. n. 17. *de bona fide* rursus venditat paradoxa: *addendum*, inquit, quod sententia juris canonici, de requisito bonæ fidei etiam in præscriptione longissimi temporis, etsi videatur prima fronte pia, revera tamen turbat tranquillitatem humani Generis, cui valde interest, lites quascunque aliquando finiri, & dominia rerum aliquando esse in certo. Facile tamen Historiæ Ecclesiasticæ gnaro patet, quem usum prætexta hæc pietas attulerit Clero *Romano*, ut videlicet ejus ope potuerint vindicare omnia bona Ecclesiastica, quocunque modo alienata, & per immemoriale etiam tempus possessa, sub specie, quod possessores fuerint in mala fide, ut qui scire debuerint, bona Ecclesiastica non posse alienari.

quam ex præsumptione immemorialis possessionis: Jam sic: hæc præsumptio bonæ fidei non est *juris de jure*, sed admittit exceptionem, æque ac præsumptio derelictionis, orta ex tempore longævo: ergo præscriptionis subsidio jus certius haberi nequit.

Confirmatur. Nostra sententia redderet *inutilem* atque *frustraneum* art. 10. Capitulationis Cæsareæ *Carolinæ*, quo sese obligat Imperator, ad recuperandas omnes ditiones, jam pridem injuste ab Imperio decerptas; atqui hoc dici nequit. *Maj.* patet: nam, cum ex decursu tanti temporis, saltem in successoribus præsumatur bona fides, hæ ditiones forent, jure Gentium, præscriptæ, nulla prætensione Imperio suppetente: ergo *.

℞. Negando suppositum, quod post possessionem, immemoriali tempore pacatam, non elidatur omnis exceptio, etiam *ratione bonæ fidei* facienda, quæ non tantum ex præsumptione rei derelictæ redderetur difficulter trahenda in dubium, sed *jure Gentium* fieret certa, extra omne dubium, ac controversiam posita, etsi fors postmodum mala aliqua fides, per quoddam tempus habita, demonstrari posset.

Ad confirmationem negatur, articulum fore frustraneum: nam in illo Imperator non obligat sese ad recuperanda per immemorialis temporis quietam possessionem dudum præscripta, sed ad recuperanda *injuste alienata*, quorum possessio, hoc ipso obstante articulo, quieta nunquam fuit, nec esse potuit.

Replicant 5. Communissima, gravissimaque authoritas tum TT. tum sacri, profanique juris interpretum, *unanimi calculo*, præscriptionis originem *juri civili* in acceptis ferunt: pro jure Gentium stant respective pauci (a), *qui hanc quæstionem vel ex instituto non examinarunt*, *vel paucis absolverunt*. Jam sic: quando agitur de obligatione juris Gentium, non recedendum a communi, immo a communissima: quia talis, tantaque authoritas, in re juridica, sententiam facit moraliter certam, neque credibile plerosque, immo fere omnes, jus Gentium ignorare: ergo nostra sententia, saltem ob authoritatem oppositam deserenda. Ita nonnemo ex Recentissimis (b).

℞. 1. Clariss. P. *Franciscus Schmier* (c) pro sua, nostraque sententia, allegat *communem fere sensum*, *&* *consensum Scriptorum*, e quibus ibidem præter *Suarezium* nostrum (d), producit non paucos: cui ergo ex opposito testantibus commodanda fides? Nil definimus: id nobis compertum, ex nostræ sententiæ patronis eos, quos inspicere licuit, thesin hanc ex instituto, nec paucis adeo examinasse.

℞. 2. Nos quod spectat, authoritati, tanquam *argumento extrinseco*, & *a posteriori*, ut par est, deferimus; sed in materia juris naturæ, & Gentium non nisi in defectu *rationis intrinsecæ*, seu *a priori*: non enim Naturæ, Gentiumque jura, *ex judicio Authorum*, sed ex necessitate, & ratione intrinseca, definienda sunt: hæc autem hic minime deest, ut vidimus. Accedit, quod tota authoritas opposita niti videatur minus conveniente supposito, puta *termino præscriptionis*, *civiliter intellecto*, cum continuo urgeant, quod jure Gentium, nec *tempus*, nec *titulus* determinetur, quæ in sensu, Gentium usui accommodato, determinata esse sat declaravimus.

Replicant 6. Præsumi nequit, Gentes liberas in diminutionem suæ libertatis, vel Reges ac Principes in præjudicium regni proprii in usucapionis,

* Ita Clariss. *Sigismundus Stapfius* de J. N. & G. P. 2. c. un. §. 6. n. 6. f. m. 139.
(a) Quos inter Clariss. P. *Schmier*, & *Pichler*.
(b) P. Ant. Soil. S. J. l. c. f. m. 23.
(c) L. supra cit. n. 126. f. m. 103.
(d) In defens. fidei Cath. L. 3. c. 2. n. 20. ubi expresse ait, *Regna bona fide præscribi posse*, utique non jure civili, sed Gentium. Unde L. 8. de LL. c. 34. n. 10. solummodo *supponit tanquam notum, quod nulla præscriptio fit ex sola naturali lege*, ut adeo jus Gentium nullatenus excludat.

pionis, vel præscriptionis titulos unquam consensisse: ergo saltem non fundantur *in jure Gentium*. A. P. Nemo præsumendus est, *jus suum jactare*, aut ulla temporis longævitate vere derelinquere voluisse: ergo &c.

℞. D. A. Præsumi nequit, si tantum foret in diminutionem, ac præjudicium. C. A. Si etiam sit in emolumentum. N. A. & C. Sic iisdem titulis, longaque Imperantis patientia populus libertatem; Imperans possessionis suæ securitatem nancisci potest. Ad P. N. A. Nam præterquam quod, teste *Tiberio* (a), *magna Imperia magna sint onera*, certum est, & abdicationem libertatis penes Populum, & abdicationem potestatis, saltem cum Populi consensu, penes Principem esse. Jam sic: Qui per immemoriale tempus, nullo signo, actuve externo, *etsi potuerit*, ac etiam *debuerit*, jus suum prosequitur, sufficienter declarasse creditur, quod animo, vere rem dereliquerit, omneque dominium abdicarit: ergo jus cedit alteri Domino. A. Patet; quia *naturali præsumptione* quis creditur voluisse id, quod sufficienter declaravit (b), & sufficienter declarasse, quod nolit id, cujus tanto tempore nullam significationem edidit. C. Pariter liquet: nam quod sufficienter declaratum, id pro jure habendum est, cum societatis humanæ ratio non patiatur, actibus animi, sufficienter se declarantis, nullum esse effectum.

Replicant 7. Nequeunt determinari signa, quibus animus rem vere derelinquentis sufficienter colligatur, etsi in ejusmodi derelictione præsumpta fundatam dixerimus præscriptionem.

℞. N. A. Varia tam *positiva*, quam *negativa* proferunt Authores. *Nicolaus Hertius* assignat 1. Acquiescentiam tempore immemoriali, nulla unquam facta protestatione verbis vel factis, etsi fieri facile potuisset. 2. Nullam mentionem juris factam, etiam in pactis cum possessore altero initis: 3. Omissionem tituli, seu insignium, ditionis amissæ causa sibi competentium. 4. Titulum alteri datum appellando *Dominum regionis* absque restrictione. 5. Negata auxilia, cum ferri potuissent, & debuissent. *

Replicant 8. Si longa patientia Imperantis sufficit ad pariendam Populo libertatem, ut diximus, eodem jure vis & tyrannis, qua pleraque in suis exordiis parta fuere Imperia, sufficiet ad recuperandam Populo libertatem: ergo subditis licebit pro libitu jugum excutere, & libertatem pristinam vindicare. A. Patet: nam nihil tam *naturale*, quam ut eodem vinculo dissolvi queant omnia, quo colligata sunt.

℞. N. A. Quod *Wilhelmus Beckerus* recte dicit esse *thesin seditiosam*: Disparitatis ratio est, quia Imperia, etsi vi parta, ex tacito Populi assensu jus tandem firmum, atque robur accipiunt, adeo ut qui tale imperium obtinenti se opposuerit, pro rebelli habendus sit.

Replicant 9. Si præscriptio est *juris Gentium*, poterit præscribi a Principe contra libertatem Populi pro summa potestate: ergo pari jure præscribi a Populo poterit contra potestatem Principis summam pro libertate: sequela est falsa: ergo &c. *Min. P. a Grotio* 1. Quia subditus, utpote subditus, est *subjectum* incapax Majestatis. 2. Quia Majestas est *objectum* incapax præscriptionis, utpote extra commercium. 3. Quia adesse nequit *bona fides* in subditis, quales ignorare se nequeunt. 4. Quia adesse nequit *titulus*, Imperii translativus in præscribentes, utpote *conditione subditos*. 5. Quia jus nequit esse *causa efficiens* Imperiorum, utpote quæ nec auferre potest, nec tradere. 6. Quia deest *effectus*, puta plenum dominium, quod in Imperium dari negant AA. 7. Quia deest *finis*, certa possessio Regni, quam penes Principem esse, certum est.

℞. C.

(a) Apud *Tacitum* L. 1. Annal. c. 1.
(b) LL. *abeo* ff. de pactis. L. *recusari* ff. de acquir. vel amitt. hæredit.
* Plura signa recenset Clariss. P. *Schmier*.

℞. C. Sequelam ob rationes allatas supra. Nam constat, non unius Reipublicæ usu, quod a regimine Monarchico sese sensim, tractuque temporis immemoriali, exemerint, translato, in Optimates vel Populum dominio, quibus litem movere, quid aliud esset, quam publicam pacem evertere, & bella suscitare? *Min. subs. Dist.* Sequela est *Grotio* falsa, *consequenter* ad ejus doctrinam. N. *Inconsequenter*. C. Ipsemet concedit, quod longa patientia Principis Populo sufficere possit ad pariendam libertatem *ex derelictione Imperii præsumpta* (a): cur ergo sufficere non possit ex præscriptione, *saltem fundata* in *derelictione præsumpta?* P. D. Et hæ exceptiones pugnant contra jus præscriptionis, consideratæ *secundum jus civile Romanum*. C. Consideratæ *secundum Gentium*. N. Unde *ad* 1. Saltem subditus, *qui talis*, seu ut definit esse subditus, est subjectum capax Majestatis. *Ad* 2. Majestas est objectum alienabile: ergo est præscribibile, saltem ex titulo derelictionis; neque est extra commercium *quo ad modum*. *Ad* 3. Haberi poterit *bona fides*; V. G. Si Rex deserat subditos, si negligat, Rectorem petenti non respondeat, auxilia ferre vel nolit, vel non valeat. *Ad* 4. Titulum suppeditat præscriptio, fundata saltem in præsumpta derelictione Imperii, cujus, sic derelicti, sunt capaces subditi, *ampliative* sumpti, utpote existentes in possessione naturalis libertatis, ac jurium Majestatis, immemoriali tempore exercitæ. *Ad* 5. D. Jus *civile* nequit esse causa C. Jus Gentium, vel Divinum nequit esse causa, *quo ad modum* consequendi potestatem summam, atque Imperium. N. *Ad* 6. Si in Regnis, non patrimonialibus, seu *successione*, seu *electione*, acquiri potest dominium plenum; acquiri pariter poterit *præscriptione:* quod si solummodo usus fructus, Doctorum calculo, obtinetur, id ipsum præstabit *præscriptio*, nec alius effectus requiretur. *Ad* 7. In casu præscriptionis longævæ contra Principem, certum non est, Potestatem summam esse penes ipsum, sed ipsa præscriptio eandem Populo reddit certam.

Ditiones & Regna sunt alienabilia, variis titulis.

Quæritur V. An ditiones & Regna sint absolute alienabilia.

℞. I. *Affirmative*. P. Ditiones & Regna Populis subjectis, *titulo præscriptionis*, jure Gentium fundato esse alienabilia, vidimus: jure belli, seu titulo emptionis, donationis, permutationis, cessionis, aliisque contractibus, a potestatem habente legitime factis, esse & Naturæ & Gentium jure alienabilia, demonstrat communis omnium Gentium usus, sensus atque consensus, rationibus oppositis nil evincentibus: ergo &c. Unde

℞. II. *Fundamenta, quibus nonnulli cum Ferdinando Vasquio* (b) *alienationem Regnorum ac ditionum cum populis subjectis absolute rejiciunt, non videri sat solida.*

Dicunt 1. Nulla alienatio, respectu ditionum, vel Regni, absque consensu Populi, competit Principi, teste *Baldo* (c): ergo &c. A. P. Quia dominii universalis jura non ad Regem, sed Regnum spectant: neque præsumi potest, translato dominio, concessa a Populo potestas, *vel mutilandi Regni*, *vel alienandi ex toto*.

℞. D. A. In regno patrimoniali, vel respectu ditionum patrimonialium N. A. In regno non patrimoniali, quod *lege* vel *electione populi* defertur. C. A. In hoc siquidem Populus contra voluntatem haud tenetur aliis, quam quibus *electione*, vel *successione* collatum est imperium, obtemperare Authore *Grotio*.

Ad P. D. Jura dominii universalis ad Regnum spectant *in Regno Democratico*, *Aristocratico*, vel *non mere Monarchico*, sed Regni legibus circumscripto Tr. In Regno *herili* vel etiam *mere Monarchico*, ubi a solius Principis arbitrio cun-

cta

(a) L. 2. de Jure belli c. 4. §. 14. n.2.
(b) Illustr. Controv. 3. L. 1. c. 4. n. 5. Item c.5.n. 3. & 4. Item L.2. c.51. n.28. ubi negat alienabilitatem ditionum titulo præscripticnis.
(c) In C. Intell. extrav. de Jurejur.

cta dependent. N. Sic in Imperio *Romano-Germanicó* alienationes ejusmodi, a tempore capitulationum, sunt restrictæ *ad consensum Electorum* (a), hodie ipsorum etiam Statuum (b): id quod *Hermes* extendit etiam ad alienationes modicas, *ne aperiatur aditus ad majores;* item ad alienationes conditionatas, & oppignorationes, *propter periculum relnitionis*, qua deficiente evaderent in absolutas. Contra in Regnis, justo bello partis, vel irrestricta Populi deditione traditis, plenoque proprietatis jure possessis, absoluta manet Regibus alienandi potestas. Sic *Darius* Regnum, bello partum, *Artaxerxi*; *Cyro* autem civitates legavit, *Justino* teste: sic *Salomon* viginti urbes, in terra *Gallilææ*, *Hiramo* tradidit (c), & sic de aliis.

Dicunt 2. Juxta *Vasquium* regia potestas est *mere* in commodum subditorum, administraria Regni, protectoria subditorum, bonorumque tutoria(d): ergo, sicuti tutor privatus immobilia pupilli bona alienare nequit sine Magistratus decreto (e), ita nec publicus. A. *quo ad* 1. *est Angelici* (f): *Regnum non est propter Regem, sed Rex propter Regnum* &c. *Quo ad* 2. Quia probari nequit, homines amplius a sua libertate, quam hoc pacto *protectionis & administrationis* conclusa est, recedere voluisse.

R. D. A. Omnis Regia potestas est *mere* in commodum subditorum. N. A. Potestas restricta per electionis, & Regni leges, *subd.* Est *primario* in commodum subditorum. C. Est *unice* in commodum subditorum. * N. A. & C. Replica videtur niti illa thesi, probabilius falsa, quod *Majestas sit penes Regnum, non Regem*. Accedit, quod, præterquam *Vasquii* assertio juxta *Conringium* (g) sit Reipublicæ ac Majestati periculosa, negari haud possit, dari etiam *imperia herilia*, in quibus Imperantium salus *per se*, & *primario*, *secundario*, & non nisi *per accidens* subditorum utilitas, etiam absque injustitia, quæritur, prout idem *Conringius* ex *Aristotele* (h) conatur ostendere. ** Unde D. C. Ergo alienare nil potest Tutor *publicus*, si per reservata Regni, instar *privati*, sit præpeditus. C. Secus. N. C. Et suppositum, quod talis foret Rex, & non potius *Vasallus Regni*, destitutus Regia potestate, seu Majestate, id quod de titulari quodam, non vero Rege vel Imperatore, dici potest.

Dicunt 3. Saltem in Regnis *non mere herilibus*, sed in populi commodum *principaliter* ordinatis, hoc est, in Regnis, quæ *electione* vel *successione* deferuntur, permissa non est ejusmodi alienatio Regni, seu ditionum *sine consensu populi*, vel etiam *partis alienandæ*: ergo &c. A. P. Illud non permissum Potestati summæ, quod præsumi nequit unquam esse a Populo concessum: atqui præsumi nequit concessa potestas alienandi Regni, ditionum, &c. *Min.* P. Omnis alienatio est Populo quam maxime noxia, teste *Vasquio*: ergo talis potestas præsumi nequit esse concessa.

R. D. A. Non est permissa sine consensu semper *expresso*. N. A. Sine consensu *saltem tacito*, vel *interpretativo*. Subd. Si nulla subsit necessitas, vel utilitas publica. C. Si subsit. N. A. & C. Distinctio supponit, cum *Grotio*, jus Regis, vel Regni in cives, *ex primæva voluntate coeuntium in talem Rempublicam*, metiendum esse: hæc autem sicut præsumi nequit in privatum præcise

(a) Capitul. *Carol.* V. art. 9. *Leopoldi* & *Josephi* 12. *Ohne Wissen, Willen, und Fulassung gemeldeter Chur Fürsten Samtlich.*
(b) Capit. *Carol.* VI. A. 10. *Ohne Wissen, Willen, und Fullassen des Chur Fürsten, Fürsten, und Stände &c.*
(c) L. 3. Regum c. 9. v. 11.
(d) L. 3. de Jure Reip.
(e) L. 1. c. de præced. Min. non alien.
(f) Vel alterius L. 2. de regim. Princ. c. 11.
* *Angelicus* ibidem ex *Aristotele*: *Ille legitimus est Rex, qui principaliter subditorum bonum intendit.*
(g) T. operum 3. f. m. 1021. n. 70. & T. 1. f. 267. n. 3.
(h) 1. Polit. 3. 4. & 5.
** Non dicimus, quod ejusmodi Regna *mere monarchica*, seu *herilia* sint ab Authore naturæ, seu jure naturæ *positivo*, sed *permissivo*: nam *immediate* procedunt a jure Gentium; *positive* etiam a jure belli, de quo infra.

cise commodum fuisse intenta, ut videtur tenere *Gabelius* (a); sic etiam censeri nequit, *omnimodo* Reipublicæ saluti fuisse obstricta, ut vult *Conringius* (b): *suo modo* tamen Reipublicæ commodo publico suum privatum subordinasse, naturalis ratio suadet. Sicut ergo civis ob civitatis salutem deseri potest, non tamen invitus hosti tradi, sic pars Regni alienari atque abscindi potest, non tamen invita subjici alterius potestati: Unde pars sic abscissa ab obligatione civili sui corporis erit soluta, & siquidem se defendere poterit contra potestatem alterius, poterit in libertate manere, aut novam civitatem erigere, ut recte observat D. *Staphius*. (c) Ad P. N. Illud suppositum *Vasquii*, quo statuit *omnem* alienationem esse populo noxiam, cum constet, non modo corpori salvando esse crebro pernecessariam, ac subin utilem; sed & alienatæ parti non semper incommodam, ac ingratam, uti exempla varia demonstrant.

Dicunt 4. Membrum corporis naturalis *ob bonum totius* abscindi potest *absolute*, immo & destrui: ergo & regnum, seu Provincia Regni, quod est corpus morale, *etiam invita*, non tantum abscindi, sed & alteri subjici poterit.

℞. C. A. N. C. & paritatem: Disparitatem innuit *Vitriarius*, cum dicit (d): partes *corporis moralis* non ita sunt sub suo corpore, ut partes corporis *naturalis*; hæ enim sine corporis vita vivere non possunt, & ideo in usum corporis recte abscinduntur; illæ sine suo corpore vivere interdum possunt, & est corpus voluntate contractum, ac propterea jus ejus in partes ex primæva voluntate metiendum est.

Dicunt 5. Ex dictis videtur sequi ditionem nullam *absolute* esse alienabilem; hoc est contra assertum supra positum: ergo &c. *Maj.* P. Alienatio juxta leges (e) est *actus, per quem transfertur dominium*, requirens non modo mutuum contrahentium consensum, sed & ipsam *extraditionem*. Jam sic: juxta dicta pars alienata absque consensu hujus partis proprio extradi nequit alteri Domino, sed restituitur potius, *jure naturæ*, primævæ libertati: ergo nequit *absolute alienari*.

℞. N. A. Ad P. D. Alienatio juxta leges *positivas* est actus requirens ipsam extraditionem. C. Juxta *jus naturale*. N. A. & C. Teste *Grotio* per sola pacta, naturali jure, transfertur dominium, & extraditio est *modus acquirendi*, seu *actus interveniens* in transferendo dominio. Ad alterum Tr. A. D. C. Ergo ejusmodi ditio nequit alienari *absolute* cum consensu eorum, qui alienantur, id quod *ordinarie* fit. N. C. Nequit alienari cum eorum dissensu, id quod est *extraordinarium*. *Subd.* Nequit alienari alienatione *positiva*, *physica*, per extraditionem completa, atque strictissima, sic, ut habeatur *jus in re*, & *ad rem*. C. C. Nequit alienari alienatione quasi *negativa*, seu *morali*, hoc est, nequit per remissionem sui juris separari a corpore, alienatione minus stricta, sic ut alteri parti, *saltem respectu corporis alienantis*, tribuatur jus *ad rem*, a communitate penitus jam separatam. N. C. Videri potest *Puffendorfius* (f). In quæstione nominis loqui licet, ut lubet, in qua haud dubie verum, quod si per translationem dominii intelligatur quoque *possessio physica*, requiratur extraditio.

Dicunt 6. Alienatio Regni, ditionum, &c. repugnat *libertati naturali*, & *primævæ intentioni* coeuntium in societatem civilem: ergo esse permissa nequit. A. P. Homines liberi reputantur *extra commercium*, & intentio coeuntium fuit *exclusivæ separationis* pro semper: ergo &c.

℞. N. A.

(a) Tom. *Conringii* 1. f. m. 268. litt. *B.* quem uti & *Puffendorfium* ac *Grotium* sequitur *Vitriarius* in instit. Juris Nat. & Gent. c. 6. n. 6. f. m. 145.
(b) L. c.
(c) De Majest. c. 3. §. 11.
(d) Inst. J. N. & G. c. 6. n. 7. f. m. 147.
(e) L. 1. c. de fundo dotis L. 67. ff. de contrahend. empt.
(f) De Jure Naturæ & Gentium L. 4. c. 9. n. 5. & seqq.

℞. N. A. Ad P. D. Reputantur esse extra commercium, in quantum sunt liberi; C. In quantum libertate sua vel se abdicarunt, vel saltem ad alterius quoque commoda restrinxerunt. N. Sic nascimur liberi, spectato statu naturali, & tamen liberum nobis est, libertate nos abdicare, & aliis in servitutem seu *naturalem*, seu *civilem*, committere: unde cives, etsi sint liberi *secundum se*, adeoque *extra commercium*, non tamen sunt liberi, in quantum, abdicata sponte libertate, alterius regimini, & totius corporis saluti, quodammodo se obligarunt. Unde sic obligati sicuti non sunt liberi, ita sunt *in humano commercio;* quamvis dum alienantur, proprie loquendo, non ipsi, sed potius *jus ipsos regendi* alienetur. Alterum etiam D. Intentio coeuntium fuit exclusiva separationis pro semper *absolute*. N. *Conditionate*, nisi necessitas vel utilitas publica totius, ad quem se *suo modo* obligarunt, aliud exigat.

Quaeritur IV. Quaenam, ex hactenus recensitis de origine dominii, fluunt in humanam societatem officia, Naturae vel saltem Gentium jure firmata? *Officia ex dominio acquisitio fluentia.*

℞. I. Officia, magis specialia, huc non spectant, universaliora sunt, 1. Quod dominio creaturarum non abutendum sit in contumeliam Creatoris, neque in praejudicium sui vel proximi. 2. Neminem in suo dominio esse turbandum. 3. Res inexhaustae utilitatis, nec proprietati ulli subjectae, inter primaevam communionem esse relinquendas. 4. Quidquid nullius est, primo occupanti cedendum. 5. Rebus, alieno dominio subjectis, citra voluntatem Domini regulariter, & excepto summae necessitatis casu, non utendum. 6. fidem in foederibus, pactis, & contractibus servandam, & sic de aliis.

℞. II. Tractant Acatholici Moralistae, quorum vestigia censurando persequimur, ut sunt *Grotii*, *Puffendorfii*, *Thomasii*, *Heineccii* &c. plura de rerum pretio, de contractibus, de modis, quibus solvuntur obligationes ex pactis, de interpretatione &c. quae hic, pluribus e causis, praetermittimus. Illas inter est 1. Quod hisce in capitibus, non ea, quae *juris naturae & Gentium*, sed quae *juris mere civilis* sunt, adducantur in medium, nos autem nonnisi institutiones juris naturae & Gentium profiteamur. 2. Quod Acatholici Scriptores in iis, quae juris civilis, sat emendati sint, ut adeo hic cesset scopi, nobis propositi, finis, qui est, Moralistas protestanticos a scoria repurgare, atque ad usum catholicum habiles reddere. 3. Quod, quae juris civilis, hisce in materiis, in orthodoxis, Jureconsultis passim multa eruditione jam prostent, & cuivis obvia sint.

INSTRUCTIO III. *Instructio 3.*

De Majestate. *De Majestate.*

§. I. *§. 1.*

De origine, natura, ac proprietatibus Majestatis. *Natura & origo Majestatis.*

Quaeritur I. Quid, quaenam proprietas, & divisio Majestatis? *Natura Majestatis.*

℞. I. Imperium summum, una voce, *Majestas* dicitur, estque; juxta *Stagyritam*, *summa in Civitatibus potestas* (a); *Oringensi* etiam *perpetua* (b); *Coccejo sacra*, *Deique vicaria potestas tuendi jura Civium atque Rempublicam:* *Arumaeo est potestas in subditos summa, perpetua, legibusque soluta, salutis publicae causa.*

(a) L. 3. Polit. c. 7.
(b) Disput. de Majestate, edita A. 1616.

causa. Clariss. P. *Francisco Schmier* definitur esse *facultas moralis*; *ab omni superiore independens*, *civitatem gubernandi*, *sive actiones civium dirigendi ad communem & publicam salutem*.

II. Exinde fluunt Majestatis variæ proprietates. 1. *Libertas plena* quo ad exteros: nam Principes summi, *respectu æqualium*, sunt in statu libertatis naturalis, quo ad ea, quæ jus naturæ concernunt. 2. *Carentia superioris* in terris, non enim ullius directioni, judicio, coactioni, aut pœnæ sese subjicere solent Principes summi, cum a solo Deo (abstrahendo a Principibus *Christianis*) dependere se asserant, quæ subordinatio ordinis est altioris. An fiduciarius nexus deroget huic potestati summæ, non eadem est Authorum sententia. Sunt, qui affirmant cum *Vitriario* & aliis (a). *Ratio est*: quia Princeps Vasallus Domino directo fidelitatem jurat, ejus judicium in causis feudalibus agnoscit; in casu feloniæ feudis exuitur &c. Sunt cum *Grotio* (b) & aliis, qui negant. *Ratio est:* quia solus titulus feudalis non fundat subjectionem, cum descendat *ex pacto*, neque *per se* obliget *ad homagium subjectionis*, sed *ad juramentum fidelitatis*. Unde sicut in privatis non demit jus libertatis naturalis; ita nec in Principibus jus libertatis civilis, sic ut iis salva sit potestas summa, & irrestricta in cives & subditos. In casu feloniæ cognitio est restricta ad solas causas feudales, & est *arbitrio*, quam *judicio*, similior. Ita illi: res non caret difficultate, cui judicium nostrum non interponimus. An Capitulationes derogent Majestati Imperatoriæ, fuse alibi disquisivimus, (c) & quia jus Imperii *privatum* tangunt, hic repetenda non ducimus. Illud sat contestatum, *obligationem clientelarem*, seu *jus protectionis*, nil officere potestati summæ, cum solummodo casum defensionis ex pacto superioritatem nullam respiciat *: uti alibi expressius evicimus contra *Conringii*, & aliorum Protestantium inania prorsus molimina, queis *Romanos* Pontifices, ditionesque Apostolicæ sedis, Imperatoribus, hoc titulo, *impertinenter* subjicere adlaborant **. 3. Proprietas est *exemptio a legibus positivis*, non tamen Divinis, naturalibus, & quæ sunt Gentium. Unde Reges nequaquam *exleges* sunt, & licet positivis legibus sese exsolvere *absolute* possint, non tamen possunt *pro libitu*, postulante *æquitate quadam naturali*, ut suo exemplo, quod æquum justumque, promoveant. Possunt insuper Successores Antecessorum actus irritos facere, ac leges ab iis latas abrogare, *absolute* loquendo, quia Successores eadem potestate pollent, qua Antecessores: uti ergo summitatem potestatis non destruit, quod illi voluntatem suam mutare, ac statuta revocare queant, ita nec eandem tollit, quod Successores Antecessorum placita immutare queant, uti habet *Grotius* (d). 4. Juxta plerosque Majestati propria est *perpetuitas*, eo quod *temporaria*, non tam summa, quam *vicaria*, atque *precaria* dicenda sit. Refragantur tamen nonnulli cum *Grotio* (e), si modo potestas revocabilis *non sit ad nutum*. *Ratio est:* quod tempus, uti nec mensura jurium privatorum, ita nec publicorum statui debeat, rerumque moralium natura ex operationibus desumenda sit. Ejusmodi exemplum Majestatis admittit *Vitriarius* (f) in Regno fidei commissario, ea lege delato, ut, si fidei committentis fratri,

---

(a) Instit. J. N. & G. L. 1. c. 3. §. 54.
(b) L. 1. c. 3. §. 23.
(c) In Coll. Hist. P. IV. Q. 3. f. 14.
* Ex recepto brocardico: *Schutz, und Schirms Gerechtigkeit gibt kein Obrigkeit.*
** Videantur Coll. Hist. P. IX. per totum.
(d) L. 1. c. 3. §. 7. n. 1.
(e) L. c. §. 11. n. 1.
(f) In Instit. J. N. & G. L. 1. c. 3.

tri, aut agnato nascatur filius, ipsi restituat Regnum: eo quod tale Regnum, Regnique potestas possideatur, & administretur *nomine proprio*, & *independenter ab alio*: actus enim personæ regentis nullius censuræ obnoxii sunt, & ubi fit restitutio, non intercedit vis, aut coactio superioris, sed restringit sola fides, tacito saltem pacto firmata. Ita illi. Loquere, ut placet. 5. Sunt, qui *indivisibilitatem*, veluti proprietatem essentialem, Majestati attribuunt: id quod in sensu, Majestatis eversivo, & quo ad aliqua certa jura, quæ parem adstruerent, sat contestatum. *In alio tamen sensu*, & quo ad quædam jura, facientia statum Reipublicæ mixtum, cum jam supra oppositam thesin dederimus, non est, cur pluribus hic evagemur.

℞. III. Dividitur potestas summa 1. *In absolutam* & *limitatam*. Illa nulla conventione, aut conditione restringitur, uti ista, saltem *quo ad usum* & *exercitium* potestatis summæ, qualem in Imperio *Romano-Germanico* vigere, prolixiore paraphrasi, alibi demonstravimus (a). 2. In *patrimonialem* & *non patrimonialem*: illa habetur pleno & absoluto jure proprietatis, non ista: exemplum prioris est in Regno acquisito jure belli, statu democratico &c. posterioris in Regno, per legem delato. 3. In *civilem* & *herilem*: illa *primario* tendit in utilitatem subditorum, hæc vero *primario*, etsi non *unice* in commodum Imperantis. 4. *In electivam* & *successivam*. 5. Denique juxta quosdam *in realem* & *personalem*; illa Imperio vel Regno, hæc Imperanti vel Regnanti competit, estque reali subordinata *: atque hanc divisionem *Lymnæi* defendunt ut indubitatam; *Sigismundi Stapfii ut manifesto falsam* rejiciunt. *Ratio* prioris opinionis est: quod Populus, conferendo potestatem Personæ, utilitatis, salutisque suæ intuitu, *realem* sibi naturali ratione reservet, nec *personalem* velit, nisi *ministram* Majestatis *realis*. *Ratio* posterioris est: Quod Majestas *personalis*, subordinata reali, *chymerica* sit, quia *summa*, & *non summa*, nec utilitati, nec saluti Reipublicæ commoda. Hæc retulisse satis ad scopum, nobis propositum (b). *Divisio.*

Quæritur II. *Quænam sit origo potestatis summæ?* *Origo remota.*

℞. I. Majestatis *originem primam*, eamque *fundamentalem*, esse Deum, sententia est omnium Authorum calculo roborata, & in sacris paginis manifeste asserta. *Patet*: nam apud Sapientem (c): ipse testatur Altissimus in hæc verba: *per me Reges regnant, & Legum conditores justa decernunt; per me Principes imperant, & Potentes decernunt justitiam. Ratio est*: quia, cum omnes in lucem prodeamus æquales, alteri in alterum potestas esse ut possit, is ordinarit, vel saltem permiserit, oportet, cui omnis natura subest. Accedit: quod jus vitæ & necis, etiam in nocentes, atque consentientes, absque supremo vitæ & necis arbitro Deo, nulli mortalium competat: inde forsan est, quod Principes supremi, Dei *Vicarii* ac *Ministri* audiant, seque *Dei gratia* imperare affirment.

℞. II. Circa Majestatis *originem proximam*, satis est contestatum 1. Quod potestas civilis summa, considerata *in se*, prout *in genere* notat *facultatem moralem gubernandi Rempublicam*, habeatur *immediate* a Deo. *Ratio est*: Quia haberi nequit ab hominibus, seu omnibus & singulis, seu singulis saltem Patribusfamilias: ergo haberi debet a Deo. A. *Patet*. Cum enim *Proxima in genere.*

(a) In Coll. Hist. P. IV. Q. 4. de forma Imperii *Romano-Germanici* f. 50. & seqq.
* De hac divisione *Bernardus Reineccius* Disp. inaugurali A. 1619. n. 4. Quidam Majestatem Imperii hanc *realem*, quæ in constituenda; & in *personalem*, quæ in administranda Republica consistit, dividunt: illam Reipublicæ coævam, & sub interregnis & alterationibus persistere; hanc temporalem, & cum persona extingui, dictitant.
(b) Fusiores sunt Clariss. P. *Francisc. Schmier*, *Stapfii*, *Puffendorfii*, *Besoldi*, *Lymnæi*.
(c) Proverb. 8. v. 15.

omnes & ſinguli, uti dictum, ſint ex natura ſua æquales, poteſtatem civilem neque habent in ſe, neque in alios. Patres vero familias non habent niſi poteſtatem mere œconomicam, * ut adeo nec ipſi politicam, qua carent in civitatem conferre queant. Satis conteſtatum eſt 2. Quod hæc poteſtas ſumma *in ſe*, ſeu *in genere* non procedat a Deo, *tanquam libero collatore*, ſic ut *ex mera liberalitate divina* ſit hominibus ſuperaddita. Quia alias ſola revelatione, non naturali ratione nobis poſſet eſſe cognita, uti habet *Suarezius*: quod neque ſit a Deo; præciſe *ut Authore naturæ*, *per ſe* loquendo, *& independenter* ab omni facto humano; quia *abſolute* neceſſaria non eſt naturæ humanæ, uti neceſſaria tamen eſt poteſtas patria; cum ipſa ſocietas civilis *immediate* deſcendat non a jure naturæ, ** ſed Gentium uti ſupra eſt declaratum.

In ſpecie. ℞. III. Illud utcunque controverſum, an Majeſtas *relative ſpectata*, ſeu reſpectu habitu ad ſubjectum, & quatenus *in ſpecie* reſidet penes *unum*, vel *plures*, ſit immediate a Deo, vel potius a communitate.

Juxta quoſdam immediate a Deo. Qui ſtatuunt cum *Joanne Marſilio* *** *Hornio* & aliis eſſe *immediate* a Deo, his ſeſe fulciunt rationum momentis. 1. Quia poteſtas ſumma, a communitate tanquam ſuperiore collata uni, vel pluribus, ab eodem poſſet denuo abrogari non ſine præjudicio Reipublicæ, cum ſuperior poteſtatem, inferiori collatam, ſemper revocare poſſit. Sed

℞. Oppoſitæ ſententiæ Patroni D. rationem. Poteſt revocare, *ſi revocabiliter* contulit, ſic ut conſtitutionis effectus maneat dependens a voluntate conſtituentis. C. *Si irrevocabiliter* contulit. N. Conſtitutio, quæ initio eſt *voluntatis*, ſortitur poſtea effectum *neceſſitatis*, uti patet in voluntaria ſervitute privata.

2. Quia poteſtas ſumma eſſe nequit penes communitatem, tanquam ſubjectum *immediatum*, niſi dependenter a Deo, ut Gubernatore ſupremo ſocietatis humanæ, in civiles ſtatus diviſæ: ergo a Communitate transferri non poſſet in *unum* vel *plures*, eſſetque forma Democratica, veluti a Deo conſtituta. Sed

℞. Adv. C. A. D. C. Transferri non poſſet in unum vel plures, ſi foret a Deo communicata *poſitive*, ut neceſſario exercenda a Communitate. C. C. Si tantum eſt communicata *negative* ſic ut a Communitate ſibi reſervari vel in unum, aut plures transferri poſſit. N. C. Inde licet Communitas ſit *ſubjectum immediatum* poteſtatis ſummæ, non tamen eſt ſubjectum a Deo *poſitive* determinatum pro exercitio poteſtatis ſummæ.

3. Quia ſacer textus ait: *non eſt poteſtas, niſi a Deo*, unde, teſte de *Marca* (a), Patres Concilii *Pariſienſis Ludovico* Imperatori declarant, Regnum non Deceſſoribus, ſed Deo ipſum debere dicentes: *quiſquis ex mortalibus temporaliter imperat, non ab hominibus, ſed a Deo ſibi commiſſum Regnum crederet*. Accedunt exempla *Saulis*, *Davidis*, qui a Deo *immediate* creati Reges, item *S. Mathiæ*, Pontificum *Romanorum*, ubi Eccleſia non applicat poteſtatem perſonis, ſed perſonas poteſtati. Sed

℞. Adv. Ad. 1. D. Non eſt poteſtas, niſi a Deo vel *immediate*, vel *mediate*.

---

* Unde non ſuffragamur *P. Tannero* in Defenſ. immunit. Eccleſiaſt. L. 2. c. 4. Ubi familiis adjudicat *ſupremum temporalis poteſtatis jus*, etiam *gladii*, uti affirmat c. 2. ſ. m. 221. quod a familiis transfundi aſſerit in Civitatem, ſic ut poteſtas civilis *immediate* a Deo ſit in ſolis familiis. Rationes in oppoſitum dedimus ſupra de poteſtate patria.

** Unde non aſſentimur Clariſſimo *Stapfio* de J. N. & G. P. 2. c. un. §. 2. in. 6. ſ. m. 86. ſupponenti, *quod Deus ſit author immediatus ſocietatis civilis*. 1. *Quia natura humanæ impreſſit appetitum ſocietatis humanæ*. 2. Quia homo juxta Philoſophum, *naturaliter animal ſociale politicum*, adſtipulante *Angelico*, *Auguſtino* apud *Tannerum* in Def. Eccleſ. libert. L. 2. c. 2. ſ. m. 220. quæ in ſenſu minus proprio, & latiore dicta eſſe, ſatis colligitur ex diſputatis ſupra.

*** Qui in propoſitione prima ſic ſtatuit: Poteſtas, *quam habent Principes ſæculares, imo & ipſe Pontifex, tanquam Princeps temporalis Statuum, & Provinciarum, quas poſſidet, eſt ipſis a Deo immediate, abſque ulla exceptione, conceſſa*.

(a) De concord. Sacerd. & Imp. L. 2. c. 2. n. 3.

mediate. C. Semper *immediate*. N. Neque absona est hæc distinctio, uti vult *Hornius*, quia Deus nihilosecius est *causa generalis* juxta illud principium generale: *quod primum est in unoquoque genere, illud est causa cæterorum*; immo & *causa est immediata* Majestatis *spectatæ in se*, etsi tantum sit mediata, *ut consideratæ* in ordine ad subjectum Majestatis determinatum. Inde recte *S. Chrysostomus* (a): *Non est potestas, nisi a Deo: quid dicis: ergo omnis Princeps a Deo constitutus est. Istud non dico. Non enim de quovis Principe mihi sermo nunc est, sed de re ipsa, id est, de ipsa potestate. Quod enim Principatus sint, quodque non simpliciter & temere cuncta feruntur, Divinæ sapientiæ opus esse dico. Propterea non dicit: non enim Princeps est, nisi a Deo; sed de re ipsa disserit, dicens: non est potestas, nisi a Deo*. Unde in eodem sensu Patres Synodi *Parisiensis* A. 829. locutos esse ex eo colligitur, quod suffecerit ad eorum scopum, si Reges intelligant, Regna non esse hæreditates Antecessorum, circa quas habeant absolutam potestatem disponendi; sed beneficium Dei, a Majoribus propagatum, & vel ideo juxta institutionem Divinam, Dei ipsius nomine ad salutem, & felicitatem civium administrandum.

Ad 2. Exempla *Saulis*, ac *Davidis* vel specialia sunt, ut non tam regulam probent, quam exceptionem a regula; vel ut monstrat *Suarezius* (b): Deus solummodo designavit personas, nec immediate contulit potestatem summam. Cum D. *Mathia*, & Pontificibus summis, nulla est paritas: nam Apostolica, & Pontificia potestas, utpote tota supernaturalis, & proveniens a Deo, *tanquam libero collatore*, antecedenter non Ecclesiæ, sed Capiti, ab Ecclesia designando, est collata, ut adeo non tantum *in se*, sed etiam in ordine *ad subjectum Monarchicum* fluat immediate *a Christo*, neque antecedenter ab Ecclesia limitari, minuive possit: totum oppositum contingit quo ad potestatem summam civilem, uti constat ex dictis (c).

℟. IV. Qui statuunt cum *Suarezio*, & eo teste *cum communi Theologorum, ac Juris consultorum*, potestatem civilem summam esse, in communitate *immediate a Deo, & hac mediante* in uno vel pluribus, his moventur argumentis. *Juxta alios immediate a Populo*

1. Authoritate, quam *Suarezius* noster dicit *communem* Theologorum, ac Jurisperitorum; *Toletus certam* cum Angelico, qui generatim ait, *dominium*, & *prælationem* (politicam) *introductam esse jure humano* (d). Cum S. *Augustino*, qui ait: *generale pactum est societatis humanæ obedire Regibus suis*. Cum *Dominico Soto*, *Covarruvia*, *Ludovico*, *Molina*, * C. *Bellarmino*, *Tannero*, & recentissime cum Clariss. *P. Schmier*, *Sigismundo Stapfio & aliis*.

2. Quia supposita, ex jure naturæ *negativo*, Gentiumque *positivo*, civitate, *simpliciter* necessarium est, ut illa sit sibi sufficiens ad existendum, hoc est, ad sui conservationem, defensionem, directionem, ac Jurisdictionem, ejusmodi corpori requisitam: ergo *competens* potestas, hoc est, *summa*, ex tali corpore fluit, *quasi proprietas, propria quarto modo*: ergo est juris naturæ, quæ non deficit in necessariis, adeoque fluit *immediate* a Deo tanquam Authore naturæ. Neque quis dicat, quod sic sit *mediate* tantum a Deo, quia *mediante lege naturæ*: nam cum jus naturæ sit *ordinatio ipsius Authoris naturæ*, authoritatem suam non habens ab homine, sed a Deo, etsi *mediante rationis dictamine* promulgetur, recte dicitur talis proprie-

 tas

(a) Hom. 23. in epist. ad Rom.
(b) In defens. fidei Cath. L. 2. c. 3. n. 5.
(c) Videatur *Suarezius* l. c. n. 13.
(d) 2. 2. Q. 10. a. 11.
* *Sotum*, *Molinam*, *Joannes Marsilius* pro se allegat, sed eos vindicat *Tannerus* in defens. Eccles. libert. L. 2. c. 1. f. m. 209. & c. 2. f. m. 224.

tas fluere *immediate* a Deo in civitatem, quia inter Deum dantem; & civitatem recipientem, *proprie loquendo*, nil mediat.

3. Quia, etsi *simpliciter* necesse sit, ut potestas summa sit in politico corpore *absolute*; non tamen *simpliciter* necesse est, ut sit determinate penes unum vel plures, hoc vel illo modo: ergo forma regiminis Democratica, Aristocratica, vel Monarchica non est juris *naturæ*, neque proprietas *naturalis immediate* fluens a Deo; sed est juris mere *humani*, proprietas quædam *moralis*, *immediate* manans, & a Populo. *Ant.* Constat: quia seu potestas civilis resideat penes unum, seu stet penes plures, civitati sua constat felicitas, ut ipsa monstrat experientia. Accedit, quod potestas civilis, *relate* considerata, prout est penes unum vel plures, dici haud possit, esse a Deo, *tanquam libero collatore*, cum ex Scriptura nil constat, etsi Reges dicantur regnare *gratia Dei*, ut supra dictum est. Ut nil dicatur, quod alias sequeretur, statum Monarchicum esse a Deo præceptum, adeoque a civitate non mutabilem, nec aliam formam antecedenter fuisse eligibilem; potestatem regiam in omnibus esse æqualem, cum iisdem proprietatibus durationis, aut successionis, & similibus &c. quæ utique sunt paradoxa, & evidenti experientiæ opposita.

Modus exercendæ potestatis, indeterminate sumptus, est a jure naturæ.

℞. V. Hæc ex aliena mente relata cupimus, eo quod nostrum suffragium nil conferre videatur ad scopum, operi huic propositum. Ex *Weizeneggero* tamen (a), *Tannero* (b), & aliis.

Addendum 1. Quod *modus aliquis* exercendæ potestatis summæ, communitati a Deo collatæ, seu quod *forma regiminis*, *indeterminate sumpta*, sit simpliciter necessaria, adeoque communitas, *naturæ jure*, sit obligata, exercitium potestatis supra se ipsam vel sibi reservare per regimen *Democraticum*, vel pluribus per *Aristocraticum*, vel uni *per Monarchicum*, vel per formam aliam quamcunque mixtam, regularem, aut irregularem in alios transferre. *Ratio est*: quia fieri non potest, ut Respublica, seu communitas admodum populosa, eo modo, quo *indiscriminatim*, & membris singulis *æqualiter communem* jure naturæ sortitur potestatem, eandem secundum se tota, omnimodam exerceat in partes singulas, cum non tantum singulorum consensum, *in singulis actibus*, exigere & exspectare, sed etiam maximam multitudinem in idem placitum convenire, facultatem humanæ conditionis excedat. Unde cum Communitate, *ut naturaliter habente potestatem summam*, confundi haud debet status Democraticus, *ut notat exercendæ potestatis specialem formam*, solo jure positivo inductam, qua nempe potestas summa sic est penes universitatem, ut obligatio parendi sit penes singulos; qua modus consultandi fit per comitia popularia, statuta vero per majoritatem votorum; qua Respublica, tanquam persona moralis, per numerosiorem partem repræsentata, deligit certos Magistratus, qui tanquam consules, Prætores, Vicarii potestatem summam Populi nomine exercent. Hinc cum *Suarezius* noster statum Democraticum *ex naturali institutione*, saltem *negativa*, seu *concessiva*, deducit *, eique ex naturæ jure quamdam prærogativam præ cæteris formis adjiciat, aliter non assentimur, nisi quod forma Democratica magis cæteris sit *naturalis*, hoc est, magis accedat ad statum naturalem, in quo *libertas*, & *æqualitas* insigniter elucent.

Adden-

(a) In differt. Jurid. polit. edita a. 1631. Ingolstadii c. 3. n. 4.
(b) Theol. Schol. t. 2. disp. 5. Dub. 1. n. 30.
* In defens. fidei Cathol. L. 3. c. 2. n. 8. & 9. ubi inter alia ait: At vero *Democratia* esse posset absque institutione positiva, *ex sola naturali institutione*, seu *dimanatione* cum sola negatione novæ, seu positivæ institutionis; quia ipsa ratio naturalis dictat, potestatem politicam supremam naturaliter sequi ex humana communitate perfecta, & ex vi ejusdem rationis ad totam communitatem pertinere, nisi per novam institutionem in alium transferatur; quia ex vi rationis, neque alia determinatio locum habet, neque immutabilior postulatur.

Modus acquirendæ potestatis summæ non semper a Deo.

Addendum 2. Ex Patre *Tannero* (a) quod error sit *in fide & moribus*, dicere, Principes sæculares habere semper suam potestatem a Deo *quo ad modum acquirendi*: quia manifestum est, Regna non raro ambitione, vi injusta, aliisque artibus illicitis acquiri, dicente Deo: (b) *ipsi regnaverunt, sed non ex me, Principes extiterunt, & non cognovi*.

Neque omnis usus ejusdem potestatis.

Addendum 3. Ex eodem, quod error sit *in fide & moribus*, dicere, Principes sæculares habere semper *usum potestatis suæ, qua talis, vel talis est, a Deo*, adeoque potestatem sæcularem semper a Deo esse *quo ad usum*: quia manifestum est, sæpe multum, graviterque peccari in usu hujus potestatis juxta illud: *Potentes potenter tormenta patientur* (c).

Sensus Natalis Alexandri;

Addendum 4. E recentissimis *Natalem Alexandrum* potestatem regiam adstruxisse *immediate* a Deo, jure tam *naturali*, quam *Divino*, dum scripsit: (d) uti potestas Pontificia, *mediante* electione hujus vel illius personæ, est *immediate a Christo* jure Divino; ita potestas regia, *mediante* electione, successione, vel justo bello, est penes Regem *immediate* a Deo jure tam *naturali*, quam *Divino*, juxta illud: *data est a Domino potestas nobis, & virtus ab Altissimo*. Sed *collationem potestatis* male confundit *cum usu potestatis collatæ, & obligatione parendi in subditis*. Nam supposita potestate ab hominibus collata in Regem, & ab eodem acceptata, obligationem imperandi in Rege, & parendi in populo esse *immediate* a Deo, jure tam *naturali* quam *Divino*, nemo inficiatur, quem sensum, etsi inconsequenter ad priora, ipse fatetur his verbis: *licet jure Gentium Reges sint constituti, nihilominus juris est naturalis, ac Divini, ut constitutis supra se Regibus subditi pareant*. Atque hoc, & nihil aliud ibidem probat *evidentissimis*, ut ait, *exemplis*: testimonio item S. *Chrysostomi*, Patrum e Synodo *Parisiensi* supra jam allegatis; *Francisci de Victoria*, quem fusius confutavit *Tannerus* noster (e). Illud mirum videri posset in tam erudito Authore, quod sententiæ oppositæ Patronos, *Victoriæ* judicio, haud *e numero Sapientum* esse affirmet; quod asserat, *inanibus niti ratiunculis, pascique figmentis*; quod dicat *ratiocinationes esse totidem a recta ratione aberrationes, argumenta vero sophismata*, & quæ sunt alia, de quibus judicet æquus Lector.

Authorum protestantium.

Addendum 5. Scriptores Protestanticos quod concernit, ii in diversa abeunt, quorum tamen errores strictim hic detegendi. *Grotius* & originem Civitatis, & potestatis summæ *ordinationem humanam* vocat, etsi alibi *Divinam* quoque appellet, quia *consequenter a Deo probatam*. (f) *Puffendorfius*, uti originem civitatis juri naturali positivo, ita & Magistratus originem remotam *antecedenter* refert ad Deum, tanquam Authorem naturæ; originem *immediatam* deducit ex pactis (g). *Thomasius* in primis curis *Puffendorfio* adhæsit (h); in secundis *Grotium* prætulit, addita ratione: *Si enim civitates originem sumpserunt ab hominibus improbis* (quod *Puffendorfius*, quo ad causam impulsivam, alibi defendit) *Deus non potest antecedenter præcepisse hominibus, ut societas civilis institueretur, sed sufficit, si postea institutam probaverit*. *Masii*, *Horniique* causam Imperii *immediatam* a Deo derivant, quam sententiam, teste *Thomasio*, *communiter defendunt Theologi Lutherani*; *Masius* vero commendat, *tanquam religioni Lutheranæ præcipuam*, sic ut scripta opposita *Thomasii Hafniæ* per carnificem, authoritate Regia, publice concremarit. *Vitriarius* singularem procu-

(a) L. c. c. 4 f. m. 247. (b) Osee 8.
(c) Sap. 6. quam utramque thesin ibidem *Tannerus*, luculento testimonio *Angelici*, illustrat e Comment. in epist. ad *Romanos* art. 1.
(d) In Histor. Eccles. T. 8. ad secul. 15. & 16. Dissert. 6. n. 18. f. m. 455. & 456. novæ editionis.
(e) L. supra cit.
(f) De J. B. & P. L. 1. c. 4. §. 7. n. 3.
(g) De J. N. & G. L. 7. c. 3. n. 1. & seqq.
(h) Jurisprud. Divin. L. 3. c. 6. n. 73.

dit sententiam de causa potestatis summæ, dum ait (a): *Populus nunquam concessit potestatem Regi, quam nunquam habuit, sed solus Deus; & Populus liber, Regem sibi eligendo, inter manus Dei, a quo proxime accepit, eam * resignat, qui, postquam a Populo Rex est electus, eam ** Regi confert*. Hæc, ut jacent, & *antiloga* sunt & *paradoxa*.

§. 2.

§. II.

Subjectum objectum, & jura Majestatis.

De subjecto, objecto, & juribus Majestatis.

Quæritur III. *Quale subjectum & objectum summæ potestatis?*

Majestatis subjectum. ℞. I. Subjectum Majestatis communiter adstruitur duplex, *mediatum*, & *immediatum*. Illud esse dicitur *communitas*, quatenus *in se spectata*, semper exigit potestatem summam, veluti proprietatem *naturaliter sibi competentem;* istud est persona *physica*, vel *moralis*, hoc est, unus vel plures, in quos, nulla sibi reservata parte, Majestatem omnem transtulit civitas. Unde fallit *Hornius* (b), dum negat regnatrice familia penitus extincta, imperium non reverti ad Populum; quasi vero naturalis proprietas, extra casum seu translatæ, seu ademptæ hujus potestatis, eidem inseparabiliter non inhæreret, ex quo tamen nullatenus sequitur, in populo *semper* manere Majestatem quamdam *realem*, quam esse chymericam, supra jam vidimus.

Requisita. ℞. II. *Majestatis capax est omnis homo, quem natura, specialis lex, aut consuetudo non repellit*. An natura repellat rationis usu carentes, quales furiosi, mente capti, infantes &c. eo quod censeantur *simpliciter* inepti ad regimen, in homines exercendum, per plures distinctiones determinant Authores. In Regnis *electivis*, Candidati ad sceptrum furiosi, infantes, saltem absque Vicariis ad usque rationis usum, vix admitterentur; aliud foret de superveniente amentia, quæ utique non nisi Vicarium Regentem expeteret. In Regnis *successivis* non est difficultas, ubi regulariter non cum annis accrescit Majestas, sed momento adest post fata Antecessoris, etsi non sine vicaria administratione Reipublicæ. De sexu muliebri aliquos scrupulum movisse, testis est *Hornius*, eo quod *ordinarie* sit defectus efficaciæ, ac prudentiæ; propensio itidem in iram, sævitiam, aliaque scelera. Sed constat ex *Seneca*, quod *ratio & virtus nec sensum, nec sexum discernat* (c); constat de pluribus Regnis, quæ, ad mentem *Taciti* (d), *virilibus curis fœminarum vitia exuerunt*; constat denique de praxi, ipsaque experientia, quam nemo, naturæ juri oppositam, facile dixerit. Unde quod apud potiores Nationes excludantur mulieres a sceptro, provenit ex *positiva lege* & *consuetudine*, per quam etiam *illegitime nati*, *vilioris conditionis homines*, *peregrini*, & *exteri* communiter excludi solent.

Objectum. ℞. III. *Objectum* potestatis civilis itidem duplex asseritur, *primarium* & *secundarium*. Sub illo comprehenduntur subditi *proprie tales*, quales sunt cives homagio adstricti; Incolæ sive landsassii domicilium verum sortiti; immo & peregrini, præcipue ære alieno aut crimine, in loco commorationis obstricti; denique Ecclesiasticos territorii qua ratione tangat politica potestas, alibi ad usque scrupulum ultimum, jam trutinavimus (e). Sub *secundario* continetur *locus* seu *territorium*, in quo stat præsumptio pro juribus Majestatis, & exemptio restat probanda. Alienum territorium, *intranti* paci-

(a) Instit. J. N. & G. f. m. 24. Q. 121. c. 3.
* Forsan: *libertatem*.
** Forsan: *potestatem suam*.
(b) L. 2. de Civit. c. 11. §. 1. (c) Apud Lipsium Civil. doctr. L. 2. c. 3.
(d) L. 6. annal. c. 25. (e) In Coll. Hist. P. VII. Q. 2. per totum.

pacifice Personæ Regiæ, etsi non maneat Majestatis potestas judiciaria, atque contentiosa citra consensum Domini territorialis, utpote sine strepitu non exercenda, manet tamen *dignitas Majestatis*, quoad honores, præeminentiam, independentiam, id quod male negat *Bohmerus* (a). Ratio est, quia characterem vicariæ dignitatis Divinæ, sibi impressum, ubique circumfert: unde *Zieglerus*, etsi protestanticus, *Elisabetham Angliæ* Reginam, crudelitatis tyrannicæ ream coarguit, quod *Mariam Stuartam* mortis supplicio affecerit (b).

Quæritur IV. Quænam sunt jura summæ potestatis?

Jura summæ potestatis.

℞. I. Summa potestas, cum sit jus quoddam universale, seu *totum potestativum*, sub se continet varia jura particularia, veluti totidem potestates, ac particulas Majestatis. Horum jurium alia sunt *Majora*, quæ vocantur *Regalia intrinseca*, eo quod regiæ potestati sint indispensabiliter connexa; alia *minora* seu *Regalia extrinseca*, etiam aliis communicanda. Priora spectant potissimum potestatem tuendi jura, atque Rempublicam; posteriora consistunt in subsidiis, ad eam tuitionem requisitis.

Eorum fundamentum.

2. Utraque respiciunt *tanquam finem*, internam & externam Reipublicæ securitatem, atque tranquillitatem. Unde illorum *fundamentum* non est quædam despotica, & veluti exlex libertas, qua quod Regibus libitum licitum, uti cum *Machiavello* Pseudo-politici affirmare non horrent *; neque irrestricta quædam potestas, qua veluti *Pro-DEI*, ut eos nominat *Hornius* (c): *id possint omne in territorio, quod Deus in Universo*: sed est potestas, *commensurata* fini, hoc est, *saluti Reipublicæ*, sic ut illis id omne sit licitum, sine quo felicitas Reipublicæ salva esse non potest: *quod ex abundanti est, a malo est*, quia destructio finis, quia superfluum a quo & Deus & natura abhorret; quia nec civitas in transferenda potestate ad similia unquam consensisse, præsumi potest. Unde veriorem regulam status ex officio *Vicarii*, seu *Pro-Dei* eruit, Regibusque commendat *C. Bellarminus* (d), nempe quod Principatum, *non ut absolute suum, sed ut sibi a Rege supremo ad tempus traditum*, obtineat, *sub conditione* rationis reddendæ in tremendo nimis judicio ejusdem viventis Dei sententiam dicturi ex sapientis oraculo (e): *Potentes potenter tormenta patientur.*

Jura in specie belli & pacis.

℞. II. Cum igitur *salus civitatis* & *finis* & *suprema lex sit*, ex qua & *officia*,

(a) In Introduct. ad Jus publ. L. 1. c. 4. §. 11.

(b) De juribus Majest. L. 1. c. 31. ubi §. 18. allegat hoc epitaphium: *Maria, Scotorum Regina, Regis filia, Regis Gallorum vidua, Regina Angliæ agnata, & hæres prima, virtutibus regiis, & animo regio ornata, jure regio frustra sæpius implorato, barbara ac tyrannica crudelitate, ornamentum nostri sæculi, & vere regium lumen extinguitur, eodemque nefario judicio, & Maria Scotorum Regina morte naturali, & omnes superstites Reges, plebei facti, civili morte multantur. Novum & inauditum tumuli genus, in quo cum vivis mortui includuntur. Cum sacris enim Divæ Mariæ cineribus, omnium Regum ac Principum violatam, ac prostratam Majestatem, hic jacere scito.*

* Inter argumentorum fucos afferunt etiam illud 1. Reg. c. 8. v 11. quasi per *Samuelem* sit a Deo promulgatum *jus Regium*: *hoc erit jus Regis* &c. *filios vestros tollet, filias vestras faciet unguentarias* &c. Illud mirum, quod etiam *Vitriarius* huic turbæ calamum suum accommodat, dum ad quæstionem: *an Samuelis 8. describatur verum jus Regium?* Ret. *Affirmative 1. Quia populus Regem petiit, & Deus promisit talem, qualem alii Populi habebant.* Quales nempe habebant *Assyrii, Persæ* &c. An jure regio, semper vero, utentes? Historiæ oppositum sat demonstrant, 2. *Quia omnes actus, ibi designati, per se vitium nullum continent.* Utique: *agros vestros*, & *vineas, & oliveta optima tollet, & dabit servis suis*, sicut *Achab*, de quo jure regio Deus per Prophetam mortem eidem denuntiavit. 3. *Posita necessitate Reipublicæ necessario a quocunque Rege, si salvam velit Rempublicam, suscipiuntur, suntque jura Regis saltem extraordinaria.* Nil de eminenti dominio, casuque necessitatis *Samuel*, alias non subjunxisset v. 18. *clamabitis in illa die a facie Regis vestri, quem elegistis vobis, & non exaudiet vos Dominus, quia petiistis vobis Regem.* Alia jura, *vere Regia* Deus expressit *Deuteron.* 17. v. 16. & seqq. *cum constitutus fuerit Rex, non multiplicabit sibi equos &c. non habebit uxores plurimas. &c.*

(c) L. 2. de Civit. P. 1. sect. 6. §. 17.

(d) De offic. Princ. Christ. L. 1. c. 1.

(e) Sap. 6. v. 7.

officia, & *jura summorum Imperantium*; ex juribus vero Imperantium *officia subditorum* erui debent, fluit, officium Regum *primarium* esse curare, ut civitas, *interne* pariter ac *externe*, secura, atque tranquilla sit. Quo ad officium *securitatis externæ* conservandæ *pax* cum vicinis, cæterisque colenda; vel *per bellum*, vim vi repellendo, instauranda: exinde nascitur *jus Majestaticum belli* ac *pacis*, cum juribus connexis ea ordinandi, ac subditis imperandi, sine quibus bellum geri non potest; belli item hostibus indicendi, adversus eos gerendi, ac per pacem finiendi, quæ omnia, speciali tractatione, infra examinabimus.

Fœderum. 2. Quia vero non tantum belli, sed etiam pacis tempore *ad salutem civitatis promovendam*, sæpe aliorum auxilio opus est, *de fœderibus*, amicitiaque vicinorum Regi circumspiciendum, unde *jus fœderum* emergit, de quo pariter specialis infra disquisitio erit.

Legatorum. 3. Cumque negotia publica cum Exteris tractanda per internuntios sæpe securius, certe multo commodius, quam per ipsos Imperantes, expediri queant, *jus* quoque *Legatorum*, eisdem competit.

Jus sacrorum. ℞. IV. Quo ad officia summorum Imperantium, *respectu tranquillitatis* internæ conservandæ, cura primaria illis incumbit, ut in Republica fit, foveatur, & conservetur *una* & *unice vera* Religio. *Ratio est.* 1. Quia hac sine vera religione civilis beatitudo est destituta fine *magis principali*, ut supra vidimus; adeoque nec vera, nec solida esse potest. 2. Quia nisi *una* sit, tranquillitas *stabilis* esse non potest, eo quod multiplicitas animos civium ab Imperantibus, cæterisque civibus dividat, & propter summam connexionem Ecclesiastici & politici status, ex autonomica licentia, diffidationes, dissensiones, ac turbas in Civitate oriri necesse sit, prout in nostris Collegiis demonstravimus abunde satis. Inde Imperantibus summis debetur *jus sacrorum*, sed minime *protestanticum*, verbo Dei aperte contrarium; at bene *Catholicum*, religionis cultum exemplo, & opere in civibus promovendo, fidem *unice veram* pro viribus fovendo, Ecclesiam tuendo, Ecclesiasticum Ordinem protegendo, omni cura invigilando, ut ne introducatur falsa religio, schisma, vel hæresis, sed Novatores continuo reprimantur, & religionis diffidia mox in suis initiis supprimantur. Ad hæc & similia frontem caperent autonomici Protestantium declamatores, * quantum velint hæc obiter hic dicta, haud obiter probata *in parte prima* de officiis erga Deum, curiositatis ergo, relegere poterunt.

Legum atque Judiciorum Magistratuum. 2. Ad eundem finem *internæ tranquillitatis* summorum Principum, officium est *cura justitiæ*, qua nempe actiones Civium ad tranquillitatem, decusque Reipublicæ sic componantur, ut lites atque diffidia vel præcaveantur, vel præscindantur. Ut vero justitia rite administretur, non solum bonæ *leges* ferendæ, sed etiam *judicia* instituenda, idque imprimis curandum, ut *boni præmiis* foveantur, *mali pœnis* coerceantur, & redigantur in ordinem. Inde fluit *jus leges ferendi*, interpretandi authentice, Jus in legibus dispensandi per privilegia gratiosa, quæ ex mera gratia, *onerosa*, quæ pro certo pretio, *remuneratoria*, quæ ob merita conceduntur. Et quia observatio legum torpet, nisi *boni per præmia* stimulentur, *mali per pœnas* coer-

---

* Quos inter obvii quique, etsi in *praxi* contra Catholicos, immo persæpe & contra Imperii leges fundamentales, religionem in Imperio *avitam*, ac *dominantem*, ipsi stylo ferreo, eorum affeclæ etiam vi & ferro persequantur, ac in conscientias, ipsis tantopere liberas, sævire minime negligant. Hic sufficit *Hermani Kemmerichii* protestantica regula status in Elementis J. N. & G. P. 2. c. 7. n. 24. f. m. 227. *Cæterum innoxiam libertatem subditis relinquat Princeps, nec eam ulterius restringat, quam salus Civitatis requirit, nec imperium sibi arroget in ea, quæ imperio non sunt obnoxia.* Item f. 258. alium errorem protestanticum recoquit, dum ait] n. 26. *Ex eadem ratione, nec errores intellectus, etiam qua circa religionem admissi videntur, atque hæreseos nomine notari solent, pœnis subjici debent, modo sub prætextu religionis Respublica non turbetur,*

coerceantur, nascitur jus circa *præmia* & *pœnas*, etiam capitales, quo etiam revocatur sic dictum jus aggratiandi.

3. Cumque Imperatores summi per semetipsos omnibus negotiis, causis emergentibus par esse nequeunt, de administris fidelibus, justisque, selectu summo, prospiciendum: unde oritur *jus* circa *officia publica*, hoc est, *jus constituendi Magistratus*, legum executores, *jus constituendi judicia*, cum potestate judiciaria, de factis subditorum cognoscendi, secundum acta & probata sententiam ferendi & exequendi, jus ordinandi, ac reformandi Judices, ac tribunalia publica &c. *Magistratuum atque Judiciorum.*

4. Cum conservatio tranquillitatis tam internæ quam externæ, subsidia exigat, summis Imperantibus competit *jus tributorum* & *vectigalium* ob publicas necessitates, & ne deficiant, sed abundent hæc subsidia, eisdem competit jus dirigendi *commercia*, *opificia*, & *agriculturam*. Item jus *cudendi monetam*, jus præscribendi leges circa bona subditorum, circa contractus: jus instituendi *nundinas*, concedendi privilegium stapulæ, jus definiendi rerum pretia, constituendi pondera, mensuras, ulnas &c. Et quia hunc in finem sæpe in *Collegia & societates* coire assolent Cives, etiam illa ad decus & utilitatem status publici sunt dirigenda: unde emergit jus circa *Collegia* seu *Universitates*. *Tributorum ac vectigalium.*

5. Et quia fieri non potest, quin exinde varii Civium status ac ordines, diversaque existimatio, ac dignitas enascantur, etiam *circa æstimationem* ac *dignitatem* Civium rite ordinandam, ac dispertiendam, & *officium* & *jus* summis Imperantibus attribuitur quo ad Civium existimationem seu augendam seu minuendam *per infamiæ publicæ notam*, prout utilitas Reipublicæ exigit. *Existimationis civium.*

6. Addit *Hugo Grotius Imperium* seu *dominium* eminens, vi cujus Imperantes, urgente summa necessitate, ad salutem publicam, bona subditorum possunt in usus publicos convertere, vel etiam pessundare &c. sic ædes destruuntur, agri exuruntur tempore belli &c. *Dominii eminentis.*

R. V. De recenlitis juribus *in specie* fusiores denuo sunt protestantici Publicistæ, *Grotii*, *Puffendorfii*, *Thomasii*, *Vitriarii*, *Heineccii*, obviique passim, præcipue circa leges in specie; circa privilegia & pœnas; circa existimationem Civium: circa bona & jura subditorum, eorumque officia in Republica. Item circa modos *acquirendæ* & *amittendæ* Majestatis &c. quæ omnia in institutionibus hisce non ex tædio laboris, sed de industria, *momentis pluribus suffulta*, præmeditato saltu transilimus. *Modos acquirendæ ac amittendæ potestatis summæ*, quod dissimulemus, ratio est, quod influant theses satis delicatæ ac invidiosæ, quales v. g. *de tyrannide*, quas *ad scopum innocuæ cruditionis nobis propositum*, tanquam academicis circulis superiores, tuto præterimus. Accedit, quod & ista ab orthodoxis Authoribus etiam recentissimis, quales Clariss. *P. Franciscus Schmier*, *Sigismundus Stapfius*, jam fusius tractata, curioso oculo ubique prostent. Reliquum materiarum elenchum quod decurtemus, *Ratio est* 1. Quia satis prolixi hactenus, infiniti esse nolumus, & uti in rebus omnibus, ita & in hisce institutionibus *modus sit*, ut ne immodica rerum farragine ætatem academicam terreamus potius, quam ad hoc nobile studium alliciamus. *Ratio est* 2. Quia quam prolixos esse oportuit in iis, quæ difficultatis plurimum oggerunt, tam expeditos esse convenit in iis, quæ nihil controversiæ habent, eademque fidelia ab Orthodoxis & heterodoxis Authoribus dealbari solent. *Ratio est* 3. Quia prædictæ materiæ nullatenus tangunt *jus Gentium*, quod hac altera operis nostri parte solummodo profitemur, sed spectant jus *mere civile*, cuivis Reipublicæ proprium, etsi statum publicum *suo modo* attingant: unde juri universali *naturæ & Gentium* neutiquam commiscendum esse duximus. *Ratio* 4. Quod, ut supra jam innuimus, in memoratis materiis deficiat *scopus nobis propositus*, cum a protestanticis Publicistis calamo *satis emendato*; imo & a laudatis supra authoribus orthodoxis, *De hisce juribus in specie quænam tractanda, quæ ad jus civile remittenda.*

xis,

xis, limato judicio, multaque eruditione, tam *Salisburgi*, quam *Friburgi Brisgojæ*, jam luci publicæ communicatæ sint. Nos igitur, quæ *juris Gentium* proprie sunt, *de bello*, *pace*, & *fœderibus*, prosequemur.

Titulus 3.

TITULUS III.

De bello.

De Bello, ejusque causis, ac officiis exinde fluentibus.

Instructio 1.

INSTRUCTIO I.

De proprietatibus belli.

De origine, natura, licentia, ac conditionibus Belli.

§. 1.

§. I.

De essentia & divisione belli.

De natura, & multiplicitate belli.

QUæritur I. *Quid sit bellum?*

℞. I. Belli etymon incertum: * Probabilius id *Hugo Grotius* derivat a *Duello*, voce veteri; quasi initio certamen fuerit inter duos; subin duas inter partes; & sicut antiqui non *bonus*, sed *duonus*, ita non bellum, sed *duellum* pronuntiarunt, ** canente *Horatio* (a):

Græcia Barbaria lento commissa duello.

Belli definitio in genere & specie. ℞. II. Bellum *in genere* ab eodem *Hugone* definitur *esse status per vim certantium, qua tales sunt* (b). Bellum justum *in specie* dici potest: *Status armatæ contentionis a potestate summa contra hostem publicum legitime, ac pacis ergo, susceptus.*

In genere dicitur status. Utraque definitio est regulis consona: ergo exacta. *Ant.* explicatur. *Bellum in genere dicitur* 1. *Status*, quia non denotat tantum actualem conflictum, seu oppugnationem &c. sed ipsam quoque machinationem hostilem: nam *Philone* teste (c), *hostes non soli existimantur, qui navali, aut terrestri prælio certant, sed & qui machinas admovent portubus, & mœnibus, etsi nondum pugnam incipiant.* Dicitur *status*, ut significet durationem: siquidem Authore *Servio*, *bellum est tempus omne, quo vel præparatur aliquid pugnæ necessarium, vel quo pugna geritur. Trælium autem dicitur conflictus ipse bellorum* (d).

Per vim certantium. *Dicitur* 2. *per vim certantium*, ut excludantur forenses, aliæque ingeniorum contentiones absque violentia; cum *Cicerone* authore duplex sit genus certandi, *alterum per disceptationem, alterum per vim* (e). Addi potest

Qua talium. *per vim publicam*, ut excludantur duella, rixæ privatæ. *** Dicitur *qua talium*, hoc est, quatenus inter se certant, seu actiones certamini convenien-

---

* Aliis derivatur a *Belo*, primo gladii inventore, ut ajunt: aliis promanat a *Græco* nomine *Βίλος* quod *telum* significat, aliis idem est ac *bellum*, seu *bonum*; eo quod pro fine respiciat pacem. *Prisciano* per antiphrasin dicitur *bellum*, quasi *minime bellum*. *Festus* a *Belluis* adducit, utpote qui belluarum in morem mutuas in cædes exardescimus, & sic de aliis.

** Sic apud *Lucretium* sumitur *duellica proles* pro *bellica*: apud *Varronem Duellona* pro *Bellona*, ut notat *Christianus Becmanus* de orig. *Lat.* Linguæ f. 283.

(a) L. 1. epist. 2. v. 7.

(b) De jure belli & pacis L. 1. c. 1. n. 2. f. m. 1. edit. *Amstelod.* a. 1651. author acatholicus inter prohibitos, qua parte tamen sanus, sæpe ab Orthodoxis citari solitus his in materiis. Idem animadvertendum de *Puffendorfio*.

(c) L. 11. de legibus special.

(d) Apud Grotium L. c. in Notis, unde Populus *Romanus sæpe præliis victus, bello nunquam*.

(e) L. 1. de offic.

*** Est autem rixa *contradictio verborum, orta plerumque ex ira & procedens usque ad verbera.*

nientes, aut exercent, aut meditantur, ut excludantur actiones aliæ ad bellum non pertinentes. Plura omittuntur in definitione *belli in genere*, *dicente Grotio* (a): *Justitiam in definitionem non includo; quia hoc ipsum hic quærimus, sitne aliquod bellum justum, & quodnam bellum justum sit? Distingui autem debet id, quod quæritur, ab eo, de quo quæritur.*

Alterum definitionem quod spectat, *dicitur* I. *Status contentionis* ob rationem allatam. *In specie dicitur status contentionis.*

Dicitur 2. *Armatæ contentionis*, seu violentæ, sive in actu I. sive 2. *contra hostem publicum*, ut excludatur bellum privatum mere analogum, duellum, rixæ, inimicitiæ privatorum. *Armata contra hostem publicum.*

Dicitur 3. *A potestate summa*, seu subjecto legitimo, *legitime*, seu ob causas legitimas. *Pacis* ergo, seu fine, intentione, modoque legitimo susceptus, ut distinguatur *a rebellione*, * excursione, deprædatione, omnique bello *injusto*, quod *vel a persona non legitima*, *vel ob causas non legitimas*, *vel modo*, *& intentione minus legitima suscipitur*, *geriturque*. *A potestate summa legitime susceptus.*

℞. III. *Quæ opponi solent*, *inefficacia sunt*.

Opponitur I. Bellum brevius definiri posset cum *Cicerone certatio per vim*; vel saltem cum *Puffendorfio* enucleato (b): *status hominum de controverso jure per vim certantium*: ergo divisio *Grotii* abundat. *Unde bellum non recte definitur certatio.*

℞. N. A. Bellum dicit potius *statum contentionis*, quam actualem contentionem. Altera definitio non abstrahit a Bello *justo*, nec satis etiam exprimit bellum *justum*. *Cum sit status.*

Opponitur II. Definitio *Grotii* convenit præliis, duellis, rixis, inimicitiis privatorum; omittit *duos exercitus requisitos*, cum dato etiam uno, *bellum non sit*, *sed militia* potius: ergo exacta dici non potest. *Non dicit duos exercitus*

℞. Subintelligatur, vel addatur *vis publica*, non sumus difficiles in loquendi modis. *Alterum Dist.* omittit duos exercitus, semper *actu* requisitos, & invicem commissos. C. A. Et nego suppositum, quod hoc requiratur. Omittit exercitus parandos, vel paratos ad prælium. N. A. & C. *Requisitos actu.*

Opponitur III. *Grotii* definitio neque exprimit *potestatem summam*, neque *extraneos*, qua & contra quos geratur bellum, oportet: ergo melius definiretur cum *Othone Frisingensi* (c): quod *ex edicto superioris potestatis geritur*, vel cum *Lipsio*: *Vis armata in Principem vel Populum alienum*. *Non exprimit potestatem summam, hostes extraneos.*

℞. Cur non exprimat *Majestatem*, *extraneos* &c. ratio est, ut dictum, quia exprimit bellum *simpliciter*, abstrahendo, an justum, an injustum sit. & cur bellum dici non possit, quod V. G. moverent Imperii status in Cæsarem, status in statum &c. an dicenda *seditio*, *rixa*? Si *ly certantium*, *qua talium*, non satis *extraneos* denotat, cum proprie loquendo Subditi *certantes* dici non possint, respectu Principis, dicatur nostra pace, quod bellum sit, *Status in vim publicam certantium*, *qua talium*, *neque subordinatorum*. Tam sumus faciles in verbis. *Quia abstrahit a bello justo.*

Opponitur IV. Saltem bellum justum melius definiri posset cum *Cajetano* (d) *Reipublicæ invasio*; cum *Elia Schrodero* (e), *publicorum armorum justa contentio*; cum *Obrechto*, *justa & prudenter indicta contentio*; cum *P. Seyboldt*, *Status pugnæ publicæ duorum exercituum*, *per vim certantium*, *ab iis*, *qui superiores non recognoscunt*, *indictæ*; cum *Hornio* (f), *publica duorum exercituum contrariorum*, *pacis retinendæ*, *vel conservandæ ergo*, *a Magistratu indicta contentio*; cum *Althusio* (g), *actio hostilis ad injuriam propulsandam*, *vel vindicandam*, *a Magistratu* *Nec bellum justum per definitiones aliias*

(a) L. c.

* Seditio est *tumultus Populi concitati ad pugnam*, *vel inter se*, *vel in legitimum Magistratum*.

(b) Per *Kemmerichium* c. 16. s. m. 279. (c) L. 3. c. 23. de rebus *Friderici* I.

(d) 2da. 2dæ. Q. 40. a. 1. (e) Tom. Basil. 3. in Juris bellici delineatione.

(f) In notis ad *Burgersdickii* Ideam polit. s. m. 147. (g) Polit. c. 29.

gistratu vi & armis contra hostes, pacis retinendæ, vel conservandæ causa, legitime suscepta, & administrata: & sic de aliis: ergo &c.

Melius exprimitur. ℞. N. A. *Ad Prob.* N. iterum A. 1. Quia non est *contentio*, sed *status contentionis*. 2. Quia *indictio* non est essentialis bello, utpote *non semper* necessaria, ut patet in bello defensivo. 3. Quia potest a Magistratu fieri indictio debita, sed *non justa*, utpote sinistro affectu ambitionis depravata. 4. Quia exercitus & actio hostilis non semper actu requiruntur, ut dictum supra.

Intentio recta requiritur. *Opponitur* V. Ad bellum justum non est requisita *intentio recta*, sed sufficit *causæ justitia*: ergo abundat ly *pacis ergo*, denotans intentionem legitimi finis. *Ant.* P. Non obstante sinistra intentione, odio, ambitione, cupidine vindictæ, opum &c. bellum manet justum, suppetente legitima causa: &c. *Ant.* P. Sic actio a privato contra privatum suscepta coram competenti Judice, justa est, etsi ex odio, vel invidia sit suscepta, si modo jus agendi supponatur ex parte actoris: ergo a pari.

Saltem ad bellum justum latius sumptum. ℞. 1. *Tr. totum*: si cui lubet, omittat illa verba, ut brevior sit definitio: ℞. 2. N. A. Ad Prob. D. A. Bellum manet justum *justitia stricte sumpta*, & prout denotat virtutem specialem, C. A. Est justum *justitia latius sumpta*, & prout etiam denotat charitatem. N. A. & C. Id non difficulter dabimus contra *Zieglerum*, idem haud esse *in ordine ad obligationem restitutionis*, an quis contra justitiam, aut charitatem delinquat; siquidem ubi jus alterius rigorosum, aut stricte tale, non violatur, neque vera committitur injuria, neque obligatio faciendæ restitutionis consurgit.

Divisio belli in justum & injustum. *Quæritur* II. *Quotuplex Bellum?*

℞. I. Recte dividitur 1. in *justum* & *injustum*. Justi denominatio hic non tam desumitur ex *forma*, seu solemnitate, quam *ex causa justa*; sicuti *injustum* dicitur *ex causa injusta*, qua Magistratus summus, vel Princeps ad bellandum impellitur.

In solemne & minus solemne. ℞. II. Dividitur 2. a *Grotio* in *solemne*, & *minus solemne*. (a) *Minus solemne est*, quod caret ritibus solemnitatis, seu quod non est denuntiatum, vel geritur in privatos. *Solemne* ex jure Gentium, quod habet ritus solemnitatis, quos inter est 1. ut geratur utrinque a summa potestate. 2. ut geratur cum receptis ritibus inter Gentes; inter hos ritus principalis est *denuntiatio belli* requisita, * 1. ut voluntate utriusque Magistratus, non *privato ausu*, latronum more, gerantur bella. 2. Ut parti alteri suppetat justum tempus, vel satisfactionis præstandæ, vel belli aleæ tentandæ. In bello *defensivo* laudabilis est, denuntiatio non necessaria; quia teste *Platone*, a *natura* indicitur. (b) Unde *Cicero*, (c) *nullum bellum esse justum* pronuntiat, *nisi quod aut rebus repetitis geratur, aut denuntiatum ante sit, ac indictum*. In bello *offensivo* secundum Legistas, (d) denuntiatio tam stricte est requisita, ut tantum illi censeantur hostes, *qui nobis, aut quibus nos publice bellum decernimus: cæteri vero Latrones sint, aut prædones*. Hinc sicut ab his capti, juxta leges, (e) non fiunt capientium servi, ita nec capti in bello legitime non indicto. (f) Supremo Principi indicto bello, censetur subditis quoque, sociisque indictum. Ritus sunt varii, nec a *jure Gentium*, sed Populorum institutis variis descendunt: apud *Græcos* Caduceus in usu fuit, apud *Romanos* hasta sanguinea, in hostium fines emissa, & sic de aliis: hodie consueti per Nuntios libelli publici, litteræ (: quas *Manifesta* vocant:) aut etiam tubicines, &c.

In offensivum & defensivum. ℞. III. Bellum dividitur tertio in *offensivum* & *defensivum*. Defensivum est,

---

(a) L. c. c. 3. n. 4. f. m. 46.
* Juristis *diffidatio*, *Clarigatio* dicitur.
(b) ut refert *Ælianus* apud *Grotium* L. 3. c. 3. n. 6. f. m. 416.
(c) L. 1. de officiis.
(d) *Pomponius* in L. 118. ff. de V. S. *Ulpian.* in L. 24. ff. de captiv. & postlim.
(e) Cit. L. 24. & L. 14. §. 2. eod. tit. (f) L. 21. §. 1. D. 1.

est, quo injustam invasionem, nostra sive jura sive bona defendendo, repellimus. Offensivum, quod & *aggressivum*, vel *vindicativum*, quo hostem sive juris vindicandi, sive damni reparandi causa, ipsimet invadimus.

℞. IV. *Quæ opponi solent, nullius roboris sunt.*

Bellum justum est membrum dividens. Nec bellum offensivum semper injustum: ut habet communior.

Opponitur I. Non datur bellum justum: ergo mala est prima divisio. ℞. N. A. ut clarescet ex Quæsito subsequenti.

Opponitur II. Melior foret divisio in bellum *justum*, & *injustum*, subdivisio *belli justi in solemne*, & *minus solemne*, *in offensivum*, & *defensivum*: ergo non tenet nostra divisio.

℞. D. A. Melior foret juxta illos, qui bellum *minus solemne*, ac *offensivum* semper putant esse injustum. N. A. Juxta illos, qui utrumque etiam justum esse posse existimant. C. A. & N. C. *Puffendorfius* bellum *minus solemne ait speciem habere incursionis, aut latrocinii, si non sit denuntiatum: si a privato geratur, involvere crimen rebellionis, sitque indignum nomine belli* (a). Contra *Grotius* bellum *minus solemne justum* esse affirmat, *saltem negative, quia modo justa subsit causa, jus Gentium non quidem assistat, sed nec resistat.* (b) Bellum *offensivum* omne *Hornius*, ut *injustum* declarat, siquidem ex sententia *Hornii*, vindicando nostra contra vim injustam, hostem non *offendimus*, eo quod *offensio præsupponat voluntatem alicujus, sine justa causa lædendi*; secus ait, non *offensio*, *sed defensio potius foret*, *& pœna*: sed alii aliter loquuntur, cumque diversitas sit tantum *in modo loquendi*, loquere, ut placet.

Divisio Grotii in Bellum publicum, privatum & mixtum non probatur.

Opponitur III. Bellum insuper recte cum *Grotio* divideretur in *publicum*, *privatum*, & *mixtum*, seu in illud, quod a supremo in supremum, vel a privato in privatum, vel a privato in supremum, aut vice versa geritur: ergo nostra divisio non est adæquata. (c) *Ant.* P. a *Muelenio* (d) ubicunque est status *aliquorum per vim certantium*, ibi est bellum: atqui etiam inter privatos est talis status: ergo & bellum. Sed

Quia bellum privatum est membrum analogum.

℞. N. A. Ad *Prob.* D. *Maj.* ubicunque est status aliquorum, per vim certantium, *Marte publico*, ibi est bellum. C. *Maj.* Certantium *quomodocunque*, etiam privatim: *subd.* ibi est bellum, *proprie* tale. N. M. bellum *improprie* tale. C. *Maj. Grotii* definitio vel sic intelligi debet, vel eidem addi per *vim publicam* &c. Quod autem bellum privatum, saltem in statu civili, sit tantummodo *improprie* tale, colligitur 1. quod effectus, qui bellum consequantur, nonnisi bello publico congruant, ut patescet ex infra dicendis. 2. Quia, si privati inter se certant, aut *rixa*, aut *duellum* est; ubi subditi contra Principem, *rebellio* dicitur; ubi Princeps subditos seditiosos compescit, *actus imperii*, seu *Justitiæ vindicativæ* censetur. 3. Quia ex communi sensu bellum vertitur inter hostes: atqui teste *Cicerone*, *hostis est, qui habet Rempublicam, Curiam, ærarium, consensum & concordiam Civium, & rationem aliquam, si res ita tulerit, pacis ac fœderis*. Reliqui, etsi exercitus habeant, & milites, atque Imperatores se ferant, *non pro hostibus*, *sed pro latronibus & spartacis sunt habendi* (e). 4. Quia jus belli gerendi exigit, ut ex proprio judicio possit suscipi, quousque, & quamdiu visum fuerit: Civibus vero id solum indultum est in periculo inevitabili, nec ulterius, quam id fuerit depulsum. 5. Quia controversiæ bellicæ aliter, quam pacto & pace vix terminantur; inter privatos autem nec pacto, nec pace opus est, sed authoritate superioris omnia complanantur, & ubi etiam Cives inter se, aut cum extraneis in concordiam redierunt, Magistratui integrum est, injuriam vindicare, quæ rixæ causam præbuit. Ita clariss. P. *Franciscus Schmier*, (f) ex *Puffendorfio, Becmanno, Zieglero, Pelzhofero* & aliis.

§. I I.

(a) de jure Nat. & Gent. L. 8. c. 6. §. 9 f. m. 1231. edit. *Francof.* 1716. Unde colliges male dividi bellum in *externum* & *internum* ab *Heizmanno*, in *Hostile*, ac *civile* a P. *Seybold*.
(b) L. c. c. 2. n. 4. f. m. 17. (c) L. c. c. 3. n. 1. f. m. 42. (d) Comment. ad cit. cap.
(e) Philipp. 4. (f) Jurispr. publ. L. 4. c. 1. §. 2. f. m. 235.

§. 1. §. I.

Origo belli. De belli origine.

Quaeritur III. Quaenam origo belli?

Est originaliter a natura. ℞. I. *Bellum justum, tam defensivum, quam offensivum, qualitercunque; & in se praecise spectatum, originem trahit a natura, & est humano generi coaevum.*

Tam defensivum. P. *Assertum quo ad bellum defensivum*. Defensio sui, suorumque justa, ut necessarium est conservationis propriae medium contra aggressorem iniquum, cuivis est insita a natura, uti supra probavimus: atqui bellum defensivum in se praecise spectatum, est tale medium: ergo *originaliter* est a natura. Nam quod bellum sit *defensio publica*, nihil refert, cum belligerantes Respublicae, veluti personas particulares, *moraliter* induant, ac repraesentent.

Quam offensivum. P. *Assertum quo ad bellum offensivum*. Exigit natura, ne scelus maneat impunitum, estque rationis lumini conforme, se suaque posse defendere non solum, dum actu sit invasio, sed & post illatam injuriam, bonaque erepta posse rursus sua repetere, atque recuperare: inde Oratorum Primas: *Natura non patitur, ut aliorum spoliis nostras facultates, copias, opesque augeamus*: (a) ergo bellum, spectatum in se, & ut est qualiscunque tandem vindicatio, est *originaliter* a Natura.

Spectata natura est juris negativi. ℞. II. *Utrumque bellum, per se loquendo, est juris mere concessivi, seu permissivi, sic ut quidem naturae jure sit licitum, non tamen praeceptum.*

Et bellum defensivum. P. *Assertum quo ad bellum defensivum*. Etsi conservatio sui &c. *quo ad substantiam* sit de jure naturae *praeceptivo*, utpote *exigita ab amore, naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem naturae rationali propriam, simpliciter necessario*: nihilominus conservatio sui &c. *quo ad modum*, seu in specie, per defensionem vitae, bonorum violentam, cum occisione aggressoris injusti, &c. uti amori sibi, & proximo naturaliter debito, non est *absolute* difformis, ita nec est *absolute* exigita, ut conformis: ergo est de jure naturae mere concessivo. *A. liquet*: nam etiam absque defensione vitae, bonorum &c. salva manet substantialis felicitas, quo ad partem nobiliorem, seu animam; neque defensio est semper possibilis, vel de meliori bono, & absque naturali praecepto sufficit *potestas defensionis* ad praevertenda incommoda, ne scilicet natura sit exposita hominum injuriis, rapinis cum praejudicio Generis humani, ut pluribus *de defensione privata* jam disseruimus. Et in hoc sensu intelligendus est *Romanorum* Orator: (b) *non modo justum, sed & necessarium est* (necessitate potestatis) *cum vi vis illata defenditur*. Inde & *Ulpianus* scripsit (c), *vi armata vim repellere licere*; & *Cassius, id jus natura comparari: addit, apparet autem ex eo, arma armis repellere licere*.

Et offensivum. P. *Assertum quod ad bellum offensivum*. Etsi punitio sceleris, vel vindicatio sui, suorumque bonorum *in se*, & in genere sit de jure naturae praeceptivo, utpote *exigita ab amore sibi naturaliter debito, & ad felicitatem naturae rationali propriam simpliciter necessario*: nihilosecius punitio haec, seu vindicatio *quo ad modum*, & in *specie* talis, seu armata non quidem est positive repugnans, sed nec est *determinate* requisita, & *absolute* conformis amori necessario: ergo est juris merissime permissivi. *A. denuo patet*: nam laesi Principes, quamvis supremi, *per se* loquendo, non tenentur necessario ad arma proruere, sed possent *absolute* aliud vindictae genus excogi-

(a) L. 3. de officiis.
(b) Pro Millone.
(c) L. Praetore. 1. §. 27. ff. de vi & vi armata.

cogitare, vel ut etiam contingit, in causæ arbitros compromittere. Accedit, quod absque præcepto naturali, sufficiat *potestas vindicationis*, naturæ jure *concessa* Genti in Gentem, potestate suprema præditam, in ordine ad injuste ablata denuo vindicanda, sic ut satis præcludatur ansa hominibus pravis, impune grassandi in aliorum vitam, famam, corpus, & bona, atque hac ratione quies sufficiens, inter Gentes sperari possit. Secus enim *si unusquisque nostrum*, ut recte animadvertit Romanus Orator, (a) *rapiat ad se commoda, aliorum &c. Societas hominum evertatur, necesse est*: Unde *Livius* (b) *justum bellum* pronuntiat, *quibus est necessarium, quibusque nulla, nisi in armis spes*. Concordat D. *Isidorus*, (c) dum inquit: *justum est bellum, quod ex edicto geritur de rebus repetendis*, aut *propulsandorum hostium causa*. Additum tamen in asserto, *per se loquendo, nam per accidens*, & ex pacto, seu obligatione speciali, quæ incumbit Tutoribus, & Defensoribus Reipublicæ, ejusmodi bellum defensivum, seu offensivum posset esse *de jure naturæ etiam præceptivo*, ut patet.

℞. III. *Bellum non qualecunque, sed publicum & solemne, spectatum præcipue quo ad formam, seu modum usu receptum, seu defensivum seu offensivum, est solummodo juris Gentium*.

Assertum patet 1. *Ex conditionibus* belli, quas inter 1. *denuntiatio, armorum conditio*, ne veneno infecta sint; necis inferendæ *modus*, ne fiat veneno, ne fontes vitiarentur &c. quæ, *ob communem utilitatem*, ut ne cædes, alias sat crebræ, ultra modum multiplicentur jure Gentium inductæ sunt: siquidem juri naturæ perinde est, an hostis aperto, vel occulto *Marte*; veneno, an gladio lacessatur.

Patet 2. *Ex effectibus belli*, quos inter jus interficiendi quoscunque adversæ partis, etiam fœminas, certis in circumstantiis; jus redigendi captos in servitutem; jus direptionis &c. & quæcunque alia pro satisfactione injuriæ, quæ in jus naturale, *eodem modo*, neque cadunt, neque cadere possunt, ut infra suo loco declarabitur. Inde est, quod *Livius* (d) expresse professus sit, *jure Gentium ita comparatum esse, ut arma armis propulsemus*.

℞. IV. *Neque obstat* I. Quod bella vix initium sumere potuerint, antequam Gentes fuerint multiplicatæ, rerum communio desierit, ac *meum & tuum, frigidum illud verbum, innumeraque gignens bella*, Authore D. *Chrysostomo* (e) invaluerit. Nam ℞. Tr. A. D. C. ergo bellum non est Mundo coævum spectatum *in se*, seu *spectato jure bellandi*, suaque recuperandi, supposito, quod quis contra violentiam humanam sua aliter acquirere nequivisset. N. Non est mundo coævum, *spectato actu bellandi* subd. & *hoc defectu potentiæ* N. *defectu occasionis*, multis post annis primum exercitium suppeditantis. C. Bellum non est medium *absolute* necessarium, sed *ex suppositione*: neque ad jus Naturæ requiritur, ut singula ejus capita *semper* & *statim* redigantur in actum; sed satis est, quando certis in circumstantiis operationem suam exercent, ut præ cæteris apparet in materia furti, quæ locum non habet, nisi res divisas præsupponamus.

Unde Bellum, saltem spectato jure est antiquius rerum divisione.

Neque obstat II. Quod *bellum privatum* authore *Grotio* (f) antiquius sit, quam publicum, adeoque illud juri Naturæ, hoc juri Gentium *simpliciter*, etiam *quo ad originem*, sit adscribendum. Nam

℞. 1. Antecedenter ad rerum divisionem, vel homines quidam erant mere privati, hoc est, nulli familiæ adscripti, nolliusve potestatis etiam domesticæ subjecti; vel erant in familias congregati, sibique invicem suo modo subordinati: ergo utrique, quandocunque in corpore, vel bonis fuerant læsi,

Æque grandævum, ac bellum privatum.

(a) L. c. (b) Dec. 1. L. 9. c. 2.
(c) L. 8. Etymol. c. 1. Q. 2. (d) L. 42.
(e) In orat. de S. *Philogonio*.
(f) L. 1. de J. B. & P. c. 3. §. 1. n. 1.

læsi, sua vindicare, vel defendere poterant, illi bello *privato*, hi *publico*: ergo neutrum bellum antiquius. Quid enim vetat dicere bellum *publicum* familiarum contra familias, cum illarum regimen ad civile proxime accesserit?

℟. II. D. A. Bellum privatum, authore *Grotio*, est antiquius publico *spectato jure*. N. A. Spectato forsan *effectu*. C. A. & N. C.

Origo belli injusti scaturit ex corruptione Naturæ.

Quæritur IV. Quænam origo belli injusti?

℟. I. *Origo belli injusti est humano Generi coæva, descenditque a corruptione naturæ lapsæ, a peccato, omnisque peccati ac inimicitiæ authore Dæmone.* *Assertum patet*. Unde D. *Augustinus*: (a) *Quid culpatur in bello? an quia moriuntur quandoque morituri, ut domentur in pace victuri? Hoc reprehendere timidorum est, non religiosorum. Nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, imparatus, atque implacabilis animus, feritas bellandi, libido dominandi, & sic quæ similia, hæc sunt, quæ in bellis culpantur*. Recte *Contzenius* noster (b): *Bella cum nato Mundo fuerunt, & bellantes decretoria dies inveniet, duobus fratribus angustus erat Mundus, iniquo Caino videbatur Abel fore beatior. Secuta sunt bella gigantum, & discordes in unum gurgitem cataclysmus inclusit, &c.* Post cataclysmum eodem authore, regnavit *Nemrodus* in campo *Sennaar*, oppressa naturali Gentium libertate, cui successit *Ninus*, quem primum volunt Scriptores (c), qui bello aliena Regna invaserit, sicque Monarchiam *Assyricam* fundarit. Per bella subin & erectæ & destructæ sunt cæteræ Monarchiæ, & Orbis Regna ad usque nostram ætatem, ut adeo mox e pomo Paradisi male comesto, velut ex *Pandoræ* pixide, prima bella, cædes, vulnera, mortes, devastationes, pestes, malaque omnia in terras redundarint, & etiamnum redundent.

Armorum inventio debetur humano ingenio, in suas clades male perspicaci.

℟. II. Si *Lucretio* fides, pugnatum est initio manibus, unguibus, dentibus; subin fustibus, & lapidibus; demum omni genere armorum. Horum inventionem *Josephus Tubalcaino*; *Eusebius Moysi* armorum varietatem; *Plutarchus Archytæ Tarentino*, & *Eudoxo* perfectionem tribuit. *Plinius Ægyptios* inventores lanceæ asserit; *Lacedæmonios* machæræ & galeæ; *Medam Myssenum* thoracis & asciæ; *Epeum* arietis murarii; *Vegetius* fundam incolis *Majorcæ*; *Diodorus* arcus & sagittas *Apollini*; alii vero *Zetho*, alii *Perseo* adjudicant. Pulveris pyrii inventionem cuidam *pyrotechnico Germano*; tormentorum primum usum *Blondus*, & *Volaterranus Venetis* anno 1380. alii aliis longe maturius adscribunt. Inter quæ dubia illud sat certum, quod in nulla arte sic insudarit, sic sese exhauserit humanum ingenium, quam in inveniendis varii generis armis, instrumentis, & machinis, quibus humano Generi necem sive acceleret, sive multiplicet, audiatque ille ingeniosior, qui in hominum strages crudelior tanto dedecore naturæ, quanto societatis humanæ, ad pacem ab Authore naturæ institutæ, præjudicio, ac detrimento.

§. 3.

§. III.

De licentia belli.

Licentia belli.

Quæritur V. Quænam licentia belli in genere?

Bellum de se est licitum.

℟. I. *Bellum ex natura sua, jure Naturæ, & Gentium, imo & Divino antiquo est licitum*. Ita contra *Manichæos*, qui bellum absolute illicitum proclamabant. *

Asser-

(a) L. 22. contra *Faustum*, uti perhibetur in c. 3. D. caus. 23. Q. 1.
(b) Polit. L. 10. c. 2. n. 2.
(c) S. *August.* L. 4. de civit. Dei, *Eusebius*, *Diodorus Siculus*, *Justinianus*, *Tobias*, *Pictor*, & alii.
* Unde reprehendebant *Moysem*, *Josue*, *Davidem*, cæterosque Testamenti veteris Patres, quod bella gesserint, quos *S. August.* L. 22. contra *Faustum* c. 74. confutat.

Assertum P. quo ad 1. *membrum.* Bellum ex natura sua descendit a *jure Naturæ*, fundaturque in legitima sui defensione, qua instinctui naturali conforme est, vim vi repellere, sua recuperare, ut patet ex dictis: ergo bellum est licitum *jure naturæ*. *Jure Naturæ.*

Assertum P. quo ad 2. *membrum.* Bellum *juri Gentium est conforme*, necessarium ad tuendam Rempublicam, repellendos hostes, reparanda damna, quo sine nec posset conservari justitia publica, & indemnitas status civilis: ergo *jure Gentium* licitum est bellum. A. patet ex *Hermogeniano* (a), dum ait: *Ex hoc jure Gentium (scilicet quo ad formam) introducta bella, discretæ Gentes, & Regna condita, dominia distincta*. *Gentium*

Assertum P. quo ad 3. *membrum.* Ex una parte nulla lex prohibens belli per se prohibitiva, ostendi potest: ex altera parte tota veteris Testamenti Historia contrarium loquitur: ergo bellum *jure divino* antiquo est licitum. A. partim clarescet ex dicendis, partim patet ex Scriptura (b), ubi Deus leges generales & perpetuas de modo gerendi belli Populo suo præscripserat: immo in *Deuteronomio* (c) fit mentio de libro *Bellorum Domini*, quæ haud dubie probante Deo gesta sunt. *Et divino veteris testamenti.*

Confirmatur assertum ex Historia. In lege Naturæ notum est bellum *Abrahami* partim defensivum, partim offensivum contra quatuor *Assyriæ*, seu *Persiæ* Regulos, & etiam probatum a *Melchisedecho*: *Laus sit Deo altissimo, qui tradidit hostes tuos in manum tuam* (d). In lege scripta celebre est bellum defensivum *Josue*, & *Moysis* contra *Amalecitas*, vim facientes, a Deo etiam probatum (e). Famosum bellum, finium tuendorum causa, contra *Ammonitas*, injustos aggressores, susceptum a *Jephte* dicente (f): *Non ego pecco in te (nam defendebat, quod possederat) sed tu contra me male agis, indicens mihi bella non justa*. Notum bellum *Davidis* adversus *Hannonem*, Regem *Ammonitarum*, ob vindicandam injuriam publicam, Legatis suis illatam (g). Nota sunt bella *Gedeonis*, *Baruch*, *Samsonis*, *Samuelis*, *Saulis*, *Davidis*, *Machabæorum &c.* In hisce bellis plerumque non legitur speciale DEI mandatum, quale legitur de exscindendis septem Gentibus *Chanaan*: ergo *jure Naturæ*, vel *Gentium* illata sunt, idque *licite*, nisi quis tot Patriarchas, Judices, Reges, Sacerdotes, quos inter *sanctissimi*, injustitiæ postulare velit, quod utique *Manichæo* phantasó dignum, quia insanum: vel si ostendatur speciale mandatum, fuere licita jure antiquo Divino *positive*: si non ostendatur speciale mandatum, saltem licita fuere jure antiquo Divino *negative*, neque prohibita, sed permissa. *Ut patet ex Historia legis naturalis, & scriptæ.*

Neque obstat 1. Quod bellum sit contrarium Paci, a Natura intentæ; societati, & charitati naturali, neque belluis in suam sævientibus speciem: * ergo jure Naturæ illicitum. Nam R. D. A. Est contrarium respectu partis, injustum bellum foventis. C. A. foventis justum, seu defensivum, seu offensivum. N. A. & D. C. ergo injustum est Naturæ jure illicitum. C. C. Justum. N. C. Recte animadvertit *Grotius*, quod ratio, & natura societatis non omnem vim inhibeat, sed eam duntaxat, quæ societati repugnat, id est, quæ *jus alienum tollit*; cum ipsa societas eo tendat, *ut suum cuique salvum sit communi ope, ac conspiratione*. *Neque est contrarium paci, societati, nisi ex parte iniquæ causæ.*

Neque obstat 2. Quod bellum sit causa multarum cædium, damnorum, felicitas indigna ex aliena infelicitate. Nam R. ut prius. D. Est *causa* *Quæ sola est cædium causa.*

(a) L. supra cit. (b) Num. 10. Deuteron. 20.
(c) cap. v. (d) Genes. 14. v. 20.
(e) Exodi 17. (f) Judic. 11. v. 27. (g) Regum 2. c. 10.
* Belle Juvenalis Satyra 15.

Sed jam serpentum major concordia: parcit
Cognatis maculis similis fera, quando Leoni
fortior eripuit vitam Leo?

causa ex parte inferentis injuriam C. propulsantis N. Hac ex parte; ut ait *S. Augustinus* (a) *non pax quæritur, ut bellum geratur, sed bellum geritur, ut pax acquiratur*.

Causa justa justitia publica suffragante

Neque obstat 3. Quod etiam justam habens bellandi causam, abstinendo, possit impedire ejusmodi cædes, damno; ergo debet. Nam R. N. C. Quia simul impediret justitiam publicam; daretur occasio majoris mali; immunia redderentur furta, latrocinia &c.

Bellum de se etiam est licitum Christianis.

R. II. *Bellum de se est etiam licitum jure Divino novo, seu Christiano*. Ita communis contra *Anabaptistas*, *Erasmum Rotterodamum* (b), *Cornelium Agrippam* (c), & alios apud *C. Bellarminum* (d).

Quia lex nova hac ex parte nil derogat legi antiquæ vel naturali. Neque hæc licentia est defformis novo Testamento.

Assertum P. 1. Ex una parte nulla potest ostendi lex restrictiva, seu sublativa juris antiqui, ac naturalis: ex altera parte pro belli licentia etiam apud *Christianos* stat S. Scripturæ authoritas, Patrum testimonia, ratio atque experientia: ergo bellum *de se Christianis* quoque est licitum.

A. quo ad 1. *partem patebit infra. Quo ad* 2. *partis membrum primum* P. S. Præcursor (e) militibus, consilium salutis petentibus: *quid faciemus & nos S. Augustino* & *Angelico* interprete (f), *non jussit arma abjicere, militia sese subtrahere, sed contentos esse stipendiis, neminemque percutere*. Item *Christus* Centurioni dicenti (g): *Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, & dico huic: vade*, & *vadit*: non mandavit *deserere militiam*, sed potius laudavit fidem. Item *Cornelii* Centurionis eleemosynas remuneratus est dono fidei, neque *Petrus*, cum faceret *Christianum*, abjicere baltheum jussit (h). Sic *Christus* imperavit dare *tributa Cæsari* (i), quibus aluntur milites; *ideo enim tributa præstatis*, inquit Apostolus (k), *Ministri enim sunt, in hoc ipsum servientes*, nimirum ut gladio puniant perturbatores publicæ pacis, id enim præmiserat: *non sine causa gladium portat, DEI enim Minister est vindex in iram*.

Immo conformis menti Patrum.

A. P. *quo ad* 2. *partis membrum secundum*. S. *Ambrosius* inquit (l): *Non militare delictum est, sed propter prædam militare, peccatum est. S. Augustinus* (m): *Noli putare, neminem Deo placere posse, qui armis bellicis ministrat*. Similia habent *SS. Chrysostomus, Bernardus, Gregorius M. Nazianzenus*, & *Turonensis* apud *Bellarminum* (n).

Rationi.

A. P. *quo ad* 2. *partis membrum tertium*: Licitum est homini privato vim injustam vi repellere, ut supra statuimus: ergo a fortiori id etiam licitum erit Principi vel Reipublicæ. Item licitum est Reipublicæ *Christianæ* tranquillitatem defendere, *ferro*, seu contra malefactores, puta hostes internos: ergo licitum quoque erit eandem defendere *bello* contra hostes externos. C. patet; quia unum æque ac alterum est necessarium ad felicem statum Reipublicæ, unum æque ac alterum, naturæ jure permissum &c. Unde *Contzenius* noster (o): *Si quis serio omne bellum improbet, ego eum non hereticum modo, sed Reipublicæ proditorem esse judico* &c. Item: *Nulla respublica perseverare potest, nisi quæ militarem artem excolit: nam, cum magna cupiditate ad aliena rapienda ferantur homines, ubi obstaculum non vident, eo ruunt*. Hinc etiam *Molina* (p) bellum cæteroquin justum, sive defensivum, sive offensivum, *Christianis* non modo lici-

Subin necessitate suffulta.

(a) Ad *Bonifacium* epist. 207. alias 205.
(b) In annot. ad c. 3. & 22. *Lucæ*.
(c) L. de vanitate scientiarum c. 29.
(d) c. 14. de Laicis. (e) *Lucæ* 3. v. 14.
(f) Secunda. Secundæ. Q. 40. ex D. *Augustino*,
(g) *Matth.* 8. v. 9. (h) Actorum 10.
(i) *Matth.* 22. v. 21.
(k) Ad Rom. 13. v. 4. 5. & 6.
(l) Sermone 7.
(m) Epistola ad *Bonifacium* 207. alias 205.
(n) L. 3. de Laicis c. 14.
(o) L. 10. Polit. c. 3. §. 3. & 4. f. m. 744.
(p) Tract. 2. Disp. 99. col. m. 414.

licitum, sed quandoque *melius pace, immo & graviter obligatorium* esse affirmat, quando scilicet, affulgente spe victoriæ, *absolute* foret necessarium pro salute temporali, puta, si subditi externa potentia graviter vexarentur, premererentur, & vix non opprimerentur. * Item pro salute Reipublicæ spirituali, puta conservatione fidei, *Christianæ* Religionis augmento, ac ipsomet hostium spirituali emolumento.

Atque experientia.

A. P. quo ad 2. partis membrum quartum: Quia Deus sæpe bella justa adjuvat, non adjuturus, si bellum foret illicitum: nam mala permitti, non adjuvari a Deo possunt. Sic auxilio fuit *Constantino*; (a) *Theodosio* adjutores misit *SS. Joannem & Philippum*; (b) *Theodosio* juniori Angelos, (c) sic adjuvit per prodigia *Clodovæum* (d), *Honorium* (e) & innumeros alios. Sic post *Christi* ascensionem fuere semper *Christiani* vere sancti, militiæ adscripti, etiam sub Principibus Ethnicis: nota est *Legio fulminatrix* sub M. *Aurelio*, prodigioso imbre celebris (f). Denique nota sunt bella *Caroli M.* *S. Ludovici* Regis *Galliæ*, & aliorum. Notæ integræ cohortes: *S. Mauritius* cum sua Legione *Thebæa*; noti *SS. Martini, Sebastiani, Alexandri, Theodori*, aliique sexcenti, Sanctorum fastis adscripti, quos bella gessisse, atque bellasse, constat.

℞. III. *Quæ replicari solent, non stringunt*.

Textus Evangelici.

Replicant I. Contra 1. partem probationis. In Testamento novo sunt plures leges belli prohibitoriæ: ergo illicitum est saltem *Christianis*. A. P. *Christus* clamat: (g) *Si quis te percusserit in unam maxillam, præbe & alteram. Diligite inimicos vestros*. Acclamat Apostolus: (h) *Non vos defendentes charissimi, scriptum est enim, mihi vindicta* &c. & sic de aliis.

De consilio sæpe, ac ultione privata intelligendi.

℞. N. A. ad P. D. A. Et hæc ex mente Ecclesiæ, Patrum, atque interpretum, intelligenda semper de præcepto, ac ultione publica, pertinente ad justitiam vindicativam: N. A. Intelligenda sæpe de consilio tantum, de vi, violentia, vel ultione privata C. A. & N. C. Primus textus, seclusa necessitate honoris Divini, consilium indicat, uti & ille: (i) *Auferenti tunicam, da illi & pallium*. Secundus & tertius de privata obligatione. Sic oraculum illud *Isaiæ* (k) *de Christianis: non levabit Gens contra Gentem gladium, nec ultra exercebuntur ad prælium* &c. vel de *Christi* tempore sub *Augusto*, vel de Regno *Christi*, ubi nemo hostis, intelligendum est.

SS. Canones.

Replicant II. Bellum *Christianis* prohibitum est saltem per SS. Canones: per *quos* 1. injungitur gravis pœnitentia repetentibus militiam (l). 2. Declarantur *ut implicantes sese diaboli laqueis*. (m) 3. Ut incapaces pœnitentiæ: (n) ergo &c.

De bello illicito sæpe per accidens.

℞. N. A. *Ad* 1. D. Repetentibus militiam cum periculo fidei. C. secus N. Canon ille agit de iis, qui ob confessionem fidei *Christianæ* privati fuerant cingulo militari a *Diocletiano* vel *Licinio*, & postea cingulum repetebant, parati negare fidem. *Ad* 2. & 3. D. ut implicantes se laqueis & incapaces pœnitentiæ *vitio proprio* C. Vitio militiæ: *subd.* per se N. per accidens, quatenus militia plerumque periculosa & cum morum corruptela conjuncta

 est.

* Clariss. P. *Schmier* Jurispr. publicæ univ. L. 4. c. 1. sect. 2. §. 1. n. 63. f. m. 242. insuper addit: *Potest contingere, ut bona ad coronam spectantia, ante hac injuste ablata, facili manu recuperari possint: potest iterum accidere, ut inimicus homo Civitatem, aut Provinciam perversis moribus, aut doctrinis pervetere, aut evertere satagat*, &c. Sed prior casus periculosæ est extensioni obnoxius; alter bello vix indigeret.

(a) *Euseb.* in vita & L. 9. Histor. c. 9.
(b) *Theodoret.* L. 5. Hist. c. 24.
(c) *Socrates* L. 7. c. 18.
(d) *Gregor.* Turon. L. 2. Hist. *Franc.* c. 30.
(e) *S. August.* L. 5. de Civit. Dei c. 23.
(f) A. *Christi* 176. apud *Tertullian.* apolog. c. 5.
(g) *Math.* 5. v. 39. & 44. (h) Ad *Rom.* 12. v. 19.
(i) *Math.* 5. v. 40. (k) c. 2. v. 4.
(l) Concil. *Nicæn.* can. 11. (m) Can. *contrarium* de pœnit. dist. 5.
(n) Ead. Dist. can. *falsas*.

Ergo Christianis ferro non pugnandum, sic ut sit prohibitum. N. Sic ut non sit prohibitum. C. C.

Replicant VI. *Cum eodem contra Secundæ partis membrum quartum. S. Martinus*, referente *Sulpitio*, Imperatori *Juliano* expresse dixit: *Donativum tuum militaturus accipiat: ego Christianus sum, mihi pugnare non licet*: ergo nil evincitur exemplis. *Neque dicta S. Martini*

℞. N. A. Sic dixit: *Hactenus militavi tibi, nunc patere, ut militem Deo: Christi enim miles sum*, non tantum fidei promissione, sed & vitæ monasticæ professione: unde *mihi pugnare non licet*. Colligitur ex ipso *Sulpitio*, videatur *Bellarminus* (a). *Non ritè adducta.*

§. IV. *§. 4.*

De Conditionibus belli. *Conditiones belli.*

Quæritur VI. Quænam conditiones ad belli justitiam requisitæ?

℞. I. *Inter primas belli justi proprietates est summa potestas.* * *Ita Angelicus* cum communi (b). *1. Potestas summa.*

P. Assertum. Jus naturæ & Gentium ipsaque ratio evincit, bella *regulariter* geri non posse, nisi ab iis, & contra eos, qui Superiorem non agnoscunt: ergo necessaria est conditio potestatis summæ. *Jure naturæ, Gentium, & ratione.*

A. P. 1. Quia *ordo naturalis Mortalium paci accommodatus, D. Augustino* interprete, (c) *hoc poscit, ut suscipiendi belli authoritas, atque consilium penes Principes sit*. 2. Quia bella ex necessitate inducta, eoque solum ex fine permissa sint, ut ii, qui Judicem non habent, jus atque justitiam consequi valeant. Unde illa constitutio *Valentiniani*, & *Valentis* (d); *Nulli prorsus, nobis insciis, atque inconsultis, quorumlibet armorum movendorum copia tribuatur*. 3. quia bellum illaturus agit *Judicem in propria causa*; sibi administrat *justitiam, injuriæ vindicativam*: exponit *Rempublicam magno periculo*: atqui hæc omnia non competunt nisi potestati summæ. 4. Quia bellum illaturus alteri potestatis non summæ, sed subordinatæ, tenetur prius experiri viam juris in foro contentioso, ibique jus suum prosequi *medio ordinario, parato, atque pacifico*; nam actor sequitur forum rei: ergo contra subordinatos nequit mox bello procedere, ac uti *medio tam extraordinario, violento, atque periculoso;* cum jure naturæ ac Gentium sit contestatum, ab armis esse abstinendum, agendumque jure, cum agi potest. Hinc est 1. quod in omni, Superiorem recognoscente, bellum *injustum*, in Supremo *justum* præsumatur (e). Hinc est 2. Quod bellum, defectu authoritatis illegitimum, non modo sit *contra charitatem*, sed etiam *contra justitiam*; etiamsi adsit legitima causa, eo quod actus ille sit sine authoritate legitima, adeoque illegitimus, & inferens teneatur ad damnorum omnium restitutionem (f). Hinc est 3. quod in pace publica, respectu Imperii, sit constitutum, ut nullus status alterum, ullo titulo, hostiliter lacessere valeat (g). *Nulli subordinato partes Judicis indulgente.*

Excipitur 1. Casus *denegatæ justitiæ*, seu quo supremus Princeps, respectu sui subordinati, ut Judex conventus, negligeret administrare justitiam. Sic enim *Regulariter, & extra casum denegatæ justitiæ.*

(a) L. cit. de Laicis c. 14. ad finem.

* Scilicet cujusvis Reipublicæ perfectæ, qualicunque forma regiminis utatur, *Monarchica*, *Aristocratica*, vel *Democratica*.

(b) 2. 2. Q. 40. a. 1.

(c) Relatus in cap. *Quid culpatur* 4. caus. 2. Q. 1. (d) Tit. c. *ut armorum usus*.

(e) *Knipschild* de Nobilit. L. 3. c. 13. n. 30.

(f) *Suarez* disput. 13. de charit. sect. 2. num. 6. Unde L. hostes, ff. de captivis, & postliminio reversis, & in L. hostes ff. de verb. signif. prædones, atque *latrunculi* appellantur, qui in Imperio, sine consensu & authoritate Imperatoris, bellum offensivum suscipiunt.

(g) *Das niemand hinführo den anderen was Burden Usandes, oder Beesens er seye, um Keinerley Ursach Willen, Wie die Nahmen haben möchten den anderen befehden, betrügen, berauben, fahen, überziehen, beldgeren* &c. ord. pr. 2. tit. 15. Videantur passim R. J. & imprimis confirmatio a. 1555. &c.

enim bellum inferri posset ipsi supremo Principi simul & subordinato: Unde S. *Augustinus* justa asserit bella, *quæ ulciscuntur injurias, si qua Gens vel civitas, quæ bello petenda est, vindicare neglexerit, quod a suis improbe factum est* (a).

Potestatis delegatæ: *Excipitur* 2. Casu, quo inferior utitur potestate *delegata*: nam sic erit moraliter summa.

Præscriptionis. *Excipitur* 3. Casu, quo jus belli a subordinatis Statibus vel *consuetudine*; vel *præscriptione*, vel *pactione* est acquisitum: nam belli potestas ab humano jure, ut plurimun dependens, est communicabilis, hicque inferior *fictione juris* foret supremus.

Summæ necessitatis. *Excipitur* 4. Ab *Hugone Grotio* casus summæ necessitatis, *qua ita præsens foret periculum, ut tempus non ferat eum consuli, qui suprema præditus est potestate* (b). Hoc enim casu, *per præsumptionem*, adesse censeretur delegata potestas *.

Ab Heizmanno excipitur etiam bellum defensivum. *Excipitur* 5. Ab *Heizmanno*: (c) Bellum defensivum, æque ac privata defensio necessaria, naturæ jure cuivis permissum: addit tamen *causam belli defensivi incontinenti ad Imperatorem* (respectu Imperii) *deferendam*. Sed hac de re infra.

A Liebenthalio Schmalkalditum. *Excipitur* 6. A *Liebenthalio Lutherano*, casu quo Imperator, *sui muneris immemor, moratoria, vel delusoria procrastinatione aliquem lactaret, tyrannidem exerceret* &c. (d) Adducto in exemplum fœdere, belloque *Schmalkaldico* &c. quæ doctrina (verane, an falsa sit, dependet ab Imperii legibus; neque hic quidquam decidimus) in principiis tamen protestanticis admodum periculosa est Imperatoriæ authoritati, uti alibi diximus (e).

Altera conditio justa causa, ut; patet. ℞. II. *Inter conditiones belli legitimi est justa causa. Assertum patet*: Nam supremus Princeps non est alieni Populi Judex, *nisi ratione delicti*, quod nullo suppetente Judice vindicare potest, ut sui Populi *defensor*, atque *protector*: ergo alienum Populum bello punire nequit, nisi ratione gravis delicti, & suppetente causa justæ defensionis, seu protectionis: ergo ubi vel nulla causa, vel non satis justa, vel omnino injusta, licite armis sævire nequit. Unde

Eaque gravis, & certa, respectu Principis. *Colligitur* I. Non sufficere causam levem, sed requiri *gravem*; partim ut ne plus incommodi bellum afferat, quam inde utilitas speretur; partim ut ne ob leve detrimentum suæ Gentis, alienæ gravissimum inferatur damnum. Non sufficere *dubiam*, sed suo modo *certam* requiri, saltem respectu summi Principis. *Ratio est*: quia bellum est actus justitiæ punitivæ: atqui injustum est punire aliquem causa necdum sat liquida ac probata. Dictum *respectu Principis*: ** nam alia ratio militum, quibus parere necessum est, neque discutere jussa, sed *ut justa* præsumere incumbit, nisi de injustitia belli aliunde constaret: unde *Bonifacius* Papa (f): *Quod quis mandata Judicis facit, dolo facere non videtur, cum habeat parere necesse*. Di-

(a) Relatus c. Dominus 2. caus. 23. Q. 2.
(b) De Jure B. & P. L. 1. c. 3. n. 4. f. m. 46.
* An in casu summæ utilitatis æque præsumi possit ejusmodi potestas, non æque liquet.
(c) *Joa. Georg. Ingolstadii*. Digest. Profess. in conflictu Juridico A. 1679. c. 3. n. 7. f. m. 17.
(d) In colleg. Polit. Exercitat. 14. n. 12. & 13. f. m. 443.
(e) In Coll. Hist.
** *Suarezius*, *Molina* & alii exinde resolvunt 1. Casu quo alter Princeps foret in possessione regionis, competitor bellum movere non posset, nisi *certus* de suo jure, quia etiam hic melior est conditio possidentis, etsi jus suum prosequi posset *via juris*. Item: casu quo per mortem tertii vacaret regio, a neutro possessa, moveri bellum non posset, nisi secundum *probabiliorem juris sui sententiam*. Quod si utrinque foret *probabilitas æqualis*, res *arbitrio tertii*, aut *regionis divisione* componenda foret. Item: casu quo causa, quæ visa est initio justa, pateret postmodum esse injusta, bellum præteritum, *ob bonam fidem*, foret justum, non item futurum. Ita illi.
(f) De R. J. in 6. Reg. 25. Videantur ditenda infra sect. 8. §. 5. ℞. 7. & 8.

Dictum, *quibus parere necessum est*: nam alia ratio est de iis, qui neque subditi, neque in stipendiis ordinarii, sed sponte propria aggregantur: his enim justitia belli vel nota, vel saltem supposita sit, oportet. Siquidem *C. Bellarmino* Authore (a), *qui nihil cogitant, paratique sunt militare, sive bellum sit justum, sive non, modo stipendium habeant, in statu damnationis versantur*. Denique non sufficit *causa mere suasoria*, quæ juxta *Grotium* (b) movet *sub sola ratione utilis*, abstrahendo, an simul justum sit, quod utile creditur: hinc ad bellum, *proprie justum*, causa vere justificativa est habenda.

Unde bellum neutiquam temere suscipiendum.

Colligitur II. *Bellum non temere, sed maturo consilio suscipiendum*. Indagandum prius, *sitne justa belli causa, an non? majusne emolumentum ex bello justo, quam ex pace iniqua haberi possit?* Unde, Authore *Philippo Knipschild* (c), *potius omnia prius tentanda sunt, omnis via juris, & occasio belli declinandi captanda, antequam in campum Martium descendatur: tunc enim veniendum ad arma, cum locum apud adversarios justitia non invenit. Iis justum demum est bellum, quibus necessarium, & nulla nisi in armis relicta est spes; injustum, quibus non necessarium.*

Quia medium nimis periculosum.

Ratio est quadruplex 1. Quia *medium est nimis periculosum*: nam anceps est belli alea, eventus incertus; *non enim in ejusdem est potestate, & initium & finis belli*, ut ex *Salustio* scribit *Lipsius*. Plerumque bella ex bellis feruntur, & bis in bello peccari nequit.

Reipublicæ præjudiciosum.

2. Quia est *medium Reipublicæ nimis præjudiciosum*: nam exhauriuntur æraria, subditi gravantur, cives spoliantur, militibus male parta male dilabuntur, vastitate & incendiis absumuntur necessaria, succedit male suada paupertas, fames, inde pullulant deprædationes, latrocinia &c. & totius Reipublicæ desolatio.

Extraordinarium.

3. Quia *est medium extraordinarium, nimisque truculentum*. Siquidem injustum bellum *D. Augustino* (d) non *bellum est*, sed *latrocinium*. Recte jam dudum *Seneca* (e): *Homicidia compescimus, & singulas cædes? Quid bella, nisi occisarum Gentium gloriosum scelus? non avaritia, non crudelitas modum novit*, &c. *Hæc insania quædam est ruentium in pejus sæculorum, quasi vero, quod leges damnant, id arma excusent: quod scelus in Republica est, in bello fit virtus?* * Immo bellum, etiam justum, est malorum omnium Ilias; nam teste *Contzenio* nostro (f): *Bellorum etiam justissimorum commune est malum, quod in illis omnis disciplina jaceat, vitia invalescant, mores corrumpantur, & quæ in Republica bene constituta, censentur flagitia, in castris ludi sunt: silent inter arma leges, subditis licentia scelerum datur, homines trucidantur, insontes spoliantur* &c. Et quod maxime deplorandum, plura plerumque patiuntur boni quam mali, & ipsa Religio in discrimen adducitur, cultus Divinus, & quidquid sacrum sanctumque, non raro per ausus sacrilegos profanatur. **

Conscientiæ Principis nimium onerosum.

4. Quia denique est *medium conscientiæ Principis nimium onerosum*. Optime L. B. *Schönavius* (g): *Tot illi* (Principes) *tantorumque malorum, scelerumque rei sunt, quot, quantaque per injustitiam belli ultro citroque patrantur.*

(a) L. 3. c. 15. de laicis f. m. 881.
(b) L. 2. c. 1. §. 1. n. 1.
(c) De nobilit. L. 3. c. 13. n. 61.
(d) L. 4. de civit. DEI.
(e) Epist. 96.
* Quam fuit crudelis gloria *Cæsaris*, etiam ante bellum civile, undecies centena nonaginta duo hominum millia a se occisa jactitantis? Item *Pompeii Minervæ* delubro inscribentis, a se semel vicies centena octoginta millia trucidata, fugata. Annon gloriosior *Antonii Augusti* vox: *Honestius esse unum civem servari, quam mille hostes occidi?* Videatur *Masenius* in utili curiosit.
(f) Vide dicenda infra sect. 9. §. 1. R. 1.
** *Fabius*, everso *Terento*, in Deos sævire noluit, dicens: *Relinquere se Tarentinis Deos iratos*.
(g) In arcanis status, L. 9. c. 4. n. 8. f. m. 26.

Ex eorum manibus repetet Divina Nemesis tot mille innocentes animas; quæ vel innocenter, vel præmature obiere, vel quas contagium militaris petulantiæ plane æternum perdidit. Qui injuste bellum suscipit, universam belli injustitiam contrahit, seque rerum facit omnium vastationum, usurpationum, cædium, impietatum, & quidquid dirum, Numinique adversum patrare solet effrænis belli furor. Ita, hic illustris Statista (a).

Nihilominus justa causa prognosticon boni successus sæpe, non semper, unde nulla est illatio: vicit: ergo justa nititur causa.

Colligitur III. Etsi justa causa eodem Authore dicatur *Sydus prognosticon*, quo ad futurum belli eventum juxta illud *Lucani: Causa jubet Superos melior sperare secundos*. Etsi justa causa in Principe creet fiduciam, in Belli ducibus fidem, ac promptitudinem, in milite alacritatem; etsi plerumque justæ causæ assistat Polus, sitque non nisi Pseudopoliticum illud: *quærendum belli exitum, non causam*, nihilosecius *sydus* istud *prognosticon* fixum non est; quia nullo DEI promisso infallibili suffultum: cum ex judiciorum Divinorum inscrutabili abysso, nonnunquam bona causa succumbat, Deoque permittente mala causa triumphet. Exemplo esse possunt bella elapsi gemini sæculi, expeditiones sacræ contra *Turcas*, ubi cum *Jeremia* exclamatum non semel (b): *Quare via impiorum prosperatur? bene est omnibus, qui prævaricantur, & inique agunt.*

3. Conditio est recta intentio. Quia bellum non permissum, nisi ad pacem & bonum commune.

℞. III. *Inter conditiones belli legitimi est etiam recta intentio:*

Patet assertum: nam bellum a natura indultum non est, nisi *ut necessarium medium*, vel ad recuperandam pacem, vel tranquillitatem publicam; vel ad exercendam justitiam, injurias vindicando, aut amissa recuperando: ergo *alio fine* susceptum, nec ordinatum ad commune bonum Reipublicæ, erit *inordinatum*, saltem charitati oppositum, & consequenter illicitum. Unde bellissime *S. Augustinus* (c): *Pacem*, inquit, *habere debet voluntas, bellum necessitas, ut liberet Deus a necessitate, & conservet in pace: non enim pax quæritur, ut bellum geratur; sed bellum geritur, ut pax acquiratur: esto ergo etiam bellando pacificus, ut eos, quos expugnas, ad pacis unitatem vincendo perducas*. Immo & *Cicero* paganus: *sic bellum suscipiatur, ut nihil aliud, quam pax quæsita videatur* (d). Ex his

Hæc tamen conditio non respicit justitiam, sed licentiam belli.

Colligitur I. Hanc conditionem differre a duplici priore 1. Quod defectus illarum faciat bellum *injustum*; hujus vero *malum* solummodo. 2. Quod illarum defectu peccetur contra *justitiam* simul & *Charitatem*; defectu hujus contra solam *charitatem*. 3. Quod in priore casu inducatur *obligatio restitutionis*, in posteriore tantummodo *obligatio pœnitentiæ* (e).

Oblata plena satisfactione, cessandum a bello, tam respectu justitiæ, quam charitatis. Quia bellum solius necessitatis.

Colligitur II. Quod habens justam causam, oblata plena satisfactione, sive ante, sive cœpto jam bello, teneatur cessare non modo *titulo charitatis*, ut vult *C. Bellarminus* (f), sed etiam *titulo justitiæ*. Ita *Cajetanus* (g), *Molina* (h), & alii.

De titulo charitatis patet, etsi omnino plena satisfactio non foret; quia bellum, ipso *Bellarmino* teste, gravissimum supplicium, quo non solum nocentes, sed per accidens innocentes quoque plurimi involvuntur. *De titulo justitiæ* probabilius deducitur ex eo, quod bellum sit *necessitatis*, non *voluntatis* (i), & istis in circumstantiis cesset justa causa bellandi, cum cesset

(a) Vide dicenda infra sect. 9. §. 1. ℞. 1.
(b) Cap. 12. v. 1.
(c) Epistol. ad Bonifac. 207. alias 205.
(d) L. 1. de offic.
(e) Vide dicenda infra sect. 9. §. 1. ℞. 2.
(f) L. 3. c. 15. de Laicis, f. m. 882.
(g) V. *Bellum*.
(h) Tom. 2. D. 103. n. 15.
(i) Can. *Noli existimare* 2. Q. 1.

set injuria hostis. Nec obstat, quod Judex, spectata justitia, non tenetur mortem remittere reo, v. g. furi, etsi offerat satisfactionem: nam illa pœna cedit in emolumentum, hæc in præjudicium totius Reipublicæ, etiam innocentum, foretque medium nimis excessivum, *si præter plenam satisfactionem*, * pro irrogata injuria, tanta mala infligerentur, spiraretque vindictam potius, quam justitiam vindicativam. *Spectata tamen justitia*, authores injuriæ, (nisi pene tota foret Respublica) ad capitale supplicium deposci possent ob bonum publicum, ut scelera plecterentur.

Colligitur III. Quandocunque ex hisce tribus conditionibus vel omnes, vel una tantummodo deest, bellum *justum* non est: & quidem si desit prima, vel secunda, non solum *charitati*, sed etiam *justitiæ* contrarium est *cum onere restitutionis*; si desit sola tertia, non est contrarium *justitiæ*, sed *charitati*, ut ex C. *Bellarmino* notat *Pignatelli* (a), & supra jam diximus. *Deficiente vel unica conditione bellum illicitum.*

℞. IV. *Inter conditiones belli legitimi, saltem offensivi, regulariter non tam naturæ, quam Gentium jure, requisita est etiam diffidatio ** prævia, seu publica belli denuntiatio.* *Quarta conditio prævia diffidatio.*

Declaratur assertum 1. Dicitur inter conditiones belli, *saltem offensivi*: quia in bello *defensivo, ubi aut vis illata arcetur, aut ab eo, qui delinquit, pœna exposcitur, aut rei sitæ manus injicitur*, uti habet *Grotius* (b), nulla requiritur denuntiatio, etsi *laudabilis* & *honesta* sit. *Ratio est*, quia, teste *Platone*, a natura indicitur. *Regulariter loquendo.*

Dicitur regulariter: non enim requiritur denuntiatio, apud hostem perpetuum. 2. Apud Rebelles. 3. Banno proscriptos. 4. In ferendis auxiliis. 5. Induciis elapsis. 6. Si periculum sit in mora, per triplicem tamen conditionem qualificata: 1. Ut *certa* sit justa causa. 2. Ut nulla supersit spes per denuntiationem obtinendæ satisfactionis. 3. Ut nulla alia restet via, quam hoc modo obtinendi suum. Secus reclamabit Naturæ jus, Judici nequaquam permittens, ut parti litiganti (hoc est sibi ipsi,) jus reddat cum tanto innocentium dispendio, Reipublicæ præjudicio &c.

Dicitur 3. *Non tam jure Naturæ*. Vel enim Respublica rem suam armis recuperare intendit? Et tunc, *spectato jure Naturæ*, poterit rei suæ *immediate* manum injicere, præsertim cum, præmissa indictione, difficilius rem suam obtinendam prospicit ex apparatu opponendo. Vel intendit debitum persequi? Et tunc, quando non est spes per interpellationem, quod suum est, consequendi, perspecta alterius contumacia, *& considerato præcise naturæ jure*, potest *absolute* per vim armorum debitum evincere. Vel intendit injuriam ulcisci? Hoc casu ipsa natura bellum indicit, nisi satisfactio congrua offeratur. Immo si offensio atrox est, & irreparabilis, potest offensa Respublica bellum inferre, ut puniat hostem, quo casu denuo cessabit denuntiatio *spectato jure naturæ*, etsi, ut diximus, semper *laudabilis* sit *& honesta*. ***

Neque quis opponat. 1. Antecedenter ad omnem casum particularem, *simpliciter* **** expedit ad felicem statum humanæ societatis, esse illicita bella offen-

---

* Per satisfactionem plenam intelligitur. 1. Si reddantur, quæ debita. 2. Si compensantur damna, cessatio lucri. 3. Expensæ in bellum factæ, æstimatis quoque periculis, laboribus, &c. 4. Si compensetur injuria facta, dum res auferretur, solicitudo, molestia ob rei carentiam, quam ob causam Exodi 22. v. 4. 7. 9. fur *duplum* reddere cogitur.

(a) Consult. Canon. Tomo 9. Conclus. 68. n. 49. s. m. 259.

** Apud *Romanos* dicebatur *clarigeratio*, *quasi clara causa belli testatio*, uti habet *Livius*.

(b) L. 3. c. 3. n. 6.

*** Videri potest *Grotius* de J. B. & P. L. 3. c. 3. §. 6. ubi Glossator *Zieglerus* nobis non adversatur quo ad media leniora, quæ & ipsi tentanda, naturæ jure, requirimus.

**** Nil enim obstat, quod forsan *in casu aliquo particulari*, vel *per accidens* cessaret ratio, mox adducenda. Nam propterea non cessat lex naturæ, *fundata in periculo*, *quod per se*, *& communiter metuendum est*, uti patet ex alibi dictis, ac dicendis *de fornicatione*, *defensione honoris*, *Judice accipiente munera* &c.

offensiva, *absque prævia denuntiatione*: ergo &c. A. patet: Quia sic via aperiretur ad ingentem perturbationem Reipublicæ humanæ, dum Gens nulla esse posset secura, nec improviso bello imparata, impeditaque alio bello, ab inimica Gente obrueretur; ansa præberetur ad gravissimos excessus, dum quacunque prætensione Gens Gentem inopinis armis invadere posset, ad emolumentum futuri belli sibi præripiendum: semita sterneretur ad innumeras fraudes, dolos, technas cum ingenti humanæ societatis præjudicio. Nam

℞. Præterquam, quod hoc principium dignoscendi juris a nobis non agnoscatur esse legitimum, negatur suppositum, *quod Gens nulla posset esse secura*: nam facta injuria, nec remissa; interpellatio, ratione debiti frustrata; injusta detentio ditionis alienæ &c. *absolutam necessitatem* ejusmodi ceremoniæ satis supplent, & majorem securitatem *juri Gentium prævidendam* relinquunt. Unde negatur, *ejusmodi periculum per se, & communiter metuendum*, in quo lex naturæ fundari possit, ac debeat.

Neque quis urgeat 2. Repugnat *amori, cuivis naturaliter debito, & ad felicitatem societati humanæ propriam simpliciter requisito*, ne quis privato ausu, latronum in morem, improviso bello (quod simpliciter non indultum a natura, nisi causa *gravissimæ necessitatis* (a)) Gentem alteram obruat, non solum prævertendo tempus ad defensionem legitimam sese parandi, sed etiam eripiendo molliora media, satisfactione debita belli mala gravissima avertendi. Repugnat naturali amori, neglectis mollioribus mediis, & inopino armorum impetu se, suosque periculosæ belli aleæ exponere, alienam ditionem malo omnium pessimo, nempe bello obruere, ex quo tot innocentum cædes, rapinæ, devastationes, desolationes &c. Nam

℞. Rursus negando suppositum quod *molliora media omitti* possint: nam si satisfactionis spes, utique jus naturæ prohibet, ne gravissimum belli medium adhiberi possit.

Assertum P. 2. ex Jure Gentium. Illud est juris Gentium, quod longævo Gentium usu inductum, ad Gentium, qua talium, publicam felicitatem: atqui communi Gentium usu, in morem inducto, ad bellum prærequisita est denuntiatio, ut habent Authores, communiter (b), & quidem sic, ut omissa diffidatione non bellum, sed *latrocinium*, & *prædatio* (c), *invasor* vero *proditor* esse dicatur (d): immo & in captivos quoque tanquam *latrones* animadverti possit (e). Quem morem denuntiationis præviæ a Gentibus etiam barbaris, præcipue *Romanis* observatum produnt Historiæ (f), & etiamnum ab ipsis *Turcis* observari memorant Imperii recessus (g). Inde, non quidem jure Gentium, ut recte notat *Grotius* (h), sed institutis vario-

(a) Can. supra cit.
(b) *Reinck.* de regim. sæcul. L. Cl. 3. c. 4. n. 13. & 15. *Knipschild* L. 3. de Nobilit. c. 13. a n. 132. & eodem citante plurimi alii, quos vide.
(c) L. *hostes* 118. ff. de V. S. L. *hostes* 24. ff. de captiv. & postlim. c. 1. & 2. in fine caus. 23. Q. 2.
(d) *Baldus* in auth. *item nulla*, n. 2. C. de Episc. & cler. *Quid.* Pap. decis. 191. n. 5.
(e) *Besoldus* apud *Knipschild* l. c.
(f) Inde *feciales Romanè a ferendo*, ut quidam volunt, utpote *penes quos belli, pacisve ferendæ jus fuit*. Inde apud eosdem non trium modo dierum, quos requirit *Gilhausen* arbit. crim. Jud. c. 8. n. 2. sed 33. dierum datum est intervallum, ut colligit ex *Livio Knipschild.* n. 141. ubi addit: *merito improbari Cyri factum, quo Armeniæ Regi bellum simul intulit, & indixit, authore Xenophonte*. Item *Romanorum. qui tertium bellum Punicum momento indictum & illatum gesserunt, teste Apiano*: Unde & *Alexandro* objecit *Scythicus* Legatus: *Tu, qui gloriaris, te ad Latrones persequendos venire, omnium Gentium, quas adisti, latro es*. *Lindenspürius ex Renzovio*.
(g) *R. A. zu Augspurg A.* 1566. *auf unser Weiter* 34. *ibi: auch solchen vorgekommenen Haupt-krieg nach seinen Brauch, offentlich pubbliciren; und ausruffen lassen*.
(h) De J. B. & P. L. 3. n. 8. f. m. 418.

variorum Populorum profluxere varii ritus diffidationum publicarum, quos referunt passim Historici Annales (a).

Denique requiritur modus legitimus.

℞. V. *Ad bellum denique, justum ex integro, requiritur etiam modus legitimus*. Hic autem consistit in eo, ut bellum rite suscipiatur. 1. Ut rite geratur. 3. Ut rite finiatur. * De primo constat ex dictis. De 2. & 3. constabit ex dicendis.

Quia bonum ex integra causa.

Ratio asserti est, quia bonum ex integra causa, malum ex quolibet defectu. Ex dictis hactenus,

Plures conditiones ad tres primas facile reducibiles.

Colligitur 1. Ab aliis ad bellum suscipiendum requiri plures conditiones. *Sic Reginaldus* enumerat septem (b): 1. Ut adsit authoritas. 2. Justa causa. 3. Ut de ea legitime constet. 4. Ut causa sit gravis. 5. Ut observetur juris forma, seu debitus modus belli indicendi, tentatis prius omnibus ad obtinendam satisfactionem sine bello. 6. Ut bellum inferens habeat rectam intentionem. 7. Ut illi, qui bellum gerunt, non sint Personæ Ecclesiasticæ, quibus bella prohibentur. Sed hæ omnes, aliæque plures conditiones, ad triplicem illam, cum Angelico (c) a nobis assignatam, commode reducuntur.

Arma sint legitima.

Colligitur 2. In bello gerendo requiri. 1. Ut arma sint legitima, veneno non infecta; ne hostis interficiatur veneno; ne fontes & aqua intoxicetur, quæ conditiones fluunt *ex jure Gentium propter exigentiam communis utilitatis*, ne pericula in bellis nimium augerentur &c. non vero *ex jure naturæ*; cujus parum interest, veneno an gladio hostis tollatur, tolli juste si potest.

Clerus jure sacro remotus a bello.

Colligitur 3. Episcopos, Clericos, &c. jure sacro prohiberi bello, seu *ut per se ipsos pugnent, ac propria manu* (d), utpote repugnante Ecclesiastici Status eminentia. Excipitur tamen necessitas extrema conservandæ vitæ propriæ, innocentis, Patriæ, & communis boni Ecclesiæ. Item possunt Episcopi *ob temporale dominium, & vi jurisdictionis* feudalis pugnare per alios, Duces constituendo &c. (e).

INSTRUCTIO II.

Instructio 2.

De justitia belli ratione religionis.

De justitia belli, ratione Religionis, §. 1.

§. I.

De bello sacro in genere.

In genere,

Quæritur I. *An, quando, & quomodo inter justas belli causas, sit habenda Religio, seu propugnanda, seu propaganda.*

Licitum est bellum veræ religionis. defensivum. 2. Principibus orthodoxis etiam obligatorium,

℞. I. *In genere: Licitum est bellum, mere defensivum, pro gloria DEI, seu ratione fidei, ac veræ religionis. 2. Immo orthodoxis Principibus, ex supremæ protectionis officio, obligatorium*. Ita *communis*, & *certa* etiam inter Acatholicos, paulu-

(a) Inter varios ritus memorabilis fuit ille in bello *Smalcaldico*, de quo *Sleidanus*, & ex illo Jureconsulti *Dilingenses*. c. 3. Q. 17. n. 9. *Saxo & Landgravius epistolam, teli amento alligatam, per adolescentem tubicine comitatum Cæsari in castra miserunt, bellum ei denuntiantes* (offensivum igitur potius, quam defensivum agnoverint) *Cæsar epistolam non accepit, latores tamen incolumes a se dimisit*.

* Sic Principi curandum, ut bellum, etiam justissimum, quam minimo fieri potest, suorum detrimento, sanguinisque profusione, & quidem brevi finiatur, ut recte observat illustris *Bolzhoferus*: unde bene *Lucullus*: *se malle unum militem suum aut civem ex hostium manibus, quam universas hostium fortunas sibi vindicare*.

(b) L. 21. c. 8. Sect. 1.

(c) Secunda Secundæ. Q. 40. art. 1.

(d) Can. 1. & seq. caus. 23. Q. 8.

(e) Arg. Can. fin. ne Cler. vel Monach. in 6.

paululum defæcatiores. Ubi notandum, hic Religionem non sumi utique *in abstracto*, prout dicit cultum Numinis mere spiritualem, sed *in concreto*, prout denotat homines, Religionis causa vim sustinentes, & defensionis justæ capaces.

Assertum quo ad 1. *partem* P. Authoritas tam sacra, quam profana, Jus item naturale, Divinum, humanumque ejusmodi belli licentiam adstruit: ergo est licitum.

A. P. 1. In sacris litteris legimus, (a) ab Apostolo Gentium, cum propter Religionem *a Judæis* capitales sibi insidias strui intelligeret, per quemdam cognatum, opem tribuni fuisse imploratam: quod exemplum D. *Augustinus* Episcopis omnibus adeo in consequentiam trahendum esse, existimat, ut proditæ etiam Ecclesiæ incusari possint, quicunque Magistratus opem invocare neglexerint (b). Sic scimus, laudatum fuisse Tribunum, quod militari præsidio *Paulum* munierit (c). Sic in S. Scriptura sæpe laudatos (d) immo etiam, anticipato elogio, deprædicatos a *Daniele*, novimus *Machabæos*, quod propter Religionem, contra sævientem *Antiochum*, se generose defenderint: *Populus autem, sciens Deum, coronabitur* (e).

Tot Cæsarum, Regum, Principum laudatissimis exemplis.

A. P. 2. Testes sunt omnis ævi historici Annales, ob ejusmodi heroicos conatus, meritis semper elogiis honoratos fuisse Reges, ac Principes. Sic laudantur *Armenii*, & *Constantinus* M. illi, quod non minus ac *Machabæi*, ratione abjectæ Idololatriæ furentem *Maximinum*; hic, quod propter eandem causam sævientem *Licinium*, vi armata, represserit (f). Sic Imperatores *Germanici* ob infinitas, pro defensione *Christianæ* Religionis, susceptas expeditiones, hoc sibi jus, ac nomen acquisiverunt, *ut Advocati*, & *Protectores* Ecclesiæ dicerentur (g). Sic in Recessibus quoque Imperii non semel occurrit hæc causa justissima, susceptis bellis præfixa: nempe *pro gloria DEI, & defensione veræ Religionis*. *

Et lege naturali quævis injusta a subditis repellenda. Obligationem causante titulo advocatiæ;

A. P. 3. Quia omni jure licitum est, vi vim injustam repellere, etiam privatis: ergo a fortiori Principibus supremis, ac Magistratibus (h): *Non enim frustra gladium gerunt* (i): est autem vis injusta, quæ, *veræ Religionis causa*, infertur hominibus.

Assertum etiam quo ad 2. *partem* P. 1. Reges, Principes, ac Magistratus non tantum sunt constituti, ut eorum subditi vitam agant *tranquillam* in omni honestate, sed & *quietam in omni pietate* (k): sunt ex officio *Nutritii Ecclesiæ* (l), Religionem fovendo; sunt obligati Deo servire, & *qua homines*, & *qua Reges* (m), Ecclesiam defendendo. Sunt *Advocati*, & *Protectores* jurati, fidem atque Religionem etiam armis, cum opus fuerit, propugnando (n): ergo bellum Religionis veræ defensivum est orthodoxis Principibus obligatorium.

P. 2.

(a) Act. 23. (b) Relatus can. 2. caus. 23. Q. 3. (c) Actor. 23.
(d) 1. Machab. 1. & 2. (e) *Daniel.* c. 11. v. 32.
(f) *Euseb. Hist.* Eccles. L. 9. c. 8. & ult.
(g) Cap. *venerabilem: vers. nunquid, de* Elect. *Clem. Rom.* de jurejur.
* *R. A zu Regenspurg A.* 1532. §. *und damit solchen* 7. *ibi: zuforderist* Gott *dem Allmächtigen zu Ehren, und zu Handhabung unsers Christlichen* Namens Und Glaubens.
(h) L. 3. de J. & J. L. 45. §. 4. ad L. aquil.
(i) Ad *Rom.* 13. v. 4.
(k) 1. Ad *Timoth.* 2. v. 2.
(l) *Isaiæ* 49. v. 23.
(m) Psal. 2. v. 11. & 12.
(n) Can. *tibi domino*: D. 63. capitulat. c. 2. n. 6. & seq. In R. I. A. 1530. §. *und nachdem aber ibi:: Als Romischer Kayser, und Obrister der H. Christlichen Kirchen.* R. I. A. 1529. tit. *Wider die Widertauffer*, §. 1. *Obrister Bagt unsers Christlichen Glaubens.* R. I. A. 1541. §. *Aber Churfursten.* 19. ibi: *und uns als Advocaten und Schirmern der Christlichen Kirchen*: Obligatio etiam armis defendendi constat ex R. I. *Ratisbonensi* A. 1532. §. *und damit solcher* 7. *ibi: und zu Handhabung unsers Christlichen Glaubens*. Eodem sensu Rex *Hispaniæ*, *Poloniæ*, *Galliæ fidei defensores* appellantur.

Officii;

P. 2. Qui non obsistit injuriæ, cum debet, ac potest, est æque in vitio, ac is, qui facit injuriam, ut habet communis (a): atqui Magistratus vi officii debet, acceptoque in hunc finem gladio, potest obsistere injuriæ tuendo bonos: ergo si non obsistit, ejusdem vitii est, ac is, qui facit.

Ejusque neglecti pœnis subsequi solitis.

P. 3. A nonnullis, quos inter *Jacobus Pignatelli* (b), & alii. Imperatores Orientales, in temporalibus solummodo Ecclesiam destituentes, non defendendo illam a *Longobardicis* injuriis ac rapinis, amisere Imperium, translata in *Carolum* M. Cæsarea dignitate, uti perhibent Authores (c): ergo a fortiori neglecti officii se reos facerent, destituentes Ecclesiam in spiritualibus, non defendendo viva Ecclesiæ membra, ac DEI templa ab improborum injuriis, & persecutionibus.

℞. II. *Quæ asserto nostro opponi solent, inefficacia sunt*. Nam

Defensio Religionis armata est necessaria.

Opponitur I. Non est necessarium ut armis defendatur Religio vera: ergo non tenet assertum. A. P. 1. Quia in sua causa sat potens DEUS, ut Religionem defendat (d), consilia inimica confundat (e), & suorum injurias vindicet (f). 2. *Quia Christi Regnum non est de hoc Mundo* (g).

Saltem respectu sapientiæ DEI, omnia prudenter ordinantis.

Et respectu Regni Christi visibilis.

℞. D. A. Non est necessarium spectata omnipotentia DEI. C. A. Spectata voluntate, & sapientia DEI, qua omnia per media naturalia ordinat, sibique subordinat Principes, suæ Ecclesiæ, ac Fidelium defensores, N. A. & C. *Ad* 1. N. C. *Ad* 2. D. A. Regnum *Christi* non est *de hoc Mundo*, hoc est, non consistit in dominio temporali hujus Mundi, atque magnificentia, ratione cujus defendi possit, vel debeat. C. A. Non consistit in congregatione Fidelium, seu Ecclesia hujus Mundi visibili, quæ contra iniquos etiam armis defendi possit, vel debeat. N. A. & C.

Est permissa, non obstantibus contrariis in speciem mandatis & exemplis.

Opponitur II. Non est *a Christo* permissum, ut armis defendatur vera Religio: ergo necdum tenet assertum. *A. P.* 1. Quia *Christus Petro* vetuit, causam suam defendere gladio: *Mitte gladium tuum in vaginam, quicunque enim sumpserint gladium gladio peribunt* (h): 2. Quia discipulos suos tantummodo fugere, non resistere voluit (i). 3. Nec aliud ipse fecit (k). 4. Nec Apostoli, nec Martyres, gaudentes pro *Christi* nomine contumeliam pati (l). 5. Teste *Lactantio* (m), *Christianorum* est, non repugnare, sed pati, & juxta illud *Davidis* (n): *velut oves occisionis reputari*.

Utpote intelligendis vel de defensione privata, vel de virtute patientiæ.

℞. *N. A. Ad* 1. *D.* Vetuit *Christus*, causam suam defendere gladio, authoritate privata contra voluntatem *Christi*, nec sine temeritate zeli indiscreti sumpto. C. Gladio sumpto authoritate publica, zelo discreto, pro Domo DEI. N. Unde de illis, non de his dictum est: *gladio peribunt* (o). Ad instantias cæteras negatur paritas: quia ibi patientia fuit commendanda, salvo jure defensionis; Nam Christus, Apostoli, ac primitivæ Ecclesiæ Martyres, privati omnes erant, neque Magistratum aliquem *Christianum* habebant: nil ergo mirum, quod persecutoribus neque suam, neque Ministrorum, neque Magistratus manum opponerent. Ad ultimum D. *Christianorum* est, non repugnare *modo illegitimo*. C. *legitimo*, juri Gentium, Naturæ, & humano conformi, subd. Sic ut sit *de præcepto*. N.

De con-

(a) Can. 12. cauf. 23. Q. 8. item Can. 7. cauf. 23. Q. 3. *Cicero* de officiis L. 1.
(b) Consult. Canon. Tom. 4. consultat. 68. n. 12. f. m. 156.
(c) *Lupold.* de *Babenberg*, de Translat. Im. c. 3. Q. 18. *Radulph.* de columm. de translat. Imp. §. hoc itaque Pontifice. *Alberic.* Gentil. de jure belli L. 1. c. 23. & alii passim.
(d) *Matth.* 26. 25. (e) *Psal.* 2. & 33.
(f) 2. Reg. 9. 7. (g) *Joan.* 18. v. 36.
(h) *Matth.* 26. v. 52. (i) *Matth.* 10. 23.
(k) *Joan.* 8.
(l) Actor. 5. v. 41.
(m) L. 6. Divin. Instit. c. 20. Q. 3. cauf. 23.
(n) Psalm. 43. v. 22.
(o) *Corn. a Lapide* in *Matth.* c. 26. v. 52.

De consilio; C. Lex Evangelica non abrogat Politicam *Christianam*; judicia, bella. Adde, quod etiam armis defendentes Religionem, sat habeant, quod patiantur propter justitiam.

Est consulta stante confidentia in DEO.

Opponitur III. Non est consultum, Religionem armis defendere: ergo &c. A. P. *Sic Judæis*, adversus *Assyrios*, *Ægyptiacam* opem implorantibus respondit DEUS, *in DEO*, *non in humanis auxiliis esse confidendum* (a). 2. Sic non oportet DEI opem humanis curis antevertere, sed exspectare juxta illud *Isaiæ* (b): *In silentio*, *ac spe erit fortitudo vestra*.

Quæ præfidentia esse non debet.

℞. N. A. Ad P. D. In Deo esse confidendum primario confidentia *discreta*, nec excludente humana media. C. præfidentia *indiscreta*, & temeraria, Deum veluti tentando. N. *Judæi* minus *in Deo*, plus *in Ægypti* auxiliis confidebant, unde merito reprehensi. *Silentium* & *spem* non excludit, sed includit legitima defensio Religionis.

§. 2.

§. II.

Justitia belli religionis in specie respectu Infidelium.

De justitia belli religionis in specie respectu Infidelium.

Quæritur II. *Quidnam sentiendum in specie de causa justa belli*, *ratione religionis?*

Bellum Religionis licitum tam defensivum quam offensivum, saltem contra Turcas.

℞. I. *In specie licitum est bellum Religionis defensivum contra Infideles quoscunque*. 2. *Immo & offensivum*, præcipue contra *Turcas*, & alios, ditionum, quæ olim *Christianæ* fuerant, iniquos usurpatores.

Asserti prima pars est contra Lutherum, in *Turcas* pacificum, etsi bellorum cinistonem contra summum Antistitem, in quem veluti *Turcam turcissimum* seditiosa tympana animare non horruit, nota illa militari tessera: *Qui habet aures audiendi audiat*, *& a bello turcico abstineat*, *donec Papæ nomen sub Cælo valet* (c).

De defensivo constat a fortiori.

P. Licitum est bellum, Religionis veræ defensivum, *in genere* contra quoscunque: ergo a fortiori contra *Turcas*, *Christiani* nominis juratos hostes.

De offensive.

Asserti 2. *pars est contra Theodorum Bibliandrum*, *Hermannum Conringium*, & nonnullos alios *Lutheri* Asseclas Protestantes. Prior sic habet (d): *Urbanus*, *seu potius turbo sævissimus*, *a spiritu malo*, *homicidiis gaudente impulsus*, *bellum pro recuperanda Judæa commovit*. Alter sic statuit (e): *In Turcam haud superesse Christianis jus belli*, *ob id*, *quod terram sanctam domini in suo teneat*, *veritati conveniens est*. Sed abstrahendo a pactis, hanc thesin veritati nullatenus convenire.

Ex jure recuperationis legitima

Patet 1. Ex eo, quod uti recte animadvertit *Molina* (f), *Turcæ* nullo jure occupaverint *Christiadum* terras, ac Regna; quod etiamnum plura, ac plura occupare quotidie moliantur: quod tot strages in *Christianos*, tantaque cum crudelitate exercuerint, gravissimasque injurias, ac ærumnas intulerint, & etiamnum inferre conentur; quod, tanquam *jurati Christiani nominis hostes*, fidem ac Religionem nostram funditus eversum eant, * *Christianos* omnes in servitutem, & ad *Mahometismi* impietatem redigere moliantur: ergo, *nisi obstent specialia pacta*, illis, *tanquam juratis hostibus*, bellum licite inferendum.

Patet

(a) Isaiæ 30. v. 6. Ezech. 29. v. 6. & 7. (b) 30. v. 15.
(c) Tom. 2. lat. Wit. in assert. Articuli 13. (d) In Chronol. tab. 13.
(e) In Consilio Regi *Galliæ* dato tom. 1. in fin. f. m. 995. §. 1. *de fœdere amicitia cum Turcis & piratis Afris ineunde*.
(f) Tract. 2. Disp. 99.
* *R. A. Fu Regenspurg A.* 1532. §. 6. *Derhalben* ubi Cæsar Statibus ait: *das*, *das Heil. Reich*, *und gemeine Christenheit keinen gebässeren und Blut: Dürstigeren Feind*, *dan den Türchen*, *haben*.

Ex decretis Conciliorum, decretis Christianorum Principum.

Patet 2. Ex eo, quod, ut recte notat C. *Bellarminus* (a), summi Antistites, quos inter *Urbanus* II. *Paschalis* II. *Eugenius* III. aliique plures, nec non generalia Concilia, ut *Lateranense*, *Lugdunense*, *Viennense*, & alia, generale bellum sæpe sæpius *Turcis*, indixerint; quod S. *Bernardus*, aliique sancti viri concionibus publicis excitarint Populos ad hujusmodi bella, & sermones miraculis confirmarint, ut ipsemet indicat S. *Bernardus* (b); quod tot Imperatores, Reges, & Principes bella sacra susceperint: ergo ejusmodi bella, sive reparativa, sive vindicativa, sunt licita.

℞. II. *Replicæ opponi solitæ, nil evincunt.*

Unde licet Turca sit flagellum Dei,

Opponit I. *Lutherus*. Bellum a *Turcis* illatum est virga; *Turcæ* sunt DEI flagella, quibus *Christianorum* castigantur scelera: atqui non licet repugnare flagellis Dei: ergo nec *Turcis*.

Sic est permissum, ut repellatur.

℞. 1. *retorq.* Etiam in veteri Testamento Reges Gentiles erant Dei flagella: ergo illicitum *Judæis* fuit resistere: ergo male suscitati a Deo *Othonieles*, *Gedeones*, *Samsones* &c. ut contra ejusmodi flagella Populum defenderent; immo etiam fames, pestis, & morbi sunt flagella DEI: ergo illicitum ea propulsare.

℞. 2. *Tr. Maj.* N. *Min.* Non enim Deus permittit *Turcis* in nos sævire, ut evertamur, sed ut resistendo a sceleribus avertamur, & ad Deum in tempore afflictionis convertamur.

Neque DEI voluntas contraria ex sinistris eventibus recte colligitur.

Opponit II. Idem. Non est DEI Voluntas, ut resistamus: ergo &c. A. P. *Experientia*, & tot eventibus bellorum funestis, quibus non modo nihil per expeditiones sacras profecimus, sed *Turcas* etiam effecimus potentiores: ergo signum est, quod Deo displiceat ejusmodi bellum, cum armis *Christiadum* non benedicat.

Quia fecuti sæpe per accidens, & ex aliis causis.

℞. N. A. Ad P. D. A. Et eventus semper signant voluntatem Dei, quo ad belli justitiam, in se spectatam. N. A. Non semper signant, variis causis intervenientibus, & eventus prosperos evertentibus. C. A. & N. C. Exemplum evidens suppeditat S. Scriptura. Nonne bellum *Israelis*, contra *Benjamitas*, legitima causa susceptum fuit, utpote gravissimi sceleris vindicativum? Nonne Dei voluntate? *Ascendite ad eos, & inite certamen*. Nonne approbante Deo, quia Ducem dante: *Judas sit Dux vester* (c)? Et tamen non semel victi sunt, fugatique. Sic etsi plurimæ victoriæ de *Turcis* relatæ sint, etsi felicissimo eventu *Jerosolyma* recuperata, annis octoginta octo possessa, tandem *ob discordiam Christianorum*, res bonæ in malum pessimum delapsæ sunt, *Turca* non tam sua virtute, quam nostra discordia prævalente. Et quia Acatholici scriptores tam sunt nugivenduli, ut molitiones contra *Turcas* Pontificibus, quasi *Romanum* Imperium enervare conantibus, maligno calamo imputent, dicamus longe verius *Lutherum* per suum schisma magnum fuisse, & esse fulcrum *Ottomannici* status: nam anno 1528. *Hungaria* periit, *Germanis*, a Rege *Hungariæ* in auxilium vocatis, *Luthero* potius, qui in *Turcas* erat pacificus, quam bono *Europæ* publico patrocinantibus (d).

Neque persecutio Ecclesia simpliciter melior,

Opponit III. Ecclesiæ utilior est persecutio, quam tranquillitas: ergo potius orandum pro tribulatione, quam pace (e). *Confirmatur*. Deus per *Jeremiam* (f) monuit *Judæos*, ut se subjicerent *Nabuchodonosori*, neque resisterent, nisi gravioribus pœnis multari vellent: ergo a pari.

ut Exemplo esse possunt Judæi,

℞. D.

(a) L. 3. de Laicis, c. 16.
(b) L. 2. de consideratione ab init.
(c) Judic. c. 20. v. 18.
(d) *Cochlæo* teste ad hunc annum.
(e) *Luther.* de matrimonio apud C. *Bellarminum*, L. 3. de Laicis c. 16. f. m. 887.
(f) Jerem. 27. v. 12.

Quia periculosa.

R. D. A. Est utilior *semper*, & *absolute* loquendo. N. A. Est utilior *suo modo*, si non sit periculosa, sique *Christiana* fortitudine sit exantlata. C. A. & D. C. ergo expetenda. N. C. ergo toleranda instante necessitate. C. C. Hinc monet *Christus: orate, ne intretis in tentationem*, & Apostolus nos jubet *orare pro Regibus, ut quietam & tranquillam vitam agamus* (a). *Ad Confirmationem* D. A. Monuit, hoc est, peculiariter *Judæis* intimavit voluntatem suæ dispositionis, eos ob patrata scelera *Nabuchodonosoris* jugo subjicientis, Regnumque *Juda* in eum transferentis, sic ut illis jam non suppetierit jus, bello legitimo resistendi. C. A. Secus. N. A. C. & parit.

Etsi Lutherus simpliciter probaverit bellum turcicum.

Opponit IV. *Benedictus Carpzovius* (b): fallit *Bellarminus*, dum ait, a *Luthero* bellum contra *Turcas* fuisse improbatum *simpliciter*: ergo &c. A. P. Sæpius probavit *simpliciter*, & improbavit solummodo *quo ad modum*, quando nempe *absque pœnitentia* suscipitur; quando *Bullis*, & *indulgentiis* nimium tribuitur &c. quando, indulgentiis impudentissime venditis, substantia nostra devoratur, &c. (c).

Simul tamen improbavit simpliciter.

R. N. A. Ad P. D. A. Sæpius probavit *simpliciter*, & pro sua *Prothea* indole *simpliciter* improbavit. C. Item tantum improbavit *quo ad modum*, ex venenato odio suo erga summum Antistitem profectum. C. Alio modo. N. A. & C. An non improbavit *simpliciter*, quando scripsit (d): *Oro cunctos pios Christianos, ne ullo modo sequamur, vel in militiam ire, vel dare aliquid contra Turcas: quandoquidem Turca decies prudentior, probiorque est, quam sunt Principes nostri*. Item quando scripsit (e): *Pontificem & Pontificios esse multo pejores, & truculentiores Turcis, stultumque esse pugnare pro pejoribus Turcis contra Turcas meliores*.

Jus belli non superesse Christianis, ratione terræ sanctæ.

Opponit V. *Musæum* illud Protestanticum ambulans (f), *Hermannus Conringius*. Non est veritati *conveniens*, *Christianis* superesse jus belli *in Turcas*, respectu terræ sanctæ, quam suo jam dominio tenent: ergo bellum, *saltem offensivum*, contra *Turcas* illicitum.

Quia non nisi falsa persuasio Romanæ Curiæ.

A. P. 1. Quia communis persuasio hujus juris, & Authoritas *Romanæ Curiæ* nihil probant: illa enim persuasio non nititur, nisi arcanis scitis *Romanæ Curiæ*; hæc vero authoritas nullum alium habet scopum, hac in sententia, quam *dilatationem Ecclesiasticæ potestatis*, & quidem cum eversione Imperii *Romano-Germanici*; *cum manifestum sit, quod abusa fuerit hac improvida Populi credulitate, Regibusque immorigeris subducere robur fortium virorum, nec non infinitam generosi sanguinis vim profundere allaborarit*.

Sola Religione justum titulum nequaquam suppeditante.

2. Quia sola Religio *Christiana* non dat titulum occupandi terram sanctam, cum *Christus* ipse *Regnum suum non fuisse de hoc Mundo* professus sit: ergo nec *Christiani* illius vindicandæ jus sibi tribuere poterunt.

Justaque possessione Turcis suffragante.

3. Quia cum *Christiani* Occidentales, *Balduino* Duce, expeditionem susciperent, *Turcæ* jus in terram sanctam, multo jam tempore, quiete & possederunt, & pactionibus cum *Græcorum* Imperatoribus initis, nacti sunt (g). Ita hic *Turcicus* Apologeta, allegans etiam *Puffendorfium*, sibi similem Syndicum.

Arcana turcica sunt, a Christianis Politicis nullo suo honore excogitata.

R. N. A. Ad P. N. A. Communis persuasio (abstrahendo a specialibus pactis) quo ad juratum *Christiani* nominis hostem, nititur *jure Naturæ*, quo licitum vindicare injuriam, & recuperare bona injuste erepta, ut supra diximus. Nititur *jure Divino*, quo infidelitatem, cum summa in Deu inju-

(a) 1. ad *Timoth.* 2. v. 2.
(b) Discur. 23. apud *Arumæum* vol. 4. f. m. 313. b.
(c) L. de bello contra *Turcas*. item in assert. art. a *Leone* damnatorum art. 34. tom. 2. lat.
(d) in Epist. contra duo mandata Imperialia.
(e) In assert. art. 34. cit.
(f) Ut cum appellavit *Melchior Schmidius* Tom. 2. Differt. 1. de Repub. Germ. f. m. 6.
(g) T. 1. f. 995.

injuria inductam, licitum vindicare, veramque fidem rursus invehere. Nititur jure *Gentium*, quo licitum, hostis molimina prævenire, ne hostis in nostra damna intentus, nocere cum semper velit, præoccupatus haud semper possit. Nititur jure *humano*, quo licitum, tot *Christianorum* myriades ex infami servitute eripere, & majora damna, juxta tot Conciliorum decreta, & *Christianissimorum* Regum ac Principum exempla, præcavere, ut in probatione dictum.

Cæterum *Romanæ Curiæ* arcana, tot sæculis incognita; tot superstitionum tenebris obvoluta; tot sapientissimis Imperatoribus, sanctissimis Regibus, & *Christianis* Principibus impenetrabilia; nec nisi per *Conringios*, *Puffendorfios*, hisque similes, *Luthericis* perspicillis gloriose tandem detecta, quis non videat? quis non rideat?

Praxi Majorum, quam male sugillant quidam degeneres Posteri.

Ad 2. D. Sola Religio, *privative sumpta*, non dat titulum juris. Tr. Religio tot contumeliis in *Christum*, tot injuriis *in Christianos* lacessita; tot persecutionibus impetita ac irritata, non dat titulum juris &c. N. A. & C.

Religione tot injuriis lacessita, sat juris dante contra Juratum Christiani nominis hostem. Neque iniqua usurpatione jus contrarium fundere valente.

Ad 3. Negatur illud jus, quod, ejectis per vim tyrannicam *Christianis*, solummodo usurpatum, vi & dolis extortum, nullis concessionibus legitime unquam firmatum fuit, cum fidei veræ per nulla pacta, cum Infidelibus inita, renuntiari possit, quin illa, quamprimum fieri queat, denuo reducatur, unde Infidelium armis inique ejecta fuit. Et cur *Conringii* (a); *Puffendorfii*, similesque *Lutheri* asseclæ, toties negant, respectu patrimonii *Petrini*, nullis pactis donationibus, juramentis, possessionibus temporis immemorialis quidpiam Imperii juribus per Cæsares derogari unquam potuisse, vel posse, quin etiamnum hodie armis recuperari possint, ac debeant (b)? Cur, inquam, quæ summis Pontificibus tam pertinaciter negant, *Turcis* tam liberaliter concedunt *Christiani* isti Politici? An glorioso hoc nomine, hac ex parte, sat digni? alii viderint.

Quæritur III. *Quid tenendum de bello Religionis, in specie offensivo circa Paganos?*

℞. I. *Sola Religio propaganda non est legitima causa belli Paganis inferendi, ratione infidelitatis.* 2. *Unde non directe, sed solummodo indirecte adduci possunt ad veram fidem.* Ita *Angelicus*, *Molina*, *Suarezius*, *Sotus*, *Perezius*, cum satis communi, contra *Hostiensem*, *Panormitanum*, *Antonium de Butrio*, aliosque citatos a *Covarruvia* (c), quorum tamen rationes minime movent, ut cum Clarissimo P. *Schmier infidelitatem solam* inter dubias belli causas numeremus.

Sola Religio propaganda non est justa belli causa, respectu Infidelium.

P. *Asserti pars prima*. Ad bellum offensivum, legitime inferendum *ratione delicti*, requiritur jurisdictio ordinaria, vel extraordinaria, *ratione injuriæ illatæ:* neutra ponitur adesse: ergo bellum inferri nequit. *Maj.* fundatur in jure Naturæ & Gentium, quo bella reguntur, quod jus non destruit lex gratiæ, sed potius perficit: ergo *Christianis* Principibus in eos, qui extra eorum, & Ecclesiæ jurisdictionem existunt, alius titulus inferendi belli non suppetit, quam quem ratio naturalis, & jus Gentium dictat, eo quod illi, qui extra jurisdictionem existunt, legibus positivis subjecti non sint. Unde S. *Paulus* (d): *Quid mihi de iis, qui foris* (id est, extra Ecclesiam) *sunt, judicare?* Siquidem *eos Deus judicabit*. Expresse *Angelicus* (e); *Ad Ecclesiam non pertinet punire infidelitatem in iis, qui nunquam fidem susceperunt.*

Quia deest jurisdictio.

(a) De finibus Imperii.
(b) Videantur Coll. Hist. Parte IX. per totum.
(c) In Relect. cap. *peccatum* de R. I. in 6. part. 2. §. 10. n. 1.
(d) 1. ad Corinth. 5. v. 12.
(e) 2. 2. Q. 12. art. 2.

Unde non nisi indirecte adduci possunt ad veram fidem, juxta illud: Prædicate Evangelium. R. *Asserti pars secunda.* Indirecte adducere ad veram fidem infideles, est per Apostolicos Viros Evangelium *Christi* prædicare, fidem unice salvificam annuntiare, suadere, ac persuadere: atqui his competit hujusmodi jus *a Christo* expresse concessum in ordine ad prædicandum Evangelium *omni creaturæ* per totum Orbem: ergo & competit jus, Infideles, *indirecte saltem*, adducendi ad veram fidem. Ex his

Atque hoc intelligendum tam de aliis sceleribus, Infidelium, quam de ipsa infidelitate. *Colligendum* I. Quod dictum *de infidelitate*, intelligendum insuper de aliis sceleribus, etiam Naturæ legi repugnantibus, si modo non sint *injuriosa*, hoc est, si non cedant *in nostram, vel alterius Innocentis injuriam.*

Ratio primi est, quia par ratio de infidelitate, Idolomannia, ac Sodomia, fornicatione, ebrietate &c. nam teste *Angelico* (a): *Infidelitas* (uti & alia ejusmodi scelera) *secundum se ipsam non repugnat dominio; eo quod dominium introductum sit de jure Gentium, quod est jus humanum: distinctio autem Fidelium, & infidelium est secundum jus Divinum, per quod non tollitur jus humanum*: unde juxta Apostolum etiam *Infidelibus obtemperandum* (b).

Si modo absit injuria innocentis. *Ratio secundi est*: quia scelera, innocentibus injuriosa, v. g. oppressio, persecutio, interfectio, antropophagia &c. *jure naturæ* impedienda, docente *Molina* (c): *licitum est prohibere ejusmodi Infidelibus peccata, quæ in innocentum injuriam cedunt. Quod si ab illis desistere noluerint, fas est, movere contra illos ea de causa bellum, juxta illud* (d): *Erue eos, qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses: ergo quivis naturali jure defendere potest innocentes a tyrannide, idque potissimum ad Principes spectat.*

Licitum tamen est bellum respectu Infidelium, ad repellendam injuriam. *Colligendum* II. Ex D. *Thoma* (e): *Christianis* Principibus esse licitum, ut bellum, si opus est, inferant Infidelibus, casu quo Infideles prædicationem Evangelii negarent, persecutionem sufflaminarent, Prædicatores in suo jure impedirent, blasphemiis, & injuriis lacesserent, subditosque a vera fide suscipienda averterent, &c. *Ratio est*: quia injuria fit *Christi* Apostolis, & Ecclesiæ, ad quam repellendam & vindicandam bellum licitum est, partim jure supernaturali; quia facultas Dei est ad prædicandum Evangelium, juxta illud (f): *Euntes in mundum universum* &c. partim jure naturali; quia justa defensio Innocentum. Atque hoc titulo *Hispani*, ac *Lusitani* in novo orbe plures Provincias justissime occuparunt.

Sed non sine moderatione, Christianæ Religioni competente. *Colligendum* III. Hac in Evangelicæ prædicationis defensione, injuriarum vindicatione, vitandos esse tres scopulos juxta *Pelzhoferum*, aliosque Politicos 1. Ne hic prætextus sit intempestivus, serviatque in destructionem potius, quam ædificationem, si nempe Religionis defendendæ specie, legitimi Principes solio deturbentur, bona rapiantur, & terræ usurpentur, quæ omnia jure Naturæ & Gentium prohibita sunt. 2. Ne desit comes mansuetudo *Christiana*: vis enim ex Infidelibus facit simulatores Regum, non DEI cultores. 3. Ne sub hoc prætextu fiant abusus ad avaritiam, ambitionem.

℞. II. *Quæ opponi solent, inefficacia sunt.*

Unde Christus auferenda dixit Infidelibus Regna, sed a DEO. *Opponunt* I. Infidelibus *ob infidelitatem* auferenda esse Regna, & in *Christianos* transferenda prædixit *Christus* (g); *auferetur a vobis Regnum Dei, & dabitur Genti, facienti fructus ejus*: ergo potest inferri bellum. ℞. D. A. Auferenda *a Deo*. C. *a Christianis*. Subd. Revelante Deo. C. Secus. N. A. & D. C. ergo potest inferri bellum, ubi nulla jurisdictio. N. ubi est. Tr. C.

Opponunt

(a) 2. 2. Q. 12. art. 2. & 10. (b) Ad Rom. 13.
(c) Tract. 2. Disp. 106. fol. m. 436.
(d) Proverb. 24. v. 11. (e) 2. 2. Q. 10. art. 8. & 10.
(f) Marci 16. v. 15. (g) Matth. 21. v. 43.

Nec Infideles ab Israelitis impugnati, nisi speciali mandato Dei.

Opponunt II. Constat ex SS. litteris, quod ob Idololatriam plurimæ Gentes ab *Israelitis* sint extirpatæ: ergo licitum ejusmodi bellum. ℞. D. A. Sunt extirpatæ authoritate propria. N. Divina, specialiter revelata. C. A. & N. C. Accedit, quod illa Idololatria fuerit *mixta cum occisione innocentum, immolatione filiorum Dæmoniis.*

Unde proximi, non item Dei injuriæ, nisi a Deo vindicandæ.

Opponunt III. Juxta dicta peccata proximo injuriosa, etiam bello vindicari possunt: ergo multo magis peccata contra naturam, Deo ut author, Naturæ injuriosa vindicari poterunt. ℞. D. A. Et hoc ideo, quia naturalis charitas exigit, ut innocentum impotentia, reprimendo tyrannidem, suppleatur. C. A. Si ipsimet sat se defendere valerent, uti valet Deus, dicens (a): *mihi vindicta, & ego retribuam.* N. A. & D. C. Ergo injuriæ Dei vindicari poterunt, Deo specialiter id mandante. C. C. secus. N. C.

Hæretici item compelli possunt, quia subjecti, non Infideles.

Opponunt IV. Hæretici ob Apostasiam etiam armis compelli possunt ad veram fidem, teste *Angelico*, *Augustino* &c. ergo etiam Infideles ob idolomanniam. R. N. C. Disparitas petitur ex jurisdictione, quæ habetur in hæreticos, non autem in Infideles, ut recte explicat *D. Thomas* (b). Sed de hac re infra.

Gregorius M. laudat non Infidelium, sed hæreticorum subactionem.

Opponunt V. *S. Gregorius M.* (c) summopere laudat *Gennadium*, *Africæ* Exarchum, quod bello Infideles lacesseret, ut apud eos, in potestatem redactos, posset prædicari, ac propagari fides *Christiana*: ergo habetur causa legitima. ℞. D. A. Laudat, quod bello lacesserit Infideles. N. Hæreticos, Apostatas, & Infideles non quiete degentes, sed legis Evangelicæ prædicationem impedientes. C. A. & N. C.

Neque directa conversio, respectu Infidelium non subjectorum, est finis legitimus.

Opponunt VI. Quod fit ex fine legitimo, illegitimum esse nequit: sed bellum Infidelibus, ex fine conversionis, & dilatatione fidei Christianæ, illatum, fit ex fine legitimo: ergo illegitimum esse nequit. R. D. *Maj.* Quod fit ex fine legitimo, legitimis in circumstantiis, illegitimum esse nequit. C. *Maj.* Quod tantum fit ex fine legitimo. N. *Maj.* Ejusmodi dilatationem fidei, armis evincendam ab Infidelibus, neque Principes, neque Pontifices, neque Patres *Christiani* unquam agnovere. Unde *Honorius*, & *Theodosius* (d): *Quod Judæis, ac Paganis, quiete degentibus, nihilque tentantibus turbulentum, legibusque contrarium, manus inferre, Religionis authoritate abusi non audeant.* Hinc *Alexander* II. Pontifex illos tantum Infideles juste pugnari, asserit, qui *Christianos* persequuntur, aut ex Urbibus, propriisque sedibus expellunt (e).

Quæritur IV. *Quid sentiendum de bello Religionis in specie circa subditos Infideles?*

Neque Infideles subditi directe ad veram fidem compelli possunt.

℞. I. *Infideles subditi qualescunque, velut Saraceni, Judæi* &c. non *possunt vi & armis compelli ad veram fidem directe.* 2. *Possunt tamen indirecte.* 3. *Nisi obstent pacta, specialiter ipsis indulta.* Ita *S. Thomas*, *Ambrosius*, *Becanus*, *Barbosa*, *Suarezius*, & alii, quos citat, & sequitur *P. Reiffenstuel* cum communi, ut ait, tam Theologorum, quam Canonistarum (f).

Ut habent jura clarissima.

P. Assertum quo ad 1. *membrum.* Si subditi Infideles possent vi & armis cogi *directe* ad veram fidem, tunc vel ad professionem ejusdem *internam*, vel *externam*: neutrum potest dici: *Min.* P. Non ad internam, nam hic recte applicatur, quod Protestantes toties male trahunt ad actum externum: quod in liberum arbitrium non detur dominium, nisi a Deo, quo tamen & ipse se abdicavit: atqui, ut ait *Lactantius*, nihil tam voluntarium, quam Religio, quæ si coacta, hoc ipso nulla est. Quia, juxta *Maximilianum II.* Imperatorem, non est major tyrannis, quam velle conscien-

(a) Ad Rom. 12. v. 19. (b) 2. 2. Q. 10. art. 8.
(c) L. 1. Registri epist. 73. allegatus *in cap. si non ex fidei*, 49. caus. 23. Q. 4.
(d) L. *Christianis* 6. c. de Paganis. (e) Cap. dispar. 11. caus. 23 Q. 8.
(f) in Jure Canon. Tom. 5. Tit. 6. de Judæis f. m. 215. & seq.

tiis dominari, dicente *Stephano Bathorio*, Rege *Poloniæ*, tria soli Deo esse reservata. 1. Ex nihilo aliquid facere. 2. Scire futura. 3. Imperare voluntati. Sed neque cogi possunt ad professionem veræ fidei externam *directe*, quia obstant clarissima jura & ratio: ergo &c.

A. P. 1. De *Judæis*: præcipit sacra Synodus, *nemini deinceps ad credendum vim inferri: cui enim vult, miseretur Deus, & quem vult, indurat* (a). Item (b): *Statuimus, ut nullus invitos, vel nolentes Judæos ad baptismum venire compellat*. Item: (c) *Ad fidem nullus est cogendus invitus*.

Non enim inviti salvandi.

A. P. 2. *Ratio* 1. innuitur per eosdem sacros Canones: *Non enim inviti salvandi sunt, sed volentes, ut sit integra forma Justitiæ: sicut enim propria arbitrii voluntate serpenti obediens periit, sic vocante se gratia Dei propria mentis conversione, homo quisque credendo salvatur* (d).

Nec religio reddenda armis exosa.

Ratio 2. *est*. Quod talis coactio *directa* fidem *Christianam* exosam, & de tyrannide suspectam redderet, multaque alia mala secum traheret. Quam rationem ipsa Ecclesiæ praxi firmat *Laymannus* noster, dum ait: ad Dei honorem, suavemque Evangelii propagationem, uti & Ecclesiæ ædificationem, valde interest, ut *Christi* fides libere suscipiatur, eoque constantius retineatur. Unde Rex *Navarræ* (e): *Non gladio, sed persuasione, ac vi doctrinæ, in cordibus hominum Religio plantatur, & honesto vitæ exemplo confirmatur*.

Præterquam, quod in Infideles nulla suppetat jurisdictio.

Ratio 3. *est*. Quia si Infideles subditi *directe* cogi possent, tunc vel per Principes Ecclesiasticos, vel Sæculares: neutrum potest dici. Non per Ecclesiasticos, quia in Infidelibus nulla suppetit Ecclesiastica jurisdictio, juxta illud. *Pauli*: *Quid mihi de iis, qui foris sunt?* Non per sæculares; quia jurisdictio sæcularis *directe* solummodo ordinatur ad finem naturalem, non supernaturalem, seu ad ea, quæ sunt ordinis supernaturalis, uti sunt fides, & baptisma, teste *Gonzalez* (f): vel si illis aliqua competit, tanquam custodibus legum Divinarum, non tamen competit *directa* coactio ad fidem, ob hanc ipsam specialem Juris Canonici prohibitionem, supra indicatam.

Cogi tamen possunt indirecte, ut patet constanti praxi.

Assertum P. quo ad 2. *membrum*. *Indirecta* coactio nec Justitiæ, nec ulli alteri virtuti adversatur: ergo est medium licitum ad finem sanctum; quia ab ipso *Christo* per Evangelicum illud *compelle* (g) commendatum. A. patet partim communi Doctorum, exemplis laudatissimorum Cæsarum, Regum, & ipsius *S. Gregorii* M. qui varios modos licitos indirectæ hujus compulsionis suppeditat (h): V. G. Invitatione præmiorum, promissione privilegiorum, oblatione bonorum, promotione officiorum. 2. Relaxatione debitorum, remissione onerum, vectigalium ex parte, vel ex toto &c. 3. A pervicacibus rigorosa exactione tributorum, vectigalium, onerum alias debitorum &c. 4. Negatione favorum, promotiones ad officia publica recusando, jus habitationis præcludendo, vel absolute negando. 5. Tributa alias justa, & a Principe exigi permissa, atque aliunde debita imponendo, modo in his omnibus nil fiat contra pacta, bonam fidem, & moderationis limites non excedantur. 6. Inflictione pœnarum rigorosa, quæ per alia delicta infligi de jure possunt, confiscatione bonorum, exilio &c. quæ pœnæ Fidelibus *gratiose remittuntur*.

Salvis tamen compactatis.

Assertum P. etiam quo ad 3. *membrum*. Ex communi DD. suffragante etiam legum authoritate (i), Infidelibus quoque est servanda fides. Accedit, quod

(a) Can. de *Judæis* 5. Dist. 45. (b) Can. sicut *Judæi* 9 h. t.
(c) Can. *ad fidem* 33. caus. 3. Q. 5. (d) Cit. Can. de Jud.
(e) In literis ad Nobiles *Aquitaniæ* apud *Dinetum* L. 6. Hist. *Gall.* fo 488.
(f) In Can. sicut *Judæi* cit. n. 8.
(g) Lucæ 14. (h) L. 4. Epist. 6.
(i) Arg. L. *sicut* 5. c. de oblig. & act. arg. L. *nullus* 14. c. h. t.

quod talis esset *directa*, & consequenter injusta coactio ad fidem, dum sine aliqua causa legitima privarentur habitatione, quæ eis etiam ut Infidelibus promissa est, sicque jure debita. Ubi tamen

Unde, etsi ratione solius infidelitatis expelli nequeant infideles, possunt tamen, accedentibus aliis vitiis, statui publico perniciosis.

℞. II. *Animadvertendum esse I.* Quod *ratione solius Infidelitatis*, qua non obstante subditis Infidelibus data fuit protectio, pœnis coerceri, vel ejici nequeant. Nam si alia justa causa concurreret v. g. iniqua eorum conspiratio, in *Christianos* machinatio &c. vel si alia ratione inciperent esse scandalosi, perniciosi, aut periculosi Reipublicæ *Christianæ*, aut bono communi politico; aut si ob alia delicta mererentur electionem, punitionem, utique puniri, & etiam expelli possent.

Immo eorum ritus sic constringendi, ut ne offendiculo Religioni vere esse possint.

℞. III. *Animadvertendum II.* Etsi Infideles semel recepti, sine causa ejici non valeant, possunt tamen, ac subinde debent eorum ritus, negotiationes, modusque vivendi, legibus & pœnis ita constringi, ne quidquam moliri valeant vergens in Religionis *Christianæ* contemptum, periculum, aut Reipublicæ damnum. Ita communis, & praxi confirmata doctrina (a). *Ratio* est, quia alias nec Religioni, nec Reipublicæ sufficienter cautum foret, ob Infidelium, maxime vero *Judæorum* inveteratam malitiam erga *Christianam* Religionem.

Religio Christiana per se non solvit subjectionem Christianorum, respectu Infidelium Dominorum.

℞. IV. *Animadvertendum III.* Etsi dominium Infidelium, si quod habent in *Christianos*, neutiquam tollatur per libertatem *Christianam*, *juxta* illud (b): *Subjecti estote propter Deum sive Regi, quasi præcellenti, sive Ducibus* &c. eo quod per se non repugnet *Christianâ* fide imbui, & Infidelibus subjici, ut supra ex *Angelico* diximus. Nihilosecius excipiendum 1. Si Infideles dominantes forent subjecti Principibus *Christianis*, tunc enim, *Laymanno* Authore (c), privari possent dominio in servos suos, si *Christiani* fiant. 2. Si illud dominium esset male, & noviter obtentum super Fideles, expulsis *Christianis* Principibus, uti dictum de *Turcis*: nisi forte per pacta sese subdiderint ipsi Fideles, gaudeantque ideo suis immunitatibus, protectione &c. 3. Si servi Infidelium paterentur periculum perversionis, tunc enim, eodem *Laymanno* Authore, a tali dominio per Ecclesiasticam potestatem absolvi possent: * sic enim *directe* exerceretur dominium in ipsos Fideles, *indirecte* & *per accidens* in Infideles, id quod hic necessarium est ad finem supernaturalem, quæ jurisdictio Ecclesiæ omnem Infidelium potestatem exsuperat in rebus temporalibus, quatenus connexæ sunt cum spiritualibus. Ita ex *Angelico Laymannus* (d).

Neque dat jus ad cogendos Infideles, quia extranei, respectu veræ Ecclesiæ.

℞. *Animadvertendum* IV. Etsi certum sit, Infideles lege Divina & naturali teneri ad suscipiendum fidem *Christianam*, sufficienter propositam, & etsi certum sit, Principes *Christianos*, tam Ecclesiasticos quam sæculares esse custodes, ac vindices legis Divinæ, sic ut possint ad earum observantiam cogere subditos, non tamen cogere hoc ipso possunt Infideles, non subditos, *defectu jurisdictionis*, uti dictum: nam sicut ex defectu jurisdictionis Rex *Hispaniæ* nequit vindicare delicta *Gallorum* qualiacunque, nec eos bello adigere ad observantiam legis Divinæ; ita a pari.

Unde Canones quidam intelligendi de coactione solummodo indirecta.

℞. *Animadvertendum V.* Canones nonnulli, qui *videntur adstruere* ejusmodi coactionem respectu Infidelium v. g. *impositione onerum* (e), *confiscatione bonorum*, *exilio* &c. (f) *aliisque pœnis hæreticorum propriis* (g), exponendi sunt de

(a) Arg. L. *Judæi commun.* L. *nullus* 14. c. h. t. cum concordant.
(b) 1. Petri 1. v. 13. (c) Theol. moral. L. 1. Q. 1. c. 17. n. 6.
* Quod ipsum alibi confirmat ex doctrina Angelici 2. 2. Q. 10. art. 10. communiter, ut ait recepta, *Ecclesiæ scilicet potestatem esse, DEI authoritate sibi concessam, subditos Infidelium, ad fidem Christi conversos, illorum jurisdictione eximere, si ita ad Dei honorem conveniens, aut necessarium esse videatur.* T. 9. L. 4. c. 8. t. m. 386.
(d) L. cit. (e) Can. *Jam vero* 4. caus. 23. Q. 6.
(f) L. fin. cod. *de Paganis*.
(g) L. *Cælicolarum* c. *de Judæis*.

coactione indirecta, sic ut illa onera, vel alias debita, vel pœnæ ob alia delicta infligendæ intelligantur. *Ratio* expositionis, non ita planæ, sunt alii Canones, clare contrarium statuentes, atque adeo necessaria textuum conciliatio.

Variaque exempla de relapsu aliisque criminibus exponenda.

℟. *Animadvertendum VI.* Varia exempla Regum, ac Principum v. g. *Sisebothi Gothorum* Regis, qui *Judæos in Hispania*, baptismum recusantes, turpiter decalvari, flagellis cædi, & eorum bonis fisco addictis, exilio puniri jussit; *Ferdinandi*, Regis Catholici, qui *Judæos* ac *Saracenos*, baptizari renuentes, ex omni *Hispania* exterminavit &c. Ejusmodi, inquam, exempla, a Doctoribus etiam laudata, intelligenda sunt vel *de relapsu in Infidelitatem*, vel *de Infidelitate ut conjuncta tum aliis criminibus ejusmodi pœnas promeritis*. Nam primo casu licita etiam est *directa coactio* teste *Laymanno* (a): nam qui semel fidem Catholicam sunt professi, etsi coacte ejus jurisdictioni sese subdidere, adeoque in casu relapsus vel directe cogi, vel propter renitentiam exilio mulctari possunt juxta illud (b): *oportet, ut fidem, quam etiam vi vel necessitate coacti susceperunt, tenere cogantur*. Atque hoc a fortiori intelligendum de illis, *qui ut Christiani nati, ac educati, rursus ad Judaismum, Infidelitatem, vel etiam hæresin Apostatarunt* *Laymanno* teste. Quo ad casum 2. patet ex dictis supra animadvertendo 1.

§. 3.

§. III.

Justitia belli religionis respectu subditorum hæreticorum.

De Justitia belli religionis contra subditos hæreticos.

Quæritur V. *Quid tenendum ratione belli ex causa Religionis in specie circa hæreticos subditos.*

Hæretici subditi, absolute loquendo, ad desertam fidem compelli possunt.

℟. 1. *Hæreticos subditos* (loquendo in genere *) *vi & armis absolute edomari, & ad desertam fidem Catholicam etiam directe compelli posse, est communis, & vera SS. Patrum, Doctorum, ac Politicorum sententia*. 2. *Etiam ab Acatholicorum saniore parte praxique roborata*. 3. *Immo non raro est obligatio reprimendi ejusmodi Novatores, maxime hæresiarchas*. 4. *Etiam non subditi, uno alterove casu, per Reges & Principes debellari possunt*. 5. *Etsi melliora media quandoque sint magis opportuna, ac præhabenda*. Hæc asserta inter ideas Papisticas, *non ferendas*, rejicient *Vitriarii*, aliique multi ex Protestanticis Autonomistis. Sed his nihil obstantibus

Ut habet communis, omni jure suffragante.

Asserti veritas P. *quo ad* 1. authoritate *Angelici* expressa, cum dicit (c): *Alii vero Infideles, qui quandoque fidem susceperunt, & eam profitentur, sicut hæretici, & quicunque Apostatæ; & tales etiam sunt corporaliter compellendi, ut impleant, quod promiserunt, & teneant, quod semel susceperunt.* Patet item ex iis, quæ alibi diximus de mediis conservandæ Religionis. ** Quæ omnia amplius confirmat P. *Reiffenstuel* (d) ex Jure Canonico (e), civili (f), Divino (g), ratione morali ob scandalum & periculum perversionis; Politica, ob bonum commune pacis, ac publicæ tranquillitatis (h), quæ ibi fusius legi possunt.

Asserti

(a) L. 2. tract. 1. c. 17. n. 2. (b) C. de *Judæis* 5. dist. 45.

* Hoc est, abstrahendo a specialibus pactis, & maxime ab Imperii Protestantibus, de quibus alibi, ob rationes in Imperio speciales.

(c) 2. 2. Q. 10. art. 8.

** In Collegiis Histor. P. VII. Q. 9. Sectione 7. f. 630.

(d) Jur. Can. L. 5. tit. 7. de hæret.

(e) C. *excommunicamus* 13. §. *moneantur* h. t. C. *ad abolendam*. 9. §. *statuimus* h. t.

(f) L. *omnes* 2. C. h. t. L. *Manichæus* 5. C. h. t. item authent. Si vero c. eod.

(g) S. *Joan.* epist. 2. *S. Paulus* ad *Titum* c. 3. v. 10.

(h) S. *Ambrosius* 3. offic. *vix firma possunt esse pacis jura, inter quos est fidei bellum.*

Immo subinde est obligatio reprimendi hæreticos, maxime hæresiarchas, ob periculum Reipublicæ.

Asserti veritas quo ad 2. itidem patet ex alibi dictis (a): *Quo ad* 3. patet in casu, quo, per suppressionem opportunam turbulenti ejusmodi Novatoris, restingui incendium, majores turbæ præcaveri, bellumque evitari facile posset, demonstrante experientia, non alium esse expeditiorem hæreses & tumultus coercendi modum, quam hæresiarcharum suppressionem. Patet item in casu, quo subditi non modo a vera fide deficerent, aliosque secum in perniciem traherent, sed etiam hac ratione dissensionem in regno suscitarent; tranquillitatem publicam turbarent, Catholicos bonis, juribusque, ac possessionibus avitis spoliarent &c. nec alius coercendi modus amplius suppeteret, nisi bellum. Sic legimus *Moysen*, parte Populi in Idololatria prolapsa, ultrici bello triginta millia hominum interemisse.

Etiam non subditi uno, alterove casu sunt debellandi.

Asserti veritas quo ad 4. declaratur duplici casu. Si Rex, vel subditi unius regni deficerent a fide Catholica, & conarentur subditos vicini regni in eandem defectionem pertrahere, posset vicinus Rex etiam bello se, suosque defendere, illatamque injuriam vindicare. Si in regno quopiam forent multi hæretici, Ecclesiæ pacem turbantes, posset summus Antistes, *tanquam universalis omnium Pastor*, potenti alicui, sive Regi, sive Principi, hanc spartam injungere, ut illos etiam vi, & armis comprimeret. Primus casus nititur jure legitimæ defensionis ac vindicationis. Alter legitimo titulo jurisdictionis pontificiæ *in omnes Christi fideles*, qui per baptismum, tanquam januam, semel ingressi Ecclesiam, etsi sint hæretici, seu rebelles ac inobedientes: sicut subditi in politicis non cessant esse subditi per hoc, quod sint rebelles, adeoque per se, vel per alios, a legitimo Principe debellari, ac ad obedientiam reduci possunt. Sic legimus a *Gregorio* M. animatum *Exarchum Africæ*, ut *Donatistas* bello compesceret. *Asserti veritas quo ad* 5. alibi (b) declarata est.

℞. II. *Exceptiones adversariorum nullæ sunt.*

Unde falsum est, quod hæresis fundare nequeat justam belli causam,

Excipiunt I. Autonomici quidam Apologetæ: hæresis non fundat justam belli causam: ergo puniri nequit armis. A. P. Vel enim spectatur hæresis ut peccatum *simpliciter*; vel ut peccatum turbans pacem Ecclesiæ, vel etiam Reipublicæ. Jam sic: ut mere peccatum spectat forum mere internum; ut turbans pacem Ecclesiæ, ab Ecclesiastico tantum foro pœna spirituali, non a Magistratu pœna corporali, seu bello puniri potest; ut turbans pacem Reipublicæ, fundat quidem justam belli causam, sed negatur suppositum, quod hæretici turbent pacem politicam.

Cum turbet semper, per se loquendo, pacem Ecclesiasticam, & etiam politicam,

℞. N. A. Ad P. *Negatur* 1. Quod hæresis, *ut turbans pacem Ecclesiæ*, siquidem pœnæ spirituales nihil proficiant, etiam sæculari brachio advocato, juste coerceri non valeat. *Negatur* 2. Quod hæresis, *per se loquendo*, non turbet utramque pacem, Ecclesiasticam quidem *immediate*, politicam *mediate & consecutive*. *Ratio est* 1. Quia, turbata pace Ecclesiæ, quæ consistit in unitate fidei juxta illud (c): *unus Dominus, una fides, unum baptisma*, per se loquendo pax Reipublicæ durare nequit; nam ubi animorum dissensio, sequi solet Regni divisio, & desolatio, constanti omnium sæculorum experientia id attestante: quas turbas *Oriente* toto excitarunt *Ariani*? quas in *Græcia Macedoniani*? quas in *Africa Donatistæ*, & *Circumcelliones*? quas in Imperio *Romano.Germanico* Iconomachi, *Albigenses*? quas in *Bohemia Hussitæ*, in *Galliis Hugonotæ*? in *Germania Anabaptistæ*, *Zwingliani*, aliique a turbis, bellisque civilibus famosi Novatores? Et quid mirum? Vix ulla unquam familia fuit, in qua Religionis dissensus pacem non perturbarit. Exemplo esse potest discordia inter *Isaac* & *Ismaelem* in familia *Abrahæ*; inter *Jacob* & *Laban* in *Mesopotamia* &c. quomodo ergo in Re-

(a) In Coll. Histor. L. c. (b) In Coll. Histor. L. cit. (c) Ad Ephes. c. 4. v. 5.

gno pax firma ftabit, contranitente Religionis difcordia? Vidit hoc jam olim *Julianus* Apoftata, qui, peffumdaturus Religionem Catholicam, Autonomicam libertatem introduxit, *Amiano* tefte (a).

Uti patet ex ipfa natura hærefeos.

Ratio eft 2. ipfa natura hærefeos: Nam ubi hærefis, ibi fuperbia filia; neptis difcordia. Et enim vero, fi hæretici in Sacramentorum adminiftratione a nobis diffideant; fi templa, & monafteria noftra evertant; fi Epifcopis, & Clero illudunt; fi ritus, & ceremonias contemnant; fi facrificia, jejunia, dies feftos &c. execrentur &c. quomodo in rebus politicis pax & concordia facile poterit perennare? Id præter confuetudinem, genium, & ingenium illorum eft. Qui olim conjunctiores, quam *Judæi*, ac *Ifraelitæ*? Et tamen, ubi altare contra altare, templum contra templum erectum eft, mox inexpiabili diffidio divifos legimus, atque diffociatos.

Bellum non quidem eft medium Religionis reparandæ, vel propagandæ ordinarium.

Excipiunt II. Bellum non eft legitimum medium Religionis, vel reparandæ, vel propagandæ. A. P. *à Philippo Knipfchild* 1. Communi; ut ait (b), fententia Jureconfultorum, Politicorum, & Theologorum. 2. Quia Religio eft juris Divini *verbis*, non *verberibus conftituenda* Authore *Lactantio* (c); *docendo*, & *ducendo*, *non jubendo*; *monendo*, *non minando*, *tefte Lipfio* (d). Unde idem *Lactantius*: *Quis mihi imponat neceffitatem vel credendi; quod nolim, vel non credendi; quod velim* (e)? 3. Quia Apoftolis mandatum; *ut irent, non ut ferirent; docerent, non nocerent, nedum occiderent*, cum *fictos* magis, quam *veros Catholicos* efficiat coactio, *Auguftino* tefte. *

Eft tamen extraordinarium legitimis in circumftantiis.

℞. Ejufmodi brocardica paffim agglomerant Proteftantici Authores neutiquam male, nifi male admodum applicarent. Utique (quoties inculcanda hæc res eft?) *nemo poteft* cogi *directe* coactione interna; *cum Superior non poffit confcientiam inferioris mutare, & animo vim inferre* (f), recte dicente *Lipfio* (g): *Nulla vis, etiam externa, unquam faciet, ut velis, quæ nolis; fentias, quæ non fentis* &c. 2. Nemo ex iis, *qui foris funt*, feu Infidelibus, in quos nulla jurifdictio, cogi poteft *directe*, *coactione etiam externa*, ut fupra oftenfum eft. 3. Rurfus: Nemo etiam e fubditis, feu hæreticis poteft cogi *directe*, præcipue bello & armis, *abfque ultima neceffitate*, fi media molliora, ac *indirecta* fufficiant. 4. Denique: Neque *indirecta* coactio Infidelium, neque *directa*, vel *indirecta* hæreticorum debet effe *indifcreta*, neque poteft excedere limites moderationis *Chriftianæ*; quæ omnia etiam orthodoxi Doctores illis Patrum & Sapientum teftimoniis intellecta fatentur, & confirmata volunt. In eo tamen vehementer repugnant, quod Autonomici Apologetæ ejufmodi apophtegmata trahant ad *vagam*, ac *illimitatam* licentiam credendi quodvis a quovis, jure naturali, humano, Divino, ab omni Imperio liberam; etiam quo ad Hærefiarchas, Hæreticos, Apoftatas fubditos, lumini, & Ecclefiæ rebelles; quæ doctrina non modo omni juri contraria, fed etiam fcandalofa, nec tantum Ecclefiaftico, fed

(a) Apud Lipfium in L. contra Dialogiftam de una Religione.
(b) De Nobilit. L. 3. c. 13. de Jure belli n. 82. & feq. f. m. 187.
(c) L. 5. Divinar. Inftit. c. 20. & 21.
(d) 4. Politic. 4.
(e) L. c. c. 14.
* Has ideas haufit *Knipfchildius* haud dubie *ex Auguftino Thuano*, qui autonomiæ, qualem prædicant Proteftantes, dudum fefe Patronum declaravit in præfat. Hift. ubi ait: *ingenue dicam, bellum non effe legitimum modum tollendæ ex Ecclefia fciffuræ*. Subjungit: *Henricum IV. hoc ipfo, quod Proteftantibus in fuo Regno quietam permiferit fedem, Rempublicam labantem gloriofe fulciffe*. Hinc a *Bernardo Betram*, acatholico fcriptore, in difcurfu 25. vol. 1. *Arumnæani* f. m. 239. dicitur *fcriptor candidus, fincerus, teftis omni exceptione major*. Addit ex eodem *Thuano* L. 16. confilium Parlamenti *Parifienfis*, Regem ab edicto de hæreticis puniendis revocaturi, quo fcripferit: *Æquum videri, ut potius veteris Ecclefiæ veftigiis infiftatur, quæ non ferro & flammis, in Religione conftituenda, ac propaganda, fed puriore doctrina, & honeftate vitæ, antiftitumque exemplis rem confecerit.*
(f) *Bald.* in L. 2. in fin. c. de fent. e breviculo *Menoch*.
(g) De *Conftant*. L. 2. c. 24.

sed etiam politico statui perniciosa, id, quod in praxi ipsimet etiam Acatholici demonstrant. *Unde in forma*. D. A. Bellum non est legitimum medium Religionis vel reparandæ, vel propagandæ, per se loquendo, *de via ordinaria*. C. A. Loquendo *per accidens*, & *de via extraordinaria*, mollioribus mediis omnibus frustratis. N. A. & C.

Ad 1. D. Est communis Jureconsultorum, Politicorum, & Theologorum *Orthodoxorum*. N. *Protestantium*. *Subd.* Omnium. N. Potiorum, veram doctrinam male applicantium, & oppositum ipsa praxi demonstrantium. C. Assertum nostrum esse Imperatorum, Regumque legibus conforme exemplis omni sæculo firmatum, omni juri ac rationi consentaneum, constare potest ex alibi dictis.*

Ad 2. D. Et hæc intelligenda de coactione *directa interna*. C. *Externa*. *Subd.* Si fiat citra necessitatem, ultra moderationem &c. C. Eadem est distinctio ad 3.

Excipiunt II. Bellum non est legitimus modus tollendi schismatis, seu hæreseos; ergo &c. *A. P.* 1. Ex *Bodino*. Princeps, subditos in suam Religionem pertracturus, vim amovere debet: Nam quo majora quis supplicia irrogabit, eo minus proficiet: cum ea sit hominibus insita vis, ac natura, ut ad aliquid assentiendum sponte duci velint, cogi nolint (a).

Sic bellum non est modus legitimus tollendi schismatis; per se loquendo.

A. P. 2. Ex *Thuano*, qui in *aurea* sua (: ut eam vocat *Conringius* (b):) epistola nuncupatoria hanc thesin, fusiore suada, videtur evincere allatis quibusdam dictis SS. Patrum, & exemplis, præsertim é S. *Augustino* petitis; maxime vero enumeratis Regnorum cladibus, infaustis successionibus *in Gallia*, *Belgio*, *Germania* &c. ubi zelus armatus, exasperatis diffidentium animis, multa pessumdedit, quæ pax & indulgentia discreta servasset, meliore utique, & Reipublicæ, & ipsius etiam Ecclesiæ Catholicæ emolumento.

℞. D. A. Bellum *per se*, & *de via ordinaria*, non est legitimus modus tollendi schismatis. C. A. Bellum *per accidens*, & *de via extraordinaria*, omnibus aliis mediis frustratis. N. A. & C.

Est tamen loquendo per accidens.

Ad 1. D. Princeps vim amovere debet, quamdiu spes in mollioribus mediis. C. His elusis, contemptis &c. sic ut nullo modo possit, vel debeat adhibere putrido vulneri ferrum, ne tota inficiatur Reipublica. N. A. & C. Si plus dicit *Bodinus*, loquitur, ut Autonomista, cujus aphorismi contra veritatem Catholicam nil evincunt.

Nil proficientibus mollioribus mediis.

Ad 2. Est eadem distinctio. Plus si diceret *Thuanus*, Lyra Protestantica luderet, quod de homine catholico, qualem se profitetur, tam leviter non præsumendum: ergo per textus & exempla SS. Patrum plus non dicit, quam quod dicunt SS. Patres, hoc est, vim non necessariam, & immoderatius usurpatam, Evangelicæ prædicationi esse contrariam, zelum, non secundum scientiam adhibitum, plus sæpe destruxisse, quam ædificasse: ergo plus non dicit, quam quod infausti hinc inde eventus doceant, mansuetudinem *Christianam* rigori præhabendam, salva tamen Religionis incolumitate, quæ semper aphorismis mere politicis præhabenda, atque hæc omnia ipsissima sunt asserti nostri theoremata.

Neque plus evincentibus dictis quorumdam Patrum, atque exemplis, afferri solitis.

D. *Hipponensem* quod spectat, sicut scivit, *Thuanus*, eum fuisse initio alienum a severitate coactiva; ita sciverit, eum postea mutasse sententiam, non contradicentium verbis, sed demonstrantium superatum exemplis, ut refert *Angelicus* (c): *Legum enim terror* (verba sunt *S. Augustini*) *ita profuit, ut multi dicant gratias Domino, qui vincula nostra disrupit. De reliquo sicut vovere est voluntatis, reddere autem necessitatis; ita accipere fidem est voluntatis, sed* tene-

---

* In Coll. Histor. l. cit.
(a) De Republ. L. 4. c. 7. f. 93. & 94.
(b) Tom. 4. f. m. 631. n. 132.
(c) 2. 2. Q. 10. art. 8. in Resp. ad 1. & 3.

tenere acceptam est necessitatis. Et ideo haeretici sunt compellendi, ut fidem teneant. Dicit enim Augustinus ad Bonifacium Comitem: ubi est, quod isti clamare consueverunt, liberum esse credere, vel non credere, cui vim intulit? Agnoscant in Paulo prius cogentem, & Christum postea docentem. Ita Angelicus. Ex quibus colligere est, quod, nullo *Thuani* honore, Protestantici Glossatores ejus verba, quasi totidem Autonomiae *aurea* testimonia, interpretentur. Infausti successus non semper arguunt causae bellicae injustitiam, sed saepe malitiae in refractariis subditis abundantiam. Illae *Galliae*, inferioris ac superioris *Germaniae*, clades non tam ubique notant catholicorum Principum zelum, immoderatius adhibitum, ut ajunt; quam Protestantium pervicaciam, in suis erroribus obstinatam, melliora media turpiter eludentem; immo infandis caedibus, rapinis, sacrorum omnium profanatione, ludibriis, horrendis in Deum & Sanctos sacrilegiis, in Reges & Principes legitimos turbulentis ausibus arma inferentem potius, ac provocantem. Unde illa, quam continuo aggerunt, tyrannica violentia revera nil aliud fuerit, quam vis illatae necessaria justaque repulsio, & legitima jurium sacrorum, bonorum &c. contra seditiosa Novatorum molimina defensio, ac propugnatio.

Sed de his alibi plura, ubi similia, non nisi synoptice hic indicata, membratim enucleamus, ac demonstramus (a).

Instructio 3.

INSTRUCTIO III.

De bello ratione Regionis.

De justitia, & injustitia belli ratione Regionis.

§. 1.

§. I.

Belli causa.

De justis & injustis belli causis.

Justitia belli in genere fundatur in gravi injuria.

Quaeritur I. *Quaenam sint causae justae, seu injustae belli, ratione Regionis?*

℞. I. Justae belli causae *in genere* supponunt *gravem injuriam*, quam, sine periculo totius Reipublicae, vindicare licitum. P. ex D. *Augustino* (b), qui dicit: *justa bella definiri solent, quae ulciscuntur injurias*: unde alibi (c): *iniquitas partis adversae justa bella ingerit.*

In specie causa est defensio, vel vindicatio justa.

℞. II. Justae belli causae *in specie*, etsi multiplices sint, a *Burgersdickio* (d), *Puffendorfio* (e), & aliis recte ad classem duplicem reducuntur. Ad classem priorem pertinet *defensio sui*, *suorum*, *Regionis*, *Reipublicae* &c. Ad alteram spectat *vindicatio sui*, *suorum*, *Regionis*, *Reipublicae*: illa facit *retinere sua*, haec *sua recuperare*; illa *praesentem*, haec *praeteritam* propellit injuriam. Hinc recte *Buddeus* ait (f): tunc demum *juste* bellari, si gens *ab alia laedatur*, vel *laesa fuerit*: si laedatur, & statim huic laesioni occurratur, vocatur *defensio*; si laesa fuerit, & restitutio damni non nisi armis obtineri queat, vocatur *illatae injuriae reparatio*. Nec male *Grotius*, cum dixit (g): quod, quotuplex sit *injuria*, totuplex sit belli causa: hoc est, quot actionum forensium sint fontes, totidem sint belli: nam *ubi Judices deficiunt* (ut inter Gentes *supremas*) *incipit bellum*, utique *non nisi ex necessitate justitiae*, *aliter non consequendae*, incipiendum (h).

℞. III.

(a) In Coll. Hist. l. c. & praecipue P. IV. Q. 7. De altero Imperii morbo, seu de Autonomia. Item Q. 22. & seqq. de Protestanticis turbis ac bellis civilibus.
(b) Refertur cap. *Dominus*, caus. 23. Q. 2. (c) L. 4. de civit. Dei c. 15.
(d) In idea doctr. Polit. c. 16. f. m. 148. (e) De Jure N. & G. L. 3. c. 1. §. 1. n. 1.
(f) Phil. pract. P. 3. c. 5. §. 4. (g) De bello & pace L. 2. c. 1. §. 2. n. 1.
(h) Can. *Noli* caus. 23. Q. 1.

In particulari, respectu defensionis, est subditorum rebellio.

℞. III. *In particulari, respectu justæ defensionis*, legitima belli causa est 1. adversus subditos, vasallos &c. refractarios, rebelles, fœdifragos, fidem, obsequium, & justa tributa denegantes. Sic a *Joramo Israelitico* lacessitus *Mesa*, Rex *Moab*, ob negatum decies mille ovium tributum (a); sic rebellis *Absalon*, & *Seba* a *Davide* subactus (b).

Rebellium protectio.

2. Adversus protectores rebellium, facinorosorum, ne juste puniri queant. Sic tribum *Benjamin* prope deletam scimus ob patrocinium *Gabaitarum* (c).

Hostilis irruptio.

3. Contra hostem, in ditiones nostras irruentem: nam, spectata defensione contra iniquos aggressores, *vis* & *jus* iisdem litteris exaratur. * Sic *David* juste repulit *Moabitas*, *Philistæos* &c. (d).

Æquitatis naturalis violatio.

4. Contra hostem, æqua & jure Gentium permissa *male* prohibentem. Sic *Israelitæ* Regem *Sehon*, injuste & *hostiliter* transitum denegantem, debellarunt (e).

Facta hostibus opitulatio.

5. Contra eos, qui hostem, injusto bello implicitum, suppetiis, & auxiliis roborant. Sic *David* Regis *Sobæ* auxiliares, probante Deo, subegit (f).

Confœderatorum injusta invasio.

6. Contra invasores, & hostes fœderatorum, sociorum, siquidem socios sine justa causa lacessant. Sic *Abraham* succurrit *Amorrhæo*, quorum fœdus pepigerat. Sic a *Romanis* Imperium potissima ex causa amplificatum, ejusque exemplum habemus in *Hircano Machabæo*, contra molimina *Aristobuli* in thronum a *Romanis* restituto.

Respectu vindicationis, recuperatio dominii.

Respectu justæ vindicationis legitima belli causa est 1. Recuperatio dominii, jurium, bonorum, Regionum &c. quæ injuste erepta seu detenta. Sic *David* pugnavit contra *Isbosethum*, *Saule* mortuo, Regnum usurpantem (g).

Reparatio famæ.

2. *Reparatio formæ*, ratione irrogatæ injuriæ publicæ. Sic *Moyses* vindicare jussus est a *Deo* injuriam, a *Madianitis* illatam. Sic (h) *David* ultus est ab *Hannone*, *Ammonitarum* Rege, irrogatam legatis suis contumeliam (i).

Amicorum liberatio.

3. *Vindicatio* amicorum innocentum ab hostili captivitate, injuria &c. Sic *Abraham* liberavit *Loth* a Regibus quatuor; *Sodomam* infestantibus (k).

Ultio ob denegatam justitiam.

4. *Ultio ob denegatam justitiam*, cum Princeps personæ offendentis, facta prævia monitione, justitiam, & satisfactionem injuste denegat, dicente S. *Augustino*, justum esse bellum, quo ulciscimur injurias, si qua Gens, vel Civitas, quæ bello petenda est, vindicare neglexit, quod a suis improbe factum est (l). Exemplo sunt supra nominati *Benjamitæ*.

Dei jussio.

5. Addit S. *Augustinus* (m): *Etiam hoc genus belli sine dubitatione licitum est, quod Deus imperat, apud quem non est inquitas, & novit, quid cuique fieri debeat*: & ex hoc capite *Israelitarum* bella in subjuganda *Chananitide* justificantur.

Jus suppeditante natura, & Gentium consensu.

Horum omnium ratio est, quod Princeps in se, vel suis injuste læsus, *jure naturali* & *Gentium*, consequitur potestatem, se suaque defendendi, injuriamque reparandi, vel vindicandi, cum alium Judicem, vel vindicem non habeat. Circa quam tamen, seu causarum, seu bellorum, justitiam non incongrue forsan ex *Molina* monent *Laymanni* (n): *Catholicis* Principibus

---

(a) 4. Reg. 3. (b) 2. Reg. 20. (c) Jud. 20.

* Multis disputat *Hugo Grotius*; an *jus præscriptionis*; quod inter Populos, superiorem, adeoque & alium Legislatorem humanum non agnoscentes, possit esse belli legitimus titulus, ut colligi videtur ex *Judic.* 11. ubi *Jephte* hoc jus prætendit contra Regem *Ammon*, dicens: *quare tanto tempore nihil super hac repetitione tentasti?* Sed *Jephte* non solum titulum *præscriptionis*; sed & *justæ acquisitionis* allegavit; nec allegavit titulum præscriptionis *mere legalis*; sed *jure Gentium receptæ*, quo sensu omnes stringit, ac obligat.

(d) In LL. Regum passim. (e) Num. 21.
(f) C. 2. Reg. 8. (g) 2. Reg. 2. (h) Num. 25. v. 17.
(i) 2. Reg. 10. (k) Genes. 14
(l) In Can. *Dominus* 23. Q. 2. (m) Ibid. (n) L. 2. tract. 3. c. 12. n. 5.

bus quam maxime animadvertendum esse, *utrum occasione belli, quod secundum se justum est; Ecclesia, & fides Catholica incrementum, an vero detrimentum, passura sit: si enim*, inquiunt, *spes amplificandæ Ecclesiæ affulgeat, aggredi debet bellum justum, etsi alioquin intermitteret; sin autem periculum sit scandali, seu spiritualis ruinæ multorum, intermittere debet bellum, quod alioquin jure instituere posset.*

Injustitia belli in genere fundatur in levi tantum injuria.

℞. IV. *Injustitia causarum*, respectu belli, desumi potest *in genere* ex causis justis: *rectum* enim *obliqui est index*, ut habet *Grotius* (a). Unde sicut justa causa *in genere* supponit gravem injuriam, quam sine periculo totius Reipublicæ vindicare licitum, ita e converso injusta bellandi causa est, *ubi nulla, vel levis tantum occurrit injuria, quæ sine pernicie totius civitatis reparari nequit.*

In specie causa injusta est jus armorum.

℞. V. Injustæ belli causæ *in specie*, etsi & ipsæ multiplices sint, pariter tamen revocari possunt ad geminum titulum; primum suppeditat error Gentilium, diciturque *jus in armis*: alterum *Machiavelli* Schola pseudopolitica, vocaturque *ratio status*, soli innixa utilitati.

Et ratio status.

Recte S. *Augustinus* jus non *vi*, sed *ratione* constare affirmat, neque bellum causa utilitatis, sed solius necessitatis, pacisque recuperandæ ergo, exercendum, asseverat. Hinc *Christianis* damnata regula, quam Tragœdus in *Hercule* ethnico: *jus omne in gladio*. Nec minus reprobata est illa famosi cujusdam Ministri gnome politica (b): *Si utilitatis ratio Principi pacem domi firmandam exigit, nihilominus bellum apud Principes vicinos sustinebit, ut tutandis rebus occupati, Galliam missam faciant.*

In particulari, respectu juris armati est dominandi libido, ambitio &c.

℞. VI. *In particulari, respectu juris armati, quod olim Galli Romanis* opposuere, teste *Livio* (c), injusta belli causa, est 1. *Sola dominandi libido, ambitio parandi nominis, proferendique Imperii cupiditas.* Hoc titulo, in Gentilium fastis, famosi *Nemrodi*; *Nini* in *Assyria*; *Cyri* in *Asia*; *Lacedæmonii*, *Athenienses* in *Græcia*; *Alexandri Macedones* in *Persia*; maxime vero *Romani* in *Italia*, omnique *Europa*, qui licita sibi bella persuadebant ex ejusmodi titulis, & *solo jure armorum* Gentes, Regiones, atque Provincias sibi subjecerant. Sic *Græca* Natio distinguebat *duplex hominum genus; Servorum, qui nati ad parendum; Dominorum, qui nati ad imperandum*: & quia innato fastu, sese solos, sapientes, & Dominos natos crediderant, cæteros tanquam barbaros, & ineptos, ut convenienter se regerent, *jure Naturæ* subigendos esse, censebant, ut adeo magnum quid se præstitisse arbitrati sint, quod *Lydios*, *Sarmatas*, *Scythas*, *Indosque* in potestatem redegerint, & se, ut sapientes, stultorum Dominos constituerint.

Vindictæ cupiditas.

2. *Impotens ira*, atque *vindictæ cupiditas*; ejusmodi exempla exhibent *Cambyses*, *Xerxes* &c. in Historia antiqua.

Libertatis amor.

3. *Libertatis inconsultus amor*, in subordinatis Principibus, vasallis, subditis &c. Exempla ubique obvia in fastis historicis.

Denegatio matrimonii.

4. *Denegatio matrimonii*, propter quam *Darius Persarum* Rex, *Scytharum* Regi, quod filiam suam eidem nuptui tradere nollet, bellum intulit, *Scythiam* cum septingentis hominum millibus ingressus, ut narrat *Justinus* (d).

Jus imperfectum.

5. *Jus imperfectu*, quod non fundat obligationem *justitiæ*, *saltem rigorosæ*, sed *minus strictæ*, *in æquitatem naturali fundatæ*. Siquidem, ut recte notant Authores, ubi jus rigorosum, fundans obligationem justitiæ, *proprie talis*, non subest, locum habere nequit *injuria* stricta, & propria, quæ unica, vel saltem principalis bellandi causa est. Ita nec privatus con-

tra

(a) L. 2. c. 22. §. 4.
(b) Adducitur a *Pelzhofero*, in arcanis Status. L. 9. c. 3. n. 20. f. m. 21.
(c) Dec. 1. L. 5. c. 20.
(d) L. 2. c 5.

tra privatum in judicio potest actionem proponere, qui non ex jure stricto, sed *imperfecto* tantum, quidpiam in alterius utilitatem aut facere, aut omittere tenetur juxta dicta titulo V. Unde bellum *Romanorum*; motum in Regem *Cypri*, tanquam ingratum, recte inter injusta rejicit *Grotius*.

Respectu rationis status.

Quod spectat *rationem status*, utilitate sola fundatam, vi cujus, quæcunque commodum afferunt, licere putant Pseudopolitici, statuentes cum multis Regibus apud *Plutarchum* (a), duo nomina *pacis*, & *belli*, tanquam *nummos*, quibus non utuntur ad id, quod justum est, sed quod expedit, rationem status, inquam, quod spectat, illegitima causa est.

Ex metu vicinæ potentiæ.

Metus vicinæ potentiæ, nimium accrescentis, nisi certo constet, Principem cautionem de non offendendo insuper habita, a vicino potentiore invadendum. Ita Theologi, & Juristæ communiter omnes, ipso *Grotio* in terminis adstipulante (b), *ut enim*, inquit, *justa sit defensio, necessariam esse oportet, qualis non est, nisi constet non tantum de potentia, sed & de animo lædendi, & quidem ita constet, ut certum id sit, ea certitudine, quæ in materia morali locum habet*.

Ratio est 1. Quia quivis, quo ad juste parta, est in legitima possessione adversus quemcunque: sic neque privatus privatum ob accrescentem fortunam juste aggredi potest. 2. Quia adversus incertos metus, a Divina providentia, & a cautione innoxia, non a vi præsidium petendum est; etsi, bello aliunde justo, & hæc causa non imprudenter in consultationem venire possit, Authore *Grotio* (c). Immo, etsi fœderum usu de ferendis in omnem eventum auxiliis, quis licite se præmunire, timendoque periculo præcavere possit, ut vult *Boehmerus* (d), *Knichen* (e) & alii. *

Æquilibrium Europæ.

2. *Æquilibrium potentiæ inter vicinos*, vel ut vocant, *Europæ*, associando arma illi parti, cujus fortuna periclitari videtur, ut bilanx potentiæ servetur ac conservetur.

Ratio est, quia fundamentum hujus æquilibrii consistit in prædicto metu, ne si quis Monarcha, vel Populus ad amplioris potentiæ sublimetur fastigium, minores Principes, aut Respublicæ pedetentim redigantur in ordinem, aut supprimantur: atqui hoc fundamentum est insufficiens, uti dictum.

Titulus in jure Gentium, vel Naturæ minus fundatus.

3. *Titulus acquirendi dominium in Jure Naturæ, vel Gentium non fundatus*: talis est *fertilioris soli cupiditas*, quali *Xerxes*, cum ficus *atticas* gustasset, juravit, se terram illam occupaturum. Sic *Longobardos Italia*, amœnitate ac fertilitate sua, ad arma commovit. Idem scribit *Tacitus* de veteribus *Germanis* (f): *Eadem semper causa Germani transcendendi in Gallias, libido, ac avaritia, mutandæque sedis amor, ut relictis paludibus, & solicitudinibus suis, fœcundissimum hoc solum possiderent*. Eadem est ratio, si quis, *titulo inventionis*, sibi subjugare cuperet Provinciam, noviter quidem detectam, sed jam antea ab incolis possessam: siquidem inventio non est modus acquirendi, nisi ea, quæ sunt nullius, ut recte notat *Molina* (g).

Titulus solummodo coloratus.

4. *Titulus coloratus quicunque*: recte Illustrissimus *Pelzhoferus* (h): *Bella colorata*

(a) Referente *Grotio* L. 2. c. 22. §. 4. n. 1.
(b) L. c. §. 5. (c) L. 2. c. 1. §. 17.
(d) Introd. ad J. P. univers. part. spec. L. 2. c. 1. §. 9.
(e) Oper. Polit. L. 2. c. 4. sect. 2. th. 9. Q. 1.
* Quid sentiendum sit de illis verbis *Ant. Perezii?* J. P. f. m. 219. *Non est ferendum, quod Galli tradunt, jure Gentium arma recte sumi ad minuendam domus Austriacæ potentiam, quod sensim vicina corripiat, & nimium aucta nocere possit*. Hoc axioma docuisse *Hippolytum a lapide*, certum est, sed male: nam si aucta est domus *Austriaca*, legitimis fœderibus, & successionibus aucta esse supponitur.
(f) L. 4. Hist. c. 73. (g) Tom. 1. Tr. 2. Disp. 105. n. ult.
(h) In A. 5. L. 9. c. 4. f. m. 24.

rata prætextibus semper injusta sunt, quia supprimunt veras causas, quas injustas novere; fucum præfigunt, quem plerumque vel tempus detegit, vel belli exitus ostendit. Ejusmodi titulos, ab ipsa Religione mutuatos, bellis Protestanticis præfixos, supra, & alibi probavimus. Tum concludit idem Author: *tam verum est, justitiam in bellis suscipiendis requiri, ut ii etiam, qui bellum ambitiose aut avare aliis inferunt, ac proinde injustum, iidem prætextum tamen quærant honorificum, qui re ipsa longe abest.*

Bellum potest esse utrinque justum, saltem formaliter.

R. VII. Ex hactenus dictis colligi, quod *bellum, ex utraque parte, non possit esse justum materialiter*, seu consideratum *quo ad rem ipsam*, de qua bellatur; possit tamen, ex utraque parte esse *justum formaliter*, seu spectatum *quo ad opinionem, & animum bellantis. Ratio prioris* est; quia res eadem spectare nequit *æqualiter* ad utrumque, nisi admittatur dominium duorum in solidum. *Ratio* posterioris petitur *ex ignorantia invincibili*, eo quod hostium uterque possit esse in bona fide, opinarique, justam sibi competere belli causam: atqui actio *formaliter*, seu quo ad operantem *justa*, dependet ex ejus fide, conscientia, ac dictamine rationis. Tale bellum *Abulensis* censet illud fuisse *Israelitarum*, atque *Chananæorum*, eo quod *Judæis* fuerit tam *materialiter*, quam *formaliter* justum, ob specialem Numinis voluntatem, ipsis manifestatam: *Chananæorum* justum *formaliter ob invincibilem ignorantiam* hujus Divinæ jussionis, nisi eandem ex prodigiis, suisque peccatis sat forsan vincere potuissent.

§. 2.

§. II.

Oppositiones.

Oppositiones.

Quæritur II. *Quænam supra dictis opponi possint, vel soleant?*

Injuria tantum prævisa non fundat bellum justum.

Opponitur I. *Contra justas belli causas*. Justum est bellum ob injuriam necdum factam, prudenter tamen prævisam: ergo justitia causæ non supponit semper *injuriam* illatam, sed & inferendam.

Nisi consequenter ad cautionem injuste denegatam.

R. D. A. In hoc casu justum est bellum *antecedenter* ad petitam cautionem de non offendendo. N. A. *Consequenter* ad *injuste* denegatam ejusmodi cautionem. C. A. & N. suppositum, quod, hac ipsa denegata justitia, non sit actu illata injuria.

Neque hostilis animus prævisus.

Dices. Hostilis animus, etsi solum prævisus, v. g. in apparatu, aliisque indiciis &c. est justa bellandi causa. A. P. Nemo tenetur primum exspectare ictum, etiam in privata defensione, probante legum Authoritate (a), *melius esse occurrere in tempore, quam post vulneratam causam remedium quærere*; testante item proverbio, *melius esse prævenire*, & accinente *Terentio: Dimidium amisit, qui primum exspectat ad ictum:* ergo a pari.

Nisi adsit certitudo moralis, & denegatio cautionis.

R. D. A. Hostilis animus, *moraliter certo* prævisus, & denegata securitatis debitæ cautione *juste* præsumptus, est justa bellandi causa. C. A. Hostilis animus, solummodo præsumptus ex incertis indiciis, vel formidatus ex crescente potentia, N. A. & C. Ex quibus colligitur, neque justam fore bellandi causam, si vicinus in suis finibus arcem, aut munitionem exstrueret, nullis legibus vel pactis impeditus, etsi damnum aliquando præbere posset, utpote oppositis aliis mediis facilius præcavendum.

Injuriæ vindicatio est justa in pacem,

Opponitur II. Nequit esse causa belli legitima *ultio sumenda de illata injuria*: ergo male adductum exemplum *Davidis*. A. P. Ultio dicit pœnam, quæ requirit potestatem Superioris: atqui *inter æquales, bellum gerentes*, non datur potestas Superioris: ergo nec dari potest ultio, seu bellum pœnale.

R. N.

(a) L. 1. c. *quando liceat unicuique &c.* L. ult. in fine Cod. *in quibus causis restitutio in integrum necessaria non est.*

℞. N. A. *Ad* P. C. M. D. *Min.* Inter æquales non datur Superior, spectata vindicatione delicti, ratione cujus alter effectus est alteri subditus. N. In alia consideratione. C. *Min.* & N. C. Distinctio fundatur in doctrina *Suarezii* dicentis: *Sicut intra eandem Rempublicam, ut pax servetur, necessaria est legitima potestas ad puniendum delictum; ita in orbe, ut diversæ Respublicæ pacate vivant, necessaria est potestas puniendi injurias publicas contra aliam: hæc autem potestas non est in aliquo Superiore, quia nullum habent, ut ponimus: ergo necesse est, ut sit in supremo Principe Reipublicæ læsæ, cui alius subdatur ratione delicti: unde hujusmodi bellum introductum est loco justi judicii vindicativi.*

Quia injuriantem facit inferiorem ratione delicti.

Opponitur III. Inter justas belli causas est etiam *defensio propria, a parte lædente suscepta contra vindicem, etsi justum*: ergo belli justitia non semper fundatur in injuria accepta. A. P. *Justam* causam præbet periculum, ne plus sumatur vindictæ, quam fuerit acceptum injuriæ.

Defensio propria contra vindicem justum ob periculum excessus in sumenda vindicta: Tunc solummodo censetur justa, cum periculum certum, & satisfactio injuste est recusata.

℞. N. A. Ad P. D. Periculum certum, & post oblatam satisfactionem condignam, & recusatam. C. Periculum solummodo incertum. N. Prætextus periculi jus nullum tribuit, ut neque metus reo, vel debitori, ne plus æquo puniatur, ad resistendum Magistratui. Sic *Ezechias*, ob ruptum fœdus, Regi *Syriæ* obtulit mulctam; hac acceptata, nihilominus lacessitus vim vi repulit, Deo justæ causæ assistente (a). Sic *Pontius*, *Samnitum* Dux, postquam Legati, ad faciendam deditionem missi, infecta pace rediere, dixit, *Livio* teste (b): *Expiatum est, quidquid ex fœdere rupto irarum in nos Cælestium fuit &c. Quid ultra ad placandos Deos, mitigandosque homines fieri potuit, quam quod nos fecimus? adeoque justum est bellum, Samnites, quibus necessarium, & pia arma, quibus nulla nisi in armis relinquitur spes.*

Opponitur IV. Ponatur casus, quo quis gemino Principi, mutuis bellis implicito, est fœderatus. Jam sic: Talis vi fœderis neutri *licite* posset succurrere: ergo fœdus non semper est *justa* belli causa. A. P. Utrique pari jure obstrictus, alterutrius defensione fieret alterutrius fœdifragus, neutri jus assistentiæ potius competente: ergo &c.

In casu, quo quis utrique bellanti esset fœderatus.

℞. N. A. Nam posset 1. succurrere justam foventi causam, cum malæ causæ turpitudo, alterius pacto exclusa, videatur. 2. Posset succurrere fœderato tempore priori, in bello utrinque *formaliter justo*; nam prior tempore potior jure, ex communi regula juris. 3. Juxta *Grotium* (c) posset præferre pacta specialiora simplicibus, quia species derogat generi: juxta *Haizmannum* (d), etiam casu, quo specialiora pacta essent simplicibus posteriora, eo quod priora non tam videantur illicita reddere posteriora, quam posteriora, *per suam specialitatem*, interpretari priora, ac limitare.

Præponderat justitia causæ, prioritas temporis, & specialitas pacti.

Opponitur V. Ad bellum sociale requiritur jus, quod haberi nequit, nisi ab illata sibi injuria, aut saltem a voluntate Socii, auxilia petentis: neutrum reperire est in *Abrami* bello, pro vindicatione *Lothi* suscepto: ergo non fuit in jure fundatum. *Min.* patet. *Maj.* Videtur colligi ex dictis: nam injuria, alteri facta, non tribuit cuivis jus ultionis, nec facit lædentem subditum, præterquam læso, nisi dicere velis, quemvis habere jus vindicandi injurias totius orbis.

Abrami bellum fundatum fuit

℞ D. *Maj.* Nisi ab illata sibi *immediate*, vel *mediate* injuria, aut saltem a voluntate socii, *explicita*, vel *implicita*. C. *Maj.* Nisi ab illata sibi *immediate* injuria, vel a voluntate semper *explicita*. N. *Maj.* Amicus afficitur

In injuria mediata, implicite auxilia petentis, vel probabilius in fœdere cum Amorrhæo.

(a) 4. Reg. 18. & 19.
(b) Dec. 1. L. 9. c. 1.
(c) L. 2. c. 25. n. 4.
(d) In conflictu Jurid. *de Jure belli & pacis*, c. 4. n. 16. f. m. 32.

gno pax firma stabit, contranitente Religionis discordia? Vidit hoc jam olim *Julianus* Apostata, qui, pessumdaturus Religionem Catholicam, Autonomicam libertatem introduxit, *Amiano* teste (a).

Uti patet ex ipsa natura hæreseos.

Ratio est 2. ipsa natura hæreseos: Nam ubi hæresis, ibi superbia filia neptis discordia. Et enim vero, si hæretici in Sacramentorum administratione a nobis diffideant; si templa, & monasteria nostra evertant; si Episcopis, & Clero illudunt; si ritus, & ceremonias contemnant; si sacrificia, jejunia, dies festos &c. execrentur &c. quomodo in rebus politicis pax & concordia facile poterit perennare? Id præter consuetudinem, genium, & ingenium illorum est. Qui olim conjunctiores, quam *Judæi*, ac *Israelitæ*? Et tamen, ubi altare contra altare, templum contra templum erectum est, mox inexpiabili dissidio divisos legimus, atque dissociatos.

Bellum non quidem est medium Religionis reparandæ, vel propagandæ ordinarium.

Excipiunt II. Bellum non est legitimum medium Religionis, vel reparandæ, vel propagandæ. A. P. *à Philippo Knipschild* 1. Communi; ut ait (b), sententia Jureconsultorum, Politicorum, & Theologorum. 2. Quia Religio est juris Divini *verbis*, non *verberibus constituenda* Authore *Lactantio* (c); *docendo*, & *ducendo*, *non jubendo*; *monendo*, *non minando*, *teste Lipsio* (d). Unde idem *Lactantius*: *Quis mihi imponat necessitatem vel credendi, quod nolim, vel non credendi, quod velim* (e)? 3. Quia Apostolis mandatum; *ut irent*, *non ut ferirent*; *docerent*, *non nocerent*, *nedum occiderent*, cum *fictos* magis, quam *veros Catholicos* efficiat coactio, *Augustino* teste. *

Est tamen extraordinarium legitimis in circumstantiis.

℞. Ejusmodi brocardica passim agglomerant Protestantici Authores neutiquam male, nisi male admodum applicarent. Utique (quoties inculcanda hæc res est?) *nemo potest cogi directe* coactione interna; *cum Superior non possit conscientiam inferioris mutare*, & *animo vim inferre* (f), recte dicente *Lipsio* (g): *Nulla vis*, *etiam externa*, *unquam faciet*, *ut velis*, *quæ nolis*; *sentias*, *quæ non sentis* &c. 2. Nemo ex iis, *qui foris sunt*, seu Infidelibus, in quos nulla jurisdictio, cogi potest *directe*, *coactione etiam externa*, ut supra ostensum est. 3. Rursus: Nemo etiam e subditis, seu hæreticis potest cogi *directe*, præcipue bello & armis, *absque ultima necessitate*, si media molliora, ac *indirecta* sufficiant. 4. Denique: Neque *indirecta* coactio Infidelium, neque *directa*, vel *indirecta* hæreticorum debet esse *indiscreta*, neque potest excedere limites moderationis *Christianæ*; quæ omnia etiam orthodoxi Doctores illis Patrum & Sapientum testimoniis intellecta fatentur, & confirmata volunt. In eo tamen vehementer repugnant, quod Autonomici Apologetæ ejusmodi apophtegmata trahant ad *vagam*, ac *illimitatam* licentiam credendi quodvis a quovis, jure naturali, humano, Divino, ab omni Imperio liberam; etiam quo ad Hæresiarchas, Hæreticos, Apostatas subditos, lumini, & Ecclesiæ rebelles; quæ doctrina non modo omni juri contraria, sed etiam scandalosa, nec tantum Ecclesiastico, sed

(a) Apud Lipsium in L. contra Dialogistam de una Religinne.
(b) De Nobilit. L. 3. c. 13. de Jure belli n. 82. & seq. f. m. 187.
(c) L. 5. Divinar. Instit. c. 20. & 21.
(d) 4. Politic. 4.
(e) L. c. c. 14.
* Has ideas hausit *Knipschildius* haud dubie ex *Augustino Thuano*, qui autonomiæ, qualem prædicant Protestantes, dudum sese Patronum declaravit in præfat. Hist. ubi ait: *ingenue dicam*, *bellum non esse legitimum modum tollendæ ex Ecclesia scissuræ*. Subjungit: *Henricum IV. hoc ipso*, *quod Protestantibus in suo Regno quietam permiserit sedem*, *Rempublicam labantem gloriose fulcisse*. Hinc a *Bernardo Betram*, acatholico scriptore, in discursu 25. vol. 1. *Arumnæani* f. m. 239. dicitur *scriptor candidus*, *sincerus*, *testis omni exceptione major*. Addit ex eodem *Thuano* L. 16. consilium Parlamenti *Parisiensis*, Regem ab edicto de hæreticis puniendis revocaturi, quo scripserit: *Æquum videri*, *ut potius veteris Ecclesiæ vestigiis insistatur*, *quæ non ferro & flammis*, *in Religione constituenda*, *ac propaganda*, *sed puriore doctrina*, & *honestate vitæ*, *antistitumque exemplis rem confecerit*.
(f) *Bald.* in L. 2. in fin. c. de sent. e breviculo *Menoch.*
(g) De *Constant.* L. 2. c. 24.

sed etiam politico statui perniciosa, id, quod in praxi ipsimet etiam Acatholici demonstrant. *Unde in forma*. D. A. Bellum non est legitimum medium Religionis vel reparandæ, vel propagandæ, per se loquendo, *de via ordinaria*. C. A. Loquendo *per accidens*, & *de via extraordinaria*, mollioribus mediis omnibus frustratis. N. A. & C.

Ad 1. D. Est communis Jureconsultorum, Politicorum, & Theologorum *Orthodoxorum*. N. *Protestantium*. *Subd*. Omnium. N. Potiorum, veram doctrinam male applicantium, & oppositum ipsa praxi demonstrantium. C. Assertum nostrum esse Imperatorum, Regumque legibus conforme exemplis omni sæculo firmatum, omni juri ac rationi consentaneum, constare potest ex alibi dictis.*

Ad 2. D. Et hæc intelligenda de coactione *directa interna*, C. *Externa*. *Subd*. Si fiat citra necessitatem, ultra moderationem &c. C. Eadem est distinctio ad 3.

Excipiunt II. Bellum non est legitimus modus tollendi schismatis, seu hæreseos: ergo &c. *A. P.* 1. Ex *Bodino*. Princeps, subditos in suam Religionem pertracturus, vim amovere debet: Nam quo majora quis supplicia irrogabit, eo minus proficiet: cum ea sit hominibus insita vis, ac natura, ut ad aliquid assentiendum sponte duci velint, cogi nolint (a). *Sit bellum non est modus legitimus tollendi schismatis; per se loquendo.*

A. P. 2. Ex *Thuano*, qui in *aurea* sua (: ut eam vocat *Conringius* (b):) epistola nuncupatoria hanc thesin, fusiore suada, videtur evincere allatis quibusdam dictis SS. Patrum, & exemplis, præsertim é S. *Augustino* petitis; maxime vero enumeratis Regnorum cladibus, infaustis successionibus *in Gallia*, *Belgio*, *Germania* &c. ubi zelus armatus, exasperatis diffidentium animis, multa pessumdedit, quæ pax & indulgentia discreta servasset, meliore utique, & Reipublicæ, & ipsius etiam Ecclesiæ Catholicæ emolumento.

R. D. A. Bellum *per se*, & *de via ordinaria*, non est legitimus modus tollendi schismatis. C. A. Bellum *per accidens*, & *de via extraordinaria*, omnibus aliis mediis frustratis. N. A. & C. *Est tamen loquendo per accidens.*

Ad 1. D. Princeps vim amovere debet, quamdiu spes in mollioribus mediis. C. His elusis, contemptis &c. sic ut nullo modo possit, vel debeat adhibere putrido vulneri ferrum, ne tota inficiatur Respublica. N. A. & C. Si plus dicit *Bodinus*, loquitur, ut Autonomista, cujus aphorismi contra veritatem Catholicam nil evincunt. *Nil proficientibus mollioribus mediis.*

Ad 2. Est eadem distinctio. Plus si diceret *Thuanus*, Lyra Protestantica luderet, quod de homine catholico, qualem se profitetur, tam leviter non præsumendum: ergo per textus & exempla SS. Patrum plus non dicit, quam quod dicunt SS. Patres, hoc est, vim non necessariam, & immoderatius usurpatam, Evangelicæ prædicationi esse contrariam, zelum, non secundum scientiam adhibitum, plus sæpe destruxisse, quam ædificasse: ergo plus non dicit, quam quod infausti hinc inde eventus doceant, mansuetudinem *Christianam* rigori præhabendam, salva tamen Religionis incolumitate, quæ semper aphorismis mere politicis præhabenda, atque hæc omnia ipsissima sunt asserti nostri theoremata. *Neque plus evincentibus dictis quorumdam Patrum, atque exemplis, afferri solitis.*

D. *Hipponensem* quod spectat, sicut scivit, *Thuanus*, eum fuisse initio alienum a severitate coactiva; ita sciverit, eum postea mutasse sententiam, non contradicentium verbis, sed demonstrantium superatum exemplis, ut refert *Angelicus* (c): *Legum enim terror* (verba sunt *S. Augustini*) *ita profuit, ut multi dicant gratias Domino, qui vincula nostra disrupit. De reliquo sicut vovere est voluntatis, reddere autem necessitatis; ita accipere fidem est voluntatis, sed* tenere

* In Coll. Histor. l. cit.
(a) De Republ. L. 4. c. 7. f. 93. & 94.
(b) Tom. 4. f. m. 631. n. 132.
(c) 2. 2. Q. 10. art. 8. in Resp. ad 1. & 3.

tenere acceptam est necessitatis. Et ideo haeretici sunt compellendi, ut fidem teneant. Dicit enim Augustinus ad Bonifacium Comitem : ubi est, quod isti clamare consueverunt, liberum esse credere, vel non credere, cui vim intulit? Agnoscant in Paulo prius cogentem, & Christum postea docentem. Ita Angelicus. Ex quibus colligere est, quod, nullo *Thuani* honore, Protestantici Glossatores ejus verba, quasi totidem Autonomiae *aurea* testimonia, interpretentur. Infausti successus non semper arguunt causae bellicae injustitiam, sed saepe malitiae in refractariis subditis abundantiam. Illae *Galliae*, inferioris ac superioris *Germaniae*, clades non tam ubique notant catholicorum Principum zelum, immoderatius adhibitum, ut ajunt; quam Protestantium pervicaciam, in suis erroribus obstinatam, melliora media turpiter eludentem; immo infandis caedibus, rapinis, sacrorum omnium profanatione, ludibriis, horrendis in Deum & Sanctos sacrilegiis, in Reges & Principes legitimos turbulentis ausibus arma inferentem potius, ac provocantem. Unde illa, quam continuo aggerunt, tyrannica violentia revera nil aliud fuerit, quam vis illatae necessaria justaque repulsio, & legitima jurium sacrorum, bonorum &c. contra seditiosa Novatorum molimina defensio, ac propugnatio.

Sed de his alibi plura, ubi similia, non nisi synoptice hic indicata, membratim enucleamus, ac demonstramus (a).

Instructio 3.

INSTRUCTIO III.

De bello ratione Regionis.

De justitia, & injustitia belli ratione Regionis.

§. 1.

§. I.

Belli causae.

De justis & injustis belli causis.

Quaeritur I. *Quaenam sint causae justae, seu injustae belli, ratione Regionis?*

Justitia belli in genere fundatur in gravi injuria.

℞. I. Justae belli causae *in genere* supponunt *gravem injuriam*, quam, sine periculo totius Reipublicae, vindicare licitum. P. ex D. *Augustino* (b), qui dicit: *justa bella definiri solent, quae ulciscuntur injurias*: unde alibi (c): *iniquitas partis adversae justa bella ingerit.*

In specie causa est defensio, vel vindicatio justa.

℞. II. Justae belli causae *in specie*, etsi multiplices sint, a *Burgersdickio* (d), *Puffendorfio* (e), & aliis recte ad classem duplicem reducuntur. Ad classem priorem pertinet *defensio sui, suorum, Regionis, Reipublicae* &c. Ad alteram spectat *vindicatio sui, suorum, Regionis, Reipublicae*: illa facit *retinere sua*, haec *sua recuperare*; illa *praesentem*, haec *praeteritam* propellit injuriam. Hinc recte *Buddeus* ait (f): tunc demum *juste* bellari, si gens *ab alia laedatur*, vel *laesa fuerit*: si laeditur, & statim huic laesioni occurratur, vocatur *defensio*; si laesa fuerit, & restitutio damni non nisi armis obtineri queat, vocatur *illatae injuriae reparatio*. Nec male *Grotius*, cum dixit (g): quod, quotuplex sit *injuria*, totuplex sit belli causa: hoc est, quot actionum forensium sint fontes, totidem sint belli: nam *ubi Judices deficiunt* (ut inter Gentes *supremas*) *incipit bellum*, utique *non nisi ex necessitate justitiae, aliter non consequendae*, incipiendum (h).

℞. III.

(a) In Coll. Hist. l. c. & praecipue P. IV. Q. 7. De altero Imperii morbo, seu de Autonomia. Item Q. 12. & seqq. de Protestanticis turbis ac bellis civilibus.
(b) Refertur cap. *Dominus*, caus. 23. Q. 2.
(c) L. 4. de civit. Dei c. 15.
(d) In idea doctr. Polit. c. 16. f. m. 148.
(e) De Jure N. & G. L. 3. c. 1. §. 1. n. 5.
(f) Phil. pract. P. 3. c. 5. §. 4.
(g) De bello & pace L. 2. c. 1. §. 2. n. 1.
(h) Can. *Noli* caus. 23. Q. 1.

In particulari, respectu defensionis, est subditorum rebellio.

℞. III. *In particulari, respectu justæ defensionis*, legitima belli causa est 1. adversus subditos, vasallos &c. refractarios, rebelles, fœdifragos, fidem, obsequium, & justa tributa denegantes. Sic a *Joramo Israelitico* lacessitus *Mesa*, Rex *Moab*, ob negatum decies mille ovium tributum (a); sic rebellis *Absalon*, & *Seba* a *Davide* subactus (b).

Rebellium protectio.

2. Adversus protectores rebellium, facinorosorum, ne juste puniri queant. Sic tribum *Benjamin* prope deletam scimus ob patrocinium *Gabaitarum* (c).

Hostilis irruptio.

3. Contra hostem, in ditiones nostras irruentem: nam, spectata defensione contra iniquos aggressores, *vis* & *jus* iisdem litteris exaratur. * Sic *David* juste repulit *Moabitas*, *Philistæos* &c. (d).

Æquitatis naturalis violatio.

4. Contra hostem, æqua & jure Gentium permissa *male* prohibentem. Sic *Israelitæ* Regem *Sehon*, injuste & *hostiliter* transitum denegantem, debellarunt (e).

Facta hostibus opitulatio.

5. Contra eos, qui hostem, injusto bello implicitum, suppetiis, & auxiliis roborant. Sic *David* Regis *Sobæ* auxiliares, probante Deo, subegit (f).

Confœderatorum injusta invasio.

6. Contra invasores, & hostes fœderatorum, sociorum, siquidem socios sine justa causa lacessant. Sic *Abraham* succurrit *Amorrhæo*, quocum fœdus pepigerat. Sic a *Romanis* Imperium potissima ex causa amplificatum, ejusque exemplum habemus in *Hircano Machabæo*, contra molimina *Aristobuli* in thronum a *Romanis* restituto.

Respectu vindicationis, recuperatio dominii.

Respectu justæ vindicationis legitima belli causa est 1. Recuperatio dominii, jurium, bonorum, Regionum &c. quæ injuste erepta seu detenta. Sic *David* pugnavit contra *Isbosethum*, *Saule* mortuo, Regnum usurpantem (g).

Reparatio famæ.

2. *Reparatio formæ*, ratione irrogatæ injuriæ publicæ. Sic *Moyses* vindicare jussus est a *Deo* injuriam, a *Madianitis* illatam. Sic (h) *David* ultus est ab *Hannone*, *Ammonitarum* Rege, irrogatam legatis suis contumeliam (i).

Amicorum liberatio.

3. *Vindicatio* amicorum innocentum ab hostili captivitate, injuria &c. Sic *Abraham* liberavit *Loth* a Regibus quatuor; *Sodomam* infestantibus (k).

Ultio ob denegatam justitiam.

4. *Ultio ob denegatam justitiam*, cum Princeps personæ offendentis, facta prævia monitione, justitiam, & satisfactionem injuste denegat, dicente S. *Augustino*, justum esse bellum, quo ulciscimur injurias, si qua Gens, vel Civitas, quæ bello petenda est, vindicare neglexit, quod a suis improbe factum est (l). Exemplo sunt supra nominati *Benjamitæ*.

Dei jussio.

5. Addit S. *Augustinus* (m): *Etiam hoc genus belli sine dubitatione licitum est, quod Deus imperat, apud quem non est inquitas, & novit, quid cuique fieri debeat*: & ex hoc capite *Israelitarum* bella in subjuganda *Chananitide* justificantur.

Jus suppeditante natura, & Gentium consensu.

Horum omnium ratio est, quod Princeps in se, vel suis injuste læsus, *jure naturali* & *Gentium*, consequitur potestatem, se suaque defendendi, injuriamque reparandi, vel vindicandi, cum alium Judicem, vel vindicem non habeat. Circa quam tamen, seu causarum, seu bellorum, justitiam non incongrue forsan ex *Molina* monent *Laymanni* (n): *Catholicis* Principibus

(a) 4. Reg. 3. (b) 2. Reg. 20. (c) Jud. 20.

* Multis disputat *Hugo Grotius*; an *jus præscriptionis*; quod inter Populos, superiorem, adeoque & alium Legislatorem humanum non agnoscentes, possit esse belli legitimus titulus, ut colligi videtur ex *Judic. 11.* ubi *Jephte* hoc jus prætendit contra Regem *Ammon*, dicens: *quare tanto tempore nihil super hac repetitione tentasti?* Sed *Jephte* non solum titulum *præscriptionis*; sed & *justæ acquisitionis* allegavit; nec allegavit titulum præscriptionis *mere legalis*; sed *jure Gentium recepta*, quo sensu omnes stringit, ac obligat.

(d) In LL. Regum passim. (e) Num. 21.

(f) C. 2. Reg. 8. (g) 2. Reg. 2. (h) Num. 25. v. 17.

(i) 2. Reg. 10. (k) Genes. 14

(l) In Can. *Dominus* 23. Q. 2. (m) Ibid. (n) L. 2. tract. 3. c. 12. n. 5.

bus quam maxime animadvertendum esse, *utrum occasione belli, quod secundum se justum est; Ecclesia, & fides Catholica incrementum, an vero detrimentum, passura sit: si enim*, inquiunt, *spes amplificandæ Ecclesiæ affulgeat, aggredi debet bellum justum, etsi alioquin intermitteret; sin autem periculum sit scandali, seu spiritualis ruinæ multorum, intermittere debet bellum, quod alioquin jure instituere posset.*

Injustitia belli in genere fundatur in levi tantum injuria.

℞. IV. *Injustitia causarum*, respectu belli, desumi potest *in genere* ex causis justis: *rectum* enim *obliqui est index*, ut habet *Grotius* (a). Unde sicut justa causa *in genere* supponit gravem injuriam, quam sine periculo totius Reipublicæ vindicare licitum, ita e converso injusta bellandi causa est, *ubi nulla, vel levis tantum occurrit injuria, quæ sine pernicie totius civitatis reparari nequit.*

In specie causa injusta est jus armorum.

℞. V. Injustæ belli causæ *in specie*, etsi & ipsæ multiplices sint, pariter tamen revocari possunt ad geminum titulum; primum suppeditat error Gentilium, diciturque *jus in armis*: alterum *Machiavelli* Schola pseudopolitica, vocaturque *ratio status*, soli innixa utilitati.

Et ratio status.

Recte S. *Augustinus* jus non *vi*, sed *ratione* constare affirmat, neque bellum causa utilitatis, sed solius necessitatis, pacisque recuperandæ ergo, exercendum, asseverat. Hinc *Christianis* damnata regula, quam Tragœdus in *Hercule* ethnico: *jus omne in gladio*. Nec minus reprobata est illa famosi cujusdam Ministri gnome politica (b): *Si utilitatis ratio Principi pacem domi firmandam exigit, nihilominus bellum apud Principes vicinos sustinebit, ut tutandis rebus occupati, Galliam missam faciant.*

In particulari, respectu juris armati, est dominandi libido, ambitio &c.

℞. VI. *In particulari, respectu juris armati*, quod olim *Galli Romanis* opposuere, teste *Livio* (c), injusta belli causa, est 1. *Sola dominandi libido, ambitio parandi nominis, proferendique Imperii cupiditas*. Hoc titulo, in Gentilium fastis, famosi *Nemrodi*; *Nini* in *Assyria*; *Cyri* in *Asia*; *Lacedæmonii*, *Athenienses* in *Græcia*; *Alexandri Macedones* in *Persia*; maxime vero *Romani* in *Italia*, omnique *Europa*, qui licita sibi bella persuadebant ex ejusmodi titulis, & *solo jure armorum* Gentes, Regiones, atque Provincias sibi subjecerant. Sic *Græca* Natio distinguebat *duplex hominum genus: Servorum, qui nati ad parendum; Dominorum, qui nati ad imperandum*: & quia innato fastu, sese solos, sapientes, & Dominos natos crediderant, cæteros tanquam barbaros, & ineptos, ut convenienter se regerent, *jure Naturæ* subigendos esse, censebant, ut adeo magnum quid se præstitisse arbitrati sint, quod *Lydios*, *Sarmatas*, *Scythas*, *Indosque* in potestatem redegerint, & se, ut sapientes, stultorum Dominos constituerint.

Vindictæ cupiditas.

2. *Impotens ira*, atque *vindictæ cupiditas*; ejusmodi exempla exhibent *Cambyses*, *Xerxes* &c. in Historia antiqua.

Libertatis amor.

3. *Libertatis inconsultus amor*, in subordinatis Principibus, vasallis, subditis &c. Exempla ubique obvia in fastis historicis.

Denegatio matrimonii.

4. *Denegatio matrimonii*, propter quam *Darius Persarum* Rex, *Scytharum* Regi, quod filiam suam eidem nuptui tradere nollet, bellum intulit, *Scythiam* cum septingentis hominum millibus ingressus, ut narrat *Justinus* (d).

Jus imperfectum.

5. *Jus imperfectum*, quod non fundat obligationem *justitiæ, saltem rigorosæ*, sed *minus strictæ, in æquitatem naturali fundatæ*. Siquidem, ut recte notant Authores, ubi jus rigorosum, fundans obligationem justitiæ, *proprie talis*, non subest, locum habere nequit *injuria* stricta, & propria, quæ unica, vel saltem principalis bellandi causa est. Ita nec privatus contra

tra

(a) L. 2. c. 22. §. 4.
(b) Adducitur a *Pelzhofero*, in arcanis Status. L. 9. c. 3. n. 20. f. m. 21.
(c) Dec. 1. L. 5. c. 20.
(d) L. 2. c. 5.

tra privatum in judicio potest actionem proponere, qui non ex jure stricto, sed *imperfecto* tantum, quidpiam in alterius utilitatem aut facere, aut omittere tenetur juxta dicta titulo V. Unde bellum *Romanorum*; motum in Regem *Cypri*, tanquam ingratum, recte inter injusta rejicit *Grotius*.

Respectu rationis status. Quod spectat *rationem status*, utilitate sola fundatam, vi cujus, quæcunque commodum afferunt, licere putant Pseudopolitici, statuentes cum multis Regibus apud *Plutarchum* (a), duo nomina *pacis*, & *belli*, tanquam *nummos*, quibus non utuntur ad id, quod justum est, sed quod expedit, rationem status, inquam, quod spectat, illegitima causa est.

Est metus vicinæ potentiæ. *Metus vicinæ potentiæ, nimium accrescentis*, nisi certo constet, Principem cautionem de non offendendo insuper habita, a vicino potentiore invadendum. Ita Theologi, & Juristæ communiter omnes, ipso *Grotio* in terminis adstipulante (b), *ut enim*, inquit, *justa sit defensio, necessariam esse oportet, qualis non est, nisi constet non tantum de potentia, sed & de animo lædendi, & quidem ita constet, ut certum id sit, ea certitudine, quæ in materia morali locum habet*.

Ratio est 1. Quia quivis, quo ad juste parta, est in legitima possessione adversus quemcunque: sic neque privatus privatum ob accrescentem fortunam juste aggredi potest. 2. Quia adversus incertos metus, a Divina providentia, & a cautione innoxia, non a vi præsidium petendum est; etsi, bello aliunde justo, & hæc causa non imprudenter in consultationem venire possit, Authore *Grotio* (c). Immo, etsi fœderum usu de ferendis in omnem eventum auxiliis, quis licite se præmunire, timendoque periculo præcavere possit, ut vult *Boehmerus* (d), *Knichen* (e) & alii. *

Æquilibrium Europæ, a. 2. *Æquilibrium potentiæ inter vicinos*, vel ut vocant, *Europæ*, associando arma illi parti, cujus fortuna periclitari videtur, ut bilanx potentiæ servetur ac conservetur.

Ratio est, quia fundamentum hujus æquilibrii consistit in prædicto metu, ne si quis Monarcha, vel Populus ad amplioris potentiæ sublimetur fastigium, minores Principes, aut Respublicæ pedetentim redigantur in ordinem, aut supprimantur: atqui hoc fundamentum est insufficiens, uti dictum.

Titulus in jure Gentium, vel Naturæ minus fundatus. 3. *Titulus acquirendi dominium in Jure Naturæ, vel Gentium non fundatus*: talis est *fertilioris soli cupiditas*, quali *Xerxes*, cum ficus *atticas* gustasset, juravit, se terram illam occupaturum. Sic *Longobardos Italia*, amœnitate ac fertilitate sua, ad arma commovit. Idem scribit *Tacitus* de veteribus *Germanis* (f): *Eadem semper causa Germani transcendendi in Gallias, libido, ac avaritia, mutandæque sedis amor, ut relictis paludibus, & solicitudinibus suis, fœcundissimum hoc solum possiderent*. Eadem est ratio, si quis, *titulo inventionis*, sibi subjugare cuperet Provinciam, noviter quidem detectam, sed jam antea ab incolis possessam: siquidem inventio non est modus acquirendi, nisi ea, quæ sunt nullius, ut recte notat *Molina* (g).

Titulus solummodo coloratus. 4. *Titulus coloratus quicunque*: recte Illustrissimus *Pelzhoferus* (h): *Bella colorata*

(a) Referente *Grotio* L. 2. c. 22. §. 4. n. 1.
(b) L. c. §. 5. (c) L. 2. c. 1. §. 17.
(d) Introd. ad J. P. univers. part. spec. L. 2. c. 1. §. 9.
(e) Oper. Polit. L. 2. c. 4. sect. 2. th. 9. Q. 1.
* Quid sentiendum sit de illis verbis *Ant. Perezii*? J. P. s. m. 219. *Non est ferendum, quod Galli tradunt, jure Gentium arma recte sumi ad minuendam domus Austriacæ potentiam, quod sensim vicina corripiat, & nimium aucta nocere possit*. Hoc axioma docuisse *Hippolytum a lapide*, certum est, sed male: nam si aucta est domus *Austriaca*, legitimis fœderibus, & successionibus aucta esse supponitur.
(f) L. 4. Hist. c. 73. (g) Tom. 1. Tr. 2. Disp. 105. n. ult.
(h) In A. 5. L. 9. c. 4. s. m. 24.

rata prætextibus semper injusta sunt, quia supprimunt veras causas, quas injustas novere; fucum præfigunt, quem plerumque vel tempus detegit, vel belli exitus ostendit. Ejusmodi titulos, ab ipsa Religione mutuatos, bellis Protestanticis præfixos, supra, & alibi probavimus. Tum concludit idem Author: *tam verum est, justitiam in bellis suscipiendis requiri, ut ii etiam, qui bellum ambitiose aut avare aliis inferunt, ac proinde injustum, iidem prætextum tamen quærant honorificum, qui re ipsa longe abest*.

Bellum potest esse utrinque justum, saltem formaliter.

℞. VII. Ex hactenus dictis colligi, quod *bellum, ex utraque parte, non possit esse justum materialiter*, seu consideratum *quo ad rem ipsam*, de qua bellatur; possit tamen, ex utraque parte esse *justum formaliter*, seu spectatum *quo ad opinionem, & animum bellantis*. *Ratio prioris* est; quia res eadem spectare nequit *æqualiter* ad utrumque, nisi admittatur dominium duorum in solidum. *Ratio* posterioris petitur *ex ignorantia invincibili*, eo quod hostium uterque possit esse in bona fide, opinarique, justam sibi competere belli causam: atqui actio *formaliter*, seu quo ad operantem *justa*, dependet ex ejus fide, conscientia, ac dictamine rationis. Tale bellum *Abulensis* censet illud fuisse *Israelitarum*, atque *Chananæorum*, eo quod *Judæis* fuerit tam *materialiter*, quam *formaliter* justum, ob specialem Numinis voluntatem, ipsis manifestatam: *Chananæorum* justum *formaliter ob invincibilem ignorantiam* hujus Divinæ jussionis, nisi eandem ex prodigiis, suisque peccatis sat forsan vincere potuissent.

§. 2.

§. II.

Oppositiones.

Oppositiones.

Quæritur II. *Quænam supra dictis opponi possint, vel soleant?*

Injuria tantum prævisa non fundat bellum justum.

Opponitur I. *Contra justas belli causas*. Justum est bellum ob injuriam necdum factam, prudenter tamen prævisam: ergo justitia causæ non supponit semper *injuriam* illatam, sed & inferendam.

Nisi consequenter ad cautionem injuste denegatam.

R. D. A. In hoc casu justum est bellum *antecedenter* ad petitam cautionem de non offendendo. N. A. *Consequenter* ad *injuste* denegatam ejusmodi cautionem. C. A. & N. suppositum, quod, hac ipsa denegata justitia, non sit actu illata injuria.

Neque hostilis animus prævisus,

Dices. Hostilis animus, etsi solum prævisus, v. g. in apparatu, aliisque indiciis &c. est justa bellandi causa. A. P. Nemo tenetur primum exspectare ictum, etiam in privata defensione, probante legum Authoritate (a), *melius esse occurrere in tempore, quam post vulneratam causam remedium quærere*; testante item proverbio, *melius esse prævenire*, & accinente *Terentio*: *Dimidium amisit, qui primum exspectat ad ictum*: ergo a pari.

Nisi adsit certitudo moralis, & denegatio cautionis.

℞. D. A. Hostilis animus, *moraliter certo* prævisus, & denegata securitatis debitæ cautione *juste* præsumptus, est justa bellandi causa. C. A. Hostilis animus, solummodo præsumptus ex incertis indiciis, vel formidatus ex crescente potentia, N. A. & C. Ex quibus colligitur, neque justam fore bellandi causam, si vicinus in suis finibus arcem, aut munitionem exstrueret, nullis legibus vel pactis impeditus, etsi damnum aliquando præbere posset, utpote oppositis aliis mediis facilius præcavendum.

Injuriæ vindicatio est justa in parem,

Opponitur II. Nequit esse causa belli legitima *ultio sumenda de illata injuria*: ergo male adductum exemplum *Davidis*. A. P. Ultio dicit pœnam, quæ requirit potestatem Superioris: atqui *inter æquales, bellum gerentes*, non datur potestas Superioris: ergo nec dari potest ultio, seu bellum pœnale.

℞. N.

(a) L. 1. c. *quando liceat unicuique &c.* L. ult. in fine Cod. *in quibus causis restitutio in integrum necessaria non est*.

Quia injuriantem facit inferiorem ratione delicti.

℞. N. A. *Ad P. C. M. D. Min.* Inter æquales non datur Superior, spectata vindicatione delicti, ratione cujus alter effectus est alteri subditus. N. In alia consideratione. C. *Min.* & N. C. Distinctio fundatur in doctrina *Suarezii* dicentis: *Sicut intra eandem Rempublicam, ut pax servetur, necessaria est legitima potestas ad puniendum delictum; ita in orbe, ut diversæ Respublicæ pacate vivant, necessaria est potestas puniendi injurias publicas contra aliam: hæc autem potestas non est in aliquo Superiore, quia nullum habent, ut ponimus: ergo necesse est, ut sit in supremo Principe Reipublicæ læsæ, cui alius subdatur ratione delicti: unde hujusmodi bellum introductum est loco justi judicii vindicativi.*

Defensio propria contra vindicem justum ob periculum excessus in sumenda vindicta: Tunc solummodo censetur justa, cum periculum certum, & satisfactio injuste est recusata.

Opponitur III. Inter justas belli causas est etiam *defensio propria, a parte lædente suscepta contra vindicem, etsi justum*: ergo belli justitia non semper fundatur in injuria accepta. A. P. *Justam* causam præbet periculum, ne plus sumatur vindictæ, quam fuerit acceptum injuriæ.

℞. N. A. Ad P. D. Periculum certum, & post oblatam satisfactionem condignam, & recusatam. C. Periculum solummodo incertum. N. Prætextus periculi jus nullum tribuit, ut neque metus reo, vel debitori, ne plus æquo puniatur, ad resistendum Magistratui. Sic *Ezechias*, ob ruptum fœdus, Regi *Syriæ* obtulit mulctam; hac acceptata, nihilominus lacessitus vim vi repulit, Deo justæ causæ assistente (a). Sic *Pontius*, *Samnitum* Dux, postquam Legati, ad faciendam deditionem missi, infecta pace rediere, dixit, *Livio* teste (b): *Expiatum est, quidquid ex fœdere rupto irarum in nos Cælestium fuit &c. Quid ultra ad placandos Deos, mitigandosque homines fieri potuit, quam quod nos fecimus? adeoque justum est bellum, Samnites, quibus necessarium, & pia arma, quibus nulla nisi in armis relinquitur spes.*

In casu, quo quis utrique bellanti esset fœderatus.

Opponitur IV. Ponatur casus, quo quis gemino Principi, mutuis bellis implicito, est fœderatus. Jam sic: Talis vi fœderis neutri *licite* posset succurrere: ergo fœdus non semper est *justa* belli causa. A. P. Utrique pari jure obstrictus, alterutrius defensione fieret alterutrius fœdifragus, neutri jus assistentiæ potius competente: ergo &c.

Præponderat justitia causæ, prioritas temporis, & specialitas pacti.

℞. N. A. Nam posset 1. succurrere justam foventi causam, cum malæ causæ turpitudo, alterius pacto exclusa, videatur. 2. Posset succurrere fœderato tempore priori, in bello utrinque *formaliter justo*; nam prior tempore potior jure, ex communi regula juris. 3. Juxta *Grotium* (c) posset præferre pacta specialiora simplicibus, quia species derogat generi: juxta *Haizmannum* (d), etiam casu, quo specialiora pacta essent simplicibus posteriora, eo quod priora non tam videantur illicita reddere posteriora, quam posteriora, *per suam specialitatem*, interpretari priora, ac limitare.

Abrami bellum fundatum fuit

Opponitur V. Ad bellum sociale requiritur jus, quod haberi nequit, nisi ab illata sibi injuria, aut saltem a voluntate Socii, auxilia petentis: neutrum reperire est in *Abrami* bello, pro vindicatione *Lothi* suscepto: ergo non fuit in jure fundatum. *Min.* patet. *Maj.* Videtur colligi ex dictis: nam injuria, alteri facta, non tribuit cuivis jus ultionis, nec facit lædentem subditum, præterquam læso, nisi dicere velis, quemvis habere jus vindicandi injurias totius orbis.

In injuria mediata, implicite auxilia petentis, vel probabilius in fœdere cum Amorrhæo.

℞ D. *Maj.* Nisi ab illata sibi *immediate*, vel *mediate* injuria, aut saltem a voluntate socii, *explicita*, vel *implicita*. C. *Maj.* Nisi ab illata sibi *immediate* injuria, vel a voluntate semper *explicita*. N. *Maj.* Amicus afficitur

(a) 4. Reg. 18. & 19.
(b) Dec. 1. L. 9. c. 1.
(c) L. 2. c. 15. n. 4.
(d) In conflictu Jurid. *de Jure belli & pacis*, c. 4. n. 16. f. m. 32.

citur injuria, quia *fictione juris*, & *Charitatis* transit in personam amati, & injuria eundem afficeret, si non succurreret injuste læso. Unde *Pythagoras* in amicitia volebat effici, *ut unus fiat ex pluribus* (a); *nec est amicus, qui amico non subvenit*, *Augustino* teste (b). Alterum membrum quod spectat voluntas *Lothi* certe fuit implicita, probabilius explicita in præcedente pacto: immo *explicita* saltem respectu *Amorrhæi* fœderati, cui *directe*, *Lotho indirecte Abram* tulit auxilium. Neque sequitur, quod quivis, vel saltem supremi Reges habeant jus vindicandi quasvis injurias, quia hoc confunderet ordinem, & jurisdictionum distinctionem, ut recte notat *Suarezius* (c).

Unde injuria mediata fundatur.

Dices 1. Nec injuria *mediata*, nec voluntas *tantum implicita* sufficit: ergo &c. A. P. Jus tertii non concernit alium, fœdere non conjunctum: ergo nullo jure alterius tricis potest se intromittere.

Saltem in fœdere amicitiæ, & charitatis;

℟. D. A. Non concernit *immediate* alium, *nullo* fœdere conjunctum. C. Non concernit *mediate* alium, saltem amicitiæ fœdere conjunctum. N. A. & C. Etiam in causa privati, qui injuste læsus, defensio licita est per leges (d): ergo a fortiori in causa publica, ubi plurium innocentum versatur periculum. Hanc conjunctionem ipsa natura inter mortales constituit: nam, *Seneca* teste (e), *homo in adjutorium mutuum generatus est*, *decetque*, juxta *Democritum*, *injuria oppressos pro viribus defendere*. Hinc recte laudantur *Pipini*, *Caroli M.* qui ubi viderunt *Italiam*, summosque Pontifices injuste pressos, ac spoliatos, ingenti exercitu erexerunt innocentiam pene oppressam, cæsisque hostibus pacem restituerunt, ut habet *Schiara* (f).

Quod non utrinque æqualiter ligat.

Dices 2. Amicitiæ fœdus, vel charitatis *Christianæ* titulus non est causa sufficiens: ergo nec justa. A. P. Hoc fœdus, & titulus *æqualiter* utrinque ligat: ergo dum concedit, ut assistam, v. g. *Sempronio*, non indulget, ut *Titium* offendam. C. patet; nam cognatio, quam natura inter homines constituit, haud patitur, ut cum tertii detrimento alteri succurram.

Altero charitatis fœdus male rumpente,

℟. N. A. Ad P. D. A. *Æqualiter* ligat, quamdiu manet utrobique amicitia, C. si rupta sit *injusta* amici offensione, & charitatis læsione. N. Hæc ipsa est ratio, cur magis obliget innocenti amico, quam nocenti succurrere, ut patet in defensione privata, de qua supra.

Neque universaliter obligat.

Dices 3. Ex dictis videtur sequi, ejusmodi bellum non modo licitum, sed & esse obligatorium, *saltem ex lege charitatis*: atqui hoc nimium. *Maj.* est conformis Scripturæ de amore proximi, sicut sui ipsius (g); est conformis SS. Canonibus, quibus dicitur, quod, *qui non repellit injuriam a socio, tam sit in vitio, quam ille, qui facit* (h); ipso Deo defectum virium supplente, opemque spondente (i).

Quia restringitur charitate ordinata, primario tendente in se ipsam.

℟. D. *Maj.* Videtur sequi esse obligatorium, secluso periculo proprio, & salva charitate ordinata, quæ primario tendit in se ipsam. C. Cum periculo proprio. N. Plus nec præcipit Scriptura, nec petunt Canones; unde ajunt, *qui potest ita obviare, & perturbare perversos, & non facit, nihil est*

(a) Apud *Tullium* L. 1. offic.
(b) Tr. 4. de Amic. c. 26.
(c) De charit. Disp. 13. sect. 4.
(d) L. *Isti quidem* 8. §. fin. ff. quod metus caus. L. 1. §. *item divus* 4. ff. ad L. *Cornel.* de Siccar. L. *si quis in senectute* 7. ff. de furtis L. 2. & seq. ff. de liberali causa.
(e) De ira L. 1. c. 7.
(f) L. 1. Difficult. 27. n. 7.
(g) Levit. 19. *Matth.* 22. *Marci* 12. *Luc.* 10. *Joan.* 3. *Prov.* 24. v. 11. *Erue eos, qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses.*
(h) C. *non inferenda* caus. 23. Q. 3. accedente suffragio *Senecæ*: *Si justus es, non solum non nocebis, sed etiam nocentes prohibebis: nam nihil nocere, non est justitia, sed alieni tantum abstinentia.*
(i) Prov. 1. c. *Si dixeris, vires non suppetunt, qui inspector est cordis, ipse intelliget, & servatorem animæ tuæ nihil fallis, redditque homini juxta opera sua.*

est aliud, quam favere impietati eorum (a). Illud Sapientis denotat eminentiam charitatis, cujus minor intensio vitium tamen non continet, adeoque dicit consilium, non præceptum.

Opponitur VI. Negatus transitus vel est justa bellandi causa, vel non? neutrum potest dici.

Etsi negatus transitus regulariter non præbeat justam causam,

℞. *Negatum transitum militarem,* * *etsi amicum, regulariter loquendo, non esse justam bellandi causam.*

Dices 1. Ergo æquitati denegatæ supra male annumeratus est transitus, ab *Amorrhæis* Regulis *Israelitico* Populo denegatus. ℞. N. Illatum.

Præbuit tamen contra Amorrhæos, Quia hostiliter fuit Moysi negatus.

Dices 2. Iste transitus denegatus justo bello fuit vindicatus a *Moyse*: ergo fuit legitima belli causa.

℞. D. A. Ille transitus *quomodocunque* negatus, *justo* bello est vindicatus. N. A. Negatus *injuste*, quia *hostiliter*. C. A. & N. C. Negatus ille transitus, ut aliqui volunt, vel fuit tantum *occasio belli*, alias justi, utpote contra Reges, a Deo in dispersionem jam traditos, & detentores iniquos terræ, a supremo dominio jam prius *Israelitico* Populo consignatæ (b), vel quod verius, fuit transitus *hostiliter* negatus, dicente Scriptura (c): *Egressus est obvius* (Rex *Edom*) *cum infinita multitudine, & manu forti, nec voluit acquiescere deprecanti, ut concederet transitum.* Item (d): *Qui* (Rex *Sehon*) *concedere noluit, ut transiret Israel per fines suos; quin potius exercitu congregato egressus est obviam in desertum, & pugnavit contra eum &c.*

Unde innoxius transitus non contra jus Gentium negatur,

Dices 3. Amicus transitus, *quomodocunque negatus*, hoc ipso est *injuste* negatus: ergo nulla responsio. A. P. Est contra jus Naturæ, saltem imperfectum; immo & contra jus Gentium, quo distincta dominia, utique non *cum injuria* humanæ societatis, sed *ex æquitate*, adeoque cum reservatione communis utilitatis in concedendo *cuivis innoxio transitu*, qui S. *Augustino* interprete (e), *jure humanæ societatis æquissimo patere debet*, dictante natura, *quod uni non nocet, & alteri prodest*, haud esse denegandum.

Si sit militaris, & suppetat gravis causa, ut ordinarie suppetit.

℞. D. A. Amicus transitus *non militaris*, *quomodocunque negatus*, hoc ipso est *injuste* negatus, Tr. A. Transitus *militaris*. *Subd.* Nisi suppetat sat gravis causa illum denegandi. C. Si suppetat, uti *ordinarie* suppetit. N. A. & C. Ad P. D. Est contra jus naturæ imperfectum, vel etiam jus Gentium denegatio innoxii transitus non militaris, Tr. Militaris. *Subd.* Nisi *regulariter loquendo* cesset ratio illa communis utilitatis. C. Si cesset. N. Ad jus naturæ, vel Gentium vix potest reduci id, quod Rebuspublicis nimis onerosum; quia *per se* loquendo, nimis periculosum. D. *Augustinum* quod spectat, loquitur ille de transitu, *Israelitis* & *quo ad modum*, & *quo ad rem ipsam* male negato, utpote quem potius *ut peregrini* petebant ad occupandas sedes, trans *Jordanem* Dei donatione proprie suas, *Amorrhæis* futuri pacifici, nisi *æqua negantes*, eorum arma *per accidens* provocassent.

Periculi quidem metus qualiscunque non obstat,

Dices 4. Si quid huic Societatis humanæ juri *de permittendo amico transitu, etiam militari*, obstaret, esset *periculi metus*: hic nihil obstat; nam ut diximus supra, metus non sufficit, neque unius metu jus alterius legitime tollitur.

Obstat tamen justus,

℞. I. Cum *Gronovio* (f), quid si *Turcæ* peterent innoxium transitum a Cæsare per *Hungariam*, aliasque ejus terras ad oppugnandos etiam juste

(a) Can. 8. Caus. 23. Q. 3. Accedit idem *Seneca*: *Succurram perituro, sed ut ipse non peream.*

* Nam alia ratio est de transitu advenarum, hospitum, mercatorum, peregrinantium, sedes item vacuas quærentium, ex justis causis, absente omni periculo, *ordinarie* loquendo, uti de imperfectis officiis P. 1. Tit. V. Instruct. 1. §. 1. diximus.

(b) Deuter. 2. v. 24. *Josue* 3. v. 10.

(c) Num. 20. v. 16.

(d) Num. 21. v. 23.

(e) Relatus in C. *Notandum* 23. Q. 2.

(f) In notis ad *Grotium* L. 2. c. 2. Q. 32.

Moscovitas: an quisquam facile diceret, petere illos jus, quod non tollatur Cæsaris metu; petere, quod juris naturæ, quodve nullo, etiam Religionis prætextu, negari possit?

Et regulariter satis fundatus, ℞. 2. D. *Maj.* Obstaret periculi metus, qualiscunque incertus. N. *Maj.* Metus, *regulariter loquendo*, satis fundatus, adeoque justus. C. *Maj.* Constat experientia, quot periculis ejusmodi transitus, etsi amici, *ordinarie* sint circumcincti. Quoties accidit id, quod legimus *Judicum* 18. *Videmus terram opulentam & uberem, nolite negligere, nolite cessare: eamus, & possideamus eam; nullus erit labor* &c. Quoties, renovata erinacei fabula, vel in subsidium vocati, vel amico sub titulo in fines admissi hospites armati, hospitio sensim expulere domesticos? Quoties territorium, quod transit miles amicus, commutatur in scenam belli, hoste; contra quem transitus indulgetur, vel eundem efflagitante; vel ne alteri concedatur, insistente; vel transeuntem hostem exspectante, aut invadente? Plura alia pericula silentio præterimus.

Unde si ponatur exclusio omnis periculi, *Dices* 5. Hæc tantum probant *noxium*, non vero *innoxium* transitum *juste* negandum: ergo denegatus innoxius manet justa belli causa. A. P. Ponatur casus, quo petatur transitus *militaris* 1. *Amicus* in bello justo. 2. *Innoxius* cautione data de indemnitate non ducendo secum hostes, dando obsides, transmittendo copias divisas, immo inermes, procurando præsidia ratione periculi, providendo de subsidiis ratione damni. 3. *Securus*, nullo obstante fœdere, pacto neutralitatis ex parte concedentis, absente periculo, ne bello implicetur Respublica. Jam sic: innoxius ejusmodi transitus negatus, esset *injuste* negatus: ergo esset legitima belli causa.

Ponitur transitus, speculative potius, quam practice innoxius. R. D. A. Innoxius ejusmodi transitus, *revera talis*, esset *injuste* negatus. Tr. Tantum *speculative talis*, vel solummodo *prætensus*. N. A. & D. C. Ergo foret legitima belli causa *per accidens*, & vel *speculative* loquendo. *Tr. Ordinarie* loquendo, & *practice*. N. C. Positæ cautelæ moraliter sunt impossibiles. Exemplo sit prima cautela, quæ supponit, peti transitum ab habentibus *bellum justum*: neque enim ista dijudicatio semper sat expedita, & temerarium foret, ultro se duobus armatis velut arbitrum interponere, litemque veluti suam facere: unde transitu alterutri concesso, concedens vel ipse subjugari; vel quia alterius hostem se facit, bello implicari; vel ab utroque molestari; vel saltem commercio, antehac cum hoste florenti privari posset. 2. Cautio de transitu *inermi* est speculativa, quia probrosa militibus, quasi *manibus abscissis*, ut de *Numantinis* in simili casu loquitur *Florus* (a) 3. Cautio de concedendis præsidiis sumptuosa nimium. 4. De præcavendis damnis practice vix possibilis ob defectum disciplinæ, officialium neglectum, dum etiamnum hodie accidit *ordinarie*, quod de sua ætate refert *Plinius* (b): *Quam dissimilis nuper alterius Principis transitus, si tamen transitus ille, non populatio fuit, cum abactus hospitum exerceret, omniaque dextra lævaque perusta, & attrita relinqueret, ac si eadem via vel illi ipsi barbari, quos fugiebat, incederent.* Unde *Gronovius*: *Cautione utantur illi, qui aliter non possunt: at cui ad negandum vires sunt, memorem velim, nullo jure quemquam cogi, qui liber sit* (nisi forsan prorsus extraordinario casu, quo nullus suppeteret justus metus sive ab exercitu transeunte, sive ab illo, ad quem fit transitus) *ut invitus Dominum accipiat, aut, ubi Dominus, parem: qui enim armatum intra fines recipit, eum vel Dominum accipit, vel parem.* Ita ille. Insuper *transmisimus*, quod talis transitus foret *injuste* negatus, quia in nostris principiis potius foret *inique* negatus, nec pareret, per se loquendo, formalem injuriam, sufficientem ad inferenda arma, nisi aliæ circumstantiæ accederent.

Dices 6.

(a) L. 2. c. 18.
(b) In Panegyr.

Dices 6. In casu necessitatis urgentis jus communionis primævum reviviscit, quo licitum alienis uti rebus, ac si mansissent communes: ergo hoc casu transitus non nisi *injuste* negandus. A. patet *ratione*: nam necessitas in omnibus legibus positivis excepta est, utpote *quæ legem non habet, sed ipsa legem facit* (a). Patet *exemplis*: Sic vicinas ædes, in quibus ortum incendium, possum diruere, ad amovendum mearum *certum* periculum, non modo spectato jure positivo (b), sed etiam naturali.

In casu necessitatis extremæ haud denegandus utique transitus, salvis cautelis.

R. D. A. In casu necessitatis *qualiscunque*, & *ordinarie* prætensæ. N. A. In casu necessitatis *veræ*, *externæ*, & hoc ipso *extraordinariæ*. Subd. Salva tamen, quantum fieri potest, regionis indemnitate per adhibitas cautelas innoxii transitus. C. alio modo. N. A: & C.

Si tamen sit vere talis, nec ut ordinarie sit, solummodo prætensa.

Unde *Colliges* 1. contra *Heinzmannum*, negatum transitum militarem multo minus esse causam belli legitimam, si alia, etsi incommoda, suppetat ad transeundum via. Confirmat ista notabile exemplum S. Scripturæ (c), ubi, licet Rex *Edem innoxium* prorsus transitum *Israelitis* negarit, *Moses* tamen armis non vindicavit, sed *Israelitæ*, eo jubente, deflexerunt, & a *Cade* profecti ad montem *Hor* cum omnibus copiis pervenerunt.

Præcipue si suppetat alia via.

2. Contra *Grotium*, qui tenet, non posse negari transitum *ob metum multitudinis*, excepto tamen casu, quo instar hospitum, divisim, debitis cum præsidiis, cautelis, & absque præjudiciis aliis, transmitti possent.

Metus multitudinis nimiæ.

3. Contra alios, qui tenent, *occupationem loci alieni licitam*, in casu necessitatis & cum cautione occupantis, *nisi necessitas sit extrema*, *inevitabilis*, *solius custodiæ*, *salva Domini indemnitate*, *salvis bonis*, *juribus*, *in integrum restitutione* &c. Quæ omnia casum faciunt in praxi *moraliter* impossibilem.

Si occupandum propugnaculum in solo non hostili.

Opponitur VII. Cum *Grotio* (d) Saltem *transvectio mercium* per alienam provinciam, *ratione innoxiæ utilitatis ex commercio libero*, juste negari nequit: ergo, si quis illam negaret, negaret æquitati consona, & juxta nos præberet justam bellandi causam. A. deducitur ex jure Gentium, seu *communi quadam*, quæ inter homines est, *affinitate*, & *consuetudine*, vi cujus mutua quædam societatis humanæ conservandæ ratio exigit, ut homo homini utilis sit in iis, quæ sibi innoxia, adeoque *jure* impedire nequeat v. g. commercia libera, societati humanæ proficua. A. P. Si *jure* essent impedibilia, tunc forsan ratione lucri cujusdam cessantis: atqui hoc indebitum, adeoque pro damno non reputandum.

Transvectio mercium negari nequit.

R. N. A. *Universaliter* sumptum, vel D. Transvectio *vere innoxia* absque iniquitate negari nequit. C. A. Transvectio *cum præjudicio quodam propriæ ditionis* conjuncta N. A. & C. Tale præjudicium foret, si merces importarentur ad luxum; si commeatio nimia, adeoque civitati noxia, vel ob potentiam majorem suspecta; si ejusmodi mercium abundantia in territorio proprio; si ex his ipsis apud exteros intenta utilitas impedita &c. Diximus: *absque iniquitate* negari nequit. Unde N. C. Quod transvectio etiam *vere innoxia*, & *inique negata*, statim fundare possit *justam* belli causam, quam non nisi in injuria, *rigorose* & *proprie* tali, fundandam diximus. Unde inter justas belli causas supra posuimus *æquitatis naturalis violationem injuriosam*, hoc est, cum injuria conjunctam. Aliud foret in circumstantiis *extremæ necessitatis*, uti per se patet.

Si sit vere innoxia, & sine præjudicio propriæ ditionis;

Ad P. D. Et hæc procedunt de iis, quæ accipienti utilia, neque danti molesta. C. De aliis rebus. N. Sic utique *detestanda foret iniquitas*, uti titulo V. ex *Cicerone* (a) diximus, prohibere aquam ex profluente, negare ignem ab igne,

Accipienti utilis, neque danti molesta.

L 2 viam

(a) Cauf. 1. Q. 1. Can. *remissionem*, de consecrat.
(b) *Ulpian.* in L. *si alius*. ff. quod vi, aut clam.
(c) Numer. 20. v. 14. *Quam ob rem divertit ab eo Israel, cumque castra movissent de Cades, venerunt in montem Hor.*
(d) L. 2. c. 2. §. 13. n. 5.
(e) 3. offic. apud *Puffendorf.*

viam erranti non monstrare, res superfluas potius corrumpere, vel destruere, quam integras ad aliorum usum relinquere &c. Unde *Ovidius*:

Quis vetet opposito lumen de lumine sumi,
Quis prohibebit aquas? Usus communis aquarum est.

Saltem ex lucro cessante,

Ad alteram P. D. *Min.* Atqui hoc lucrum *indebitum*, sic tamen, ut neque sit alteri debitum, vel saltem jus illi non suppetat, ejusmodi lucro nos excludendi. C. sic ut sit alteri *debitum*. N. *Min.* & C. Sit, quod ejusmodi libera transvectione, neque damno *proprie dicto*, neque *injuria* per interceptum ejusmodi lucrum afficiamur, cur nobismetipsis proximi non simus, aut etiam jure lucrum hoc nobis potius reservemus? Quid obstat, quod minus nostris civibus id lucri vendicemus, quod apud exteram Gentem nituntur præripere transeuntes?

Aut alia justa causa.

Ex quibus colliges contra *Victoriam* (a) multo minus *jure Gentium* fas esse cuivis peregrinari in alienas Regiones, & ibi degere sine incolarum detrimento, appellere navigia, uti portubus, fluminibus, negotiari pro libitu; effodere aurum, piscari margaritas &c. *Ratio* est: quia, post factam rerum divisionem, datur dominium Reipublicæ proprium quo ad portus, flumina &c. ergo ejusmodi rerum usus liber, ac præjudiciosus prohiberi potest, ut constat communi praxi, etsi similia *de jure Gentium* dici possint hoc sensu, quod quamdiu non prohibentur, cuivis extraneo illis uti fas sit. Cæterum; quo ad commercium, *absente omni præjudicio Reipublicæ propriæ*, facile contingere potest, ut respectu causæ, modi, vel alterius circumstantiæ accedat injuria, *proprie talis*, & sic *injuste* negata quandoque *justo bello* titulum possit suppeditare.

Æquilibrium Europæ esse de jure Gentium, ratione conservandæ tranquillitatis, sic dictum a Lehmanno,

Opponitur VIII. *Contra belli causas injustas*. Æquilibrium *Europæ* est de *institutione* ac *jure Gentium*: ergo ab illo deflectentes etiam justo bello revocandi ad trutinam, iis, quorum interest, ad conferenda *proportionaliter* subsidia obligatis. A. P. Instituto Gentium dominia eo modo divisa sunt, quo esse divisa convenit ad conservationem Gentium, earumque externam tranquillitatem: ergo divisa sunt cum virium limitatione, ac proportione; ne quorumdam potentia in vicinorum damnum nimium augeatur, sicque tranquillitas publica, Gentiumque intenta conservatio turbari, evertique possit: ergo divisa sunt cum æquilibrio. Ita *Joannes Jacobus Lehmannus* (b).

Ut eodem jure oppositum dici possit.

℞. 1. N. A. Ad P. *Retorq. Arg. Instituto Gentium* eo modo divisa sunt Imperia, quo convenit &c. ergo hoc ipso non sunt divisa cum æquilibrio. C. P. 1. Quia esset *iniquum*, quod Regnum ex lege successionis, justo marte, vel alio titulo dilatatum, atque ditatum, hoc ipso titulo minorum Gentium Diis id, quod accrevit, cedere, vel invasionem hostilem deberet exspectare. 2. Esset *iniquum*, civitatem parvam, *instituto Gentium*, feliciorem esse amplo Imperio, quod illa accessionibus gauderet, hæc sola diminutione discerni posset. 3. Esset institutum *frustraneum*: nam ut Gentes, & terris dissitæ, & institutis, moribus, ac animis diffidentes conveniant, cujusvis facultates examinent, de bello communiter gerendo consentiant, & potentioris Regni eam faciant divisionem, quæ omnium placitis sit arrisura. 4. Esset remedium, *malo pejus*, magisque pacis publicæ eversivum, quovis finitimo, ob alterius fortunam juste crescentem, in bella proruente, *sibique vicinum non molestum, sola Regni* (dilatandi) *cupiditate armis lacessente*, id quod S. *Augustino* (c), *grande latrocinium*; *Lehmanno* jam æquum, jurique Gentium conforme facinus censeri deberet.

℞. II.

(a) Apud *Molinam* Disp. 105. (b) In Trutina, seu bilance *Europæ* c. 2. §. 4. 27. & 29.
(c) L. 4. de civit. Dei c. 6.

℞. II. N. A. Ad P. Etsi dominiorum divisio, Regnorumque distributio, ac institutio, ad institutum Gentium formaliter spectet, uti supra ostendimus, *ultimato* tamen ad ipsum quoque Deum referri debet, dicente S. *Augustino* (a): Quod *Deus nec judicio, nec adjutorio deseret humanum Genus, ac quando voluit, & quantum voluit Romanis Imperium dederit*. Unde N. C. Oppositum constat ex quatuor Monarchiis, quæ & Gentium jure, & Divino consilio supra Gentes cæteras viribus & potentia eminuere, attestante S. Scriptura per *Danielem* in mystica statua, atque *Cyro* &c. Et quis credat, legem Gentium esse, ut Monarchiæ & Regna debeant esse commensa ad trutinam? Dispositionem de Regnis esse in arbitrio hominum, & ditiones, Justo titulo acquisitas, solum ideo justis possessoribus auferri posse, quod virtutis suæ beneficio potioribus facultatibus abundent?

Præterquam quod divisio Regnorum referenda sit ultimato etiam ad Deum, inæqualitas patet ex quatuor Monarchiis.

Opponitur IX. Justitia causæ, saltem *moraliter certa*, sæpe haberi nequit: ergo sufficiet quandoque opinativa, vel dubia: ergo a parte rei injusta, si modo pretiosis justitiæ prætextibus convestita.

Justitia causæ, etsi moraliter certa, semper haberi non possit; Non tamen sufficit minus probabilis, dubia &c. sed saltem requiritur valde probabilis, probabilior &c.

℞. Tr. A. D. C. Ergo sufficiet quandoque *valde probabilis*, vel *probabilior* respectu oppositæ, aut *dubia solummodo speculative*. Tr. C. Sufficit *minus probabilis* respectu oppositæ, vel *dubia practice*. N. C. Ita *Schiara* (b), & alii. *Rationem dant* 1. Quia, teste Philosopho, in moralibus certitudo non semper haberi potest, ut in mathematicis (c). 2. Quia etiam in causis privatis, quamtumvis momentosis, *secundum probabiliorem*, suffragium ferre permissum est Judici. 3. Quia, *stante dubio speculativo*, haberi potest certitudo moralis de honestate actionis, ex reflexo dictamine opinionis probabilioris, ut tradunt communiter Moralistæ.

Excipit tamen *Molina*, *Castropalao*, & alii contra *Suarezium* (d), probabiliorem non sufficere, casu quo alter jam foret in possessione, v. g. Regionis: eo quod hoc casu *conditio melior foret possidentis*, quæ in dubio fortissimam habet juris præsumptionem & assistentiam, etsi & alteri jus suum prosequi liceret, saltem via juris, sic ut si possessor eandem abnueret, injuriam faceret parti petenti, & hac ipsa de causa bello invadi posset. 2. Casu, quo per mortem tertii vacaret Regio, a neutro possessa, bellum moveri posset juxta eoldem secundum probabiliorem juris sui sententiam. 3. Casu, quo utrinque foret æqualis probabilitas, litem arbitrio tertii, aut Regionis divisione componendam, volunt. 4. Casu, quo causa, quæ visa initio justa, postmodum pareret fuisse injusta, bellum præteritum ob bonam fidem maneret justum, non item prosecutio belli, ut tradunt iidem Authores. 5. In casu vindicandæ injuriæ, *juxta communem*, requiritur certitudo de illata injuria; quia, qui injuriam fecisse dicitur, est *in possessione*, & in criminalibus requiruntur probationes, *luce clariores*.

Saltem tamen quibusdam casibus exceptis.

Opponitur X. Potest bellum utrinque esse etiam *materialiter* justum. A. P. Ponatur casus, quo *juste* bellans obsidet civitatem, aliter non expugnandam, nisi innocentum, nocentibus v. g. *Turcis* mixtorum, cæde. Obsidens hoc casu potest innocuos expugnare, & cædere; obsessi innocentes sese defendere, & repugnare: ergo *utrinque* datur *causa justa*, utrinque bellum etiam *materialiter justum*.

Neque bellum potest esse utrinque materialiter justum,

℞. N. A. ad P. Respondet *Palao*, *Lessius* &c. Innocentes posse oppugnari, atque occidi, siquidem aliter neque aturbs expugnari: quia *indirecta* occisio non est materialiter mala; neque sternantur *jure vindictæ*, sed *jure necessariæ defensionis* contra injustos. Juxta *Molinam* (e), innocentes non haberent

Etiam in casu, quo obsessi innocentes nocentibus mixti,

(a) L. 5. c. 21. (b) Theol. bell. L. 1. Difficult. 2. n. 9.
(c) 2. Ethic. ad *Nicomach.*
(d) De charit. Disp. 13. *de Bello*.
(e) Tract. 5. Disp. 115.

jus hostiliter repugnandi, sed solummodo fugiendi: immo metu adacti, & omni præclusa fuga in prima fronte expositi, arma potius vertere deberent in coactores injustos, quam hostes justos: secus enim, occisione justorum directa, cooperarentur ad victoriam injustam, id quod est malum absolutum.

Et periculum mortis a tergo & fronte.

Dices 1. Ponatur casus, quo a tergo instaret per coactores mors certa, a fronte spes aliqua servandæ vitæ. Jam sic: saltem hoc casu *justum* aggredi hostem, vel aggredientem illata morte repellere liceret: ergo dictum bellum foret *utrinque justum*. A. P. Exemplo amentis, qui alterum invadens, cum inculpata vitæ tutela, occidi potest. Item exemplo viatoris in angiportu, qui sternendus ab equite, fugiente hostem, equitem præveniendo sternere, vitamque suam servare potest.

Cum non foret bellum proprie dictum ;

℞. 1. Tr. A. N. C. Quia licet concederetur cum *Lessio* (a), inter privatos dari certamen, *utrinque justum*; immo & speciem quamdam belli, *utrinque justi*, quando nempe ex altera parte tantum est *oppugnatio indirecta*, nunquam tamen bellum, *proprie* dictum, seu publica authoritate gestum, posset esse *utrinque justum*, cum re ipsa nunquam uterque supremus Princeps *bellans*, sed tantum unus habere possit a parte rei justam bellandi causam,

Et innocentes cooperari non possent ad rationem victoriæ injustæ.

℞. 2. N. A. Quia *directa* justorum occisio, & cooperatio ad injustam victoriam sunt *simpliciter* malæ. Cum amente negatur paritas: nam amens, etsi & ipse non peccet, *directe* tamen aggrediendo alterum, infert injuriam, *saltem materialem*, nullo jure violento aggressui suppetente: unde inculpatæ locus defensioni. Contra oppugnator propugnaculi justus non nisi *indirectam* vim innocuis infert, & in hisce circumstantiis necessariam, jure oppugnationi suffragante. In altero exemplo etsi transmittatur jus inculpatæ tutelæ per præventionem, qua vitæ propriæ defensio *directe* intenditur, denuo nulla est paritas: nam in nostro casu intervenit cooperatio ad injustam victoriam, innocuis ad hunc finem; etsi male coactis, & quidem contra justos aggressores, tanquam ministros, authoritate publica ad expugnationem urbis statutos, adeoque bona fide officium exequentes, quæ circumstantiæ in altero casu non interveniunt.

Unde ex utraque parte collocarentur in fronte innocui.

Dices 2. Ponatur casus, quo in bello, ex utraque parte injusto, utrinque ante prima signa collocarentur innocentes: hoc casu pugna utrinque foret justa: ergo &c.

Neutra pars posset aggredi alteram.

℞. Quod neutra pars ex metu mortis posset aggredi alteram; quod si vero alterutra bellum auspicaretur, altera sese posset, tanquam contra injustos aggressores, defendere.

In casu Regni duobus legati cum jure præventionis.

Dices 3. Ponatur casus, quod Regio duobus sit legata in solidum, eo pacto, ut uterque dominium habeat, *dato jure præventionis*: hoc casu uterque habet plenum dominium: ergo bellum foret utrinque justum.

Non habetur difficultas dominii duorum in solidum.

℞. 1. Quæstio illa *de dominio duorum in solidum* huc nihil facit; cum solummodo agat *de instanti alienationis rerum*, quo alienans rem suam vult translatam in alium; non vero agat de casu, quo duo, per contrarias allegatas causas, contendunt, rem esse suam, neutro alteri eandem cedere volente, ut fit in bello.

Cum ante præventionem neuter haberet dominium plenum, post præventionem alteruter.

℞. 2. D. A. Uterque haberet plenum dominium, totalitate objecti. Tr. Totalitate dominii, N. A. Immo, accedente jure cumulativo præventionis, ante præventionem neuter haberet plenum dominium, hoc ipso, quod debeat pati præventionem ab altero, & neuter posset alterum obligare, ne præveniatur. Neque dicas, hoc provenire non ex defectu *juris realis*, sed solummodo *personalis* erga alterum: nam jus *ex donatione, re tradita*, est *reale*; si nec-

(a) L. 2. c. 33. Dub. 3. n. 10.

si necdum tradita foret, hoc ipso non sufficeret ad constituendum perfectum dominium. Sed ista, concertationis scholasticæ potius, quam utilitatis publicæ ergo, ex Authorum mente dicta, sufficient.

INSTRUCTIO IV.

Instructio 4.

De effectibus belli.

De effectibus belli.

§. I.

§ I.

Et inprimis respectu hostium.

Respectu hostium.

Quæritur I. Quinam sit effectus belli primarius respectu hostium?

Effectus respectu hostium primarius, jus occidendi hostem.

℞. I. Effectus alii sunt *respectu hostium*, alii *respectu subditorum*. Respectu hostium *primarius* effectus est, *jus occidendi hostem*: quia, concesso fine, concessa Judici necessaria media.

Hostis nomine complectuntur communiter authores non tantum, qui actu in armis, sed qui intra fines hostiles, vel moralem cum hoste fovent connexionem, exceptis tamen *imbellibus*, quales infantes; *imbecillibus*, quales fœminæ, nisi & ipsæ pugnent; *inermibus*, quales Personæ sacræ; *utilibus in commune*, quales agricolæ, mercatores, & universaliter omnes, quorum vitæ genus abhorret ab armis. *Accedunt* 1. *Capti*, cum, teste *Tyrrho* (a), pudor, & æqui respectus vetet, *capto vitam adimere*. 2. Vitam paciscentes armis depositis; quia, Authore *Sopatre*, moris est bellis *servare supplices* (b). 3. Dedentes se Victoris discretioni: nam *trucidare deditos*, *sævum* pronuntiavit *Tacitus* (c), idque contra *jus belli* pugnare censuit *Livius* (d). 4. Ad bellum *coacti*, de belli justitia persuasi, saltem si jam sit parta victoria; quia teste *Molina*, nulla hic culpa, mortis supplicio proportionata. 5. Innocentes *directe* nunquam interimendi, obstante jure Divino naturali.

Sed verum, & exceptis excipiendis.

℞. II. Exempla contraria apud *Grotium* (e) non probant *licentiam* ex jure quodam præceptivo, seu permissivo, sed *impunem tolerantiam*; forte quod noluerint Gentes hostili furori metas præscribere, quas in tanta nocendi proclivitate observare difficillimum foret, ne bellum ex bello nasceretur.

Cui exceptioni non præjudicant exempla contraria.

Neque quidpiam hic evincit *jus Talionis*, quod a natura non permissum in innocentes, etsi membra sint communitatis nocentis, utpote qui quo ad mortis pœnam succedanei non fiunt. 2. Nec *utilitas incutiendi terroris*, cui leviora suppetunt media, quam sævitiæ in innocentes. 3. Nec *pertinacia in resistendo exhibita*, quæ potius laudanda etiam in hoste. *

Jura prætensa.

R. III. Denique *quo ad modum tollendi hostem*, jure *Naturæ & Gentium*, vetita est immissio sicariorum, *corrupta illorum fide*: ** immissio satellitum, qui veri hostes, licita est jure belli *** Jure Gentium prohibitum est 1. Veneno hostem tollere, partim ne contra communem utilitatem multi-

Modus tollendi hostem illegitimus.

 tipli-

(a) Apud *Senecam*.
(b) Apud *Grotium* de J. B. & P.
(c) Annal. 12. 37. 2.
(d) Apud *Textorem* in Synopsi c. 18. n. 28.
(e) *L.* supra cit. jam sæpius.
* Hinc *Alexander*, cum quondam acrius resistentes jussisset interfici, visus est *Indis* bellare *Latronum more*, unde malam famam veritus, victoriis posthac clementius uti cœpit. *Grotius* L. c. §. 16. n. 4. notans n. 5. multo minus cædem fieri justam ex dolore propter acceptam cladem, sicut *Achillem*, *Æneam*, *Alexandrum* amicis suis sanguine captorum, aut sese dedentium parentasse legimus.
** Hinc *Alexander Dario* emphatice exprobravit apud *Curtium* L. 4. c. 1. *Impia bella suscipitis*, & *cum habeatis arma, licitamini hostium capita.*
*** Unde *Scævola* responsio: *Hostis hostem occidere volui.* *Livius* Dec. 1. L. 2. c. 7.

tiplicentur belli pericula, aliunde sat copiosa; partim ne Regum vita, qua Regnorum stat incolumitas, nimio discrimini, quia vix evitabili, esset exposita. 2. Eodem jure, saltem apud Gentes moratiores, vetitum armis uti veneno infectis, ne denuo multiplicentur pericula. 3. Vetitum denique fontes intoxicari, cum facile alio modo corrumpi possint, aut exsiccari.

Effectus secundarius, Jus in bona hostium.

Quæritur II. *Quinam sit effectus belli secundarius respectu hostium?*

℞. I. Effectus belli respectu hostium *secundarius* est *jus in res, & bona hostilia*. Deducitur ab argumento a majori ad minus, hoc est, a vita ad vitæ bona: hinc *Cicero*; *neque est contra naturam, spoliare eum, quem honestum est necare* (a). Adeoque

Fundatum in natura;

℞. II. *Jure Naturæ* licitum est in justo bello, arces diruere & urbes, erigere propugnacula, capere & rapere hostium arma, naves, bona, etiam innocentum, in quantum id postulat *necessitas*, ac *utilitas bellica* in ordine ad comparandam victoriam, vel vires hostibus succidendas. *Ratio* est, quia, concesso fine, concessa etiam media.

Cum debitis tamen limitibus.

Illicitum tamen 1. Ultra metas *necessitatis*, seu *utilitatis* res corrumpere, aut devastare; siquidem iniquum, nullo suo bono nocere alteri. 2. Innocentum bona diripere, si satisfactio aliunde haberi possit: eo quod ejusmodi bona, non nisi *pignoratitio nomine*, Reipublicæ sint obligata: aliud foret, si deliquisset communitas, cujus membra censentur, quo casu non modo spoliari, sed & in captivitatem abripi possent. 3. In bona deposita, seu non hostium, grassari: quia deficit belli titulus. 4. Plus bello occupare, quam jure prætendi possit, casu quo injuria ab hoste illata, ob bonam fidem rei possessæ, sit solummodo *materialis*; *formalis* si foret, etiam expensæ, aliaque damna compensari poterunt, *Molina* teste (b). *Ratio* petitur ex paritate cum judiciis privatis.

Jure Gentium ampliatum, saltem in bello justo.

℞. III. *Jure Gentium* major est belli licentia *dominio omnium, quæ hosti eripiuntur, in Victorem translato*; siquidem ita sint in potestatem redacta, ut recuperationis spes hosti sit intercisa.* Quod tamen jus solum obtinet in foro externo negata actione, seu repetendi jure: in foro interno res saltem immobiles, ultra debitam compensationem ereptæ, restitutioni obnoxiæ sunt, juxta *Molinam* (c), & alios, nisi *ratio securitatis*, quo ad occupata quædam castella, seu propugnacula, aliud ad tempus evinceret.

Non tamen injusto.

Illa ipsa dominii prærogativa tantum obtinet in justo bello, non autem in injusto, etsi solemni, contra quam sentit *Vasquezius*, *Grotius*, & alii. *Ratio* est 1. Quia, ipso teste *Vasquio* (d), sententia hæc *communissima*. 2. Quia, jure naturæ & Gentium, jus nullum ad bellum sine justa causa: ergo nec ad effectum belli, seu dominium rerum. 3. Quia, juxta ipsum *Grotium*, in bello injusto, *etsi solemni*, actus injusti omnes, quo ad bona erepta, sunt restitutioni obnoxii, saltem in foro interno: ergo etiam in externo: cum non appareat exceptio specialis. Unde

Unde nil deducitur ex Cajo indistincte loquente.

Non obstat 1. Quod Jurisconsultus *Cajus universaliter* decernat, *jure Gentium fieri capientium, quæ ex hostibus capiuntur* (e). Nam ℞. D. Decernit *universaliter*, hoc est, universalitate appellante bellum *justum*. C. Bellum *injustum*. N. *Ratio* restrictionis est, quod jure Gentium reprobata sint bella injusta, adeoque titulum juris suppeditare non valeant. Hinc ipse *Grotius* (f) recte notat, de illis,

---

(a) L. Officiorum.
(b) Tr. 2. Disp. 102. n. 6. & Disp. 117. n. 2.
* Unde Philosophus in Polit. *Lex velut pactum quoddam commune est, quo bello capta capientium fiunt.*
(c) L. c. n. 3. & 4.
(d) Illust. Controv. Q. 1. c. 9. n. 14. & seq.
(e) L. 5. §. ult. ff. de acquir. rerum Dominio.
(f) L. 2. c. 22. §. 3.

lis, qui justas belli causas non curant, dici posse, quod a *Romanis* Juris Consultis est proditum: *prædonem esse eum, qui rogatus de possidendi causa, nullam aliam affert, nisi quod possideat.*

Nec ex dominio naturali.

Neque obstat 2. Quod dominium *ex naturali possessione cœperit*, nec a modo executionis, etsi injusto, impediatur. Nam ℞. D. Cœpit quo ad bona vacantia. C. Quo ad *appropriata*. *Subd.* Sic ut non impediatur a possessione *naturali*. C. A. *civili*, N. Hæc enim manet penes anteriorem possessorem, nisi animum retinendæ rei, injuste sibi ablatæ, deponat, vel transigat.

Aut paritate cum excessu injusto in bello justo.

Neque obstat 3. Quod in bello justo excessus satisfactionis, etsi injustus, jure Gentium, legitimetur *quo ad forum externum*: quasi idem jus Gentium partis in bello, etsi injusto, titulum præberet, & *quo ad possessionem* assisteret. ℞. N. C. *Et paritatem*. Bello justo erepta nituntur & legitimo titulo, & juris præsumptione, quod, quæ erepta, sint satisfactioni debitæ congrua, licet Victoris conscientiæ id relinquatur. Contra bello ditati injusto, non modo titulo carent, sed & omnium Jurium, Gentiumque in sese odium concitant; unde assistentiam juris merentur nullam.

Jus istud sese non extendit in loca, & bona sacra.

℞. IV. *Jus in hostium bona, nullatenus tamen, saltem per se loquendo, sese extendit ad loca sacra, templa, altaria, neque in res sacras, bonaque Ecclesiastica.* Ita contra *Grotium*, aliosque maxime Protestantes.

Quia sanum, DEO bellum inferre.

Firmatur assertum 1. Quia bellum non geritur contra DEUM, dicente *Polybio*: *Summæ stultitiæ signum esse, impie in DEOS agere, cum hominibus irascaris*: ergo nec contra ea, quæ DEI sunt. C. vel Ethnicos convicit, dum *Pyrrhi* spolium, *Proserpinæ* ereptum, *facinus fœdum, & in DEOS superbum*; dum *Philippi* bellum *nefarium furorem* appellant, *eo quod ultra jus victoriæ in templa, aras, ac sepulchra sævierit*, ut ipse *Grotius* refert (a).

Quia Ecclesia, qua talis, separatum corpus a Republica.

Firmatur 2. Quia ex alibi probatis, Ecclesia *qua talis*, non est pars Reipublicæ, bellum gerentis: ergo nefas erit, res & bona alieni corporis, bello non implicati, invadere, ac devastare. Unde idem *Polybius* apud *Grotium* allegatum: quæ *neque nobis ad bellum usu futura sunt, nec hostibus incommodatura, ea perditum ire, templa maxime, & quæ in eis, simulacra, & similia ornamenta, quis neget malæ mentis, & præ ira furibundæ, esse opera?*

Quia sacra jure Divino & humano a profanatione immunia.

Firmatur 3. Non tantum jure Ecclesiastico (b), sed etiam Divino (c), immo & ipsorum Gentilium, saltem magis moratorum, religione (d), loca sacra, Deoque dicata, profanari amplius nequeunt. Immo & bona Ecclesiastica, cum sint *patrimonium Christi* (e), & *res DEI*, ut loquitur *Tridentinum* (f), diripi nefas est: ergo &c.

Unde Pomponii textus Gentilismo accommodatus,

Neque obstat 1. Textus Juris Consulti *Pomponii*, dicentis, *cum loca capta sunt ab hostibus, omnia desinunt esse sacra* (g). Nam ℞. D. Desinunt esse Sacra, *in sensu Paganismi*, quo locutus *Pomponius* gentilis. C. *In sensu Christianismi*, ejusque genuini. N. Gentilium superstitiosa persuasio erat, aras & fana urbium captarum a Diis esse deserta, adeoque & profanata; libertati vero pristinæ restituta, denuo a Diis esse revisa, atque adeo de novo sacrata, ut colligitur ex *Virgilio*, *Livio* &c. (h).

Neque

(a) L. 13. c. 12. §. 7. n. 2.
(b) Cap. *semel* 51. de R. I. in 6.
(c) Levit. cap. ult. v. 28.
(d) *Euripides* apud *Grotium* l. cit. n. 1. *Homo, quisquis urbes vastat, & Diis manibus sedes sacratas, templaque. haud recte sapis: nam similis illum pestis excidii manet.*
(e) Can. *cum secundum* 16. de Præbend. c. *Cum ex eo* 34. de Præb. in 6.
(f) Sess. 25. de Reformat.
(g) L. *cum loca*. ff. de Relig.
(h) *Virgilius* 2. *Æneid.*
Excessere omnes adytis, arisque relictis
Dii, quibus Imperium hoc steterat...:
Immo *Romani*, ut certius id fieret, ex obsessis a se urbibus Deos solemni carmine evocabant, spondentes illis *Romæ* alias ædes, ut refert *Livius* L. 5. & 21. ubi ex *Josepho* inepte refert, per *Titum* obsessa *Solyma*, auditam vocem, & ingentem motum excedentium Deorum &c.

Uti colligitur ex contextu, *Neque obstat* 2. Quod hic sensus gratis tribuatur *Pomponio*. Nam R. N. Per contextum ipse *Pomponius* hunc sensum innuit, illico addens: *quod si ab hac calamitate fuerint liberata, quasi quadam postliminio reversa, pristino statui restitui templa* &c. nempe revertentibus Diis, non aliter, ut ait, ac captivi ab hostibus liberi, sine alio juris adminiculo, libertati pristinæ restituuntur: atqui, in sensu *Christianismi*, non restituuntur profanata templa, neque redeunt ad statum pristinum, sed opus est *nova consecratione* (a).

Apud Christianos nullius roboris, Ipso Justiniano non jus, sed factum denotante. *Neque obstat* 3. Quod lex universaliter teneat. Nam R. N. Stringere nequit, ubi deficit nervus, seu *ratio legis*.

Neque obstat 4. Quod saltem *Justinianus*, Imperator *Christianus*, in alio sensu hoc juris scitum digestis suis inseruisse, credendus sit. Nam R. Utique in alio sensu inseruit, sed non in *Grotiano*, aut *Protestantico*, *omnimoda paritate* inter sacra & libertos, sed in hoc, quod templa capta *desinant esse sacra*, non quidem *jure*, sed *facto*, eo quod ordinario cursu sacrilege diripiantur, ac profanentur. *Ratio responsionis est* 1. Quia *Justinianus* alias vel limites suæ potestatis excessisset, vel in textu ac contextu sibi ipsi repugnasset. 2. Quia in aliis legibus ejusmodi molimina non ut legitima, sed ut sacrilega reprobavit (b).

Neque jus Gentium de bonis sacris quidquam disponit, quia altiore seu Divino jure exemptis. *Neque obstat* 5. Quod *jure Gentium* Victori tribuatur jus in sacra, cum in rebus diripiendis, vastandisque non excipiat sacra, atque hæc publica sint, nec nisi inepte extra humanum commercium ponantur. Nam R. N. *Ad* 1. *rationem* dico, quod jus Gentium, sive merum, sive mixtum, nil in sacra tribuat Victori, quia Divino, humanoque jure exempta; hic nihil obstante Gentilium vana persuasione, in Deorum abscessu fundata, quæ etiam in *Balthasare*, sacra vasa profananante, punita est. *Ad.* 2. Contra aperta jura res sacras cum publicis confundi, quæ alibi proferimus. *

Protestanticis spoliis merito ad sacrilegia relegatis. *Neque obstat* 6. Quod bona Ecclesiastica non sint nisi *abusive sacra*; quod *Israelitici* etiam idola everterint: ergo & Protestantici superstitiosa vasa, simulacra, templa quondam *juste* diripuerunt, ac devastarunt &c. Sed R. Hæc adinata Protestantica a nobis alibi esse satis profligata. **

Et aliquot casibus per accidens exceptis. Additum in asserto, *per se loquendo*: Nam excipitur 1. Casus, quo Ecclesiastici sese bello immisceant contra decentiam status, ubi tamen salva sint bona Ecclesiæ juxta illud: *Delictum personæ non debet nocere Ecclesiæ* (c). 2. Casus, quo nocumentum *indirecte* tantum, & *præter intentionem* inferretur, prout etiam innocentes occidi possent. 3. Casus, quo contra dispositionem Ecclesiasticam (d) templa essent *incastellata*, seu castri instar munita &c.

§. 2.

Effectus respectu vincentium.

§. II.

De effectibus belli respectu vincentium, & devictorum.

Bona regulariter cedunt Principi, *Quæritur* III. *Quinam sint effectus belli respectu vincentium?*

R. I. *Bello justo, quæ juste sunt acquisita, spectata belli natura, primario cedunt Principi, sic ut ab ejus voluntate dependeat, quidquid privatis circa excursiones licitum, & in deprædationibus proprium.* Patet. Siquidem milites solummodo sunt instrumenta, & quod agunt, authoritate Principis agunt, sic ut omnes effectus in summum Imperium redundent.

R. II. *In specie immobilia* cedunt Principi, & jure Gentium, & etiam Im-

(a) §. 10. Inst. de R. D.
(b) Tit. ad L. *Jul.* peculat. & de sacrileg.
* In Coll. Hist. P. VII. Q. 1. & 2. De Ecclesiastica potestate, & immunitate.
** Ibidem.
(c) Cap. Delictum 76. de R. J. in 6.
(d) Cap. *Sanctorum* 4. caus. 10. Q. 1.

Imperiali (a), ad quæ pertinent tormenta bellica, & his similia. Excipitur casus, quo Princeps Principi, Populus Populo præstaret auxilium *æque principaliter, junctisque viribus*, neque solummodo *per modum operam navantis*; nam jure Naturæ, qui sentit damna, & lucra sentiat, oportet.

Mobilia militi.

Mobilia jure Gentium, ut habet *Grotius* (b), cedunt etiam Principi, saltem in actu belli publico; eo quod milites non nomine proprio, sed ex homagio Principi militent. Jure tamen *Justinianæo* cedunt privatis, ut sint incitamenta alacritatis (c): quæ dispositio etiam jure Imperii est recepta (d). Multo magis in excursibus liberis sibi lucrantur milites, quia non publicam, sed suam sibi potius navare operam censentur.

Unde deprædatio urbium per se quidem licita, per accidens tamen illicita plerumque.

Unde licitum esse tenent Authores, (e) saltem *per se loquendo*, urbem integram in prædam dare militibus: quia bello justo habetur jus in hostium bona, maxime si id necessarium videatur ad bellum expediendum, militem animandum, hostem deterrendum &c. Si modo a ducibus præcaveantur flagitia, & illiciti excessus. Sed quia hoc difficillimum, ejusmodi licentia *per accidens* plerumque est peccaminosa; eo quod *ordinarie* eandem cædes, cruciatus innocentium, stupra, adulteria, templorum profanationes, ob militum effrenatam licentiam, comitentur.

Quæritur IV. Quinam sint effectus belli respectu devictorum?

Effectus respectu devictorum. Jus,

R. *I. Effectus belli justi est jus in captivos, cum dominio ex parte capientis, & servitute ex parte captivi, suo modo etiam cum jure in vitam, saltem abstrahendo a Christianismo.*

In bello justo,

Dicitur I. Belli *justi*, quia in injusto sicut cessat jus capiendi penes Victorem; ita & obligatio manendi sub jugo penes captivum, sive consenserit in servitutem, sive non. Idem sentiendum in bello dubio, quia præsumptio stat pro libertate.

In captivos

Dicitur 2. In *Captivos*, immo & eorum descendentes, etsi innocuos.

Et suo modo invitam,

Dicitur 3. *Suo modo in vitam*; siquidem illud *Caji*, *quod apud omnes Gentes Dominis fuerit potestas vitæ, necisque in servos* (f), intelligendum vel de jure Gentium, *solum permissivo*, quo ad impunitatem externam, cum jus vitæ soli Deo sit reservatum; vel saltem restringendum est *ad jurisdictionem quamdam domesticam*, cui *jus vitæ, & necis*, de jure naturæ, competere volunt nonnulli authores, *ea tamen moderatione* exercendam, quæ in causis publicis erga cives de jure est exercenda. Sed hanc potestatem patriam supra jam rejecimus.

Quod oritur ex dominio victoris, & servitute victi.

Dicitur 4. *Cum dominio ex parte capientis, & servitute ex parte captivi*. Nam ratio introductæ servitutis; *quoad captivos*, probabilius fuit refrenatio inferendæ mortis propositis tot servitiorum commodis: *quoad descendentes nascituros* eadem est ratio, quod nempe servos mallent, quam occisis parentibus non nasciturOs. *Quo ad innocentes* causa est, quod tota Respublica reputetur hostis quo ad effectum, ut adeo quantum attinet ad bona fortunæ, inter quæ est etiam libertas, tota puniri possit in suis membris. Interim servitus, *legitime inducta*, est perpetua, ita ut servus fugere, seque in libertatem asserere nequeat, sed quamdiu ex justa causa non manumittitur, tamdiu Domino obedire teneatur, dicente Apostolo, (g) *Servi subditi estote Dominis, etiam dyscolis* &c.

Abstrahendo a Christianis, penes quos sublata servitus,

Dicitur 5. *Abstrahendo a Christianismo*: nam inter hos dudum sublata est servitus: 1. Ob libertatem a *Christo* nobis donatam: *captivam duxit captivitatem* (h). 2. Ob charitatem, qua ejusdem corporis, sub uno Capite *Christo*, membra, & fratres sumus (i). Hinc, ratione cessante, inter *Christianos* & *Tur-*

cas

(a) R. I. A. 1542. §. *Wir haben* &c. (b) De J. B. l. 3. c. 6. n. 20.
(c) §. *item ea* 17. Inst. de R. D. L. *si quid bello* 28. ff. de captiv.
(d) R. I. A. 1570. art. 68. *Was ein jeder in Schlachten, Stürmen, oder sonsten denen Feinden abgewinnet soll einem jeden nach Kriegs Recht, und Ordnung verbleiben* &c.
(e) *Victoria, Silvester, Molina*, & alii. (f) l. 1. ff. *de his, qui sui, vel alieni juris*.
(g) 1. *Petri* 3. v. 18. (h) Ad *Ephes.* 4. v. 8. ad *Galat.* 4. v. ult. (i) *Matth.* 23. v. 8.

cas manet servitus, etsi, ob ordinaria pericula fidei, vi directa vel indirecta *Christianis* extorquendæ, aliave notabilia spiritus detrimenta, fuga haud foret illicita, eo quod, ut recte advertit *Molina*, obligatio *ex jure Gentium*, per captivitatem contracta, non stringat conscientiam cum præjudicio animæ, & ruina spirituali. (a)

Imperium in victos: R. II. *Ad eundem belli effectum reducitur imperium in victos, sed regulariter tantummodo civile, vel mediatum, & Religioni Catholicæ favorabile.*

Sed solum *Dicitur* 1. Imperium *in victos*, quia *jure belli* sibi potest subjicere singulos: ergo & universos cum omnibus rebus, ac juribus.

Reductive; *Dicitur* 2. *reductive*: nam casu, quo bellum non geritur ob regionem, jure immediato & absoluto propriam Principi, imperium tantum *conditionate* ex bello consequitur, si nempe *satisfactio congrua haberi nequit*. Immo, *spectato saltem statu moderno*, etsi Rex ipse caperetur in bello, non illico acquiritur Victori Imperium, ut habet communior. *Ratio est*, 1. Quia *Christianis*, bello captis, sua manet *libertas civilis* cum juribus annexis. 2. Quia a Rege captivo, *vi captivitatis*, non transfertur Imperium in victorem, sed usus solummodo impeditur. Quod si ultro potestati victoris se subderet, patrimoniali regione excideret, quia alienabili; cum populus sit in patrimonio Regis, ejusque conditionem sequi censeatur, ac sortem. Cæteris ditionibus, non patrimonialibus nil præjudicii afferret, nisi populus vel assensu subditus, vel armis sit a victore subactus, eo quod istæ non sint in absoluta ac summa Regis potestate, adeoque non alienabiles, ut habet *Pelzhoferus* (b). Ex quibus fluit, Victori non esse jus in vitam Regis captivi *saltem regulariter*: * rationem suppeditat idem illustris statista; eo quod Majestas etiam in subjecto captivo maneat inviolabilis, nec Rex in Regem, par in parem ad instar subditi, delinquere, eodemque modo puniri possit; unde extrema fata infortunii Regii carcerem censet, atque captivitatem, ratione cujus plus prætendi non possit quam lytrum, aut lytri loco conditiones, quæ & satisfaciant illatæ injuriæ, ac prospiciant futuræ securitati (c).

Plerumque tantum civile; *Dicitur* 3. *Civile*. Nam *servile* Imperium (*herili Turcarum* regimini, ut quidam volunt, *proprium*) apud *Christianos*, sublata servitute per legem *Christianam*, pariformiter sublatum esse videtur; præcipue cum ex jure naturæ fluat quoque congrua ratio, qua constat, Imperia non ad lubitum Imperantium esse constituta, adeoque ex solo Victoris arbitrio, in despoticam, tyrannicamque subditorum oppressionem converti haud debere, Unde *Xenophon* refert de *Agesilao*: *quascunque Civitates in suam potestatem redegerat, immunes habuit ab his, quæ servi Dominis præstant, & ea tantummodo imperabat, in quibus liberi homines Rectoribus parent* (d).

Mediatum; *Dicitur* 4. *Mediatum*, quia, conformiter ad principia vere politica, videtur Imperium victis Regibus, aut Populis relinquendum, saltem imposito præsidio, reservato tributo, aut forma regiminis immutata; siquidem ad sufficientem cautionem opus sit, exemplo Veterum, de quibus *Salustius*: *Majores nostri, religiosissimi mortales, nihil victis eripiebant, præter injuriæ licentiam* (e). Unde *Pelzhoferus* omnis belli justi duos cardines statuit, *ultionem injuriæ*, & *futuram securitatem*: adeoque sufficiunt conditiones, quæ & illatæ injuriæ satisfaciunt, & futuræ securitati prospiciunt, ut dictum (f).

Dici-

(a) Tr. 2. Disp. 37. n. 12. (b) In Arcan. Statuś l. 9. c. ult. n. 81.

* Nam casu quo alterius sceptro insidias strueret, seditiones concitaret, in caput Regium conspiraret &c. idem Author non ut Regem, sed latronem, censendum esse affirmat. Alii distinguunt ob erroris pericula, vindictæ illicia &c. Ejusmodi causa ab *Italiæ* Juris Consultis quondam male decisa est respectu *Conradini Suevi*, & *Friderici Austriaci*.

(c) l. c. n. 27. & 30.

(d) Apud *Grotium* L. 3. c. 8. §. 1. n. 2.

(e) In *Jugurtha* apud *Grot.* L. 3. c. 15. §. 1. & seq.

(f) L. c. n. 30. f. m. 192.

Dicitur 5. Religioni Catholicæ favorabile: id quod ex ipsis principiis *Grotii* videtur fluere. Nam ait (a): *Indulgentiæ in Victore pars est avitæ Religionis usum victis, nisi persuasis, non eripere, sed tolerare, quia victis pergratum, & Victori innoxium. At si falsa foret apud victos Religio, ne vera opprimatur, recte curabit Victor, exemplo Constantini, aliorumque Francorum Regum*. Jam sic: Religio *vere avita*, & *unice vera*, est sola catholica: ergo in locis, ubi viget, a Victore qualicunque victis relinquenda, & ubi non viget, quantum quidem fieri potest, fovenda, & ne impediatur, vel opprimatur, victoris sæculari brachio præmunienda. A. habetur ex Imperii recessibus, ubi *Catholica* semper vocatur *in Imperio antiqua*, ad contradistinctionem Religionis *novæ Protestanticæ*, & *aliarum sectarum*. Quod si *unice vera*, passim contra Novatores, Sectarios, Paganos, satis probant, saltem non obstinatis in suo errore, Polemici Scriptores. C. est deducta ex verbis *Grotii*, cui suffragatur *Pelzhoferus*, dum ait, nihil tanti in mundo esse debere, cujus causa vera Religio tolli, alterari, aut dividi possit. Religio siquidem, quia *circa Divina* versatur, Divinum quid est, & veritati æternæ innititur: veritas autem, sicut in se est immutabilis, & indivisibilis; ita Religionem oportet esse *immutabilem*, *unam*, *indivisam*, *perpetuam*. Hæc ille, & plura (b). *Catholicæ fidei favorabile.*

℞. II. Postliminium est *recuperatio prioris status*. Fundatur hoc jus in reditu *ad limen*, seu fines proprios; aliud dicitur *a revertendo*, quando captivi revertuntur ad suos, sive *de jure*, seu manumissione hostis; sive *de facto* invitis hostibus se subducendo, uti accidit in bello injusto: aliud nomen trahit a *recipiendo*; quando quis res suas ab hoste recuperat, sive *via juris* per compensationem, seu cessionem &c. sive *per viam facti*, id quod denuo fit in bello injusto. Id animadvertendum, quod de singulis personis dictum est, idem & in populis seu civitatibus locum habere, ut, qui liberi antea fuerint, recipiant libertatem, si forte eas vis sociorum, aut fortunatior casus eximat hostili Imperio. Hodiernus postliminii usus habetur *per redemptionem*, seu *lytrum*, cujus jus incertum, uti & quantitas, nisi quod illud legitimum adstruat immemorialis Gentium consuetudo, hanc vero personæ conditioni proportionatam, & ratio exigat, & etiam praxis demonstret. A lytro tamen recte Ecclesiastici eximuntur ab *Hertio*, de *Andlern*, *Schiara* (c), & aliis: quia *regulariter* nec occidi, nec bonis spoliari, nec ob status eminentiam, ad vilem & probrosam servorum conditionem dejici possunt, ut patet ex dictis supra. *Jus postliminii hodie per lytrum, salvis Ecclesiasticis.*

§. III. §. 3.

De effectibus belli respectu subditorum? *Effectus respectu Subditorum.*

Quæritur V. Quinam sint effectus belli quo ad subditos?

℞. I. Effectus belli justi, Majestati reservatus, *respectu subditorum*, est *jus militis conscribendi*, lustrandi, referendi in certos ordines, juramentum fidelitatis imponendi, quæ omnia consectaria sunt ex jure belli. *Jus conscribendi militis*

℞. *II. Non est licitum Principi, extra territorium proprium militem legere*. Patet: quia in alieno solo jus nullum, nisi ex privilegio, consensu, vel speciali pacto sit comparatum. *Intra proprium territorium,*

℞. *III. Non subditus ad militiam cogi nequit*. Patet: quia sit conductio per contractum jure Naturæ liberum. Unde praxis contraria justitiæ repugnat. *Et absque coactione, saltem non Subditorum.*

℞. IV.

(a) L. 3. c. 15. n. 11.
(b) In Arcan. stat L. 7. c. 1. n. 12. & seq.
(c) Comment. de lytro sect. 2. §. 17. Vol. 1. T. 1. ab *Andl.* Constit. Imper. V. *bellum* n. 23. *Schiara*. Theol. Belg. l. 8. diss. 4. n. 18.

cas manet servitus, etsi, ob ordinaria pericula fidei, vi directa vel indirecta *Christianis* extorquendæ, aliave notabilia spiritus detrimenta, fuga haud foret illicita, eo quod, ut recte advertit *Molina*, obligatio *ex jure Gentium*, per captivitatem contracta, non stringat conscientiam cum præjudicio animæ, & ruina spirituali. (a)

Imperium in victos: ℞. II. *Ad eundem belli effectum reducitur imperium in victos, sed regulariter tantummodo civile, vel mediatum, & Religioni Catholicæ favorabile.*

Sed solum *Dicitur* 1. Imperium *in victos*, quia *jure belli* sibi potest subjicere singulos: ergo & universos cum omnibus rebus, ac juribus.

Reductive; *Dicitur* 2. *reductive:* nam casu, quo bellum non geritur ob regionem, jure immediato & absoluto propriam Principi, imperium tantum *conditionate* ex bello consequitur, si nempe *satisfactio congrua haberi nequit*. Immo, *spectato saltem statu moderno*, etsi Rex ipse caperetur in bello, non illico acquiritur Victori Imperium, ut habet communior. *Ratio est*, 1. Quia *Christianis*, bello captis, sua manet *libertas civilis* cum juribus annexis. 2. Quia a Rege captivo, *vi captivitatis*, non transfertur Imperium in victorem, sed usus solummodo impeditur. Quod si ultro potestati victoris se subderet, patrimoniali regione excideret, quia alienabili; cum populus sit in patrimonio Regis, ejusque conditionem sequi censeatur, ac sortem. Cæteris ditionibus, non patrimonialibus nil præjudicii afferret, nisi populus vel assensu subditus, vel armis sit a victore subactus, eo quod istæ non sint in absoluta ac summa Regis potestate, adeoque non alienabiles, ut habet *Pelzhoferus* (b). Ex quibus fluit, Victori non esse jus in vitam Regis captivi *saltem regulariter:* * rationem suppeditat idem illustris statista; eo quod Majestas etiam in subjecto captivo maneat inviolabilis, nec Rex in Regem, par in parem ad instar subditi, delinquere, eodemque modo puniri possit; unde extrema fata infortunii Regii carcerem censet, atque captivitatem, ratione cujus plus prætendi non possit quam lytrum, aut lytri loco conditiones, quæ & satisfaciant illatæ injuriæ, ac prospiciant futuræ securitati (c).

Plerumque tantum civile; *Dicitur* 3. *Civile*. Nam *servile* Imperium (*herili Turcarum* regimini, ut quidam volunt, *proprium*) apud *Christianos*, sublata servitute per legem *Christianam*, pariformiter sublatum esse videtur; præcipue cum ex jure naturæ fluat quoque congrua ratio, qua constat, Imperia non ad lubitum Imperantium esse constituta, adeoque ex solo Victoris arbitrio, in despoticam, tyrannicamque subditorum oppressionem converti haud debere, Unde *Xenophon* refert de *Agesilao*: *quascunque Civitates in suam potestatem redegerat, immunes habuit ab his, quæ servi Dominis præstant, & ea tantummodo imperabat, in quibus liberi homines Rectoribus parent* (d).

Mediatum; *Dicitur* 4. *Mediatum*, quia, conformiter ad principia vere politica, videtur Imperium victis Regibus, aut Populis relinquendum, saltem imposito præsidio, reservato tributo, aut forma regiminis immutata; siquidem ad sufficientem cautionem opus sit, exemplo Veterum, de quibus *Sallustius*: *Majores nostri, religiosissimi mortales, nihil victis eripiebant, præter injuriæ licentiam* (e). Unde *Pelzhoferus* omnis belli justi duos cardines statuit, *ultionem injuriæ*, & *futuram securitatem*: adeoque sufficiunt conditiones, quæ & illatæ injuriæ satisfaciunt, & futuræ securitati prospiciunt, ut dictum (f).

Dici-

(a) Tr. 2. Disp. 37. n. 12. (b) In Arcan. Statûs l. 9. c. ult. n. 41.
* Nam casu quo alterius sceptro insidias strueret, seditiones concitaret, in caput Regium conspiraret &c. idem Author non ut Regem, sed latronem, censendum esse affirmat. Alii distinguunt ob erroris pericula, vindictæ illicita &c. Ejusmodi causa ab *Italiæ* Juris Consultis quondam male decisa est respectu *Conradini Suevi*, & *Friderici Austriaci*.
(c) l. c. n. 27. & 30.
(d) Apud *Grotium* L. 3. c. 8. §. 1. n. 2.
(e) In *Jugurtha* apud *Grot.* L. 3. c. 15. §. 1. & seq.
(f) L. c. n. 30. f. m. 192.

Dicitur 5. *Religioni Catholicæ favorabile*: id quod ex ipsis principiis *Grotii* videtur fluere. Nam ait (a): *Indulgentiæ in Victore pars est avitæ Religionis usum victis, nisi persuasis, non eripere, sed tolerare, quia victis pergratum, & Victori innoxium. At si falsa foret apud victos Religio, ne vera opprimatur, recte curabit Victor, exemplo Constantini, aliorumque Francorum Regum*. Jam sic: Religio *vere avita*, & *unice vera*, est sola catholica: ergo in locis, ubi viget, a Victore qualicunque victis relinquenda, & ubi non viget, quantum quidem fieri potest, fovenda, & ne impediatur, vel opprimatur, victoris sæculari brachio præmunienda. A. habetur ex Imperii recessibus, ubi *Catholica* semper vocatur *in Imperio antiqua*, ad contradistinctionem Religionis *novæ Protestanticæ*, & *aliarum sectarum*. Quod si *unice vera*, passim contra Novatores, Sectarios, Paganos, satis probant, saltem non obstinatis in suo errore, Polemici Scriptores. C. est deducta ex verbis *Grotii*, cui suffragatur *Pelzhoferus*, dum ait, nihil tanti in mundo esse debere, cujus causa vera Religio tolli, alterari, aut dividi possit. Religio siquidem, quia *circa Divina* versatur, Divinum quid est, & veritati æternæ innititur: veritas autem, sicut in se est immutabilis, & indivisibilis; ita Religionem oportet esse *immutabilem, unam, indivisam, perpetuam*. Hæc ille, & plura (b). *Catholicæ fidei favorabile.*

℞. II. Postliminium est *recuperatio prioris status*. Fundatur hoc jus in reditu *ad limen*, seu fines proprios; aliud dicitur *a revertendo*, quando captivi revertuntur ad suos, sive *de jure*, seu manumissione hostis; sive *de facto* invitis hostibus se subducendo, uti accidit in bello injusto: aliud nomen trahit a *recipiendo*; quando quis res suas ab hoste recuperat, sive *via juris* per compensationem, seu cessionem &c: sive *per viam facti*, id quod denuo fit in bello injusto. Id animadvertendum, quod de singulis personis dictum est, idem & in populis seu civitatibus locum habere, ut, qui liberi antea fuerint, recipiant libertatem, si forte eas vis sociorum, aut fortunatior casus eximat hostili Imperio. Hodiernus postliminii usus habetur *per redemptionem*, seu *lytrum*, cujus jus incertum, uti & quantitas, nisi quod illud legitimum adstruat immemorialis Gentium consuetudo, hanc vero personæ conditioni proportionatam, & ratio exigat, & etiam praxis demonstret. A lytro tamen recte Ecclesiastici eximuntur ab *Hertio*, de *Andlern*, *Schiara* (c), & aliis: quia *regulariter* nec occidi, nec bonis spoliari, nec ob status eminentiam, ad vilem & probrosam servorum conditionem dejici possunt, ut patet ex dictis supra. *Jus postliminii hodie per lytrum, salvis Ecclesiasticis.*

§. III.

§. 3.

De effectibus belli respectu subditorum?

Effectus respectu Subditorum,

Quæritur V. Quinam sint effectus belli quo ad subditos?

℞. I. Effectus belli justi, Majestati reservatus, *respectu subditorum*, est *jus militis conscribendi*, lustrandi, referendi in certos ordines, juramentum fidelitatis imponendi, quæ omnia confectaria sunt ex jure belli. *Jus conscribendi militis*

℞. *II. Non est licitum Principi, extra territorium proprium militem legere*. Patet: quia in alieno solo jus nullum, nisi ex privilegio, consensu, vel speciali pacto sit comparatum. *Intra proprium territorium,*

℞. *III. Non subditus ad militiam cogi nequit*. Patet: quia sit conductio per contractum jure Naturæ liberum. Unde praxis contraria justitiæ repugnat. *Et absque coactione, saltem non Subditorum.*

℞. IV.

(a) L. 3. c. 15. n. 11.
(b) In Arcan. stat L. 7. c. 3. n. 12. & seq.
(c) Comment. de lytro sect. 2. §. 17. Vol. 1. T. 3. ab *Andl.* Constit. Imper. V. *bellum* n. 23. *Schiara*. Theol. Belg. l. 8, diss. 4. n. 18.

Alius effectus est, jus sequelæ,

℞. *IV.* Alius effectus est *jus sequelæ, quo subditi, in gravi necessitate Reipublicæ, ad justam defensionem evocari, cogique possunt a potestate summa.* Patet ex juris hujus anomate *Germanico Auffbott*; ex antiquitate ipsi bello coæva; fundataque in necessitate, omniumque Nationum consuetudine, hoc est, *in jure naturæ & Gentium*. Delectus evocandorum est *penes summam potestatem*, neque *regulariter* licitum, sese pecunia liberare: quia obligatio magis *personam* quam *patrimonium* afficit. Tenentur etiam subditi Principem extra territorium sequi; quia ad finem, seu Reipublicæ salutem potest esse utile, immo quandoque necessarium, cujus rei determinatio spectat non ad subditos, seu Imperantem.

Exigendorum sumptuum pro milite alendo.

℞. *V.* In bello justo *miles Reipublicæ sumptibus alendus est*: quia bello justo, tanquam legitimo titulo, imponi subditis tributa possunt. In sequela, si id necessitas postulet, suis etiam sumptibus, seu pecunia jam antehac in commune ærarium collata, militare tenentur. Extra castra degenti militi habitatio concedenda a subditis, nisi domus publicæ reperiantur: quia habitatio est stipendii pars. Neque licitum subditis, *regulariter* ab hac obligatione per pecuniam sese eximere: quia ex regula, in naturæ jure fundata, debitori non licet alium pro alio solvere, vel objectum principalis obligationis *adæratione*, ut vocant, seu *redemptione pecuniaria* immutare. Unde praxes Dueum industriales, per ejusmodi exactiones * & inæquales hospitiorum assignationes, aliaque similia, ad castrensis *mammonæ* quæstus improbos, relegandæ sunt.

Jus Armandiæ.

℞. *VI.* Alius effectus est *jus armorum* seu *armadiæ, summæ potestati competens*, quo armamentaria instrui, arma fabricari, tractarique possunt a subditis, exercitio apud bene moratas Respublicas consueto, & quam maxime proficuo, ac necessario: unde curiæ *Venetæ* appensa hæc bella epigraphe: *Felix civitas, quæ tempore pacis de bello cogitat.*

Jus extruendi munimenta.

℞. VII. Alius denique belli *effectus, potestati summæ reservatus est, muniendi, vel exstruendi fortalitia, imponendi præsidia, & excubias imperandi*; quia sunt necessaria media ad finem licitum. Unde colligitur 1. Quod, *secluso pacto*, vicinus non possit seu contra excipere, seu præsumptionem æmulationis opponere: *Ratio est*, quia quod quisque facit in sua ditione, jure facere, nec cuiquam extraneo præjudicium inferre præsumitur, ni probetur, præsertim cum munimento in finibus suis opposito ejusmodi periculo valeat præcavere. *Colligitur* 2. Quod ad similes extructiones præstandæ a subditis sint expensæ, si impar sit ærarium publicum: nec privatorum ædes, prædia, arces hic servandæ indemnes, modo necessitas, ac utilitas publica urgeat, cui cedit utique privata, & quod omnium causa patitur unus, contributione omnium sit merito resarciendum. *Colligitur* 3. Quod extra casum ultimæ necessitatis Ecclesiæ nunquam licite incastellentur, id prohibente Ecclesiastico jure, ob reverentiam summam DEO, sacrisque locis debitam &c.

Nulla subditis obligatio, belli justitiam examinandi;

℞. *VII. Non tenentur subditi, præcise ** ad bellum evocati a Principe, belli justitiam examinare.* Ita *Molina* (a), allegans *Angelicum, Victoriam, Gabrielem, Sotum &c. Ratio est*: quia subditus imperii executor, non scrutator est: ergo judicium suum judicio Principis, pro quo stat præsumptio, potest accommodare. Unde *Seneca*: *Servus herilis imperii non censor est, sed minister*; secus enim subordinatio debita, ad regimen Reipublicæ necessaria, sæpe sæpius turbaretur.

Nisi communis fama sese injustitia proderet.

℞. *IX. Tenentur tamen subditi taliter evocati sese informare de belli justitia, casu quo rumor communis vel causæ insufficientiam, vel injustitiam promulgaret. Ratio est*, quia alias versarentur in ignorantia culpabili, & affectata, quacum nequit

* Service *Gelter* &c.
** aliud foret, si ad consilium.
(a) Tom. 1. Tr. 2. Disp. 113. n. 3.

nequit honestas operationis consistere. Unde *Grotius* causas belli justificas requirit tam claras, ut palam ab Imperante exponi possint, & debeant.

℞. X. *Stante nihilominus dubio, post factam inquisitionem, subditis bellare licitum. Ratio est*; quia in dubio stat præsumptio pro justitia: ergo deposito dubio speculativo possunt concludere *practice*, bellum esse justum. Aliud foret, juxta Clariss. P. *Franciscum Schmier* (a), si probabilior appareat injustitia belli, sic ut præsumptio pro justitia, majori præsumptione vel suspenderetur, vel elideretur. Sed non videtur hæc ratio omnino convincens 1. Quia cum hæc materia sit quidem de damno proximi, non tamen judicialis, ex probabilissimi principiis potest deponi dubium, ob consilium Principis; quodque in dubio Principi obediendum, eique conformandum judicium; vel saltem quod sic agendo ex dictamine reflexo non peccet. 2. Quia hoc suadet paritas cum Ministro justitiæ, qui latam sententiam juste exequitur, etiam stante ejusmodi dubio, cum ad ipsum non pertineat rei discussio. 3. Quia, ut observat *Suarezius*, hoc casu *tutius* est obedire Principi, ejusmodi inobedientia sæpe in præjudicium Principis, & turbationem publicam degenerante. In praxi, reor, haud magna est difficultas. *In dubio stat præsumptio pro Principis æquitate.*

℞. XI. Juxta eundem Authorem, *quæ de subditis dicta sunt, applicanda quoque militibus conductitiis*, siquidem *ante bellum*, de quo dubitant, mercede conscripti sunt. *Ratio est*, quia hoc casu subditis æquiparantur: secus si *primum conscribendi* de bello dubitent; quia hoc casu necdum subjecti, præsumptionis argumento in favorem Principis faciente, juvari nequeunt, nisi forsan ex aliis probabilissimi principiis excusentur. Sed & ista distinctio, salva reverentia tanto Authori debita, non videtur sat efficax. 1. Quia non apparet, cur ejusmodi militiæ candidati non possint uti argumento præjudicii, vel saltem deponere dubium ex dictamine causæ, longe melius a concilio Principis libratæ, sicque bona fide nomen dare militiæ. 2. Quia favet consuetudo, qua extranei nomen dant, absque scrupulo de causa belli libranda, id quod in praxi vix foret possibile. Illud tamen utique non vocandum in dubium, quod in dubio practico operari sit semper illicitum, quodque milites taliter comparati, ut insuperhabita justitia, aut injustitia belli, ad cujusvis obsequia sint paratissimi, si modo justum præbeatur stipendium, a gravi reatu haud excusabiles dici possint. *Etiam respectu non subditorum.*

§. IV.

§. 4.

De obligationibus in bello.

Obligationes in bello.

Quæritur VI. Quænam sint obligationes in bello?

℞. I. *Obligatio generalis, respectu injuste bellantis*; infert rationem Deo reddendam de cunctis cædibus, malis, rapinisque, una cum onere restitutionis damnorum omnium, quæ restitutione sarciri possunt. Si tamen finis, seu intentio v. g. vindictæ &c. solum foret iniqua, causa vero justa in bello suscepto, conscientia gravaretur, sed onus restitutionis cessaret, ut dictum supra. Cessat obligatio utraque, si bona fides excuset Principem ob ignorantiam injustitiæ, quæ tamen, adhibito sapientum consilio, diligentiaque discussioni tam grandis negotii proportionata, vere sit invincibilis: vincibilis si foret, restitutioni esset obnoxia non tantum respectu Principis, sed & eorum, qui a consiliis, & vel malitia, vel dolo, vel negligentia, ejusmodi bello fuere cooperati, ut recte animadvertit *Molina*. *Respectu summæ potestatis onus reddendæ Deo rationis, & restitutionis in bello injusto.*

(a) Jurisprud. publ. univ. L. 4. c. 1. sect. 5. §. 2. n. 420. f. m. 285.

lina: A fortiori inferiores, puta duces, & milites, ſiquidem *revera* ſint *bona fide bellantes*, a reſtitutione fiunt immunes. Quod ſi, *durante bello*, injuſtitia belli ſe pateſaciat, tenentur procurare dimiſſionem, ac ab actibus hoſtilitatis ceſſare: ſi, *bello finito*, innoteſcat injuſtitia belli, bona fide munitos non ſtringit obligatio reſtitutionis *quo ad conſumpta*, etſi maneat ex parte rei extantis, vel qua facti ſunt ditiores.

Stipendiorum ſolutio militi facienda.

℞. II. Obligatio Principis in ſpecie, *reſpectu militum*, infert ſolutionem ſtipendii, quia intercedit contractus reciprocus, vi cujus milites operam addicunt ſuam etiam cum manifeſto vitæ periculo: unde obligationis neglectæ pediſſequa eſt *reſtitutio*, vel etiam compenſatio occulta, debitis cum circumſtantiis, reſpectu militum. Unde obligatio Principis, ejuſque hac in parte adminiſtrorum, ad omnia damna emergentia, ſive militibus, ſive aliis, a quibus extorta per egentem militem ſunt alimenta, & ſic de aliis.

Reſpectu militis, militare ſervitium,

Abſque præjudicio tertii præſtandum.

℞. III. Obligatio militum, *reſpectu Principis*, ſe extendit ad omnia ſervitia militaria, etiam cum prævíſo mortis periculo præſtanda. 2. Ut ſint contenti ſtipendiis, nec vi vel fraude plus ſibi vendicent juxta reſponſum Præcurſoris Dominici (a): *Neminem concutiatis, nemini calumniam faciatis, & contenti eſtote ſtipendiis veſtris*. Unde quorumdam,ut ajunt, Præfectorum rei annonariæ praxes, ſtipendia militis differendo, minuendo, defraudando, milites fingendo, plures portiones ſibi, vel aliis applicando &c. Item induſtria nonnullorum Ducum, tranſitus, hoſpitationes, aliaſque præſtationes communes multiplicando; immo & injuſtiſſimas vexas, pretio redimibiles, militum delectus, promotiones, pecuniis venales, proſtituendo &c. Item militum multorum cacoethes, plura per ſchedas hoſpitia aucupando, hoſpites, ruſticos vexando, plus in cibo, potuque exigendo &c. aliæque ſexcentæ fraudes ſunt merito reſtitutionis obligationi obnoxiæ, & ad illicita militaris licentiæ ſpolia, juſtitiæ *Chriſtianæ* contraria, amandandæ. Sed hæc juſtitia nonnullis etiam Orthodoxis videtur chymerica, etſi in Evangelio expreſſa, a legum conditoribus præcepta, & vel ab ipſis Ethnicis obſervata. Ita *Vellejus* refert de *Sulla*: *Putares veniſſe in Italiam non belli vindicem, ſed pacis authorem: tanta cum quiete exercitum per Calabriam, Apuliamque, cum ſingulari cura frugum, agrorum, urbium, hominumque perduxit in Campaniam* (b). De *Pompejo* ſcriptum reliquit *Cicero* (c): *Ejus legiones ſic in Aſiam perveniſſe, ut non modo tanti exercitus, ſed nec veſtigium quidem cuiquam pacato nocuiſſe dictus ſit*. De *Stilicone* narrat *Claudianus* (d):

Tanta quies, juriſque metus ſervator honeſti
Te moderante fuit, nullis ut vinea furtis,
Aut ſeges erepta fraudaret meſſe colonum.

Reſpectu hoſtium, juſtitia in bello. Moderatio.

R. IV. Obligatio, *reſpectu hoſtium inter ſe*, præſcribit 1. In bello incipiendo *juſtitiam*. Recte Salluſtius (e): *Sapientes pacis cauſa bellum gerunt*. 2. In modo belli gerendi requirit *moderationem*, qua belli licentia, intra neceſſariæ defenſionis, vel licitæ recuperationis limites, coarctatur. Unde *Ariſtides* cupit *juſtum pœnarum modum* (f). Belle D. *Auguſtinus*: *hoſtem pugnantem neceſſitas perimat, non voluntas; ſicut bellanti violentia redditur, ita victo miſericordia debetur maxime,in quo pacis perturbatio non timetur* (g).Sed quampaucos *Marcellos* numerat *Mavors*, de quo *Cicero* (h): quod *ædificiis Syracuſanis, ſacris, ac profanis, ita pepercerit, ac ſi ad defendenda, non expugnanda cum exercitu veniſſet*.

Sinceritas.

3. Eadem requirit *ſinceritatem*, ſeu veracitatem oppoſitam *dolo malo*, atque men-

(a) *Lucæ* 3. v. 14. (b) l. 2.
(c) Pro L. *Manilia*. (d) L. 1.
(e) Orat. 1. ad Cæſarem. (f) apud *Grotium*, l. 3. c. 11. §. 1.
(g) Epiſt. 1. ad *Bonifacium*;
(h) In *Verrem* 2.

mendacio; non autem simulationi, insidiis, & stratagematis licitis, ex eo capite, quia, cum in bello justo fas sit hosti nocere, fas quoque erit, occultando illi consilia, efficere, ut decepti nocumentum patiantur, * dicente Deo ad *Josue*: *Pone insidias urbi post eam* (a). Unde S. *Augustinus*: *cum justum bellum suscipitur, ut vi aperta quis pugnet, aut ex insidiis, nihil ad justitiam interest* (b). 4. Petit insuper *fidelitatem* in promissionibus quam exactissime servandis. Hinc S. *Augustinus*: *Fides, quando promittitur, etiam hosti servanda est, contra quem bellum geritur* (c). Rationem dat *S. Ambrosius*, *quia nullum decorum esse potest, si violetur fides* (d).

Fides.

Unde non *Grotius* a *Puffendorfio*, sed *Puffendorfius*, hac ex parte *Hobbesianus*, per *Grotium* est reformandus, dum distinguit inter pacta (e), quæ tendunt ad pacem, seu statum belli tollunt, & inter pacta, quæ *statum belli relinquunt*, etsi aliquatenus mitigent, sic ut priora servanda, posteriora, etsi *spontanea cultiorum Gentium consuetudine*, servari solita, *jure tamen Naturæ* haud servanda asseveret. Nam

Etiam de jure Naturæ:

Contra est 1. *Violata fide nullum decorum esse potest*: ergo nec naturale. A. P. Hostes per hoc, quod sint hostes, non desinunt esse homines, obligationis mutuæ capaces; ergo & juris naturalis ex promisso, vel pacto: ergo, violato hoc jure, neque decorum naturale esse potest.

Cum sit inter homines obligationis capaces,

Contra est 2. Ideo juxta *Puffendorfium* pacta, quæ statum belli tollunt, sunt firma *jure Naturæ*, quia non sunt inter hostes: atqui etiam pacta, *quæ statum belli relinquunt, quo ad comprehensa in pactis*, non sunt inter hostes, sed hac ex parte mutuo consentientes: ergo & ista erunt firma.

Hostilitate partialiter sublata.

Contra est 3. Juxta *Puffendorfium* pacta, quæ relinquunt statum belli, non sunt firma *jure Naturæ*: ergo nec pacta ad pacem tendentia. C. P. ex eo, quod validitas pactorum habeatur *formaliter* a mutuo consensu, non autem *a qualitate personarum* contrahentium.

Mutuoque consensu vim naturaliter stringente.

Neque obstat 1. Quod hosti vita: ergo a fortiori jura auferri queant. Nam ℞. Auferri queunt seclusa promissione, *& stante jure*, quod alioquin competit adversus hostem. C. C. Auferri queunt etiam *data fide*, qua renuntiatum est juri auferendi hostilia jura. N. C. Sic pactis cum hoste induciis jus, quod in personas, & res hostiles antea habebatur, saltem ad tempus remissum est.

Hinc restringitur jus erga hostem,

Neque obstat 2. Quod status belli non agnoscat alium agendi modum, nisi per vim. Nam ℞. D. A. Quo ad ea, quæ non excepta speciali pacto. C. Quo ad excepta. N.

Modusque agendi hostilis,

Neque obstat 3. Quod hostibus, *quasi in infinitum*, sit licitum, sibi invicem nocere. Nam ℞. N. A. Quia falsum ex dictis supra. Vel D. Licitum est nocere, ni status bellicus, mediante pacto, aliquatenus immutetur, seu ut ipse *Puffendorfius* loquitur, *temperetur*, sic ut nocendi licentia alioqnin competens, restringatur. C. Si restringatur *secundum quid*. N.

Illimitatus.

5. Obligatio hostium sese extendit insuper *ad honestatem*, ne per stupra, adulteria, aliave nefanda flagitia sæviant in devictos. *Patet* jure naturali, ejusmodi scelera semper prohibente, uti & Divino (f), ac jure Gentium, saltem meliorum, exclamante ad tale *Sicyoniorum* facinus *Æliano* (g): *Crudelia hæc, & ne ipsis quidem Barbaris probata*. Unde spectando quoque *solam injuriam*, alieno corpori illatam, armorum jure eo minus excusari possunt ejusmodi scelera, quo minus aut fœminæ in prostitutionem

Honestas.

* Varia stratagemata vide apud *Contzenium* L. 10. c. 38. 46. 47.
(a) *Josue* c. 8 v. 3. (b) Q. 10. super lib. *Jos.*
(c) In cap. *Noli*. caus. 23. Q. 1. (d) L. 1. Officior.
(e) L. 8. de Jure Naturæ & Gent. c. 7. f. m. 1246. & seq.
(f) Deut. 21. v. 10. & seq. (g) Apud *Grotium* l. 3. c. 4. v. 19.

sui corporis consentire, aut hostes in sexum imbellem hostile quidpiam moliri possunt, juxta ea, quæ diximus supra.

Humanitas.

6. Adstringit etiam hostes ad *humanitatem*, per sepulturam mortuis exhibendam, saltem *ex jure Gentium*, & seclusa pœna, vel jure quodam reciprocationis, dicente S. *Chrysostomo* (a). *Quod ex lege mortuos nemo judicet hostes, ira & contumelia in eorum corpora sese non extendente*;

Decentia festis diebus debita.

7. Adstringit denique *ad observantiam Festorum*, saltem ex regulis decori, & nisi aliud *necessitas, utilitas, seu major commoditas* suadeat: unde lex illa canonica (b): *Si nulla urget necessitas, non solum quadragesimali, sed omni tempore est præliis abstinendum*. Sed hunc textum consuetudine abrogatum, notat *Panormitanus*.

Respectu partium neutrarum requiritur indemnitas.

R. V. Obligatio hostium, *quo ad neutrales*, ut vocant, exigit, ut illos servent indemnes, neque in ipsorum territoriis hostiles actus exerceant. Et licet, juxta dicta, *summa necessitas* tribuat jus, v. gr. præventionis, firmandi præsidio munimenti in alieno solo, id tamen intelligi debet de casu *necessitatis vere summæ, de sola custodia, salvis omnibus juribus tertii &c.* Hinc *Grotius* (c): *si custodia sufficiat, non sumendus usus; si usus, non sumendus abusus; si abusu sit opus, restituendum rei pretium*.

Naturales obligantur ad æqualitatem erga utrumque bellantem.

R. VI. Obligatio partium neutrarum petit, erga utrumque bellantem, *veram æqualitatem* in permittendo transitu, in commeatu præbendo, obsessis non sublevandis &c. id quod ad causam belli etsi dubiam extendit *Grotius* (d). In causa alterutrius injusta nulla in re adjuvandus bellator injustus, neque justus ullatenus impediendus, eodem teste. Immo, interprete *Muelenio* (e), & justitia, & humanæ societatis conservatio, a qua propria cujusque salus dependet, videtur exigere, ut ejusmodi societatis perturbatores, tanquam in exitium humani Generis nati, junctis viribus (si fieri possit) debellentur, & justam causam foventes, quo ad fieri potest, adjuventur.

Transvectio mercium dependet a conditionibus neutralitatis.

Etsi vero ex requisita æqualitate fluat, res bello tantum aptas, ut arma, non posse ad alterutrius castra transferri, non tamen sequitur, quod transferri nequeant res, nullum habentes bellicum usum, ut vestes, odoramenta &c. Quod si usum habeant intra & extra bellum, ut commeatus, naves &c. attendendum, an alterutrius jura seu juventur, seu impediantur. Hodierno usu, præmisso fœdere, & consensu explicito neutralitatis conditiones ejusmodi exprimuntur, & periculo præcavetur.

§. 5.

§. V.

De Repressaliis.

De Repressaliis;

Quæritur VII. Quid de Repressaliis sentiendum?

Repressalia

R. *Repressaliæ*, sic dictæ ab *Italica* voce *Ripresa*, sunt *species belli privati*, utpote quo vindicatur injuria privato a privato illata, neque male dicuntur *jus, quo Magistratus sive se, sive suos, in casu denegatæ ab externis justitiæ, ab illata per eosdem injuria vindicat, redditque indemnes*. Explicatur descriptio.

Sunt jus consensu gentium inductum.

Dicitur 1. Quod sint *jus*, non quidem a *Natura* inductum: quia, *spectato jure Naturæ*, neque Communitas, neque ullus privatus tenetur *ex alieno facto*, obligationibus, sive ex pacto, sive ex delicto, suos tantum autho-

(a) Orat. de lege. (b) C. *si nulla*, cauf. 23. Q. 8.
(c) L. 2. c. 2. §. 10. (d) L. 3. c. 17. n. 3. (e) ad *Grotium* cit. n. 3.

authores ſtringentibus. Apparet tamen, inductum eſſe *gentium conſenſu*, * ſicut, Magiſtratu creditoribus exteris juſtitiam denegante pro ſuis ſuorumve debitis ipſa Communitas, ſeu ſingulorum civium bona obligata eſſe cenſeantur.

Ratio ejuſmodi juris potuit eſſe 1. Inhibere vagam exteros damnificandi licentiam, vel Magiſtratu ad faciendam juſtitiam, vel ſubditorum bonis ad ſatisfactionem præſtandam obligatis, idque titulo *conjunctionis in corpus civile*, quo ſicut injuria, per extraneos uni illata, videtur tangere totam civitatem: ita viſum eſt minime iniquum, ſingulos, velut in ſubſidium, pro debito civitatis eſſe obligatos. Neque obſtare poteſt privati unius vel alterius innocui damnum, quia cedit commodo publico, & Gentibus cunctis communi: præterquam quod privatorum damna, in Communitate ſæpius ſint inevitabilia, ſuppetente inſuper recurſu ad Communitatem, a qua ejuſmodi detrimenta privatis civibus reſarcienda. *Ad inhibendam exteros damnificandi licentiam,*

Ratio eſſe potuit 2. Quia, ſicuti juſtitia ab alia civitate noſtris ſubditis denegata, juſta ſuppetit belli cauſa, ita a fortiori Repreſſaliarum juſta habetur ratio, per quas non infertur bellum toti civitati, ſed unus tantum, alterve civis, vel res ſolummodo violentiam patitur. Neque ſequitur, repreſſalias bello nocentiores, eo quod in illis innocentes, eorumque bona offendantur *directe*, non autem in hoc: nam contra eſt, quod in bello innocentes tam in vita, quam in bonis perſæpe offendantur, in repreſſaliis vero vita non auferatur, & bona in modum pignoris ſolummodo detineantur. ** *Bono publico prævalente.*

Dicitur 2. *Magiſtratus*, ſeu poteſtas ſummo inſtructa imperio; quia Reſpublica nocens non agnoſcit in cauſa propria Judicem præter Deum, nec hoſtem alium, quam parem. Unde repreſſaliæ differunt a pignorationibus *proprie* dictis, quod hæ a quovis judice privato decerni, vel etiam *a privatis contra privatos*, authoritate propria, uſurpari poſſint: neque obſtare poteſt praxis, quondam in ſic dicto manuario jure contraria, quia temporibus turbidis male uſurpata, eo quod ex repreſſaliarum abuſu non minus, quam ex bello, univerſa Reſpublica in diſcrimen adduci poſſit. Textus tam canonici, quam civiles, qui repreſſalias reprobare videntur, intelligendi ſunt de iis, quæ a privatis, *authoritate privata*, fiunt, aliiſque conditionibus deſtitutæ ſunt. *** *Quo Magiſtratus ſive ſe, ſive ſuos,*

Dicitur 3. *in caſu denegatæ juſtitiæ*. Unde requiritur 1. Ut adeatur princeps, ſeu Judex alterius civitatis: ibique *in forma juris legitima*, petatur cognitio cauſæ, & ſatisfactio, quia alias judicii forma negligeretur. 2. Ut juſtitia ſit denegata, vel non conceſſa actori audientia, vel ſaltem malitioſe protracta, vel ſententia quidem data, ſed manifeſte injuſta, ad quam *non ſubditus* cogi nequit, quia alias aliena juriſdictio uſurparetur. 3. Ut non ſuppetat remedium aliud conſequendi juris, v. g. per compenſationem, appellationem; quia repreſſaliæ ſunt medium *extraordinarium & violentum*. 4. Ut adeatur proprius Magiſtratus ſeu Princeps, iſque & ipſe fruſtra ſatisfactionem urſerit: quia ſic & ipſe Princeps offenditur. 5. Ut idem Princeps *In caſu denegatæ juſtitiæ,*

 facul-

* *Puffendorf.* apud *Kemmerichium* in elementis J. N. & G. c. 16. §. 10. n. 45. f. m. 287. exiſtimat, *jus repreſſaliarum non jure gentium quodam voluntario, ſed fundamento imputationis niti*: eo quod factum Civitatis totius imputari quoque ſingulis poſſit, propter arctiſſimam unionem membrorum & corporis, ita factum ſingulorum toti Civitati &c.

** Unde *Gregorius* X. C. un. *de injuriis, & damno dato* in 6. cum ait: *pignorationes, quas vulgaris executio repreſſalias nominat, in quibus alius pro alio prægravatur, tanquam graves legibus, & æquitati naturali contrarias, civili conſtitutione prohibitas*, aſſerit, locutus eſt, uti apparet ex contextu, de perſonis Eccleſiaſticis, reſpectu particularis Civitatis, ſeu Reipublicæ, cujus legibus contrariantur, L. ſicut 7. §. ſi quid ff. quod cujuſque. Item L. nullum 4. Cod. de execut. Cod. ne uxor. Item ne filius: item ut nullus.

*** Unde non deſunt, qui verba *Gregorii* X. ſupra allata, etiam de repreſſaliis, privata authoritate factis, interpretantur.

facultatem ad repressalias dederit, quia hæc concessio ad solam pertinet potestatem summam.

Ab illata per eosdem injuria

Dicitur 4. *Ab illata injuria*, intellige *gravi*, & *debito liquido*, nam foret iniquum, injuriam levem, modo tam acerbo, & quadam specie belli, & debitum dubium compensatione certa, etiam ab innocuis, reparare.

Vindicat, redditque indemnes.

Dicitur 5. *Vindicat*, *redditque indemnes*. Nam vis repressaliarum alia est *quo ad personas*, & alia *quo ad res*. Personæ sunt soli subditi Reipublicæ nocentis; quia his tanquam membris imputabilis culpa. Unde excepti viatores, peregrini, Legati, Ecclesiastici, ob specialem constitutionem (a), ac privilegium immunitatis: vel saltem, ut loquuntur molliores Protestantici cum *Zieglero* (b), quod, *communi Gentium consensu*, personis ad cultum Divinum destinatis, semper fuerit ea reverentia, ne in corpore aut bonis læderentur. Jure *Imperiali* (c) Principes & Status Imperii, *respectu sui*, jure *civili* excipiuntur etiam studiosi, euntes ad nundinas &c. (d) Non tamen fœminæ, vel innocentes; quia alias vis repressaliarum enervaretur. Quo ad personas concessa est *detentio* etiam *ob damnum datum in bonis*, si satisfactio in bonis haberi nequit: sed concessa est *sola detentio*, absque servitute, aut severiori tractatione, multo minus mutilatione, vel occisione, etsi spes non affulgeat consequendæ justitiæ, quia non sunt hostes, sed potius obsides. *Res* jure repressaliarum occupanda sunt bona *ejusdem generis*, si fieri possit, *neque excedentia damnum illatum*: quia quod ultra æqualitatem eripitur, justum esse desinit, & rapina vel furtum est. In bonis, sic occupatis, non tamen acquiritur ipso facto dominium, ut *Grotius* opinatur, sed *solum jus pignoris*: quia ab occupatione bellica recte dicitur diversa, eo quod & repressaliarum finis sit alius, nempe ut occupatione rerum promoveatur negata, vel male protracta justitia; hac desperata acquiritur plenum dominium. Ubi notandum 1. Nocentes jure naturali ac Divino esse obligatos ad resarcienda damna, innocentibus illata. 2. Jus repressaliarum esse restringendum, utpote odiosum, & quia est *species belli*, quo publicis scandalis, atque incommodis, immo tumultibus quoque facilis semita aperitur.

Instructio 5.

INSTRUCTIO V.

De rationе status circa bellum.

De aularum Idolo, seu ratione Status circa bellum.

Ratio status in genere circa bellum.

Quæritur I. Quænam circa bellum sit vera falsaque ratio status?

Requisita belli in vera ratione status.

℟. I. Bellorum ratio, prout consideratur *secundum DEUM*, plerumque pro causa habet *peccata hominum*; prout consideratur *secundum homines*, causa ordinaria esse solet *ratio Status*, uti patet universali prope inductione bellorum. Hoc tamen discrimen est inter *Orthodoxam* & *pseudo-politicam*, quod illa sectetur *veram*, hæc vero *falsam* rationem Status. *Vera* in Principe requirit intentionem puram, candorem realem, causasque belli patentes, ad DEI gloriam principaliter directas, simpliciter necessarias ad bonum publicum, & sine dolo justissimas.

In falsa.

Idolum status seu *pseudo-politica* non curat causas belli *justas habere*, sed posse *prætendere* & *ad speciem* propalare; curat veras dissimulare, prætensas artificiose expingere, ut exemplo esse possunt (prout differit *Ferdinandus Guilielmus ab Efferen* (e): Protestantes Imperii, sæculo decimo sexto, & septimo, qui *sub specie Religionis*, & *justæ defensionis pro libertate conscientiæ*,

---

(a) C. un. de jurejur. & damno dato in 6.
(b) L. 1. de Jurib. Majestat. c. 34. n. 20.
(c) R. I. A. 1570. §. 34. paletque ex praxi camerali.
(d) Nov. 134. c. 9. l. un. de Nundinis. (e) In Manuali Politico § m. 793.

tiæ, Ecclesiastica spolia & retinere, & rapere belli jure conati sunt. Recte in hanc rem idem illustris Statista (a). Si dicant Novatores, se bella defensiva pro religione sua suscipere, convincuntur contrariis actibus. Nam raro ob Religionem, sæpissime ob seditiones oppugnantur, & in facto aliena Regna, Provincias, Episcopatus hostiliter invadunt. Deinde constat ex generali Novatorum pronuntiato, quod nullum sit justius bellum, quam quod contra Papam, & Papistas suscipitur: ergo recte infertur, istos vel maxime de bello offensivo agitare consilia. Hoc sicut negare non possunt, ita fateantur oportet, quod conscientiæ & Religioni vim inferant, & sibi contrarii libertatem impugnent. Ita ille. Forsan huc respexit Poeta, dum cecinit (b):

Militiæ quondam partes, ac jura fuerunt,
Tutari patriæ dulcia tecta suæ.
A sociis arcere minas, pepulisse tyrannos,
Hostis & incursus continuisse vagos.
At nunc quid bello petitur? prædare; nec hostem,
Sed socium, vita est exspoliasse decus.

℞. II. Orthodoxa Politica inter justas belli causas numerat 1. Causam DEI, defensionem Catholicæ Religionis, si vi vel fraude impugnetur, bonis spolietur, ad hæreses impellatur. 2. *Defensio Status*, vel licita ultio in vindicandis injuriis, violentiis, damnis, hostilitatibus &c. 3. Defensio status, vel licita ultio contra subditos seditiosos, conjuratos &c. Quibus causis adjungitur 1. *Circumstantia necessitatis*, ut non suppetat juris ordo, & cuncta pacis consilia sint frustrata. Adjungitur 2. *Modus intentionis*, sic ut bellum, ex justis causis susceptum, geratur *juste*, & ad effectum pacis, & ad satisfactionem justitiæ. *Requisita causæ a vera.*

℞. III. Idolum status utitur *prætextu justitiæ publicæ*, & 1. Omne bellum defensivum esse justum affirmat, quia defensio est naturæ congenita. Sed ℞. D. Omne bellum defensivum, *justa causa* suffultum. C. secus. N. Alias Princeps injurius, fœdifragus &c. negata satisfactione ab altero lacessitus, sese juste defenderet, nec eum restitutionis obligatio teneret, quod falsum. *Prætensa a falsa: Defensio.*

2. Docet justissimas esse bellorum causas, quæ pro salute Reipublicæ, hoc est, pro conservatione, aut augmento status suscipiuntur; quia cum salus Reipublicæ suprema lex sit, nihil justius prætendi possit. Sed ℞. D. Salus Reipublicæ suprema est, *cum respectu* tamen *ad leges justitiæ*. C. Simpliciter, quomodocunque conservanda, vel augenda, etiam *absque respectu ad leges Divinas, atque humanas*. N. Si enim ex ejusmodi ratione status bellorum justitia æstimanda foret, sequeretur, vix ullum bellum unquam fuisse, vel fore injustum. *Salus Reipublicæ.*

3. Dogmatizat idem Idolum, conservationem status, & augmentum Reipublicæ causas esse mere politicas, a Religione penitus separatas, ac independentes: ergo *Christiano* Principi licitas. Sed ℞. T. A. D. C. Ergo licitæ sunt *per media licita*. C. Per *media quæcunque*, & qualiacunque. N. C. Distinctionem exemplo declarat idem ab *Efferen*: si Rex *Christianus* videat, Regem vicinum potentiorem fieri, exinde metuat, & idolum status consulat, sane aliud consilium non referet, quam pacem *publice* esse colendam, *secretius* vero agendum, ut plures illi hostes insurgant; ut auxilia dentur periclitantibus, & vires in diversa distrahantur, ne potentia ad justum metum excrescat. Et numquid hoc est pacis osculum fingere, & ipso facto hostilia omnia procurare; amicitiam jurare, & inimicis auxiliari, justitiæque leges, Deumque contemnere? *Incrementa.*

(a) Loc. cit. (b) Apud Illustr. *Belzhoferum*.

Libertas. 4. Prætendit libertatem moralem esse justam belli causam, quia libertas, & vita hominis æquiparantur. Sed ℞. D. Est justa belli causa, ut ab antiquo possessa, & defensa contra externum, nullo jure suffultum. C. Contra Magistratus legitimos. N. Alias enim omnibus populis, & subditis aperta foret rebellionis porta, quia si *juste* pro vita & libertate pugnatur, etiam *juste* Princeps deseritur.

Præcipue Religionis. 5. Saltem libertatem Religionis justam esse belli causam proclamat: quia conscientiam, a Deo libertate donatam, Princeps nequit violenter compellere: si vim inferat, subditis defectionem & defensionem liberam esse pronuntiat. Sed ℞. D. Conscientia a DEO libertate donata, est, sic ut *libere* possit a fide, *unice vera*, deficere. C. Ut possit *licite*. N. Ad hanc enim, uti & ad filialem obedientiam Ecclesiæ veræ, DEUS hominem per severissimas leges Divinas & humanas; immo sub interminatione æterni supplicii adstringit. Et quomodo ejusmodi Pseudo-Politici libertatem prætendunt, qui libertatem arbitrii cum *Calvino*, & *Luthero* negant, necessitantque voluntatem humanam ad bonum vel malum, Deumque Authorem peccati faciunt? Sed numquid, hoc libertatis autonomicæ prætextu, defectiones suas a legitimis Principibus palliare contendunt? Recte nominatus supra ab *Efferen*: *Sic nunquam seditiosis deerit occasio rebellandi; nunquam securi erunt Reges; nunquam in pace vivet Respublica. Quæ mala ut mature avertantur, standum sanctis legibus: non admittendi, multo minus tolerandi sunt ejusmodi Novatores*. Ita ille (a).

Religio. 6. Tandem bellum Religionis pro defensione veritatis Evangelicæ, & oppugnatione superstitionis idololatricæ, ac *Anti-Christianæ* contra Papam, atque Catholicos, utique licitum vociferatur *Lutherus*, Megalander ille politicus; immo magis licitum proclamat, quam contra *Turcas*: *Papa enim*, ut ait, *verus est Anti-Christus*, Catholici ejus sectatores; *Turca* vero a DEO in *flagellum Christianorum* vocatus est. Sed ℞. 1. Quid si quis regereret cum memorato *Guilielmo* ab *Efferen*: Novatores sine justa causa, immo per propudiosam calumniam Catholicos *Turcis* pejores, & majores hostes proclamant: ergo Catholici hos Novatores potius, quam *Turcas* justissime persequerentur. Sed absit: unde ℞. 2. D. Et hic prætextus, pro defensione Evangelicæ veritatis, est *vera* causa, quam habent *Novatores* ad bella Religionis. N. Est palliata, veris causis studio dissimulatis. C.

Hic mos est Novatorum dudum decantatus, ut recte monet laudatus supra Politicus, dum ita ait (b): *Ariani*, hæretici in orbe Catholico potentes, continuis bellis, *etiam offensivis*, afflixere Catholicos. Si illi causam bellorum (ut historiæ sonant) faciunt *zelum Religionis*, juste accusantur, quod libertatem, quam profitebantur, violenter sustulerint. *Melius* ergo, & *verius* declarat ipse Imperator *Julianus* bellorum suorum in Catholicos causam, cum dixit, *omnem principatum, & bona Catholicis adimenda esse, ut in Christi paupertate securiores vivere possint. Quo dicto, & facto*, inquit allegatus Author, *satis aperte ostendit, se non Religionem, sed statum Catholicorum ambivisse*. Idem fecerunt *Arianorum* Episcopi: suaserunt, & moverunt in Catholicos bella, non ut Religionem propagarent, sed *ut illorum Episcopatus, & Regiones occuparent*, quod inde clarum est, quia Religionem permiserunt, statum ademerunt. Tum pergit Author: *nostro seculo Lutherani in Germania, Calvinistæ in Gallia, Anglio, Belgio &c. maximos bellorum motus excitarunt*, & tam constanter Religionem pro causa *publice* assumpserunt, ut vix sine gravi offensione aliud sentire, aut dicere licitum voluerint. Si tamen omnia istorum novatorum bella & fœdera vere considerentur, *religio prætextus*, seu *specimen exterius*; *status ambitio mera causa fuit*.

(a) l. c. f. m. 809. (b) l. c. f. m. 796.

sa fuit. Hoc patet ex professione fidei Protestanticæ, & ab eventu rerum, quia *neminem ob Religionem turbari, multo minus bello infestari volunt*. Eventus autem docuit, quod in *Germania Lutherani* non Cæsaris Religionem, sed *Imperium oppugnarint*, atque novissime correspondentes sub *Friderico Palatino totalem eversionem Domus Austriacæ intenderint*, & sine discrimine Religionis Regna & Provincias invaserint. *Ita in Gallia Hugonottæ Regnum tentaruut, in Anglia obtinuerunt, in Belgio excusserunt*. Omnes *ambitio regnandi*, paucos, aut nullos ad bellum movit *Religio*. Ita hic Author.

℞. IV. *Christiana Politica* in Ducibus, præsertim supremis, requirit *pietatem in Deum*, sitam fundamentaliter in professione fidei, unice veræ, seu Catholicæ. Ratio est 1. Quia hæc radix virtutum, quæ necessariæ Ducibus, puta *justitiæ*, *prudentiæ Christianæ* &c. 2. Quia est basis *solidæ fiduciæ*, quæ spem erigit rei bene gerendæ; facilitat populi auxilia, præcipue vero Divina, sine quibus inanes sunt vires humanæ, & hostibus non nisi vanum terrorem incutiunt; notum est illud *Gustavi Adolphi de Tillio*: *Monachi illius vires non timeo, sed pietatem*. *Requisita a vera in Ducibus fide.*

Neque obstat ratio status pseudopolitica, quod fides non faciat Ducem, sed *experientia*, *fortitudo* &c. Nam ℞. Non facit quidem Ducem *proprie*; efficit tamen bonum, gratum, & confidentem DEO; sicut impietas & Ducem & exercitum DEO reddit exosum. Non quidem facit Ducem, sed tamen maxime considerabilis est in Duce hæc qualitas. Securior erit conjunctio fortitudinis cum pietate, quam cum atheismo Idoli, in quo nemo fortis, nisi impius & crudelis. Idem *proportionaliter*, & cæteris paribus sentiendum *de milite*: nam impius miles sibi & Reipublicæ est inutilis; in obligationibus, & juramentis instabilis, perfidus, ignavus, per vitia DEO exosus, & exercitui perniciosus. *Neglecta a falsa.*

T I T U L U S IV. *Titulus 4.*

De Fœderibus, eorumque natura, ac proprietatibus. *De Fœderibus.*

I N S T R U C T I O I. *Instructio 1.*

De Fœderum origine, natura, ac proprietatibus. *De Fœderum Origine, natura, ac proprietatibus.*

§. I. *§. 1.*

Origo Fœderum. *Origo Fœderum.*

QUæritur I. *Quæ Fœderum origo?*
℞. I. *Fœderum origo historica societati civili est contemporanea*. Assertum constat inductione. Sic, teste *Livio*, & *Dione*, omnes Gentes, cum de Imperio certarunt, ante omnia socios suæ fortunæ quærebant: sic ipse Author Naturæ fœdus pepigerat cum *Noe* Posteris, producta in reconciliationis testimonium cælesti iride: *Arcum meum ponam in nubibus, & erit in signum fœderis inter me, & inter terram; cumque Cælum obduxero nubibus, recordabor fœderis mei* (a). Sic in statu legis Naturæ notum est fœdus *Abrami* cum *Escol*, & *Aner* (b), cum *Abimelecho* (c), & *Jacobi* cum *Labano* (d). In statu legis scriptæ vulgatum est fœdus Ducis *Josue* cum *Gabaonitis* *Societati civili coæva.*

(a) Genesis 9. v. 13. & 14. (b) Gen. 14. v. 13. (c) Gen. 21. v. 27. (d) Gen. 31. v. 44.

nitis (a), Regis *Davidis* cum Senioribus *Israel* (b), *Salomonis* cum *Hiram juxta ſapientiam, quam dederat illi Deus* (c); *Jojadæ* cum Præfectis militum (d), ut nihil dicamus de exemplis profanæ hiſtoriæ, recte animadvertente illuſtri *Pelzhofero* (e): *Quod nec Romulus, nec Cyrus, nec ipſe, qui a Deo ſpeciali cura regebatur, Populus Iſrael, ſine ſuppetiis ſociorum creverit, aut ſuum Imperium ſtabilierit.*

Origo fœderum remota ab ipſa natura.

℞. II. *Origo* fœderum *fundamentalis*, & *impropria* deſcendit *ex ipſa natura*, uti ad ſocietatem humanam, ita & ad fœdera, veluti fortiſſima ſecuritatis publicæ vincula tutiſſimaque ejuſdem ſocietatis præſidia inclinante.

Ratio eſt 1. Quia non tantum expedit ſocietati humanæ habere domeſticos, ſed & ſocios vicinos, atque amicos. 2. Quia, ſi quæ familia eſt hoſte ſuo debilior, ſine fœderatorum auxilio reſiſtere, ſibique conſulere haud poſſet. Unde cum *Puffendorfiis* nonnulli Recentiores *ſatis improprie* loquuntur, dum fœdera ex Naturæ jure *formaliter* & *proxime* derivant. Nam etſi fœderum obligatio (id quod ſupra jam indicavimus) ſit juris naturalis, ipſa tamen *admiſſio*, ſeu *conventio*, nequaquam fluit ex Naturæ jure, *proprie tali*, ſed mere *conceſſivo*. *Ratio eſt*: quia ejuſmodi fœdera, etſi naturæ, ſocietatique humanæ *conformia*, ac æquitati naturali quam maxime *conſentanea* ſint, ſiquidem *rationabiliter*, *debitoque modo* petantur, non tamen ſunt *abſolutæ neceſſitatis*, ſic ut exigantur *determinate* ab amore, alteri naturaliter debito, ſeu ad felicitatem, naturæ rationali propriam, *ſimpliciter* requiſito. Cur enim Gens quælibet, *abſolute loquendo*, non poſſit ſibi ſola vivere, aliarumque nationum fœdera recuſare, ſaltem excepto caſu *extremæ neceſſitatis*, qua Gens vicina, ad avertendum interitum, fœdus juſtum innocuumque expoſceret?

Formalis & proxima habetur a jure Gentium.

℞. III. Inde *origo* fœderum *formalis*, ac *propria* habetur *a jure Gentium*. *Ratio eſt* 1. Quia *utilitatis*, ac *neceſſitatis publicæ* cauſa per Gentes inducta ſunt fœdera, eo quod expediat Reipublicæ vicinos habere ſocios, & contra hoſtem ſibi fœderatos?

Ratio eſt 2. Quia Reſpublicæ ac Civitates pleræque ita ſunt conſtitutæ, ut careant quibuſdam etiam neceſſariis ad ſui conſervationem, ac incrementum, ut adeo aliarum Gentium ſubſidiis, per fœdera conquirendis, quam maxime indigeant.

§. 2.

§. II.

Eſſentia fœderum:

Eſſentia fœderis: Pactio publica,

Quæritur II. *Quid nominis, reique eſt fœdus?*

℞. I. *Fœdus* ſic dictum a *fide*, * quæ fœderi interponitur: aliis etiam *Liga*, *ſocietas*, *ſeu amicitia* dicitur: verius eſt *ſponſio publica*, dupliciterque accipi poteſt, *formaliter* pro ipſo actu, atque contractu, & *materialiter* pro ipſis articulis conventis.

Seu contractus pro publica utilitate.

℞. II. In ordine ad præſentem tractationem ſumitur *pro contractu publico, publicæ amicitiæ, mutui auxilii, & commerciorum gratia a diverſis Civitatibus inito.*

Definitio.

℞. III. *Fœdus* recte definitur, eſſe *Conventio publica, a Perſonis ſumma poteſtate præditis legitime inita communis commodi ergo*. P. *Conceptus*. Hæc definitio eſt clara, habet genus, & differentiam, convenit omni & ſoli: ergo eſt bona. *Ant.* declaratur. *Generice* dicitur *Conventio* inita, *ſpecifice* conven-

(a) c. 9. v. 15. (b) Reg. 5. v. 3. (c) 3. Reg. 5. v. 12. (d) 4. Reg. 11. v. 4.
(e) In arcanis ſtatus l. 5. c. 1. n. 2. f. m. 197.
* Non *a fœde cædendis victimis*, ut aliqui autumant, quæ in paciſcendo crudeliter necabantur, cum pari imprecatione in partem, quæ a pacto reſiliret &c.

conventio publica, ut excludat fœdera privata, seu contractus etiam Regum & Principum *circa negotia privata*, eo quod authore *Hugone Grotio* (a), ejusmodi pactiones non nisi *jure imperii* fieri queant. Dicitur inita *a personis summa potestate præditis*, hoc est, vi Majestatis; sive dein hæc potestas denotet Polyarchicum, sive Monarchicum regimen: siquidem teste Philosopho (b), jus ineundi fœdera refertur *ad jura Majestatis*. Adjungitur *legitime* seu *juste* inita, ut excludantur fœdera simulata. Denique additur *communis commodi ergo*; nam utilitas publica fœderum finis est, trahitque secum sive auxilia mutua in sui mutuam conservationem, sive alia commoda in matrimoniis, commerciis &c.

§. III. §. 3.

Multiplicitas fœderum:

Quæritur III. *Quotuplex fœdus?* *Fœderis divisio: In temporarium, & perpetuum.*

℞. I. Aliud est *temporarium* pro certo negotio, expeditione &c. Aliud *perpetuum*, indefinite sine termino initum. * Perpetua fœdera *in ordine ad pacem* sunt haud dubie licita: *in ordine ad bellum*, pacis, ab Authore Naturæ præceptæ, *perpetuo* exclusivum, illicita videntur, nisi eo sensu accipiantur, quo, præstandis utrinque præstitis, paci locus aliquis, conditione implicita, reservetur.

℞. II. Alia sunt fœdera *æqualia*, alia *inæqualia*. Illa ineuntur inter æquales dignitate, potentia, viribus; vel saltem *æquali modo*, hoc est, inter inæquales quidem, sed æqualibus tamen legibus, jure pari, ut neuter prærogativa honoris, potestatis, vel commodi fruatur. *Inæqualia* sunt, quæ ineuntur inter inæquales dignitate, potentia, viribus, vel inter æquales quidem, sed tamen *diverso modo*, hoc est, inæquali conditione honoris, commodi, vel potestatis. Nam licet neutra pars contrahentium renuntiet libertati suæ, ac juribus Majestatis; *debilior tamen potentioris Majestatem comiter observare tenetur*. Unde, his stantibus, nihilominus fœderatus fœderatis non subjicitur, sed liber manet, recte animadvertente *Proculo* Jureconsulto (c), ut proin longe aliud sit, *esse in alterius fide*, & *esse in alterius ditione*: hoc enim dominatum, illud patrocinium sonat; sicut ergo patrocinium privatum non tollit libertatem personalem, ita patrocinium publicum non tollit libertatem civilem, quæ summo Imperio implicata est. *In æquale, & inæquale.*

℞. III. Fœdera ulterius dividuntur in *offensiva*, quæ ad bellum *offensivum*, seu vindicativum, seu recuperativum, seu punitivum, &, *defensiva*, quæ ad bellum defensivum, ut vulgo dici solet, ordinantur. Supponitur hic, quod bellum defensivum sit illud, *quod defensionis gratia ad vim, ex injuria illatam, propulsandam suscipitur*. Offensivum, *quo vis infertur ad injuriam vindicandam* &c. (d). Si simul sit offensivum fœdus, ac defensivum, appellari solet *mixtum* (e); ejusmodi fœdus, cum supponat *justitiam belli tam offensivi, quam defensivi*, invalidum non est, ut vult *Ulricus Hueberus* (f). Sic enim non erit stipulatio ad quæcunque bella, ad quoscunque jure vel injuria affligendos, adeoque humano generi minus consentanea. *In defensivum, offensivum, & mixtum.*

℞. IV.

(a) De Jure belli & pacis L. 2. c. 15. §. 1.
(b) L. 4. Polit. 14.
* *Hebræis* dicta *fœdera Salis*, qui simbolum est incorruptionis: sic Num. 18. v. 19. legimus: *Pactum* Salis est *sempiternum coram Domino tibi, ac filiis tuis*.
(c) In L. *non dubito* 7. §. 1. ff. de captiv. & postlimin.
(d) *P. Ja. Bapt. Ebbrecht* c. 2. §. 2. n. 8.
(e) P. *Schmier* Jurispr. publ. L. 4. c. 3. n. 38.
(f) Apud Eundem l. c.

Iu reale, personale, constitutivum, & perfectivum juris naturalis. ℞. IV. Addunt nonnulli fœdus *reale* & *personale*: illud, intuitu Reipublicæ initum, successores; hoc, intuitu paciscentis initum, solam illius obligat personam. Alii cum *Hugone Grotio* adjiciunt fœdera, *quæ constituunt jus naturale*, & *quæ eidem aliquid adjiciunt* (a). *Constitutiva*, vel potius *confirmativa juris naturalis*, *inutilia* non sunt, ut vult *Puffendorfius*, quando id, quod jure naturali debetur, ad præcavendum corruptioni humanæ, in pactum deducitur, ut sic duplici obligatione *honestatis* & *fidelitatis* firmetur: sed & *proficua* sunt, si quæ jure naturali non satis determinata, per ejusmodi fœdera explicatius declarentur. Immo & *necessaria* esse possunt, saltem apud illas Gentes, quarum meminit *Grotius* (b), quæ male persuasæ humanitatis officia, non nisi civibus, ex debito competere putant, in exteras vero licitum esse prædas agere, latrocinari, & nihil non hostile moliri, cum hujusmodi officia, etiam jure naturæ debita, *necessario* in pactum deducenda sunt.

§. 4.

§. IV.

Fœderum materia, forma, ritus.

Quæritur IV. *Quæ fœderum materia, forma, & ritus?*

Fœderum materia. ℞. I. *Materia* fœderum debent esse res honestæ, ac licitæ: siquidem facta improba in pacta deduci nequeunt. Communia fœderum objecta sunt Religio, matrimonia, commercia, auxilia, securitas, bella tam offensiva, quam defensiva, pax, induciæ, aliaque negotia, & commoda, Reipublicæ statum concernentia.

Forma. ℞. II. *Forma* Fœderum duplex est, *interna*, consistens in ipsa pactione & conventione, ejusque sanciendæ ritu. *Externa* consistens in conscriptione & consignatione tabularum.

Ritus varii. ℞. III. *Ritus* pro varietate Gentium & temporum varii sunt, idem tamen intentum, ut constaret rei gravitas. In historiis legimus, quod aliqui, proprii vel alieni sanguinis haustu, mutua fœdera firmarint, ut *Catilina*: sic *Scythæ* infuso in grandem calicem vino commiscebant paciscentium sanguinem; sagittasque ac secures tingebant: denique diris se devoventes poculum evacuabant. Alii mactatis victimis fœdera firmabant, ut *Romulus*, & *Tatius* apud *Maronem* (c); Additæ in fœdifragos execrationes: nota est Fecialis *Romani* formula: *Si per Populum fiat, quo minus dictis legibusque stetur, eum Jupiter ita feriat, ut ego hunc porcum*. Unde parœmia: *ferire fœdus, Jovem lapidem jurare;* siquidem Fecialis accepto lapide dicere solebat: *si fidem servasso, tum me Dii adjuvent; sin sciens fefellero, tum ego, salvis omnibus cæteris in sua Patria, suis legibus, suis Penatibus, sacris, sepulchris, solus exterminer, uti hic lapis*, quem simul e manu abjecit. Alii firmabant fœdera paludamento in manu colligato, ut *Romani* apud *Carthaginenses;* alii adhibito sale & pane, ut demonstrarent, tam necessariam esse fœderum observantiam, quam panis salisque usum, neque unquam corrumpendam fœderum fidem (d). Apud *Christianos* fœdera divisione sacræ Hostiæ fuisse aliquando firmata, sunt, qui scribant de *Paschale* II. & *Henrico* V. Imperatore: *Ludovico* item *Bavaro*, & *Friderico* pulchro *Austriaco*. Verius sumpto devote SS. Sacramento, subscriptione item & sigillorum appensione utriusque partis, & adjecto corporali, ut vocant, sacramento ad sancta Evangelia hodie sanciri fœdera, firmarique solent.

§. V.

(a) L. supra cit. c. 15. §. 5. n. 1. (b) L. c. n. 2.
(c) L. 8. v. 639. & seq. (d) *Virg. Æneid.* 12.

§. V. §. 5.

Obligatio fœderum.

Quæritur V. *Quænam obligatio, ac firmitas fœderum?*

℞. I. Obligatio, mortalium nullo, cui rationis lumen vel modicum scintillat, inficias eunte, est *gravissima*, in ordine *ad præstanda ea omnia, quæ in articulis fœderis sunt comprehensa*. Nam firmantur 1. *Fide humana*, qua nil in rerum natura sacratius, cum sit unicum societatis humanæ vinculum, cujus violationem tempus nullum, nulla prætensa necessitas excusat, recte monente *Silio* vate: *Fœderum obligatio Arctissima.*

Audite o Gentes! non rumpite fœdera pacis,
Et Regnis præferte fidem.

Unde etiam Gentiles *Romani* violatores fœderum olim acerrime ulti sunt. *Metium*, Dictatorem *Albanorum*, quadrigis discerptum, non satis multasse sibi visi sunt, nisi etiam *Albam* solo æquarent. *Vejentes* quoque a stirpe funditus deletos; *Carthaginem* intra quatuordecim dies incendio absumptam; *Campanos* miserandum in morem aut cæsos, aut durissima servitute oppressos; *Corinthum* ac *Numantiam* excisam, civesque omnes interemptos in fastis historicis legimus, tantus apud Gentiles violati quondam fœderis horror fuit. Firmatur 2. Jurisjurandi religione, qua fiunt *juris Divini*, ut adeo sacrilega fœderis violati perfidia secum plerumque trahat gravissimam Numinis vindictam. Teste *Thucydide*, etiam Gentilibus persuasum erat, *Deos esse fœderum arbitros*: inexpiabilis est religio fidem fallere; pœna fœdifragum sequitur, ut passim testantur historici annales. Certe *Saulis* posteritas, ratione *Gabaonitici* fœderis, vindictam sensit, uti constat ex sacris Paginis. Hinc etiam servanda fides publica, tam data, quam jurata, Hæreticis, Infidelibus, in fœdere per se licito, & quod nec Religioni, nec bonis moribus adversatur.

℞. II. Quam gravis est obligatio fœderum, tam levis, & sæpe nulla eorum est firmitas. Hinc Illustris Statista *Pelzhoferus* (a): Olim, inquit, inexpiabile erat, fœdus frangere: nunc vero fide jurata nihil fragilius, nulla fœderibus firmitudo, nulla sincera societas, nulla pactis constantia, & jurisjurandi vix ulla cura. Et quantumvis (quemadmodum disserit C. *Richelius* (b):) confœderationes Principum prospera aliquando sortiuntur principia, raro tamen optato exitu terminantur. Addit idem Author: ut vel hinc intelligamus, Principem fœderatorum promissis confisum, non esse absimilem mercatori, fortunas suas navigio lacero committenti: cum experientia millies testatum fecerit, Principibus tot esse prætextus rerumque commentitias causas restringendi fidem, solvendique fœdera, ac negandi promissa, ut securitatis nullus locus sit, usque dum lubeat. Ita ille. *Firmitas, vel infirmitas potius.*

℞. III. Tam deplorabilis instabilitatis causa fundamentalis est illud pseudo-politicorum principium: *Fœdera nonnisi utilitate privata esse metienda, & tam diu observanda, quam diu proficua*: Quasi vero, ut dudum animadvertit *Tullius*, utile esse possit, quod non honestum, & non potius utilitatis regula ex honestate, quam honestatis ex utilitate sit desumenda (c). Unde illi fœderum scopuli, *spes ampliores* per Adversariorum largitiones, promissa, affinitates, ac commoda lactatæ; * *diffidentiæ*, *metus*, Ad- *Causa fundamentalis, commodum privatum.*

(a) In arcanis status L. 5. c. 9. f. m. 250.
(c) In Minist.
(c) D. ab *Andlern* V. *Bündnus* n. 1. 2. & 16.
* Sic *Cyrus* Junior, a Fratris partibus, *Lacedæmonios* ad se attraxit. *Viros si mitterent, peditibus equos, equitibus currus, possidentibus agrum daturum se vicos; vicos qui haberent, facturum se Dominos civitatum; omnibus auri argentique vim tantam, quæ ex numerantium tædio ponderari deberet.*

Adverſariorum artibus ſeminati inter fœderatos ; * *omnium non par utilitas* ; ** *adverſa fortuna* &c. quorum omnium famoſa ſcylla & *intereſſe*, quod appellant *privatum*, de quo ſic exclamat memoratus Statiſta (a): *O maledicta utilitas, quanta tu conſilia diſtrabis? quantos interrumpis conatus? quot præcipitas negotia? quot negligis occaſiones nunquam redituras? non mihi amplius utilitas eris, ſed perditio rerum.* Addit (b): *Sic nempe vincit ſemper utilitas, raro honeſtas. Nihil igitur* (ut obſervat C. *Richelius*) *pronius ad ſeparandos Fœderatos, quam commodum oblatum, cum id ſolum Principum fœderibus ſubſternatur, & ſubtractum afferat finem.* Inde apud eundem Authorem illud cujuſdam Regis ſcitum politicum: *Reges non aliter inter ſe pacem ac fœdera facere, quam cum hac tacita conditione, ut quod rebus ſuis utile eſt, ſemper amplectantur; & quod periculoſum, caute devitent.* Inde & illud axioma *Franciſci, Urbinatum* Ducis, refert citatus Author: *Privatum hominem ob non ſervatum jusjurandum merito quidem culpari, Principibus autem, Regni ſervandi cauſa, licere contrahere, nec contracta implere; inire fœdera, & iis rurſus ex ſuo commodo renuntiare.* *** Inde idem alibi ſic concludit (c): *O raram per hæc tempora fidem!* ubi primum fortuna titubat, mox corruit fides fœderum. Nemo vult calamitoſorum eſſe ſocius, nemo egentium amicus, nemo cæſorum confœderatus. Quamprimum quæſtus imminuitur, aut commercia infringuntur, in partes ſeceditur, & confœderati deſeruntur citra omnem datæ fidei ſynteresin. Ubi de Regno agitur, aut Regnantium commodis, nihil minus penſitatur, quam fides, mox nive citius ſolvitur, penna levius in aera rapitur, & infringitur, ut levis canna. Quanta ejuſmodi abrogatæ, fidei, violatorum fœderum, circumventorumque Principum, quæ hoc ultimo ævo in *Europa* noſtra contigiſſe ſcimus, ſi liceret, referri poſſent. **** Verum ſicut ſuccumbit fides, ita veritas ſuccumbere debet. *Fides*, ait *Tacitus*, *integra nunquam manet, ubi magis magnitudo quæſtuum, quam fœderum ſanctitas ſpectatur.* Sed exolevit jam *attica fides*: oblitteratum *Rhadamanti jusjurandum*; *confractæ Jovis tabulæ: deſiit dictum ac factum.* Divites ſumus promiſſis tantum, factis autem inopes. Ita ille.

§. VI.

---

* Sic teſte *Pelzhofero* l. c. diſſoluta ſæpe validiſſima fœdera contra *Turcas*, quæ ſi in vigore manſiſſent, actum jam fuiſſet de Imperio *Ottomannico*.

** Inde æquilibrium *Europæ*; inde tot expeditiones contra *Turcas*, feliciter cæptæ, infeliciter terminatæ, maxime illa Regis *Hiſpani*, Reipublicæ *Venetæ* cum *Paulo* III. & *Pio* V. ut habet idem Author l. c. f. m. 253.

(a) In Arcan. ſtat. l. 5. c. 9. f. m. 252.

(b) f. 253.

*** *Hippolythus* a Lapide Rat. Stat. P. 1. ſect. 4. *Wenceslaum Meroſchuvam* dicere ſolitum, memorat: *Totus Mundus fuco utitur; cum vulpibus vulpinandum, pueri nucibus, viri juramentis fallendi ſunt. Nec infame eſt violaſſe juriſjurandi religionem: fecerunt hoc noſtri Principes; nos chariores habebunt, ſi non modo pro eis belligeremus, ſed etiam pejeremus. Dum crepundia vendunt Inſtitores, ſimulant, mentiuntur, pro aſſe pejerant: & nos id non faciemus pro regnis & arcibus? Faciemus & quidem lubenter.* *Lehmannus* in Chron. *Spir.* L. 5. cap. 60. refert, a *Leone* Pontifice objurgatum quondam *Octavianum Fregoſum*, quod contra fidem *Gallis* ſuppetias tuliſſet, atque *Octavianum*, reſpondiſſe in litteris: *Grave quidem mihi futurum, me hominibus, rationis ſtatus rudibus, purgare, quod promiſſis non ſteterim. Aſt quoniam mihi cum prudenti, ac præpotenti homine, Papa Romano res eſt, quemque non latet, Principi vitio, ac injuſtitiæ non dandum, ſi qua dilatandi Regni, aut evidentiſſimæ utilitatis gratia pactum non ſervet, nullus dubito, quin me facile excuſatum ſit habiturus.*

(c) L. 1. c. 1. f. m. 200.

**** *Coring.* per ſuum Reſpondentem Tom operum 4. f. m. 969. ex illaudata aſſuetudine calumniandi ſummos Antiſtites, in exemplum producit *Julium* II. dum ait: *Multi hodie ſunt, qui cum Julio II. Pont. ex ſua libidine, & propriis commodis, omnia contra æqualitatem dimetientes, omnia rata irrita habent, nec aliam ob cauſam ſe fœdera, niſi fallendi gratia iniiſſe, ultro jactant: certe utilitatis gratia fraudes & perfidiam admittunt, prudentiæ loco ponentes, pro moribus temporum alios decipere.* Sed quanta *Conringio* fides ſit, præſertim in Pontificum hiſtoria, nemo non videt: unde circumſtantiæ ſublati fœderis, cum *Ludovico* XII. *Galliarum* Rege, ex probatis Authoribus, petendæ ſunt.

§. VI.

De fine fœderum.

§. 6.

Fines fœderum: Universalis, commodum paciscentium.

Quæritur VI. *Quinam sunt fœderum fines & effectus?*

℞. I. Fines fœderum ex tabulis sunt desumendi. Generalis *est consecutio certæ præstationis, auxilii ac officii mutui, adeoque salus paciscentium publica, sui, suorumque defensio, securitas adversus hostes, Authoritas apud exteros, incrementum status per emolumenta commerciorum* &c. Inter fœderum fines particulares, vel si mavis, causas impulsivas, non raro numerare meretur æmulatio, ut patet in *Atheniensibus*, & *Spartanis* respectu *Græciæ*; in *Carthaginensibus*, & *Romanis* respectu *Africæ* & *Europæ*. Subin impellit *metus* crescentis potentiæ in præjudicium æquilibrii, ut patet in statibus *Europæ*. In expeditionibus sacris finis quoque fuit *Religio*, sed, ut notat memoratus supra *Pelzhoferus* (a): *Fœdera, quæ hodie ænea videmus in causa caducissimi Regni, infirma sunt in causa Christi: fatalitate morum nostrorum magis amamus collidi invicem, & cruore mutuo expleri, quam Turcarum & infidelium exuviis nostra exornare trophæa*. Ita ille.

Effectus, obligatio.

℞. II. *Effectus* fœderum *proximus* est obligatio standi pactis. *Remotus* ipsa pactorum præstatio, & quæ ex illa fluunt, intenta Reipublicæ commoda. Obligatio, *regulariter loquendo*, incipit a momento præstiti consensus mutui, non requisito instrumento ad complementum obligationis, nisi aliud expresse convenerit: credendum enim, juxta *Grotium* (b), scripturam adhiberi, ut momentum contractus, non ut substantiæ ejus partem: *fiunt siquidem Scripturæ, ut, quod actum est, per eas facilius probari possit, & sine his valet, quod actum est, si habeat probationem*, ut ait *Gajus* (c). Hodierno more, ubi per Legatos tractantur fœdera, obligatio vix incipere poterit, antequam articuli & scripti, & Principalibus exhibiti, ac consignati fuerint.

§. VII.

De interpretatione ac executione fœderum.

§. 7.

Fœderum interpretatio.

Quæritur VII. *Quid de fœderum interpretatione, ac executione?*

Modo stricta, modo lata.

℞. I. Juxta *Grotium* (d), in casu impotentiæ moralis, quando, v. g. fœderato quis promisit auxilium, quamdiu promittens ipsemet domi periclitatur, suisque copiis opus habet, excusatur a sua obligatione: quilibet enim, sibi proximus, non sub alia conditione sociis suppetias promisisse creditur, quam si ipsemet non magis indigeat, ne dum alienum incendium restinguere cupit, ipsemet suis in ædibus comburatur. Hoc tamen eo minime trahendum, ut excusetur, qui duplices copias vel sustentare facile possit, vel qui, ut socium auxilio fraudet, bello sese sua sponte involverit. 2. In aliis casibus fœdera *modo latam*, modo *strictam* exposcunt interpretationem. Sic *fœdus* belli *offensivum*, etsi odiosum, si tamen sit contra *Turcas*, vel alios alieni Imperii invasores, extendendum est non tantum ad recuperanda amissa, sed etiam ad enervandam illorum potentiam, usque dum satisfaciant pro illatis damnis, & securitatem præstent de non offendendo in futurum. Contra *defensivum fœdus*, etsi ex natura sua favorabile, si tamen initum sit conditionibus inæqualibus, aut sancitum cum *Turcis*, Bar-

(a) L. c. f. m. 215. (b) In C. 4. de Pignor.
(c) L. 2. c. 16. §. 30.
(d) L. 2. c. 16. §. 27. n. 1.

Barbaris &c. contra emolumentum Reipublicæ *Christianæ*; exitiosum evadit, ac restringendum est. 3. Cæterum si verba sint dubia, ad verosimilem fœderatorum mentem confugiendum est. 4. Interpretatio *extensiva* de persona ad personam, vel de causa ad causam, in fœdere non expressam, locum non habet, nisi fuerit expressa saltem *ratio Generalis*, *unica*, & *adæquata*, ex qua non ambigue constet, voluisse fœderatos, etiam in casu simili, conventionem suam procedere.

Fœderum executio. R. II. Fœderis executio, seu actualis auxilii præstatio, ubi de tempore nihil expressum, probabilius non stringit ante admonitionem, seu intimationem a parte fœderata factam: nam etsi socius socio bellum habenti sit obligatus, armis aut pecuniis subvenire; quia tamen, ubi de tempore subveniendi nil conventum, incertus manet, quonam tempore vel loco fidem suam liberare debeat, non injuste exspectat, usque dum ab altero socio de tempore vel loco, quorsum & quando desiderata auxilia sint mittenda, admoneatur.

§. 8.

§. VIII.

Fœderum contraria.

De contrariis fœderum.

Quæritur VIII. *Quænam sint contraria fœderibus?*

Renuntiatio mutua, non mutua. R. I. Contraria est *dissolutio*, quæ fit quam maxime *per renuntiationem mutuam*, ubi nulla difficultas: siquidem *nil tam naturale est, quam eo genere quodque dissolvere, quo colligatum est* (a). *Renuntiatio non mutua* plus habet difficultatis. Juxta *Textorem* (b) *fœdus personale* (siquidem nil aliud conventum sit) dissolvitur renuntiatione facta ab uno e sociis, saltem *in gravi causa*, qualis esset *cessatio finis*, seu *communis utilitatis*, puta, si emergentibus circumstantiis, socii longior confœderatio parum vel nihil conduceret, renuntianti vero non modicum damnum afferret. *Ratio* est, quia socio liberum est a fœdere recessum facere, ubi non constat, quod ad tempus determinatum aut in perpetuum, pars altera eum velit in fœdere persistere. 2. Contra *fœdus reale fortius est personali*, *nec unius voluntate solubile*. *Ratio est*, quia censetur perpetuum, seu durans omni tempore, casu, & circumstantia; si enim, prætextu novæ causæ vel circumstantiæ, liceret a fœdere recessum facere, vix unquam perpetuitas fœderis haberetur. 3. Unde, *stante fœdere bellico*, *unus socius*, *altero invito vel ignorante*, *particularem pacem inire nequit*, * neque *potest vires*, *aut viros hosti submittere*, quia hæc tendunt in fœderis destructionem, ut patet. 4. *Majori sociorum parte in dissolutionem fœderis consentiente*, *non ideo fœdus dissolvitur*. *Ratio* est, quia dum agitur de jure singulorum, cujus generis est dissolutio fœderis, major pars non præjudicat minori, sed valet potius regula, quod in re communi melior sit conditio prohibentis. 5. *Conditione fœderis non impleta licitum est fœderi renuntiare*: patet ex cæteris conventionibus. Idem censetur, si fœderatus impediatur frui commodo *gravis momenti*, cujus intuitu fœdus initum est: siquidem cessante causa cessat effectus. 6. Teste *Grotio* (c), *concessum non est*, *fœderi ex parte renuntiare*, seu dempto uno alterove articulo cætera servare, nisi specialiter ita conveniatur. *Ratio* est, quia contractus quilibet censetur individuus. 7. *Fœdus*, *unius renuntiatione illicite facta*, *solvitur in favorem alterius confœderati*, *non renuntiantis*, sic ut possit vel recedere, vel urgere fœdus & pœnam conven-

(a) L. 35. ff. de R. J. in 6. (b) Synopsi Jur. Gent. c. 25. a n. 5.

* Hinc, ut recte notat *Textor* l. c. n. 10. quamvis suppetant hujus rei exempla, nihil inde concluditur, quia *potius ad factum*, *quam ad jus referenda sunt*.

(c) L. 2. c. 15. §. 15. de J. B. & Pac.

ventionalem, si qua forte adjecta sit, exigere. Patet ex paritate cum aliis pactis; unde est trita parœmia: *Frangenti fidem fides frangatur eidem; cum damnum, quod quis sua culpa sentit, sibi debeat, non aliis imputare.* (a). 8. *Fœdus solvitur, casu, quo unus e sociis, necessitate quadam impeditus, illud observare non potest.* *Ratio* est; quia in confœderatione magis ad opus, & auxilium actuale, quam ad voluntatem respici solet. Potest etiam urgere fœdus, & impedimenti sublationem, non tamen exigere pœnam, in Transgressores adjectam, culpam excusante necessitate.

℞. II. Alterum contrarium est *lapsus temporis in fœdere præfixi*: hoc enim elapso per se exspirat, nec opus est aliqua renuntiatione. Idem sentiendum de tempore *tacite* elapso, nempe finito negotio, bello, cujus solius causa est initum. *Lapsus temporis.*

℞. III. Tertium contrarium est *mors Fœderatorum sive naturalis, sive civilis*. Unde 1. Cessat fœdus personale per mortem naturalem, sic tamen, ut omnes Socii moriantur: siquidem etiam unus superstes auxilium conferre, & ad finem, cujus gratia fœdus coaluit, cooperari valet. * Limitatur tamen in casu, quo mortuus esset Principalis, cujus nempe in fœdere præcipua opera & cura fuit (b). 2. In fœdere reali mors nihil aliud immutat; cum ea de causa ad Successores porrigatur. 3. Cessat fœdus per mortem fœderatorum civilem, si status publicus immutetur, v. g. subacto per hostem Regno: quia mutatur subjectum commune fœderis: ergo & ratio prioris status atque conditionis. Hoc tamen, *regulariter* loquendo, ** extendi nequit ad solam mutationem formæ Reipublicæ. *Ratio* est; quia status publicus, utut alteratus, manente eodem corpore, veteres obligationes re'net, cum contractus principaliter cum corpore politico, cujuscunque formæ sit, conclusus esse præsumatur. *Mors Fœderatorum.*

℞. IV. Quartum contrarium fœderis, est *fœderis non usus*: nam præsumitur cessare fœdus tacito fœderatorum assensu, casu quo fœderatus diu non præstitit præstanda, etsi potuisset, parte altera tacente. *Non usus.*

℞. V. Aliis contrariis violare fœdera, dolis nempe, donis, sexcentisque aliis machinis justorum fœderum solutionem procurare, sacrilegum est ac infame. Patet ex jure Naturæ, Gentium, Divino, & humano. *Malæ vero artes non solvunt.*

§. IX. §. 9.

De fœderum cautelis. *Cautela fœderum.*

Quæritur IX. Qualis sit modus cudendorum fœderum, seu quæ cautelæ adhiberi solitæ? *Modus seu cautela, in fœderibus adhiberi solita.*

R. Cum *Pelzhofero* (c), *Wollero*, & aliis (d), perpetua fœdera non facile esse ineunda, ob innumeros casus, qui emergere possunt. *In perpetuis,*

2. Fœderati potentia non debent esse *nimium impares*. *Non multo debiliores*, quia non multum proderunt; *non multo potentiores*, ne nos opprimant, vel recepti semel repelli nequeant. Immo ne pro impensis subsidiis vel subjugationem, vel certe integrarum Provinciarum compensationem *In inæqualibus.*

(a) Ex c. 86. de R. J. in 6.
* Unde *Hadriano* VI. Pont. mortuo, a *Venetis*, & aliis confœderatis *Carolus* V. conventionalem pœnam exegit ob non servata ejus fœderis capita.
(b) Arg. L. *adeo*, in princ. ff. pro Soc.
** Nam, si foret talis intentio contrahentium, ut nollent se sociare corpori, incommoda sibi regiminis forma utenti, pactio non operaretur ultra mentem paciscentium. Sic *Hernici* apud *Halicarnass.* l. 5. *Roman.* Orig. negabant, *fœdus usquam sibi ullum intercessisse cum Populo Romano, quod autem sibi cum Tarquinio fuerit, finitum esse, Imperio ei adempto, & mortuo in exilio.*
(c) L. c.
(d) In Q. 2. de Fœderib.

nem expoſcant, recte animadvertente *Tacito* (a), *nunquam ſatis fida potentia, ubi nimia*. * Verbo: debilioribus periculoſa eſſe potentiorum non raro fœdera, docet Hiſtoria, eo quod plerumque Dominos ſentiamus, quos fœderatos aſſumpſimus. ** Unde ne *inæquali*, ſeu *clientelari*, ut vocant, fœdere ſenſim ſervitus inducatur, præcavendum conditionibus, Majeſtatis & libertatis jura ſervantibus; curandum, ut brevi temporis ſpatio finiri, vel prorogari poſſint, ne munimenta militari potentiorum præſidio teneantur; *** & ſic denique ſtringantur potentiores, *ut ſi nocere velint, non poſſint*. Neque tamen, *Conringio* teſte (b), ejuſmodi fœdera inutilia ſunt, præcipue ratione commerciorum, immo etiam ratione belli auxiliaris, ſi potentior ideo auxilium ferat, ne impotentior ab alio potentiore opprimatur.

In p'enis 3. Fœdera *plena*, ut vocant, quibus integri ſtatus, Urbes, atque Provinciæ in unum veluti corpus coaleſcunt, periculoſa ſunt Principibus vicinis, immediatis fatalia, quia, ſic aucta in immenſum ſubditorum potentia, facilis tranſitus eſt ad ſtatum libertatis. **** *Ejuſmodi fœdus*, inquit memoratus Author, intendebat *Henricus* IV. *Borbonius cum omnibus Europæis Principibus, & Rebuspublicis (Exceptis Auſtriacis) paciſci, & ſub nomine Reipublicæ Chriſtianæ arbitrari in Europam univerſam, proſcripta gente Auſtriaca* &c. Ita ille.

Conſideranda multitudo, 4. Fœderati non ſint nimis multi: quia nihil facilius quam inter multos unum vel alterum, privati commodi ſtudio, deficere: præſertim in fœdere bellico Reſpublicas brevi langueſcere, & delaſſari videas, inquit *Wollerus*.

Fortuna, 5. Fœderati non ſint multum debiliores: hinc *Ariſtoteles* ſuadet (c) ſocios potentes, *quorum ſociorum ſocietas nobis auxilio ſit, non oneri*, vetat miſeros, afflictos, quia non multum proderunt; periclitantes, ne & ipſi cum illis periclitemur.

Ingenium. 6. Fœderati, juxta *Stagyritam* politicum, ***** non ſint nimis a moribus, genio, & commodis noſtris alieni, quia ubi morum & commodorum diverſitas, rarum eſt vinculum. Ne jungamur Populis infidis, Principibus de labili pactorum obſervatione famoſis.

Vicinia, 7. Fœderati, juxta Philoſophum (d), non ſint nimium diſſiti; quia in caſu neceſſitatis non ſperanda facile auxilia prompta, & opportuna. ******

Regimen, 8. Fœderati potius eligendi, qui ſimili vivunt Regiminis politici forma: nam ſicut ex conjunctione morum, ita ex identitate regiminis fiducia ac amicitia: unde *Polybius* edixit, quod *Regum & liberarum Civitatum res inter ſe, ſuapte natura, pugnare ſoleant*.

Religio, 9. Fœderati potius eligendi ejuſdem Religionis, præſertim in bello Religionis commoda ſpectante: *quomodo enim*, inquit laudatus jam ſæpius *Pelzhoferus, inter eos poſſunt eſſe jura pacis & ſocietatis confœderatæ, inter quos eſt bellum fidei?* Addit: *præſens tamen, & pragmatica Imperii ſanctio,*

& ipſa

(c) L. 2. Hiſt. 92. 3.

* Teſtatur compoſitio Pacis *Weſtphalicæ*.

** Teſtes *Judæi* reſpectu *Romanorum*; *Angli* reſpectu *Saxonum*. Sic novimus, per fœdera debiliorum *Romanam* creviſſe potentiam.

*** Id *Scoti*, cum in *Anglorum* patrocinium venirent, Anno 1559. ſagaciter obſervarunt.

(b) Tom. 4. de fœd. ſ. m. 971. n. 17.

**** De his inquit Illuſtr. *Pelzhof*. *Regius itaque ſit ille canon: ut Principes non facile permittant ſtatus diverſarum Provinciarum ſic coaleſcere. Quantum nunc faceſſit negotium omnibus Regnantibus Batavia? Quantum Helvetia? quantum olim fœderatæ Hanſeaticæ Urbes? palam eſt*.

(c) Ad *Nicomachum*.

***** In Rhet. ad *Alexandrum* c. 39. *Eos amicos comparare debemus, qui ſint nobis moribus non diſſimiles, & quibus eadem, quæ etiam nobis conducant, & quibus magnis in rebus communis nobiſcum fortuna eſt*.

(d) In Rhet. c. ult.

****** Belle *Itali*: L' acqua lontana non mai ſpegne il fuoco vicino.

& ipsa consuetudo ostendit, nulli impedimento esse diversitatem Religionis in confœderationibus, quæ propter causam politicam contrahuntur. Sed de hoc infra expressius. In exemplum adducit Fœderatos *Helvetiæ* Cantones; fœderatos sæculi prioris Status in tricennali bello, quibus tamen, ait, *Religionem* serviisse *in prætextum, finem* fuisse usurpationem *alieni*. Ita ille: verene an falso, sat alibi declaravimus. *

10. Attendendum insuper ad *causæ justitiam*: quia injusta fœdera, qualia sunt subditorum adversus Regnantem, Religionem, innocentiam &c. quæque apertam iniquitatem præseferunt, non possunt a Sociis exigere fidem, quæ nequit esse vinculum iniquitatis. Item ad *necessitatem*: hæc si non adsit, satius esse ducunt Politici, propriis viribus niti, quam confœderationibus implicari. Recte *Cominæus*, veteranus *Galliæ* Politicus: *Is, qui solus in potestate habet decem millia hominum, magis est metuendus, quam decem confœderati, qui singuli senis millibus præsunt: Nam quia nulla his singularis authoritas, in multis disceptabunt, & antequam aliquid constituant, præterlabentur optimæ occasiones.* Et denique ad *opportunitatem*: siquidem expeditius esse volunt Statistæ, sese in libertate, neutrius partes amplectendo, continere, quam suo & alieno periculo fœderari. Recte *Martianus* Cæsar, *pacem & quietem* Reipublicæ pro scopo præfixit, dicens: *dum in pace licet vivere, non expedit arma assumere.*

Causa justa, necessitas, & opportunitas.

INSTRUCTIO II.

De Causa & licentia fœderum.

Instructio 2. De causa & licentia fœderum.

§. I.

De causis fœderum:

§. 1: Causa fœderum, seu capaces fœderum ineundorum.

Quæritur I. Quænam causa fœderum? seu quinam fœderis ineundi potestatem habeant?

℟. I. Causa *fundamentalis* ac *impropria*, ut diximus, est *jus Naturæ*, quo ad ejusmodi fœdera, ut Societati humanæ quam maxime congrua, inclinat; causa *formalis*, & *propria* est jus Gentium, quod exigit has amicitiæ & societatis, a natura nobis congenitæ, conjunctiones, quarum usum omnes Gentium annales & approbant, & attestantur.

Fundamentalis ac impropria, Jus Naturæ; formalis jus Gentium.

℟. II. Causa *efficiens proxima*, & quidem *principalis* sunt ii, qui fœdus inire possunt, nempe Populi liberi, Principes, Nationum Regentes, quibus competit *summa potestas*. Unde jus fœderum pertinet vel ad Majestatem, vel ad libertatem, vel ad utramque; sic ut authoritas pangendi fœdera vel solis Principibus absolutis, nullumque Superiorem agnoscentibus, vel ita liberis hominibus, qui nullius Superioris lege tenentur, competat *Pelzhofero* Authore (a). *Ratio est* 1. Quia finis fœderum principalis est *utilitas publica*, inter Gentes diversas medio specialis amicitiæ nexu obtinenda: ergo iis solis fas est contrahere fœdera, qui ex jure Majestatis jurare utilitatem publicam tenentur. 2. Quia jus belli & fœderum pari passu procedunt: ergo sicut illud, ita & hoc inter Majestatis jura connumeratur. 3. Quia, ut recte animadvertit *Pelzhoferus*, ex omni historia vetere, nova, Divina, humana, sacra, atque profana, plane constat, fœderum jus vel ad Majestatem, vel ad libertatem, vel ad utramque semper pertinuisse: ergo &c. *Ant.* patet in *Jacobo* & *Labano*; *Isaaco* & *Abimelecho*; in liberis *Græcorum* urbibus contra *Xerxem*; in *Judæis* & *Romanis*, & sic de aliis.

Proxima ipsi fœderati.

* In Coll. Hist. Parte IV. & V.

(a) L. c. c. 4. n. 1. f. m. 46.

Statuum consensus dependet a legibus.

℞. III. *An etiam consilium, vel assensum Statuum requirere teneantur Regentes summi, dependet a Legibus, pactisque Regni*. Hunc E. G. respectu Imperii *Romano-Germanici*, requirendum esse defacto ab Ordinibus Imperii per Imperatorem, *qua talem*, *regulariter* loquendo, constat ex pace *Westphalica*, uti ex capitulatione *Carolina*. * Dictum *regulariter;* nam si sit in mora periculum, ex eadem capitulatione authores limitant *ad consensum Electorum collegialem*, immo in extrema necessitate etiam ad plenitudinem Cæsareæ potestatis. **

Ut patet ex Imperii juribus.

℞. IV. Imperii Statibus, ex antiquissimo libertatis jure, sæpius & præcipue in Instrumento Pacis firmatæ, *liberum est ad pacem publicam conservandam, & ad sui suorumque defensionem atque securitatem, & inter se, & cum exteris, suo modo, fœdera pangere*. Patet ex aurea Bulla, & Instrumento Pacis, ubi tamen *modus*, limitationibus debitis præscriptus, legitur, & 1. quidem, ut fiant *super Generali Pace Provinciarum: & pro sua cujusque conservatione, ac securitate*. 2. Ut fiant *absque præjudicio Imperatoris, Imperii, pacis publicæ, ac juramenti, quo quisque Imperatori & Imperio obstrictus est*. 3. Ut fiant *cum reservatione declarationis Cæsareæ*. *** Ejusmodi fœdus, *Myns̈ingero* teste, pepigit Episcopus *Herbipolensis*, *Bambergensis*, ac civitas *Norimbergensis* adversus Marchionem *Albertum*, quod in Camera Imperiali diu discussum, & tandem ut validum, licitumque pleno judicio est declaratum. Siquidem non solum legibus permittentibus ad sui suorumque defensionem, sed etiam hortatu *Caroli* V. id contraxere, qui mandarat Statibus circuli *Franconici*, ut fœdus inter se sancirent, in ordine ad repellendas violentias ac invasiones sibi irrogandas. Ex quibus

Colligitur 1. Cum Illustrissimo *Pelzhofero*, eorum fœdera, qui absoluti Principes non sunt, non esse *absoluta*, sed solummodo *respectiva*, utpote a Superiore pendentia, sive ex feudo, ligio, beneficio, sive ex pacto.

Colligitur 2. Cum eodem. Fœdera Imperii Statuum, *inter se vel cum Exteris contracta*, esse invalida, si officiant juribus Imperii, vel Imperatoris: quia fieri debent vi pacis *Westphalicæ*, *Dominis nominatim exceptis*, seu *salvo jure Imperatoris*, *atque Imperii*; immo, ut *Wollerus* notat, id, etsi non expressum, de jure subintelligi oportet, ratione observantiæ Cæsari debitæ; cum de jure beneficiario incumbat personam Domini in omni fœdere excipere juxta formulam fidelitatis relatam in tit. 6. & 7. Feud. 2. Sic expresse Cæsarem exceptum legimus in actis publicis fœderis *Sueco-Brandenburgicis* (a), item in recessu inter Regem *Daniæ*, & civitatem *Hamburgensem* (b).

Colli-

* Art. 8. §. *Gaudeant* Pacis *Westph.* capit. *Carol.* n. IV. *Sollen und wollen Wir Bündnus mit ihnen machen, es geschehe dann solches mit der Churfürsten, Fürsten, und Ständen Consens auf offenen Reichs Tag.*

** *Oder zum Wenigsten der sammentlichen Chur Fürsten Vorwissen, Rath, und Einwilligung. Wo wir aber des Reichs wegen angegriffen wurden, mogen wir uns aller dem Reich unnach theiliger Hilff gebrauchen.*

*** Aurea Bulla c. 15. *Illis confœderatoribus, & ligis dumtaxat exceptis, quas Principes & civitates, ac alii super generali pace Provinciarum atque terrarum inter se firmasse noscuntur. Illas enim nostra declarationi specialiter reservantes, in suo decernimus vigore manere, donec de his aliud duxerimus ordinandum*. Instr. Pacis art. 8. §. *Gaudeant* &c. *Cumprimis vero jus faciendi inter se, & cum Exteris, fœdera, pro sua cujusque conservatione ac securitate, singulis Statibus perpetuo liberum esse, ita tamen, ne ejusmodi fœdera sint contra Imperatorem & Imperium, pacemque ejus publicam, vel hanc imprimis transactionem, fiantque salvo per omnia juramento, quo quisque* Imperatori & *Imperio adstrictus est*. In quæ verba observat *Pelzhof.* c. 3. n. ult. f. m. 207. Quibus verbis plane ipsis Statibus Imperii, contra alterum Imperii Statum, fœdus inire interdictum videri posset: tali enim casu, quia aliæ simultates intar Status evenire possunt, etsi pactum illud nec contra Imperatorem, nec contra Imperium foret, quia tamen tenderet contra pacem publicam, & Instrumantum Pacis, quorum vigore non licet bellum gerere adversus Ordines imperii, similia fœdera hac lege subsistere non valerent. Ita ille; nos judicium non interponimus.

(a) *Coloniæ* ad *Spream* 1. Decemb. A. 1673. Art. 22.

(b) Anno 1679. 1. *Nov.* Art. 1.

Colligitur 3. Cum *Godefredo Knichenio* (a), olim ab Imperii Statibus, dum adhuc sacris avitis addicti erant, exceptum quoque fuisse summum Pontificem, tanquam communem *Christianorum* omnium Parentem, ut patet exemplis Dominus *Saxonicæ*, *Brandenburgicæ*, *Hassiacæ*, *Wurtembergicæ*, & *Helvetiorum*, quæ videre est apud citatum Authorem.

Aliud est de Statibus Imperii mediatis.

R. V. Statibus mediatis, urbibus municipalibus, aliisque subditis, *qua talibus*, seu Majestate destitutis, *per se loquendo*, non competit pangere fœdera *proprie talia*. Fluit ex dictis. Asseritur; *Subditis qua talibus*, puta, *propria Authoritate*: nam *aliena* utique contrahunt, prout Legati Regum sufficienti mandato instructi sunt. Asseritur *fœdera proprie talia*: nam si nonnunquam cives unius Reipublicæ cum civibus Exteris peculiarem amicitiam aut societatem contrahunt, v. g. propter commercia &c. non *fœderis*, sed *privatæ pactionis* nomine veniunt, *Besoldo* Authore (b). Asseritur, *per se loquendo*: nam *speciali* concessione, privilegio, aut præscriptione, salva Superioris persona, sicuti jus pacis & belli, ita & fœderis acquiri potest. Illustrissimus *Pelzhoferus* (c) hic quoque excipit privatorum fœdera *necessaria*, seu contracta *in casu necessitatis* in ordine ad vim injustam, auxiliis mutuis repellendam, quando nempe est in mora periculum, nec alio recurrendi suppetit facultas. Addit, hæc *jure Naturæ ac Gentium* esse licita, maxime si accedat consensus Superioris, vel saltem in ejus perniciem non tendant, sed non tam *fœdera*, quam *auxilia mutua* appellanda esse. Non refragamur, si ejusmodi circumstantiæ concurrant; siquidem defensio licita, ubi offensio illicita, & *jure Naturæ* vis vi repelli potest: immo *jure Gentium* non propriam modo, sed etiam alienam injuriam licitum est propulsare; cum *depellenda injuria lex virtutis sit* (d). Sed quia in prætextus ejusmodi faciles, pronique sunt privatorum animi, juris via tenenda est *Wollero* teste: *in casu illatæ vis aut necessitatis competit gravatis ad Imperatorem provocandi remedium*. Unde

Regulariter loquendo, requiritur Superiorum consensus, atque Authoritas ad legitima inferiorum fœdera.

R. VI. Cum *Carolo* IV. Imperatore (e), *regulariter* loquendo, inferiorum confœderationes, sine supremi Principis authoritate, conspirationes, & seditiones potius dicendæ sunt. Immo de jure præsumuntur omnes injustæ confœderationes, si adversus Dominum, sive *directe*, sive *indirecte*, suscipiantur. Suffragatur experientia, quæ docet, ejusmodi associationes, sæpe sine legitima causa, plerumque *prætextu magis*, quam *ex lege veræ necessitatis*, suscipi, ac iniri. Neque enim, ut observat *Schonavius* sæpe laudatus (f), ipsi facile refractarii subditi *aperte* colluctantur adversus suos Imperantes, sed *communiter* alios *colores* quærunt, & *prætextus* obvertunt, quibus cooperiant *spiritum malignum*. Audiamus (inquit) *Gallos* apud *Thuanum* (g): *Nunquam se de conjuratione in Regem, aut suos cogitasse, & malle se millies mori, quam ut quidquam tale in animum inducerent. Eo se consilio Meldas venisse, ut, quam demisse possent, Regem supplices orarent, revocaret sententiam, instigantibus inimicis in ipsos, & omnes, qui de Religione emendanda protestantur, latam, contra quos solos, inimicos nimirum suos, arma sumpserint*. Eadem, subjungit Author, protestatio fuit sub *Philippo II. Belgis*; eadem sub *Leopoldo I. Hungaris*; eadem sub *Ferdinando II. Bohemis*; qui tamen omnes, omnium Scriptorum calculo, factiosi fuere, ac pacis publicæ turbatores. Ex quibus

(a) Operis Polit. vol. 1. l. 2. P. 2. sect. 2. c. 10. Thesi 3.
(b) De Fœderum jure §. 1. n. 10.
(c) L. c. c. 4. n. 2.
(d) Canon non inferenda 23. 43.
(e) A. B. C. 15. ubi hujuscemodi *confœderationes* initas, *prætextu parentelæ*, vel *alterius cujuscunque coloris*, *absque Authoritate Dominorum*, *iisque nominatim non exceptis*, vocat, *detestandas*, *& sacris legibus reprobatas*, *conspirationes*, *conventicula*, *& conjurationes*, easque ex *certa scientia*, *tanquam corruptelam*, *irritat*, *damnat*, *reprobat*, *& ultra pœnas legales infamia notat*.
(f) In arcanis status l. 9. c. 7. n. 4. f. m. 37. (g) L. 42.

Colligitur 1. Apud *Conringium* (a), excusari *Hanseaticum* fœdus, *quia tacito Majestatis consensu initum*. Forsan non ita stringit *Cocceji* ratio (b), qua id licitum fuisse pronuntiat, eo quod *defensio, adeoque & pacta, meræ defensionis causa inita, sint juris naturalis, & cuique permissa*. Melius *Pelzhoferus* (c) legitimum hoc fœdus fuisse affirmat; quia tanta duratione *vim legis, & specialis concessionis obtinuit ab Imperio, præcipue cum multi Reges & Principes Germani, Hanseaticis juncti, fidem legitimi fœderis faciant*.

Colligitur 2. Eundem *Coccejum* (d) Protestantico genio nimium indulgere; cum ex *Goldasto*, *Lymnæo*, *Rumelino*, *Carpzovio*, *Strauchio*, & aliis, quos quidem allegat, rotunde pronuntiat *Fœdus Schmalcaldicum de Anno* 1530. *& Unionem Evangelicorum de Anno 1610. quæ, vi expressi tenoris tabularum, tantum conscientiæ tutandæ, & vis injustæ avertendæ causa inita, Imperatore & Imperio expresse excepto*, * *atque adeo naturali, omnique prorsus jure indubie licita fuisse*. Nam præterquam quod a vero abludat *quo ad vim injustam, conscientiam tutandam, Imperatorem & Imperium exceptum*, ut alibi sat declaravimus **, alii longe aliter sentiunt. Opponamus huic Authori Authorem unicum, eumque Perillustrem Politicum L. B. de *Schonau*, seu memoratum jam sæpius *Pelzhoferum*, qui ita disserit (e): Unio Protestantium omnium suffragio fuit reprobata, quia Imperatorem non excepit. Quocirca Elector *Saxoniæ* tantopere ab illa semper abhorruit, & ne alii subscriberent, plurimis litteris est dehortatus. Idem judicium est de Triumviratu *Friderici Palatini*, Marchionis *Anspacensis*, & *Christiani Anhaltini*, qui susque deque *Europam*, contracto etiam cum *Turcis* fœdere, commovebant, ut Imperatoriam Majestatem vel plane convellerent, vel illi partem derogarent. Indecorum erat fœdus Principum *Silesiæ* cum refractariis *Bohemis*; horum autem plane nefandum cum *Friderico* prætenso Rege contra *Ferdinandum* II. Addit: Ipsum fœdus sacrum *Gallorum* contra *Hugonotas*, sub *Guisiis* Principibus cœptum, atque promotum, quia invito Rege, sinistræ interpretationi propius fuit apud *Sixtum* V. Pontificem, aliosque viros Reipublicæ peritos, adeo exosa Regibus, infesta paci publicæ, perniciosa Patriæ, suspecta prudentibus sunt illorum fœdera, quibus a Principe non accedit suffragium, vel Authoritas. Nempe *privatorum fœdera pro Principibus verbotenus, re contra Principes sunt*. Denique concludit: Et profecto priore ævo illa fœdera privatorum Imperii Ordinum cum Regibus exteris, quid aliud fuere, quam machinamenta adversus Cæsarem, & Domum *Austriacam*, aut usurpandi quævis libido, & affectati Imperii reatus? anne licere queat, ex quocunque prætextu Religionis, libertatis, reformandæ justitiæ, externorum armata auxilia (rectius *flagella*) in viscera Patriæ inducere, adversus jura Regnorum, fidemque juratam insultare suo legitimo Principi? Nulla id lex vetus vel nova, nulla ratio, nullum sapientum consilium unquam admisit, aut ratihabuit: *Non ea fœdera sunt, sed iniquitatis vincula*. Ita hic Author.

Colligitur 3. Quam inaniter scribant nonnulli Protestantici Authores, quos inter etiam *Fridericus Hortlederus* (f), *Carpzovius* (g) & alii, fœdus *Schmalcaldicum*, etsi contra Cæsarem fuerit cusum, nihilosecius fuisse *probum*, hoc est,

---

(a) Tom. 4. f. m. 608. & 609.
(b) In J. P. prudentia c. 26. n. 21. f. m. 448.
(c) L. 5. c. ult. f. m. 328.
(d) L. c.
* Recte monet *Pelzhof.* L. 5. cit. c. 8. n. 4. f. m. 203. *Neque proficit semper, etiamsi Princeps in ejusmodi unionibus excipiatur, quia in motibus turbulentis plebis furor non discernit exceptiones*.
** In Coll. Historicis P. IV. Q. 15.
(e) L. c. c. 4. n. 7. f. m. 218.
(f) Apud *Arumæum* Vol. 1. Disc. 26. n. 18. & seq. f. m. 249.
(g) Apud eundem Vol. 4. Disc. 43. de Capitul. Cæs. c. 6. n. 17. f. m. 352. ubi eadem iisdem terminis leguntur, ut vel hic illius, vel ille hujus campsor esse intelligatur.

cta, *licitum*, *honestum*, *justum*, *pium*, *Christianum*, ac, ut *Schmalcaldici* responderant *Heldo*, *iis conditionibus initum*, *ut si opus*, *non Cæsari tantum sed etiam omnibus indifferenter exhiberi posset absque pudore*. * Assertum.

Firmat 1. Authoritate Jurisconsultorum *Witemburgensium*, & Theologorum *Lutheri*, *Philippi*, *Ambsdorfii* &c. Sed

R. Theologorum Authoritas minus movet, cum initio hoc fœdus, *ut illicitum*, ** subin reformati ab Jurisconsultis *Witembergicis*, ut *licitum* proclamarint: *variantium autem Doctorum Authoritas nulla esse debet*, ut loquitur *Albericus Gentilis* apud hunc ipsum Authorem. Movet tamen utraque Authoritas simul juncta, utpote tanta, quæ *licitam*, *honestam*, *justam* &c. edixit totius Ecclesiastici Ordinis extirpationem, avitæ fidei depravationem, hoc est, si ita loqui fas sit, Evangelii veteris reformationem.

Firmat 2. Quod initum fuerit *pacis publicæ conservandæ gratia*, uti simili authoritate evincit ***, & præcipue ex visceribus causæ, quæ fuit *Lutheri*, & *Luthericolarum* proscriptio: orta simultas *Spiræ* in Comitiis A. 1526. Decretum A. 1529. *Contra quod potestati impollutæ religionis ordines*, *Protestantium nomen celebre*, ut ait, *acceperunt*. Decretum A. 1530. *Augustæ severum*, *antea in Imperio inauditum*, & ut ait *sanguine scriptum* in ordine ad servanda ea, quæ de religione ibi statuta sunt. ****

R. Hæc ratio, pro sua gravitate, stringit quam maxime: siquidem talia fœdera, *hac ipsa pacis publicæ conservandæ inscripta epigraphe*, jam pridem ut *pia*, *justa*, & *licita* defenderunt *Arriani*, *Hussitæ*, *Anabaptistæ*, omnisque ætatis Novatores: talia Turbatores Reipublicæ, nullo non tempore, contra Magistratus legitimos propugnarunt, & propugnare, *ut licita*, poterunt, præfixa pacis publicæ hedera, etsi in turbulentos ausus denique erumpant, prout fœdus *Schmalcaldicum* in cruentum contra Cæsarem bellum, *sed non nisi pacis publicæ causa*, finaliter erupit. Tantæ molis erat gloriosum *Protestantici nominis* titulum sibi proprium facere, ac vindicare.

Firmat 3. Quod initum fuerit *tuendarum constitutionum Imperialium gratia*.

R. Qualium? An decreti *Wormatiensis* Anno 1521. An *Spirensis* Anno 1529. An *Augustani* illius (uti lamentantur) *severi*, *inauditi*, *sanguine scripti* Anno 1530. Enim vero hæc *valide impugnanda* asserit animosus Author. Immo addit fœdus *Schmalcaldicum* per pacificationem *Norimbergensem* Anno 1532. *Francofurtensem* Anno 1539. Recessum Imperii *Ratisbonensem* Anno 1541. *Spirensem* Anno 1544. *convaluisse*. Sed quomodo convaluit? An ullibi firmatum hoc fœdus, *faciens statum in Imperii Statu?* Pacem, atque concordiam, Catholicos inter & Protestantes, etiam suspensione actionum, Catholicis competentium, ad usque Concilium indulta, per citatas constitutiones firmatam legimus; armata fœdera in præjudicium sancitæ ibidem concordiæ indulta non legimus, ut mirari quis posset Authoris hujus calamum sat præfidentem, quo fœdus *Schmalcaldicum* ex hisce Imperii constitutionibus propugnare non dubitat, queis ipsum fœdus e diametro repugnasse, nemini non potest non esse clarum, atque perspicuum.

* Cur ergo Cæsari *Carolo*, capita fœderis postulanti, ea communicare renuerunt, & quidem *immerito*, uti judicat ipse *Conringius* cum suo Notatore *Gœbelio?* Tom. 2. *operum* f. m. 209.

** *Carpsovius* ait: Fœdus hoc *sanctissimum* ab illis dissuasum, *ne aulicorum quorumdam animos*, *jam tum ad bellum satis per se pronos*, *magis intendere velle viderentur*: ne Pontificiis vituperandi Neoevangelium, *ut rumoris plenum*, ansam darent &c.

*** Consiliariis tamen *Witembergicis*, *Cytræis*, *Sleidanis* male jungit *Surium* & *Natalem* Comitem; pejus dicit, hanc esse *unanimem* excepto *Questa*, pessime sibi mox quarta linea contradicit.

**** §. 66. *Und damit an dem allen in Handhabung oder Vollziehung kein Mangel erscheine, so haben wir unseren, und des Heil. Reichs Chur-Fürsten, Fürsten, und Ständen, und herwiderum Chur-Fürsten, Fürsten, und Stände, uns in Sachen unseren alten Christlichen Glauben, und Religion betreffend, versprochen, und zugesaget, unsere Königreich, land, und leuth, auch leib und Gut; aneinander treulich zu setzen.*

Firmat 4. Quod fœdus hoc initum non sit contra Cæsarem, *qua talem* sed qua Pontificis *Vexilliferum*: unde disceptatio, inter *Saxonem* & Landgravium, orta sit: *Cæsarisne, an alio nomine sit affandus Cæsar in litteris belli Germanici denuntiatoriis* (a)? Sed

℞. Si sic philosophari volupe, quæ tandem Authoritas a Subditorum motibus erit salva? Quid dicerent hi Protestantici Sophistæ, si quis, æque in Imperii leges injurius, diceret: Cæsarem solummodo, *qua Cæsarem*, obligari *Vestphalicis* placitis, non qua Pontificis Clientem, Fideique Catholicæ Advocatum?

Firmat 5. Quod fœdus illud fuerit solummodo defensivum, jure naturæ licitum. Sed

R. Fuisse defensivum *secundum dici*, non *secundum esse*, illico patuit ex eventu, bellique denuntiatoriis litteris, Cæsari *qua tali* transmissis, ipsaque confessione Fœderatorum, de qua *Conzenius* noster ita disserit (b): Verum nec me opus est, bellorum (& a priori fœderum) culpam in adversarios conferre, nec decet Novatores ipsos negare, cum confessi rei causa agenda non sit. *Ulricus Wirtenbergicus* Cæsaris misericordiam implorat, atque petit, *ut propter Christum sibi condonet*; neque in innocentia sua præsidium ponit, sed *quod Cæsaris habeat exploratam clementiam, qua soleat in supplices uti, nimirum ejus rei non unum extare documentum, & quidem ante paucos annos, editum in quosdam ex ordine Principum, qui forte non paulo majorem, quam ipse causam offensionis ei præbuerit*. Legati ejus, *Sleidano* teste (c), retulere, illum profiteri culpam palam, & dolere vehementer ob admissum facinus. Venit & *Halam Fridericus Palatinus, veniam petitum*. Paulo post veniunt ad Cæsarem Legati *Ulmenses*, &, *cum supplices facti culpam agnoscerent, ac deprecarentur, reconciliati fuerunt*. At *Memingenses*, *Bibracenses*, *Raversburgii Campodunenses*, *Isnenses* Legati, *partim suo errore, partim aliorum culpa factum ajunt, quod in Cæsarem deliquerint*. Quin & *Argentinenses*, & alii veniam petunt, quos Legati Cæsaris accusant *Ulmæ* A. 1547. *Non ipsos modo rebellasse, verum alios etiam, ut idem facerent, impulisse, & violatis legibus, atque jure omnia conturbasse per Germaniam*. Ita *Conzenius* ex ipsomet *Sleidano*, actisque illius ævi publicis.

§. II.

§. II.

De qualitate fœderatorum.

Qualitas fœderum.

Quæritur II. *Quibuscum inire fœdera conducat? quibuscum liceat?*

Fœdera ineunda. Cum cautelis debitis, Illicita cum Tyrannis, qua talibus.

℞. I. Quibuscum conducat, colligitur satis superque ex quæsito LX. ubi egimus de modo cudendorum fœderum, & cautelis adhiberi solitis.

℞. II. *Cum Tyrannis, qua talibus*, hoc est, tacito vel expresso consensu Populi, potestatem summam legitime non adeptis, *illicitum est contrahere fœdera*. Patet: quia jure naturæ & Gentium prohibemur, injustitiæ cooperari, vel injustum Regni usurpatorem adjuvando, ut possessionem retineat; vel justum Regem impediendo, quo minus possessionem, injuste ereptam, recuperet.

Cum gerentibus bellum patenter injustum.

R. III. *Illicitum est contrahere fœdera qualiacunque cum quibuscunque, in ordine ad bellum, patenter injustum*. Patet Doctorum consensu unanimi: quia malum cognitum, quale gravissimum est utique bellum injustum, nec perpetrare, nec ad illud cooperari, cuicunque potest esse permissum (d).

R. IV.

(a) *Sleidanus* Comment. c. 17.
(b) De Pace *Germaniæ* l. 2. de Pace vera c. 34. f. m. 823. (c) Ad A. 1546. & 47.
(d) Videatur Tit. de Treuga & Pace.

Illicita cum præjudicio veræ Religionis.

R. IV. *Illicitum est Catholico Principi contrahere fœdera qualiacunque* cum infidelibus, vel quibuscunque *aliis fidei Catholicæ hostibus in directum & grave præjudicium nostræ Religionis*, v. g. pecuniis, armis, militibus, annona, aut alio modo Infidelibus, vel Acatholicis, vi fœderis, succurrendo, promittendo, aut præbendo auxilium ad bellum, quod pro dilatanda sua, & infirmanda, restringenda, vel extirpanda nostra vera Religione gerunt, aut agere intendunt contra Principes Catholicos, præsertim in offensivo, vel defensivo bello Religionis. *Fluit ex priore responso*: quia tale fœdus foret patenter injustum, utpote infidelitatis, aut erroris defensivum, offensivum veræ Religionis. *

Qualiacunque contra quoscunque.

R. V. *Illicitum est Catholico Principi inire fœdera, etiam defensiva, sive præbendo, sive petendo auxilia ab Infidelibus, vel aliis Ecclesiæ Catholicæ inimicis, contra alios, maxime Catholicos, in ordine ad bellum cæteroquin justum, cum certo tamen & gravi, etsi indirecto, Religionis Catholicæ præjudicio connexum*, v. g. In bello pro recuperandis, vel conservandis bonis temporalibus, jure sibi vel fœderato debitis, attamen cum conditionibus explicitis, quæ Religioni Catholicæ sunt graviter præjudiciosæ; immo etsi non sint expressæ, si modo ex tali fœdere, seu bello prævideant *grave damnum* rei Catholicæ, *præjudicium*, seu *scandalum*, *certo* secuturum. Responsi veritas certa est communi Catholicorum calculo. *Ratio est*, quia bellum, & consequenter fœdus, quantumvis alias justum & licitum, hac tamen ratione fit injustum atque illicitum, cum Religionis Catholicæ commune bonum, utpote spirituale, & a quo dependet animarum salus, semper præferendum sit bonis & commodis temporalibus, prout fatentur omnes, ** *per vulgaria utriusque Juris*, *** & infra fusius declarabitur.

An regulariter illicita sint fœdera fidelium cum infidelibus, aliisque Religionis Catholicæ hostibus, contra Fideles, nobis esto problema.

R. VI. *An quæcunque fœdera Fidelium cum Infidelibus, seu Religionis Catholicæ hostibus, contra Fideles, seu Catholicos, saltem regulariter & ordinarie loquendo, probabilius sint illicita, non est ita expeditum penes Authores. 2. Nos cuivis, hac ex parte, sua sensa relinquimus, contenti Authorum rationes in medium attulisse.*

Pars 1. satis constat ex eo, quod multi RR. Politici ejusmodi fœdera, *regulariter licita*, propugnent: hos inter est *Hugo Grotius*, *Oldradus*, *Socinus*, *Albericus*, *Conringius*, & alii, præsertim ex Acatholicis. **** Contra non desunt multi Scriptores, maxime ex Orthodoxis, qui *regulariter* (exceptis nempe quibusdam casibus non ordinariis) saltem *probabilius*, ut illicita oppugnant. Inde fatetur ipse P. *Reiffenstuel* (a), *non deesse, qui negativam acerrime defendant, docendo, absolute & semper illicitum esse cum Infidelibus, ac Acatholicis inire fœdera, illosque juvare, & auxilia eorum invocare saltem contra Catholicos Principes; quia putant, nunquam fieri posse, quod fœdus cum Infidelibus ineatur, vel auxilium eis præstetur, vel petatur ab iisdem, quin vel scandalum, vel præjudicium Ecclesiæ & Religionis directe aut indirecte sequatur*. Ita ille.

N 4 Autho-

* Hinc in Bulla Cœnæ §. 1. excommunicantur *ipso facto* omnes Fautores, & Defensores novorum dogmatum. §. 7 similiter fulminantur omnes, *qui ad Saracenos, Turcas, & alios Christianorum hostes, inimicos, vel hæreticos deferunt, seu transmittunt equos, arma, ferrum, instrumenta bellica &c. nec non illos, qui, per se vel alios, de rebus statum Reipublicæ Christianæ concernentibus, in Christianorum perniciem, & damnum ipsos Turcas, nec non hæreticos in damnum Catholicæ Religionis certiores faciunt, illisque ad id auxilium, consilium, vel favorem quomodolibet præstant &c.*

** *Castro Palao* de Charit. tr. 6. Disp. 5. punct. 3. num. 18. & punct. 6. n. 10. *Suarez* Disp. 3. de Charit. sect 4. n. 14. *Sporer* tr. 5. in Decal. c. 2. sect. 2. n. 108. dicens, id esse omnino certum, *Molina*, *Bonacina*, *Victor*, *Marchantius*, *Coninck*, & alii, quos citat, & sequitur *P. Anaclet. Reiffenstuel* in Jure Canon. L. 5. Decret. Tit. 7. de Hæret. n. 160. f. m. 259.

*** Bulla Cœnæ supra cit. can. *quod olim.* 12. & c. *ad liberandum* 17. de *Judæis*, & *Saracenis*. Clement. 1. §. *porro*. De jurejur. & l. 2. c. *quæ res exspectari non deb.* cum concordantiis.

**** Grot. l. c. *Oldrad.* consil. 71. *Socin.* Consil. 20. *Albericus* in l. 1. c. *unde vi.* l. 3. ff. de vi. *Conring.* Tom. 4. f. m. 970. *Puffendorfius Kemmerichii* enucleatus c. 17. n. 8. f. m. 295.

(a) In Jure Canon. l. 5. tit. 7. §. 4. n. 185. f. m. 262.

Authores posterioris sententiæ hæc fœdera illicita colligunt 1. ex Authoritate S. Scripturæ Testamenti veteris.

Authores posterioris sententiæ, hæc fœdera esse illicita *Probant* 1. *Authoritate S. Scripturæ*, ubi passim habetur, quod DEUS similia fœdera graviter prohibuerit, atque puniverit. Sic enim legimus 1. (a) *Non inibis cum eis* (Infidelibus *Chananæis Heveis* &c.) *fœdus* &c. 2. *Cave, ne unquam cum habitatoribus terræ illius* (puta *Chanaan*) *jungas amicitias, quæ tibi sint in ruinam* (b). Mox declaratio additur: *Ne ineas pactum cum hominibus illarum Regionum*. 3. *Percuties eas usque ad internecionem: non inibis cum eis fœdus, nec misereberis earum* (c). 4. *Asæ*, Regi *Judæ*, contra *Baasam*, Regem *Israel*, in auxilium evocanti *Benadad*, Regem *Syriæ* infidelem, per *Naaman* Prophetam dixit DEUS (d): *Quia habuisti fiduciam in Rege Syriæ, & non in Domino DEO tuo, idcirco evasit Syriæ Regis exercitus de manu tua*. 5. Similiter *Josaphato* Regi, cum impio *Achabo* fœdus ineunti, dixit DEUS (e): *Impio præbes auxilium, & his, qui oderunt Dominum, amicitia jungeris, & idcirco iram Domini merebaris*. 6. Idem repetitur (f), cum fœdus iniisset cum *Ochozia*, Rege *Israel*: *quod habuisti fœdus cum Ochozia, percussit Dominus opera tua, contritæque sunt naves, nec potuerunt ire in Tharsis*. 7. Sic *Amasiam*, Regem *Judæ*, contra *Idumæos* pugnaturum, sumptis centum millium robustorum suppetiis ex *Israelitis* Apostatis, jubente DEO est dehortatus Propheta (g): *O Rex ne ingrediatur tecum exercitus Israel, nec enim est Dominus cum Israel, & cunctis filiis Ephraim*. Et ut confunderet Politicorum principia, addidit: *quod si putas in robore exercitus bella consistere, superari te faciet DEUS ab hostibus, DEI quippe est & adjuvare, & in fugam convertere*. &c. Paruit *Amasias* sancto consilio, abjectisque Infidelium auxiliis, spretaque jactura centum talentorum, quæ jam expenderat, cum solo fideli Populo victor contra *Idumæos* evasit. 8. Similes reprehensiones leguntur apud *Isaiam* (h), *Oseam* (i) & alibi, quibus DEUS ejusmodi fœdera reprobavit, *Judæosque* ac *Israelitas*, ad *Ægyptios* pro suppetiis confugientes, severissime castigavit.

In Testamento novo celebrem adstruunt duplicem locum apud D. *Paulum*, ubi commercium cum Infidelibus sic interdicit (k): *Nolite jugum ducere cum Infidelibus* (per fœdera vos consociando, consilia, auxilia, præcipue contra fideles, & in eorum perniciem communicando) *quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate? Aut quæ societas luci ad tenebras? quæ autem conventio Christi cum Belial? aut quæ pars fideli cum infideli?* Item (l): *Audet aliquis vestrum habens negotium adversus alterum, judicari apud iniquos, & non sanctos?* quales utique, in causis belli, esse nequeunt veræ fidei hostes, *sic non est inter vos sapiens quisquam, qui possit judicare inter fratrem suum? sed frater cum fratre judicio contendit, & hoc apud Infideles* (m)?

Sed replicant Authores sententiæ oppositæ 1. Ejusmodi generales textus esse potius monita, & prudentiæ *Christianæ* consilia, quam præcepta. Sed *reponunt* Authores posterioris sententiæ in sensu suæ conclusionis, ubi, *regulariter loquendo*, concurrit fidelium scandalum, vel Ecclesiæ præjudicium, utique contineri præcepta in illis textibus, neque sola consilia.

Replicant priores 2. Verba illa: *Nolite jugum ducere*, teste *Cornelio a Lapide* (n), tantum velle, *ut ne in iis, quæ pertinent ad Religionem*, nempe conjugiis, templis, vel conviviis, aliisque commerciis, ut per se impiis, injustis, vel saltem periculosis ac scandalosis, Fideles participent: præcipue *Corinthii*, quibus grave acciderat, in tanta *Christianorum* paucitate, conjugiis, & commerciis Infidelium abstinere; e quibus non recte ducitur applicatio ad fœdera armorum, assumpta ad justam Fidelium vindictam, aliasque causas justas &c. Sed

Repo-

(a) Exodi 23. in fine. (b) Ibid.
(c) Deuteron. 7. v. 2. idem repetitur Judic. 2. v. 2. (d) 2. Paralip. c. 16. v. 7.
(e) Ibid. c. 19. v. 20. (f) Ibid. c. 20. v. 37.
(g) Ibid. c. 25. v. 7. (h) c. 30. v. 2. (i) c. 12. v. 1.
(k) 2. *ad Corinth.* 6. v. 14. & 15. (l) Ibid. v. 1.
(m) v. 5. (n) In hunc locum.

Reponunt posteriores, quod idem *Cornelius* expresse dicat in hæc verba : *Nolite jugum ducere* &c. hoc est, *participationem, & commercium habere*. In illa, *quæ pars Fideli* &c. quasi diceret: *nulla communicatio, nulla participatio vobis sit* &c. ergo a fortiori nulla participatio fœderis, ubi, *regulariter loquendo*, longe majora pericula, præjudicia &c.

Authoritate item summorum Pontificum, Patrum, atque Doctorum.

Iidem Authores probant *assertum II. Authoritate summorum Pontificum, Patrum, atque Doctorum. Joannes* VIII. fœdus quorumdam *Italiæ* Principum, temporalis commodi ergo initum cum *Saracenis*, gravissime est detestatus, *tanquam impium scelus, & societatem initam ad perditionem animarum* (a). Addit: *iterum atque iterum exhortamur, ut Christiani nominis viri Paganorum fœdera fugiant, & solum in DEUM, non in diaboli membra, quæ sunt vasa iræ, spem suam ponere discant* (b). Demum ab ipsa Fidelium communione separationem renitentibus est comminatus (c). Similes conatus legimus a *Clemente* VII. & VIII. Item *a Pio* V. insumptos, respectu *Henrici* IV. *Francisci* I. Regum *Galliæ* (d). Sic *Alexander* III. sanxit: *Excommunicentur, qui cum eis* (puta *Judæis, Saracenis*) *præsumpserint habitare* (e): ergo multo minus confœderari. Idem statutum est circa *Christianos*, Infidelium Auxiliatores (f). Similia statuit *Clemens* III. diserte prohibens mercimonia, consilia, vel alia subsidia, qui sunt ordinarii fœderum fructus (g); quæ omnia annis singulis confirmantur in *Bulla Cœnæ*. Accedunt SS. Patres. Ita S. *Chrysostomus* fœdus *Josaphati* cum *Achabo* examinans, inquit: *Vides, quia nec dare potuit auxilium inimicis DEI, nec ab eis accipere: quoniam autem nec accipere oportet ab inimicis DEI, docet nos supradicta historia de Asa; quoniam nec dare, instruit nos hæc historia de Josaphat* &c. (h). S. *Gregorius Nazianzenus* similia scripsit Cæsari, vi fœderis, libertatem Autonomicam, illius temporis hæreticis indulgenti (i). Similia S. *Gregorius Theodorico*, & *Theodeberto* Regibus *Francorum* (k), & sic de aliis. Accedunt Authores plurimi, quos inter clarissimus P. *Franc. Schmier, Laymannus, Suarez, Palao, Bonacina, Majolus, Besoldus, Pignatelli*, aliique supra allati, quos allegat & sequitur P. *Reiffenstuel, cum communissima*, ut ait, *ac certa aliorum* (l).

Ex Historia, & effectibus infaustis.

Iidem Authores probant *Assertum* III. *Ex Historia, & ab effectu pessimo ejusmodi fœdera plerumque consequi solito*. De *Ochozia, Josaphato, Asa, Amasia* testatur Sacra historia. Hæc ipsa de *Juda Machabæo* memorat, quod vix fœdus contraxerit cum *Romanis*, eo ipso anno, & propemodum mense ceciderit cum Fratribus, erectamque a se Rempublicam hoc fœdere ad ultimatum interitum dispofuerit. Idem fatum expertus est *Jonathas, Judæ* frater, eo ipso tempore, quo renovarat hoc fœdus. Sic *Eudoxiam Augustam*; sic *Bonifacium* Comitem *Wandalorum, Arianorum* contracto fœdere, mox periisse misere legimus (m). *Palæologi*, Imperatores *Græci* in Oriente, inter se se discordes, facto cum *Turcis* fœdere, infinita damna intulere rei Catholicæ, totumque Orientale Imperium pessumdederunt. De *Francisco* I. *Galliæ* Rege multa scribunt ipsimet Authores *Galli*, *Guisius* Cardinalis, *Franciscus Balearius* (n), Episcopus *Metensis*, & alii, quæ alibi lecta, quam hic commemorata malumus. Exempla plura non addimus, quia in Historicis passim obvia, & præ cæteris legenda apud *Jacobum Pignatelli* (o).

Iidem

(a) Epist. 35. 46. C. *Offati*. Vid. C. *Baron.* ad A. *Chri.* 881.
(b) Epist. 38. (c) Epist. 40. & 292. (d) Apud P. *Reiffenst.* l. c.
(e) C. *Judæi* 5. de *Judæis* & *Saracenis*. (f) Cap. seq. 6. d. t.
(g) Cap. *significavit* 11. & c. *quod olim* 12. d. t. (h) Homil. 1. in *Matth*.
(i) Orat. 46. (k) L. 7. Epist. 10. (l) L. c. f. m. 362. n. 188.
(m) *Paulus* Diacon. L. 4. Hist. Miscell. *Procop.* l. 1. de bell. *Vandal.*
(n) In Commentar. Rer. *Gallicar.* l. 22. n. 3.
(o) Tom. 9. Consult. 185. per totum, maxime a n. 352. usque ad 78.

Immo & ratione. Præjudicio Religionis regulariter sequente.

Iidem Authores probant assertum IV. *ratione*. Dato, quod ejusmodi fœdus cæteroquin justum in causa, modoque saltem explicito, utpote excludente conditiones, Religioni Catholicæ derogatorias; imo justum etiam modo implicito, seu exeludente prævisionem *moraliter certam*, secuturi inde gravis præjudicii vel scandali, respectu Orthodoxorum: Dato, inquiunt, nihilosecius *per se*, & *ordinarie* ejusmodi præjudicium seu scandalum grave *directe* vel *indirecte* sequitur: ergo ejusmodi fœdera, *per se* & *absolute loquendo*, probabilius sunt Orthodoxis illicita.

Consequentiam fundant in *jure Divino*, atque *humano*, uti constare volunt ex dictis; Immo *respectu Infidelium* etiam *in jure Naturæ*, ut advertit Clariss. P. *Schmier* (a): nam etsi distinctio, Fideles inter ac Infideles, fluat ex Jure Divino, prout notat *Angelicus* (b), *quo ad mysteria* scilicet *a DEO revelata*, tamen *quo ad principia*, *lumine Naturæ cognita*, fundatur quoque in jure Naturæ: ipsa natura discrimen dictante inter veros DEI cultores, atque Atheos, vel Idololatras, quatenus uni tantum DEO, quo ad cultum, venerationem, ac Religionem, suffragatur; ergo, quidquid veros DEI unius cultui & Religioni adversatur, adversatur Naturæ, adeoque effectus, ex fœdere cum Infidelibus morali certitudine fluentes, adeo turpiter inficere, ac afficere asserunt ejusmodi fœdus, ut ab ipsamet Natura reprobetur (c). Hinc *Fulco Rhemensis* Archi-Episcopus sic quondam *Carolum* simplicem, cujus posteritas Regno postmodum excidit, allocutus fertur: *Quis non expavescat, vos Inimicorum DEI amicitiam velle, ac in cladem Christiani nominis pagana arma, & fœdera suscipere detestanda: nihil enim distat, utrum se quis Paganis societ, an abnegato DEO Idola colat* (d).

Cum natura fœderis & Infidelium, ac Acatholicorum Genius in id, per se loquendo, tendat.

Ant. Probant 1. *Ex ipsa natura fœderis, ac Infidelium, aliorumque Ecclesiæ hostium genio atque ingenio*. Fœdera Fidelium cum Infidelibus, cæterisque veræ fidei inimicis contra Fideles seu Catholicos, *eo fine* utique contrahuntur, ut obtrito aut oppugnato hoste fideli ipse aut ejus Provinciæ victorum potestati subdantur: ergo Infideles, aliique Orthodoxiæ hostes, ex innata erga Catholicos, vel potius Religionem Catholicam aversione, aut radicato, & prorsus implacabili odio, nil intermittent, quo minus *directe*, vel saltem *indirecte*, ubi minime prævidetur, Religioni veræ præjudicent, suas sectas promoveant, ac dilatent, seque augeant, atque potentiores efficiant: immo nil intermittent, quo minus Religioni Catholicæ noceant, veram fidem, templa, sacra vasa profanando, cultum Divinum supprimendo, fideles in servitutem abripiendo, & ad veram fidem deserendam *directe* vel saltem indirecte cogendo.

Uti testis est experientia.

Ant. Probant 2. *Tam recenti quam multiplici experientia*, qua nimis quam certo constare affirmant, quod fere nullum fœdus Catholicorum Principum cum Infidelibus, aliisque Ecclesiæ Catholicæ hostibus, initum fuerit, nec auxilium eorum invocatum, vel eisdem præstitum, saltem contra Catholicos Principes fuerit, absque gravi aliquo Ecclesiæ, ac Religionis veræ damno, atque præjudicio. Exempla hanc in rem plura affert memoratus supra *Jacobus Tignatelli* (e), quæ Lectorum considerationi relinquimus. His non obstantibus

Licita tamen fœdera cum Infidelibus, & Ecclesiæ hostibus in illis casibus, in quibus bellum aperte justum, & omni Religionis certa præjudicio est præcautum.

R. VII. *Satis convenit inter Authores, licitum esse inire fœdera Catholico Principi cum Infidelibus, seu hostibus Ecclesiæ, in bello aperte justo, & cum morali certitudine seclusi omnis periculi, scandali, præjudicii, vel damni, in Religionem Catholicam emersuri*. Ejusmodi Casus E. g. forent 1. Si fœdera essent

(a) J. P. L. 4. c. 3. sect. 2. §. 2. n. 94.
(b) Secunda secundæ. Q. 10.
(c) *Ziegler* de jure Majest. l. 1. c. 38. §. 6.
(d) *Fredo* L. 4. Histor. *Rhemens*. c. 6. apud *Grotium* l. 2. c. 15. §. 11. n. 3.
(e) Tom. 9. consultat. 185.

ſent mere commercialia, quo ſenſu non tam *fœdera*, quam *conventiones* dici debent. * 2. Si contra alios Infideles, vel Acatholicos juſto bello coercendos. ** 3. Si etiam forent contra Catholicos, modo circumſtantiæ, rebus fidei derogatoriæ, *certo* excluſæ forent. *** 4. Si adeſſent conditiones Eccleſiæ utiles. **** 5. Si ad avertendum majus Eccleſiæ, vel Religionis Catholicæ malum id foret neceſſarium. *****

P. Aſſertum. Fœdera cum Infidelibus, aliisque Eccleſiæ hoſtibus inita, ſunt conventiones *per ſe*, & *ex ſua natura* non illicitæ, ſed tantum ratione periculi, præjudicii, damni, vel ſcandali *plerumque* connexi, & in Eccleſiam, Religionemque Catholicam redundanti: ergo ſi iſta *moraliter certo* abſint, vitioſa non fient præciſe per Infideles, alioſve Acatholicos, utpote qui eorum jurium, quæ fluunt ex lege naturæ, vel gentium, neutiquam ſunt incapaces. *Quis ejuſmodi fœdera non ex ſua natura, ſed regulariter propter connexum periculum ſunt illicita.*

Ant. Videtur declarari in caſu aggreſſoris injuſti vel quo ad bona, vel quo ad vitam, quem Catholicus, etiam invocato Infideli, vel Acatholico, poteſt repellere: ergo a pari; *ſiquidem abſit grave Eccleſiæ ſcandalum, damnum vel præjudicium*.

Confirmatur 1. Sic in Teſtamento veteri legimus, quod *Abraham* fœdus percuſſerit cum *Aner* & *Eſcol* Gentilibus (a); *Salomon* cum *Hiram* Ethnico his verbis: *Dedit quoque Dominus ſapientiam Salomoni, ſicut locutus eſt ei, & erat pax inter Hiram & Salomonem, & percuſſerunt ambo fœdus* (b). *Uti exemplo eſſe poteſt fœdus Abrahami cum Regulis infidelibus.*

Confirmatur 2. Inſigni loco *Tertulliani*, qui ita diſſerit: *quamdiu intra Iſraelem erat ſacramentum, merito in ſolos fratres miſericordiam mandabat: at ubi Chriſto Gentes dedit hæreditatem, & poſſeſſionem terminos terræ, & cæpit expugni, quod dictum eſt Oſeæ: Non Populus meus populus meus, & non miſericordiam conſecuta, miſericordiam conſecuta, Natio ſcilicet. Exinde. Chriſtus in omnes legem fraternæ benignitatis extendit, neminem excludens in miſeratione, ſicut in vocatione.*

§. III. §. 3.

De utriuſque partis dubiis.

Quæritur III. *Quidnam contra prioris quæſiti reſolutiones replicare Adverſarii ſoleant?* *Replica adverſariorum.*

Oppo-

---

* Unde *C. Oſſatus* Pontifici improbanti, quod Rex *Galliæ* Legatos *Hollandicos* ſuſcepiſſet, reſpondiſſe fertur: *Et tu ſancte Pater Legatos Perſiæ ſuſcepiſti*, innuens quædam adiaphora eſſe, quæ non ſtatum Religionis, ſed viciniam concernunt. *Pelzhof.* l. c. ſ. m. 237.

** P. *Reiffenſt.* l. 2. n. 214. ſ. m. 266. ait, *Sturmium* l. de adminiſtr. belli *Turcici* p. 3. ſuadere Cæſari Catholico, ut perpetuum fœdus habeat cum *Moſco*, & *Perſarum* Rege contra *Solymannum*. Sic *P. Engidc Treuga & Pace* teſtatur ex communi DD. licere Principi Catholico invocare pro auxilio Infideles vel Acatholicos, contra alios Infideles, vel Acatholicos, puta, ſi id fiat ſine præjudicio Eccleſiæ, & ſufficienter præcaveatur ſcandalis, quæ conditio ſemper ſubintelligitur.

*** P. *Reiffenſt.* l. c. n. 171. ſ. m. 260. exemplum affert: ſiquis Acatholicos contra alium Catholicum Principem, injuſte illos aggredientem, præciſe juvaret ad hoc, ut ab injuſta aggreſſione defenſi in ſuis per publicam & validam pacem ſibi acquiſitis bonis manuteneantur, non vero, ut nova a Catholicis, cum Religionis præjudicio, acquirant. Idem n. 216. Si Princeps Catholicus in bello juſto Acatholicorum copias ex fœdere acciperet in modica vel tali quantitate, ut ſuo exercitu, notabiliter eas excedente, diſciplinam exacte ſervare, ac præcavere poſſet, ne quod præjudicium, damnum, ſcandalum, templorum, aliorumque locorum ſacrorum &c. injuſtas itidem ſpoliationes, aliaſque violentias in Eccleſiam Catholicam proveniret: ſed hic caſus foret ſat extraordinarius.

**** Idem a n. 211. exemplum adducit, Si Rex *Galliæ* in bello juſto juvaret *Anglos* contra *Hollandos*, ea conditione, ut *Angli* in *Hibernia* iterum admittant Sacerdotes Catholicos, iiſque has vel illas Eccleſias reſtituant.

***** v. g. Si quis Monarcha integrum regnum cedere cogeretur Acatholicis, quia viribus deſtitutus, niſi in aliqua Urbe, vel Regione Religionis Acatholicæ exercitium indulgeret &c.

(a) Genes. 14. v. 13.

(b) 3. Reg. 5. v. 12.

Authoritas S. Scripturæ non tantum damnat fœdera Fidelium cum Infidelibus contra Fideles,

Opponunt I. Plures textus, ac rationes, supra adductæ, tantummodo pugnant *contra Infideles*, hoc est, *Paganos*, *Turcas*, *Saracenos*, aliosque *Christiani* nominis juratos hostes, non *contra Christianos*, etsi Catholici nominis inimicos, *Romanæque* Ecclesiæ osores: ergo illos male conjunximus.

Confirmatur. Saltem Imperii Protestantes, etsi nec ipsi Catholici nominis sint amici, his Ecclesiæ hostibus, seu *Hæreticis* (quales infamari in Imperio per specialia pacta publica non debent) sunt accensendi: ergo fuissent merito excipiendi.

Sed ob rationis paritatem cum quibuscunque Ecclesiæ hostibus.

℞. N. A. vel D. Plures textus tantummodo pugnant contra Infideles *explicite*, sic tamen, ut contra alios Religionis Catholicæ hostes, etsi nomine *Christianos*, simul pugnent *implicite*. C. A. Sic ut contra alios Religionis Catholicæ hostes non simul pugnent *implicite*. N. A. & C. *Implicite* contra omnes & singulos pugnant, quatenus, *ob identitatem rationis adductæ*, ad omnes extendi legitime possunt, ac etiam debent. Immo *Angelicus*, *Chrysostomus*, *Ambrosius*, & *Augustinus* * veræ Catholicæ fidei hostes, etsi in *Christum* credant, & eatenus *Christianos* se nominent (quales sunt utique omnes alieni a fide Catholica) *suo modo* perniciosiores esse affirmant ipsis Paganis. *Rationem assignant* 1. quod partim *ex destinata malitia* veram Religionem oppugnent; Pagani utcunque *ex ignorantia:* partim quod ex pessimis plerumque causis, malitia scilicet, odio, vindicta, libidine &c. errores inducant; cum e contra *Paganismus* e minus culpabili quadam cæcitate videatur provenire. *Rationem assignant* 2. Quod *ordinarie*, ex eorum conversatione, quæ *Christiani* nominis similitudine minus horrida, ac ad fallendum, sub specie veritatis, est magis accommoda, longe majus scandalum ac perversionis periculum enasci amet, quam e societate Gentilium, quorum vel nomine, ne dicam aperte scelesto dogmate cohorrescimus. Rem istam plurium sæculorum experientia, etiam *Germaniæ* nostræ haud incognita, sat hucusque palpabilem reddidit: hinc illæ prohibitiones in Jure Divino, Canonico, & Civili, hinc illæ SS. Patrum exhortationes, Pontificum comminationes, præsertim in *Bulla Cœnæ*, ubi de Infidelibus, ac Hæreticis pariformiter esse dispositum novimus (a). Id tamen cum D. *Wolleren* facile quis indulgebit, prohibitiones ejusmodi, *primario* & *principaliter*, tangere fœdera Fidelium cum Infidelibus, quibus annexa plerumque Fidelium abductio in servitutem, aliaque, quæ magis funestos effectus secum trahere consueverunt.

Quales an haberi debeant Protestantes Imperii, dependet a facti.

Ad Confirmat. ℞. de Protestantibus, in Imperium admissis, haud est necesse ad scopum propositum, ut quidpiam peculiariter definiamus. Assertum procedit *in genere de Infidelibus, ac Ecclesiæ Catholicæ hostibus, e quorum fœdere directum, vel indirectum scandalum, præjudicium, vel detrimentum grave redundare solet in Religionem Catholicam*. Quod si tales sese probarent Imperii Protestantes sicuti ipsimet, ipso facto, sese hostes Ecclesiæ facerent; ita Catholicorum quoque fœdere indignos se demonstrarent: secus si agant, sicuti *ipso facto* ab Ecclesiæ hostibus se distinguunt; ita ab asserto se eximunt, id quod ad asserti, saltem prout supra positum est, veritatem satis.

Et licet similia fœdera non semper reprobet positive sacer Textus;

Opponunt II. In sacris Paginis occurrunt etiam fœdera Fidelium cum Infidelibus, contra Fideles inita, absque ulla improbationis nota apposita: ergo ex sacris paginis nil efficaciter probatur. Colligitur ex fœdere *Achazi* Regis

* *Angelicus* 2. 2. Q. 10. art. 6. S. *Chrysostomus* ait c. 2. in *Matth. Hæreticos Gentilibus pejores esse, nemo dubitat: Gentiles enim per ignorantiam blasphemant: Hæretici autem scientes laniant veritatem.* S. *Augustinus* l. 21. c. 25. de Civit. DEI. *Est & a sana fide devium, Hæreticorum, qui a Catholica Ecclesia* (in quam saltem per Baptismum intraverunt) *exeunt, meliorem esse causam, quam Paganorum, qui nunquam fuerunt Catholici, cum pejor utique sit desertor fidei, & ex desertore oppugnator ejus effectus, quam ille, qui non deseruit, quod nunquam tenuit:* S. Ambrosius l. 3. de fide diserte ait: *Hæreticos esse detestabiliores ipsis Judæis, qui carnem Christi crucifixerunt.*

(a) Videri potest P. *Reiffenstuel* l. 5. Decretal. tit. 7. §. 4. a. n. 142. Item n. 159.

gis *Juda*, in auxilium vocantis Regem *Assyriorum Teglat-Phalassar* contra Regem *Syriæ* & *Israel* (a). Item ex fœdere *Davidis*, *a Saule* ad *Achim* Regem *Philistaeorum* transeuntis (b).

Reprobat tamen negative.

℟. D. Occurrunt absque nota reprobationis *positiva*. C. A. Etiam absque nota reprobationis *negativa*. N. A. & C. Reprobatio *negativa* colligitur satis ex eo, quod non probentur, & in aliis similium fœderum exemplis, *positive* improbatis, reprobentur. Immo etiam fœdus *Achazi* non obscure rejectum dignoscitur ex ipso loco citato, ubi legimus (c): *Non fecit* (*Achaz*) *quod erat placitum in conspectu Domini DEI sui* &c. *Davidis* transitum quod spectat, hic in asyli potius quærendi, quam fœderis contra *Saulem* jungendi causa, factus esse, colligitur ex illis *Davidis* verbis: (d) *Nonne melius est, ut fugiam, & salver in terra Philistinorum, ut desperet Saul, cessetque me quærere in cunctis finibus Israel: ergo fugiam manus ejus*. Neque pugnavit contra *Judæos*, sed simulando ejusmodi pugnam, persecutus est alios infideles, nempe *Amalecitas*, (e) ut merito se reddiderit suspectum *Philistæis*, nec ad prælium contra *Saulem* admissus sit. (f)

Neque nimium probat S. Scriptura.

Opponunt III. Authoritas, e sacris paginis adducta, probat nimium: ergo nihil. A. P. Probat, quod nullum prorsus quacunque in re fœdus, nulla communio, pacificatio nulla, nulla tractatio etiam circa commercia, & ad utilitatem publicam ordinata iniri possit cum Infidelibus, vel Ecclesiæ hostibus: sed hoc est nimium, quia contra communem sensum DD. praximque Principibus Catholicis suetam; immo contra ipsa S. Scripturæ exempla, ubi *Abrahamum* cum *Anere*, *Salomonem* cum *Hiramo*, circa commercia, & ligna cedrina, aliaque iniisse fœdera legimus: ergo &c.

Quia tantum respectu Chananitarum universaliter reprobat omne fœdus.

℟. N. A. Ad *Prob*. N. vel D. *Maj*. Probant, quod nullum omnino fœdus, qualecunque demum, iniri possit cum septem gentibus *Chanaam*, specialiter ad exterminium, DEI sententia, destinatis. C. *Maj*. Quod nullum omnino fœdus, etiam commercii, vel pro utilitate publica, absque detrimento tamen fidei, iniri possit cum Infidelibus. N. *Maj. Min*. & C. Illud de *Ammonitis*, & *Moabitis*: (g) *Non facies cum eis pacem, nec quæras ex eis bona cunctis diebus vitæ tuæ*, fuit speciale; nam mox additur de *Ægyptiis*; (h) *Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus est, nec Ægyptium, quia advena fuisti in terra ejus*.

Non autem omne, contra quoscunque etiam Infideles,

Opponunt IV. Ex allatis Scripturæ exemplis, ac testimoniis, insuper sequitur, quod etiam fœdera Fidelium *cum Infidelibus quibuscunque*, *etsi contra ipsos Infideles inita*, forent illicita: hoc rursus est nimium: ergo &c. *Maj*. tenet: nam omne fœdus prohibetur *in genere*; & *Josaphato* exprobratur fœdus cum *Ochozia*, etsi commercii tantum: Item fœdus cum *Achabo*, etsi contra *Ramoth-Galaaditas*; item *Asæ* fœdus cum *Syro*, etsi contra *Baasan* Regem *Israel* Idololatram.

P. etiam *Min*. quod hoc sic nimium. Nam 1. sic reprobum fuisset etiam fœdus *Abrahami* cum *Escol*, & *Aner*, *Amorrhæis* Infidelibus, contra *Assyrios* Dynastas, ut vult cum *Josepho Abulensis* (i). 2. Reprobum fuisset fœdus

(a) 4. Reg. 16. 7. & seq.
(b) 1. Reg. 27. & 28.
(c) l. cit. v. 12.
(d) l. c. v. 1.
(e) l. c. v. 7.
(f) l. c. c. 29. v. 9. & seq.
(g) Deuteron. 23. v. 6.
(h) Ibid. v. 7.
(i) In hunc locum Genes. 14. v. 13.

dus *Machabaeorum* cum *Romanis*. 3. D. *Gregorii*, & *Leonis* I. quod ille, efflagitante necessitate, iniit cum *Longobardis*; hic cum *Hunnis* (a). 4. Neque satis teneret illud D. *Pauli* consilium: (b) *si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus pacem habentes*.

idque semper, & pro omni casu.]

R. D. *Maj.* sequitur, quod etiam foedera fidelium *cum Infidelibus quibuscunque, etsi contra ipsos Infideles inita*, forent illicita *semper* in & *pro omni casu*. N. *Maj.* forent illicita *saepe*, utpote circumstantiis vitiantibus saepe conjuncta. C. *Maj.* & D. *Min.* hoc rursus est nimium, si forent illicita *semper*, & *pro omni casu*. Tr. *Min.* si *quandoque*, N. *Min.* & C. Circumstantiae, ejusmodi foedera non raro vitiantes, sunt 1. Populi vel Principis vitia, ob quae specialiter est DEO exosus, ut *Ochozias* Rex *Israel*. 2. Nimia in tali foedere fiducia neglecto DEO, uti factum ab *Asa*; nam comminatio DEI expresse tendit in diffidentiam: *Quod habuisti fiduciam in Rege Syriae, & non in DEO tuo* &c. 3. Scandalum ob legem prohibentem omne commercium cum Idololatris. 4. Ecclesiae praejudicium vel detrimentum, uti factum in *Achabo*. 5. Perversionis periculum, quod in Gente *Judaica*, experientia teste, erat praesentissimum.

Ad Prob. Min. R. Foedus *Abrahami* cum *Aner*, *Escol* fuerat licitum, quia non tam erat contra Infideles, quam pro fideli *Loth* contra aggressores injustos, & quidem cum emolumento verae Religionis; siquidem testis est *Dionysius Carthusianus* (c) quod *Abraham, ex quo inter Infideles demorabatur, potuerit in licitis & honestis cum illis contrahere foedus, praesertim quatenus hac occasione eos traheret ad cultum unius DEI*, qui casus, sicuti est extraordinarius, ita censetur merito exceptus.

Ad 2. Machabaeorum foedus cum *Romanis* relatum, probatum non legimus in Scriptura; immo ingratum DEO monstrarunt subita paciscentium fata; perniciosum quoque Reipublicae fuisse, demonstravit eventus, ut supra jam diximus.

Ad 3. D. Gregorii, Leonis &c. non tam fuere foedera, quam tutelaria pacta ad avertenda majora Fidelium mala, sarta tecta & Ecclesiae bona &c. conservanda.

Ad 4. Aliud est *habere pacem, si fieri potest*, cum Infidelibus, aliisque Ecclesiae hostibus in verae Religionis commodum; aliud est, inire foedera cum Infidelibus, maxime contra Fideles, cum periculo vel praejudicio Ecclesiae, de quo casu memoratorum Authorum procedit conclusio.

Etsi foedera fidelium cum infidelibus Israelitis tantum per accidens, ob Idolomaniae periculum, fuissent prohibita,

Opponunt V. Foedera, cum Infidelibus inita, de quibus supra, *non absolute in se*, sed tantum *per accidens*, a DEO sunt reprobata, scilicet *quo ad modum, animum, circumstantias* &c. & praecipue *ob perversionis periculum*, *Judaeorum* indole ad Idolomaniam adeo proclivi, ut etiam confringi serpens aeneus, imaginesque omnes prohiberi debuerint, ne ad cultum Idololatricum prolaberentur: ergo apud *Christianos* sunt licita. C. P. Apud *Christianos* hae circumstantiae cessant; siquidem Fidelium foedera cum Infidelibus, vel Ecclesiae hostibus, *plerumque* fiunt ex necessitate temporum, locorumque occasione, sine perversionis ullo periculo, scandalo, seu Ecclesiae praejudicio: ergo &c.

Hae tamen ratio non cessaret penes Christianos maxime in foederibus cum Heterodoxis.

R. Haec replica tangit Authores, supra allatos in asserto 6. qui Tr. A. N. C. Nam ajunt, quod sicuti in veteri Testamento DEUS per Prophetas clamaverit: *Non inibis cum eis foedus* &c. ita in novo moneat per Apostolum Gentium: *Nolite jugum ducere cum Infidelibus* &c. Ad P. D. A. Apud *Christianos* hae circumstantiae cessant praecipue circa foedera cum heterodoxis, *ordinarie* & *regulariter* loquendo. N. A. Cessant & cessare possunt *quandoque*, Tr. A. & N.

(a) *Joan. Sprengerus* in Syntag. Juris Publ. Q. 2. f. m. 139.
(b) Acta Apostol. c. 22.
(c) In Genesis c. 14. v. 13.

N. C. & suppositum, quod loquantur de casibus, in quibus periculis & præjudiciis satis præcautum est. Unde Authores illi non quærunt: *An fidelis fœderatus Infideli, excusari per circumstantias possit?* sed indagant *in genere*, seu in thesi: *an regulariter loquendo, sint licita Fidelium fœdera cum Infidelibus, maxime contra Fideles?* Nos, uti supra diximus, hac ex parte judicium nostrum non interponimus.

Opponunt VI. Dato, quod *regulariter loquendo*, sequatur aliquod scandalum, vel præjudicium veræ Religionis &c. id tamen Princeps Catholicus non intendit, nec vult; immo detestatur: ergo fœdus illicitum, & in vitium ei verti nequit. *A. patet*: siquidem status a Religione; Respublica ab Ecclesia Politicis quam maxime est distincta: sic per ejusmodi fœdera Princeps intendit *Regionem*, non *Religionem*, neque suppetias fert *infidelitati* aut *errori* fœderato, sed *Statui*, non adversus *Ecclesiam*, sed *Rempublicam*: ergo præjudicia Religionis non Principi, temporalem scopum intuenti, sed Ecclesiæ hostibus in vitium verti debent. *Etsi Princeps Catholicus non intendat præjudicia Religionis directe.*

Respondent iidem Authores. D. A. Princeps Catholicus ejusmodi Religionis detrimenta nec intendit *directe, explicite, & positive*. Tr. A. Nec intendit, nec vult *indirecte, implicite, ac interpretative*. N. A. & C. Dicunt: *Transeat*: nam etsi Princeps *directe, positive, & explicite* pro fœderis scopo intendat *emolumentum sui status*, non vero *detrimenta Religionis*, quæ potius aversatur, nihilominus, quia hæc sunt illius pedissequa, *regulariter loquendo*, nil obstante illa mentis præcisione, vel etiam expressa voluntatis declaratione, qua emolumenta status a damnis Ecclesiæ separat, hæc & illa *directe* illum operari affirmant, ut adeo utrorumque Author non immerito haberi possit. Ita venator (inquiunt) qui feram *directe* intendit, non damnum coloni, cujus tamen segetes proterit canibus suis; immo etsi hoc aversetur, nihilosecius damni censetur Author. Inde juxta Patronos hujus sententiæ, etsi ejusmodi intentio animum Principis excuset *ab odio Religionis*, quod Ecclesiæ hostibus proprium; non tamen conscientiam liberat a peccato, cujus reum se facit, etsi *indirecte* solummodo Catholicæ noceat Religioni: atqui ex Doctoris *Angelici* (a), & horum Theologorum mente, hoc ipso, quod Princeps connexionem hanc boni politici cum detrimento Ecclesiæ videat, certoque prævideat, se prohibere non posse, quin similia consecutura sint Ecclesiæ mala, si Infideles, aliosque Ecclesiæ obtrectatores imploret, fœdereque qualicunque sibi associet, opemque promittat, hæc omnia *indirecte* vult, adeoque horum omnium reum esse censent, uti ex iisdem Theologis, variisque exemplis declarat memoratus supra *Pignatellius* (b). *Intendit tamen regulariter loquendo indirecte juxta allegatos supra Authores.*

Opponunt VII. Princeps nec *indirecte* intendit ejusmodi mala Religionis, quia nec *per se*, nec *semper*, seu *ordinarie* connexa cum simili fœdere, sed tantum *per accidens* sequuntur, & *casu*: ergo Princeps nec *indirecte* reus agi potest. C. fundata est in Doctore *Angelico*, & unanimi Theologorum. *Aliquando*, inquit, *accidens alicujus effectus conjungitur rei, ut in paucioribus; & raro: & tunc agens dum intendit effectum, per se, non oportet, quod aliquando intendat effectum per accidens; aliquando vero hujusmodi accidens concomitatur effectum principaliter, intentum semper, vel ut in pluribus; & tunc accidens non separatur ab intentione agentis. Si ergo bono, quod voluntas intendit, adjungitur aliquod malum, ut in paucioribus, potest excusari a peccato, sicuti si aliquis incidens lignum in sylva, per quam raro transit homo, projiciens lignum, interficiat hominem. Sed si semper, vel ut in pluribus adjungatur malum bono, quod per se intendit, non excusatur a peccato, licet illud malum non per se intendat* (c). *Etsi non indirecte physice.*

Respon-

(a) 2. 2. Q. 20. art. 5. & Q. 73. art. 8.
(b) Tom. 9. Consultat. 85. a n. 119. usque ad 136.
(c) Q. 1. art. 3. ad 15.

Saltem indirecte, moraliter, ac interpretative. *Respondent iidem*. N. A. Cujus suppositum in probatione 4. jam impugnarunt. Vel D. A. Princeps ejusmodi mala nec intendit *indirecte, physice*, seu *ratione connaturalis cujusdam connexionis* inter fœdus, & detrimenta Ecclesiæ. C. A. Nec intendit *indirecte, moraliter, ac interpretative*, seu quatenus certo prævidet, vel prævidere potest ac debet, nec tamen præcavet, sic ut *in æstimatione hominum* illi fiant vere imputabilia. N. A. & C. Sicuti venator (inquiunt) feram trajecturus, animadverso periculo, ne simul viatorem trajiciat, si nihilominus exoneret sclopetum, eumque trajiciat, etsi expresse nolit hominis necem, *moraliter* est Author necis. Sicuti Navarchus prævidens se deserente clavum, navim perituram, si tamen deserat, author naufragii reputatur; ita in casu præsenti, in quo prævisionis defectum difficulter obtendi posse affirmant, *ordinaria experientia sat luculenter patente*, ut prævideri saltem facile potuisset, ac debuisset. Hinc alio loco Doctor *Angelicus*: (a) *Eventus sequens aut est præcogitatus, aut non? si est præcogitatus, manifestum est, quod addit ad bonitatem vel malitiam: Cum enim aliquis cogitans, quod ex opere suo multa mala possunt sequi, nec propter hoc dimittit, ex hoc apparet voluntas ejus magis inordinata. Si autem eventus sequens non sit præcogitatus, tunc distinguendum est: quia si per se sequitur ex tali actu, & ut in pluribus, secundum hoc eventus sequens addit ad bonitatem, vel malitiam actus. Manifestum est enim, meliorem actum esse, ex quo possunt plura bona sequi; & pejorem, ex quo nata sunt plura mala sequi. Si vero per accidens, & ut in paucioribus, tunc eventus sequens non addit ad bonitatem vel malitiam actus: non enim datur judicium de re aliqua secundum illud, quod est per accidens, sed solum secundum illud, quod est per se.*

Et quidem imputabiliter. *Opponunt iidem* VII. Ejusmodi præjudicia Religionis nec *interpretative*, seu *indirecte moraliter* sunt imputabilia Catholico Principi. P. Ejusmodi præjudicia, etsi *forsan* prævisa, non sunt tamen *certo* prævisa, nec etiam prævidenda *imputabiliter*, respectu talis fœderis: Nam ejusmodi præjudicia neque *per se*, seu *naturali* quadam consecutione fluunt e fœdere, neque etiam connexione, aut influxu *morali*; siquidem *ex sola libera alienæ voluntatis malitia* promanant, sic ut Catholicus Princeps ea mere merissime permittat, immo reprobet, etsi *justas ob causas* impedire haud teneatur. Jam sic. Nemo, ex communi Theologorum, tenetur ab actione *per se licita*, & consequenter a fœdere *per se licito* abstinere propter mala, quæ inde *aliena voluntate* consequuntur, quando *justam aliquam causam* habet illud faciendi: atqui talis Princeps *justam habet causam* sanciendi fœderis cum Infidelibus, vel Ecclesiæ hostibus *per se liciti*: ergo non tenetur abstinere propter mala, non nisi *aliena voluntate* inde consecutura. *Maj.* tenet a similium casuum recepta inductione. Sic qui necessitate pressus, a fœneratore usuram petit, usurariæ iniquitatis non fit reus. Sic mulier moderato cultu *ex causa* prodiens, non fit *moraliter* impudicæ voluntatis causa, qua sese ab alio appetendum prævidet. Sic Respublica non tenetur cædis innocentum, quos tyranno, alioquin exitium sibi minitanti, exponit, licet prævideat, eos injuste ad necem esse rapiendos. Sic bellum publicum, ex causa defensionis, ab omnibus licitum esse reputatur, etiam cum prævisa plurium occisione, & damno innocentibus inferendo, & sic de aliis.

Min. P. Afferendo aliquas causas quam maxime naturales: siquidem nihil magis naturale, & Principi, tanquam Reipublicæ Capiti, magis obligatorium, quam e. g. *procurare incolumitatem, securitatem, ac incrementa proprii status; impedire, ac refringere alieni status emolumenta, vires, atque crescentem potentiam*, & si quæ alia parerga suppeditat politica supellex.

Saltem loquendo regulariter. *Respondent Patroni rigidioris sententiæ*. N. A. quod nempe ejusmodi præjudicia Religionis nec *indirecte* sint imputabilia, saltem loquendo *regulariter*, qua limitatio-

(a) 1. 2. Q. 20. art. 5.

tatione suam posuere conclusionem. Unde colligi, ajunt, fallaciam triplicem subjunctæ probationis. Nam 1. *per se* videntur illis fluere ejusmodi mala ex tali fœdere, quia *ordinarie* fluunt teste experientia: atqui teste *Angelico per se* censetur *sequi, si ut in pluribus adjungitur malum bono per se intento: nec excusatur a peccato, licet malum illud per se non intendat.* 2. Ajunt, Illa mala manere *moraliter* seu *interpretative* imputabilia Principi Orthodoxo, eo quod prævideantur *regulariter* sequi, ex aliena quidem malitia, sed tamen *in præjudicium tertii, jure inviti*, puta Orthodoxæ Ecclesiæ, cujus bonum omnibus aliis privatis & temporalibus præferendum, & cujus malum præ cæteris omnibus impediendum. Unde 3. Negant, ejusmodi causas boni mere politici esse in ejusmodi circumstantiis *justas*: siquidem apud Orthodoxos contestata est veritas, *bona omnia Religioni, veræque Ecclesiæ esse subordinanda*. Inde S. *Augustinus*: *omnis usus rerum temporalium refertur ad fructum terrenæ pacis in civitate terrena*, hoc est in Regno temporali: *in cælesti autem civitate*, hoc est, in Ecclesia, ubi terrenæ Civitati mixta est, *ad fructum pacis æternæ* (a). Idem alibi, *pertinet*, inquit, *ad Reges sæculi Christianos, ut temporibus suis pacatam velint Matrem suam Ecclesiam, unde spiritualiter nati sunt* (b). Sic *Leo* Pontifex *Leoni* Imperatori: (c) *Debet Imperator incunctanter advertere, Regiam potestatem sibi non solum ad Mundi regimen, sed maxime ad Ecclesiæ præsidium esse collatam*. Causam addit S. *Ambrosius*: (d) *cum enim omnes homines, qui in ditione Romana sunt, vobis militent Imperatoribus Terrarum, atque Principibus, tum ipsi Omnipotenti DEO, & sacræ fidei militatis.*

In forma Transmittunt *Maj.* Quod nemo teneatur abstinere ab actione *per se* licita, quando justa suppetit causa: sed N. *Min.* ejusque suppositum, quod nempe ejusmodi fœdus in sensu prohibito *per se sit licitum*; item quod *justæ sint causæ* hisce in circumstantiis, quæ in probatione *Minoris* allatæ sunt. Unde ad Prob. *Maj. quoad primum & secundum exemplum* negatur ab illis paritas, quia non agitur de præjudicio tertii, *merito inviti. Quo ad tertium & quartum* agitur quidem de præjudicio tertii, sed *non merito inviti*, quia sicut bonum privatum bono communi est postponendum, sic malum civis malo Reipublicæ est præhabendum; adeoque & damnum temporale Regis vel Regni, præ detrimento spirituali Ecclesiæ, est eligendum, ac subeundum.

Opponunt iidem IX. Saltem *in casibus necessitatis* non possunt non esse licita ejusmodi fœdera: ergo necdum satisfacit rigidior hac ex parte conclusio. A. P. *Necessitas non habet legem, & ipsa sibi facit legem* (e). Sic in casu necessitatis, circa apparatum bellicum, multa licent, alias improbanda; nam dicitur: *quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum* (f): ergo saltem in casibus necessitatis ejusmodi fœdera esse illicita nequeunt.

Nec justa eosdem excusas necessitas qualiscunque.

Respondent iidem authores rigidioris sententiæ. D. A. Non possunt non esse licita ejusmodi fœdera, saltem in casu necessitatis *qualiscunque* & *ordinarie* loquendo *prætensæ*. N. A. in casu necessitatis *veræ*, & quidem *summæ Subd.* Si non repugnent Juri Divino, sintque contra cultum Divinum, & in perniciem Religionis Catholicæ. C. A. Secus, N. A. & C. ut licita sint ejusmodi fœdera secundum textus allatos, requiritur ex horum Authorum mente non *qualiscunque*, sed *absoluta* necessitas, & quæ non sit graviter præjudiciosa Religioni, ut habet unanimis Doctorum, * juxta quos quivis Princeps, *jure naturali & Divino*, obligatur, ut bonum commune Religionis, fidei, &

Sed vera & summa, sic tamen, ut sit salva Religio.

(a) L. 19. de Civit. DEI c. 14. (b) Tract. 11. in *Joann.* (c) Epist. 75.
(d) Epist. ad *Valentin.* (e) Ad Can. *remissionem* 39. Caus. 1. Q. 1. vers. *sed notandum.*
(f) In Cap. 4. de R. J.
* *Suarez*, *Layman*, *Palao*, *Sotus*, *Coninck*, *Medina*, & alii citati apud P. *Reiffenst.* l. 5. Decretal. Tit. 7. n. 73. s. m. 260.

Ecclesiæ cuivis bono temporali præponat, consequenter ad hoc conservandum vel obtinendum, in grave præjudicium illius nihil attentet. Hinc casum in oppositione positum non esse *ordinarium* asserunt, adeoque non contra suam thesin; siquidem ad *absolutam*, eamque *veram necessitatem* requiri dicunt sequentes circumstantias. 1. Ut hostis aggressor sit notorie injustus. 2. In causa non tantum dubie, sed certo iniqua. 3. Absque affectus inordinati præcipitantia, cognita ut tali. 4. Sic ut nullius alterius auxilii, vel hostis aliter repellendi adminiculum suppetat. 5. Neque plus damni timendum foret a fœderato infideli, quam hoste fideli. 6. Denique ea conditione, qua fœderati infidelis vires sic refrænari possent, ut ultra necessariam opem provehi non valeret in damna Religionis Catholicæ; secus enim repugnaret juri Divino, cujus observandi major necessitas, quam quæcunque humana excogitabilis esse posset: major quippe necessitas legem DEI servare, quam hominem conservare; satiusque est perire hominem, quam DEI honorem *Augustino* testante: *Satius est mori, quam idolothytis vesci* (a).

Neque licitum vim vi repellere quomodocunque.

Opponunt iidem X. *Vim vi repellere*, cunctis legibus est permissum; eo quod defensio sui, suorum bonorum, ac jurium, sit naturalis juris: sic deprehensus in sylva a prædone *Christiano* licite invocaret Ethnicum prætereuntem. Hinc D. *Augustinus* (b): *Lex dat potestatem vel viatori, ut latronem, ne ab eo occidatur, occidat* &c. Sic, teste Ven. *Beda* (c), jus defensionis sui, suorumque jurium, ad quemcunque *gravis necessitatis* casum, ubi quis se ipsum, & sua magis, quam alterum servare potest, extenditur: ergo etiam *in casu necessariæ defensionis* licita erunt ejusmodi fœdera cum Infidelibus etiam contra Fideles.

Sed tantum legitimis mediis.

Respondent Patroni rigidioris sententiæ. *Vim vi repellere* cunctis legibus est permissum, sic tamen ut adhibitis prius legitimis mediis, ejusmodi defensio *liciti* & *honesti* terminos non transcendat. C. A. *Indiscriminatim*. N. A. & C. ergo etiam *in casu necessariæ defensionis* erunt licita ejusmodi fœdera, nisi bonum Religionis præponderet huic defensioni. C. C. *Indistincte* erunt licita. N. C. Alias enim licitum quoque foret Magos; immo dæmones invocare, quod *per se* est impium, ac detestandum. * In casu posito, ajunt, latam esse disparitatem, quia cessant rationes & pericula Religionis. Sic S. *Paulus* Infidelem Tribunum; immo & Cæsarem appellavit contra injustas *Judæorum* insidias; adeoque hæc invocatio absque Religionis, propriaque pernicie spirituali, solum ut injustus aggressor deterreatur, est licita: immo etsi prædo occideretur, nullum detrimentum inferretur veræ Religioni, cum legitimæ defensionis ergo caderet nocens, ut servaretur innocens.

Neque ideo deterioris conditionis sunt Catholici Principes.

Opponunt iidem XI. Ex hisce principiis sequeretur, Catholicos Principes esse deterioris conditionis, quam ipsos Infideles, & alios a fide Catholica alienos: atqui hoc admitti tam facile nequit: ergo neque id, unde hoc sequitur. *Maj.* Ostenditur. Ponatur casus, quo Princeps Catholicus inferior viribus, ab alio Principe Orthodoxo vel gravi injuria læsus, vel suis bonis, ac ditionibus injuste spoliatus, satisfactionem justam, suorumque recuperationem debitam, aliter habere non posset, nisi invocatis in auxilium Infidelibus, aliisve Ecclesiæ hostibus, & quidem cum conditionibus Ecclesiæ, *directe* vel *indirecte* derogatoriis. *Jam sic*: Ejusmodi Princeps juxta

(a) Can. *Sicut* 8. caus. 32. Q. 4. (b) L. 1. de libero arbitr.
(c) Relatus in cap. 4. ff. de R. J.
* Huc pertinet illud apophtegma pseudo-politicum, quod proferre non horruit *Moluccius* apud *Knichenium* Polit. l. 2. p. 1. sect. 2. c. 90. *Contra suum hostem e quovis ligno sagittas facere licet, & me quod attinet, si fieri posset, ut omnes Inferni diabolos in necem hostis, meam procurantis, advocare possem, lubenti id animo facerem.*

juxta Authorum memoratorum principia, in auxilium invocare non posset Infideles, aliosve Ecclesiæ hostes, sed cogeretur injuriam pati, & ditionum suarum jacturam, etsi injustissimam, tolerare: atqui hoc est *nimis difficile*. 2. Est *Contra praxin*. 3. *Non est æquum*, eo quod quis satisfactionem justam, quocunque modo, etiam a Fideli possit licite extorquere. 4. *Nec est consultum*, sic enim viribus debiliores nec juste possessa *secure* retinere, nec injuste ablata possent amplius recuperare: cum potentiores Catholici eos pro libitu suis privare, & instigante commodo privato, vindicta, ambitione, hoc ipso sæpius privarent, quod scirent, adversarium resistendo imparem, nec etiam habilem ad Infideles, aliosve cum Religionis scandalo, vel præjudicio in auxilium advocandos.

Confirmant iidem. Ejusmodi auxilia invocanti, positis in circumstantiis, nihil culpæ, ex damnis Ecclesiæ secutis, est imputabile. P. Omnis culpa redundat in denegatorem justæ satisfactionis, & injustam usurpationem alienæ ditionis; utpote causam causæ, adeoque & causam causati: ergo nil culpæ ejusmodi fœderato imputabile.

Cum casus sit extraordinarius, suppetantque legitima media

Respondent Patroni rigidioris sententiæ. N. *Maj.* Quam *in sensu Catholico* utique falsam esse affirmant, nisi quis admittere mavelit Orthodoxos deterioris esse conditionis, quam Ethnicos, utpote, qui *legem Dei* non tantum bonis temporalibus, sed ipsi quoque vitæ debent præponere, obligantur que *sic transire per temporalia, ut non amittant æterna*. Sed neque tenere eandem *Majorem* asserunt *in sensu politico*. Unde ad P. N. *suppositum*, quod hic casus sit *ordinarius*, a Catholico Principe præsumendus, adeoque extra thesin esse affirmant. Unde D. *Maj.* Deberent injuriam pati, bonis excidere &c. si nullum aliud suppeteret remedium licitum recuperandi sua. C. *Maj.* Secus. N. *Maj.* Nam, ajunt, si, uti contingere potest inter Catholicos Principes, pars utraque sibi attribueret causam belli, *formaliter* justam, suppetere ordinaria media per *transactiones*, *compromissiones* in Reges arbitros, Sedem Apostolicam, ejusque judicium ac æquitatem, cujus casus exempla plura suppeditari asserunt a fastis historicis: Ad *Minoris* membrum primum dicunt, difficultatem *in casu extraordinario*, *nec suspicabili*, non esse nimiam. *Ad* 2. Neque ad praxin reductam, aut facile reducendam. *Ad* 3. Satisfactionem extorquendam affirmant, non *quocunque*, etiam *illicito*, modo, sed *legitimo*, etiam *Christianis* legibus conformi. *Ad* 4. Inconsultum haud esse posse asseverant, quod in consultationem prudenter assumi nequit, quia non *suspicabile*. Unde in ejusmodi casu, *prorsus extraordinario*, Principi Catholico ab ethnicis Principibus veri regiminis scita mutuanda esse, affirmant. *Omnia*, inquit *Valerius Maximus* (a), *post Religionem ponenda, semper nostra* (*Romana*) *civitas duxit, etiam in quibus summæ Majestatis conspici decus voluit. Quapropter non dubitaverunt Imperia sacris servire, existimantia, sic se humanarum rerum regimen habitura, si Divinæ potentiæ bene atque constanter fuissent famulata*. * Hinc & *Sinesius* ad Imperantes (b): *Pietas primum substernat fulcrum, cui firmiter insistat simulacrum Regni*: & S. *Leo Theodosio* Cæsari (c): *Tunc est optimus Regni vestri status, quando sempiternæ, & incommutabili Trinitati, unius DEI confessione, servitur*.

Secus foret, si tum modus foret culpabilis.

Ad Confirmat. N. A. Ad P. D. A. Omnis culpa redundat tantum in denegatorem justæ satisfactionis, nisi *per accidens* assumatur modus bellandi illicitus. C. A. Si assumantur illicita media, & tendentia in detrimentum

O 2 grave

(a) L. 1. de Relig. c. 1. n. 9. f. m. 10. edit. Regiæ *Paris*.
* Interpretatio sub litt. b. sic habet: *quapropter Imperatores non dubitaverunt servire rebus Divinis, existimantes, se futuros Rectores humanarum rerum, si famulati ipsi fuissent bene & constanter Divino Numini*.
(b) Orat. de Regno. (c) Epist. 7.

grave Religionis Catholicæ. N. A. & D. C. Ergo nil culpæ ejusmodi fœderato Catholico est imputabile, *quo ad causam*, & originem belli. C. C. *Quo ad modum*. N. C. Hanc consecutionem nullam esse dicunt: *Sum injuste læsus in honore, fortunis* &c. *ergo reparationem persequi licitum quocunque modo; possum me vindicare illicitis mediis* &c. Sed potius valet: *Sum injuste læsus: ergo, via legitima, mediisque licitis quibuscunque, reparationem persequi mihi permissum*.

Atque ejusmodi fœderibus.

Opponunt iidem XII. Ejusmodi fœdera nec *jure Naturæ*, nec *jure Divino*, nec *jure humano*, nec ex ipsa *praxi* satis probantur illicita, Deoque exosa: ergo non stringunt a rigidioris sententiæ Patronis initio positæ probationes.

Neque patrocinatur jus Naturale,

A. P. 1. Jus *Naturale*, omnibus hominibus commune, nullum *quo ad Religionem* discrimen facit; immo jubet, pacta etiam Infidelibus, aliisque Ecclesiæ hostibus servari.

Neque Divinum,

2. Juris *Divini* violator nequit præsumi Patriarcha *Jacob*, fœderatus *Labano*, Idolorum Cultori (a).

Neque humanum.

3. *Ulpianus* refert, quod Imperatores censuerint *ignoscendum ei, qui sanguinem suum qualiter qualiter redemptum voluit* (b): ergo etiam ei ignoscendum esse *de jure* præsumitur, qui ad se redimendum Infideles, aliosque quoscunque in auxilium advocat.

Neque praxis.

4. Ejusmodi fœdera Catholicorum Principum cum Infidelibus, maxime vero cum Orthodoxæ Ecclesiæ inimicis, & quidem non sine gravi veræ Religionis præjudicio, non modo remotioribus, sed etiam proximioribus sæculis inita legimus contra Catholicos,* quin tamen sinistro eventu DEO fuisse exosa, vel contrahentium studio, minus Catholico, illicita quis facile dixerit: ergo &c.

Nam juris naturalis est, Dei veri cultui nullatenus præjudicare.

Respondent Patroni rigidioris sententiæ. N. A. *Ad P.* 1. Iterum N. A. Siquidem, ut in probationibus memorarunt, *juris naturalis* est, DEUM verum colere, ejus cultum tueri, eo quod in se contineat intrinsecam honestatem. Contra repugnat *juri Naturæ*, falsorum Numinum cultum promovere, verum impugnare, ejusque cultores persecutionibus exagitare.

Neque Divino juri præjudicavit Jacob per fœdus cum Labano.

Ad 2. Inter adductum fœdus negant paritatem, utpote quod non fuit contra Fideles, a quo *ordinarie* oriri solet veræ Religionis præjudicium, ac detrimentum.

Nec de humano jure quid oppositum sensit Ulpianus.

Ad 3. Ab *Ulpiano* plus non affirmari, ajunt, quam quod ignoscendum sit corrumpenti Adversarium suum in causa sanguinis capitali: nec actum licitum ab illo asseri, censent, sed illicitum potius, quia commiseratione & venia dignum, quæ supponit delictum.

Exempla si suppeterent, forent de facto, non de jure.

Ad 4. Reponunt, quod si ejusmodi fœderum exempla, *cum Religionis veræ præjudicio* contracta, suppetant, ea procedant *de facto*, non *de jure*; neque huc pertineant, ubi thesin *genericam*, non particularia fœdera a se disquiri, affirmant. Cæterum, ajunt, sicut *infelix eventus* non est *semper* indicium illiciti, DEOque exosi fœderis, nisi quis fœdera sacra, ad recuperandam *Palæstinam* non semel inita, reprobare velit: ita nec *felix eventus semper* est legitimum signum liciti, DEOque probati fœderis; cum e diversis causis, tam DEO cognitis, quam homini sæpe incognitis, possint pro-

---

(a) Genes. 31. (b) L. 1. in fine ff. *de bonis eorum* &c.

* Sic Imperatores legimus confœderatos cum *Gothis*, *Hunnis*, *Vandalis*, *Alanis* &c. *Aurlicus Hispan.* Rex pro inito fœdere solvit *Saracenis* & *Mauris* 100. Catholicas Virgines. *Ramirus*, Rex *Aragoniæ*, ope *Maurorum* oppugnavit fratrem *Garsiam*, Regem *Navarræ*. Eorundem auxilio usus est *Sancius*, Rex *Castiliæ*, contra Regem *Aragoniæ*; *Hispani* contra Regem *Legionis*. Videatur liber, Il Catolico di stato. *Mariana* l. 6. c. 7. item l. 9. c. 1. & 7. apud *Conring.* legimus Tom. 4. f. m. 971. *Nec Fridericus II. Imp. dubitavit Saracenorum armis adversus vim Paparum sese defendere, frustra illis ringentibus &c.* De elapso sæculo an quædam exempla suppeditent Historici Annales, non disquirimus.

profluere, quibus omnibus probationem a se positam, *de ordinario rerum cursu*, neutiquam infirmari, asseverant.

Opponunt iidem XIII. Possunt Fideles conducere Milites infideles, & alienos a fide Catholica, ad sui, suarumque rerum defensionem, etiam contra hostem fidelem: ergo etiam fœdus contrahere, & in auxilium invocare Principem infidelem. A. videtur certum: nam possunt Fideles advocare Infidelium elephantos, camelos, equos &c. Ergo etiam homines, immo possunt uti Infidelium armis, bombardis &c. ergo etiam manibus. C. P. Ideo possunt advocare militem infidelem, quia contra injustum invasorem justa est omnis defensio: ergo propter ipsam hanc rationem possunt etiam advocare Principem infidelem. *Milites, arma &c. ab infidelibus peti possunt.*

Respondent iidem Tr. A. N. C. & paritatem. Disparitatem assignant, quia in priore casu Principes fideles militem sibi mancipatum habent sub potestate, copiisque fidelibus sic circumseptum, ut nisi ipsimet velint, Religioni nullam possint inferre perniciem. Sic equi, arma &c. in illorum manu sunt, nec quidquam nocere possunt Religioni: contrarium fieri in fœderibus asseverant. Ad P. alteram, N. A. Quod *ideo* licitum sit advocare militem infidelem, quia omnis defensio, *modo quocunque*, est licita, eo quod nimium probet, ut colligi posse, ajunt ex dictis supra. *Quia praecavetur Religioni.*

Opponunt iidem XIV. Fideles per fœdera se obligare possunt ad ferendum auxilium Infidelibus: ergo etiam Fideles pari jure Infidelium auxilium implorare possunt. A. P. *Can. Julianus* 94. (a) sic legimus: *Julianus Imperator, quamvis esset apostata, habuit tamen sub se Christianos milites, quibus cum dicebat: Producite aciem, obediebant.* Sic *David* sua servitia bellica addixit *Achi* Infideli (b). *Commodari quoque eis possunt auxilia,*

Respondent iidem D. A. Possunt Infidelibus se obligare contra Fideles, N. A. Contra Infideles. Tr. A. Hinc textum citatum non esse legitime adductum, ajunt, eo quod ita habeat: *Producite aciem pro defensione Reipublicæ*, & mox subjungitur: *cum autem diceret eis: producite arma in Christianos, tunc agnoscebant Imperatorem Cœli*. Exemplum *Davidis* non stringit: nam illa obsequia fuere solummodo simulata, uti dictum. Nec etiam exprimit sacer textus, an *David* licite vel illicite egerit, consequenter *ex facto* nihil probari pro licentia posset. *Sed non contra Fideles.*

Opponunt iidem XV. Dolo & insidiis licet uti in hostem: ergo etiam auxiliis Infidelium fœderatis. *A.* P. 1. *Saul usque ad civitatem Amalec tetendit insidias in torrente*. (c) 2. Nil ad justitiam interest, utrum aperta pugna, vel insidiis quis vincat, ut habent jura (d). *Neque dolis uti licet,*

Respondent iidem D. A. Licet uti stratagematis (siquidem absit perfidia) in bello justo. C. A. In bello injusto, adversus *Christianos* gerendo, de quo loquimur. N. A. & C. *Saulem* a DEO missum affirmant ad delendum *Amalec*, & in bello justo, de quo etiam intelligendum esse, alterum textum, contendunt. *Sed Stratagematis in bello justo.*

Opponunt iidem XVI. Ponatur casus, quo *Turca* contra fœdifragum Regem orthodoxum arma justa sumat, seque defendat. *Jam sic*: juste bellantibus potest juste assisti per fœdera: atqui in ejusmodi casu justum est *Turcarum* bellum: ergo illis potest assisti etiam a Fidelibus, consequenter ad mutuum auxilium confœderari contra Fideles. *Posséque Infidelibus in justa causa praeberi auxilium.*

Respondent iidem D. *Maj.* Potest juste assisti cum detrimento Ecclesiæ, veræque Religionis. N. *Maj.* absque detrimento; Tr. *Maj.* Sicut ejusmodi casum *utique extraordinarium* asserunt, sic etiam *extra thesin* esse, affirmant. In tali tamen fœdere observandas dicunt tres circumstantias, ut evaderet licitum. 1. *Sed salva Religionis incolumitate,*

(a) Cauf. 11. Q. 3. (b) 1. Reg. c. 28.
(c) 1. Reg. 15. v. 5. (d) Can. *Dominus* 2.

Ut nunquam *Christianorum* Religio in templis, cultu &c. detrimentum pateretur. 2. Ut in hostes *Christianos*, ultra necessitatem, non sæviretur. 3. Ut nulli captivi in servitutem abstraherentur, sed fœderato fideli, pro certo lytro, restituendi forent.

DEUS utitur infidelibus, non ut fœderatis.

Opponunt iidem XVII. & *ultimo*: Ipse DEUS cujus actio nostra est institutio, ad castigandos sibi perfidos filios, utitur *Turcis*, Barbaris, aliisque Ecclesiæ hostibus: immo ipsis Dæmonibus, etsi ipsi non deessent mille alia media: ergo & Principi Orthodoxo ad justam vindictam, vel defensionis legitimæ causam, infidelium fœdere uti licet.

Sed instrumentis in bonum Ecclesiæ.

Respondent D. A. Utitur tanquam fœderatis, & in detrimentum veræ Religionis, id quod in sua thesi supponi affirmant. N. A. Utitur tanquam instrumentis, flagellis, & virgis, ut eos postmodum projiciat in ignem, ut emendemur, & Religionis splendor, ablata rubigine, magis elucescat. C. A. & N. C.

C O R O L L A R I A.

Hinc armo conjunctis potius viribus, in Christiani nominis hostes convertenda.

Quæri posset I. Quid acatholici sentiant de illo, quod *Hugo Grotius*, Author acatholicus, & nostræ sententiæ minus addictus, veluti pro coronide statuit: (a) *Illud hic addam, cum omnes Christiani unius corporis membra sint, quæ jubentur, alia aliorum dolores, ac mala persentiscere, sicut id ad singulos pertinet, ita & ad Populos, qua Populi sunt, & ad Reges, qua Reges, pertinere. Neque enim pro se quisque tantum, sed & pro mandata sibi potestate servire Christo debet. Hæc autem præstare Reges & populi non possunt, grassante armis hoste impio,* * *nisi alii aliis auxilio sint, quod commode fieri nequit, nisi fœdus eo nomine ineatur; quod fœdus jam olim initum fuit, & Princeps ejus creatus, consensu communi, Romanus Imperator. Debent ergo Christiani omnes, ad causam hanc communem, pro virium modo, viros, aut pecunias conferre, quod quo minus faciant, non video, quomodo possint excusari, nisi si qui bello inevitabili, aut non dissimili modo, domi distineantur.*

Quam amicitiæ fœdera, cum præjudicio rei Catholicæ, cum iisdem ineunda, ut contendunt nonnulli pseudo-politici nostri temporis.

Quæri posset II. Quid politici sentiant de consilio *Hermanni Conringii*, Authoris Protestantici (uti veluti publici juris oraculo *Delphico* utrumque genu incurvant sui) quod priore sæculo cuidam Monarchæ dedit, *in ordine ad maris mediterranei vindicandum dominium*, ubi inter alia sic loquitur (b): *Fœdus amicitiæ cum Machometanis iniri, fas non esse scio, creditum olim sic satis longo tempore fuisse: non arbitror autem opus, quantum illa quidem sententia a vero aberret, ut ego hic demonstrem; quoniam pridem & talia, & longe alia fœdera cum Turcis pacifici Christianis mos fuit, spretis adversantium inanibus voculis. Possem cæteroquin fœderum ejusmodi licentiam ostendere,* ** *rationibus quam multis & exemplis, omni exceptione majoribus.* Item: *hoc igitur ratum sit, atque constitutum, fas esse cum Turca, pyratisque Africanis amicitiæ fœdus pangere* &c. *atque ut firmior sit hæc amicitia, fortassis, haud abs re fuerit, Joannitici Ordinis equitibus non permittere Turcam infestandi licentiam* &c. *Non urgebo nunc, si velit pacate Turca cum Christianis vivere, piraticam illam Melitensem non minus esse iniquam, atque est illa altera Africana.* *** *Et sic de aliis.*

TITU-

(a) De Jure belli & pacis l. 2. c. 15. §. 12. f. m. 249. *Amstelodami* A. 1651.
* Ad hæc verba interpres legendum suadet *Marianam* l. 30. *Parutam* l. 4. *Pizzarum* l. 7. & 12.
(b) Tom. 1. operum in fine f. m 994. §. 1. de fœdere amicitiæ cum *Turca*, & Piratis *Afris* ineundo.
** Quam licentiam in citata paraphrasi merito limitat, cum ait: *Fateor tamen ex jure revelationis, immo ipso jure naturali hypothetico, quod Religionem præsupponit, fœdera cum Achristianis jungi non posse, si in exitium, aut detrimentum Christianæ Religionis vergerent, aut si periculum esset, nostras, aliorumque conscientias inde vitiari, aut etiam propagationem Religionis Christianæ, tanquam majus bonum morale, per illa fœdera impediri* &c.
*** In memoratis notis addit: *Puto, juramentum illud, quo se adstringunt, quod in Turcam hostilem animum nunquam velint deponere*, *ESSE VINCULUM INIQUITATIS*.

TITULUS V. — Titulus 5.

De jure Pacis. — *De jure Pacis.*

INSTRUCTIO I. — *Instructio* 1.

De natura, subjecto, & objecto Pacis. — *De natura, subjecto, & objecto Pacis.*

§. I. — §. I.

QUæritur I. *Quid pax? quotuplex? & quænam ejus origo?*

℞. I. Pax sic dicta *a pactione*, ut notat *Ulpianus* (a) *in sensu latissimo* dicitur D. *Augustino tranquillitas ordinis* (b): unde si creatura Deo servatis mandatis; si cupiditates rationi modo debito subordinentur; si cum Proximo servetur concordia, nullam cuipiam inferendo injuriam, oritur *pax cum Deo, secum ipso, & Proximo.* — *Essentia pacis in sensu latissimo.*

Pax *latius* sumpta dicit generalem quamdam concordiam, ortam ex naturali inter homines cognatione, cujus intuitu homo homini, & gens genti obstringitur ad communia humanitatis officia, inter quæ primum, *amicum omnibus esse, inimicum nulli, ac de cætero ab omni violentia abstinere.* Sic dicimur habere pacem cum omnibus, etiam ignotis, quo etiam sensu *Pax sine bello* esse potest. — *Latiori.*

Pax *strictius* sumpta, & *relative ad bellum*, dicit *novam amicitiam inter eos, qui hostiliter invicem commissi erant, postliminio reductam*, quo sensu est *instauratio pacis*, estque scopus propositæ quæstionis, ubi pax præcise consideratur *ut medium finiendi belli*, vel potius ipsemet belli finis, dicente Philosopho (c): *Finis belli pax est, ac ideo bellum geritur, ut in pace denuo degatur.* — *Strictiori.*

Pax *strictissime* sumpta considerari potest in *fieri*, seu *causaliter*, & *in facto esse*, seu *effective*. Priore modo recte definitur a P. *Roberto Konig*, quod sit *transactio publica de bello, in totum, & pro semper tollendo inter hostes legitime conclusa*. In posteriore sumpta *pro statu* bene dicitur a Clar. P. *Francisco Schmier*, quod sit *publica & perpetua quies ab armis inter eos, qui hostes erant, conventa*. Unde — *Strictissime.*

Colligitur 1. Minus satisfacere definitiones, a Politicis afferri solitas, uti illa Card. *Manticæ*: cui pax est *inviolabilis concordia*; *Brunemani*: cui dicitur *compositio belli ordinata*; *Grotii*: cui describitur ut *actus civitatis pro toto, & partibus*, eo quod minus exacta in iis sit differentia, & sic de aliis passim obviis. — *Definitiones minus exactæ.*

Colligitur 2. Ad pacem, *strictissime sumptam*, requiri 1. Ut paciscentes habeat personas *publicas*, statumque *publicum* concernat; secus enim non distingueretur a transactionibus privatis. 2. Ut *præcesserit bellum*, sicque pax latius sumpta, seu omnibus communis, excludatur. 2. Ut intendatur *perpetuitas*, etsi *per accidens* non sequatur sicque discriminetur a treuga, induciis, & armistitiis. — *Conditiones requisitæ.*

℞. II. Pax sumpta in sensu saltem *strictiore* dividi potest 1. *in publicam & privatam*, qua vel bonum publicum, vel privatum includitur. 2. *In perpetuam & temporalem*, qua Reipublicæ vel pro semper, vel ad tempus præstatur securitas; hæc rursus dividitur in *treugam, inducias &c.* 3. *In universalem*, qua bellum tollitur *ex toto*, & omnibus controversiis, ac ubique finis — *Divisio pacis latius sumptæ.*

O 4

(a) L. 1. ff. de Pactis: (b) L. 19. de Civit. Dei c. 13. (c) L. 10. Ethic. c. 7.

finis imponitur; & *particularem*, qua controversia tollitur *ex parte*, uno in loco, bello aliis in locis remanente. Quod si tamen Rex quispiam v. g. *Lusitanus* pacem concluderet in *Indiis*, bello in *Europa* etiamnum perdurante, posset divisio reduci ad pacem etiam *strictissime sumptam*, quia respectu Orientis esset *sublativa belli ex toto*, *& pro semper*, saltem *æquivalenter*.

Strictissime accepta.

Pax sumpta in sensu *strictissimo* dividi potest *ratione materiæ*, v. g. *in profanam* & *religiosam*, religione non denotante quidem fidem, *indivisibiliter* unam, & unice veram, neque ulli transactioni obnoxiam; sed denotante usum illius externum, ac exercitium; siquidem *per extremam necessitatem valide*, aliisque ex requisitis *legitime* conclusa sit. Exemplum afferunt *Molanus*, *Tannerus*, & Jureconsulti *Dilingenses* in Pace Religiosa, de qua viderint alii. Ex quibus

Colligitur 1. Divisionem pacis *per conventionem*, & *per meram armorum desistentiam* esse analogam: quia pax *sine conventione* non tam est pax, quam simulacrum pacis, eo quod sine pactione nulla sit obligatio ponendi arma, & minus pax dici possit, quam induciæ, ubi teste *Gellio bellum manet*, *pugna cessat*.

Colligitur 2. Triplicem divisionem *respectu pacis* latius sumptæ, esse quidem legitimam, non vero respectu pacis sumptæ in sensu rigoroso, ut liquet ex definitione superiore.

Origo pacis in sensu latiore a jure naturæ.

℞. III. *Pax*, *absolute* spectata *in se*, *ac in sensu latiore* supra posito, originem debet *juri naturæ*; immo est de jure naturæ *præceptivo*: nam *est exigita*, *ut conformis amori*, *cuivis naturaliter debito*, *& ad felicitatem*, *naturæ rationali propriam*, *absolute necessario*. Siquidem cognatio, quam inter homines natura constituit, neque inviolata servari; nec charitas proximo debita, custodiri integra; nec societas, quæ ex inclinatione naturali coaluit, firma persistere posset, nisi pax, ceu unicum cognationis fundamentum, charitatis præcipuum vinculum, & societatis solidissima basis, vel introduceretur, vel introducta foveretur. Unde primævus, & naturalis hominum status, status pacis non belli fuit; unde consequitur, pacem a natura imperari, ut, ubi viget, conservetur; ubi rupta, denuo reparetur. Inde est, cur *Saavedra* præcipuum Regis officium esse dixerit, de pace cogitare: *electi enim a populis fuere*, *ut eorum prudentia tranquillitas publica*, *& pax illæsa conservetur*, *eaque subditi tuto*, *& feliciter gaudere possint* (a).

In sensu strictiore a jure Gentium.

Pax in sensu *strictiore*, seu *relative* ad bellum considerata, est *Juris Gentium*. *Ratio est* 1. Quia sicut bellum, quo ad suos effectus, a jure Gentium magnam partem progreditur, ita & pax quo ad effectus præcipuos sistendi hostiles conatus, abolendi rapinas, cædes, captivitatem &c. Siquidem *contrariorum est eadem disciplina*, *ratio*, *seu sententia*. 2. Quia omnium Gentium approbatione in hoc sensu recepta, & ad nostra usque tempora propagata est. Unde qui pacis conditiones infringunt, jus Gentium violare noscuntur.

§. 2.

§. II.

De subjecto pacis.
℞ Quod est summa potestas, nomine proprio;

Quæritur II. Quodnam subjectum pacis, *seu quænam personæ contrahentes?*

℞. 1. Uti belli, ita jus pacis est *majestaticum*, & *jure proprio* residet *penes summos Imperantes*: hoc est, in statu monarchico penes Regem, *si modo non habeat jus impeditum*; in *Aristocratico*, vel *Democratico* penes majorem partem optimatum, vel civium: nam de hac votorum pluralitate *Livius* (b) *ubi semel decretum fuerit*, *omnibus id*, *etiam quibus ante displicuerit*,

(a) In Corona *Gothica* c. 3. apud Clariss. P. *Schmier*, quem hac in quæstione pressius sequimur, quia cæteris & magis succinctum, & magis nervosum.
(b) Apud *Grotium* l. 3. c. 20. n. 4.

rit, *pro bono atque utili fœdere defendendum*. Ratio juxta *Grotium* est, quia *rei suæ quisque est moderator*: ergo rei summæ, & universos tangentis, non nisi summus, summaque præditus potestate.

Excipitur 1. *Si jus Regis sit impeditum immaturitate ætatis, amentia* &c. Nam talis incapax est obligationis *privatæ*: ergo multo magis *publicæ*. Unde ab administratore inita stringit Regem, uti liquet ex paritate cum pupillo, & quidem a *fortiori* ob bonum publicum. Exemplum præbet pax *Monasteriensis*, inter *Ferdinandum* III. Cæsarem, & *Ludovicum* XIV. etiamnum decennem, conclusa. Casu quo Regi adulto, vel magis habili pax conclusa, vel præjudiciosa displiceat, probabilius non datur *restitutio in integrum*; quia non expedit bonum pacis, quæ magno consilio conclusa jure præsumitur, rescissionis periculis, prætextibusque exponere, neque bello resuscitato, ob leve lucrum, gravius longe damnum Regno accersere. Hodie moris est, in casibus minorennitatis Regiæ, pacem Regni Procerum consensu firmare, & rescissionibus præcavere, uti in pace *Olivensi*, ratione Regis *Sueciæ*, tunc minorennis, fuisse præcautum legimus (a).

Nisi jus sit impeditum ætate, amentia.

Excipitur 2. *Si Rex per captivitatem amitteret Regnum, non autem si mere impediatur ab administratione Regni, sive dein illud hæreditarium sit, sive electivum. Ratio est* 1. Quia, ut dictum supra jure *Christiano* captivis in bello sua manet libertas civilis, cum juribus annexis: ergo Regi a fortiori. 2. Quia manet Rex: ergo non competit seu subditis, seu etiam aliis per pacis conditiones, velut leges, eidem præscribere. 3. Quia jus habet ad necessaria media pro se ipso, e captivitate liberando: atqui tale ordinarie est jus sanciendæ pacis. 4. Quia conditiones, a Rege captivo initæ, in ordine ad liberationem sui, sunt validæ: non enim injustus est metus, sed proveniens a custodia justa, jure Gentium permissa: ergo & validæ erunt pacis conditiones, ad eundem finem ordinatæ. Neque

Vel captivitate potestatis Regiæ ablativa. non autem mero impeditiva.

Obstat 1. Clausula, Regi captivo addi solita de sufficienti cautione, vel promissis, ante liberationem explendis. Nam

℟. Ejusmodi clausula non indicari defectum juris, sed securitatem executionis. Neque

Obstat 2. ut judicat *Textor*, (b) a Rege captivo *universe* sic perdi jus administrandi Regni, ut *pro eo statu* nil possit disponere: sic *Franciscus* I. Rex *Galliæ* noluit ullam sui, *tanquam mortui per captivitatem*, rationem haberi in *Galiis*. Sic *Delphinus* cum proceribus *Galliæ* abnuebat pacem cum illis conditionibus facere, quas eorum captivus in *Anglia* Rex accipiebat, *Polydoro* teste. (c) Nam

℟. D. Et recte judicat hic author, si putet jus administrandi Regni sic perdi, ut *nec in actu primo, nec in actu secundo*, Rex captivus possit quidquam disponere. N. Si putet *in actu secundo*, seu *quo ad exercitium* nil posse disponere: *subd.* In administratione Regni ordinaria ex defectu præsentiæ. C. In sancienda pace. N. In priore tantum sensu se *velut civiliter mortuum* declarasse *Franciscum* I. patet ex sancita per captivum pace; etsi postmodum ex alio capite, nempe prætensa *lege Salica Speciali*, nullam esse voluerit. *Delphini* exceptio vel innixa fuit specialibus pactis, vel intelligenda *de facto*, quod nullum juri fert præjudicium. Neque

Unde clausula, addi solita tantum respectu securitatis, solummodo spectat executionem.
2 Nec perditur jus, sed tantum impeditur exercitium juris ordinarium.

Obstat 3. Quod, teste *Grotio* (d) saltem in Regno electivo, non sit credibile, delatum esse Regi Imperium, *etiam a non libero exercendum*, vel cum potestate sanciendæ pacis, in negotio propriæ liberationis, Regno præjudiciosa, nimiæque alienationi obnoxia. Sed

Nullo Regni præjudicio.

℟. D.

(a) Art. 34. (b) In synopsi juris Gentium c. 20. n. 37.
(c) L. 19. (d) L. 3. c. 20. n. 3.

R. D. Non eſt credibile, delatum eſſe Imperium; *etiam a non libero exercendum*, in quantum permittit captivitas. N. In quantum impedit. C. Ordinaria tantum adminiſtratio, & quidem *per accidens*, impeditur. Neque poteſtas illa eſt Regno præjudicioſa, quia in regimine electivo ejuſmodi alienationibus, per ſpecialia Procerum pacta, ſat præcavetur.

Vel exilio, ſervituti obnoxio.

Excipitur 3. Si Rex ſit exul, vivatque obnoxius ſervituti, ut patet: non item, ſi ſuorum ſeditione, vel hoſtium impetu injuſte ſit in exilium pulſus, nec a quoquam in ſervitutem redactus. Quia jus ſanciendæ pacis manet Regi captivo: ergo & exuli.

Jus pacis etiam inferioris poteſt competere per viam privilegii, præſcriptionis &c.

Excipitur 4. Si quis inferior Principe ſummo ex legitima conceſſione, privilegio, aut præſcriptione jus belli acquiſiviſſet: huic enim & jus pacis competeret, ne abſurda bellorum æternitas conficiatur. Unde juramentum de pace, cum hoſtibus nunquam ineunda, foret invalidum, quia *vinculum iniquitatis*, adeoque nullam produceret obligationem.

Jus pacis plerumque delegari ſolet.

R. II. *Jus contrahendæ pacis eſt delegabile*: patet ex facto: *Immo ſæpe expedit; ſæpe neceſſario eſt delegatum*: non enim in ſtatu polyarchico citra maximam difficultatem optimates, vel cives omnes ad eundem locum confluerent: neque in Monarchico vel ceremoniæ, vel expenſæ ſemper permittunt Regum perſonalem congreſſum; immo minus conducibilem ſuadet infelix ſæpe eventus. *

Inſtructis ſpeciali, & ſufficienti mandato.

Olim *Fecialibus*, hodie *Legatis* delegari ſolet compoſitio pacis, quos tamen inſtructos eſſe oportet *mandato ſpeciali*, atque *ſufficienti*, quo pacem *plene* poſſint concludere, etſi ante concluſionem finalem, ac obligatoriam, ratishabitio Principalium plerumque expeti ſoleat. Unde

Unde generale cum libera non cenſetur ſufficiens.

Colligitur 1. Mandatum generale cum libera, vi cujus delegatus agere cuncta poteſt, quæ Principalis, ſi adeſſet, non ſufficit, ut ad pacem, concludendam *cum effectu*, admitti poſſit. *Ratio eſt*: quia etſi mandato ſpeciali æquivaleat *in favorabilibus*, non tamen æquivalet *in præjudicioſis*, quæ in generali tantum mandato, & quo ad negotium publicum, tamque arduum, comprehenſa eſſe haud præſumuntur. Ex quibus

Neque belli Duces, etſi ſummi, ſine ſpeciali mandato ſunt habiles ad faciendam pacem.

Colligitur 2. Supremo Belli-Duci fas non eſſe pacem pangere *ſine mandato ſpecifico*, qualemcunque de cætero habeat poteſtatem: nam belli gerendi poteſtas delegata, teſte *Grotio*, non includit poteſtatem belli finiendi, & de cauſis, ac conſequentibus tranſigendi, quam ſæpe togatæ, quam ſagatæ Palladis Miniſtri utilius adminiſtrant: Unde etiam ex ampliſſima poteſtate præſumi nequit, uti exemplo eſſe poteſt Dictator *Papyrius*, qui maxima cæteroquin poteſtate inſtructus, *Samnites*, pacem petentes, ad Senatum ire juſſit, ut narrat *Livius* (a).

Mediatorum uſus, fundatus in componenda facilius pace.

R. III. Ad pacem adhiberi plerumque ſolent *Mediatores*, ſeu pacis *conciliatores*, ſic dicti, quod quaſi *medii* inter bellantes, authoritate ſua, & ope pacificam tranſactionem *concilient*. Conſuetudinis hujus inveteratæ ratio eſt, *facilior modus componendæ pacis, terminandique belli*, hoſtibus plerumque in cauſæ ſuæ prætextu, bellique prætenſiones nimium obſtinatis, niſi per neutras partes, æquis rationibus, atque conditionibus, inclinentur. Hinc

Quo fine ceſſante, ceſſat mediatio.

Colligitur 1. Quod utraque parte, ab armis ultro ceſſante, ceſſet mediatio, quia ceſſat mediationis finis.

Cujus acceptatio non obligat jure Gentium.

Colligitur 2. Quod utraque parte, in armis ſtante, non appareat, bellantes *jure Gentium* eſſe obligatos ad recipiendos Mediatores, quos offerunt vicini Principes, ut videtur innuere *Puffendorfius* (b). *Ratio eſt* 1. Quia poteſt alte-

* V. G. *Ludovici* XI. Regis *Galliæ*, & *Henrici* Regis *Caſtiliæ*, Reginæque *Aragoniæ*. Item *Friderici* III. Cæſaris, & *Caroli* VIII. Regis *Galliæ*. Rurſus *Eduardi* Regis *Angliæ*, & *Caroli* Sororii ejuſdem. Inſuper *Caroli Burgundi*, & Comitis *Palatini* ad *Rhenum*. Demum *Sigiſmundi Auſtriaci*, & *Caroli Burgundi*, & ſic de aliis.

(a) Dec. 1. l. 8. c. 29. (b) L. 5. de J. N. & G. c. 13. n. 7. f. m. 787.

alterutri parti affulgere spes propinqua victoriæ, quam acceptata mediatione haud obligatur sufflaminare. 2. Quia potest obstare præjudicium dignitatis, emolumenti proprii &c. Mediatoribus nonnunquam ferventius proprium, quam alienum negotium promoventibus. Unde

Præcipue ratione Mediatoris, alterutri parti addicti.

Colligitur 3. Multo minus adesse obligationem acceptandi Mediatoris, qui alterutri parti specialiter est conjunctus. Nam etiam in judiciis privatis, etsi cœptis, recusari possunt suspecti arbitri, satiusque est, initio illos repellere, quam post factas propositiones cum dispendio sumptuum repudiare. Hinc *inhumanitas summa*, quam prætendit *Puffendorfius*, in repellendis *tam sancti propositi* promotoribus, per speciales rationes excusari, ac *humanitati* potest restitui.

Aut Legati ab eo destinati.

Colligitur 4. Quod licitum sit, missos a Mediatoribus Legatos ad conciliandam pacem recusare, & alios in eorum vices postulare, si de partium studio sint suspecti. Patet a fortiori, cum ipsi Mediatores recusari possint.

Etsi pars illa, cujus interest, pacem possit suadere, & recusatam armato fœdere procurare.

Colligitur 5. Quod licitum sit, uni vel pluribus, quorum præcipue interest sopiri bellum, conditiones æquas bellantibus offerre, eo pacto, ut qui pacem detrectaret, deinceps hostili more tractetur. *Ratio est*, quia hi in aliena causa neque arbitros, neque Judices sese constituunt, sed utuntur libertate naturali, arma jungendo cum illa parte, cui videtur esse illata injuria, in ipsos forsan Mediatores cum tempore redundatura. Hinc patet animus, pacis honestis conditionibus promovendis studiosus, & æquitatis observantissimus, non prius descendendo ad bellum, quam post amica pacis media ab altero repudiata.

Mediatorum officium est mere suasivum.

Colligitur 6. Mediatorum *officium* esse *mere amicabile*, *suasivum*, citra ullam potestatem coactivam, nisi partes dissidentes eorum placitis ultro se subjecissent. *Cunctatio nimia* redderet mediationem suspectam, vel de propensiore in partem alterutram studio, vel de emolumenti proprii quæsito commodo. Quod si Mediatorum consilia forent rejecta, tenentur bellantes rejectionis causas declarare, ut Mediatorum honori præcaveatur.

§. III.

§. 3.

De objecto pacis, Seu articulis pacificationis in genere.

Quæritur III. *Quodnam objectum pacis, & quid de illo sentiendum?*

℞. I. Objectum pacis *in genere* sunt *capita*, seu *articuli* a paciscentibus utrinque conventi. Juxta *Knichenium* debent 1. congruere *æquitati*, & *honestati*. * 2. Debent exprimi *claris*, *propriisque verbis*. ** 3. Debent conscii idiomate utrique parti noto. 4. Debent utrinque subscribi, ac subsignari.

In specie de Amnistia.

℞. II. Objectum pacis *in specie* sunt 1. Articuli concernentes *amnistiam*, vi cujus spondetur *perpetua oblivio omnium*, quæ *durante bello* commissa, *hostilitatum*, *injuriarum*, *inimicitiarum* &c. Ejus formulam suppeditat pax *Monasteriensis* §. 2. *Sit utrinque perpetua oblivio eorum, quæ ab initio horum motuum quocunque loco, modove, ab una vel altera parte, ultro citroque hostiliter facta sunt* &c. *Ratio est*: quia pax firma esse nequit, nisi facta reconciliatione ex integro: unde quod Majestati hic gravius videri posset, tranquillitate publica compensatur, dicente *Tacito* (a): *Fas esse, ut etiam privatæ offensiones utilitatibus publicis remittantur*. Hinc

Ejus origo ab usu Gentium communi.

Colligitur 1. Amnistiæ *Originem* deduci ab antiquissimo, communique Gentium usu. Unde teste ab *Andlern* (b), vix reperibilis unquam transactio

---

* Quæ controversia olim orta sit circa Bullam *Innocentii* X. *Zelo domus Dei* &c. quam præ cæteris oppugnavit *Conringius?* Videantur Coll. Histor.

** Quæ quondam controversia orta sit circa verba Pacis *Westphalicæ*, quibus cessa *supremo Galliæ* Regis *dominio* est tota *Alsatia?* Vide Coll. Hist. Parte 2. q. 20.

(a) L. 1. annal. c. 10. n. 4. (b) In corpore constitut. Imperii v. *Amnistia* n. 2.

actio pacis, Amnistiæ oblita: immo etsi omissam verbis, *tacite* tamen imbibitam, & de paciscentium mente recte præsumptam Authores statuunt (a). *Ratio est*, quia est præcipuum tranquillitatis remedium, quo obtegitur, quidquid aliter tolli nequit, & sine quo pax firma consistere nunquam potest. Sic legimus de *Thrasibulo*, quod *Athenis*, a triginta Tyrannorum sævitia liberatis, omni modo caverit, ne rerum præteritarum mentio fieret, qua ratione concussum, labentemque Reipublicæ statum flori pristino restituerit.

Effectus varii.

Colligitur 2. Amnistiæ *effectus* esse varios. Nam eodem Authore ab *Andlern* (b), Amnistia 1. Ex hostibus facit amicos, ex bello pacem, ex turbis efficit quietem, pro vi reddit justitiæ ordinem. 2. Resuscitat vindicationem bonorum, irritat exhæredationes, renuntiationes, exclusiones, & quascunque dispositiones factas ob belli diversitatem. 3. Ob Amnistiam non numerantur tempora ad præscriptionis, aut usucapionis inducenda præjudicia; sententiæ vim rei judicatæ non assequuntur. 4. Per Amnistiam redit commerciorum libertas, reviviscunt jura, exspirant bellorum onera, vectigalia &c. desinunt repressaliæ, cæteraque austera cogendi remedia.

Cum restrictione ad tempus & causas belli.

Colligitur 3. *Hæc non extendenda esse ad ea, quæ ante bellum, & extra belli causas acciderant:* sic feudum per feloniæ crimen, ante bellum a Vasallo bellante amissum, per Amnistiam, cum directo Domino pactam, nullatenus recuperatur. Sed neque præjudicat Amnistia rei vindicationi, & actionibus aliis, quæ non vindictæ, sed rei, damnive sunt persecutoriæ. Sic legimus *Syllanos* interfectores, etsi proscriptionis pœna solutos, in jus vocatos a *Catone Uticensi*, repetitamque fuisse proditionis, ac parricidii scelere acquisitam pecuniam (c).

Restitutio Dominis facienda, & juxta pacis pacta.

℞. III. Objectum pacis *in specie* 2. sunt *Capita*, quæ concernunt *restitutionem* personarum, rerum, jurium, dignitatum, bonorum &c. durante bello occupatorum. Hæc *restitutio* fit Pristinis Dominis, seu Principi, seu subditis: nam pacificantes & sibi & suis pactione publica videntur prospexisse, nisi forsan intercessisset permutatio, cessio, vel retentio loco debitæ satisfactionis, solutionis &c. *Quæ & quomodo* restituenda, dependet a voluntate paciscentium: neque hic obtinet *jus postliminii*, nisi expressum; nam alia ratio est de superatis bello, alia de captis suo fato, ut habet *Grotius* (d). Unde

A qua exempta res non extantes, & legitime alienatæ.

Colligitur 1. Restitutioni probabilius non subjacere *res amplius non extantes, aut legitimo titulo alienatas*: quia, absque speciali mentione, paciscentes de his aut non cogitasse, aut jus alteri quæsitum auferre haud voluisse, præsumuntur, ut vult *Ebbertbus* (e). Idem sentiendum *de fructibus, ac reditibus*, qui ex rebus, aut juribus interceptis *jam percepti* sunt: quia percepti sunt jure dominii, & sunt alterius naturæ, ut habet *Hermes* (f). Neque restitutio, etsi ejus causa sit favorabilis, est latioris interpretationis, sed potius talis, quæ quam minime detrahit alteri, & quod bona fide factum, in suo statu relinquit, ut vult *Gudelinus* (g).

A Principe cedi possunt subditorum bona, etiam citra eorum consensum, in casu pacis aliter non obtinendæ.

Colligitur 2. Pacis *causa* posse hostibus cedi a Principe *subditorum bona* (abstrahendo a specialibus pactis, Regnique legibus) non modo *cum consensu*, eo quod ablatis carere, quam ulterioribus belli periculis exponi malint,

---

(a) *Vitriar.* in *Grotium* l. 3. c. 18. Q. 7. *Gudelinus* de Jure Pacis c. 3.
(b) L. c. n. 6.
(c) *Plutarchus* in vita *Catonis*.
(d) L. 3. c. 9. n. 4. hinc L. 12. in pr. ff. de capt. & postlim. explicat per L. 20. & 28. ff. hoc Tit.
(e) de Pace c. 5. §. 2. n. 34.
(f) Fascic. J. P. c. 21. n. 149.
(g) L. c. c. 5.

sint, id quod manifestum: sed etiam *sine consensu*, immo *cum dissensu*, etiam bello non occupata, siquidem pax aliter obtineri non possit. *Ratio est*: quia bona privatorum sic subsunt *eminenti* summæ potestatis dominio, ut ex causa necessitatis, seu utilitatis publicæ etiam invitis auferri valeant. 2. Quia, *jure naturæ*, & *Gentium consensu*, videtur constitutum, ut privata publicis, pretiosa pretiosioribus anteponantur. 3. Quia in ejusmodi casu derogatur regulis juris communis: nam etsi justum sit, quemque sua tenere, justius tamen est, ex earundem legum placitis, res suas quibusdam adimi, quam ut eo omisso tranquillitas totius Populi impediatur; siquidem justitia æstimanda venit *ex omnibus circumstantiis*, ut habet *Tryphoninus* (a). Dictum: *Subditorum bona*, nam quid de rebus Ecclesiasticis sentiendum, alibi ex Jureconsultis *Dilingensibus* declaravimus (b).

Et corona competentia jam occupata.

Colligitur 3. Pacis *causa* posse hostibus cedi ditiones occupatas, vel transcribi non occupatas a Principe, si sint *in Regno patrimoniali*, vel *proprietatis jure* ab illo *possessæ*. Patet: posito, quod nullum obstet speciale pactum. In Regno *non patrimoniali*, etiam ditiones, & bona *coronæ competentia*, siquidem ab hoste *sint occupata*, cedi possunt a Principe, quia non tam alienantur, quam alienata jure belli, in hostis dominio, relinquuntur. Quod si tamen recuperandi spes, neque pacem necessitas urgeat, recuperanda sunt; quia Princeps, vi Regii muneris, tenetur commissa sibi servare, & amissa recuperare.

Immo & non occupata etiam citra expressum consensum subditorum, in casu necessitatis, periculi in mora &c.

Coronæ bona & ditiones, non occupatæ ab hoste, *in casu manifestæ utilitatis, vel publicæ necessitatis, saltem ex parte*, probabilius alienari possunt a Principe citra expressum consensum Ordinum, nisi specialibus pactis sit reservatus. *Ratio* affertur a *Textore*, *Hottomanno*, *Hermete* (c), & aliis, quia, licet Princeps Dominus non sit, competit eidem tamen facultas plena administrandi Rempublicam, meliore modo quo potest, e duobus malis eligendo minus, cum ejusmodi potestatem, *in tali casu*, a Populo, vel Statibus concessam esse, merito præsumi possit.

Abstrahendo a specialibus pactis.

Dictum, nisi specialibus pactis consensus Ordinum foret reservatus, hoc enim casu aut deesset potestas, aut forma ad alienationis valorem requisita. Excipit tamen Clariss. D. *Stapfius* (d) casum, quo res moram non ferret, ut Populus consuli posset. Rationem addit, quod verosimile non sit, voluisse Populum summos Imperantes ad petendum assensum adstringere, ubi nequidem tempus suppetit, eum petendi. Neque

Quia præsumitur consensus saltem tacitus, ratione boni publici.

Obstat 1. Defectus plenæ proprietatis, ut habet *Grotius*, cum ait (e), potestas *plena*, tacitusque populi consensus, etiam in casu necessitatis, præsumi nequit: ergo &c. A. P. Potestatis ejusmodi usus bona in manus hostiles, Populum in alienum Imperium, vel servitutem detruderet: ergo cederet in Regni perniciem: ergo concessio præsumi nequit. Sed

R. N. *Suppos.* Non enim dicimus, in Regno non patrimoniali adesse posse *plenam proprietatem*, sed *plenam administrationem* ex consensu tacito, si nulla reservatio extet. Unde N. A. Ad P. D. Detruderet omnem Populum. N. A. Partem Populi in ordine ad bonum publicum, & conservationem totius. C. A. & D. C. Ergo cederet in perniciem Regni *absolute*. N. C. *Respective*, quatenus perditur aliquid, ne amittatur totum. C. C. Neque

Qui & sufficit.

Obstat 2. Quod ejusmodi bona magis sint in patrimonio Populi, quam Re-

(a) L. *bona fide* ff. depos. *Hæc demum justitia est, quæ suum cuique ita tribuit, ut non distrahatur ab ulla majori justitiæ parte.*
(b) Videantur Coll. Hist. P. VIII. Q. 1.
(c) *Textor.* Syn. c. 1. c. 20. n. 25. *Hottom.* apud *Hermetem*.
(d) De Majest. c. 5. §. 59.
(e) L. 3. c. 20. n. 5. *Muelen*, *Vitriarius* ad *Grotium*.

Regis. Nam ℞. C. A. D. C. ergo alienari a Rege nequeunt absque consensu saltem Populi tacito. G. C. Absque expresso. N. G. Neque

Saltem ad partem Imperii alienandam a Principe.

Obstat 3. Quod in alienatione bonorum, dignitati Regiæ competentium, plerumque agatur de Imperio simul: atqui hoc *sine expresso Populi consensu* inalienabile. Sed ℞. Tr. *Maj.* D. *Min.* Est inalienabile *ex toto*. C. *Quo ad aliquam partem* ad salutem totius. N. Neque

Et in casu publicæ necessitatis.

Obstat 4. Quod Imperium *etiam ex parte sit* inalienabile, absque consensu illius partis, etsi adsit expressus Populi consensus: ergo a fortiori, si adsit solummodo tacitus. A. P. *Grotius* (a): Quia in corpore civili, quod voluntate contractum est, jus in partes ex primæva voluntate sit desumendum; atqui tale desumi nequit, quo fas sit corpori partem abscindere, & alteri in ditionem dare. Sed

℞. N. A. *Ad Prob.* D. *Min.* Atqui tale desumi nequit in casu necessitatis, vel utilitatis publicæ. N. *Min.* Extra hunc casum. Tr. *Min.* Dicitur: *transeat*, quia hac de re expressius alibi. * Neque hic displicet moderamen, a *Puffendorfio* allatum, cum scripsit (b): Quod si Rex *in casu necessitatis* alienasset Provinciam *renitentem*, deberet quidem ex ea deducere sua præsidia, nec impedire, quo minus victor ejus possessionem apprehendat, *cogere tamen illam haud posset ad ejusmodi subjectionem*, neque Regi obligata foret, ut si propriis viribus confideret, se occupare volenti non resisteret, aut peculiarem deinceps civitatem constitueret.

Compensatio facta in pecuniis, vel rebus.

℞. IV. *Objectum pacis in specie sunt* 3. *Articuli de satisfactione & compensatione pro impensis, damnisque bellicis*. *Justitia* patet ex præjudiciis, innumerisque exemplis, quæ iniquitatis insimulare temerarium foret. *Modus* vel fit per pecunias, vel alia res, tormenta bellica, castra, urbes, & integras ditiones, ut patet plus, quam satis, vel ex sola pace *Westphalica*. *Obligatio* provenit ex transactione: unde cessat, si nulla compensationis facta sit specifica mentio. Ex hoc

Damna data a Principe remitti possunt ob dominium eminens.

Colligitur 1. Posse damna subditis illata remitti a Principe, si pax aliter fieri non possit. *Patet* ex dominio *eminenti* in subditorum bona pro bono totius Reipublicæ: si commode pax iniri posset absque hoc medio, ex officio tenetur Princeps subditorum indemnitati prospicere, ni cæteroquin ipsemet onus satisfactionis sibi imponere velit, ut ait *Molina*.

Nulla obligatione communitatis, quo ad damna privatis resarcienda.

Colligitur 2. Communitati nullam esse obligationem *ad compensanda privatorum damna*, durante bello illata; siquidem illata sint *nullo Reipublicæ commodo*, v. g. si hostis erupisset in villas, ædes ædificasset, incendisset &c. *Ratio est*, quam *universaliter* quidem adhibet *Fernandus Vasquius* (c), rectius tamen restringere videtur Clariss. P. *Schmier* (d) ad ejusmodi circumstantias: quod nempe privatis, citra spem compensationis, ferendum sit, quod belli jure censetur factum, initaque pace *per Amnistiam*, ipso Gentium jure, videtur esse remissum. Accedit, quod, cum civitas nullum senserit commodum, æquius sit, ut damnum privati, ceu alium casum fortuitum, sustineant *Zieglero* Authore: (e). Quo spectat, si damnum privatis quodammodo sit imputabile, v. g. destructio ædium in suburbiis, prope muros &c. quæ erectæ in præjudicium Urbis, & contra leges *Arcadii*, & *Honorii* statuentium, *ne ædes exstruantur, mænibus sic cohærentes, ut ex iis insidias vicinitas reformidet* (f). Nam quod quis ex sua culpa damnum sentit, sentire non intelligitur.

Quod

(a) L. 1. c. 3. n. 13.
* Videantur disputata in Coll. Hist. P. III. Item P. VIII.
(b) De jure Nat. & Gent. L. 8. c. 5. §. 9.
(c) Illustr. Controv. L. 1. c. 4. n. 11.
(d) Jurispr. univ. L. 4. c. 2. sect. 3. n. 119.
(e) De Jure Majest. l. 1. c. 40. §. 5.
(f) L. *ædificia* 14. c. de oper. publ.

Quod si tamen damna privatis illata forent *publico communitatis commodo*, v. g. si ædes destrui, fundum subrui patiantur, ne hosti perfugium præstent, tenet Authorum longe communior (a), compensationem civitati incumbere. Idem sentit *Puffendorfius* de subditorum bonis, pacis conciliandæ causa in hostes translatis (b).

Nisi facta forent publico Reipublicæ commodo.

Ratio est 1. Communis regula, ex paritate, & argumento Legis *Rhodiæ* desumpta, qua dicit Juris Consultus, *æquissimum esse, ut commune detrimentum fiat, qui propter amissas res aliorum consecuti sunt, ut suas salvas haberent* (c), quam legem in toto orbe *Romano*, & ab omnibus Populis, propter summam æquitatem, receptam esse, testatur *Gudelinus* (d).

Ratio est 2. Ex paritate incendii, ubi, si domus vicina, ne ignis ad eam perveniat, destruatur, vicinorum contributione reparandum est damnum ex legum placitis. (e) Neque

Obstat 1. Quod casus fortuitus, cujusvis major, quam ut eidem resisti possit, subdito non sit præstandus. Nam ℞. D. Non est præstandus a Principe, vel alio quovis particulari. C. a Communitate, quam spectat, cum sit casus communis. N. Neque

Obstat 2. Quod Respublica belli damna, quia jure data, non recognoscat. Nam ℞. Jure data respectu hostis. C. Respectu subditi. N. Damna, quæ societatis causa contingunt, ex æquitate quadam naturali communia esse debent (f).

Colligitur 3. Casu, quo communitati non suppetit *de præsenti*, unde damnum ex causa publica susceptum resarciat, necessum esse, ut refusio fiat *tempore futuro*, quo adest copia, & facultas, prout arguunt Authores (g).

INSTRUCTIO II.

Instructio 2.

De obligatione, ac dissolutione pacis.

De effectibus & contrariis pacis.

§. I.

§. 1.

Quæritur I. *Quinam sint effectus pacis?*

℞. I. Effectus primarius est *obligatio servandi pacta*, sive inita sint cum justo, vel cum injusto bellatore. *Ratio est*, quod obligatio non proveniat *ex justitia belli*, sed *ex natura pacti*, & jure naturæ ac Gentium obligantis *in rebus cæteroquin licitis & honestis*. Unde oritur obligatio justitiæ, etiam hostibus servanda, ob datæ fidei sanctimoniam, atque religionem. Ex his

Obligatio servandi pacem.

Deducitur 1. Quod hæc obligatio *primario* stringat paciscentes, seu Principes suprema potestate, jus belli pacisque complexa, præditos: *secundario* subditos, utpote in quos derivatur obligatio, ex aliis quoque contractibus, *Civitatis nomine*, & *bona fide* contractis a Principe. Immo respectu subditorum pax obtinere solet *vim legis* ad normam aliorum contractuum, quos hoc modo contrahunt Principes, ut habet *Gudelinus* (h).

Afficiens primario paciscentes, secundario subditos,

Per extensionem legitimam hæc obligatio etiam transit ad successores non tantum in Regno successivo, sed etiam electivo. *Ratio est* 1. Quia pax involvit *perpetuitatem*. 2. Quia obligatio non tantum est *personalis*, sed etiam *realis*, Principibus non tam *nomine proprio*, quam *Reipublicæ* paciscentibus: ergo, adinstar aliorum contractuum, *dignitatis nomine* initorum, obli-

Extensive etiam paciscentium successores.

(a) *Hermes* L. c. n. 144. *Gudel.* c. 7. ab *Andlern* const. Imp. v. *Frid.* n. 7.
(b) De J. N. L. 8. c. 8. §. 3.
(c) L. 1. & 2. ff. ad legem *Rhodiam* de jactu. (d) L. c.
(e) L. *si quis* 49. §. 1. ff. ad L. aquil.
(f) L. *cum duobus* §. *quidem* ff. pro socio.
(g) *Textor* l. c. c. 20. §. 28. *Grotius* L. 3. c. 20. n. 7. *Herz.* de fide pacta c. 2. §. 3. n. 32.
(h) L. c. c. 10.

obligatio non soli personæ pacifcenti, quæ moritur, est connexa; sed est *transitoria* in omnes *dignitatis Regiæ*, quæ semper durat, successores (a).

Incipit in puncto mutuæ acceptationis saltem absolutæ.

Deducitur 2. Quod *obligatio* pacis, absolute initæ, stringat a tempore pacificationis mutuo acceptatæ: inita *conditionate*, vel cum *restrictione* ad certam diem, refertur ad terminum purificatæ conditionis & temporis. Patet ex paritate aliorum contractuum (b).

Per ratihabitionem,

Ut pacificatio intelligatur esse *mutuo acceptata*, *stylo ordinario*, requiritur *ratihabitio Principalium*. Patet ex praxi Gentium antiqua: sic, teste *Livio*, (c) *Scipio Africanus*, etsi plena potestate præditus, initam cum *Carthaginensibus* pacem, Senatui *Romano* specialiter approbandam submisit. Item ex praxi moderna, ut pax *Westphalica*, *Carlowizensis*, *Ryswicensis*, *Rastadio-Badensis*, *Passarowicensis* &c. testatur. *Ratio* a priori est: quia *ordinarie* pax concluditur per Legatos, de quibus constare nequit Principibus, an non transgressi sint limites *mandati*. Neque

Necessariam saltem quo ad accessoria pacis.

Obstat, quod Legati, *absque speciali mandato*, non admittantur ad negotia pacis: ergo jam habetur *plenissima* potestas. Nam ℞. D. C. Habetur plenissima quo ad pacem, in substantia concludendam. C. C. Quo ad omnia & singula capitula, a Legatis postmodum conclusa. N. C. Saltem dubium esse potest Principibus, an hæc in specie sint demandata.

Per subscriptionem, & subsignationem, saltem regulariter.

Deducitur 3. Quod ad plenum pacis effectum, & robur, etiam *subscriptio* & *subsignatio* requiratur, saltem *regulariter*. Fluit ex ratificatione: *Hæc* enim compleri solet per subscriptionem & subsignationem. Dictum *regulariter*: quia ratihabitio etiam *ipso facto*, seu *observantia actuali* colligitur, siquidem non sit in articulis, observanti merissime commodis, sed onerosis, ut recte animadvertit *Textor* (d).

Per promulgationem respectu subditorum.

Deducitur 4. Obligatio *respectu subditorum* opus habet aliqua promulgatione, seu publicatione. *Patet*, quia pacificatio subditos stringit *per modum legis*.

Accedere solet Garantia,

Deducitur 5. Paci firmius roborandæ accedere plerumque solent *Garantia*, seu *assecuratio*, vel *sponsio particularis*, qua pacis observantia præmunitur verbo, scripto, aut facto, datis scilicet obsidibus, urbibus, Castellis &c. Per hanc non additur paci *obligatio nova*, sed *antiqua*, quæ provenit ex pacto, *noviter* roboratur: etsi enim juramentum accedat, superaddens *obligationem religionis*, hoc solummodo *intensius* obligat, non autem *ad aliud* & ad *plus*, quam ipse actus, cui opponitur, ut habet communis. Quod si tamen plures ex una, alterave parte, forent pacis consortes, ex garantia consurgeret obligatio nova: si nempe ad armatam resistentiam contra quoscunque pacis violatores, ad quam alioquin non tenerentur, se obligarent. Casu quo tertius aliquis, aliive (ut solet) sponsores pacis intervenirent, respectu horum orietur obligatio, partem injuste resilientem compellendi ad executionem, etiam armis, si prævia monita nil efficerent; etsi *stricto jure* hæc necessaria non videantur, cum officium mutuo partium consensu firmatum, immediate exequi valeant Mediatores. Cessat tamen horum officium, si partes, mutuo consensu ab uno, vel pluribus punctis recederent, ut per se est manifestum.

Effectus pacis est etiam executio, ubi personæ exequentes sunt paciscentes, vel denominata.

℞. II. Effectus pacis alter est *executio*. Circa quam

Considerantur 1. *Personæ exequentes*, quæ si sint determinatæ in pacis articulis, iis competit jus executionis, etiam armatæ in renitentes: si non determinatæ, executio ipsismet partibus incumbit. In *casu moræ* præmittenda mo-

(a) *Hermes* L. c. c. 11. n. 153. *Becman*, *Eyben*, *Gudelinus*, *Bombra*, cit. apud P. *Schmier* L. c. f. m. 316.
(b) L. 14. ff. de R. J.
(c) Dec. 3. L. o. c. 38.
(d) In Syntag. Juris Gent. c. 21. n. 6.

monita, ne bello vix finito procedatur ad novum; si legationes nil proficiunt, manu forti quærendum, quod amicabili dextera non acquirendum.

Res & facta executioni mandanda juxta normam præscriptam.

Considerantur 2. *Res, aut facta executioni mandanda*. Res consistunt vel in traditione pecuniarum, aliarumque rerum mobilium, aut immobilium, castrorum, urbium, Provinciarum &c. vel in remissione, aut cessione jurium ad ejusmodi res sive exigendas, sive possidendas. Ad *facta* pertinent demolitiones munimentorum, abductiones copiarum, deductiones præsidiorum, exauthorationes militum, captivorum extraditiones, si quid in pacis articulis de his comprehensum fuerit. Rarius redduntur transfugæ; quia *jure belli* recipere licitum, qui mutant partes: sed deprehensi extra tale servitium, plecti possunt, ut militaris sacramenti violatores: non item milites exauthorati: etsi castra hostilia secuti, quia generali amnistia fruuntur.

Salvo jure tertii.

In cessionibus tam rerum, quam facti semper subintelligitur clausula: *salvo jure tertii*, ratione pignoris, feudi juris &c. quod illi competit in regiones extraditas, quia repugnat æquitati naturali, alteri per alterum iniquam inferri conditionem, aut invito jus suum auferri. *

Ordo executionis vel ex conventione, vel naturali dictamine.

Consideratur 3. *Ordo in executione servandus* juxta normam, in pace expressam; si nil præscriptum, procedendum est juxta naturæ dictamina: ubi par causa, executio facienda simul, si simultanea esse nequit; vel ubi impar conditio, majoris momenti res levioribus anteponendæ, de quibus *Grotius*: *Plus favoris habent pactiones, quæ de hominibus sunt, quam de rebus, & inter eas, quæ de rebus, hæ, quæ de agris, plus quam de rebus mobilibus: & quæ de his, quæ penes publicum sunt, plus quam quæ penes privatos: & inter eas, quæ penes privatos, plus illæ, quæ reddere jubent, lucrativo titulo possessa, quam oneroso, ut quæ emptionibus, quam quæ dotibus tenentur* (a).

Executionis obstacula per exceptionem,

Considerantur 4. *obstacula, executionem pacis morantia*. Casu quo opponatur *exceptio*, cujus causa tempore pacificationis jam erat cognita, executioni nil obstat: quia opponentis culpæ est imputandum, quod defensionis suæ remedia protelarit. Nec æquum foret, publicam pacis causam ex novo prætextu morari, aut articulum liquidum per illiquidam oppositionem retundere. Quod si causa exceptionis *primum detecta liquida*, aut absque longiori indagine *demonstrabilis* foret, admittenda videtur exceptio, & executio differenda: si tamen foret *illiquida*, executio in rebus perspicuis prosequenda potius est, & *cum cautione indemnitatis*, quam prolixiori dimicatione de rebus dubiis suspendenda.

Et mora non semper admittenda, nisi in casu impossibilitatis.

Casu quo ex alterutra parte, *etiam ad breve tempus*, executio retardaretur, probabilius non esset *locus purgandæ moræ*, nisi improvisa forsan necessitas intervenisset. Unde paritas non tenet cum rebus aliis, ubi modicum tempus etiam ex arbitrio Judicis determinandum, admittunt Jureconsulti, quia ut *Puffendorfius* animadvertit, (b) in hoc negotio sæpe breve tempus ad magnas rerum conversiones valere potest: hinc facilis occasio foret, resiliendi a pactis, & alteri parti integrum non foret, exercitum suum, tot sumptibus alendum, dimittere, quia conditionibus pacis necdum expletis. Cæterum sponsionis factæ impossibilitas *excusat*. Patet; nam sufficienter quivis excusatur, qui in potestate non habuit, suam ut posset liberare fidem.

Effectus tertius est pacis interpretatio.

§. III. Tertius effectus e pace profluens est *interpretatio*, si quidem necessitas postulet. *Interpretatio* quatenus agitur *de valore pacis*, & favorabilis, & latior: quia ab illo dependet securitas, & utilitas publica. Quatenus spectat *obligationem* inter paciscentes vel *extendendam*, *vel restringendam*, est *stricti juris*,

* An per pacem *Westphalicam*, vel *Neomagensem* vasalli cessi triplicis Episcopatus, *Tullensis*, *Metensis*, *Virdunensis*, recte a *Gallia* per Reunionum Cameras Imperio erepti sint? Eruditi disputant in utramque partem. Vide Coll. Hist. P. 2. Q. 20.

(a) L. 3. c. 20. n. 21.

(b) De J. N. L. 8. c. 8. §. 4.

ut habetur ex paritate aliarum transactionum, sibique imputare debent, qui apertius non locuti: unde pars altera multiplicem sensum in suum commodum jure trahere potuit, dicente Philosopho: *ubi utilitatis amicitia est, ibi ejus, qui accipit, utilitas ejus, quod debetur, mensura est*. Atque hinc

Competen pacifcentibus.

Colligitur 1. Quod *interpretatio authentica sit penes pacificantes*. Patet: siquidem ad eos, quos obligatio ex pacto naturali constringit, proprie pertinet verba, tanquam animi sui signa, explicare secundum regulas æquitatis.

Quo ad articulos utrique parti communes.

Colligitur 2. Hæc intelligenda esse de iis: quæ *communia* utrique parti: quæ *specialia* uni, ejusque Reipublicæ propria, quo ad interpretationem *privative* ad Principem spectant: nam talis articulus respectu Reipublicæ, induit naturam legis, legis autem interpres est Princeps.

Vel etiam arbitris delectis.

Colligitur 3. Conveniens esse ad sinceriorem pacis interpretationem, ut paciscentes per Legatos instituant controversi capitis tractationem amicabilem, adductis utrinque fundamentis verba declarando, genuinum sensum eruendo &c. Immo utilius est, denominare arbitros, qui remoto partium studio, juxta prudentiæ regulas, dubietatem omnem componant.

§. 2.

§. II.

De iis, quæ paci contraria.

Quæritur II. *Quænam sint paci contraria?*

℞. I. Ea omnia, quæ vel pacem violant, & novam bellandi causam subministrant. Solvitur autem pax triplici plerumque modo.

Ruptura quo ad essentiam pacis. Inferendo arma citra novam causam.

1. *Faciendo contra id, quod omni paci inest*, sic censetur pax rupta, cum ab alterutro paciscentium vis bellica, citra novam causam, infertur: *Ratio* est, quia pax *essentialiter* est status tranquillitas: ergo dicit cessationem ab armis. Unde violator pacis, beneficio pacis indignus, non modo armis repelli, sed & offendi potest intra limites justi belli. Siquidem omnis conventio (Matrimoniali excepta) violata ex una parte, solvitur quoque ex altera, locumque habet, quod *frangenti fidem fides frangatur eidem*, cum frustra sibi fidem servari postulat, qui fidem servare recusat.

Toti vel parti, paciscenti vel socio in pace comprehenso.

Tenet assertum, sive toti communitati, sive aliquibus tantum vis inferatur, quia pax inita pro civitate includit cives: sive ipsimet paciscenti, sive sociis, in pace comprehensis, fiat injuria, eo quod pactum pacis commune. Quæ ratio cessat circa socios non comprehensos, ut patet: sicut & circa affines; cum multum differat vinculum affinitatis a vinculo pactæ fidei, quod non afficit, nisi nominatos, aut *moraliter* connexos, puta cives.

Nisi fieret tantum ab aliquibus subditis, absque Principis culpa.

Excipitur 1. Casus, quo illata foret injuria tantum a subditis, non *nisi aliquibus*, & quidem *injussu publico*. Quia male prospectum foret civitati, si privatorum maleficio jura communia infringi possent. Aliud foret, si civitas vel violentiam suorum scivisset, nec impediisset, nec vindicasset, etsi potuisset; eo quod ejusmodi conniventia mandato æquiparetur, ut recte notat *Grotius*. Juxta hunc authorem idem sentiendum, casu quo subditi non quidem per se arma moverent, sed aliis bellum gerentibus militarent: cum & hoc delictum adscribitur Civitati, si sciverit, & impedire suos neglexerit. *

Vel unus tantum e sociis hostiliter ageret.

Excipitur 2. Casus, quo unus e sociis, suo nomine, compaciscentem alterum adoriretur. Hic enim *pacem universaliter esse ruptam*, nemo facile dicet; quia nemini alterius delictum nocere, aut jus pacis quæsitum eripere, aut transactio, omnium consensu facta, unius arbitrio dissolvi debet, *nisi in*-ter

---

* An laudabile sit Nationi *Germanicæ*, quod nullum fere bellum sit inter *Christianos*, in quo non ex utraque parte pugnent *Germani*? Immo quod contra propriam patriam externis non raro hostibus militent, idque inter privilegia libertatis *Germanicæ* numerent?

ter paciscentes fuisset aliter conventum. Tunc enim, ut supra diximus, *ob pactum commune* cum violaretur pax respectu unius, hoc ipso violaretur quoque respectu alterius.

Dissolvitur pax per contraventionem in re gravi.

Rumpitur pax II. faciendo contra id, quod in pace expresse stipulatum, sive quis faciat, quod prohibitum; sive omittat, quod promissum, *si tamen sit in re majoris momenti*: nam si levis causa mox rumperet pacem, hoc ipso licitum faceret bellum, quod nemo dixerit. Unde cum *Grotius* dicit, pacis articulos esse individuos, nec minorem esse obligationem servandæ fidei in causa momentosa, quam alia, id forsan *de summo jure*, non autem *de æquitate*, maxime *Christiana*, intelligendum.

Nisi excuset impossibilitas, quæ tamen a debito absolvit.

Excusat tamen *impossibilitas* nulla culpa, sed necessitate quadam, aut casu interveniente, etsi *a debito non absolvat*: nam restant alteri parti remedia indemnitatis, vel facta æstimatione, vel nova pactione sibi procurandæ.

Rumpitur pax violata amicitiæ lege, in pactis specialiter expressa.

Dissolvitur Pax III. faciendo contra id, quod ex pacis natura necessario intelligendum: ut si quis *contra amicitiæ legem*, in pace *specialiter expressam*, spargeret atroces minas, fortalitia exstrueret in confiniis, insolitas copias conscriberet, hostilem animum ex indiciis satis certis proderet &c. Quia pacis natura obligat paciscentes *stricto jure* ad deponendam inimicitiam, & peculiaria amicitiæ munia exhibenda. Ubi tamen ex amicitiæ legibus non præsumenda statim est inimicitia, nisi de animo maligno aperte constet; nec quævis amicitiæ & humanitatis exigenda officia, quasi debita *rigoroso jure*: quod enim alterius humanitati est relictum, non parit actionem in foro humano, adeoque nec suppeditat justam bellandi causam. Ex his

Dubia tamen in meliorem partem exponenda.

Ruptura non nisi nocenti præjudiciosa.

Deducitur 1. Rupturam pacis quamcunque non nisi rumpenti esse præjudiciosam: hinc obligatio ex ejus parte non solvitur, nil potente patrocinari perfidia; adeoque jus, ex pace quæsitum, innocenti est integrum, potestque urgere observantiam, non obstante, quod ipse nolit implere promissa, quia jam alterius iniquitate soluta.*

Nil obstantibus clausulis paci insertis.

Deducitur 2. Etsi foret paci inserta clausula: *per contraventionem quamlibet ruente pacto, vel rato semper manente pacto*, innocens posset vel urgere pacem, vel ab ea recedere, utraque clausula in innocentis favorem, & nocentis incommodum intelligenda: uti colligere est ex privatis transactionibus, jure *Romano* exponendis.

Adjectum juramentum non contraveniendi de causis præteritis intelligendum.

Deducitur 3. Si adjectum paci foret juramentum *de non contraveniendo*, illud sese porrigeret solum *ad causam de præterito*; non enim causa de futuro expresse adjici potest, quia nec prævidenda, nec præcavenda. Quod si tamen foret adjecta clausula de causis futuris, nulla foret, quia dolum futurum remittendo, ansamque delinquendi præbendo, obligationem efficacem producere nequit.

Inter contraria pacis est nova injuria.

℞. II. *Inter contraria pacis est nova bellandi causa, pacem subsecuta*, puta *nova injuria post pacem illata*. *Ratio est*, quia pars læsa non spopondit cessationem ab armis, nisi sub hypothesi, qua cuncta manent in statu antiquo, nec novus titulus novum hostilem inducat. Unde

Quæ proprie tamen pacem non rumpit.

Colligitur 1. Si nova sit causa, pax *proprie loquendo* non censetur esse rupta, nisi *specialiter amicitia pactis inserta sit*, adeoque pars læsa instaurare poterit bellum, sed nova denuntiatione, cum novum sit bellum.

Rumpit' tamen antiqua.

Colligitur 2. Si causa foret antiqua, pax rupta censetur, & pars læsa absque denuntiatione instaurare bellum poterit, quia continuatum: pars offendens pœnam fractæ pacis incurret, si quæ foret apposita.

P 2 Colli-

* Siquidem non promissa, nisi sub conditione ejusmodi pactis imbibita, ut habet S. Pont. in C. *pervenit* 3. de jur. jur. *Nec tu ei, etiamsi promissum tuum juramento, vel fidei obligatione interposita conditione firmasses, aliquatenus teneris, si constat, eum conditioni minime paruisse.*

Pœna fractæ pacis a nocente debita.

Colligitur 3. Hanc pœnam conventionalem non contrahi ab offendente, si offensus ad arma proruperet. Quia non *absolute* debetur, sed in eventum, quo offensus pacem ruptam urgeret, & in satisfactionem pœnæ solutionem expostularet. Atque

Toties quoties, etiam ad hæredes & Fidejussores transfusa.

Hoc in casu debetur, & probabilius *toties quoties* pax violatur: quia etsi in pœnalibus pars mitior sit assumenda, hic tamen præsumitur strictior ex paciscentium mente, ad violationem pacis, *efficacius & pro semper* cohibendam. Atque hæc pœna etiam exigi potest ab offendentis hæredibus, quia præsentant defunctum non solum *in civilibus*, sed etiam *pœnalibus*, casu quo pœna non debetur *ex sola culpa*, sed etiam *ex conventione*: atqui obligatio ex conventione nata, non solum personas principales, sed & successores universales stringit: immo ligat & *fidejussores*, quia adhibiti sunt pro majori pacis robore, & majori paciscentium securitate.

Inter pacis contraria est dolus substantialis.

℞. III. *Inter pacis contraria est etiam causa pacem concomitans, vel antecedens*, quo nomine præ cæteris venit *dolus* ac *metus*. *Dolus substantialis*, qui rei substantiam afficit, sicut omnes contractus, ita & pacificationem invalidat. Patet ex defectu consensus. *Accidentalis*, sive concomitans sit, sive præcedens, sicuti cætera pacta probabilius non infirmat *de jure naturæ* vel *positivo*, ita nec pacificationem annullat: non enim deficit consensus *quo ad substantiam*. Deceptus tamen sibi obligatum habet decipientem ad præstandam indemnitatem, seu restitutionem in integrum, *quia jus habuit, cum ne deciperetur, tum ne cogeretur: illud ex natura contractus; hoc ex naturali libertate*, ut notat *Grotius* (a).

Metus gravis.

Metus gravis, ab extrinseco injuste illatus a causa libera, *de jure naturæ*, juxta satis communem, non invalidat pactum, seu contractum *in genere*; immo nec *jure positivo* * quamvis rescissioni reddat obnoxium, ut hic supponimus. Unde

Non quidem juste incussus.

Resolvitur IV. de pacto pacis in specie. Pacem *bello justo extortam*, tam in foro interno, quam externo esse validam, ac irrescindibilem: quia metus non est *injustus*, habeturque paritas in contractibus aliis. Idem sentiendum in prudenti dubio, an pax sit justo, vel injusto bello extorta: nam sicut causa dubia est insufficiens ad bellum gerendum; ita etiam est insufficiens ad bellum, rescissa pace, denuo instaurandum. Idem tenendum de pace, injusto quidem bello extorta, sed cessante metu *libere* confirmata: nam actus, etsi ponatur invalidus, remissa injuria, convalescit.

Sed injuste: quo casu nil lucratur inferens metum, saltem in foro interno.

Resolvitur V. Observantiam pacis, *injusto bello* extortæ, etsi juramento firmatæ, non posse urgeri, vel extorqueri, neque pactas ditiones posse vi exigi, vel retineri *ab inferente* metum injustum, *saltem salva pietate & conscientia*. Patet: quia injuria, pacto intrinseca, est inauferibilis, nisi remissione, vel juris renuntiatione *per novum, cumque liberum consensum*.

Juxta Pufendorfium neque in externo.

Dictum: *saltem salva conscientia*: nam juxta *Puffendorfium*, & plures alios, ** pacta, dolo, metuve injusto extorta, sunt etiam *naturæ jure* invalida. *Ratio* est apud *Puffendorfium*: *** quod jure naturæ firmari nequeant, quæ æquitati naturali contraria: atqui talia sunt pacta, *per injuriam* extorta. 2. Quod, quæ per injuriam extorta sunt, jure exigi nequeant, vel retineri a metum inferente: ergo nec jure debent præstari a metum passo: *nam nihil debeo*, inquit, *si nemo jure a me quid poscere valeat*. 3. Quod lex naturalis, vetans alteri metum incutere, eadem quoque ex isto metu jus accipere, lucrumque facere prohibeat. Sed

Resol-

(a) L. 2. c. 17. n. 17.
* *Matrimoniali* excepto, ob specialem juris Ecclesiastici exceptionem.
** Quos inter *Sotus*, *Molina*, *Bartolus*, cum Abbate C. *Abbas*. 2. *De his, quæ vi, metuve*. n. 7.
*** De Jure N. & G. L. 3. c. 6. §. 10. f. m. 383. & seq.

Resolvitur VI. Cum longe communiore, pacem, injusto bello extortam v. g. ad avertendum periculum majoris mali, vel *certo*, vel *valde probabiliter* prævisi, *regulariter loquendo*, * esse & *jure naturæ*, & *positivo* validam, *utroque tamen jure* rescissioni obnoxiam, sicut, per metus oppositi exceptionem quis sua retinere, vel repetere posset, etiam armato auxilio, si aliter consequi jus suum nequit.

Et licet ejusmodi pax sit valida.

Ratio est 1. *quo ad* 1. *de jure naturali*; quia ad nullum contractum, *jure Naturæ*, plus requiritur, quam *justus titulus*, qui, dolo, vi, vel metu non obstante, haberi potest per consensum *absolute voluntarium*: siquidem, ut constat, voluntarietatem metus quidem diminuit, non tamen tollit. Accedit, quod non invalidetur *ex defectu libertatis*: alias quoque irritaret metus ex causa necessaria, v. g. morbo, peste, naufragio incussus, quod nemo dicit. Non *propter injuriam*; alias contractus matrimonialis, *dolo non substantiali obtentus*, *v. g.* fictis divitiis, esset irritus *jure naturæ*, pactum, leviore metu extortum, esset *jure Naturæ* nullum, cum & metus levis sit quædam injuria, & de jure naturæ obliget eum, qui intulit, ex delicto, ad satisfactionem, & restitutionem, ut habet *Covarruvias* cum aliis. Unde patet responsio ad *Puffendorfii* rationem 1. Nam jus non oritur ex pacto *quo injurioso*, seu ex injuria, per injustum gravem metum ab altero incussa: sed ex pacto *qua voluntarie inito*, seu ex consensu alterius saltem *voluntarie* præstito. Unde D. jure naturæ firmari nequeunt, quæ æquitati naturali ita contraria, ut nullam amplius rescissionem admittant. C. si admittant. N. *Ad* 2. responsio opponitur *ex metu levi*, & quod probaret nimium. Ad 3. D. Lex naturalis vetans metum incutere, vetat quoque ex isto metu acquirere *jus absolutum*. C. *Conditionatum*, nisi rescindatur. N.

Jure naturæ.

Ratio est 2. *quo ad* 2. *de jure positivo*. Legum authoritas, quibus adstruitur valor ejusmodi contractuum, sed cum exceptione (a), & restitutione in integrum: ergo supponuntur non ipso jure invalidi, sed rescindibiles (b).

Et positivo;

Ratio est 3. *quo ad* 3. *de rescissione per Judicem*, patet ex hac ipsa legum authoritate. De Principibus summis, qui Judicem non agnoscunt, vel casu quo etiam cuidam privato legitima potestas aut nollet indulgere rescissionem, aut cum etiam non posset, eo quod metus non fuisset satis probatus, jus rescissionis *naturæ* jure indultum esse.

Est tamen rescindibilis non tantum jure humano,

Colligitur ex fundamentali juris naturalis dignoscendi principio: nam *rescindibilitas*, hisce in circumstantiis, est medium *exigitum ab amore*, *sibi ipsi naturaliter debito*, *seu ad felicitatem*, *naturæ rationali propriam*, *simpliciter requisito*: secus enim *natura deficeret in necessariis*: ergo est naturæ jure præscriptum. Unde ipsa *rescissio*, cum *nec positive repugnet*, nec etiam *positive exigita sit* ab amore hoc, sibi naturaliter debito, recte inter naturæ jure concessa, ac licita refertur.

Sed etiam naturali, casu quo deficiat humanum.

Ant. firmatur 1. Quia supremi Principes, & alii metum passi, denegata justitia, destituerentur omni medio, quo sibi possent consulere, coactique forent in statu perpetuo violentiæ, citra spem redemptionis, permanere.

Quia alias natura deficeret in necessariis,

2. Quia rescissio pacti, dolo, metuve injusto excussi, per leges positivas privatis indulta, fundatur *in æquitate naturali*, uti colligitur a lege simili, de qua *Ulpianus* (c): *hoc edictum Prætor*, *naturalem æquitatem secutus*, *proposuit*:

Et æquit.;

* Nam excipitur promissio dotis; quævis alia promissio, ab incarcerato extorta; absolutio a censuris &c. LL. citatas vide apud P. *Schmier* Jurisprud. Can. civil L. 3. Tr. 3. c. 1. sect. 7. f. m. 623.

(a) C. *Abbas*. 2. de his, quæ vi &c. n. 7. item c. *ad audientiam* h. t. Q. *non interesse* 5. l. ult. Cod. h. t. item L. *ais prætor*. 1. L. *metum autem*. 9. §. 3. & 4. ff. *quod metus causa*.

(b) Instit. de except. ubi ait Imperator: *si metu coactus stipulanti Titio promisisti*, *quod non debueras promittere*, *palam est*, *jure civili te obligatum esse*; *& actio*, *qua intenditur dare te oportere*, *efficax est*: *sed iniquum est*, *te condemnari*; *ideoque datur tibi exceptio*, *quod metus causa*. Facit huc textus L. *si mulier* 21. §. 5. ff. quod metus causa.

(c) L. 1. pr. ff. de pact.

fuit: ergo deficiente via juris, suffragabitur jus naturale, non deficiens in necessariis:

In occulta compensatione permissis. 3. Quia, jure naturæ & Gentium, ob similes circumstantias, *per se loquendo* licita est compensatio occulta: ergo & reparatio damni per rescissionem pacti injuste extorti, etiam armis, si aliter reparari nequit.

Societati humanæ proficuis. 4. Quia supposito, quod etiam status civilis sit *munus Naturæ*, seu rationis naturalis ad eum inclinantis, etiam Naturæ conforme est, maxime in statu Naturæ lapsæ, ut sit superioritas, ejusque salva persistat Authoritas, ut ne cuivis improbo alterum impune violare, juraque pervertere liceat, juxta illud Sapientis (a): *Ubi non est Gubernator, Populus corruet*: ergo etiam juri Naturæ conforme est, ut salva maneant jura gubernantis, & in casu *injustæ læsionis* sint reparabilia.

Principi summo, ne sit deterior subditis, summo conformibus. 5. Quia alias Princeps summus, hoc ipso, quia summus, esset deterioris conditionis quovis privato, cui competeret via juris saltem positivi: Principi nec positivi, nec naturalis.

Ad præcavenda Reipublicæ præjudicia indispensabiliter requisitis. 6. Quia alias daretur ansa potentioribus, quovis prætextu opprimendi Principes inferiores, eo quod cernerent occupatas Regiones, jura, bona &c. bello injusto occupata per pacem violentam, & nullo jure rescindibilem, in foro externo sua esse.

Et bono publico admodum consentaneis. 7. Quia ex norma legum (b), summus Princeps Judex esse potest in causa propria, sic ut graviter læsus *per pactum privatum* queat illud declarare inefficax, seque ipsum restituere; ergo a fortiori, si graviter læsus sit *per pactum publicum*, præsumi poterit ejusmodi jus a natura indultum, * cum læsio sit longe gravior, & societati humanæ perniciosior, etsi ex æquanimitate recte hactenus consueverint Principes causas proprias in arbitros transferre, uti constat ex comitibus *Palatinis* respectu Cæsarum.

Quæ dispositio juris naturæ procedit in qua vis læsione gravi, ac injusta. *Resolvitur* VII. Quod hoc assertum sese extendat ad quamvis læsionem *gravem*, pace *injuste* extorta illatam Principi, v. g. injusta direptione civitatis, alienatione Provinciæ, renuntiatione extorta jurium suorum, aut subditorum quo ad commercia, navigationes maritimas & similia. *Ratio* est, quia eædem rationes stringunt: unde in casu læsionis, manifeste injustæ, præmonito injusto lædente, si dissentiret, licitum foret pacta rescindere, & jus suum in armis quærere.

Non modo quo ad Exteros, sed etiam subditos rebelles. 2. Quod sese extendat ad læsionem, non modo ab Exteris, sed etiam a rebellibus subditis, inique extorta pace, illatam Principi. Patet ex allatis rationibus, quæ æque utrinque pugnant. Neque enim Princeps in pacto cum subditis, iisque perduellibus, deterioris conditionis esse potest, quam sit cum Exteris.

Etsi pacta pacis forent jurata. Unde obligatio, quæ datur in inferente metum injustum, 3. Quod sese extendat etiam ad ejusmodi pacem, juramento firmatam: quia, teste *Laymanno* (c) Magistratus laicus, vel Princeps *saltem indirecte* relaxare potest juramentum subditorum in materia sibi subjecta, supplendo vicem ejus, cui juratum est, & qui remittere deberet: ergo etiam Princeps, si deficeret Ecclesiastica potestas, rescisso pacto, & juramentum sibi relaxare, vel potius ejus inefficaciam declarare posset, nisi deterioris eum esse conditionis quis admittere velit, quam quemvis privatum.

Resolvitur VIII. *Quod rationes, quas hisce opponere solent varii Authores, non videntur efficaces.* Nam 1. si dicant, a natura satis consultum esse indemnitati Principum, quod vim injuste inferens, sit obligatus *jure naturæ*, ad rescissionem injustæ pacis, & restitutionem damnorum. Nam

R. N.

(a) Proverb. 11. 4. 14.

(b) Can. 10. dist. 96. Can. 30. caus. 23. Q 4. c. 6. de Maj. & obed, c. 12. & 13. de Jud. L. 3. ff. de his, quæ in testam, delentur. L. 41. ff. de hæred. instit.

* An in hoc sensu sumendum sit illud *Ludovici* XIII. pronuntiatum, quo teste *Grammondo* L. 2. Hist. Gall. edixit: *justam appellationem a Rege, in vinculis posito, ad Regem liberum esse?*

(c) L. 4. Tr. 3. c. 11. n. 9.

℞. N. A. Hæc enim obligatio conscientiæ videtur esse medium inefficax: quia qui, injuste bellando & pacem iniquam extorquendo, non habuit remorsum, multo minus habebit paci validæ insistendo, & male parta retinendo.

Non est sufficiens ad Principum indemnitatem,

2. Si dicant cum *Grotio* (a), quod intersit humanæ societatis, ut finis & modus bellis, adeo frequentibus, imponi possit, adeoque, *jure naturæ & Gentium*, pax, etsi metu injusto extorta, non modo *valida*, sed etiam *firma*, ac *irrescindibilis* esse debeat, quod alias nemo facile contraheret cum Principe, præcipue ex rebellibus subditis.

Nec irrescindibilitas forct efficax medium.

℞. C. A. D. C. *Firma*, & *irrescindibilis* esse debet, siquidem ad hunc finem hoc sit considerabile medium. C. C. si non sit. N. C. In principiis *Grotii*, quod quis bello, etsi injusto, si modo solemni occupat, ejus acquirit dominium *jure Gentium*, quo ad forum externum: ergo & pace violenta defraudatus, nil obstante irrescindibilitate, solemni bello recuperare poterit dominium, inique amissum, eo meliore titulo, quod in foro interno dominium nunquam amiserit, & in externo etiam jus ad rem retinuerit: Unde hæc irrescindibilitas pacis vix bella impediet juxta illud *Didaci Savedræ*: *fieri plerumque amat, ubi aut coacta pax initur, aut quæ famæ adversa est, illam pauco tempore durare*. Ad rationem additam dico, rescindibilitatem in pactis privatis non obstare, quo minus extorqueantur ejusmodi contractus, etsi appareat, fraudem, metumve in Judicio facile detegendum: ergo a pari ad pacta publica, respectu rebellium subditorum.

Ad finienda bella.

3. Si dicant, quod juxta nos valor violentæ pacis, sed rescindibilis, non haberet ullum effectum.

Nec tamen valor pacis esset frustraneus.

℞. N. Si enim, extorta cum pace, mox rei pactæ extraditio fieret, injuste paciscens acquireret dominium, etsi rescissa pace vindicatio rei competeret injuste læso.

Adstruiturque conformius juri naturali, & positivo.

4. Si dicant cum *Glettelio* (b), pacta illa, seu pacificationes, quæ, inter summos Principes initæ, *ex defectu Superioris* rescissionem effugiunt, melius dici *ipso naturæ jure invalidas*, siquidem dolo, vel metu injusto extortæ sint: nam id evincerent illæ ipsæ rationes, quas pro rescindibilitate attulimus; nec est paritas cum pactis privatorum, quæ per Superiorem rescindi possunt. Nam

℞. Non admodum nobis displicere Authoris hujus sententiam, quia *re ipsa* congruentem cum nostra, etsi *in modo* minus concordet. Nostrum tamen *modum* præferimus, quia magis conformem *juris naturalis* indoli, alios actus non infirmanti, ubi eadem habentur requisita, quæ hic inveniuntur. Præferimus item, quia magis conformem juris positivi, in naturæ jure fundati, principiis, quibus ejusmodi actus non redduntur invalidi, sed tantum rescissioni obnoxii.

5. Si dicant, actus, metu extortos, esse etiam *jure positivo* nullos, ut patet ex variis legibus, quæ vel annullant ejusmodi actus (c), vel metum passo tribuunt actionem realem (d), vel metum vi illatæ æquiparant (e).

Neque ex legibus probari potest actus, metu extortos, jure positivo invalidos.

℞. *Quo ad* 1. Venditio in allegata lege non decernitur nulla *in se*, sed *in effectu, eo quod Provinciæ Prætor suam interponere authoritatem jubeatur*. Item: occupatio illa hæreditatis non declaratur *nulla* ob metum, sed ob simulationem, qua *fallens* adire se tantum fingit. *Ad* 2. Metum passo tribuitur *actio realis*, non ob dominium *reale* ex nullitate actus, sed ob dominium

P 4 *fictum*,

(a) L. 2. c. 19. n. 11.
(b) De Pactis c. ult. §. 1. n. 14.
(c) L. Si *Pater* 1. c. *de rescind. vendit.* & l. *quia in aliena* 6. §. ult. in fin. ff. de A. & O. H.
(d) L. *Metum autem*. 9. §. 4. & 6. ff. *quod metus causa*.
(e) L. *nihil* 116. in pr. ff. de R. J.

fictum, prætore fingente, contractum cum traditione nunquam fuisse celebratum, atque adeo rem in bonis ejus permansisse.

Ad 3. Nulla est paritas: nam vis, de qua loquitur lex allegata * tollit *simpliciter* voluntarium, cum inferatur potentiis externis, & actibus imperatis; metus non tollit *simpliciter*, quia infertur potentiæ volitivæ, & actibus elicitis, unde solum minuit voluntarium, eo quod voluntas eligat minus malum præ majori. Textus, quo dicitur, *nihil consensui tam esse contrarium, quam vim, & metum*, intelligendus non de consensu *voluntario*, qui per metum non tollitur, sufficitque ad actum, *jure naturæ* validum; sed intelligendus de consensu *spontaneo*, ac omnimode *libero*, qui uti nec spectato jure positivo, ita nec spectato jure naturæ ad valorem actus necessarius est, uti constat ex dictis.

Juramentum additum

6. Si dicas cum *Dilingensibus* (a), saltem pacta pacis, injusto metu extorta, accedente juramento, esse *sine ullo relaxationis remedio* servanda 1. ut ex SS. Canonibus, & communi Doctorum tradit Abbas: *juramentum obligare, etsi turpitudinem contineat, se tenentem ex parte recipientis, non autem jurantis*. 2. Quia Princeps, non habens Superiorem, dispensare secum nequit in juramento. 3. Quia nostra sententia cederet in apertam humanæ societatis, ac fœderum publicorum eversionem, cum pars quælibet facile causari posset, vim injustam sibi fuisse illatam, adeoque fœdus a se rescindi posse.

Addit quidem obligationem religionis, relaxatam tamen per SS. Canones.

℞. D. Ejusmodi pacta *jurata sine* omni rescissione servanda sunt, spectato *titulo justitiæ*. N. Spectato *titulo religionis*. *Sub.* Nisi relaxentur, vel relaxata sint per sacros Canones. C. si sint. N. Ita *Angelicus* (b): In juramento, quod quis coactus facit, est duplex obligatio: una, qua obligatur homini, cui aliquid promittit, & talis obligatio tollitur per coactionem: *quia ille, qui vim intulit, hoc meretur, ut ei promissum non servetur*. Alia autem obligatio est, qua quis Deo obligatur, ut impleat, quod per nomen ejus promisit. Et talis obligatio *non tollitur in foro conscientiæ*, quia magis debet damnum temporale sustinere, quam juramentum violare. Potest tamen in judicio repetere, quod solvit, ** vel Prælato denuntiare, non obstante, quod contrarium juravit, *quia tale juramentum vergeret in deteriorem exitum*; esset enim contra *justitiam publicam*. *Romani autem Pontifices ab ejusmodi juramentis homines absolverunt*, *** non quasi decernentes hujusmodi juramenta non esse obligatoria, sed quasi hujusmodi obligationes ex justa causa relaxantes. Ita *Angelicus*.

Unde etsi obliget per se,

Ad 1. *D.* Juramentum obligat *per se*, & *regulariter*. C. In nostro *casu*, redacto ad merum statum Naturæ. *Subd.* nisi relaxetur, vel si mavelis, declaretur hic & nunc esse nullum ab ipso Principe, hic summam potestatem, neque ullum Superiorem, etiam Ecclesiasticum habente. C. secus. N. Quod summo Pontifici ad commune bonum censetur concessum, & tali Principi, in statum Naturæ redacto, concessum esse desumitur.

Per accidens tamen, & indirecte a Principe est sibi ipsi relaxabile.

Ad 2. D. Princeps laicus non potest dispensare, vel sibi relaxare juramentum *per se* loquendo *directe*, & *proprie*. C. *per accidens*, & casu, quo nec

---

* Nam aliud foret de vi, non cogente ad actum externum, sed relinquente voluntarium, prout eandem metui supra conjunximus. Videantur dicta Tit. 1. §. 2. Q. VI.

(a) In compos. Pacis c. 2. Q. 29. a n. 54. s. m. 152.

(b) 2. 2. Q. 89. a. 7. ad 3.

** *Debitores 6. de jurejur. Debitores* ad solvendas usuras, in quibus se obligaverant, cogi non debent. Si vero de ipsorum solutione juraverint, cogendi sunt Domino reddere juramentum. Et cum usuræ solutæ fuerint, creditores ad eas restituendas sunt Ecclesiastica severitate (si necesse fuerit) compellendi. Vid. c. 1. h. t.

*** C. *Verum* 15. h. t. antecessores nostri tales (coactos metu) a juramenti nexibus absolverunt. Caeterum ut agatur consultius, & auferatur materia pejerandi, non eis expresse dicatur, ut juramenta non servent, sed si ea non attenderint, non ob hoc sunt tanquam pro mortali crimine puniendi.

nec relaxatum foret, aut relaxari posset, *hic & nunc a potestate Ecclesiastica, sub.* Non potest relaxare *directe*, & *proprie* dispensando, vel absolvendo, Tr. saltem *indirecte*, & *improprie* inefficaciam ejus pro istis circumstantiis declarando. N.

Ad 2. Retorquetur argumentum. Sententia opposita cederet in apertam humanæ societatis perniciem, ansam dando potentioribus ad opprimendos minus potentes; ad eripiendas per violentam pacem ditiones &c. Regentes faceret subditis miseriores; rebellibus præberet illicia ad excutiendum jugum, ad seditiones, ad turbas Reipublicæ perniciosas, ad pacta iniquissima extorquenda, quo tam facile non prolaberentur, si scirent ejusmodi concordata a Principe rescindenda, & annullanda. *Nulla humanæ societatis præjudicio.*

℞. 2. D. Nostra sententia cederet in humanæ societatis perniciem, si ob *quemvis* metum, *quovis injusto bello*, & *pacto, qualitercunque injuste* extorta, foret rescindibilis pax. C. si ob metum solummodo *gravem*, bello *manifeste* injusto, pactisque non tantum per injustitiam *dubiam*, vel *probabilem*, sed *certam*, extortis, & omni alia molliore præclusa via, foret rescindibilis pax. N.

INSTRUCTIO III. *Instructio 3.*

De accessoriis pacis. *De accessoriis pacis.*

§. I. *§. 1.*

Quæritur I. *Quænam sint accessoria ad pacem?*

℞. I. Inter accessoria ad pacem sunt 1. *Obsides*, per quos intelliguntur *personæ, e numero civium, alteri parti in securitatem fidei publicæ eo fine traditæ, ut quamdiu fides liberata non fuerit, ibidem persistant, vel in casum fractæ fidei, arbitrio partis læsæ, quantum jus naturæ, & Gentium permittit, relicti habeantur.* Ita *Hertzius* (a). *Obsides.*

Dicitur 1. *E numero civium*, vel subditorum, in quibus non requiritur consensus, legique solent per sortem, ut querelis ansa præcidatur, nisi adsint, qui sponte se offerant. In non subditis requiritur *consensus liber*, uti & in vasallis: quia reverentia, & obsequium debitum ad hoc usque onus se non extendit. *Subditi, etiam contradictioni obnoxii.*

Dicitur 2. *Eo fine &c.* Siquidem obsidibus non videtur licitum fugere, etsi de fuga non capessenda expresse nil memoret facta conventio. *Ratio* est, quia data fides est *saltem implicite, & ex necessaria consequentia* stipulatæ securitatis. Unde non tenet, quod dicit *Grotius*: a civitate obsides non obligari, sed tantum permitti custodiæ, arbitrio partis alterius firmandæ, quia sic frustraretur finis intentus, puta *certitudo de credito*. An in casu vacillantis fidei penes civitatem, obses sibi fuga prospicere possit, dubium est: quo ad forum internum non videtur magna adeo difficultas. *Quibus fuga illicita.*

Dicitur 3. *Arbitrio partis læsæ &c.* Non enim jure naturæ, vel Gentium est permissum *occidere obsides*, eo quod Civitati potestas nulla in vitam innocentum, ut ad mortem extradi possint. Nec permissum, obsides *redigere in servitutem*, sed solummodo *corporalem eorum libertatem per custodiam* (etsi liberaliorem) *affligere*. *Ratio* est: quia Civitas non videtur aliter eos vel oppignorasse, vel etiam oppignorare potuisse: unde facta contraria firmare jus nullum queunt. *In casu fractæ fidei nec morte, nec servitute puniendi.*

Neque quis dicat 1. Obsides tradi eo fine, ut excipiant pœnas violatæ pacis. Nam Respondet *Puffendorffius*, esse contra finem pœnæ, innocuos ple- *Quia sunt innocentes.*

ctere:

(a) De fide pacta c. 2. §. 4. n. 30.

ctere: atqui delictum non fuit, quod, citra consensum in suorum perfidiam, non recusarint sese opponere, ut illorum loco affligi possent.

Etsi indirecte tractari possint ut hostes.

Neque quis dicat 2. Quod, fracta pace, jus belli denuo habeat læsus: ergo, sicuti cum Civitate cives, licet ad violandam fidem peculiariter nihil contulerint, ita & obsides tractari possunt ut hostes, adeoque occidi. Nam *Respondet* idem *Puffendorfius*. D. C. Ergo & obsides *qua obsides*, & *directe* possunt tractari ut hostes. N. obsides, *qua membra* nocentis civitatis, & *indirecte*, *subd.* possunt tractari ut hostes etiam illata morte. N. Alio modo. C. Supra diximus, quod innocentes *directe*, & ex sola vindictæ libidine, nullo jure occidi queant. Ex his

Sublevandi sunt ex æquitate aliis substitutis. Exsoluta fide restituendi illico.

Infertur 1. Æquum esse, ut in longiore mora obsides subleventur ab aliis noviter substitutis, & siquid extraordinarii oneris sustinerent, quantum fieri potest, compensetur.

Infertur 2. Obsides, exsoluta fide, *illico* restituendos, quia eorum obligatio odiosa. Quod si tamen *ex alia causa* adhuc retinerentur, non tam retinerentur *ut obsides*, quam cives communitatis obligatæ, vel obæratæ, *jure repressaliæ* suffragante.

Obses loco personæ, hac mortua, liberatur.

Infertur 3. Quod, siquidem obses datus sit *non ratione causæ*, *sed loco personæ*, hac mortua etiam obligatio moriatur ac cesset.

Fidejussores. Principalium loco, obligantur ad satisfactionem de suo.

R. II. *Inter accessoria ad pacem* solent nonnunquam esse *fidejussores*, sic dicti, quod alienam obligationem in suam fidem recipiant, munere non raro *Mediatoribus pacis* competente. Fidejussio involvit fœdus implicitum assistendi illi, qui contra pacta invaditur, gaudetque *ex natura sua beneficio ordinis*, quia obligatio fidejussoria tantum succedit obligationi principalis debitoris, cui hic vel non vult, vel non valet satisfacere. Immo gaudet etiam *beneficio divisionis*, si plures conjunctim pro uno in solidum sese obstrinxerint.

Pignora.

R. III. Inter accessoria ad pacem sunt etiam *pignora*, quibus id cum obsidibus commune, quod & hæc retineri queant *ob aliam causam*, nisi *huic* retentioni per pacta pacis sit specialiter præcautum. Proprium habent, quod pactio de iis sumatur laxius: neque enim conditio æqualiter est odiosa: nam res natæ sunt, ut teneantur; non item homines teste *Grotio*.

In quibus jus reluendi, non tamen res pignorata sola pignoratitio titulo, præscribi nequit.

Colliges: Jus reluendi pignoris præscribi posse juxta Clarissimum P. *Schmier* (a), quatenus ex contractu pignoratitio, tanquam *jus personale*, resultat: Rem ipsam pignoratam, ejusque dominium, quod habet debitor, præscribi non posse, etsi contradicat creditor, & debitor acquiescat: hæc enim effectum solummodo sortiuntur in rebus incorporalibus, non corporalibus. *Ratio est*, quia creditor pignus alieno nomine retinet, *non sibi*, *sed debitori*, nec possessionis sibi causam mutare potest. Unde nil suffragatur diuturnum silentium debitoris, rem suam non repetentis, quia, hoc non obstante, solus creditori manet pignoratitius titulus, ad præscriptionem idoneus; licet per immemorialem possessionem bonæ fidei oriatur magna juris præsumptio, meliorem titulum, quam pignoratitium, supervenisse.

Salvus conductus latioris interpretationis.

R. IV. Inter accessoria ad pacem refertur *salvus conductus*, alio nomine *commeatus*, qui *in genere* dicit justum & perfectum ab omni hostilitate præsidium immunitatis: *in specie* litteras fidei publicæ, queis de pace tractantibus, aliisve, tam in via quam termino, præstatur plena securitas: Hæc securitas non competit legatis *per se*, & *jure Gentium*, nisi ejusmodi tessera instructis, ut habet *Herzius*. Salvus conductus, cum sit privilegii instar, quod neque tertio noxium, neque danti admodum grave, est laxæ interpretationis, *salva tamen verborum proprietate*, *conditionibus* *, præcipue si ultro sit oblatus, vel etiam vergat ad publicam pacis utilitatem. Hinc

Infer-

(a) Jurisp. can. Civ. l. 1. Tr. 2. c. 4. a n. 285.

* Quas in arrepta clancularia fuga non servavere *Hussus*, & *Hieronymus Pragensis* in Concilio Constantiensi, uti alibi probamus. Videantur Coll. Histor.

Infertur 1. Quod commeatus, datus militibus, recte extendatur ad Duces, sicut a Clericis ad Episcopum: quia verbi proprietas largiorem hanc significationem non respuit. *Extenditur a militibus ad Duces.*

Infertur 2. Quod concessus Patri bene extendatur ad filium; immo & conjugem: quia tanquam persona individua communicat in privilegiis Mariti. Accedit, quod longior mora penes Legatos *jus commorationis* quoddam importet, & benigniori interpretationi det locum, *ne eis matrimonio carendum sit*. *A Patre ad filium, conjugem &c.*

Infertur 3. Quod concessus Domino bene extendatur ad famulitium, ratione necessitatis, & etiam decori *moraliter* connexum, immo & ad adscititios comites, mox in principio itineris electos, *ut tales*. Nam aliud foret; si essent & ipsi Legati, vel personæ, quarum causa magis esset odiosa, quam ipsius, cui prospicitur per salvum conductum, quales essent transfugæ, piratæ &c. *A Domino ad famulitium necessarium.*

Infertur 4. Quod facultas veniendi recte extendatur ad facultatem abeundi, non quidem vi verbi, sed ut absurdum vitetur inutilis beneficii. Contra facultas abeundi non comprehendit facultatem redeundi, hæc enim sunt diversa, & ultra verborum tenorem: unde etiam cursores ultro, citroque ablegare, absque speciali expressione, vix erit tutum, non enim præsumitur quis concessisse, quod multas fallendi occasiones suppeditare solet: immo facultas concessa uni, non censetur concessa alteri delegando, excepto tamen pacis negotio, ut existimat *Herzius*, quia ni cogat ratio, extra verba exspatiari illicitum. *A facultate veniendi ad facultatem redeundi.*

Infertur 5. Quod salvus conductus concessus personis recte extendatur ad res & bona, quæ vel necessaria ad iter, vel congrua ad dignitatem personæ: quia finis respectu mediorum mensura est in moralibus; unde merces, & bona alia a *Grotio* excluduntur. *A personis ad necessaria bona.*

Infertur 6. Quod salvus conductus, cum debeat esse *justus*, dari non soleat, nisi *salva justitia*, *& adversus violentiam injustam*, seu *quæ de facto contra jus infertur*: & ejusmodi commeatum *Husso*, ac *Pragensi* datum legimus, quo non obstante, ob suam in hæresi obstinaciam, & puniri potuerunt, & puniti sunt. (*) *Salva semper justitia.*

Infertur 7. Quod salvus conductus effectum sortiatur tam intra, quam extra territorium concedentis, quia datur contra jus belli, quod per se territorio non includitur, ut habet *Grotius*. *Effectum habet, etiam extra territorium concedentis.*

Infertur 8. Jus commeandi, cum beneficium sit Principis summi, non exspirare morte concedentis, etsi inserta sit clausula, *donec reservavero*: quia voluntas per mortem non censetur revocata jure *Romano* (a), neque opus sit novo volendi actu. Aliud foret in clausula: *quamdiu voluero, vel ad arbitrium nostrum*. sic enim exspiraret per mortem. Nec vis commeatus per Legati mortem extinguitur, quia securitas vivis data, mortuis obesse nequit. *Non exspirat per ejus mortem.*

§. II.

§. 2. De materii paci cognatis. Induciæ.

Quæritur II. Quænam materiæ paci connexæ, atque affines?

℟. I. *Induciæ*, alio nomine *armistitium*, vel etiam *Tregua*, sunt *conventio, per quam manente bello hostiles actus intermittuntur ad certum tempus*. *Paulus*, Jurisconsultus addit *breve*, & *præsens tempus*, quod regulariter loquendo, & manente in armis utrinque exercitu, verissimum: quia tamen pax *per se* debet esse perpetua, & inducias longissimas viginti & plurium annorum referant fasti historici,

* Vid. Coll. Hist.
(a) L. 4. ff. de manumiss. vind.

rici, * ly *breve* ad divifionem potius refervamus. Unde *induciæ* breves funt, quæ paucorum dierum, vel menfium intervallo certi negotii, colloquii inftituendi, permutandorum captivorum aut mortuorum fepeliendorum gratia concluduntur. *Longæ* funt, quæ fublato utrinque apparatu bellico, ad plures annos extenduntur, & alio nomine *pax temporalis* nuncupatur.

Concedendi poteftas. *Poteftas* concedendi *breves* inducias eft etiam penes Duces, quia adminiftrationi militari hæc quietis imago ineffe creditur, ut habet *Grotius* (a); Poteftas concedendi *longiores* eft penes folos Principes fummos, non autem Duces, etfi primarios, nifi ex mandato vel confenfu Principum, quia participant naturam pacis, ut notat *Textor* (b). Ex his

Effectus obligatio ftricta etiam refpectu Subditorum. *Deducitur* 1. Quod induciarum effectus immediatus fit *obligatio ftricta*, quæ facta conventione ligat *primario* pacifcentes, ut patet ex natura pacti: *fecundario* fubditos, five dein *per modum contractus publici*, mox poft conclufas inducias, ut vult idem *Textor* (c); vel *per modum legis* poft factam promulgationem, ut vult *Grotius* (d); five *modo utroque*, quod ad fuperius dicta conformius, parum refert: nam in effectu nil variatur, fiquidem fubditi, quamvis illico, & abfque promulgatione obligati per modum contractus, fi tamen fint ignari contractus, in cafu contraventionis neque ad pœnam, neque ad refarcitionem damni tenebuntur, nifi quatenus ex captis & lucris bellicis facti fuerint ditiores. Neque

Saltem poft acceptam notitiam *Inferas* cum *Textore*: ergo ante notitiam publicam, feu intermedio tempore, actus hoftiles erunt permiffi, nec ulla confurget obligatio: hoc eft abfurdum. Nam ℞. D. Illatum. Erunt permiffi actus hoftiles refpectu Subditorum, qui fciunt. N. Refpectu eorum, qui ignorant. *Sub.* Sic tamen, ut Principes contrahentes, Subditorum loco, tam ad pœnam, quam ad totalem damni refarcitionem teneantur, rebus etiam extantibus reftitutioni fubjectis. C. Secus. N. Illatum.

Item obligatio inclufiva termini ad quem. *Deducitur* 2. Obligationem, quo ad temporis initium, & finem, effe *latioris interpretationis*: quia, *faltem regulariter*, eft in favorem publicum, cum ex utraque parte parcatur fanguini humano. Unde *dies* intelligendi bona fide pro naturalibus, feu viginti quatuor horarum: *terminus ad quem*, in induciis expreffus v. g. per decem dies, menfem unum &c. recte extenditur ad ipfam diem decimam, & ultimam menfis; nam terminus eft pars rei, quia *ultimum cujufque*, ut ait Philofophus: immo fuffragatur ufus communis: fic fi quis dixerit, ut intra diem mortis ejus aliquid fiat, ipfe quoque dies mortis computatur ex lege (e), Quod fi *terminus ad quem* determinate exprimi nequit, v. g. ob negotii, pro cujus tractatione ineundæ induciæ, moram incertam, is defumi debet a tempore finiti, vel abrupti negotii.

Et a quo. *Terminum a quo* quod fpectat, non eft dies, pactas inducias fubfequens, ut contendit *Grotius* (f), fed a momento perfectæ conventionis fluens, ut recte hac ex parte *Puffendorfius* ftatuit (g). Dixi: a momento *perfectæ conventionis*, quæ includit momentum *ratihabitionis*, fiquidem foret neceffaria, utpote quæ jure Gentium non retrahitur ad tempus rei geftæ, fed per affenfum probatæ. *Ratio eft* 1. Quia ficut *terminus ad quem* longe naturalius eft pars rei, ita *terminus a quo*. 2. Quia terminus a quo eft defumendus ab initio obligationis: atqui initium obligationis, tanquam effectus, mox oritur pofita illius caufa, ni fufpendatur per fpeciale pactum: ergo &c. Neque

Ob-

* Sic Auguftiff. *Leopoldus* in ratificatione *Carlovvizenfi* annorum 25. *Carolus* VI. in *Paffarovvitenfi*, 24. annorum inducias pepigere.

(a) L. 2. c. 22. n. 8.

(b) Synops. Jur. Gent. c. 19. n. 4. & 5.

(c) L. c. a n. 37. (d) L. c. c. 21. n. 5. (e) L. *fi quis* ff. 133. de verb. fig.

(f) L. c. c. 21. n. 4.

(g) L. 8. c. 7. §. 8.

Obstat ratio Grotii, qua dicit, quod propositio *ab hac*, vel *illa die* fit *discretiva* a cæteris diebus, non *conjunctiva*: ergo a qua die mensura temporis sumitur, illa dies intra mensuram temporis non est. Nam R. D. A. Et particula a vel *ab* semper est *discretiva* unius ab altero. N. A. Aliquoties etiam *initialis*. C. A. & N. C. Quid notius illa expressione *a capite ad calcem*, *ab ovo ad malum*?

Unde Ly a die hic est particula conjunctiva,

Deducitur 3. Quod induciarum, saltem longiorum, effectus *mediatus* fit *cessatio ab omni actu hostili, sive in personas, sive in res*: nam quidquid per vim fit adversus hostem, id omne, durantibus induciis fit contra jus Gentium, ut in sermone ad milites quondam dixit *Æmilius* apud *Livium*. Hinc etiam prohibiti sunt actus *dolosi*, quia hostiles nec in bello, nisi per licentiam bellicam permissi, juxta dicta alibi. Induciarum breviorum effectus plerumque restrictus est *ad limites & expressiones factæ conventionis*: unde *regulariter* non includit cessationem adeo illimitatam ab omni hostilitate. Sic induciæ, obsessis urbibus concessæ, tantum præsidiariis prosunt, non autem impediunt, quo minus submissa intercipiantur auxilia, & sic de aliis. Neque vetant induciæ, quin occupari possint loca, *vere derelicta*, hoc est, ab hoste, extra districtum posito, plane vacua, nisi forte recesserit ob necessariorum penuriam, uti excipit *Vitriarius* (a).

Effectus mediatus est cessatio ab hostilitate, saltem pacta.

Deducitur 4. Cessant induciæ vel lapsu termini, vel mutua partium consensione, vel alterutrius ruptura, ubi parti innocenti est liberum, vel pœnam exigere, vel induciarum continuationem petere, vel ad arma redire. Privatorum factis, nisi publica authoritate quocunque tandem modo suffultis, induciæ non rumpuntur, & rumpentes puniuntur. Lapso termino non opus est nova denuntiatione, nisi forsan in longioribus induciis, per quas apparatus bellicus plane est dissolutus, ubi si minus erit necessaria, saltem erit decora denuntiatio iterata.

Cessant induciæ lapsu termini, ruptura, consensu mutuo.

Deducitur 5. Contra *Mynsingerum*, etiam in induciis tenere solemne illud: *frangenti fidem, fides frangatur eidem*. Quia æquitatis & æqualitatis ratio concedit, ut, una parte violante fidem, altera a se præstitam impune non servet.

R. II. Inter materias paci affines etiam *arbitrium*, seu *compromissum*, quo bellantes communi voto unum vel plures arbitros eligunt ad controversias belli dirimendas: & siquidem eligunt ad dirimendas *suasive* solum, *Mediatores* potius dicendi sunt; si ad dirimendas *decisive*, sunt *Arbitri*, proprie tales. Inde

Arbitrium seu compromissum.

Colligitur 1. Quod officium Arbitri *proprie* talis, & electi ut *Judicis sit*, *judicare secundum leges*, electi ut *decisoris* sit pronuntiare *ex humanitate & æquitate*. Nam teste Philosopho (b), arbiter id, quod *æquum est*, *respicit*; *Judex legem*: imo arbiter ejus rei causa lectus est, ut valeret æquitas. In dubio præsumitur concessa potestas stricta, seu regulis Judicis adstricta, quia minus periculosa, & magis exclusiva læsionis.

Per modum sententiæ judicialis, vel meræ decisionis.

Colligitur 2. Regulas Arbitro sequendas, esse leges civiles, seu communes, seu litigantibus proprias: si nullis subjecti sint legibus, normam dabit jus naturale, & Gentium, &c.

Regulæ observandæ.

Colligitur 3. Quod laudo, seu sententia, per Arbitrum pronuntiata, a compromittentibus standum sit, seu æqua, seu iniqua sit; quia alias arbitro novus arbiter, & huic alius denuo in infinitum surrogari posset, quod utique absurdum: hinc rectissime *Plinius*: *summum quisque causæ suæ Judicem facit, quemcunque eligit* (c).

Appellatio intercisa.

Ex-

(a) Ad *Grotium* cit. Q. 10.
(b) Rhetor. 1. c. 19.
(c) In Præfat. Hist. Natur.

Saltem regulariter.

Excipitur 1. Si duo arbitri forent electi, eorumque vota dissentirent, in quo casu causa utique deferenda ad tertium, uti elapso sæculo exemplum præbuit causa *Aurelianensis*. *

Excipitur 2. Casus *apertæ fraudis*, qua arbiter seu donis corruptus, seu iniquo pacto cum una parte colluderet; nam qui *aperte* ad alterutram sese partem applicat, arbitrum agere de jure nequit.

Excipitur 3. Casus, quo subditi compromittunt in causis privatis; nam teste *Grotio* (a), in ejusmodi arbitros lex civilis statuere potest, & aliquando statuit, ut ab iis provocare licitum fuerit. Sed hæc ratio cessat inter Principes summos; non enim his est potestas superior, quæ promissi vinculum aut impediat, aut solvat.

Deditio absoluta, & limitata.

℞. III. Inter materias, paci cognatas, est etiam *deditio*, qua pars una bellantium, viribus fracta, seu alia de causa resistendo impar, se vel sua hostis arbitrio permittit; si permittit libero, & mero hostis arbitrio, dicitur *absoluta*, ** si adjectis capitulationibus, est *conditionata*. *** Ex his

Illa tribuit jus absolutum, non tamen in vitam, saltem spectata æquitate quadam naturali.

Infertur 1. Quod *deditio absoluta* victori jus tribuat *universale* quo ad personas, res, & bona; immo, spectato jure Gentium *permissivo*, & *quo ad forum externum*, etiam quo ad vitam & libertatem: non enim, ut habet *Textor* (b), ex eo, quod captivi sint interfecti, audita unquam querela est, quasi jus Gentium esset violatum. Sed, ut alibi diximus, sublata inter *Christianos* servitute, & naturali æquitate jus in vitam deditorum negante, nisi in eos, qui suo mortem facinore meriti, ut recte animadvertit *Grotius* (c), *Victori, quantum securitas patitur, ad clementiam & liberalitatem, propendere semper honestum est: interdum pro circumstantiis etiam ex morum regula necessarium*. Inde *Didacus Savedra*: *non minus urbanitate, quam viribus sæpe hostes vinci compertum esse*, edixit (d). Exemplo est magnus *Macedo*, qui Matrem & conjugem *Darii* hostis sic excepit, *ut ex pristinæ fortunæ magnificentia, præter fiduciam, illis defuerit nihil* (e). Hinc *Darius*: *Dii patrii primum mihi stabilite Regnum; deinde, si de me jam transactum est, precor, ne quis Asiæ Rex sit, quam iste tam justus hostis, tam beneficus victor* (f).

Hæc restrictum ad pacta.

Infertur 2. Quod *deditio conditionata* victori plus juris non tribuat, quam in capitulatione expressum: *hac enim*, ut habet *Grotius*, *aut singulis consulunt paciscentes, ut quibus vita salva, aut corporum libertas, aut quædam bona excipiuntur, aut etiam Universitati quædam jura reservantur*.

Sors certis in circumstantiis non illicita.

℞. IV. Paci insuper affinis est *sors*, qua, *tanquam fortuito medio*, controversiæ summos inter Imperantes terminantur. Usus sortis promiscuus sane illicitus, præsertim si armorum jure sat certus affulgeat felix belli *eventus*. Quia Principi est obligatio major, quam ut omittere possit eas rationes, quæ ad sui & suorum tutelam sunt maxime naturales. In causa belli dubia, eventuque nimis incerto, videtur esse licitus usus, *ut incerto periculo evadatur certum*: immo licet Princeps rei, qua de agitur, non dominus, sed administrator solummodo sit, præstabit incertitudini sortis committere, quam animas, & corpora, una cum rebus, in tot & tanta tamque certa belli discrimina præcipitare.

℞. V.

---

* Orta A. 1685. post mortem *Caroli Palatini*, inter *Philippum Wilhelmum*, *Neoburgicum* Successorem, & *Charolottam*, *Ducissam Aurelianensem*, defuncti sororem unicam, & germanam *ob bona allodialia*: in pace *Rysvvicensi* A. 1697. delata est ad Cæsarem, & Regem *Galliæ*, tanquam arbitros; his discordantibus ad summum Pontificem *Innocentium* XI. a quo in favorem *Neoburgici* decisa est: *quia in feudo regali, & patrimonio fiscali, seu publico, tanquam Dux, non quidem hæreditario, sanguinis tamen, & Regni, ac Ducatus jure successit*.

(a) L. 3. c. 20. n. 46.

** *Auf Gnad, und Ungnad*: unde adjectæ hæ phrases, *hostis clementiæ*, *fidei* (quæ hic sumitur *pro probitate*) *sapientiæ*, *moderationi* &c. inter parerga superflua reputantur.

*** *Auf* Accord. (b) Synopsi cit. c. 28. n. 18.

(c) L. c. n. 50. (d) Coronæ *Goth*. c. 5.

(e) *Curtius* L. 4. c. 10.

(f) L. cit. n. 51.

℞. V. Ad pacem denuo reducitur *singulare certamen*, quo duo, vel plures ex utraque bellantium parte congrediuntur eâ lege, ut victoria sit penes illam partem, cujus selecti pugiles extitere Victores. Hoc, Gentium jure, saltem externo, permissum esse patet ex *Ænea*, & *Turno*; *Menelao*, & *Paride*, binis utrinque *Ætolis* & *Eleis*; trinis *Horatiis Romanis*, & *Curiaciis Albanis*; totidem *Lacedæmoniis*, & *Argivis* &c. *Singulare certamen.*

Absolute licitum, etiam in foro interno suadetur 1. Exemplo *Davidis*, & aliorum Principum *Christianorum*, communique Canonistarum calculo. 2. *Ratione*; nam bellum plurium militum, ex justâ causa & authoritate publica susceptum, est licitum: ergo etiam bellum duorum, eadem authoritate susceptum; immo magis, quam illud, cum hic solummodo unius, vel alterius vita, non multorum, nec innocentum salus in discrimen conjiciatur. Quod si *Licitum.*

Dicas cum Grotio (a): Quod peccet, qui vitam leviter sorti per Duellum committit, eoque, tanquam testimonio bonæ causæ, aut judicii Divini instrumento utitur. ℞. Non peccat, qui vitam ancipiti fortunæ per bellum committit, ac prodigit pro bono publico; qui justitiam causæ, ex futuro, & incerto belli exitu, quærit: ergo à pari. *Si replices cum eodem*: In bello justo innocentum periclitantium causam duello ancipiti non exponendam, sed *totis viribus* defendendam. ℞. D. Si moraliter certa sit victoriæ spes. C. si dubia; immo resistentiæ modica spes. N. si *Pro publico Reipublicæ commodo.*

Inferas: Ergo etiam causam Religionis ejusmodi certamini committendam. R. N. illatum. Disparitas est, quia causa Religionis est causa DEI, pro cujus tuitione cuncta humanæ potentiæ media apprehendi, vires omnes exeri, sanguis & vita consecrari debent. 2. Quia certa victoriæ spes in Divina providentia hic ponenda, quæ nunquam deest, cum crux pro labaro, causa DEI pro armis est, ut exemplo suo satis demonstravit *Constantinus* M. Ex his *Excepta causa Religionis.*

Colligitur 1. Quod in dubio, utra pars ex duellantibus vicerit, res maneat antiquo loco suspensa. Cæterum, ut rectè *Puffendorfius* arguit (b), *si inter duos pugnaretur, ille victor erit, qui adversarium occiderit, aut ita debilitaverit, & oppresserit, ut victum se ipse fateatur. Ubi plures pugnant, illa pars victrix erit, quæ adversarios occiderit, aut fugatos ita debilitarit, ut resistere amplius nequeant*. Et paulo post: *Qui loco cessit post conflictum, in dubio magis est, ut fugisse credatur*. *Victoria certa bellum impediente, vel dirimente.*

Colligitur 2. Consensum ad ejusmodi singulare certamen requisitum dependere ab iis, quorum authoritate bellum geritur, vel pax concluditur. *Ratio est*, quia, qui bellum aut pacem inire valet, etiam media paci æquivalentia eligere potest. *Authoritate summa potestatis.*

§. III.

§. 3.

Quæritur III. *Quænam circa pacem sit vera, falsaque ratio status?* *De Aulæorum Idolo, seu Ratione Status.*

℞. I. Axiomata *Christianæ* Politicæ sunt 1. *pax maximi facienda*: Quia tanta est ejus *necessitas*, ut nulla societas sine illa diu possit subsistere; quia tanta *utilitas* & *jucunditas*, ut communibus Populorum votis, tanquam fundamentum humanæ vitæ, semper sit exoptata. *Axiomata Christiana: Pax maximi facienda.*

2. *Pax interna neutiquam negligenda*: Quia basis solidæ felicitatis, etiam temporalis, Consistit autem in tranquillitate mentis, per adversa & prospera dispositioni Divinæ semper conformis. Obtinetur, & conservatur per fidem unice veram, per conscientiam puram, *Christianam* patientiam, & charitatem. *Interna non negligenda.*

3. Pax

(a) L. 3. c. 20. n. 43.
(b) De J. N. & G. l. 8. c. 8. §. 5.

Externa promovenda. 3. *Pax externa, & publica præ cæteris Principi promovenda*: Quia in illa consistit securitas, & salus Reipublicæ promovetur per regulas æquitatis naturalis; per regimen secundum justitiam; per legum Divinarum, & humanarum custodiam, secundum consuetudines avitas juste Rempublicam gubernando; virtutibus præmia, vitiis pœnas decernendo; Exteros ad bella non provocando; hostilitatis causas præscindendo; sub Divina protectione privato bono publicum præferendo &c. Unde nascuntur hujus pacis publicæ fructus, pietas, Religio; surgunt Regum palatia; crescit ærarium; ditescunt Regna; ornantur civitates; mercatura floret: sub hac oliva quiescit Populus; secure lætatur agricola: confidit extraneus; non insultat Miles; & omnes sine timore domi, forisque quiete vivunt, suisque negotiis attendunt.

Vera, justa, & honesta procuranda. 4. *Pax vera, justa, & honesta a Principe procuranda*: Vera est, quæ doli nescia, in veritate fundata, & primario *Christianæ* pietati innixa est; qua juste cum Deo, & hominibus ambulamus. Hanc *Christianis* reliquit *Christus*, deditque; non, quomodo Mundus dat, sed in veritate: *sine hac pace Christi omnis corruit humana prudentia, & quæ Politicis solida & vera videtur, vacua est, & inanis*, ut recte animadvertit Illustris *Statista Guilielmus* ab *Efferen* (a). Pax *justa & honesta* est, quæ ad gloriam Dei directa, justis & honestis conditionibus, sic inter Reges componitur, ut utrinque regalis dignitas conservetur. *Hæc*, ut inquit memoratus Politicus, *propria est Regum Christianorum, qui jure charitatis & justitiæ nibil iniquum, infame nibil admittunt.*

Axiomata pseudo-politica: Pax bello postponenda. ℞. II. Axiomata pseudo-politica sunt 1. *Pax bello postponenda ob commodum Principis, vel status*. Sed naturæ vox clamat, non pace bellum, sed bello quærendam pacem.

Interna non curanda. 2. *Pax interna impertinens ad scita politica*, sed reponit ab *Efferen: cum pax interna reale fundamentum sit solidæ felicitatis temporalis, & æterna, ego illam Principi Christiano super omnia pacis externæ desideria commendo, & sine hac pace interna nihil illi securum promitto. Non est pax impiis, sed justus in pace vivit*. Ita ille.

Externa humanis tantum firmanda præsidiis. 3. *Pax constans humanis solum firmanda præsidiis*, puta concordatis, juramentis, sigillis publicis, aliisque firmissimis humanæ securitatis vinculis. Sed uti hæc præsidia nequaquam sunt negligenda, errant tamen a vero pseudo-politici, qui per rationem status DEUM a suis consiliis excludunt, quia, ut notat laudatus Statista: *nisi Dominus custodierit domum pacis & consilii, in vanum laborant, qui ædificant eam*.

Callide fucanda. 4. *Pax non raro calliditate effingenda ad speciem, ut securius lædat*. Sed hæc pax, non pax, sed larva pacis est, utique indigna, quæ vel nominetur inter *Christianos*. Nam fundatur in secretis *Idoli status*, & eo majoris prudentiæ argumentum habetur, quo subtilius a Politicis obnubilatur.

Quibuscunque tandem mediis procuranda. 5. *Pax in necessitate est procuranda qualibuscunque tandem mediis*, non attenta Religione, *justitia, sive injustas, sive justas conditiones pars subacta indulgeat, & victoriosa extorqueat*. Sed hæc pax Gentilibus propria, qui DEUM nullum agnoscunt præter *Idolum status*. *Christiani* vero Reges, nec victi, ejusmodi pacem acceptare, nec Victores talem vel ipsis Gentilibus imperare possunt; immo extrema quævis potius eligere tenentur, quam a DEO declinare, & devictorum salutem prostituere.

Media conservandæ pacis, & impedimenta vera. ℞. III. Media conservandæ pacis *vere politica* sunt 1. Mutuus amor Principem inter & subditos; hic enim habetur pro vinculo pacis. 2. Observantia legum & pactorum, quia illæ ad pacem Reipublicæ conditæ; hæc inita ad

(a) In Manuali Politico f. m. 877.

ad hunc finem. 3. Fidelitas & obedientia a subditis Principi debita. Impedimenta sunt 1. *Peccata Populi*; hæc enim provocant Divinam justitiam ad vindictam, & ipsum Authorem veræ pacis offendunt. Sic legimus *translata a Deo Regna a gente ad gentem propter injustitias*. 2. *Vitium Principis*, sive consistat in neglectu veræ Religionis, vitaque scandalosa, sive in malo regimine, pacem violando, ex ambitione terminos proferendo, Ministris impiis indulgendo, justitiam non administrando, violenter dominando, privilegia & libertatem adimendo, oneribus subditos opprimendo &c. 3. Error populi. 4. Violentia Exterorum.

℞. IV. Ratio status pseudo-politica *docet* 1. *ad absolutum Imperium esse necessarium rigorem, atque severitatem*, ut omnes subditi intelligant, in manu Regis vitam suam consistere. Sed soli Deo competit Imperium absolutum, Regibus non nisi subordinatum, & Legibus tam Divinis, quam humanis limitatum. *Docet* 2. Nunquam satis securum esse Regnum, nisi e medio sublatis iis, quibus vel bene merita suffragantur, vel Populus favet, vel qui, ob boni publici studium, Regibus quandoque intercedunt, consiliisque suis minus blandiuntur. Sed hoc est stigma tyrannicum, & characteristica barbaræ crudelitatis. *Docet* 3. Conversiones Imperiorum, Regumque felicitatem dependere a fortuna, politicisque prudentiæ humanæ consiliis. Sic hoc *Idolum status* non nisi Athei adorant; *Christiani* Divinam Providentiam, humana omnia ex altissimis consiliis moderantem, & ad Populi sui, seu Ecclesiæ veræ regimen dirigentem suscipiunt, ac venerantur. *Pseudo-politica.*

ELENCHUS POSITIONUM,

Quæ continentur in Institutionum juris universalis, Naturæ & Gentium,

PARTE II.

DE JURE GENTIUM.

I. STatus hominis *adventitius* est is, qui homini *supervenit* ex facto aliquo, *seu proprio seu alieno*, libertatis congenitæ *restrictivo*. II. Diciturque esse *conditio hominis*, *in certis circumstantiis per factum, seu proprium, seu alienum, constituti*, quæ conditio eundem ad distincta quædam officia, indeque manantia jura determinat. pag.4 III. Inde fluit, quod status hic sit *quædam societas*, nascaturque *ex consensu duorum vel plurium, in eundem finem ac media, fini huic obtinendo necessaria, conspirantium*. IV. Hæc porro societas potest esse *una* vel *multiplex*; societas *simplex*, seu *prima* est status conjugalis, familiæ, herilis; *composita* est Civitas, vel etiam Respublica. *ibid. & seq.*

II. Status conjugalis, ordine & dignitate *primus*, spectato præcise jure naturæ, *in genere* dicitur *societas simplex personarum diversi sexus, sobolis rite procreandæ, educandæque causa inita*. 4. II. Est institutus a Deo, *ut Authore naturæ*, adeoque *naturali jure* est quam maxime licitus ac permissus. III. Est etiam *naturali jure* præceptus, non quidem hominibus singulis, sed tamen universitati hominum. 5

III. Status conjugalis, *spectato jure Divino*, a Mundi primordiis notavit vinculum *perpetuum*, atque *indissolubile* respectu omnium hominum, sic ut contractus *temporarius*, per se loquendo, haud esse potuerit *vere matrimonialis*, seu *validus seu licitus*. 5

IV. *Spectato jure naturæ* matrimonii contractum ex sua natura esse *perpetuum*, atque *indissolubilem*, sententia est *valde probabilis*, adstruiturque satis communiter ab Authoribus orthodoxis. 6

V. *Spectato præcise jure naturæ*, matrimonii contractum non *necessario* esse *omnino perpetuum*, atque *indissolubilem*, videtur esse sententia *haud minus probabilis*, adstruiturque satis magna authoritate Theologorum atque Canonistarum. 7

VI. *Spectato statu naturæ*, perpetuitas contractus matrimonialis est naturæ rationali admodum *consentanea*. II. *Abstrahendo a statu mere conjugali in se*, respectu multiplicis Reipublicæ inter Gentes, contractus matrimonialis videtur *Gentium jure* perpetuus, nec dissolubilis, *saltem privata authoritate*. 8. III. Immo Societas conjugalis *spectata in se*, *& secundum statum mere naturalem*, nititur contractu, *non qualicunque*, quavis causa per mutuum consensum solubili; *sed speciali*, notante vinculum absolute sufficiens, & commensuratum matrimonii *fini primario*, generatinnis nempe & educationis; proli debitæ, ac simpliciter necessariæ. 9

VII. Vinculum tamen perpetuum & insolubile, naturæ jure requisitum, *ex ratione mere naturali*, sufficienter probari vix potest. II. Nec etiam sat refutari sententia negans. III. Id quod tamen in nullum cedit status conjugalis perpetui præjudicium. 9

VIII. *Spectato jure Divino*; a Mundi primordiis, status conjugalis, respectu omnium hominum, etiam Gentilium, notavit *vinculum duorum*, exclusivum omnis polygamiæ, seu licitæ, seu validæ. 10

IX. *Spectato jure naturæ*, est sententia *valde probabilis*, adstruiturque communiore authoritate, polyginiam esse jure naturæ prohibitam. 10

X. *Spectato jure naturæ*, polyginiam haud esse, vel fuisse illicitam, videtur esse sententia, *minor* quidem *authoritate*, *ratione tamen non inferior*. 11

XI. Polyandriam simultaneam, naturæ jure esse prohibitam, *& matrimonii fini absolute repugnantem*, est sententia *satis certa*, & Authorum, etiam Protestantium, unanimi calculo contestata. 13

XII. In nostris principiis *monogamia* est *Divino jure* præcepta. II. Est matrimonii naturæ, & propagationi humanæ quam maxime *consentanea*. III. Adeoque polyginia *saltem juri Gentium* est adversa. IV. Quod tamen *in se præcise spectata* naturæ jure sit *absolute* prohibita, *sufficienter* probari vix potest. V. Et licet admittatur naturæ jure permissa, per hoc tamen matrimonii monogamiæ *nullum sit præjudicium*, prout nonnulli immerito sibi & aliis persuasum volunt. VI. Polyandria tamen non tantum jure *Divino*, & *Gentium*, sed etiam *naturali* absolute prohibita est. 14. *& seq.*

XIII. *Quo ad matrimonii gradus*, singularis est opinio *Thomasii* protestantici, qui matrimonium *in primo gradu*, Patris nempe cum filia, Matris cum filio, validum licitumque, *hoc præcise spectato jure*, affirmat, etsi alibi *utcunque* recantet. 16

XIV. Etsi pleræque rationes contra *Thomasii* thesin a quibusdam allatæ, non adeo sint efficaces. II. Sententia tamen affirmans, matrimonium in primo gradu lineæ rectæ, *etiam naturæ jure* esse invalidum; *ex ratione intrinseca* est *probabilior*. III. *Ex ratione extrinseca* vero est *absolute* tenenda, ac adstruenda. IV. Sic ut replicæ, afferri solitæ, in oppositum nil evincant. 17. 18

XV. In primo gradu lineæ rectæ matrimonium est etiam *jure Divino positivo*, primævo & universali, uti & *jure Gentium*, ac *positivo humano* absolute prohibitum. 21

XVI. Quo ad cæteros gradus consanguinitatis, *spectato jure naturæ*, nullus, *præter primum lineæ*

rectæ,

rectæ, matrimonium reddere videtur *invalidum*. II. Unde nec primum gradum lineæ collateralis, *fratres inter ac sorores*, impedimentis, *naturæ jure prohibitis*, accensendum, *sufficienter* probari potest. 22. III. Etsi non desint, qui partem oppositam, *non tamen sat efficaciter*, tueantur. *ibid.*

XVII. *Absolute loquendo* nullus gradus, seu consanguinitatis seu affinitatis, *in Levitico prohibitus*, præter primum lineæ rectæ, *spectato præcise naturæ jure*, conjugium videtur reddere seu *invalidum*, seu *illicitum*. II. Replicis oppositum haud evincentibus. 22

XVIII. Quo ad alia impedimenta, *spectato jure naturæ*, dirimentia matrimonium, inter Moralistas convenit. I. *In genere*, quod jure naturali & Gentium impedimenta constitui possint, & de facto aliqua constituta sint. II. *in specie*; inter impedimenta matrimonii, naturæ jure dirimentia, est *impotentia perpetua*, *error substantialis*, *polyandria*, & *consanguinitas in primo gradu lineæ rectæ*. 22

XIX. Moralistæ protestantici, *inter causas matrimonium dirimentes*, etiam *jure positivo*, & *inter fideles*, male adstruunt *crimen*, quale foret *adulterium*, *malitiosa desertio*, *debiti negatio pertinax*, *morum intolerabilitas* &c. 24. II. Etsi, *an spectato præcise jure naturæ*, ejusmodi causæ conjugii vinculum solvant, tam facile determinari neque possit, neque etiam debeat. *ibid.*

XX. Vis ac metus, *spectato præcise naturæ jure*, non est impedimentum dirimens matrimonii, uti multi, præsertim ex Moralistis protestanticis, affirmant. *ibid. & seqq.* II. Affinitas, nullo gradu, seu lineæ rectæ seu obliquæ, matrimonio obest *spectato jure naturæ*. 25

XXI. Inter jura atque officia societatis conjugalis est I. *Fides conjugii*: unde recte damnata est ab *Innocentio* XI. hæc propositio: *copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium*. 26. II. Est *usus conjugii legitimus*: unde naturæ jure, *saltem leviter*, prohibitus est usus conjugii *solius causa voluptatis*. 27. III. Est *cohabitatio mutua*, fini conjugali *debita* ac *necessaria* ex dictis. 28. IV. Est *obligatio reddendi debiti*, quoties *debito modo*, & *rationabiliter* petitur, & sic de cæteris obligationibus atque officiis. *ibid.*

XXII. *Spectato naturæ jure*, etiam abstrahendo a statu naturæ lapsæ, inter conjuges non est *perfecta* æqualitas, sed *vi status conjugalis* marito, per se loquendo, competit aliqua potestas, & superioritas, *saltem directiva*. 28

XXIII. Potestas mariti *coactiva*, respectu conjugis, descendit *remote* ex jure Divino positivo, & jure Gentium; *proxime* ex pacto. 29. II. Hæc tamen potestas non est *despotica*, nec *herilis*, nec *absoluta*; sed *domestica*, ad societatis conjugalis & familiæ terminos restricta. 30

XXIV. De societate conjugali, *spectato naturæ jure*, non pauci sunt errores Moralistarum protestantium, *Grotii*, *Bœcleri*, *Vitriarii*, *Ziegleri* &c. *Puffendorfii*, ejusque sequacium, *Weberi*, *Kemmerichii*, *Thomasii*, *Fleischeri*, *Lyseri*, *Friderici Ludovici*, *Wernheri*, *Heineccii*, *Henrici Kœleri* &c. &c. 31. & seqq.

XXV. Status familiæ alius est *completus*, alius *incompletus*: familia completa est *conjunctio inter Parentes*, *liberos*, & *servos*; incompleta est *societas inter parentes*, & *liberos*, *ob communem inter se utilitatem contracta*. 35. II. Status familiæ paternæ *Hubero* est *Societas plurium personarum*, *quæ unius potestate*, *per ipsam naturam*, *educationis causa*, *sociatæ sunt*. *ibid.*

XXVI. Origo familiæ paternæ, *per naturalem connexionem*, fluit ex statu conjugali. II. Huic competens potestas est *jus Parentum in liberos*, *quo actiones ipsorum ad vitam*, *honeste & feliciter transigendam*, *diriguntur*. 35. III. Origo hujus patriæ potestatis probabilius deducitur *ab educatione prolis*, quæ *Thomasio* dicitur *sobolis a prima infantia ad maturitatem tam corporis quam animi perductio*. *ibid.* IV. Qua in re varius est error *Hobbesii*, *Hornii*, *Hennigii*, *Puffendorfii*, Grotii, aliorumque Moralistarum protestantium. 36

XXVII. Potestas patria, seu Familiæ regimen, *spectato jure naturæ*, non est penes solam Matrem, ut vult *Hobbesius*; sed penes Parentes *simpliciter*. II. Exercitium hujus potestatis, modusque regiminis dependet *a pacto*, etsi hoc deficiente, *principaliter* potestas absoluta competat Patrifamilias. 37

XXVIII. Potestatis patriæ mensura *in genere* desumenda est *ex fine educationis*, *atque familiæ*; *in specie* accommodanda est ætati triplici liberorum. 38. II. Potestas tamen *correctionis* non se extendit ad jus vitæ & necis *ratione delicti*, uti frustra contendit *Puffendorfius*, atque *Thomasius* cum aliis nonnullis. 39. III. Inter officia parentum, *spectato naturæ* jure, præcipue est *alimentatio quo ad corpus*, & *institutio quo ad animam*: liberorum vero est *filialis observantia*, *gratitudo* &c. 40

XXIX. Status herilis recte dicitur esse *societas inæqualis inter Dominum & servum*, *eo fine instituta*, *ut hic in ejus commodum debita servitia præstet*. II. Servitus alia est *pactitia* seu *famulitium*; alia *legalis*, *coacta*, seu *mancipatus*. III. Conditio tamen servilis male tribuitur naturæ. IV. Etsi servitus *pactitia*, seu famulitium, originem *remotam* habeat ex inæqualitate conditionis humanæ; *proximam* ex pacto spontaneo, adeoque *ex institutione humana*. 41. V. Servitus *legalis*, seu mancipatus, originem *occasionalem* trahit a bello; *causalem* ab arbitrio Victoris, victique consensu coacto; *formalem* a jure Gentium. 42. VI. Nil obstantibus quorumdam replicis. 42

XXX. Officia, quæ fluunt *ex statu herili*, quo ad *mercenarios*, præcipue sunt desumenda *ex pacto*. II. In quo præsumi nequit jus vendendi invitum, jus vitæ & necis *ratione delicti*, uti vult cum *Hertio Heineccius*; vel potestas puniendi *indefinita*, uti statuit *Thomasius*. III. Quo ad *obnoxios* officia deducenda *ex jure Gentium*, saltem apud Infideles, quod potestatem tribuit etiam in vitam, *impunitate saltem extrinseca*. IV. *Dominorum est*, imperia pactis & viribus commensurare, servos non ut jumenta, sed homines tractare &c. *Servorum est*, juste & justa præcipienti obtemperare, fidelitatem servare, secus castigationem patienter ferre, & sic de aliis. 43

XXXI. Civitas spectata *in genere* est *quodvis corpus publicum*, *in sua specie perfectum*, & *civilis beatitatis causa in commune regimen coadunatum*. II. Ejus origo *minus proprie* tribuitur juri naturæ. 45. III. *Puffendorfius*, pro causa Civitatis *remota*, minus bene assignat *metum proborum*. 47. IV. *Kemmerichius* haud satis apposite *metum pravorum*. 47

XXXII. Civitatis origo verior *fundamentaliter*

 fluit

ELENCHUS POSITIONUM,

Quæ continentur in Institutionum juris universalis, Naturæ & Gentium,

PARTE II.

DE JURE GENTIUM.

I. Status hominis *adventitius* est is, qui homini *supervenit* ex facto aliquo, *seu proprio seu alieno*, libertatis congenitæ *restrictivo*. II. Diciturque esse *conditio hominis, in certis circumstantiis per factum, seu proprium, seu alienum, constitui*, quæ conditio eundem ad distincta quædam officia, indeque manantia jura determinat. pag. 4 III. Inde fluit, quod status hic sit *quædam societas*, nascaturque *ex consensu duorum vel plurium, in eundem finem ac media, fini huic obtinendo necessaria, conspirantium*. IV. Hæc porro societas potest esse *una* vel *multiplex*; societas *simplex*, seu *prima* est status conjugalis, familiæ, herilis; *composita* est Civitas, vel etiam Respublica. *ibid. & seq.*

II. Status conjugalis, ordine & dignitate *primus*, spectato præcise jure naturæ, *in genere dicitur societas simplex personarum diversi sexus, sobolis rite procreandæ, educandæque causa inita*. 4. II. Est institutus a Deo, *ut Authore naturæ*, adeoque *naturali jure* est quam maxime licitus ac permissus. III. Est etiam *naturali jure* præceptus, non quidem hominibus singulis, sed tamen universitati hominum. 5

III. Status conjugalis, *spectato jure Divino*, a Mundi primordiis notavit vinculum *perpetuum*, atque *indissolubile* respectu omnium hominum, sic ut contractus *temporarius*, per se loquendo, haud esse potuerit *vere matrimonialis*, seu *validus* seu *licitus*. 5

IV. *Spectato jure naturæ* matrimonii contractum ex sua natura esse *perpetuum*, atque *indissolubilem*, sententia est *valde probabilis*, adstruiturque satis communiter ab Authoribus orthodoxis. 6

V. *Spectato præcise jure naturæ*, matrimonii contractum non *necessario* esse *omnino perpetuum*, atque *indissolubilem*, videtur esse sententia *haud minus probabilis*, adstruiturque satis magna authoritate Theologorum atque Canonistarum. 7

VI. *Spectato statu naturæ*, perpetuitas contractus matrimonialis est naturæ rationali admodum *consentanea*. II. *Abstrahendo a statu mere conjugali in se*, respectu multiplicis Reipublicæ inter Gentes, contractus matrimonialis videtur *Gentium jure* perpetuus, nec dissolubilis, *saltem privata authoritate*. 8. III. Immo Societas conjugalis *spectata in se, & secundum statum mere naturalem*, nititur contractu, *non qualicunque*, quavis causa per mutuum consensum solubili; *sed speciali*, notante vinculum absolute sufficiens, & commensuratum matrimonii *fini primario*, generationis nempe & educationis; proli debitæ, ac simpliciter necessariæ. 9

VII. Vinculum tamen perpetuum & insolubile, naturæ jure requisitum, *ex ratione mere naturali*, sufficienter probari vix potest. II. Nec etiam sat refutari sententia negans. III. Id quod tamen in nullum cedit status conjugalis perpetui præjudicium. 9

VIII. *Spectato jure Divino*; a Mundi primordiis, status conjugalis, respectu omnium hominum, etiam Gentilium, notavit *vinculum duorum*, exclusivum omnis polygamiæ, seu licitæ, seu validæ. 10

IX. *Spectato jure naturæ*, est sententia *valde probabilis*, adstruiturque communiore authoritate, polyginiam esse jure naturæ prohibitam. 10

X. *Spectato jure naturæ*, polyginiam haud esse, vel fuisse illicitam, videtur esse sententia, *minor* quidem *authoritate*, *ratione tamen non inferior*. 11

XI. Polyandriam simultaneam, naturæ jure esse prohibitam, *& matrimonii fini absolute repugnantem*, est sententia *satis certa*, & Authorum, etiam Protestantium, unanimi calculo contestata. 13

XII. In nostris principiis *monogamia* est *Divino jure* præcepta. II. Est matrimonii naturæ, & propagationi humanæ quam maxime *consentanea*. III. Adeoque polyginia *saltem juri Gentium* est adversa. IV. Quod tamen *in se præcise spectata* naturæ jure sit *absolute* prohibita, *sufficienter* probari vix potest. V. Et licet admittatur naturæ jure permissa, per hoc tamen matrimonii monogamiæ *nullum sit præjudicium*, prout nonnulli immerito sibi & aliis persuasum volunt. VI. Polyandria tamen non tantum jure *Divino*, & *Gentium*, sed etiam *naturali* absolute prohibita est. 14. & seq.

XIII. *Quo ad matrimonii gradus*, singularis est opinio *Thomasii* protestantici, qui matrimonium *in primo gradu*, Patris nempe cum filia, Matris cum filio, validum licitumque, *hoc præcise spectato jure*, affirmat, etsi alibi *utcunque* recantet. 16

XIV. Etsi pleræque rationes contra *Thomasii* thesin a quibusdam allatæ, non adeo sint efficaces. II. Sententia tamen affirmans, matrimonium in primo gradu lineæ *rectæ*, *etiam naturæ jure* esse invalidum; *ex ratione intrinseca* est *probabilior*. III. *Ex ratione extrinseca* vero est *absolute* tenenda, ac adstruenda. IV. Sic ut replicæ, afferri solitæ, in oppositum nil evincant. 17. 18

XV. In primo gradu lineæ rectæ matrimonium est etiam *jure Divino positivo*, primævo & universali, uti & *jure Gentium*, ac *positivo humano* absolute prohibitum. at

XVI. Quo ad cæteros gradus consanguinitatis, *spectato jure naturæ*, nullus, *præter primum lineæ rectæ*,

rectæ, matrimonium reddere videtur *invalidum*. II. Unde nec primum gradum lineæ collateralis, *fratres inter ac sorores*, impedimentis, *naturæ jure prohibitis*, accensendum, *sufficienter* probari potest. 22. III. Etsi non desint, qui partem oppositam, *non tamen sat efficaciter*, tueantur. *ibid.*

XVII. *Absolute loquendo* nullus gradus, seu consanguinitatis seu affinitatis, *in Levitico prohibitus*, præter primum lineæ rectæ, *spectato præcise naturæ jure*, conjugium videtur reddere seu *invalidum*, seu *illicitum*. II. Replicis oppositum haud evincentibus. aa

XVIII. Quo ad alia impedimenta, *spectato jure naturæ*, dirimentia matrimonium, inter Moralistas convenit. I. *In genere*, quod jure naturali & Gentium impedimenta constitui possint, & de facto aliqua constituta sint. II. *in specie*; inter impedimenta matrimonii, naturæ jure dirimentia, est *impotentia perpetua*, *error substantialis*, *polyandria*, & *consanguinitas in primo gradu lineæ rectæ*. aa

XIX. Moralistæ protestantici, *inter causas matrimonium dirimentes*, etiam *jure positivo*, & *inter fideles*, male adstruunt *crimen*, quale foret *adulterium*, *malitiosa desertio*, *debiti negatio pertinax*, *morum intolerabilitas* &c. 24. II. Etsi, *an spectato præcise jure naturæ*, ejusmodi causæ conjugii vinculum solvant, tam facile determinari neque possit, neque etiam debeat. *ibid.*

XX. Vis ac metus, *spectato præcise naturæ jure*, non est impedimentum dirimens matrimonii, uti multi, præsertim ex Moralistis protestanticis, affirmant. *ibid.* & *seqq.* II. Affinitas, nullo gradu, seu lineæ rectæ seu obliquæ, matrimonio obest *spectato jure naturæ*. 25

XXI. Inter jura atque officia societatis conjugalis est I. *Fides conjugii*: unde recte damnata est ab *Innocentio* XI. hæc propositio: *copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium*. 26. II. Est *usus conjugii legitimus*: unde naturæ jure, *saltem leviter*, prohibitus est usus conjugii *solius causa voluptatis*. 27. III. Est *cohabitatio mutua*, fini conjugali *debita* ac *necessaria* ex dictis. 28. IV. Est *obligatio redd.ndi debiti*, quoties *debite modo*, & *rationabiliter* petitur, & sic de cæteris obligationibus atque officiis. *ibid.*

XXII. *Spectato naturæ jure*, etiam abstrahendo a statu naturæ lapsæ, inter conjuges non est *perfecta* æqualitas, sed *vi status conjugalis* marito, per se loquendo, competit aliqua potestas, & superioritas, *saltem directiva*. 28

XXIII. Potestas mariti *coactiva*, respectu conjugis, descendit *remote* ex jure Divino positivo, & jure Gentium; *proxime* ex pacto. 29. II. Hæc tamen potestas non est *despotica*, nec *herilis*, nec *absoluta*; sed *domestica*, ad societatis conjugalis & familiæ terminos restricta. 30

XXIV. De societate conjugali, *spectato naturæ jure*, non pauci sunt errores Moralistarum protestantium, *Grotii*, *Bœcleri*, *Vitriarii*, *Ziegleri* &c. *Puffendorfii*, ejusque sequacium, *Weberi*, *Kemmerichii*, *Thomasii*, *Fleischeri*, *Lyseri*, *Friderici Ludovici*, *Wernheri*, *Heineccii*, *Henrici Kœleri* &c. &c. 31. & seqq.

XXV. Status familiæ alius est *completus*, alius *incompletus*: familia completa est *conjunctio inter Parentes, liberos, & servos*; incompleta est *societas inter parentes, & liberos, ob communem inter se utilitatem contracta*, 35. II. Status familiæ paternæ *Hubero* est *Societas plurium personarum, quæ unius potestate, per ipsam naturam, educationis causa, sociatæ sunt*. *ibid.*

XXVI. Origo familiæ paternæ, *per naturalem connexionem*, fluit ex statu conjugali. II. Huic competens potestas est *jus Parentum in liberos, quo actiones ipsorum ad vitam, honeste & feliciter transigendam, diriguntur*. 35. III. Origo hujus patriæ potestatis probabilius deducitur *ab educatione prolis*, quæ *Thomasio* dicitur *sobolis a prima infantia ad maturitatem tam corporis quam animi perductio*. *ibid.* IV. Qua in re varius est error *Hobbesii*, *Hertii*, *Hennigis*, *Puffendorfii*, *Grotii*, aliorumque Moralistarum protestantium. 36

XXVII. Potestas patria, seu Familiæ regimen, *spectato jure naturæ*, non est penes solam Matrem, ut vult *Hobbesius*; sed penes Parentes *simpliciter*. II. Exercitium hujus potestatis, modusque regiminis dependet *a pacto*, etsi hoc deficiente, *principaliter* potestas absoluta competat Patrifamilias. 37

XXVIII. Potestatis patriæ mensura *in genere* desumenda est *ex fine educationis*, *atque familiæ*; *in specie* accommodanda est ætati triplici liberorum. 38. II. Potestas tamen *correctionis* non se extendit ad jus vitæ & necis *ratione delicti*, uti frustra contendit *Puffendorfius*, atque *Thomasius* cum aliis nonnullis. 39. III. Inter officia parentum, *spectato naturæ jure*, præcipue est *alimentatio quo ad corpus*, & *institutio quo ad animam*: liberorum vero est *filialis observantia*, *gratitudo* &c. 40

XXIX. Status herilis recte dicitur esse *societas inæqualis inter Dominum & servum, eo fine instituta, ut hic in ejus commodum debita servitia præstet*. II. Servitus alia est *pactitia* seu *famulitium*; alia *legalis*, *coacta*, seu *mancipatus*. III. Conditio tamen servilis male tribuitur naturæ. IV. Etsi servitus *pactitia*, seu famulitium, originem *remotam* habeat ex inæqualitate conditionis humanæ; *proximam* ex pacto spontaneo, adeoque *ex institutione humana*. 41. V. Servitus *legalis*, seu mancipatus, originem *occasionalem* trahit a bello; *causalem* ab arbitrio Victoris, victique consensu coacto; *formalem* a jure Gentium. 42. VI. Nil obstantibus quorumdam replicis. 42

XXX. Officia, quæ fluunt *ex statu herili*, quo ad *mercenarios*, præcipue sunt desumenda *ex pacto*. II. In quo præsumi nequit jus vendendi invitum, jus vitæ & necis *ratione delicti*, uti vult cum *Hertio Heineccius*; vel potestas puniendi *indefinita*, uti statuit *Thomasius*. III. Quo ad *obnoxios* officia deducenda *ex jure Gentium*, saltem apud Infideles, quod potestatem tribuit etiam in vitam, *impunitate saltem extrinseca*. IV. *Dominorum est*, imperia pactis & viribus commensurare, servos non ut jumenta, sed homines tractare &c. *Servorum est*, juste & justa præcipienti obtemperare, fidelitatem servare, secus castigationem patienter ferre, & sic de aliis. 43

XXXI. Civitas spectata *in genere* est *quodvis corpus publicum, in sua specie perfectum, & civilis beatitatis causa in commune regimen coadunatum*. II. Ejus origo *minus proprie* tribuitur juri naturæ. 45. III. *Puffendorfius*, pro causa Civitatis *remota*, minus bene assignat *metum proborum*. 47. IV. *Kemmerichius* haud satis apposite *metum pravorum*. 47

XXXII. Civitatis origo verior *fundamentaliter*

 fluit

fluit a jure naturæ, *mere negativo*, seu improprie tali; *occasionaliter* ab amore plenioris sufficientiæ, majorisque securitatis; *efficienter* a pacto libero, seu jure humano; *materialiter* a cœtu hominum, convenientium in unum corpus morale politicum; *formaliter* ab imperio summo. 47. II. Unde civitas *in specie* recte appellatur *societas plurium perfecta, consensu mutuo per summum imperium coadunata, in ordine ad beatitudinem civilem*. 48

XXXIII. Est erronea quorumdam thesis, quæ affirmat beatitudinem civilem consistere *in sola felicitate extrinseca hujus vitæ*, absque necessario respectu *ad intrinsecam*, consistentem in virtute, ac honestate morum, in ordine ad finem ultimum, vitæ alterius consequendum. 49. II. Unde gravis est *Puffendorfii* error, ejusque sequacium, Politicorum. *ibid.* III. Inter proprietates Civitatis est *absoluta sufficientia*, *potestas summa*, *inæqualitas membrorum*, *stabilitas*, &c. Modus quandoque est *violentus*, quandoque *voluntarius*, non raro *fortuitus*, habeturque plerumque ex pacto tacito vel expresso quo ad consociationem, debitamque subordinationem pro certa regiminis forma &c. Dissolutio civitatis habetur *ratione materiæ* dissoluta penitus consociatione, aut *ratione formæ* sublato summo imperio &c. 52

XXXIV. Civitas non male dividitur *in regularem*, atque *irregularem*; sub illa continetur, cui forma *Monarchica*, *Aristocratica*, vel *Democratica*, vel *mixta*; ad hanc spectant omnes civitates *heriles*, *patrimoniales*, *informes*, *systematicæ* &c. 53. II. Status civitatis *mixtus*, seu ex duplici, seu ex triplici forma regulari temperatus, non est chymericus, ut vult *Bodinus* contra communiorem Politicorum. 54

XXXV. Inter regulares Civitatum formas simplices excellit Monarchia. 57. II. Omnium tamen Civitatum, seu Rerumpublicarum forma, optima est forma *mixta*, quæ ex Monarchia & Aristocratia est temperata, ubi nimirum & regia viget potestas, & Ordinum valet Authoritas, *saltem spectata naturæ humanæ fragilitate*. 59

XXXVI. Regnum electivum, *per se loquendo*, præstantius est successivo, maxime si electioni *aliqua successio* adjungatur. 61. II. Licet sint Authores, qui pro *externo* Principe, in Regnum adsciscendo suffragium ferant, nihilominus magis videtur conducere Reipublicæ, *domesticum* eligere Principem. 64

XXXVII. Duplicis generis sunt præsidia Reipublicæ; *animata*, uti *cives* & *milites*; *inanimata*, uti *munitiones*, & *arma*. 65. II. Expedit in Regno, *saltem vicinis hostibus ubique cincto*, plura esse monumenta. III. In illis tamen Provinciis, *quæ ab hostili incursu admodum remotæ sunt*, *amicisque terris circumdatæ*, plerumque sunt inutiles plures munitiones, etsi *aliquæ* merito commendentur. 66

XXXVIII. Reipublicæ *animata* præsidia bene statuuntur in *consilio Gubernantium*, *cultu justitiæ*, *civium concordia* & *prolitate*. 68. II. Regnorum mutationes male aliqui adscripserunt cum *Platone* criticis quibusdam annorum numeris; pejus alii retulere in casus fortuitos, vel in Astrorum influxus; aut in fatum inevitabile. 69. III. Verius referuntur in duplicem causam, *externam*, seu *Providentiam Numinis*, & *conatus hostium*; & *in internam*, quæ juxta *Aristotelem* est *fallacia*, *violentia*, aliaque *delicta civium*. 71

XXXIX. Dominium rerum *causale*, seu *in genere*, & abstrahendo ab effectu, quem parit ad alios, denotat *facultatem utendi rebus in commodum proprium ex beneplacito proprio*. II. Ejus origo *fundamentalis* est Deus Creator; & quo ad usum hujus dominii, *ad vitam simpliciter necessarium*, fluit a jure naturæ *positivo*; quo ad *usum commodum*, a jure naturæ *negativo*. 72. III. Creaturarum, *etiam animalium*, usus, si modo sit *rationabilis*, homini ab Authore Deo est *absolute* concessus. 73

XL. Dominium rerum *formale*, seu *in specie*, & prout effectum parit in ordine ad alios homines, est *jus de re corporali libere disponendi*, *eamque vindicandi*. 73. II. Atque hoc dominium fundatur in quadam rerum seu *appropriatione*, seu *divisione*, quam factam esse negari nequit, *etsi Author*, *modus*, *& tempus majorem auguriis fidem non videatur expetere*. 74

XLI. Per primævam rerum communionem recte notatur *quædam facultas utendi rebus creatis communis omnibus in ordine ad easdem sibi privative appropriandas*. 74. II. Quæ, etsi diu durare haud potuerit, male tamen negatur *simpliciter* a *Zeigleris*, *Strauchiis*, ac *Bæcleris*. *ibid.*

XLII. Uti primæva rerum *communio*: ita & eamdem *divisio* est juris naturalis *mere negativi*. II. Unde *origo* dominii proprietatis *remota* non habetur a jure naturæ, *nisi improprie tali*; *proxima* per occupationem, vel etiam divisionem, *jure Gentium* firmatam. 75. III. Sic ut opponi solita Jus haud evincant. 76

XLIII. Inter *conditiones*, ad rerum proprietatem requisitas, est 1. Ut *immediate* vel *mediate* usum præbere possint. 2. ut usum non præbeant *omnibus sufficientem* citra dissidii periculum. 3. Ut *apprehensioni & custodiæ hominum* aliquatenus obnoxiæ sint. 77. II. Unde fluit, quod, etiam post introducta dominia, non cessaverit penitus *omnis rerum communio*, cum salva pace Generis humani, res aliquæ *potuerint*, aliæ *debuerint* esse communes, hoc est, spectata proprietate *nullius*. 78

XLIV. *Oceanus* seu mare recte dividitur in *internum*, *externum*, atque *vastum*. 79. II. Mare *internum* dominii ac proprietatis esse capax, *naturæ jure permissivo*, & *Gentium positivo*, est sententia *communiter* recepta. *ibid.* III. Etiam *mare externum*, eodem jure, dominii ac proprietatis est capax ex satis *communi* Authorum. *ibid.*

XLV. Etiam *vastus* Oceanus, *in se spectatus*, dominii ac proprietatis non videtur esse incapax *absolute*. II. Licet incapax sit *per accidens*, saltem respectu unius Gentis, vel etiam plurium. III. Hoc tamen non obstante, Oceani libertas, *ususque innoxius*, fundatur partim *in primæva communione*, partim *in lege humanitatis naturali*, ac *Gentium positiva*. 79

XLVI. *Commercii* nomine intelligitur *mutua inter homines*, *mediante permutatione*, *aut emptione ac venditione*, *earum rerum communicatio*, *quibus mutuo egent*. 82. II. Hujus communicationis *origo occasionalis* fuit rerum *divisio*, & dominiorum *introductio*. *ibid.* III. Commercii *origo remota & fundamentalis*, non habetur a jure naturæ, *nisi improprie tali*, seu *mere concessivo*. IV. *Proxima & formalis* fluit a solo *jure Gentium*. 82

XLVII. *Jure Gentium* inducta est commercii libertas

bertas *non qualiscunque*, sed *societatis humanæ fini accommoda*, hoc est, mutuæ Gentium necessitati, atque utilitati intenta. II. Quod jus, etsi *absolute* mutabile sit, mutabile tamen non est *pro cujusvis Gentis arbitrio*. III. Neque *proprie* mutatum est hactenus, uti *minus propria* cum Besynia afferunt nonnulli, etsi *mutatis circumstantiis* restrictionem variam *materialiter* subierit. IV. Unde *manentibus antiquis circumstantiis* etiamnum in primo robore perseverat. 84

XLVIII. Gens Genti *jure* prohibere nequit, ne ad exteras Gentes *liberas*, hoc est, *prohibenti nullo jure subjectas*, per *vastum* Oceanum navigatum eat, & cum iis commercia colat. 85. II. An transvectio mercium in liberas ditiones *per territorium alienum*, seu terrestre seu maritimum, sit *jure Gentium* libera, non est adeo expeditum. 86

XLIX. *Modi acquirendi* dividuntur in *originarios* & *derivativos*. 88. II. Inter *originarios* est, Gentium jure, *divisio*; est etiam *occupatio*. *ibid.* III. Hanc *Hobbesiani formaliter*, & *immediate*, ex naturæ jura, minus tamen bene, derivant. *ibid.* IV. Alii cum *Hertio* & *Kemmerichio* eandem æque impertinenter fundant *in facultate*, *quam a DEO concessam mutat socialitas*. 89. V. Limatius loquuntur illi, qui ad originariam acquisitionem proprietatis, atque dominii humani, *institutum Gentium* requirunt, pacto *tacito*, vel *expresso* fundatum. *ibid.* VI. Quod institutum, *sed absque pacto*, nos quoque adstruimus. *ibid.*

L. *Occupatio* dicitur *apprehensio rei cum animo eam habendi ut suam*. II. Res inventæ, *quæ nullius sunt*, jure Gentium, fiunt *primo occupantis*. 90. III. Idem *suo modo* tenendum etiam de thesauris, *abstrahendo tamen a speciali dispositione juris civilis*. *ibid.*

LI. Venatio; *etsi sit juris naturalis permissive*, reservari tamen Principi, etiam in territoriis subditorum, *absolute* potest *speciali jure*, *justis suffulto titulis & causis*. 90. II. Juri tamen *naturæ* & *Gentium*, respectu dominii in feram captam, haud derogat, *per se loquendo*, jus humanum, ac quod opponat *legem solummodo pœnalem*. 90. III. Inde *dicta*, minime *probata*, sententia est Recentium quorundam, qui statuunt, feras, aves &c. esse *in dominio proprietatis* Principum. *ibid.* IV. Illi non satis æqui, qui nostram thesin, *etsi communissimam*, ineptiis nimium censuria appetere non verentur. 91

LII. Modi acquirendi dominii, quos *derivativos* appellant, alii sunt *de facto*; alii *de lege*. 92. II. In illis comprehenduntur *contractus* & *pacta*; in istis *successio* ab intestato, *usucapio*, atque *præscriptio*. *ibid.* III. Modi transferendi dominii *in facto*, seu voluntate humana fundati, *regulariter loquendo*, non profluunt *a jure naturæ*, nisi mere *negativo*. 93. IV. *Remote*, & *in genere*, habentur *a jure Gentium*. *ibid.* V. *Proxime*, & *in specie*, oriuntur *a jure civili* tam quo ad substantiam, quam quo ad formam. *ibid.* VI. Etsi obligatio illarum sit juris naturalis, *proprie talis*, seu *positivi*. *ibid.*

LIII. Circa contractus & pacta, *spectato jure naturæ*, requiritur *mutuus consensus*, *capacitas* &c. 94. II. Unde ejusmodi defectus eosdem invalidat, uti & materia de se mala, error, dolus *circa substantiam*. *ibid.* III. An pacta, *vi seu metu*, *absolute gravi & injusto extorta*, sint jure naturæ invalida, declarabitur infra. 95. IV. An pacta de facto turpi, *siquidem impleta jam sint*, sint valida naturæ jure, pariantque obligationem solvendi pretii, alii inter Orthodoxos affirmant, alii negant. 96. V. Nos sententiæ negativæ, tanquam magis accommodæ *ad finem a natura intentum*, suffragium addimus. *ibid.*

LIV. Modus transferendi dominii *per legem* alius est *mortis causa*, qualis *successio ab intestato*, & suo modo etiam *testamentaria voluntas*; alius est *inter vivos*, qualis quoque est *usucapio*, ac *præscriptio*. 97. II. Translatio dominii per successionem ab intestato nil participat *de positivo jure naturæ*; sed, loquendo *simpliciter*, habetur *a jure Gentium*; *quo ad modum* fluit *a jure civili*. *ibid.* III. Translatio dominii per ultimam voluntatem neque *in se*, neque *quo ad valorem*, & *efficaciam*, fluit *a jure Naturæ*, vel *Gentium*, nisi *mere negativo*. *ibid.* IV. Unde, quæ nonnulli in oppositum movent, inefficacia sunt. 98

LV. Titulus *usucapionis* atque *præscriptionis*, quo ad præsentem formam *in specie*, est *juris mere civilis*. 101. II. *In genere*, seu quo ad originem, & substantiam, non est *juris naturalis*, nisi mere *negativi*. *ibid.* III. Idem titulus, *quo ad originem & substantiam* spectatus, probabilius est *juris Gentium*. *ibid.* IV. Nil in oppositum evincentibus replicis. 103

LVI. Ditiones & Regna sunt *absolute* alienabilia, & quidem variis titulis. 108. II. Unde fundamenta, quibus nonnulli, cum *Ferdinando Vasquio*, alienationem Regnorum cum populis subjectis *absolute* rejiciunt, non videntur satis solida. *ibid.*

LVII. Majestas *Stagyritæ* est *summa in Civitatibus potestas*. 111. II. Inter ejus proprietates etiam est, *per se* loquendo, *carentia Superioris in terris*, cui an deroget *fiduciarius nexus*, non adeo est expeditum. 112. III. Illud sat constitatum, *obligationem clientelarem*, seu jus *protectionis* nil officere potestati summæ. *ibid.* IV. Etiam proprietas quo ad *perpetuitatem*, ac *indivisibilitatem* *jurium omnium* suam patitur exceptionem. *ibid.* V. Varie dividitur potestas summa, etsi *Lymnæi* divisionem in *realem*, & *personalem*, ut analogam, plerique rejiciant. 113

LVIII. Majestatis origo *prima* est a DEO. 113. II. Origo *proxima* in se, & ut notat, *in genere*, *facultatem moralem gubernandi Rempublicam*, habetur itidem *immediate* a DEO. *ibid.* III. *Relative* spectata, seu quatenus *in specie* residet penes unum, vel plures, etsi non desint, qui *immediate* derivant a DEO, est tamen communior, quod in Communitate sit *immediate* a DEO, & *hac mediante* in uno, vel pluribus. 114. IV. Modus tamen aliquis exercendæ potestatis, *indeterminate sumptus*, est a jure Naturæ. 116. V. Modum acquirendæ potestatis summæ non semper esse a DEO; neque omnem usum ejusdem potestatis, est certum de fide. 117. VI. Sensa *Natalis Alexandri* de origine potestatis summæ nequaquam sunt evidentia, ut quidem venditat; Protestantium vero Moralistarum quorumdam sunt *absolute* falsa. 117

LIX. Subjectum Majestatis *remotum* est Communitas; *proximum* est persona *physica*, vel *moralis*, hoc est unus vel plures. 118. II. Majestatis capax est omnis homo, quem natura, specialis lex, aut consuetudo non repellit. *ibid.* III. Objectum Majestatis *primarium* sunt subditi, *proprie* tales; *secundarium* est territorium. *ibid.* IV. Jura

summæ potestatis sunt varia, alia *majora*, seu regalia intrinseca; alia *minora* seu regalia extrinseca: utraque tamen respiciunt, *tanquam finem*, internam & externam Reipublicæ securitatem, atque tranquillitatem. 119. V. Inde fluunt jura pacis, bellorum, fœderum &c. Item jus sacrorum, non tamen *protestanticum*, sed *catholicum*, in conservanda & defendenda religione, unice vera, comprehensum. 120

LX. Bellum *in genere* recte dicitur *Hugoni Grotio* esse *status per vim certantium, qua tales sunt*. II. *In specie* bellum justum est *status armatæ contentionis, a Potestate summa contra hostem publicum legitime, ac pacis ergo, susceptus*. 122. III. Consequenter bellum *injustum* erit *status armatæ contentionis, qui vel a persona non legitima, vel ob causas non legitimas, vel modo, & intentione minus legitima susceptus est*. 123

LXI. Recte dividitur bellum in *justum* & *injustum*. II. In *solemne* & *minus solemne*. III. In *offensivum*, & *defensivum*. IV. Analoga est divisio belli *in publicum, privatum & mixtum*. 124

LXII. Bellum *justum*, tam *defensivum*, quam *offensivum*, *qualitercunque & in se præcise spectatum*, originem trahit a Naturæ, & est humano Generi *coæva*. 126. II. Utrumque bellum, *per se loquendo*, est juris naturæ solummodo *concessivi*, seu *permissivi*, sic ut quidem jure naturæ sit *licitum*, non tamen *præceptum*. *ibid.* III. Bellum non *qualicunque*, sed *publicum* & *solemne*, spectatum præcipue *quo ad formam*, seu *modum* usu receptum, seu defensivum seu offensivum, est solummodo *juris Gentium*. 127. IV. Origo belli *injusti* est humano Generi *coæva*, descenditque a corruptione naturæ lapsæ, a peccato, omnisque peccati ac inimicitiæ authore dæmone. 128

LXIII. Bellum, *ex natura sua*, jure *naturæ*, & *Gentium*, immo & *Divino antiquo* est licitum, contra quam errore hæretico asserant *Manichæi*. 128. II. Bellum *de se* est etiam licitum jure *Divino novo*, seu *Christiano*, contra quam per insignem hæresin docuerint *Anabaptistæ*. 130

LXIV. Inter primas *belli justi* proprietates est *summa potestas*. 133. II. *Justa causa*, eaque non *levis*, sed *gravis*; non *dubia*, sed *certa* respectu Principis: unde bellum non temere, sed maturo consilio suscipiendum. 134. III. Nihilominus *justa causa*, etsi *sæpe* prognosticon boni successus sit, non tamen *semper est*: hinc nulla est illatio: *vicit: ergo justam causam habuit*. 136. IV. Inter conditiones belli legitimi est insuper *recta intentio*. *ibid.* V. Deficiente una, vel altera conditione bellum est *injustum*; deficiente tertia est *illicitum*. 137

LXV. Oblata *plena* satisfactione cessandum illico est a bello non modo titulo *charitatis*, sed etiam *justitiæ*, *ibid.* II. Inter conditiones belli legitimi, *saltem offensivi*, regulariter non tam *naturæ*, quam *Gentium* jure, requisita est etiam *diffidatio prævia*, seu publica belli denuntiatio. *ibid.* III. Denique ad bellum, justum *ex integro*, requiritur etiam *modus legitimus*. 139

LXVI. *In genere* licitum est bellum, *mere defensivum*, pro gloria DEI, seu ratione fidei ac veræ religionis. II. Immo orthodoxis Principibus, *ex supremæ protectionis officio*, est obligatorium. 139. III. Oppositus quorumdam sensus nullo nititur solido fundamento. 141

LXVII. *In specie* licitum est bellum, religionis *defensivum*, contra Infideles quoscunque. II. Immo & *offensivum*, præcipue contra *Turcas*, & alios, ditionum, quæ olim *Christianæ* fuerant, iniquos usurpatores. 142. III. Unde *Lutheri*, *Conringii*, *Puffendorfii*, aliorumque apologiæ *Musulmannicæ* inanes sunt. *ibid.*

LXVIII. *Sola* Religio *propaganda* non est legitima causa belli, Paganis inferendi, *ratione infidelitatis*. II. Unde non *directe*, sed solummodo *indirecte* adduci possunt ad veram fidem. 145. III. Atque hoc intelligendum est etiam de aliis sceleribus Infidelium, si modo non cedant *in nostram vel alterius innocentis injuriam*. 146. IV. Unde licitum semper bellum ad repellendam eorum injuriam, si modo gerantur *cum moderamine, Religioni Christianæ competente*. *ibid.* V. Quæ videntur adversari his thesibus, fundo carent. *ibid.*

LXIX. Infideles subditi *qualescunque*, velut *Saraceni*, *Judæi* &c. non possunt vi & armis compelli ad veram fidem *directe*. II. Possunt tamen *indirecte*. III. Nisi obstent pacta, specialiter ipsis indulta. 148

LXX. Hæreticos subditos (loquendo *in genere*, & abstrahendo *a specialibus pactis*) vi & armis *absolute* edomari, & ad desertam fidem catholicam, etiam *directe* compelli posse, est communis & vera SS. Patrum, Doctorum, ac Politicorum sententia. II. Etiam ab Acatholicorum saniore parte, praxique roborata. III. Immo non raro est obligatio reprimendi ejusmodi Novatores, maxime hæresiarchas. IV. Etiam non subditi uno alterove casu, per Reges & Principes debellari possunt. V. Etsi molliora media quandoque sint magis opportuna, ac præhabenda. 150. VI. Unde autonomisticæ replicæ prorsus inanes sunt. 151

LXXI. Justæ belli causæ, *rationi Regionis*, supponunt *in genere*, gravem injuriam, quam sine periculo totius Reipublicæ vindicare licitum. II. *In specie* ad classem duplicem reducuntur; ad primam spectat *defensio sui*, *suorum*, *Regionis*, *Reipublicæ* &c. III. Ad secundam spectat *vindicatio sui*, *suorum*, *Regionis*, *Reipublicæ* &c. 154

LXXII. *In particulari*, *respectu justæ defensionis*, legitima belli causa est subditorum rebellio, eorundem protectio, hostilis incursus, æquitatis naturalis violatio injuriosa, facta hostibus opitulatio, confœderatorum injusta invasio. 155. II. *Respectu justæ vindicationis* legitima causa est recuperatio dominii, bonorum &c. quæ injuste erepta, reparatio famæ, Innocentum liberatio, ultio ob denegatam justitiam, Dei jussio &c. *ibid.*

LXXIII. Injustæ belli causæ, *in genere*, fundantur in *levi* tantum injuria. II. *In specie* revocantur ad geminum titulum: 1. est *jus in armis*; alter *ratio status*, *soli innixa utilitati*. 156

LXXIV. *In particulari*, *respectu juris armati*, injusta belli causa est, sola dominandi libido, ambitio parandi nominis, proferendique imperii cupido, vindictæ cupiditas, libertatis amor, denegatio matrimonii, jus imperfectum, quod non fundat obligationem justitiæ, saltem rigorosæ. 156. II. *Ex ratione status pseudo-politica*, injustam belli causam notat metus vicinæ potentiæ, nimium accrescentis, æquilibrium potentiæ inter vicinos, titulus omnis acquirendi dominii, in jure naturæ vel Gentium non fundatus, vel quicunque coloratus. 157

LXXV. Potest bellum *ex utraque parte* esse justum *formaliter*, non tamen *materialiter*. 158. & 165. II.

165. II. Injuriæ, vel hostilis animus, *solummodo prævisus*, non præbet justam belli causam, nisi *consequenter* ad cautionem, injuste negatam. 158. III. Præbet tamen injuria, etsi solummodo *mediata*. 159

LXXVI. Negatus transitus militaris, *etsi innoxius*, regulariter loquendo, non suppeditat justam bellandi causam. 161. II. Mercium tamen transvectio, *siquidem foret vere innoxia*, & *absque præjudicio propriæ ditionis*, saltem non nisi *inique* negari posset. 163. III. *Jacobi Lehmanni* phantasma est, sic dictum æquilibrium *Europæ* esse *de jure Gentium*, ratione conservandæ publicæ tranquillitatis. 164. IV. Quamvis justitia causæ, *moraliter certa*, haberi forsan haud semper posset, nunquam tamen sufficit *minus probabilis*, seu *dubia*. 165

LXXVII. *Effectus* belli, respectu hostium, *primarius* est Jus occidendi hostem, sed *verum*, *exceptis excipiendis*, *modoque legitimo*. 167. II. *Secundarius* est jus in bona hostilia, sed tamen *cum limitibus debitis*, etsi jure Gentium, *per bellum justum*, etiam dominium omnium, quæ hosti eripiuntur, transeat ad Victorem. 168. III. Jus tamen in hostium bona, *per se loquendo*, nullatenus sese extendit ad loca sacra, templa, altaria, neque in res sacras, bonaque Ecclesiastica uti male cum *Grotio* venditant Protestantici Moralistæ. 169

LXXVIII. *Effectus belli justi*, respectu Vincentium est, quod juste acquisita, spectata belli natura, *primario* cedant Principi, sic ut ab ejus voluntate dependeat, quidquid privatis circa excursiones licitum, & in deprædationibus proprium. 170. II. Effectus belli justi, *respectu devictorum*, est jus in captivos, cum dominio ex parte capientis, & servitute ex parte captivi, *suo modo* etiam cum jure in vitam, saltem *abstrahendo a Christianismo*. 171. III. Ad eundem belli effectum reducitur imperium in victos, sed *regulariter* tantummodo civile, vel mediatum, & religioni catholicæ favorabile. 172. IV. Ex eodem fonte fluit *jus postliminii*, hodie per lytrum, salvis tamen Ecclesiasticis. 173

LXXIX. Effectus belli justi, *respectu subditorum*, est jus conscribendi militis, sed non nisi intra territorium proprium, & absque coactione, saltem non subditorum. 173. II. Est itidem jus sequelæ, exigendorum sumptuum pro milite alendo, jus armandiæ, & extruendi munimenta. 174

LXXX. Non tenentur subditi, præcise ad bellum evocati a Principe, belli justitiam examinare. 174. II. Tenentur tamen se informare de belli justitia, casu quo rumor communis vel causæ insufficientiam, vel injustitiam promulgaret. *ibid.* III. Stante nihilominus dubio, post factam inquisitionem, subditis bellare licitum. 175. IV. Idem proportionaliter dicendum de militibus conductitiis. *ibid.*

LXXXI. Obligatio *generalis*, *respectu injuste bellantis*, est onus reddendæ DEO rationis, & restitutionis omnium damnorum. 175. II. Obligatio Principis *in specie*, *respectu militum*, est solutio stipendii. 176. III. Obligatio militum *respectu Principis*, est militare servitium. *ibid.* IV. Obligatio, *respectu hostium inter se*, est justitia, moderatio, veracitas, fides in pactis, *etiam spectato jure naturæ*, contra quam *Puffendorfius* asserat; item honestas, humanitas in mortuos saltem *de jure Gentium*, &c. *ibid.* V. Obligatio hostium, *quo ad neutrales*, indemnitas; neutralium, *quo ad hostes*, æqualitas erga partem utramque. 178

LXXXII. Repressaliæ recte dicuntur *jus*, *quo Magistratus sive se, sive suos, in casu denegatæ ab externis justitiæ, ab illata per eundem injuria vindicat, redditque indemnes*. 178. II. Fluit probabilius *a jure Gentium* ad inhibendam exteros damnificandi licentiam. 179. III. *Ratio Status* orthodoxa, ac vera in bellis nititur *causis legitimis*; pseudo-politica, ac falsa, *causis merissime prætensis*, ac *palliatis*, non raro *aperte illegitimis*. 181

LXXXIII. Fœderum *origo historica* est Societati civili contemporanea. 183. II. *Origo fundamentalis*, & *impropria* descendit ex ipsa natura. 183 III. *Origo formalis* ac *propria* habetur a jure Gentium. *ibid.*

LXXXIV. Fœdus, sic dictum *a fide*, hic sumitur *pro contractu publico*, *publicæ amicitiæ*, *mutui auxilii*, *& commerciorum gratia a diversis Civitatibus inito*. 184. II. Recte definitur esse *conventio publica*, *a Personis*, *summa potestate præditis*, *legitime inita communis commodi ergo*. *ibid.* III. Fœdus bene dividitur, in *temporarium*, *perpetuum*, *æquale*, *inæquale*, *defensivum*, *offensivum* & *mixtum* &c. 185

LXXXV. *Materia Fœderum* debent esse res honestæ ac licitæ; *forma interna* est conventio, *externa* consistit in tabulis, ritibusque variis pro Nationum varietate. 186. II. *Obligatio* fœderum est *strictissima* tam jure naturali, quam positivo. 187. III. Fœderum pestis est illud axioma pseudo-politicum: *fœdera non nisi privata utilitate metienda sunt, & tam diu observanda, quam diu manent proficua*. *ibid.*

LXXXVI. *Finis* fœderum *in genere* est consecutio certæ præstationis, auxilii ac officii mutui, adeoque salus paciscentium publica, sui, suorumque defensio, securitas; incrementum status per emolumenta commerciorum &c. *Fines particulares* ex tabulis desumendi. 188. II. *Effectus proximus* est obligatio standi pactis; *remotus* ipsa pactorum præstatio, & inde fluentia Reipublicæ emolumenta. 189. III. *Interpretatio fœderum* dependet a tabularum tenore, Fœderatorum mente, aliisque circumstantiis. *ibid.* IV. *Contraria fœderum* sunt renuntiatio mutua, lapsus termini, mors fœderatorum, non usus &c. 190

LXXXVII. *Causa* fœderum *impropria* est jus Naturæ; *propria* Jus Gentium; *efficiens proxima* fœderati, summa præditi potestate. 190. *& seq.* II. An requisitus sit statuum assensus dependet a legibus, pactisque Regni. 191. III. Eorum fœdera, qui *absoluti Principes* non sunt, dicuntur solummodo *respectiva*, ac *limitata*. 194. IV. Subditis, *qua talibus*, *per se loquendo*, non competit pangere fœdera, *proprie talia*. 195. V. Immo, *regulariter* inferiorum confœderationes, *sine supremi Principis authoritate*, conspirationes potius sunt, & de jure præsumuntur injustæ. *ibid.* VI. Quam in classem recte refertur fœdus *Schmalkaldicum* anni 1530. unionque protestantica anni 1610. ut adeo *Coccejis*, *Carpzoviis*, cum *Goldastis*, *Lymnæis* &c. illa non nisi *inaniter* inter fœdera *pia*, *honesta*, *Christiana*, & *omni jure licita* numerent. 196

LXXXVIII. Illicitum est contrahere fœdera cum Tyrannis, *qua talibus*. 198. II. Item illicitum contrahere fœdera *qualiacunque* cum *quibuscunque* in ordine ad bellum patenter injustum. *ibid.* III. Illicitum insuper est catholico Principi contrahere fœdera, qualiacunque cum Infidelibus, vel quibuscunque aliis fidei catholicæ hostibus *in directum & grave præjudicium nostræ religionis*. 199

LXXXIX. Illicitum eſt catholico Principi inire fœdera, etiam defenſiva, ſive præbendo, ſive petendo auxilia ab Infidelibus, vel aliis catholicæ Eccleſiæ inimicis, contra alios, maxime Catholicos, in ordine ad bellum, cæteroquin juſtum, cum certo tamen & gravi, *etſi indirecto*, Religionis catholicæ præjudicio connexum. 199. II. An quæcunque fœdera fidelium cum Infidelibus, ſeu Religionis Catholicæ hoſtibus, contra fideles, ſeu Catholicos, *ſaltem regulariter & ordinarie loquendo*, *probabilius* ſint illicita, non eſt ita expeditum inter Authores. *ibid.* III. Nos cuivis, hac ex parte, ſua ſenſa relinquimus, contenti, Authorum rationes in medium attuliſſe. *ibid.*

XC. Sat tamen convenit inter Authores, licitum eſſe, inire fœdera catholico Principi cum Infidelibus, ſeu hoſtibus Eccleſiæ, in bello aperte juſto, & *cum Morali certitudine* ſecluſi omnis periculi, ſcandali, præjudicii, vel damni, in religionem Catholicam emerſuri. 203. II. Id *a fortiori* intelligendum, quo ad fœdera, *mere commercialia*. 205. III. An Proteſtantes Imperii, *inter Eccleſiæ catholicæ hoſtes*, ſe quoque comprehenſos velint, pendet ab eorum facto, & placito. 204. IV. Impia eſt doctrina *Conringii* proteſtantici de licentia fœderum cum *Turcis* pyratiſque *Africanis*, *in ordine ad maris mediterranei occupandum dominium*. 214

XCI. Pax, *ſumpta*, *relative ad bellum*, recte dicitur *tranſactio publica de bello*, *in totum & pro ſemper tollendo*, *inter hoſtes legitime concluſa*. 215. II. In facto eſſe, eſt *publica & perpetua quies ab armis*, *inter eos qui hoſtes erant*, *conventa*. *ibid.* III. Dividitur ratione materiæ in *religioſam* ac *profanam*. 216. IV. Ejus origo habetur *a jure Gentium*. *ibid.*

XCII. *Subjectum pacis* ſunt ſummi Imperantes. 216. II. Jus tamen paciſcendi eſt *delegabilis*. 218. III. Immo ſæpe expedit, ſæpe neceſſario eſt delegatum. *ibid.* IV. Objectum pacis *in genere*, ſunt articuli conventi; *in ſpecie* eſt amniſtia, cujus origo deducitur *ab uſu Gentium*. 219. V. Eſt itidem reſtitutio facienda, vel etiam ceſſio ditionum *pacis cauſa*. 220. VI. Denique eſt compenſatio pro impenſis, damniſque bellicis. 222

XCIII. Effectus pacis *primarius* eſt obligatio ſervandi pacta. 223. *& ſeq.* II. *Secundarius* eſt executio. 225. III. Effectus *tertius* eſt interpretatio, quæ a Paciſcentibus ſi fiat; habetur *authentica*. *ibid.*

XCIV. Inter *contraria pacis* eſt violatio conventionis *quo ad articulos eſſentiales*; contraventio in *re majoris momenti*; diſſolutio amicitiæ, *ſpecialiter* ſtipulatæ; nova item injuria, *poſt pacem illata*. 226. II. Ruptura pacis non niſi rumpenti eſt præjudicioſa. 227

XCV. Inter *pacis contraria eſt* etiam dolus, ſed non niſi *ſubſtantialis*. 227. II. Vis tamen & metus *gravis*, a cauſa libera *juſte incuſſus*, uti nec pacta, ita nec pacem, *bello juſto extortam*, invalidat, ſpectato non tantum *jure poſitivo*, ſed etiam *naturali*. 228

XCVI. Etiam vis & metus *gravis* etſi *injuſte incuſſus*, neque pacta, neque pacem, *injuſto bello extortam*, *regulariter* loquendo, invalidat, ſeu *ſpectato jure poſitivo*, ſeu *naturali*. 228. *& ſeq.* II. Utroque tamen jure relinquit pacta, & ejuſmodi pacem, *reſciſſioni* obnoxiam. 229. III. Sed & inferens talem vim ac metum, nequit, *in foro conſcientiæ*, exigere obſervantiam ſeu pactorum, ſeu pacis extortæ, etſi juramento firmatæ. 228. *& ſeq.*

XCVII. Hæc diſpoſitio juris naturalis *de reſcindibilitate* pactorum, quæ quidem *valida*, etſi vi, vel metu *gravi injuſte* extorta, extendit ſeſe ad quamvis læſionem gravem, *pace injuſte extorta illatam*. 230. *& ſeq.* II. Non modo quo ad exteros, ſed etiam ſubditos, injuſte tumultuantes, quamvis pacta forent juramento firmata. 230. III. Quæ pro invaliditate ejuſmodi pactorum, *ſpectato jure naturæ*, varii Authores, maxime *Puffendorfii* afferunt, doctrinam oppoſitam non elidunt. 231

XCVIII. Inter *acceſſoria* pacis ſunt *obſides*, qui tamen, incaſu violatæ pacis, *nec natura nec Gentium jure*, occidi poſſunt. 233. II. Sunt itidem *Fidei juſſores*, *pignora*, *ſalvus conductus*, qui dari non ſolet niſi *ſalva juſtitia*, & *adverſus violentiam ſolummodo injuſtam*. 234

XCIX. Inter materias, *paci connexas*, ſunt *induciæ*, ſeu *armiſtitium*, quod eſt *conventio*, *per quam*, *manente bello*, *hoſtiles actus intermittuntur ad certum tempus*. 235. II. Eſt item *arbitrium*, ſeu *compromiſſum*; quo bellantes ad controverſias belli dirimendas eligunt *Arbitros*; quandoque ad componendas ſolummodo *Mediatores*. 237. III. Eſt denique *deditio* unius partis, ſeu *abſoluta*, ſeu *conditionata*. 238. IV. Eſt etiam *ſors*, cujus tamen uſus promiſcuus eſt illicitus; & denique *ſingulare certamen*, quod non tantum *Gentium jure externo*, ſed etiam *interno* videtur licitum, *excepta ſaltem cauſa Religionis*. 238

C. Inter axiomata, *vere politica*, eſt, quod pax maximi ſit facienda; quod interna non negligenda; quod externa promovenda; vera, juſta & honeſta ſint promovenda. 239. II. Inter *pſeudo-politica* eſt, quod pax bello ſit poſtponenda; callide fucanda; & quibuſcunque tandem mediis procuranda &c. 240

INSTI-

INSTITUTIONUM
JURIS UNIVERSALIS
NATURÆ ET GENTIUM
EPITOME;
SEU
ELEMENTA
JURIS NATURÆ ET GENTIUM,
EX INSTITUTIONUM PARTE GEMINA
EXTRACTA,
Et in commodiorem usum Academici studii, succinctis positionibus proposita.

PROLEGOMENA,

SEU

EXEGESIS HISTORICA

De Origine & progressu Juris Universalis Naturæ & Gentium.

§. I.

De Origine Juris universalis, Naturæ & Gentium, ejusque Constitutivis & distinctivis.

Leucotheus. *Quæ origo juris in genere?*

Melander. I. Jus, sic dictum *a jubendo*, uti *a jure justum*, *a justo* justitia, vel denotat *jurisdictionem*, vel *legem*: hæc si indita est a Natura, dicitur *naturalis*; *positiva*, siquidem sit ex Imperantium arbitrio posita: unde a Legislatore vel appellatur *Divina*, vel *humana*, *Communis Gentibus* vel *particularis*, *publica* vel *privata*, *civilis* vel *Ecclesiastica*. *Origo juris in genere.*

II. Hujus qualiscunque jurisdictionis ac legis origo *immediata*, vel saltem mediata, est Deus: *non enim est potestas nisi a Deo*. *Instructionis I. §. I.*

Leucotheus. *Quæ in specie origo & natura Juris universalis?*

Melander. I. Origo est naturali jure posterior; nam jus publicum est Superadditum naturali. Utriusque tamen disciplina non nisi *successive* exculta est. Jus universale, *est facultas interpretandi & applicandi leges pro bono publico*: pressius dicitur *prudentiæ habitus*, *per se dirigens actiones publicas ad salutem publicam*, *in suo genere consummatam*. *In specie Juris universalis.*

II. Differt a Jurisprudentia particulari *per modum tendendi universalem*; pro *subjecto* respicit Imperantes, & subditos, *qua tales*, seu *in ordine ad Rempublicam*.

III. Pro objecto materiali habet *actiones publicas*; pro formali *justitiam publicam*; pro objecto attributionis *actiones justas* in ordine *ad bonum publicum*; pro effectu *obligationem universalem*; pro fine mediato *salutem* seu *felicitatem publicam*; pro ultimato *felicitatem totius Reipublicæ* in vita altera *consummatam*. *Instructionis I. §. 2.*

Leuco-

fluit a jure naturæ, *mere negativo*, seu improprie tali; *occasionaliter* ab amore plenioris sufficientiæ, majorisque securitatis; *efficienter* a pacto libero, seu jure humano; *materialiter* a cœtu hominum, confluentium in unum corpus morale politicum; *formaliter* ab imperio summo. 47. II. Unde civitas *in specie* recte appellatur *societas plurium perfecta, consensu mutuo per summum imperium coadunata, in ordine ad beatitudinem civilem*. 48

XXXIII. Est erronea quorumdam thesis, quæ affirmat beatitudinem civilem consistere *in sola felicitate extrinseca hujus vitæ*, absque necessario respectu *ad intrinsecam*, consistentem in virtute, ac honestate morum, in ordine ad finem ultimum, vitæ alterius consequendum. 49. II. Unde gravis est *Puffendorfii* error, ejusque sequacium, Politicorum. *ibid.* III. Inter proprietates Civitatis est *absoluta sufficientia, potestas summa, inæqualitas membrorum, stabilita*, &c. Modus quandoque est *violentus*, quandoque *voluntarius*, non raro *fortuitus*, habeturque plerumque ex pacto tacito vel expresso quo ad consociationem, debitamque subordinationem pro certa regiminis forma &c. Dissolutio civitatis habetur *ratione materiæ* dissoluta penitus consociatione, aut *ratione formæ* sublato summo imperio &c. 52

XXXIV. Civitas non male dividitur *in regularem*, atque *irregularem*; sub illa continetur, cui forma *Monarchica*, *Aristocratica*, vel *Democratica*, vel *mixta*; ad hanc spectant omnes civitates *beriles*, *patrimoniales*, *informes*, *systematica* &c. 53. II. Status civitatis *mixtus*, seu ex duplici, seu ex triplici forma regulari temperatus, non est chymericus, ut vult *Bodinus* contra communiorem Politicorum. 54

XXXV. Inter regulares Civitatum formas simplices excellit Monarchia. 57. II. Omnium tamen Civitatum, seu Rerumpublicarum forma, optima est forma *mixta*, quæ ex Monarchia & Aristocratia est temperata, ubi nimirum & regia viget potestas, & Ordinum valet Authoritas, *saltem spectata natura humanæ fragilitate*. 59

XXXVI. Regnum electivum, *per se loquendo*, præstantius est successivo, maxime si electioni *aliqua successio* adjungatur. 61. II. Licet sint Authores, qui pro *externo* Principe, in Regnum adsciscendo suffragium ferant, nihilominus magis videtur conducere Reipublicæ, *domesticum* eligere Principem. 64

XXXVII. Duplicis generis sunt præsidia Reipublicæ; *animata*, uti *cives* & *milites*; *inanimata*, uti *munitiones*, & *arma*. 65. II. Expedit in Regno, *saltem vicinis hostibus ubique cincto*, plura esse munimenta. III. In illis tamen Provinciis, *quæ ab hostili incursu admodum remota sunt, amicisque terris circumdatæ*, plerumque sunt inutiles plures munitiones, etsi *aliquæ* merito commendentur. 66

XXXVIII. Reipublicæ *animata* præsidia bene statuuntur in *consilio Gubernantium*, *cultu justitiæ*, *civium concordia* & *prolitate*. 68. II. Regnorum mutationes male aliqui adscripserunt cum *Platone* criticis quibusdam annorum numeris; pejus alii retulere in casus fortuitos, vel in Astrorum influxus; aut in fatum inevitabile. 69. III. Verius referuntur in duplicem causam, *externam*, seu *Providentiam Numinis*, & *conatus hostium*; & *in internam*, quæ juxta *Aristotelem* est *fallacia*, *violentia*, aliaque *delicta civium*. 71

XXXIX. Dominium rerum *causale*, seu *in genere*, & abstrahendo ab effectu, quem parit ad alios, denotat *facultatem utendi rebus in commodum proprium ex beneplacito proprio*. II. Ejus origo *fundamentalis* est Deus Creator; & quo ad usum hujus dominii, *ad vitam simpliciter necessarium*, fluit a jure naturæ *positivo*; quo ad *usum commodum*, a jure naturæ *negativo*. 72. III. Creaturarum, *etiam animalium*, usus, si modo sit *rationabilis*, homini ab Authore Deo est *absolute* concessus. 73

XL. Dominium rerum *formale*, seu *in specie*, & prout effectum parit in ordine ad alios homines, est *jus de re corporali libere disponendi, eamque vindicandi*. 73. II. Atque hoc dominium fundatur in quadam rerum seu *appropriatione*, seu *divisione*, quam factam esse negari nequit, *etsi Author, modus, & tempus majorem angustiis fidem non videatur expetere*. 74

XLI. Per primævam rerum communionem recte notatur *quædam facultas utendi rebus creatis communis omnibus in ordine ad easdem sibi privative appropriandas*. 74. II. Quæ, etsi diu durare haud potuerit, male tamen negatur *simpliciter* a *Ziegleris*, *Strauchiis*, ac *Bœcleris*. *ibid.*

XLII. Uti primæva rerum *communio*: ita & earundem *divisio* est juris naturalis *mere negativi*. II. Unde *origo* dominii proprietatis *remota* non habetur a jure naturæ, *nisi improprie tali*; *proxima* per occupationem, vel etiam divisionem, *jure Gentium* firmatam. 75. III. Sic ut opponi solita Jus haud evincant. 76

XLIII. Inter *conditiones*, ad rerum proprietatem requisitas, est 1. Ut *immediate* vel *mediate* usum præbere possint. 2. ut usum non præbeant *omnibus sufficientem* citra dissidii periculum. 3. Ut *apprehensioni* & *custodiæ hominum* aliquatenus obnoxiæ sint. 77. II. Unde fluit, quod, etiam post introducta dominia, non cessaverit penitus *omnis rerum communio*, cum salva pace Generis humani, res aliquæ *potuerint*, aliæ *debuerint* esse communes, hoc est, spectata proprietate *nullius*. 78

XLIV. *Oceanus* seu mare recte dividitur in *internum*, *externum*, atque *vastum*. 79. II. Mare *internum* dominii ac proprietatis esse capax, *naturæ jure permissivo*, & *Gentium positivo*, est sententia *communiter* recepta. *ibid.* III. Etiam *mare externum*, eodem jure, dominii ac proprietatis est capax ex satis *communi* Authorum. *ibid.*

XLV. Etiam *vastus* Oceanus, *in se spectatus*, dominii ac proprietatis non videtur esse incapax *absolute*. II. Licet incapax sit *per accidens*, saltem respectu unius Gentis, vel etiam plurium. III. Hoc tamen non obstante, Oceani libertas, *ususque innoxius*, fundatur partim *in primæva communione*, partim *in lege humanitatis naturalis*, ac *Gentium positiva*. 79

XLVI. *Commercii* nomine intelligitur *mutua inter homines*, *mediante permutatione*, *aut emptione ac venditione*, *earum rerum communicatio*, *quibus mutuo egent*. 82. II. Hujus communicationis *origo occasionalis* fuit rerum *divisio*, & dominiorum *introductio*. *ibid.* III. Commercii *origo remota* & *fundamentalis*, non habetur a jure naturæ, *nisi improprie tali*, seu *mere concessivo*. IV. *Proxima* & *formalis* fluit a solo *jure Gentium*. 82

XLVII. *Jure Gentium* inducta est commercii libertas

bertas *non qualiscunque*, sed *societatis humanæ fini accommoda*, hoc est, mutuæ Gentium necessitati, atque utilitati intenta. II. Quod jus, etsi *absolute* mutabile sit, mutabile tamen non est *pro cujusvis Gentis arbitrio*. III. Neque *proprie* mutatum est hactenus, uti *minus proprie* cum Buynio asserunt nonnulli, etsi *mutatis circumstantiis* restrictionem variam *materialiter* subierit. IV. Unde *manentibus antiquis circumstantiis* etiamnum in primo robore perseverat. 84

XLVIII. Gens Genti *jure* prohibere nequit, ne ad exteras Gentes *liberas*, hoc est, *prohibenti nullo jure subjectas*, per *vastum* Oceanum navigatum eat, & cum iis commercia colat. 85. II. An transvectio mercium in liberas ditiones *per territorium alienum*, seu terrestre seu maritimum, sit *jure Gentium* libera, non est adeo expeditum. 86

XLIX. *Modi acquirendi* dividuntur in *originarios* & *derivativos*. 88. II. Inter *originarios* est, Gentium jure, *divisio*; est etiam *occupatio*. *ibid.* III. Hanc *Hobbesiani formaliter*, & *immediate*, ex naturæ jure, minus tamen bene, derivant. *ibid.* IV. Alii cum *Hertio* & *Kemmerichio* eandem æque impertinenter fundant *in facultate, quam a DEO concessam munit socialitas*. 89. V. Limatius loquuntur illi, qui ad originariam acquisitionem proprietatis, atque dominii humani, *institutum Gentium* requirunt, pacto *tacito*, vel *expresso* fundatum. *ibid.* VI. Quod institutum, *sed ubique pacto*, nos quoque adstruimus. *ibid.*

L. *Occupatio* dicitur *apprehensio rei cum animo eam habendi ut suam*. II. Res inventæ, *quæ nullius sunt*, jure Gentium, fiunt *primo occupantis*. 90. III. Idem *suo modo* tenendum etiam de thesauris, *abstrahendo tamen a speciali dispositione juris civilis*. *ibid.*

LI. Venatio; *etsi sit juris naturalis permissive*, reservari tamen Principi, etiam in territoriis subditorum, *absolute* potest *speciali jure*, *justis fulcro titulis & causis*. 90. II. Juri tamen *naturæ* & *Gentium*, respectu dominii in feram captam, haud derogat, *per se loquendo*, jus humanum, eo quod opponat *legem solummodo pœnalem*. 90. III. Inde *dicta*, minime *probata*, sententia est Recentium quorundam, qua statuunt, feras, aves &c. esse *in dominio proprietatis* Principum. *ibid.* IV. Illi non satis æqui, qui nostrem thesin, *etsi communissimam*, ineptis nimium censuris appetere non verentur. 91

LII. Modi acquirendi dominii, quos *derivativos* appellant, alii sunt *de facto*; alii *de lege*. 92. II. In illis comprehenduntur *contractus* & *pacta*; in istis *successio* ab intestato, *usucapio*, atque *præscriptio*. *ibid.* III. Modi transferendi dominii *in facto*, seu voluntate humana fundati, *regulariter loquendo*, non profluunt *a jure naturæ*, nisi mere *negativo*. 93. IV. *Remote*, & *in genere*, habentur *a jure Gentium*. *ibid.* V. *Proxime*, & *in specie*, oriuntur *a jure civili* tam quo ad substantiam, quam quo ad formam. *ibid.* VI. Etsi obligatio illarum sit juris naturalis, *proprie talis*, seu *positivi*. *ibid.*

LIII. Circa contractus & pacta, *spectato jure naturæ*, requiritur *mutuus consensus*, *capacitas* &c. 94. II. Unde ejusmodi defectus eosdem invalidat, uti & materia de se mala, error, dolus *circa substantiam*. *ibid.* III. An pacta, *vi seu metu*, *absolute gravi & injusto extorta*, sint jure naturæ invalida, declarebitur infra. 95. IV. An pacta de facto turpi, *siquidem impleta jam fine*, sint valida naturæ jure, pariantque obligationem solvendi pretii, alii inter Orthodoxos affirmant, alii negant. 96. V. Nos sententiæ negativæ, tanquam magis accommodæ *ad finem a naturæ intentum*, suffragium addimus. *ibid.*

LIV. Modus transferendi dominii *per legem* alius est *mortis causa*, qualis *successio ab intestato*, & suo modo etiam *testamentaria voluntas*; alius est *inter vivos*, qualis quoque est *usucapio*, ac *præscriptio*. 97. II. Translatio dominii per successionem ab intestato nil participat *de positivo jure naturæ*; sed, loquendo *simpliciter*, habetur *a jure Gentium*; *quo ad modum* fluit *a jure civili*. *ibid.* III. Translatio dominii per ultimam voluntatem neque *in se*, neque *quo ad valorem*, & *efficaciam*, fluit *a jure Naturæ*, vel *Gentium*, nisi *mere negativo*. *ibid.* IV. Unde, quæ nonnulli in oppositum movent, inefficacia sunt. 98

LV. Titulus *usucapionis* atque *præscriptionis*, quo ad præsentem formam *in specie*, est *juris mere civilis*. 101. II. *In genere*, seu quo ad originem, & substantiam, non est *juris naturalis*, nisi mere *negativi*. *ibid.* III. Idem titulus, *quo ad originem & substantiam* spectatus, probabilius est *juris Gentium*. *ibid.* IV. Nil in oppositum evincentibus replicis. 103

LVI. Ditiones & Regna sunt *absolute* alienabilia, & quidem variis titulis. 108. II. Unde fundamenta, quibus nonnulli, cum *Ferdinando Vasquio*, alienationem Regnorum cum populis subjectis *absolute* rejiciunt, non videntur sat solida. *ibid.*

LVII. Majestas *Stagyritæ* est *summa in Civitatibus potestas*. 111 II. Inter ejus proprietates etiam est, *per se* loquendo, *carentia Superioris in terris*, cui an deroget *fiduciarius nexus*, non adeo est expeditum. 112. III. Illud sat contestatum, *obligationem clientelarem*, seu *jus protectionis* nil officere potestati summæ. *ibid.* IV. Etiam proprietas quo ad *perpetuitatem*, ac *indivisibilitatem jurium omnium* suam patitur exceptionem. *ibid.* V. Varie dividitur potestas summa, etsi *Lymnæi* divisionem in *realem*, & *personalem*, ut analogam, plerique rejiciant. 113

LVIII. Majestatis origo *prima* est a DEO. 113. II. Origo *proxima* in se, & ut notat, *in genere*, *facultatem moralem gubernandi Rempublicam*, habetur itidem *immediate* a DEO. *ibid.* III. *Relative* spectata, seu quatenus *in specie* residet penes unum, vel plures, etsi non desint, qui *immediate* derivant a DEO, est tamen communior, quod in Communitate sit *immediate* a DEO, & *hac mediante* in uno, vel pluribus. 114. IV. Modus tamen aliquis exercendæ potestatis, *indeterminate sumptus*, est a jure Naturæ. 116. V. Modum acquirendæ potestatis summæ non semper esse a DEO; neque omnem usum ejusdem potestatis, est certum de fide. 117. VI. Sensa *Natalis Alexandri* de origine potestatis summæ nequaquam sunt evidentia, ut quidem venditat; Protestantium vero Moralistarum quorundam sunt *absolute* falsa. 117

LIX. Subjectum Majestatis *remotum* est Communitas; *proximum* est persona *physica*, vel *moralis*, hoc est unus vel plures. 118. II. Majestatis capax est omnis homo, quem natura, specialis lex, aut consuetudo non repellit. *ibid.* III. Objectum Majestatis *primarium* sunt subditi, *proprie* tales; *secundarium* est territorium. *ibid.* IV. Jura

summæ potestatis sunt varia, alia *majora*, seu regalia intrinseca; alia *minora* seu regalia extrinseca: utraque tamen respiciunt, *tanquam finem*, internam & externam Reipublicæ securitatem, atque tranquillitatem. 119. V. Inde fluunt jura pacis, bellorum, fœderum &c. Item jus sacrorum, non tamen *protestanticum*, sed *catholicum*, in conservanda & defendenda religione, unice vera, comprehensum. 120

LX. Bellum *in genere* recte dicitur *Hugoni Grotio* esse *status per vim certantium, qua tales sunt*. II. *In specie* bellum justum est *status armatæ contentionis, a Potestate summa contra hostem publicum legitime, ac pacis ergo, susceptus*. 122. III. Consequenter bellum *injustum* erit *status armatæ contentionis, qui vel a persona non legitima, vel ob causas non legitimas, vel modo, & intentione minus legitima susceptus est*. 123

LXI. Recte dividitur bellum in *justum* & *injustum*. II. In *solemne* & *minus solemne*. III. In *offensivum*, & *defensivum*. IV. Analoga est divisio belli *in publicum, privatum* & *mixtum*. 124

LXII. Bellum *justum*, tam *defensivum*, quam *offensivum*, *qualitercunque* & *in se præcise spectatum*, originem trahit a Naturæ, & est humano Generi *coæva*. 126. II. Utrumque bellum, *per se loquendo*, est juris naturæ solummodo *concessivi*, seu *permissivi*, sic ut quidem jure naturæ sit *licitum*, non tamen *præceptum*. *ibid.* III. Bellum non *qualicunque*, sed *publicum* & *solemne*, spectatum præcipue *quo ad formam*, seu *modum* usu receptum, seu defensivum seu offensivum, est solummodo *juris Gentium*. 127. IV. Origo belli *injusti* est humano Generi *coæva*, descenditque a corruptione naturæ lapsæ, a peccato, omnisque peccati ac inimicitiæ authore dæmone. 128

LXIII. Bellum, *ex natura sua*, jure *naturæ*, & *Gentium*, immo & *Divino antiquo* est licitum, contra quam errore hæretico afferant *Manichæi*. 128. II. Bellum *de se* est etiam licitum jure *Divino novo*, seu *Christiano*, contra quam per insignem hæresin docuerint *Anabaptistæ*. 130

LXIV. Inter primas *belli justi* proprietates est *summa potestas*. 133. II. *Justa causa*, eaque non *levis*; sed *gravis*; non *dubia*, sed *certa* respectu Principis: unde bellum non temere, sed maturo consilio suscipiendum. 134. III. Nihilominus *justa causa*, etsi *sæpe* prognosticon boni successus sit, non tamen *semper est*: hinc nulla est illatio: *vicit: ergo justam causam habuit*. 136. IV. Inter conditiones belli legitimi est insuper *recta intentio*. *ibid.* V. Deficiente una, vel altera conditione bellum est *injustum*; deficiente tertia est *illicitum*. 137

LXV. Oblata *plena* satisfactione cessandum illico est a bello non modo titulo *charitatis*, sed etiam *justitiæ*, *ibid.* II. Inter conditiones belli legitimi, *saltem offensivi*, regulariter non tam *naturæ*, quam *Gentium* jure, requisita est etiam *diffidatio prævia*, seu publica belli denuntiatio. *ibid.* III. Denique ad bellum, justum *ex integro*, requiritur etiam *modus legitimus*. 139

LXVI. *In genere* licitum est bellum, *mere defensivum*, pro gloria DEI, seu ratione fidei ac veræ religionis. II. Immo orthodoxis Principibus, *ex supremæ protectionis officio*, est obligatorium. 139. III. Oppositus quorumdam sensus nullo nititur solido fundamento. 141

LXVII. *In specie* licitum est bellum, religionis *defensivum*, contra Infideles quoscunque. II. Immo & *offensivum*, præcipue contra *Turcas*, & alios, ditionum, quæ olim *Christianæ* fuerant, iniquos usurpatores. 142. III. Unde *Lutheri*, *Conringii*, *Puffendorfii*, aliorumque apologiæ *Musulmannicæ* inanes sunt. *ibid.*

LXVIII. *Sola* Religio *propaganda* non est legitima causa belli, Paganis inferendi, *ratione infidelitatis*. II. Unde non *directe*, sed solummodo *indirectis* adduci possunt ad veram fidem. 145. III. Atqua hoc intelligendum est etiam de aliis sceleribus Infidelium, si modo non cedant *in nostram vel alterius innocentis injuriam*. 146. IV. Unde licitum semper bellum ad repellendam eorum injuriam, si modo gerantur *cum moderamine*, *Religioni Christianæ competente*. *ibid.* V. Quæ videntur adversari his thesibus, fundo carant. *ibid.*

LXIX. Infideles subditi *qualescunque*, velut *Saraceni*, *Judæi* &c. non possunt vi & armis compelli ad veram fidem *directe*. II. Possunt tamen *indirecte*. III. Nisi obstent pacta, specialiter ipsis indulta. 148

LXX. Hæreticos subditos (loquendo *in genere*, & abstrahendo *a specialibus pactis*) vi & armis *absolute* edomari, & ad desertam fidem catholicam, etiam *directe* compelli posse, est communis & vera SS. Patrum, Doctorum, ac Politicorum sententia. II. Etiam ab Acatholicorum saniore parte, praxique roborata. III. Immo non raro est obligatio reprimendi ejusmodi Novatores, maxime hæresiarchas. IV. Etiam non subditi uno alterove casu, per Reges & Principes debellari possunt. V. Etsi molliora media quandoque sint magis opportuna, ac præbabenda. 150. VI. Unde auconomisticæ replicæ prorsus inanes sunt. 151

LXXI. Justæ belli causæ, *ratione Regionis*, supponunt *in genere*, gravem injuriam, quam sine periculo totius Reipublicæ vindicare licitum. II. *In specie* ad classem duplicem reducuntur; ad primam spectat *defensio sui*, *suorum*, *Regionis*, *Reipublicæ* &c. III. Ad secundam spectat *vindicatio sui*, *suorum*, *Regionis*, *Reipublicæ* &c. 154

LXXII. *In particulari*, *respectu justæ defensionis*, legitima belli causa est subditorum rebellio, eorundem protectio, hostilis incursus, æquitatis naturalis violatio injuriosa, facta hostibus opitulatio, confœderatorum injusta invasio. 155. II. *Respectu justæ vindicationis* legitima causa est recuperatio dominii, bonorum &c. quæ injusta erepta, reparatio famæ, Innocentum liberatio, ultio ob denegatam justitiam, Dei jussio &c. *ibid.*

LXXIII. Injustæ belli causæ, *in genere*, fundantur in *levi* tantum injuria. II. *In specie* revocantur ad geminum titulum: 1. est *jus in armis*; alter *ratio status*, *soli innixa utilitati*. 156

LXXIV. *In particulari*, *respectu juris armati*, injusta belli causa est, sola dominandi libido, ambitio parandi nominis, proferendique imperii cupido, vindictæ cupiditas, libertatis amor, denegatio matrimonii, jus imperfectum, quod non fundat obligationem justitiæ, saltem rigorosæ. 156. II. *Ex ratione status pseudo-politica*, injustam belli causam notat metus vicinæ potentiæ, nimium accrescentis, æquilibrium potentiæ inter vicinos, titulus omnis acquirendi dominii, in jure naturæ vel Gentium non fundatus, vel quicunque coloratus. 157

LXXV. Potest bellum *ex utraque parte* esse justum *formaliter*, non tamen *materialiter*. 158. & 165. II.

165. II. Injuria, vel hostilis animus, *solummodo prævisus*, non præbet justam belli causam, nisi *consequenter* ad cautionem, injuste negaram. 158. III. Præbet tamen injuria, etsi solummodo *mediata*. 159

LXXVI. Negatus transitus militaris, *etsi innoxius*, regulariter loquendo, non suppeditat justam bellandi causam. 161. II. Mercium tamen transvectio, *siquidem foret vere innoxia*, & *absque præjudicio propriæ ditionis*, saltem non nisi *inique* negari posset. 163. III. *Jacobi Lehmanni* phantasma est, sic dictum æquilibrium *Europæ esse de jure Gentium*, ratione conservandæ publicæ tranquillitatis. 164. IV. Quamvis justitia causæ, *moraliter certa*, haberi forsan haud semper posset, nunquam tamen sufficit *minus probabilis*, seu *dubia*. 165

LXXVII. *Effectus* belli, respectu hostium, *primarius* est Jus occidendi hostem, sed *verum*, *exceptis excipiendis*, *modoque legitimo*. 167. II. *Secundarius* est jus in bona hostilia, sed tamen *cum limitibus debitis*, etsi jure Gentium, *per bellum justum*, etiam dominium omnium, quæ hosti eripiuntur, transeat ad Victorem. 168. III. Jus tamen in hostium bona, *per se loquendo*, nullatenus sesa extendit ad loca sacra, templa, altaria, neque in res sacras, bonaque Ecclesiastica uti male cum *Grotio* venditant Protastantici Moralistæ. 169

LXXVIII. *Effectus belli justi*, respectu Vincentium est, quod juste acquisita, spectata belli natura, *primario* cedant Principi, sic ut ab ejus voluntate dapendeat, quidquid privatis circa excursiones licitum, & in deprædationibus proprium; 170. II. Effectus belli justi, *respectu devictorum*, est jus in captivos, cum dominio ex parte capientis, & servituta ex parte captivi, *suo modo* etiam cum jura in vitam, saltem *abstrahendo a Christianismo*. 171. III. Ad aundem belli effectum reducitur imperium in victos, sed *regulariter* tantummodo civile, vel mediatum, & religioni catholicæ favorabila. 172. IV. Ex eodem fonte fluit *jus postliminii*, hodie per lytrum, salvis tamen Ecclesiasticis. 173

LXXIX. Effectus belli justi, *respectu subditorum*, est jus conscribendi militis, sed non nisi intra territorium proprium, & absque coactiona, saltem non subdirorum. 173. II. Est itidem jus sequelæ, exigendorum sumptuum pro milite alando, jus armandiæ, & extruendi munimenta. 174

LXXX. Non tenantur subditi, præcise ad bellum avocati a Principe, belli justitiam examinare. 174. II. Tenentur tamen se informare de belli justitia, casu quo rumor communis vel causæ insufficientiam, vel injustitiam promulgaret. *ibid.* III. Stante nihilominus dubio, post factam inquisitionem, subditis bellare licitum. 175. IV. Idem proportionaliter dicendum de militibus conductitiis. *ibid.*

LXXXI. Obligatio *generalis*, *respectu injuste bellantis*, est onus reddendæ DEO rationis, & restitutionis omnium damnorum. 175. II. Obligatio Principis *in specie*, *respectu militum*, est solutio stipendii. 176. III. Obligatio militum *respectu Principis*, est militare servitium. *ibid.* IV. Obligatio, *respectu hostium inter se*, est justitia, moderatio, veracitas, fides in pactis, *etiam spectato jure naturæ*, contra quam *Puffendorfius* asserat; item honestas, humanitas in mortuos saltem *de jure Gentium*, &c. *ibid.* V. Obligatio hostium, *quo ad neutrales*, indemnitas; neutralium, *quo ad hostes*, æqualitas erga partem utramque. 178

LXXXII. Repressaliæ recte dicuntur *jus*, *quo Magistratus sive se*, *sive suos*, *in casu denegatæ ab externis justitiæ*, *ab illata per eundem injuria vindicat*, *redditque indemnes*. 178. II. Fluit probabilius *a jure Gentium* ad inhibendam axteros damnificandi licentiam. 179. III. *Ratio Status* orthodoxa, ac vera in bellis nititur *causis legitimis*; pseudo-politica, ac falsa, *causis merissime prætensis*, ac *palliatis*, non raro *aperte illegitimis*. 181

LXXXIII. Fœderum *origo historica* ast Societati civili contemporanea. 183. II. *Origo fundamentalis*, & *impropria* descendit ex ipsa natura. 183. III. *Origo formalis* ac *propria* habetur a jure Gentium. *ibid.*

LXXXIV. Fœdus, sic dictum *a fide*, hic sumitur *pro contractu publico*, *publicæ amicitiæ*, *mutui auxilii*, *& commerciorum gratia a diversis Civitatibus inito*. 184. II. Recte definitur esse *conventio publica*, *a Personis*, *summa potestate præditis*, *legitime inita communis commodi ergo*. *ibid.* III. Fœdus bene dividitur, in *temporarium*, *perpetuum*, *æquale*, *inæquale*, *defensivum*, *offensivum* & *mixtum* &c. 185

LXXXV. *Materia Fœderum* debent asse res honestæ ac licitæ; *forma interna* est conventio, *externa* consistit in tabulis, ritibusque variis pro Nationum varietate. 186. II. *Obligatio* fœderum est *strictissima* tam jure naturali, quam positivo. 187. III. Fœderum pestis est illud axioma pseudo-politicum: *fœdera non nisi privata utilitate metienda sunt*, *& tam diu observanda*, *quam diu manent proficua*. *ibid.*

LXXXVI. *Finis* fœderum *in genere* est consecutio certæ præstationis, auxilii ac officii mutui, adeoqua salus paciscentium publica, sui, suorumqua defensio, securitas; incrementum status per emolumenta commerciorum &c. *Fines particulares* ex tabulis desumendi. 188. II. *Effectus proximus* est obligatio standi pactis; *remotus* ipsa pactorum præstatio, & inde fluentia Reipublicæ emolumenta. 189. III. *Interpretatio fœderum* dependet a tabularum tenora, Fœderatorum mente, aliisque circumstantiis. *ibid.* IV. *Contraria fœderum* sunt renuntiatio mutua, lapsus termini, mors fœderatorum, non usus &c. 190

LXXXVII. *Causa* fœderum *impropria* ast jus Naturæ; *propria* jus Gentium; *efficiens proxima* fœderati, summa præditi potestate. 190. *& seq.* II. An requisitus sit statuum assensus dependet a legibus, pactisque Regni. 191. III. Eorum fœdera, qui *absoluti Principes* non sunt, dicuntur solummodo *respectiva*, ac *limitata*. 194. IV. Subditis, *qua talibus*, *per se loquendo*, non competit pangere fœdera, *proprie talia*. 195. V. Immo, *regulariter* inferiorum confœderationes, *sine supremi Principis authoritate*, conspirationes potius sunt, & de jura præsumuntur injustæ. *ibid.* VI. Quam in classem recte refertur fœdus *Schmalkaldicum* anni 1530. unioque protestantica anni 1610. ut adeo *Cocceji*, *Carpzovii*, cum *Goldastis*, *Lymneis* &c. illa non nisi *inaniter* inter fœdera *pia*, *honesta*, *Christiana*, & *omni jure licita* numerent. 196

LXXXVIII. Illicitum est contrahera fœdera cum Tyrannis, *qua talibus*. 198. II. Item illicitum contrahera fœdera *qualiacunque* cum *quibuscunque* in ordine ad bellum patenter injustum. *ibid.* III. Illicitum insuper est catholico Principi contrahere fœdera, qualiacunque cum Infidelibus, vel quibuscunque aliis fidei catholicæ hostibus *in directum & grave præjudicium nostræ religionis*. 193

LXXXIX. Illicitum eft catholico Principi inire fœdera, etiam defenfiva, five præbendo, five petendo auxilia ab Infidelibus, vel aliis catholicæ Ecclefiæ inimicis, contra alios, maxime Catholicos, in ordine ad bellum, cæteroquin juftum, cum certo tamen & gravi, *etfi indirecto*, Religionis catholicæ præjudicio connexum. 199. II. An quæcunque fœdera fidelium cum Infidelibus, feu Religionis Catholicæ hoftibus, contra fideles, feu Catholicos, *faltem regulariter & ordinarie loquendo*, *probabilius* fint illicita, non eft ita expeditum inter Authores. *ibid.* III. Nos cuivis, hac ex parte, fua fenfa relinquimus, contenti, Authorum rationes in medium attuliffe. *ibid.*

XC. Sat tamen convenit inter Authores, licitum effe, inire fœdera catholico Principi cum Infidelibus, feu hoftibus Ecclefiæ, in bello aperte jufto, & *cum Morali certitudine* feclufi omnis periculi, fcandali, præjudicii, vel damni, in religionem Catholicam emerfuri. 203. II. Id *a fortiori* intelligendum, quo ad fœdera, *mere commercialia*. 205. III. An Proteftantes Imperii, *inter Ecclefiæ catholicæ hoftes*, fe quoque comprehenfos velint, pendet ab eorum facto, & placito. 204. IV. Impia eft doctrina *Conringii* proteftantici de licentia fœderum cum *Turcis* pyratifque *Africanis*, *in ordine ad maris mediterranei occupandum dominium*. 214

XCI. Pax, *fumpta*, *relative ad bellum*, recte dicitur *tranfactio publica de bello*, *in totum & pro femper tollendo*, *inter hoftes legitime conclufa*. 215. II. In facto effe, eft *publica & perpetua quies ab armis*, *inter eos qui hoftes erant*, *conventa*. *ibid.* III. Dividitur ratione materiæ in *religiofam* ac *profanam*. 216. IV. Ejus origo habetur *a jure Gentium*. *ibid.*

XCII. *Subjectum pacis* funt fummi Imperantes. 216. II. Jus tamen pacifcendi eft *delegabilis*. 218. III. Immo fæpe expedit, fæpe neceffario eft delegatum. *ibid.* IV. Objectum pacis *in genere*, funt articuli conventi; *in fpecie* eft amniftia, cujus origo deducitur *ab ufu Gentium*. 219. V. Eft itidem reftitutio facienda, vel etiam ceffio ditionum *pacis caufa*. 220. VI. Denique eft compenfatio pro impenfis, damnifque bellicis. 222

XCIII. Effectus pacis *primarius* eft obligatio fervandi pacta. 223. & *feq.* II. *Secundarius* eft executio. 225. III. Effectus *tertius* eft interpretatio, quæ a Pacifcentibus fi fiat, habetur *authentica*. *ibid.*

XCIV. Inter *contraria pacis* eft violatio conventionis *quo ad articulos effentiales*; contraventio in *re majoris momenti*; diffolutio amicitiæ, *fpecialiter* ftipulatæ; nova item injuria, *poft pacem* illata. 226. II. Ruptura pacis non nifi rumpenti eft præjudiciofa. 227

XCV. Inter *pacis contraria eft* etiam dolus, fed non nifi *fubftantialis*. 227. II. Vis tamen & metus *gravis*, a caufa libera *jufte incuffus*, uti nec pacta, ita nec pacem, *bello jufto extortam*, invalidat, fpectato non tantum *jure pofitivo*, fed etiam *naturali*. 228

XCVI. Etiam vis & metus *gravis* etfi *injufte incuffus*, neque pacta, neque pacem, *injufto bello extortam*, *regulariter* loquendo, invalidat, feu *fpectato jure pofitivo*, feu *naturali*. 228. & *feq.* II. Utroque tamen jure relinquit pacta, & ejufmodi pacem, *refciffioni* obnoxiam. 229. III. Sed & inferens talem vim ac metum, nequit, *in foro confcientiæ*, exigere obfervantiam feu pactorum, feu pacis extortæ, etfi juramento firmatæ. 228. & *feq.*

XCVII. Hæc difpofitio juris naturalis *de refcindibilitate* pactorum, quæ quidem *valida*, etfi vi, vel metu *gravi injufte* extorta, extendit fefe ad quamvis læfionem gravem, *pace injufte extorta illatam*. 230. & *feq.* II. Non modo quo ad exteros, fed etiam fubditos, injufte tumultuantes, quamvis pacta forent juramento firmata. 230. III. Quæ pro invaliditate ejufmodi pactorum, *fpectato jure naturæ*, varii Authores, maxime *Puffendorfii* afferunt, doctrinam oppofitam non elidunt. 232

XCVIII. Inter *acceſſoria* pacis funt *obfides*, qui tamen, in cafu violatæ pacis, *nec naturæ nec Gentium jure*, occidi poffunt. 233. II. Sunt itidem *Fidei juffores*, *pignora*, *falvus conductus*, qui dari non folet nifi *falva juftitia*, & *adverfus violentiam folummodo injuftam*. 234

XCIX. Inter materias, *paci connexas*, funt *induciæ*, feu *armiftitium*, quod eft *conventio*, *per quam*, *manente bello*, *hoftiles actus intermittuntur ad certum tempus*. 235. II. Eft item *arbitrium*, feu *compromiffum*; quo bellantes ad controverfias belli dirimendas eligunt *Arbitros*; quandoque ad componendas folummodo *Mediatores*. 237. III. Eft denique *deditio* unius partis, feu *abfoluta*, feu *conditionata*. 238. IV. Eft etiam *fors*, cujus tamen ufus promifcuus eft illicitus; & denique *fingulare certamen*, quod non tantum *Gentium jure externo*, fed etiam *interno* videtur licitum, *excepta faltem caufa Religionis*. 238

C. Inter axiomata, *vere politica*, eft, quod pax maxime fit facienda; quod interna non negligenda; quod externa promovenda; vera, jufta & honefta fint promovenda. 239. II. Inter *pfeudo-politica* eft, quod pax bello fit poftponenda; callide fucanda; & quibufcunque tandem mediis procuranda &c. 240

INSTI-

INSTITUTIONUM
JURIS UNIVERSALIS
NATURÆ ET GENTIUM
EPITOME;
SEU
ELEMENTA
JURIS NATURÆ ET GENTIUM,
EX INSTITUTIONUM PARTE GEMINA
EXTRACTA,

Et in commodiorem usum Academici studii, succinctis positionibus proposita.

PROLEGOMENA,

SEU

EXEGESIS HISTORICA

De Origine & progressu Juris Universalis Naturæ & Gentium.

§. I.

De Origine Juris universalis, Naturæ & Gentium, ejusque Constitutivis & distinctivis.

LEucotheus. *Quæ origo juris in genere?*

Melander. I. Jus, sic dictum *a jubendo*, uti *a jure* justum, *a justo* justitia, vel denotat *jurisdictionem*, vel *legem*: hæc si indita est a Natura, dicitur *naturalis*; *positiva*, siquidem sit ex Imperantium arbitrio posita: unde a Legislatore vel appellatur *Divina*, vel *humana*, *Communis Gentibus* vel *particularis*, *publica* vel *privata*, *civilis* vel *Ecclesiastica*. *Origo juris in genere.*

II. Hujus qualiscunque jurisdictionis ac legis origo *immediata*, vel saltem mediata, est Deus: *non enim est potestas nisi a Deo*. *Instructionis I. §. I.*

Leucotheus. *Quæ in specie origo & natura Juris universalis?*

Melander. I. Origo est naturali jure posterior; nam jus publicum est superadditum naturali. Utriusque tamen disciplina non nisi *successive* exculta est. Jus universale, *est facultas interpretandi & applicandi leges pro bono publico*: pressius dicitur *prudentiæ habitus*, *per se dirigens actiones publicas ad salutem publicam*, *in suo genere consummatam*. *In specie Juris universalis.*

II. Differt a Jurisprudentia particulari *per modum tendendi universalem*; pro *subjecto* respicit Imperantes, & subditos, *qua tales*, seu *in ordine ad Rempublicam*.

III. Pro objecto materiali habet *actiones publicas*; pro formali *justitiam publicam*; pro objecto attributionis *actiones justas* in ordine *ad bonum publicum*; pro effectu *obligationem universalem*; pro fine mediato *salutem* seu *felicitatem publicam*; pro ultimato *felicitatem totius Reipublicæ* in vita altera *consummatam*. *Instructionis I. §. 2.*

Leuco-

Ejus constitutiva & distinctiva. *Leucotheus. Quæ constitutiva, & distinctiva Jurisprudentiæ universalis?*

Melander. I. Jurisprudentia publica distinguitur *a ratione status*, quæ tendit *ad particularia*; *a Politica*, quæ *pro fine* primario respicit *utilitatem*, proceditque modo *suasivo* potius, quam *obligatorio*; ab *Ethica*, quæ spectat *honestatem qua talem*; *a Theologia morali*, quæ dirigitur primario *ad forum internum*.

II. Ut *constitutiva proprie* talia, complectitur jus Naturæ & Gentium; *ut reductive* talia, *& suo modo*, etiam jus positivum, Divinum, & humanum.

III. Inter *adjumenta* numerat testimonia Patrum, Sophorum, Prudentum, Theologorum, Jurisperitorum. *Instructio I. §. 3.*

Leucotheus. Quæ constitutiva & distinctiva Jurisprudentiæ naturalis?

Constitutiva & distinctiva Jurisprudentiæ naturalis. *Melander.* I. Inter constitutiva *intrinseca*, *& proprie talia*, non tantum numerat *principia*, quæ dirigunt *officia hominis ad hominem vel civitatem*; sed etiam illa, quæ dirigunt officia *hominis ad Deum*, ut Authorem Naturæ *in ordine ad felicitatem*, *naturæ rationali propriam*, *ac completam*. *Ratio* est: quia hæc disciplina ex fine *primario*, & *intrinseco*, docere debet non tantum homini, sed & Deo *jus suum* tribuere.

II. Unde hæc Jurisprudentia sicut *in objecto materiali*, actionibus puta moralibus, ita *& in principiis directivis*, puta rationis dictaminibus, participat de Theologia naturali, ac Philosophia morali; differt tamen *in objecto formali*, cum hæc respiciat actiones, *ut justas formaliter*; illa, *ut pias* potius, *ac honestas*.

III. Adeoque *Puffendorfius* cum suis disciplinam juris Naturæ, ab ejusmodi principiis sequestrando ex toto, eam non nisi *mancam* tradidit, ac *imperfectam*. *Ratio est:* quia vel rescidit, vel supposuit, ex Theologia naturali ac Ethica, primaria juris naturalis officia, actiones puta internas, Authori Naturæ ex rigorosa justitia debitas.

IV. Inter *adjumenta* Jurisprudentiæ naturalis recte ab orthodoxis hinc inde adsciscitur *jus positivum*, *& Theologia moralis*, partim ad jus Naturæ accommodatius declarandum; partim ad tradendum utilius pro usu Scholastico præcipue orthodoxo.

V. Quæ disciplinæ, etsi quam maxime sint distinctæ a Jurisprudentia naturali, ut patet, *Puffendorfius* tamen in assignanda diversitate est *dupliciter* erroneus: nam Jurisprudentiæ naturalis *objectum* restringit ad actiones solummodo *externas*; *finem* vero ad felicitatem, non nisi *vitæ hujus ambitu conclusam*, sic ut abstrahat *a justitia vera*, & *felicitate completa*, errore duplici, immo multiplici, uti videbimus per decursum.

VI. Unde idem Author in censurandis hac ex parte Authoribus aliis impertinens, videtur ipsemet potius censurandus. *Instructionis I. §. 4.*

§. 2.

§. II.

De triplici statu Naturæ integræ, puræ, & lapsæ.

Progressus Juris Naturæ. *Leucotheus. Quinam progressus juris Naturæ?*

Melander. Cum jus Naturæ sit cum ipsis hominibus ortum, atque in prima statim creatione illorum cordibus inscriptum, ipsa tamen disciplina juris naturæ non nisi sensim exculta, successivam traxit originem. Unde distinguenda sunt tempora *ante & post* hominis lapsum; immo non inutiliter secundum triplicem statum *Naturæ integræ*, *puræ*, & *lapsæ* proprietates ac progressiones variæ expenduntur.

Memorabilia de statu naturæ integræ. *Leucotheus. Quid memorabile de statu Naturæ integræ?*

Melander. Memorabile I. Quod *Adamus* a solo Deo creatus sit in statu, *conformiter ad Creatoris finem perfecto*, spectatis tam corporis, quam animæ

mæ dotibus naturalibus, immo & supernaturalibus, quibus accessit specialis providentia Dei cum immunitate ab omni errore, rebellione concupiscentiæ, passibilitate, ac morte. Atque hic donorum omnium cumulus *originalis justitiæ* nomine exprimi solet.

Memorabile II. Quod in statu Naturæ integræ fuisset propagatio humani Generis. Colligitur ex illo Genesis; *multiplicamini*; quod dictum ante peccatum conformiter ad bonum Naturæ humanæ. Sed hoc præceptum erat *accommodum*, statu virginitatis *simpliciter* non excluso: etsi, an melior tunc fuisset statu matrimonii, sit incertum.

Memorabile III. Quod in illo statu fuisset Societas, saltem domestica, per familias disparatas. *Ratio* est: quia hæc resultat naturaliter ex procreatione liberorum. Et licet pro illo statu hæc fuisset satis perfecta, atque sufficiens, probabilius tamen fuisset Societas quoque civilis, ac publica multiplex. *Ratio* est: quia per se conveniens est naturæ, *dominio* gubernationis *solum directivo* illi statui haud repugnante; & quia hæc sola est perfecta, *ac totius sufficientiæ complementum*.

Memorabile IV. Quod probabilius fuisset ibi conservata bonorum communio, divisione non nisi ad vitandas rixas inducta, etsi divisio in immobilibus non fuisset illicita, in mobilibus etiam *suo modo* necessaria.

Memorabile V. Quod ibi fuisset vita, potissimam partem contemplativa Dei & operum ejus, utpote non instantibus corporis curis, etsi cultura terræ moderata accessisset.

Memorabile VI. Quod, *Adamo* etiam innocente, potuissent peccare Posteri, adeoque excidere illa felicitate, subjicique modernæ sorti, etsi *ob specialem protectionem* veniale peccatum, ante mortale, non fuisset commissum, uti habet communior. *Instructionis II. §. 1.*

Leucotheus. Quæ specialiter observanda de statu Naturæ puræ?

Melander. Observandum I. Quod concipiatur & absque peccato originali, & absque ordinatione ad supernaturalem beatitudinem: etsi talis status nunquam extiterit, *possibilis* tamen fuit, nulla obstante implicantia; immo Catholicorum communi contra impossibilitatis *Bajanæ* sequelas erroneas suffragante. ***Observanda ex statu Natura pura.***

Observandum II. Quod Naturæ puræ non potuisset a Creatore Deo præfigi *pro fine* felicitas, *hujus vitæ conclusa terminis*, quia immortali animæ improportionata. Illa insuper beatitudo, *mere naturalis*, debuisset esse naturalibus mediis, viribusque *obtinibilis*, sic ut homo, *saltem loquendo simpliciter*, potuisset habere propositum *efficax*, *ac absolutum* servandi totam legem Naturæ, *etiam diu*, & *per omnem vitam*, potentia morali; si minus *proxima* & *absoluta*, ut multi volunt, saltem *remota* & *conditionata*, *si nempe homo faceret, quod est in se*. *Ratio* est: quia natura humana alias fuisset male constituta in ordine ad suum finem, defectu redundante in Creatorem.

Observandum III. Quod Naturæ puræ fuisset præfixa pro fine beatitudo *merissime naturalis*, consistens in cognitione Dei abstractiva, ejusque amore satis perfecto, & *proportionaliter* satiativo.

Observandum IV. Quod homo in illo statu fuisset *rectus*, etsi conditus a Deo cum concupiscentia luctante, utpote naturæ conformi, nec nisi inefficaciter ad peccatum sollicitante. Unde concupiscentia *realiter*, & ut imperfectio mere negativa, esse potuisset causa pudoris.

Observandum V. Quod peccati remedium in illo statu potuisset esse *condonatio gratuita*; virtutis vero præmium sufficiens *beatitudo illa naturalis*, etsi soli animæ impensa, corporum resurrectione naturaliter indebita, ac impossibili.

Observandum VI. Quod propagatio humani Generis, & vitæ civilis ratio

ratio fuisset non absimilis nostræ, peccato haud dubie etiam in illo statu jurisdictionis coactivæ remedia exigente. *Instructionis II. §. 2.*

De statu Naturæ lapsæ.

Leucotheus. Quid de statu Naturæ lapsæ?

Melander. I. Status Naturæ lapsæ, hoc est, *spoliatæ justitia originali*, notat peccatum originale, puta, *peccatum Adami moraliter nostrum*, habeturque per illud ipsum peccatum præteritum, per alligationem nostrarum voluntatum, atque negationem remissionis.

II. Dari hoc peccatum in omnibus *Adæ* Posteris, *excepta Immaculata*, est de fide. Per alligationem vero fuit nobis *moraliter voluntarium*, & *imputabile*, quæ alligatio sicut fuit *possibilis*, uti patet in humanis, Tutore, Legato &c. ita *antecedenter ad omnem eventum fuit conveniens*, ne præmium æternum, absque omni consensu & merito, obtruderetur velut invitis; immo & fuit *optabilis Generi humano*, utpote *Adamo* suis Posteris longe perfectiore. Hæc demum alligatio constitit *in pacto cum Adamo, tanquam Capite morali Posterorum*, adeoque non transfusione quadam *physica*, sed *mere morali*, peccatum hoc infecit Genus humanum.

III. Peccati Originalis pœnæ fuere multiplices, queis Natura non modo spoliata est donis gratuitis, sed & vulnerata in naturalibus, sic tamen, ut pleræque fuerint accidentales, hoc est, tales, quæ etiam dari potuissent absque peccato. Unde vulnera non indicant corruptionem naturæ *physicam*, sed *moralem*; adeoque juxta multos natura lapsa non est facta debilior, spectando vires, puræ naturæ debitas, etsi non pauciores, *quo ad excessum concupiscentiæ rebellis*, oppositum tueantur.

IV. Gentilibus, quibus absque culpa est incognita *vera* & *unice salvifica* Religio, siquidem servent Naturæ legem, ut *absolute* possunt, non est præcisa salutis spes. *Ratio* est: quia *facientibus, quod est in se*, Deus non deerit, subministrando necessaria media consequendæ veræ religionis, uti exemplis innumeris, ex utroque Testamento petitis, demonstrant passim Authores, recte dicente *Sancto Augustino*: *Salus religionis hujus, per quam solam veram salus vera, veraciterque promittitur, nulli unquam defuit, qui dignus fuit, & cui defuit, dignus non fuit* (a).

V. Genuina notitia de hoc triplici Naturæ statu est *scitu digna*, & *utilis* ob plurimos errores, quos inde male deducunt heterodoxi Authores, quos inter *Pelagiani*, *Semipelagiani*, *Lutherus*, *Calvinus*, *Bajus*, *Jansenius*, &c. immo quos & nostra ætate derivant protestantici Moralistæ juris Naturæ, quales *Puffendorfius*, *Guilielmus de Muelem*, *Thomasius*, & alii. *Instructionis II. §. 3.*

§. 3.

§. III.

De statu hominum antediluviano.

De statu Naturæ antediluviano.

Propagatio humani generis.

Leucotheus. Quanta fuit propagatio humani Generis antediluviana?

Melander. Videtur humanum Genus fuisse tam copiosum, ac nunc: immo copiosius forsan, & consequenter incolæ antediluviani, per quatuor Orbis partes, fuere diffusi. *Ratio* petitur ex diuturnitate temporis, minimum ad sedecim sæcula extensi. 2. Ex longævitate vitæ, ab antediluvianis ad octo, vel novem sæcula, plerumque extensæ. 3. Ex lata initio lege: *multiplicamini* &c. 4. Ex primævæ ætatis flore, ac robore. *Instructionis III. §. 1.*

Progenies memorabiles.

Leucotheus. Quot progenies memorabiles?

Melander. Tres. Prima & primaria descendens ex *Adamo* per *Seth*, unde

(a) De temp. Christ. Relig. idem de præscrit. c. 9.

de orta *civitas cælestis*, & sic dicti *filii Dei* ratione probitatis. *Altera* descendens *ab Adamo per Cainum*, ex qua famosa *civitas terrena*, seu sic dicti *filii hominum* ratione improbitatis. *Tertia* mixta, quæ originem traxit ex sceleratis connubiis *filiorum Dei* cum *filiabus hominum*: unde orta gigantea soboles. *Instructionis III.* §. 1.

Leucotheus. *Qualis politica vivendi forma?* **Vivendi forma.**

Melander. Probabilius incoluere, fere ad nostri temporis normam; pagos, castella, & urbes, adeoque videntur habuisse Monarchias, aliasque regiminis species, non minus perfectas, quam sint præsentes. Colligitur ex urbe *Henochia*; ex indole minime barda, sed sub magisterio Protoparentis cultissima; ex pari necessitate divisionis respectu bonorum, defensionis, vitæque commodius sustentandæ. *Instructionis III.* §. 2.

Leucotheus. *Quæ commercii, conditio?*

Melander. I. Linguam quod spectat, usi omnes sic dicta postmodum *hebræa*, etsi per dialectos multas divisa, ut ægre se intelligerent unæ & aliæ ex illis Gentibus. Colligitur ex Authorum communi, & paritate cum linguis matricibus, per dialectos variatis. **Commercia.**

II. Nec illis defuit mercatura, etiam nautica, conditis jam initio insulis, indoli nequaquam stupidæ procul dubio perviis.

III. Nec caruere artibus mechanicis, uti nec liberalibus disciplinis, quarum aliquos inventores vel ipse memorat Sacer Codex. *Instructionis III.* §. 2.

Leucotheus. *Quæ ratio victus?* **Victus.**

Melander. Non constat, occisionem animalium, sive aquatilium, sive volatilium, sive terrestrium, a Deo antediluvianis fuisse prohibitam. Patet ex illo *dominamini piscibus maris* &c. ex sacrificio *Abelis*, & ex eo, quod alias, multiplicata septendecim Sæculis animalia, & aqua & terra vix capere potuisset.

II. Nec etiam constat, esum ejusmodi animalium illo ævo fuisse prohibitum: siquidem concessio *expressa* post diluvium non evertit implicitam: *dominamini* &c. ante diluvium.

III. Probabilius tamen *Sethiani* quidam Nepotes, immo & alii, vel semper, vel plerumque ab esu carnium abstinuere, non quidem præcepti ergo, sed aliis de causis, V. G. severioris *disciplinæ*, *ob nauseam* &c. *Instructionis III.* §. 2.

Leucotheus. *Quæ illius ævi religio?* **Religio.**

Melander. In Naturæ legibus constitit *tam primariis* de Deo, ut ultimo fine, bonorum præmiatore, malorum vindice, *saltem in altera vita*, colendo non modo per *cultum internum*; sed & *externum* &c. quam *secundariis* de recto creaturarum usu, vitæ institutione *secundum normam honesti*, *decori*, *& justi*, &c. His accessere *leges quædam divinæ*, revelatis nixæ mysteriis, de modo speciali colendi Numinis per fidem, & spem in *Messiam*, tanquam remedium *peccati originalis*; immo accedente charitate etiam *actualis*; de præmiis & pœnis immortalis animæ æternis &c. & sic de aliis. *Instructionis III.* §. 3.

Leucotheus. *Quæ ratio morum?* **Mores.**

Melander. In *Sethi* linea magnopere laudata, ut patet in *Enos*, *Henoch*, *Lamech*, & *Noe* &c. Contra *in Caini* progenie summopere vituperata ob infanda scelera, præcipue luxuriam, tyrannidem &c. non tamen idololatriam, de qua nullibi mentionem facit S. Scriptura. *Instructionis III.* §. 3.

Leucotheus. *An intereuntes diluvio damnati omnes?* **Salus.**

Melander. Probabilius *ex Caini* progenie fuere quidam prædestinati, nonnulli etiam *ex Sethi* progenie reprobi, adeoque ex utraque linea plures, diluvio intereuntes, salvati sunt. *Ratio* est: quia illa verba: *omnis caro corru-*

perat

perat viam, nisi accommode intellecta, corruptum facerent ipsum *Mathusalem* &c. estque incredibile, & *Sethianos* & *Cainitas* per tot Sæcula conspirasse *in unam speciem*, seu bonam, seu malam, operationum liberarum. *Instructionis III.* §. 3.

§. 4.

§. IV.

De statu Naturæ postdiluviano.

De statu hominum postdiluviano. Religio.

Leucotheus. Quæ religionis norma apud Noachidas, ad usque legem scriptam?

Melander. Eadem, quæ antediluviana, utpote *per traditionem* etiam communicata *Noemi* Posteris, præterquam quod accesserit speciale Dei pactum cum *Abrahamo* per signum fidei determinatum *in circumcisione*. *Instructionis IV.* §. 1.

Leucotheus. Quæ morum ratio?

Mores.

Melander. Denuo diversa, *Noemi* progenie, per *Semum* benedicta, pietatem in *Abrahami* posteros; per *Chamum* vero maledicta, impietatem *in Nemrodi* nepotes proseminante.

II. Corruptelam auxit idololatricæ impietatis contagio, authore, ut ajunt, *Nemrodo*; occasionem dante linguarum confusione; eandem promovente causa multiplici, *ambitione*, *insano suorum amore*, *subditorum adulatione*, atque *timore*, *imaginum arte*, *Dæmonum fraude* &c.

III. *In Semi* tamen familia, propemodum sola, unius verique Numinis cultus, & conservatus est, & per *Abrahamum* propagatus in Posteros. *Instructionis IV.* §. 1.

Noachidarum præcepta.

Leucotheus. Quid Noachidarum præcepta in ordine ad disciplinam juris Naturæ ac Gentium?

Melander. I. Sunt juris Naturæ scita, omnibus observanda, quæ *ex Hebræorum* disciplina *Seldenus*, Moralista *Anglicus*, redegit in numerum septenarium, ad quem adstrictos *ab Hebræis* fuisse etiam proselytos domicilii affirmat.

II. Ex his septenis deduxit alia Naturæ capita, minus principalia, quæ suasa proselytis, non imperata, asseverat.

III. Sed hæc juris naturalis disciplina, ex *Hebraicis* fontibus *a Seldeno* hausta, *est imperfecta*, ac *incerta*, quia certo principio destituta, *Noachidarum* nempe & *Hebræorum scitis*. *Est manca*, solum adstruens cultum Numinis negativum, *adeoque curiositati magis*, *quam usui est accommoda*. *Instructionis IV.* §. 2.

Linguarum divisio.

Leucotheus. Quid de lingua, ejusque Babelica confusione?

Melander. I. Cum nulla homini insita sit a Natura, originaria *Adamo* infusa fuit *Hebræa*, si spectetur Authoritas, quod tamen spectata ratione admodum est incertum.

II. Confusio facta est per oblivionem subitam idiomatis primævi, speciebus aliis inditis, sic tamen ut divisio in septuaginta duas linguas falso nixa sit fundamento; unde linguarum numerus incertus. Sat tamen certum, superesse ex illis quasdam matrices, dialectis tamen variis magis magisque corruptas.

III. *Germanica* mansit diutius pura; subin fuit idiomate latino corrupta, sed *a Carolo* Magno, *Maximiliano* I. priorisque sæculi studiis politior reddita, hodierno tamen quodlibetico genio audit *miscellanea*, & quam maxime depravata. *Instructionis IV.* §. 3.

Origo Nationum.

Leucotheus. Quæ Nationum Origo inter Noachidas?

Melander. Incerta, quia sæpe non nisi onomasticis conjecturis innixa. Illud certum, *Noemo* velut protoparenti, ejus filiis *Semo*, *Japheto*, & *Chamo*,

mo; tanquam Patriarchis, Nationes suam debere originem. Sic *Semi* posteritas, in varias divisa Gentes, per quinque filios; *Chami* per quatuor, *Japheti* per septem. *Instructionis IV. §. 4.*

Leucotheus. *Quæ origo dominiorum?* *Dominiorum.*

Melander I. Debetur ista terrarum divisioni, quæ facta circa ortum *Phalegi* A. M. 1787. effectui data est post *Babelicam* confusionem, A. M. 1931. Diluvii 275.

II. *Ratio* & *modus divisionis* est satis *incertus*, aliis *Noemi* determinationem, aliis primam occupationem, vel etiam sortitionem assignantibus. Probabiliore calculo *Semo* obtigit *Asia*, *Japheto Europa*, *Chamo Africa* potiore ex parte, quæ tamen divisio cum tempore mutata in multis.

III. *Author divisionis primæ* allegatur *Noemus*, impellente causa multitudinis dividendæ, dissensionis evitandæ, & culturæ terrarum procurandæ.

IV. Etsi rerum primæva communio fuerit Naturæ conformior, utpote supponens statum naturæ rectæ, hoc tamen mutato *justa*, *congrua*, & *melior* fuit divisio, ut patet ex dictis causis: unde eandem quidam *juri Naturæ*, alii juri *Gentium* tribuunt. *Instructionis IV. §. 5.*

Leucotheus. *Quæ origo Imperiorum?* *Imperiorum.*

Melander. I. Imperia, inter *Christianos* præcipue, abolenda, *Anabaptisticus* error; *vi tyrannica* esse coalita, *Bodini* ineptia est. Nam constat Populorum consensu plurima surrexisse. Inde, abstrahendo *a modo obtinendi Imperii*, *& per se loquendo*, vera origo debetur Deo; initia prima jam antediluvianis temporibus, etsi perfectior species non nisi post diluvium invaluerit, præcipue in quatuor præcipuis Orbis Monarchiis.

II. Monarcha primus non *Adamus*, non *Cainus*, ut volunt aliqui, sed, sumendo Monarcham *simpliciter*, primus fuit *Nemrodus*; sumendo *specialiter*, quo ad excellentiam, fuit *Nabuchodonosor* M. *Instructionis IV. §. 6.*

§. V.

§. 5.

De cultura Juris Naturæ & Gentium in statu legis antiquæ.

De statu ante Christum natum.

Leucotheus. *An quædam connexio juris Naturæ cum lege veteri?* *Connexio juris naturalis cum Divino.*

Melander. I. Est, teste ipso *Puffendorfio*, ejusque enucleatore *Kemmerichio* (a). Nam etsi jus Naturæ quam maxime sit distinctum a jure Divino positivo, utpote revelato, illustratur tamen, & declaratur per jus divinum. Ita Decalogus, quid aliud est, quam mera confirmatio legum naturalium? * Aliud est de præceptis ceremonialibus & judicialibus, traditionibus item, soli propriis Synagogæ.

II. Unde religio naturalis, quo ad præcipua capita, quod nempe *sit Deus*; quod *unus*; quod *providus*, *puniens malos*, & *præmians bonos*, non modo per legem, seu religionem revelatam, est confirmata, (b) sed & explicata, articulisque pluribus extensa, ac illustrata (c). *Instructionis V. §. 1.*

Leucotheus. *Quæ conditio disciplinæ juris naturalis tunc apud Sophos Gentiles?* *Conditio apud Philosophos veteres.*

Melander. I. Admodum imperfecta: nam etsi convenirent in officio hominis generico, *seu operatione ad finem*, in ipso tamen fine, hoc est, *hominis felicitate* plurimum dissentiebant.

(a) *Puffendorf*. in specimine juris contr. c. 1. de discipl. Jur. Nat. §. m. 168. *Kemmerich*. c. 4. prælim. §. m. 18.

* Si modo sub die Sabbathi intelligas cultum Dei externum *in genere*.

(b) Exodi 3. vers. 14. *Ego sum, qui sum*. Deut. 6. v. 4. *Deus unus est*. Sapient. 6. v. 8. *Æqualiter est illi cura de omnibus*.

(c) Quod sit *infinite bonus*; Psal. 134. *Immutabilis*. Num. 23. *Æternus* Psal. 89. *Omniscius* 1. Reg. 2. *Omnipotens*. Gen. 17.

II. Hanc *Stoici* statuebant in bonis animi ; *Epicurei* in bonis corporis ; *Peripatetici* in utrisque. Unde systema triplex erroneum, quo vel corporis animique bona *propter virtutem*; vel virtutem *propter hæc bona*; vel utraque *propter se* appetenda ultimato docebant. *Instructionis V.* §. 2.

Disciplinæ erroneæ origo. *Leucotheus*. *Quæ causa disciplinæ juris adeo præposteræ?*

Melander I. Aberratio *a fine*, seu *genuina hominis felicitate*. Nam caducam stabili prætulere, non respiciendo ultimum fruitionis divinæ, saltem naturalis; negligendo *medium* ad finem, nempe vitam, Naturæ rationali conformem; non curando *vera* honesti, decori, justique *principia*; sistendo in mediis, seu creaturis, veluti fine, & principia spuria, ex carne ac sensibus deducta, præpostere assumendo. *Instructionis V.* §. 3.

Applicatio ad probandum jus naturale. *Leucotheus*. *An ex Gentilium Sophorum dictis nullum fluat argumentum pro eruendo Naturæ jure?*

Melander. I. *Immediate* nullum, quia ex principiis intrinsecis eruendum. Unde nec est *sufficiens* unius, alteriusve pronuntiatum de actus honestate, seu inhonestate, utpote ex adscititia forsan doctrina desumptum.

II. *Consensio* tamen non male a *Grotio* admittitur pro argumento, *saltem extrinseco*, eruendi quandoque juris Naturæ. Unde a fortiori Nationum *unanimis*, in materia morum, seu actuum inhonestate, vel honestate, legitimum est argumentum. *Instructionis V.* §. 4.

Corruptela morum ante Christum natum. *Leucotheus*. *Quæ morum corruptela in statu ante Adventum Christi?*

Melander. *Magna*, etiam in Populo Dei electo, ex Gentium assuetudine, uti demonstrant tot Prophetarum querelæ, ac minæ; defectio Tribuum ad idolomanniam; tot pœnæ & servitutes, ipsiusque sceptri ablatio a *Juda*.

II. *Major* apud Gentiles Sophos, qui licet professi doctrinam, utcunque sanam, & Naturæ legibus apud non nullos satis conformem, hanc tamen obfuscarunt depravati animi nebulis, neque vitam, ac mores ad illius normam conformarunt, *dati in sensum reprobum, eo quod cognoverint Deum, nec tamen ut Deum glorificarint*.

III. *Maxima* in cætera hominum illuvie, Mundo per novum scelerum cataclismum prope demerso. *Instructionis V.* §. 5.

§. 6.

§. VI.

De statu post Christum natum.

De ulteriore cultura juris Naturæ & Gentium in statu Legis novæ.

Habitudo legis novæ ad jus Naturæ. *Leucotheus*. *Quæ habitudo legis Evangelicæ ad disciplinam juris Naturæ?*

Melander. I. *Admodum commoda*: nam juri naturæ attulit splendoris plurimum, cum idololatricis tenebris prope extinctum non modo reparavit, sed & ad nativum splendorem evexit. Ita *Puffendorfius*, (a) pateteque vel ex sola lege fundamentali: *Diliges Deum, & proximum, sic ut quod tibi non vis, alteri ne feceris*.

II. In multis, etiam id emendando, magis perfecit, ac ad Evangelicæ perfectionis culmen elevavit: patet ex illo apud *Matthæum* (b): *audistis, quia dictum antiquis* &c. *Instructionis VI.* §. 1.

Patrum studia respectu juris Naturæ. *Leucotheus*. *Quid Patrum studia contulere ad culturam Jurisprudentiæ naturalis?*

Melander. I. Si Protestanticis Censoribus fides est, locarunt operam *non inutilem*, sed tamen *imperfectam*, utpote juris naturalis cum *Christiana* Ethi-

(a) In spicileg. juris controv. c. 1. De discipl. Juris Nat. n. 2. f. m. 165.
(b) c. 5. v. 21.

Ethica, ac morali Theologia *confusivam*. Ita *Puffendorfius*, (a) *Kemmerichius*, *Buddeus* &c. *Grotius*, (b) cum notatore *Zieglero*, Patribus non nihil defert, sed iis tantum, qui *propius ad primæ puritatis tempora accessere*; sequentibus adscribit disciplinam juris corruptam, quia *dominatui Pontificio*, ut nugatur, *magis accommodatam*.

II. Sed verius, Patres non quidem *directe & unice*, quod tunc haud necessarium; *concomitanter tamen*, & *indirecte*, quod tunc opportunum, disciplinam juris Naturæ & Gentium plurimum illustrarunt. *Ratio* est: quia illos oportebat esse intentos, ut doctrina morali non tam facerent *homines*, quam ex hominibus *Christianos*: hinc jus Naturæ tractarunt *cum debita subordinatione* ad jus Divinum, seu Evangelicam legem, illud per hanc *elevando*, *non confundendo*, uti in *Ambrosii* & *Augustini* libris moralibus videre est (c). *Instructionis VII*. §. 2.

Leucotheus. *Quid Scholasticorum placita ad disciplinam juris Naturæ?* *Scholasticorum*.

Melander. I. Si eisdem Ideistis protestanticis credimus, eandem penitus obscurarunt. *Rationem assignant*. 1. Quia ab Scholasticis neglecta *Stoicorum* & *Platonicorum*, placita, cultaque est *Aristotelis* disciplina. 2. Quia *Aristotelica pædia* spinosa, & tribulis obsita, in scholas inducta. 3. Quia ab iisdem Jurisprudentia naturalis cum morali Theologia inscite fuit confusa. Inde *Puffendorfii reformatio in sequestranda* juris naturalis *disciplina*, & everrendo Scholasticorum syllogistico pulvere, non sine censuris etiam in suos, ideis Theologicis, ut ait, infatuatos, magno utique, si credere fas est nominis sui elogio: *hic vir*, *hic est* &c.

II. Juxta hos ipsos *Catones* disciplinæ juris Naturæ, omnium maxime perniciosa fuere *Jesuitarum* dogmata. *Ratio* est: quod hi doctrinam moralem magis magisque depravarint, uti patet *ex probabilismo*, *peccato philosophico*, similibusque commentis.

III. Sed hæ censuræ non nisi propriam Criticorum hujusmodi seu *inscitiam*, seu *malignitatem* coarguunt. *Ratio* est: 1. Quia disciplina *Aristotelica* merito cæteris fuit anteposita, uti patet ex Orthodoxorum communi, ipso *Buddeo*, (d), & *Grotio* adstipulante (e). 2. Quia pædia syllogistica, protestanticos fucos exosa, non nisi Dialecticæ imperitis est spinosa. 3. Quia confusio illa cum Theologia morali mere imaginaria, & potius subordinatio juris naturalis ad jus Divinum dicenda est.

IV. Hinc Theologi orthodoxi, etsi *non seorsim*, *ac privative*, quod minus necessarium; *concomitanter* tamen coluere semper disciplinam Juris Naturæ, quodque magis proficuum, doctrinæ morum *Christianæ* subordinarunt. Patet ipsa inspectione, & confessione propria *Velthemii*, *Conringii*, (f) & aliorum ex Protestanticis. *Instructionis VI*. §. 3.

Leucotheus. *An disciplinæ juris Naturæ adjumento est jus Canonicum, ac civile?* *Juris civilis, atque Canonici consonantia cum jure Naturæ.*

Melander. Quo ad jus civile annuunt protestantici Moralistæ: q o ad Canonicum refragantur, eoque *ingentem* juri Naturæ *affusam esse caliginem* clamant cum *Puffendorfio*. *Ratio* plana est: quia jure Canonico *non nisi ad quæstum & Sacerdotum potentiam* omnia detorquentur.

II. Sed verius utroque jure Jurisprudentiæ naturali multum lucis, declarationis, ac claritatis affunditur. *Patet* ex officiis erga DEUM, seipsum, ac proximum passim inibi illustratis, ut adeo ingens illa caligo non nisi in *Puffendorfiani* cerebri latibulis horreat. *Instructionis VI*. §. 4.

(a) L. c. (b) In Proleg. §. 51. *De Jure belli & pacis*.
(c) *Ambrosius* in libro *de officiis*: *Augustinus* in libro *de civitate Dei*.
(d) In hist. Juris Nat. f. m. 23.
(e) In præfat. cit.
(f) Tomo operum 4. de Repub. Hisp. f. m. 77. & 78.

§. 7. *De reformatione juris Naturæ protestantica.*

§. VII.

De Gloriosis Protestantium studiis in reformanda disciplina juris Naturæ & Gentium.

Sensus Acatholicorum. *Leucotheus. Quid utilitatis publicæ in excolendo jure Naturæ, & Gentium suis studiis tribuunt protestantici Moralistæ?*

Melander. I. Reformationem gloriosam hujus disciplinæ tribuunt *in genere, cum Buddeo, reformationi litterariæ universali* ævo protestantico, & quidem instauratore primo *Hugone Grotio, viro incomparabili*, quem subin, una cum jure naturali, illustriorem dedere Scholiastæ plures.

II. Nec *Seldenus*, nec *Hobbesius*, sua laude fraudandi sunt, *quo ad disciplinæ hujus culturam*, si *Puffendorfio* credimus.

III. Sed supereminet omnes *Puffendorfius*, hujus Philosophiæ moralis famosus *reformator*, magna nominis sui gloria, si fides penes ipsummet, suosque fautores.

IV. Hujus vestigia pressere Commentatores non pauci, quos inter facile celeberrimus *Christianus Thomasius*, qui solus tulit punctum, *Laurentio Fleischero* encomiaste, etsi usque hodie novi semper *Puffendorfiani* connotatores pedissequi in partem gloriosi laboris veniant, ac succedant. *Instructionis VII. §. 1.*

Judicium Catholicorum de sic dicta reformatione Lutherica. *Leucotheus. Quæ Catholicorum judicia de hisce Protestantium judiciis?*

Melander. I. Reformationem rei litterariæ protestanticam quod spectat; *hæc considerata in se, & abstrahendo ab Authoribus, memoratis supra*, adeo nihil contribuit ad disciplinam juris Naturæ, & Gentium *seu renovandam*, *seu illustrandam*, ut eandem *suis principiis* potius *fœdarit*, penitusque *corruperit*. *Ratio* est: quia per sua principia corrupit *officia hominis erga DEUM*, ea in unius verbuli, nempe *fidei*, epitomen contrahendo; corrupit *officia hominis erga se ipsum*, absolvendo eundem a præceptis, libertate arbitrii, bonis operibus, laxando habenas cupiditatibus, &c. *Item erga proximum, atque Rempublicam*, solvendo vincula Societatis humanæ, puta, leges non modo humanas, sed & naturales, quo ad obligationem in conscientia &c. uti patet ex ipsis Imperii recessibus, & Augustissimorum testimoniis publicis, *ut adeo vana sit Buddei jactantia, qua reformationis prætensæ tempora sicut omni litteraturæ, ita juri Naturæ præsertim, ac Gentium, auspicatissima gloriatur.*

II. Etsi Moralistæ protestantici, posteriores Reformatore suo, ea saltem ex parte sint minus anomali, quod non æque proterant omnem potestatem, *saltem politicam*, neque conculcent leges seu naturales, seu humanas; sæpe tamen plurimum olent *Lutherum*, non raro pessime sapiunt *Lutheri* coævum Pseudo-politicum *Florentinum*. Fidem facere potest vel solus *Conringius*, novus *Machiavelli* illustrator, & si Superis placet, emendator; eandem firmabunt plura *Puffendorfii*, *Thomasii* & aliorum apophthegmata, uti videbimus per decursum. *Instructionis VII. §. 2.*

Crisis eorundem de Hugone Grotio. *Leucotheus. Quæ Orthodoxorum crisis in specie de Hugone Grotio?*

Melander. I. *Hugo Grotius* sicut erat *ingenio acutus*, ita de disciplina juris Naturæ & Gentium *in multis est bene meritus*, nec Protestantium elogiis *indignus*: immo *dignior respective* ipsomet *Puffendorfio*, *ac Thomasio*. *Ratio* est: quia etiam Orthodoxis *est primus*, qui juri Naturæ & Gentium, magis excolendo, & in disciplinæ ordinem redigendo, manus admovit, minus digressus a Patribus, & Scholasticis Catholicis, quod non in *Grotio* sed in se potius culpare debuissent *Puffendorfii*, ac *Thomasii*.

II. Nihilominus ejus *liber de jure belli & pacis* est *admodum defectuosus*, & erro-

erroribus, etiam *heterodoxis*, *respersus*, adeoque merito *inter libros*, Orthodoxis prohibitos, *recensitus*. Patet ex ipso *Puffendorfio*, *Kemmerichio*, *Fleischero* protestanticis, qui *Arminianos* errores, multaque *neglecta*, *leviterque tractata*, culpant, Orthodoxis etiam errores protestanticos merito proscribentibus. *Immo Conringii* & *Boecleri* errores plurimos, & etiam justo plures, *in Grotio* carpunt, præsertim illum, *quod in gratiam Pontificis non nulla mitius, quam debuisset, statuerit*. *Instructionis VII. §. 3.*

Leucotheus. *Quid orthodoxi de Thoma Hobbesio Anglo?*

De Thoma Hobbesio.

Melander. Est Author *pestilens* in moralibus, atque politicis, cujus partus *de Cive*, *ac Leviathane*, inter *Machiavellicos abortus* merito sunt relati, atque proscripti. Patet ipsismet Protestantibus heterodoxia nimia offensis, qua reproduxit hypothesin *Epicuream*, despoticismo cuidam *Machiavellico* superinstructam, ut adeo, nullo suo honore, *Puffendorfius* cum non nullis eidem, inter protestanticos doctrinæ moralis reformatores, qualemcunque locum indulserit. *Instructionis VII. §. 4.*

Leucotheus. *Quid de Samuele Puffendorfio, ejusque famoso partu de jure Naturæ, ac Gentium, officiis item hominis, ac Civis?*

De Samuele Puffendorfio.

Melander. I. *Puffendorfius*, *quo ad systema disciplinæ dogmaticæ*, utroque libro comprehensæ, suis encomiis non est indignus. *Ratio* est: quia *hac ex parte*, est dogmatista, *respective* primus, in assumpta methodo etiam ipsomet *Grotio* magis accommodus. Immo nec displicet in scopo tractandi Jus naturæ utpote *sequestratum* a cæteris, vitato tamen duplici ejusdem errore, *quo per excessum* sequestravit ipsam religionem naturalem; & *per defectum* non subjunxit jus positivum, etsi illa sit *fundamentum*; hoc *adjumentum* disciplinæ juris Naturæ, *modo debito* tractandæ.

II. Idem in multis *est ingeniosus*, *eruditus*, & *explicando Naturæ juri* perquam *accommodus*, in non paucis est *veritati consonus*, & etiam Orthodoxis *haud illaudatus*. Patet inspectione operis, ejusdem allegatione etiam ab Orthodoxis, & patebit per decursum.

III. Idem a suis Antagonistis protestanticis nonnunquam *immerito* est reprehensus, & abstrahendo a stylo satyrico, a semetipso, *saltem hinc inde*, contra suos *non inefficaciter* defensus; *sic Albertus* ex statu integritatis non satis feliciter impugnavit *Puffendorfianam* hypothesin, solis principiis, ratione cognitis, superinstructam, & sic de aliis, uti patebit ex dicendis.

IV. Nihilominus hic Author in suo systemate *est admodum defectuosus*: 1. *Quo ad modum* eruendi juris naturalis *minime demonstrativum*, ut animadvertit *Wernerus* protestanticus. 2. *Quo ad modum tractandæ* hujus disciplinæ, neglectis fere officiis ad Deum, soli foro externo accommodatæ, uti notat *Leibnitius* Acatholicus. 3. *Quo ad objectum solummodo inadæquatum*, non nisi actionibus externis terminatum, uti idem *Leibnitius* reprehendit. 4. *Quo ad finem*, *solummodo insufficientem*, & *incompletum* felicitatis, scilicet non nisi terminis hujus vitæ conclusæ, uti idem Censor merito culpat. 5. *Denique quo ad principium Socialitatis minime adæquatum*, sed in officiis ad Deum præcipue mancum, ac imperfectum, ut recte *Kemmerichius* enucleator in suo *Puffendorfio* arguit, ac castigat.

V. Ejusdem partus est *protestantice corruptus*; & ideis, *in fide erroneis*; maligne *conspersus*. *Patet*: nam in utroque opere de jure Naturæ tradit hanc disciplinam protrita omni tam Patrum, quam Scholasticorum Authoritate, eorumque methodum, *ut Aristotelice* pedanticam, explodit; Catholica dogmata, *præcipue de Primatu summi Pontificis*, *de potestatis sacræ & profanæ divisione* &c. velut *Christianæ* religionis primævæ *assumenta* humana, Jurisprudentiæ naturalis principiis incommoda, rejicit.

VI. Idem est Juventuti Catholicæ *periculosus*, *perniciosus*, *meritoque inter libros prohibitos rejectus*. *Ratio* est: *quia per sua principia*, uti alibi, ita &

in disciplina juris naturæ, eo semper collimat, ut *sub specioso palpo majoris habilitatis ad statum civilem*, obtrudat *Protestantismum*; labefactet vero, ac subruat *Catholicismum*. *Instructionis VII.* §. 5.

De Christiano Thomasio.

Leucotheus. *Quale tandem Orthodoxis judicium de Christiano Thomasio?*

Melander. I. *Thomasius* in statera catholica, quo ad pleraque ejusdem est cum *Puffendorfio* ponderis, pretiique politici. *Ratio* est: quia suomet suffragio non agit nisi *Puffendorfii* paraphrasten, sedulumque amanuensem quo ad errores in fundamento juris naturalis, in modo, despoticoque contemptu omnis Authoritatis Scholasticæ orthodoxæ.

II. Idem, quo ad non pauca, est pretii etiam minoris, utpote *Puffendorfii*, Commentator magis anomalus, pluribusque erroribus auctus, ac ampliatus. *Patet* ex pluribus scitis erroneis, V. G. De jure Naturæ non requisitum esse cultum Dei externum; non prohibitam fornicationem, incestum, in linea etiam directa; polygamiam, etiam virilem, falsiloquium aliquando licitum, immo præceptum &c.

III. Unde *Fleischeri* elogia, *in Thomasium* tam liberaliter congesta, ad auxeses protestanticas merito referuntur. Compilavit hic Author *secundas Thomasii curas* in academicam methodum, queis Jurisprudentiam Divinam dum melioribus fundamentis emendare annisus est *Thomasius*, eandem penitus corrupit, uti ex *Fleischeri* excerptis plane paradoxis erit colligere per decursum. *Instructionis VII.* §. 6.

Jurisprudentia universalis, ac naturalis utilitas, atque necessitas hoc nostro ævo apud Catholicos.

Leucotheus. *An non ergo & utile & necessarium, ut hæc disciplina Juris naturæ, & Gentium, a navis protestanticis repurgata, Academico studio, præsertim catholico, accommodetur?*

Melander. *Magna est utilitas, & necessitas*:

I. Ob insignem usum Jurisprudentiæ universalis, ac naturalis, ad scopum juridicum, quo per principia *universalia* etiam negotia Gentium dirigi; per *naturalia* etiam Regnorum, & summorum Principum; controversiæ decidi possunt.

II. Ob Lucubrationum hac ex parte penes Catholicos magnam admodum raritatem; contra apud Acatholicos copiam exundantem, utilitate longe majorem.

III. Ob retundendam & reformandam Moralistarum protestantium, periculosam æque ac perniciosam Juventuti Academicæ, pravitatem, *ut ne protestantica falsitas sit sine vindice, & catholica veritas sine Patrono*, *Instructionis VII.* §. 6.

INSTI-

INSTITUTIONUM JURIS UNIVERSALIS, NATURÆ ET GENTIUM

Institutiones Juris universalis.

PARS I.

Pars I.

DE JURE NATURÆ.

De jure Naturæ.

TITULUS I.

Titulus I.

De principiis & fine juris naturæ circa moralitatem actuum humanorum.

De principiis moralitatis.

§. I.

§. I.

De principiis Constitutivis, seu De natura, & proprietatibus actus humani in Genere.

De essentia actus humani.

Leucotheus. *Quid actus humanus & quotuplex?*

Quid & quotuplex?

Melander. Actus humanus *est motio quomodocunque ab homine posita, libera*, non *libera*: unde illa proprie *actus humanus*; hæc potius *actus hominis* appellatur.

Leucotheus. Quid arbitrium liberum, & qualis ejusdem proprietas?

Arbitrium liberum.

Melander. Arbitrium liberum est *facultas rationis & voluntatis*: unde omne liberum voluntarium, sed non vicissim. Proprietas duplex *est, voluntarietas, & libertas.*

Leucotheus. Quid voluntarium & quotuplex?

Voluntarium.

Melander. Voluntarium *est, quod procedit ab intrinseco ex cognitione finis*: conditione ejusmodi deficiente dicitur *involuntarium*. Voluntarium est præcipue quadruplex: *formale*, & *objectivum*. 2. *Purum* & *mixtum*, seu involuntarium *secundum quid*. 3. Voluntarium voluntate *propria* & *aliena*. 4. *Expressum* & *interpretativum* &c. *Instructionis I. §. 1.*

Respectu voluntarii vis & metus. *Leucotheus*. *Quomodo vis, seu metus se habet cum voluntario?*
Melander. Nec tollit voluntarietatem actus imperantis, nec imperati *simpliciter*: unde si actui imperato coexistit volitio inefficax, odio habens actum hunc imperatum, dici potest involuntarius *secundum quid*. Res patet in exemplo mercatoris, qui metu vitæ amittendæ projicit merces in mare tumultuosum. *Instructionis I. S. 2.*

Concupiscentia. *Leucotheus*. *An concupiscentia evertit voluntarium?*
Melander. Nisi sit *eversiva mentis*, non evertit *simpliciter*, etsi possit evertere libertatem, casu quo quis ex ira præcipiti non apprehendat motiva retrahentia a vindicta. Quandoque tamen causat involuntarium *secundum quid*, si actus v. g. suscipiendæ periculosæ expeditionis conjunctus sit cum repugnantia: etsi plerûmque intensius augeat voluntarium, uti patet experientia. *Instructionis I. S. 3.*

Ignorantia. *Leucotheus*. *An & quomodo ignorantia se se habeat ad voluntarium?*
Melander. *Antecedens* facit actum non voluntarium; immo quia, si abesset, actus non poneretur, eundem facit *positive* involuntarium, uti patet in filio trajiciente patrem, inculpabiliter existimante feram. *Concomitans* nec causat *positive* voluntarium, quia nil volitum, nisi quod cognitum; nec etiam involuntarium *positive*, quia etsi abesset, actus nihilosecius poneretur, uti supponitur. *Consequens* ignorantia causat voluntarium *saltem indirecte*, quia objectum facit cognitum saltem in causa, nempe in *ignorantia vincibili*, vel *affectata*. *Instructionis I. S. 4.*

Libertas quid, & quotuplex. *Leucotheus*. *Quid & quotuplex est libertas?*
Melander. Libertas *est immunitas*, seu a coactione, seu a necessitate, hæcque dicitur *libertas indifferentiæ*, qua *potentia, positis omnibus ad agendum prærequisitis, potest agere vel non agere*, sic ut sit libertas quo *ad exercitium*, seu *contradictionis*; vel qua *potest agere hoc aut illud*, sic ut *sit libertas quo ad speciem* seu *contrarietatis*. Atque hic conceptus est *evidens* communi omnium sensu. Quod detur libertas indifferentiæ, etiam in statu naturæ lapsæ, *demonstrative* patet partim communi instinctu; partim ex eo, quod alias omnes leges essent frustraneæ, Deus tyrannus, & Author omnis peccati. *Instructionis I. S. 5.*

Qualis in actu interno imperato. *Leucotheus*. *Qualis libertas competit actui interno imperato?*
Melander. Libertas immediata actus *imperati* non tollitur per actum imperantem *solummodo inefficacem*, quia tantum allicit, sed neque tollitur *per efficacem distinctum* pro diverso instanti, quia actus imperatus pro altero instanti saltem posset omitti. Tolleretur tamen, si ponatur uterque actus in eodem instanti, sic ut imperans foret *natura prior*, quia sic potentia redderetur proxime impedita ad omissionem actus imperati, uti patet consideranti. *Instructionis I. S. 5.*

S. 2.

S. II.

De moralitate actuum.

De principiis constitutivis actus moralis in specie, seu de moralitate, ac imputabilitate actuum humanorum.

Actus moralis quid & quotuplex? *Leucotheus*. *Quid actus moralis, & quotuplex?*
Melander. Actus moralis, in strictiore sensu, *est operatio libera voluntatis cum advertentia rationis elicita, ad aliquam regulam primam, ac universalem*: unde *moralitas* est forma denominans actum moralem, qui duplex, pluribus etiam triplex est: *honestus*, *inhonestus*, *indifferens*, hoc est, *conformis*, vel *difformis* primæ regulæ, aut saltem *indifferens*, vel etiam conformis regulæ, saltem permittenti.

Constitutiva moralitatis. *Leucotheus*. *Quæ moralitatis constitutiva?*

Melan-

Melander. Libertas indifferentiæ, & advertentia rationis ad primam regulam honestatis, si sit actui *extrinseca*; si *intrinseca*, involvit insuper *ipsam entitatem* actus. *Ratio* est: quia his positis habetur, uno complexi membro non posito non habetur. *Universaliter* non est actui *essentialis*: quia gratis adstruitur *universaliter* ejusmodi respectus essentialis ad actum primum proximum, & ad advertentiam ad legem. Moralitas primario convenit actibus voluntatis; *secundario* etiam aliis. *Instructionis II. S. 1.*

Leucotheus. Quomodo moralitas refunditur in actum internum?

Ratio refundendæ moralitatis in actum internum.

Melander. Moralitas, seu honestas vel inhonestas refundi potest in actum ex *objecto*, *fine*, & *circumstantiis*. *Ratio* est: quia ex recepto proverbio in moralibus: *bonum ex integra causa, malum ex quolibet defectu*. Specialis tamen honestas non refunditur ex *objecto*, *fine*, vel *circumstantiis*, nisi *directe* & *formaliter*, saltem *confuse*, attingatur. *Ratio* est: quia alias honestas se haberet solummodo *per modum motivi neglecti*. Inhonestas tamen refunditur, etsi solum *indirecte*, *materialiter*, vel *interpretative*, intendatur. *Ratio* est: quia malum ex quolibet defectu.

Leucotheus. Quomodo moralitatem participat actus externus?

Et externum.

Melander. Moralitas formalis actus externi provenit ab actu interno: quia huic, non illi, convenit conformitas & difformitas *proprie talis* cum prima regula. Unde actus externus *per se*, & *formaliter* loquendo, non auget bonitatem, vel malitiam actus in ordine ad majus meritum, seu demeritum; quia *tota ratio* honestatis, vel inhonestatis desumitur ex *moralitate* seu *libertate* ac *advertentia*. Augere tamen solet *per accidens*, propter *multiplicationem*, *extensionem*, & *intensionem* internorum actuum concurrentem. Unde actus externi & præmiantur, & puniuntur in foro humano *propter præsumptionem internorum*, & quod externi potius *noceant*, vel *prosint* bono Reipublicæ *Instructionis II. S. 2.*

Leucotheus. Potestne dari actus moralis indifferens?

Actus moralis indifferens.

Melander. Potest dari *in specie*, seu talis, qui *secundum objectum materiale*, nec est præceptus, nec prohibitus, sed pure permissus, qualis est V. G. *Ambulatio*. 2. Potest etiam dari *in individuo*, *saltem per accidens*, qualis foret calefactio, quin referatur ad finem *positive* honestum, vel quod quis non judicet dari talem obligationem, vel quod ex inculpabili ignorantia ad illam non attendat. 3. An possit dari *per se*, non est adeo liquidum. Multi negant, quia videtur dedecere naturam rationalem *actus*, *non directus ad finem positive honestum*. Non pauciores affirmant: quia nulla apparet implicantia; immo videtur suffragari potius *persuasio communis*. Unde negativa potior *Authoritate*, & *de Consilio*; affirmativa potior *ratione*, & tuta *in praxi*. *Instructionis II. S. 3.*

Leucotheus. Quid imputabilitas actuum moralium, & quotuplex?

Imputabilitas actuum quid, & qualis?

Melander. Imputabilitas est proprietas *formaliter consecutiva* actus moralis, estque ratio, cur agens haberi possit pro Authore, seu *physico*, seu *morali*, eique tribui effectus, præmium, vel pœna. 1. Generalis regula est, quod *imputabilitas* sit *tanta*, *quanta* actionum *moralitas*, hoc est, *advertentia*, & *libertas*. 2. Unde *in particulari* inimputabiles sunt actiones, quatenus procedunt *ex errore*, *vel ignorantia invincibili*, seu facti, seu juris: quia *deficit advertentia*. Actiones itidem *involuntariæ*; vel etiam voluntariæ, *sed non liberæ ob vim*, *metum*, *præcipitem concupiscentiam* saltem respectu meriti vel demeriti, etsi forsan imputari possent in foro externo, *quia deficit libertas*. 3. *Imputabiles* sunt actiones liberæ etiam *in aliena* voluntate, *siquidem sit moraliter propria*. 4. Liberæ etiam *indirectæ*, seu in causa, *per se* tam positive, quam negative se extendentes ad effectum prævisum, siquidem impediri posset, ac deberet. 5. *Imputabiles* denique sunt, quarum voluntas causa est etiam *interpretativa*, aut *virtualis*, *per se*, vel *per*

alium,

alium, *physica*; vel *moralis*, influens *per cooperationem qualemcunque liberam* juxta notos versiculos:

Jussio, *Consilium*, *consensus*, *palpo*, *recursus*;
Participans, *mutus*, *non obstans*, *non manifestans*:

§. 3.

§. III.

Principia intrinseca actuum moralium.

De principiis intrinsecis; *seu effectivis*; *& impulsivis actionum moralium.*

Effectiva. Intellectus.

Leucotheus. *Quænam actionum humanarum principia intrinseca effectiva?*

Melander. Primum *est intellectus*, qui est potentia animæ rationalis, quæ objecta, per species proposita, apprehendit, & *vel immediate* enuntiando, vel *mediate* discurrendo dijudicat, an naturæ suæ convenientia vel disconvenientia sint. Etsi hæc facultas non sit *formaliter libera*, est tamen *radix libertatis*, eo quod proponat motiva tam allicientia, quam abstrahentia ad actum. Pro objecto attingit *verum*, media cognoscendi sunt species, & habitus; si versetur circa universalia dicitur *Puffendorfio* Intellectus *Theoreticus*; si circa particularia, eidem *practicus* appellatur.

Voluntas.

II. Alterum principium *effectivum* est *voluntas*, quæ recte dicitur facultas, qua homo vel appetit *bonum*, vel aversatur *malum*, ab intellectu propositum. Hæc potentia est *formaliter libera*, habetque actus *elicitos*, ac *imperatos*; dicitur *cæca*, quia ad operandum moveri debet ab intellectu; *Cum nil sit volitum*, *nisi præcognitum*. *Instructionis III.* §. 1.

Principia impulsiva.

Leucotheus, *Quænam principia intrinseca impellentia respectu actionum moralium?*

Sensus internus, & appetitus tam irascibilis quam concupiscibilis.

Melander. Inprimis *sensus internus*, per quem denotatur *potentia animæ cognoscitiva materialis*. Alterum principium est *appetitus sensitivus*, seu potentia animæ, quæ dependenter a sensu interno bonum sensibus propositum prosequitur, vel malum fugit. Alius est *irascibilis*, alius *concupiscibilis*: utriusque actus appellantur *passiones*, & hujus quidem sex: *odium*, *amor*, *desiderium*, *gaudium*, *dolor*, *& fuga*; illius vero quinque, nempe *ira*, *spes*, *desperatio*, *audacia*, *timor*. Hæ potentiæ materiales etsi valde incli-nent intellectum & voluntatem, causenturque sic dictam luctam, hominem inferiorem inter, & superiorem, tamen non tollunt *per se* libertatem indifferentiæ, suntque *in se* prorsus indifferentes, hoc est, *nec bonæ*, *nec malæ moraliter*, etsi plerumque *ratione objecti*, *vel modi* ad malum inclinent. Et ex his animi propensionibus variis, sicut varia oriuntur temperamenta, ita & magna surgit animorum, morumque varietas. *Instructionis III.* §. 2.

§. 4.

§. IV.

De principiis extrinsecis seu directivis actionum moralium.

Principia extrinseca moralitatis. Regula prima objectiva quid?

Leucotheus. *Quidnam regula prima moralitatis?*

Melander. *Regula* in genere est quasi *mensura*, ad quam exploratur, an aliquid sit *rectum*, seu *obliquum*. *Regula* prima in specie, *objectiva*, ac *universalis* respectu actuum moralium, qua de hic agitur, est *ratio primaria*, *& objectiva*, *in quam conscientia universaliter tendit*, *judicando actum esse illi conformem*, & hoc ipso *rectum*, seu *honestum*; vel *difformem*, & hoc ipso *obliquum* seu *inhonestum*.

Videtur recte consistui in natura rationali, qua tali.

Leucotheus. *In quo consistit regula prima objectiva moralitatis?*

Melan-

Melander. I. Juxta Authores non exigui nominis *in natura rationali qua tali*. *Ratio est*, quod quædam sint a Deo prohibita, *quia mala*, V.G. *odium Dei*, *mendacium* &c. Contra quædam præcepta, *quia bona*, *V. G. cultus Dei*, *honor Parentum* &c. Ergo *antecedenter* ad legem Dei, *seu intrinsice* mala, vel bona sunt: atqui alia ratio esse nequit, nisi quod sint difformia vel conformia rationi, qua tali: ergo regula prima est natura rationalis, qua talis.

Quod tamen potior negat.

II. Sed negativam tenet Authorum potior. *Ratio* est: quia natura rationalis, *qua talis*, est & ipsa regulata, non primo regulans; multo minus regulans *efficaciter*, *indefectibiliter*, & *universaliter*, quæ tamen sunt requisita essentialia regulæ respectu actionum moralium. Unde

Negando intrinsece mala saltem moraliter,

III. Dicuntur quædam prohibita, *quia mala*, non moraliter, sed *physice*, nempe ratione *contrarietatis physicæ* cum fine, a creatore intento, quæ non nisi *radix* est malitiæ moralis, uti & illa *antecedens difformitas* cum natura rationali, *qua tali*, *est* ratio mere *fundamentalis*, & regula quædam *secundaria*, non vero *prima*, *efficaciter* & *universaliter* obligare apta. *Instructionis IV.* §. 1.

Adstruitur probabilius lex Dei

IV. Sententia verior adstruit pro regula prima & objectiva actionum moralium *legem æternam Dei*. *Ratio est*: quia huic soli conveniunt proprietates *regulantis primo*, & quidem cum virtute obligandi *suprema*, *universali*, *summe æstimabili*, ac *efficaci* ubique & semper.

Consistens partim in dictamine, tanquam applicatione, partim in voluntate Divina, tanquam norma.

V. *Lex Divina*, ut obligans præcipiendo, vel prohibendo, si spectetur *in homine*, tanquam regulato, notat *ipsum dictamen rationis*, *applicans* legem objectivam. Si spectetur, ut est *in Deo*, saltem *principaliter* consistit *in actu voluntatis* dicente Angelico: *ipsa Dei voluntas est prima regula, qua regulantur omnes naturales voluntates* (a). *Instructionis IV.* §. 2.

Leucotheus. *Quodnam alterum principium directivum, seu regula proxima formalis actionum moralium?*

Regula formalis Est conscientia.

Melander. I. *Conscientia*, quæ *in genere* nihil est aliud, quam *ratio humana*: unde *dictamen conscientiæ* profluit, quo ratio nobis dictat, quid licitum sit, quid illicitum. *Conscientia* dicitur *regula proxima & formalis* actionum moralium, quia *est intentionalis applicatio regulæ objectivæ*.

II. Conscientia, regulans moralitatem, *necessario* exigit *dictamen ultimum practicum* de honestate vel licentia actionis; etsi *non necessario* id requirat ad inhonestatem actionis. *Ratio est*: quia sine dictamine practico ageret quis cum dubio practico: ergo *inhoneste*: utpote *non ex fide*, hoc est, non ex judicio prævio honestatis, adeoque cum periculo committendæ inhonestatis, quod sufficit ut actus esse nequeat honestus, & jam positive sit inhonestus. *Instructionis V.* §. 1.

Regula pro conscientia certa.

Leucotheus. *Quæ regula pro conscientia certa?*

Melander. I. Non requiritur necessario & universaliter dictamen practicum, *metaphysice evidens aut certum* de honestate actus. Hujus enim necessitas nec authoritate, nec ratione probari potest. Unde sufficit *certum moraliter*, quia tali nixus sat intelligitur operari *ex fide*, ac sine *prudenti formidine*.

II. Neque requiritur certum *stricte moraliter*, seu exclusivum formidinis etiam *possibilis*; sed sufficit certum moraliter, *latius tale*, seu exclusivum formidinis *actualis*. *Ratio* est, quia sic satis intelligitur quis operari *ex fide*, uti patet in rudibus.

III. Non tamen sufficit dictamen *mere probabile*, seu conjunctum cum prudenti formidine; quia talis ageret inhoneste, saltem *virtualiter* contemnendo legem, seque exponendo periculo committendæ inhonestatis.

IV. In-

(a) 1. 2. Q. 104. art. 1. ad 2.

IV. Inde *probabilitas directa* eatenus ſervit ad honeſte agendum, quatenus poteſt fundare *conſcientiam, moraliter certam* per dictamen ultimum reflexum, *excludendo actualem formidinem*. Patet: ſi quis V. G. judicet moraliter certum, quod liceat ſequi ſententiam vere probabilem, relicta etiam probabiliore & minus tuta. *Inſtructionis V. §. 2.*

Pro probabili. *Leucotheus. Quæ norma conſcientiæ probabilis?*

Melander. I. Licitum eſt in operando ſequi ſententiam *probabiliſſimam*; aut *probabiliorem*; immo etiam *æque* vel *quaſi æque probabilem, minus tutam, relicta oppoſita tutiore. Ratio eſt:* quia abſoluta obligatio, *in omnibus*, & *ubique* ſequendi tutiora, foret juris naturalis, ac univerſalis, nec tamen a pluribus agnita; foret difficillima, afferret plus incommodi, quam commodi, etſi efficaciter ab Adverſariis haud probetur.

II. An licitum ſit in operando ſequi etiam ſententiam *minus tutam, licet notabiliter minus probabilem*, inter Moraliſtas orthodoxos controvertitur: Difficultatis cardo reſolvitur ultimato in judicium prudentum, quod videtur hanc opinionem facere in praxi tutam. *Inſtructionis V. §. 3.*

Pro dubia ac erronea. *Leucotheus. Quæ obſervanda circa conſcientiam dubiam atque erroneam?*

Melander. I. Regula: *quod melior ſit conditio poſſidentis*, valet etiam in materia conſcientiæ: quia etiam in hac homo habet *jus certum* poſſeſſionis *quo ad ſuam libertatem*; lex vero jus dubium obligationis.

II. Stante dubio, *ſtricte practico*, ſemper tutius eligendum: non neceſſario autem ſtante *mere ſpeculativo*. Ibi enim agendum *ex fide*; hic benignius præferendum.

III. Conſcientia, *invincibiliter* erronea, obligat ad id, quod dictat eſſe faciendum: quia tenetur quis agere *ex fide*, ſeu juxta dictamen conſcientiæ

IV. Ad actum inhoneſtum ex ignorantia vincibili, prærequiritur advertentia quædam ſaltem ad periculum inhoneſte agendi. *Patet:* quia nil volitum, quod nullo modo præcognitum. Sufficit tamen *ſuſpicio*, vel *prudens formido*, quæ ſtimulet ad veritatem magis indagandam. *Ratio* eſt: quia malum ex quolibet defectu. *Inſtructionis V. §. 4.*

§. 1.

§. V.

De fine actionum moralium.

Finis actionum moralium in Genere. *Leucotheus. Quid & quotuplex eſt finis actionum moralium?*

Melander. Omnis creatura, maxime vero rationalis, per ſuas actiones intendit *finem*. Finis autem nil aliud eſt, teſte Philoſopho, quam *ultimum agendarum rerum, quod appetitur propter ſe, & propter ipſum cætera*, quæ dicuntur *media ad finem*, quia ſuſcepta propter conſecutionem finis.

II. Porro *varii* ſunt rerum *fines*; hos inter præcipui, finis *immediatus*, & *mediatus, ſubordinatus, ac ultimus*. Ille ordinatur ulterius; ad hunc cætera omnia ordinantur. *Inſtructionis V. §. 1.*

In ſpecie. *Leucotheus. Quis in ſpecie finis eſt actionum moralium?*

Melander. *Bonum*, ſeu *verum* ſeu *apparens*. Nemo enim intendens malum, *qua malum*, operatur. Finis *particularis, & immediatus eſt illud bonum*, quod quis intendit per actionem, V. G. *divitiæ, honores*, &c. *finis totalis* & *mediatus* actionum omnium eſt, *ut agenti undequaque bene ſit*, diciturque felicitas *completa*. Hinc

I. Homo, deliberate operans, *neceſſario* per actiones morales intendit *aliquod bonum*, tanquam finem, *ſaltem negative ultimum*. Quia in aliquo bono debet neceſſario ſiſtere, ſi minus *poſitive*, ſaltem *negative*, hoc eſt, de ulteriore fine non cogitando: ſecus daretur in finibus proceſſus in infinitum.

II.

II. Non tamen intendit semper *finem simpliciter ultimum*, uti patet in sceleratis, qui operantur contra finem *simpliciter, & ex merito ultimum*, seu *felicitatem veram*, atque *completam*. Etsi semper agant *propter rationem*, puta, propter consecutionem alicujus boni, ultimo fini saltem *generice* congruam.

III. Homo tenetur lege naturali per suos actus, *saltem absolute loquendo*, tendere ad finem *simpliciter* ultimum. Quia alias perverteret ordinem, rebus creatis ab Authore Naturæ præscriptum.

IV. Finis vero ultimus Creaturæ rationalis *est felicitas perfecta*, seu *beatitudo* saltem *naturalis*. Quia hæc sola est, ad quam ex naturali instinctu fertur, & cætera omnia ordinat.

V. Finis rerum omnium ultimus est *Deus*. Nam sicut a Deo omnia sunt, tanquam *a primo principio*; ita ad Deum, *tanquam finem ultimum*, omnia tendant, necesse est: pari siquidem necessitate *Omega* est, qua *Alpha*.

VI. Officium hominis in hoc Universo est agere ad suum finem, *revera ultimum*; *in specie* est, quoque agere ad finem sui status, sic tamen, ut hunc finem ad ultimum referat. *Instructionis. V. §. 1.*

Leucotheus. Quid de beatitudine naturali specialiter sciendum in ordine ad actiones humanas morales? *Beatitudo naturalis.*

Melander. I. Datur *aliqua* beatitudo objectiva creaturæ rationalis, estque saltem possibilis *mere naturalis*. Prius patet universali hominum consensu, & naturæ instinctu. Posterius fluit ex eo, quod nulla sit implicantia status merissime naturalis.

II. Hæc nequit consistere *in una aliqua creatura*; immo neque *omnium collectione*. Prioris ratio est, quia beatitudo debet esse *satiativa*. Posterioris, quia collectio omnium, dicit essentialem dependentiam ab Ente, omnibus *perfectiore, magisque appetibili*.

III. Unde beatitudo nequit consistere *in bonis fortunæ* quia extrinsecis. Nec *in bonis corporis*, quia nobiliore hominis parte, seu anima, inferioribus. Nec in *bonis animi*, quia neque *puris*, neque *satiativis*.

IV. Unde *beatitudo* hominis *objectiva* nequit esse alia, *nisi solus Deus:* quia huic soli competunt omnes conditiones, ad beatitudinem hominis objectivam requisitæ.

V. *Beatitudo formalis* creaturæ rationalis, *seu actualis possessio & fruitio Dei satiativa*, consistit in cognitione & amore Dei, *statui suo proportionato*. Quia per solam cognitionem & amorem homo potest frui Deo *perfecte, delectabiliter & satiative*. Unde respectu status, *mere naturalis*, etsi cognitio foret solummodo *abstractiva*, nihilominus foret satiativa *saltem respective*; sicuti & haberetur collectio omnium bonorum, *naturaliter obtinibilium*. *Instructionis V. §. 2.*

Leucotheus. An & quomodo Deus, ut est norma actionum humanarum, lumine naturæ notus, ac cognoscibilis? *Principia, lumine Naturæ nota, circa Deum.*

Melander. I. Est principium, *lumine naturæ notum*, hoc Universum non esse *a casu*. Res patet oculari consideratione.

II. Æque *lumine naturæ* notum est, dari aliquod Numen, *sub ratione Entis primi* atque *supremi*, seu *Auctoris* hujus Mundi, ac *Gubernatoris*. Uti constat ex Naturæ instinctu, sensu, ac consensu Nationum communi, ac universali.

III. Denuo est principium, *lumine naturæ notum*, *dari* aliquod Numen *sub ratione Legislatoris supremi, Entis justi* ac *providi*, quod mala puniat, bona præmiet, atque remuneretur. *Ratio est*: quia hæc veritas est *fundamentum omnis honestatis*, & *medium indispensabiliter necessarium ad finem*, & vitam ad rationis leges instituendam: ergo debet esse lumine naturæ nota; secus Natura deficeret in necessariis.

IV. Etsi non sit principium, *lumine Naturæ notum*, qualis sit Deus, *evidenter*, tamen ab *homine, rationis compote*, & *cujus cor per scelera non obscuratum*

ratum, erui poteſt, non eſſe *niſi unicum Deum*. *Ratio eſt*: quia ſi plures; nec erunt perfecte *ſummi*, nec perfecte *liberi*: utrumque abſurdum. *Inſtructionis V.* §. 3.

Principia lumine naturæ nota circa beatitudinem.

Leucotheus. *An & quomodo alterius vitæ felicitas, ſeu beatitudo, ut eſt finis actionum moralium, eſt lumine naturæ nota, aut cognoſcibilis?*

Melander. I. Eſt principium, *lumine Naturæ notum*, felicitatem *vitæ hujus terminis concluſam*, non poſſe eſſe finem *ſufficientem*, & *adæquatum* actionum moralium, ſeu in particulari, ſeu in communi reſpectu totius Societatis humanæ. *Ratio eſt*: Quia hæc ipſa felicitas hujus vitæ ſæpe contemni debet ob honeſtatem; nec eſſet *ſufficiens præmium* pro lege *univerſaliter*, & *ſemper* obligante ad honeſte operandum, cum ſæpe honeſtiſſimos videamus per omnem vitam infeliciſſimos; ſceleſtiſſimos contra feliciſſimos.

II. Eſt principium *lumine naturæ notum*, animam rationalem *non eſſe mortalem cum corpore*, ſed manere ſuperſtitem *ſaltem ad pœnam vel præmium*. *Patet*: Quia alias ſæpe virtus maneret abſque præmio, vitium abſque pœna cum præjudicio Legiſlatoris ſupremi; immo deficeret Natura in mediis, ad honeſtatem vitæ indiſpenſabiliter requiſitis.

III. Etſi poſitiva & naturalis immortalitas *animæ in ſe non* ſit *ipſo lumine naturæ nota*; *nec ratione intrinſeca tam manifeſte* demonſtrabilis, eſt tamen *ex ratione extrinſeca* cuivis, rationis compoti, *evidenter innegabilis*. *Ratio eſt*: quia *ratio phyſica* afferri ſolita quod anima poſt mortem nequeat deficere *ratione finis*, ſeu *operationum*, intellectum haud rapit. *Ratio vero extrinſeca* de communi omnium Nationum ſenſu, atque conſenſu, negari haud poſſit.

IV. Etſi beatitudo alterius vitæ ſit inter prima principia, *naturæ lumine cognita*, *quo ad exiſtentiam*, ſeu *quod ſit*; non tamen eſt taliter cognita, *quo ad eſſentiam*, ſeu *qualis ſit*, niſi ſub prædicato *generico felicitatis perfectæ*, ac *quietantis*. *Patet*: Hæc enim notitia eſt ſufficiens medium ad finem, & vitam honeſte inſtituendam; ad efficaciam legum naturalium, Dei juſtitiam, ac Providentiam &c. & major, citra revelationem, ex ipſo naturæ lumine, ſaltem evidenter, deduci nequit. *Inſtructionis V.* §. 3.

Ignorantia reſpectu Dei & juris Naturæ.

Leucotheus. *An & quomodo in homine, plenæ rationis compote, dari poſſit ignorantia invincibilis Dei, juriſque naturalis?*

Melander. I. Non eſt poſſibilis in homine, *plenæ rationis compote*, etiam ad breve tempus *invincibilis ignorantia Dei*, *ſaltem ſub prædicato confuſo*, & *convertibili* poteſtatis *efficaciter* obligantis, Entis *ſuperioris*, Legiſlatoris *potentis mala punire*, & *præmiare bona*. *Ratio eſt*: quia hæc veritas eſt *fundamentum omnis honeſtatis*, & *medium indiſpenſabiliter neceſſarium ad finem*, in quo nequit hominem deſtituere Natura. 2. Eſt tamen poſſibilis ignorantia invincibilis aliquo tempore, ſub aliis prædicatis, V. G. *Deitatis*, *Entis a ſe*, *unius*, *infiniti* &c. utpote quæ non niſi per diſcurſus ſunt eruenda.

II. Neque eſt poſſibilis in homine plenæ rationis compote, etiam ad breve tempus, invincibilis ignorantia juris naturalis *quo ad prima principia*, aut *alia*, *cum primis evidenter connexa*. *Ratio eſt* ſupra jam allegata, pateteque experientia univerſali, cum nullus hucuſque ignorarit, *bonum eſſe faciendum*; *malum vitandum*; *Deum colendum*; *Parentes honorandos*, &c.

III. *Poſſibilis eſt*, & *frequenter datur ignorantia invincibilis circa alia*, *jure naturæ ſeu prohibita*, *ſeu præcepta*. *Ratio eſt*: quia Doctores de obligationibus juris naturalis frequenter docent oppoſita, adeoque pars alterutra, *ob ignorantiam mere vincibilem*, peccaret; immo peccaſſent plures Sancti, operando bona fide contra obligationes Naturæ; peccarent omnes, qui operarentur ſecundum ſententias minus tutas, lege Naturæ prohibitas, ſi Adverſariis credimus; nec raro daretur neceſſitas peccandi inevitabilis, quæ omnia ſunt ſatis abſurda. Unde Authoritas Antiquorum vel probaret nimium, hoc eſt, nec poſſibilem eſſe ignorantiam invincibilem *juris divini*; vel exponenda eſt

de

de ignorantia mere vincibili; quo sensu nostræ thesi haud adversatur. *Instructionis V.* §. 3.

Leucotheus. Quibus alogiis de fine actionum moralium exereant protestantici Moralistæ? *Errores protestantici.*

Melander. I. *Puffendorfius* cum suis, *spectato statu merissime naturali*, pro fine actionum moralium *ultimato*, & *adæquato* adstruit *non nisi felicitatem, hujus vitæ terminis conclusam*. *Patet* obiter inspicienti illius scripta *de jure Naturæ & Gentium*, uti & *de officio hominis, ac civis*.

II. Sed hoc adstruit *errore*, etiam a suis Theosophis rectissime *culpato*, quos inter *Leibnitius*, dum ait, *scientiam* juris naturalis *pulcherrimam, magna sui parte, a Puffendorfio multatam, pluraque hujus vitæ officia ab eodem sublata*. Nec nisi frivole fucatur hic error, quasi alterius vitæ sortes solummodo *ex fide* sint cognitæ; quasi ex justitia Dei incerta sint mere *probabiles* &c. Similia enim, sicut de alterius vitæ præmio vel pœna, *mere naturali*, dici haud possunt; ita ad felicitatem æternam & supernaturalem *a Puffendorfio, non nisi per saltum, inanemque prætextum confusionis inter discretas scientias*, transferuntur.

III. Id ipsum adstruit errore *juris naturalis eversivo, periculoso, atque perniciofo*. *Ratio est:* quia hac ratione juris naturalis *efficacia* enervatur, deficiente præmio, quod *sufficienter* allicere possit ad bonum, & deficiente pœna, quæ *universaliter* absterrere possit a malo.

IV. Quod & ipsa religio, *quatenus concernit disciplinam juris Naturæ*, sit intra vitæ hujus terminata sphæram, æqualis *Puffendorfii* error est, *male assertus, pejus defensus, impertinenter* denuo argumentum transferendo a religione naturali ad supernaturalem, salutifque æternæ operatoriam. Et quia hæc thesis æque est sublativa præmii ac pœnæ sufficientis, ac necessariæ ad obligationem juris Naturæ *universalem, efficacem*, atque *indefectibilem*, æque ac prior est *juris naturalis eversiva, periculosa, atque perniciosa*.

V. Denique ejusdem *Puffendorfii* error est, quo disciplinam juris Naturæ *præcipue* externis, actionibus non internis, foro externo, non interno accommodandam esse, affirmat. Et quia hæc thesis jus naturæ mutilat *quo ad officia erga Deum, hominem ipsum;* immo & enervat *quo ad proximum*, sub inani prætextu, quasi interna spectarent solummodo Ethicam; quia est *eversiva jurisjurandi, inductiva corruptelæ in moribus*, plane *paraloga*, ac philosophiæ sanæ *dedecorosa*, eandem *Leibnitius* recte probat juri naturali æque *præjudiciosam, periculosam*, atque *perniciosam*. *Instructionis V.* §. 4.

T I T U L U S II.

De lege Naturæ, & Gentium, deque principio ejusdem cognoscendæ.

§. I. *§. I.*

De statu hominum naturali. *De statu hominum naturali.*

L*Eucotheus. Quid status hominum præcipue naturalis?*

Melander. I. *Status* hominum *in genere morali* notat *certam* hominum *qualitatem*, seu conditionem moralem, per quam actiones liberæ legum adminiculo limitantur. Porro status hic moralis, vel est *connatus*, vel est mediante *facto, proprio aut alieno, adscitus;* ille vocatur *naturalis*, cujus actio- *Natura status in genere.*

nes

nes limitantur solius naturæ lege; iste dicitur *adventitius*, libertatis congenitæ restrictivus, & secundum statum indolem legibus limitatus, qualis est *servitus*, *cœlibatus*, *conditio conjugalis* &c.

Naturalis in specie. II. *Status* hominum *naturalis*, in specie, est *conditio hominum*, *inter se æqualium*, *neque alterius*, *quam Creatoris arbitrio*, *legibusque subjectorum*. Unde colligitur prima hujus status proprietas, nempe *æqualitas* V. G. inter summos Imperantes. Altera *est libertas*, seu *facultas* agendi omnia suo arbitrio, independens ab omni subjectione, præterquam quæ debita Creatori, ejusque legibus libertatis nativæ *perfectivis* potius, quam *restrictivis*. *Instructio*. I.

Non est penitus exlex. *Leucotheus*. *An naturali hominis statui*, *ratione congenitæ libertatis*, *non potius congruat*, *ut penitus sit exlex?*

Melander. I. Non congruit. 1. Quia ejusmodi libertas non foret *moraliter humana*, quia potius cæca vago impetu, quam oculata per actus procedentes *ex cognitione finis*. 2. Quia foret rationi *inconveniens*, cujus est actiones suas exigere ad quamdam regulam, seu *legem*. 3. Quia foret *perniciosa*, in tanta naturæ lapsæ corruptione. *Ibidem*.

Dari nequit in genere. *Leucotheus*. *An absolute detur*, *vel etiam dari possit status hominum naturalis?*

Melander. I. *In genere*, seu respectu totius Generis humani, nunquam extitit, existit, aut existere potest in moderna Creatoris Providentia: nam nunquam extitit, existit, aut existere potest extra societatem, saltem conjugalem, & absque mutua dependentia.

Etsi detur in particulari. II. *In particulari* tamen, seu respectu singulorum dari potest, & datur, uti patet in summis Imperantibus, *qua talibus*, omni potestate humana liberis; item in solitariis plurimis, sibi solis viventibus. Unde natura gratis dicitur tantopere corrupta, ut *per absolutam necessitatem* indigeat imperio civili. Neque homo est animal *necessario* semper *sociatum*; neque societas conjugalis, propagato humano Genere, absolute in singulis necessaria est, aut præcepta. *Ibidem*.

Status naturalis non est status belli. *Leucotheus*. *Quænam proprietas status naturalis?*

Melander. I. Absurda est sententia *Hobbesii*, qua adstruit *statum belli*. *Ratio est*: quia falsum, quod status naturæ lapsæ tantopere sit depravatus, ut cogat omnes sese continuo defendere, & armare contra omnes; secus enim foret nimium defectuosus, neque *homo creari potuisset*, *ut nunc nascitur*, quod est *Bajanum*. Accedit, quod status belli non sit naturæ connaturalis, sed violentus, & rationi adversus.

Sed pacis. II. Unde in ordine ad alios homines est potius *status pacis*. 1. Quia ad pacem inclinat ipsa similis naturæ cognatio. 2. Pacem urgent ingenita rationis dictamina: *quod tibi non vis fieri*, *alteri ne feceris*. 3. Et ipsa nocendi facultas, ob pericula, & præjudicia propria, suadet aliorum læsione abstinere. Accedit, quod *jus omnium contra omnes*, ut habet *Hobbes*. in terminis chymæricum sit, ac nullum.

Puffendorfii error hac in materia. *Leucotheus*. *Quod circa statum hominis naturalem*, *potissimum sphalma Puffendorfii?*

Melander. Imbecillitas, & insufficientia naturæ humanæ in statu naturæ lapsæ tantopere exaggerata, ad stabiliendum socialitatis suæ principium, ut a *Bajano* errore difficulter sit absolvendus. *Instructio*. I.

§. 2.

§. II.

Existentia juris naturæ.

De essentia juris naturæ, ejusque proprietatibus.

Leucotheus. *Daturne jus naturæ?*

Melander. Datur, uti contra *Carneadem patet*. 1. Communi hominum sensu. 2. Ratione recta, agnoscente legem ex conscientiæ synteresi. 3. Ex

Ex statu hominum diviso, & etiam societate, seu naturali, seu hypothetica, sine naturæ jure haud conservanda. *Instructio II.* §. 1.

Leucotheus. Quid nominis jus naturæ? *Nomen.*

Melander. Jus naturale respicit hominem, ut *creaturam rationalem*; a qua nomen sortitur, tanquam proprietas, a *radice* naturæ rationalis promanans. Sumi solet *improprie pro quavis inclinatione naturali*, *metaphorice pro instinctu naturæ*; *minus stricte pro potestate* aliquid agendi, vel omittendi, ex concessione naturæ; *proprie* pro *lege*, seu *norma* actionum humanarum, quæ insidet menti ad discernendum honestum a turpi. *Ibidem*.

Leucotheus. An jus naturæ cum Vasquio recte statuitur in ipsa natura rationali? *Ejus essentia non recte explicatur per naturam rationalem.*

Melander. Non. *Ratio est*. 1. Quia nititur *falso supposito*, quod natura rationalis sit *norma moralitatis*. 2. Quia nititur *falso fundamento*, quod *honestas*, vel *inhonestas formalis* actionum sit intrinseca, & essentialis actibus. 3. Quia natura *in se* nec præcipit, nec dirigit, aliumve legis effectum producit. 4. Quia etsi sit radix honestatis, non tamen ideo est lex. *Ibidem*.

Leucotheus. An melius explicetur cum Grotio dicente, quod sit dictamen rectæ rationis circa ea, quæ homini agenda, vel omittenda sunt? *Nec per rationis dictamen.*

Melander. I. *Videtur multis, quod sic*. 1. Quia suffragatur S. Scriptura dicens: legem naturæ *scriptam in corde* esse *lumen signatum super nos &c.* 2. Quia suffragatur authoritas Patrum, & Theologorum. 3. Quia suffragatur ratio: nam lex naturæ debet esse *homini intrinseca*, quod intelligitur per solum dictamen; quia plura objecta, abstrahendo a lege Dei, *intrinsece* mala, vel bona, uti *mendacium*, *honor Parentum &c.* quia dictamini conveniunt effectus legis, atque proprietates.

II. Sed verior est *negativa* sententia: 1. Quia lex constitui debet *actu* & *authoritate Superioris*: tale quid non est dictamen. 2. Quia lex debet esse *præceptiva & obligatoria*: dictamen non præcipit, sed indicat præceptionem &c. 3. Quia lex debet esse *indefectibilis*: dictamen est *defectibile*, uti ipsa natura.

III. Rationes adversariorum solummodo evincunt, dictamen esse *legis applicationem*, & *promulgationem*. Nam 1. lex est scripta *in corde virtualiter* per dictamen, *tanquam legis conditionem essentialem*. 2. Patres locuti non sunt *in rigore scholastico*, vocantes *legem naturæ* etiam *conscientiam*, *naturam rationalem*, *intelligentiam &c.* Theologi sunt locuti *ex falso supposito de intrinseca* actuum honestate, abstrahendo etiam a lege Divina. 3. *est sufficienter* intrinseca secundum promulgationem, & *ut se tenet ex parte hominis*: unde de tota legislatione intrinseca negatur suppositum, uti & de *intrinsece* malis, bonisque *formaliter*, quæ per dictamen (abstrahendo ab ordinatione divina) indicantur non nisi *radicaliter* mala vel bona. Denique dictamen non parit effectus legis *ut quod*, sic ut obliget *per se*; sed tantum *ut quo*, tanquam *applicatio legis*; neque est *superius præceptivum* proprie *in se*, sed tantum *in alio*, seu ut inditum a Deo, sumptumque *reduplicative ad legem* Dei superadditam. *Ibidem*.

Leucotheus. Quænam vera juris naturalis essentia, ac definitio? *Verius definitur per ordinationem Divinæ sapientiæ.*

Melander. I. *Recte definitur esse, ordinatio Divinæ sapientiæ, per dictamen synteresеos naturæ rationali manifestata, præcipiens rectæ rationi consentanea, & prohibens dissentanea*. Annectunt alii de jure naturali, *improprie tali*: *vel etiam permittens indifferentia*. *Per Ordinationem Divinam significatur primario* Divina voluntas obligans; *per naturam rationalem* subjectum, quod est *omnis & solus homo*; *per dictamen syntereseos*, quod est judicium practicum habitus primorum principiorum moralium, indicatur *applicatio legis*; *per ly præcipiens &c.* jus naturale duplex, cui *reductive* accensentur *jus permissivum*.

II. Hæc definitio est *satis exacta*, & cæteris *melior*. 1. Quia congruit regulis. 2. Quia tribuit Deo, ut authori naturæ, legislationem *immediatam*, *propriam & indefectibilem*.

III. Nec movent opponi solita: nam primo, lex naturalis hoc modo non

est extra naturam *adæquate*, *sed primario & formaliter est* quidem in Deo; *secundario* tamen, *& virtualiter*, tanquam signum manifestativum, est in homine *per dictamen*. 2. Distinguitur a lege Divina positiva, non tantum *quo ad modum manifestationis per verbum internum*, sed etiam quoad causam *efficientem*, quæ est Author naturæ; quo ad *causam materialem*, quæ in se fundat *radicalem* saltem malitiam, aut bonitatem; quo ad *finalem*, quæ est *felicitas* naturæ rationalis, & sic de aliis. *Instructio II. §. 1.*

Divisio juris naturalis. *Leucotheus. Quænam genuina divisio juris naturalis?*

Melander. I. *Analoga est* in jus *primarium*, quod etiam commune brutis; *& secundarium*, quod soli homini proprium.

II. *Satis recepta* est in jus *absolutum*, quod obligat *immediate*, *uti* colere Deum, non mentiri; & *in conditionatum*, quod obligat *mediante* suppositione, seu conditione qualicunque, uti rerum proprietas supposita divisione; pacta mediante contractu &c. Quia tamen jus naturale, semper idem *in se*, & absolute loquendo, *invariabile*, hæc divisio *universaliter* non est probata.

III. *Legitima est* divisio juris Naturæ in *affirmativum*, cujus objectum est positio actus, qui præcipitur; & *in negativum*, cujus objectum est negatio actus, qui prohibetur. *Improprie* addi solet jus *concessivum* vel *permissivum*, cujus objectum est actus indifferens, nec *positive* præceptus, nec *positive* prohibitus, qualis est libertas homini *concessa*, & servitus *permissa*.

IV. *Thomasius* non nisi inaniter Scholasticos fugillat, qui dicunt præcepta affirmativa obligare *semper*, sed non *pro semper*, v.g. *colere Parentes data occasione*; negativa obligare *semper pro semper*, v. g. *non mentiri &c.* Quia communis Doctorum lingua præferenda hesterno *Thomasio*. *Instructio II. §. 2.*

Objectum juris naturalis. *Leucotheus. Quale objectum juris naturalis?*

Melander. I. *Materiale* est omne, quod convenit naturæ rationali, ut præcipiatur; & omne, quod eidem disconvenit, ut prohibeatur ab Authore naturæ. Unde versatur 1. circa principia morum generalia *immediata*: *quod tibi non vis fieri &c. Deus colendus*. 2. Circa *particularia*, ex primis *evidenter* deducta, eo quod tendant ad eundem finem, puta *felicitatem naturæ rationali propriam*.

II. Objectum *formale consistit in conformitate* principiorum *cum lege Dei, tanquam norma universali*, per quam naturæ congrua, vel dissona fiunt *formaliter honesta*, vel *inhonesta*, *justa*, vel *injusta &c.* Dictamen, ut est promulgatio legis Divinæ, *& constitutivum essentiale* juris naturalis, *quo ad vim obligandi*, *completam*, nonnullis dicitur *forma* legis naturalis *extrinseca*. *Instructio II. §. 2. Q. 8.*

Proprietates juris naturalis. *Leucotheus. Quænam proprietates juris naturalis?*

Melander. I. *Unitas* quo ad finem felicitatis, naturæ rationali propriæ. 2. *Uniformitas*: nam eadem est *in omnibus*, *& ubique*. 3. *Universalitas* quo ad obligationem, omnibus communem. 4. *Evidentia* quo ad principia, saltem *prima*, sic ut *invincibiliter* ignorari possit *ex toto*. 5. *Excellentia*, eo quod sit fons, & norma cæterarum legum. *Instructio II. §. 3. Q. 9.*

Immutabilitas. *Leucotheus. An & quomodo juri naturæ competit proprietas immutabilitatis?*

Melander. I. *Jus naturale*, *proprie tale*, *mutationis veræ est incapax*, *adeoque absolute loquendo immutabile. Dicitur* 1. *Proprie tale*: unde *jus permissivum est* mutabile, superveniente necessitate, uti patet *in primæva libertate*, *verumque communione*, *homini concessa*. *Dicitur* 2. Mutationis *veræ* incapax, seu quæ *directe* afficiat ipsam legem, ejusque obligationem, manentibus iisdem circumstantiis. Unde non negatur mutabilitas *impropria*, quæ afficit solam materiam, mutatis circumstantiis, a lege, ejusque obligatione exemptam. Talis mutatio intercedit *in furto*, Domino consentiente &c. ubi non mutatur lex, sed materia per mutatam circumstantiam eximitur a lege. *Dicitur* 3. *Absolute* immutabile, hoc est, nec per absolutam Dei potentiam. *Ratio* est: quia jus naturæ, *quo ad constitutiva intrinseca*, supposita natura rationali, est necessaria, sic ut desinere nunquam possit evadendo *noxia*, *irrationalis*, *vel injusta*.

Quo

Quo ad potestatem extrinsecam Divinam æque est immutabile, utpote quæ sicuti mutare nequit rerum essentias, ita nec proprietates, seu veritates, ex essentiis necessario deductas. Multo minus est mutabile per potestatem humanam, quia Divinæ subordinatam.

II. Ex hisce fluit, *quod sit certo falsa & absurda Okami, & aliorum sententia, quæ mutabilitatem legum naturalium, universalem, eamque proprie talem admittunt. Ratio est:* quia etsi Deo sit liberum, hominem creare; & etsi mala, vel bona sint sola prohibitione, vel præceptione Dei *formaliter* talia; supposito tamen homine, Deo liberum non est, ejusmodi mala non prohibere, vel bona non præcipere, eo quod sint *materialiter* talia; ut adeo ejusmodi mutatio redundaret in præjudicium Authoris naturæ, quod absurdum, & certo falsum.

III. *Etsi jus naturale sit absolute incapax mutationis propriæ, est tamen capax mutationis impropriæ tam potestate Divina, quam etiam humana. Ratio est.* 1. Quia casu, quo materia subjecta est potestati Dei, *ut absoluti Domini*, non aliter obligat lex naturæ, nisi hac conditione *imbibita, nisi Deus, ut absolutus Dominus, via extraordinaria aliter disponat*. Sic disposuit aliter in occisione *Isaaci* materiam eximendo, ne esset *occisio absque legitima authoritate*. Atque hæc mutatio male a nonnullis dicitur *dispensatio*, quia non est *exemptio subditi ab obligatione legis, facta per legislatorem*: sed est potius *mutatio materiæ*, ne amplius sit sub obligatione legis; neque fit *a legislatore*, sed ab *absoluto Domino*. Sed hæc mutatio non procedit in iis, quæ fundant malitiam materialem; hæc enim non sunt subjecta potestati Divinæ, eo quod hæc mutando se ipsum faceret defectuosum, quod implicat. *Ratio est* 2. Quia casu, quo materia est subjecta potestati humanæ, pariformiter lex non inducit obligationem *absolutam*, sed *mere conditionatam*, seu pendentem a certa conditione, quæ ab homine est auferibilis. Sic ab obligatione eximitur *materia voti* per Superiorem, quia in voto hæc intellecta conditio, *nisi Superior id justa de causa relaxet*. *Instructio II. §. 3. Q.* 10.

Leucotheus. An ergo jus naturæ nunquam mutatum per abrogationem vel dispensationem? *Mutatio nunquam facta per abrogationem vel dispensationem.*

Melander. I. Nunquam fuit mutatum mutatione *intrinseca & proprie tali*. Nam lex de reddendo deposito, debito &c. *intrinsece* non mutatur accedente v. g. *detrimento Reipublicæ, periculo mortis*, afficiente materiam legis: quia pro tali circumstantia, *nec lex, nec obligatio* unquam fuit propter conditionem imbibitam: *si rationabiliter petatur &c.*

II. Nec unquam fuit mutatum *dispensatione*, vel *abrogatione Divina proprie tali*: sic Deus cum *Osee non dispensavit in sexto: fac tibi filios fornicationum*: nec in septimo cum *Hebræis*, spoliantibus *Ægyptum:* non enim, ut *Legislator*, eos *exemit* a lege; sed *exemit materiam*, ne esset sub lege, translato dominio, ne esse posset *abusus corporis* alieni, vel *ablatio rei alienæ*, &c.

III. Nec unquam fuit mutatum *dispensatione*, vel *abrogatione* humana, *proprie tali*. Sic in matrimonio *rato* non intervenit dispensatio Ecclesiastica, eo quod habeatur ex contractu, non *simpliciter* obligante, sed *cum restrictione intrinseca*, ni rescindatur a potestate legitima: unde matrimonium ratum *sub ratione indissolubilitatis absoluta*, de jure naturali nunquam fuit. *Instructio II. §. 3. Q.* 11.

Leucotheus. An jus naturale saltem capax interpretationis, vel etiam epickia? *Juris naturalis interpretatio, vel etiam epickia.*

Melander. I. *Est capax interpretationis etiam humanæ.* Patet 1. *inductione*: sic præceptum: *non occides*, indiget interpretatione, qua restringitur *ad authoritatem privatam, & modum aggressionis*. 2. Patet *ratione*: quia lex naturalis, *quo ad aliqua saltem præcepta*, est admodum remota a primis principiis, adeoque non satis nota: ergo indiga interpretationis, utique humanæ; cum recursus immediatus ad Deum, naturæ authorem, haberi non possit.

II. *Non tamen est capax epickiæ, proprie dictæ, seu Divinæ, seu humanæ.* Nam *epickia* proprie dicta, *est emendatio legis, qua casum in lege comprehensum, ex benigna præsumptione a lege, & legislatoris mente excipimus*: atqui talis emendatio

S 2 dari

dari nequit in præceptis naturalibus 1. Quia sunt principia vel deductiones evidentes, necessariæ, adeoque inemendabiles. 2. Quia, accedentibus circumstantiis, sub quibus obligarunt nunquam, sicuti non mutantur, ita per exceptionem nec emendantur. Sic mutilatio proprii corporis est prohibita jure naturæ, sed non nisi *noxia* corpori humano: ergo, accedente circumstantia conservandæ vitæ, *mutatur* materia legis, non *emendatur* lex per epickiam. *Instructio II. §. 3. Q. 12.*

Effectus legis naturæ.

Leucotheus. Quisnam effectus legis naturæ?

Melander. I. Effectus *primarius* est obligatio in conscientia sub pœna hujus vel saltem alterius vitæ. Quia jus naturale est regula honestatis. *Secundarius est*, quod actus, contra legem positus, quandoque fit etiam *irritus:* uti patet in contractu ex dolo, qui versatur circa rei substantiam. Non tamen *semper*, uti patet ex contractu matrimoniali post votum castitatis simplex, qui quidem *illicitus*, sed tamen *validus*.

II. Quoties actus jure naturali est prohibitus *ob defectum potestatis*, vel *voluntatis*, aut *ob incapacitatem materiæ*, aut denique *ob turpitudinem perpetuam, ac in ipso effectu durantem*, toties est *illicitus* simul & *irritus*. *Ratio est:* quia primo triplici casu deficit *principium substantiale* ad valorem actus necessarium: in quarto ipse valor repugnat juri naturæ. Unde *invalidum est* matrimonium alterum viva conjuge; initum ex errore substantiali, vel cum impotentia, vel inter Patrem & filiam extra casum ultimæ necessitatis. Extra hos casus, actus, etsi illicitus, est tamen jure naturæ validus: quia concurrunt requisita ad substantiam actus; sic validum est matrimonium contractum cum voto simplici castitatis, venditio ultra justum pretium &c. *Instructio II. §. 4. Q. 13.*

§. 3.

§. III.

De principio dignoscendi juris naturalis. Status quæstionis.

De objecto Juris naturæ regulativo, seu fundamentali principio dignoscendi juris naturalis.

Leucotheus. Quis status quæstionis?

Melander. Non quæritur, *quale* sit objectum juris naturæ, sed *quale sit principium ejus* dignoscendi. Hac in *re cardo difficultatis:* Quia jus naturæ quidem congenitum, sed in multis minime clarum. *Dari* tale principium, constat partim ex *principiato*, *seu* ipso jure naturæ; partim *ex intellectu*, variis principiis moralibus instructo, etsi, quale sit *fundamentale*, satis sit controversum. *Instructio III. §. 1. Q. 1.*

Qualitas hujus principii.

Leucotheus. Quid & quale est hoc principium?

Melander. I. *Per hoc principium* intelligitur *propositio generalis, immediate nota, in se, & sic fundata in natura humana, ut ex ea, veluti radice, omnia & sola juris naturalis capita, vel ultro fluant; vel facile deducantur.* Unde non est principium *essendi* juris naturæ, seu *causa*, quam constat esse *ordinationem* Divinam; sed est principium *cognoscendi* hujus juris. Discrimen inter *normam* actionum humanarum, seu ordinationem Divinam, & *principium* juris naturalis est, quod illa sit *principium obligationis*, hoc vero *medium probandi*.

II. *Proprietates* hujus principii sunt. 1. Ut sit *primum*; secus non foret *principium* 2. Sit *unicum*; secus foret *incertum*, quia non determinatum. 3. Sit *naturæ intrinsecum*; secus non foret radix *immediata*, & *propria*. 4. Sit *verum*; nam falsum, vel fictum inutile. 5. Sit *evidens*, & cuivis notum *in se*; seu *secundum se;* alias non foret ad captum cujusvis, etsi jus naturæ debeat cognoscere quivis, etiam Gentilis. 6. Sit *proprium*, hoc est, soli cognoscendo juri accommodum; secus confunderet jus naturæ cum positivo, seu humano, seu Divino. 7. Sit *adæquatum*, hoc est, *omni* cognoscendo juri

juri accommodum; ſecus enim foret imperfectum, ac mancum. *Instructio III.* §. 1. *Q.* 2.

Leucotheus. *Quænam illa officia ſola & omnia, e memorato principio dignoſcenda, ut vere proprium ac adæquatum dici poſſit?* **Ejuſdem Sphæra quo ad objecta dignoſcenda.**

Melander. I. Supponendum, quod quidem *omne*, ſeu rationi conforme, ſeu difforme ſit objectum *naturæ rationalis*, non tamen *juris naturalis*: hoc enim non verſatur circa ea, quæ quomodocunque; ſed ſolum circa ea, quæ *ſimpliciter* ſunt conformia, vel difformia rationi, hoc eſt, quæ ad felicitatem *naturæ rationali propriam*, ſiquidem *ſalva* manere velit, tam ſunt requiſita, ut fundent *neceſſitatem in natura*, vi cujus non poſſunt non eſſe *prohibita*, *præcepta*, vel ſaltem *permiſſa*. 2. Porro *felicitas*, naturæ rationali propria, *integraliter* conſiſtit in bonis tam externis, quam internis; *formaliter* in conjunctione cum Deo per *cognitionem*, & *amorem* naturalem. 3. Hinc, cum hujuſmodi objectis, ſeu naturæ legibus reſpondeant triplicis generis officia, erga Deum, nos ipſos, & alios, hæc *omnia*, & *ſola* a fundamentali principio deducenda ſunt.

II. Exinde fluit. 1. Officia *qualiacunque*, erga Deum, ſeipſum, & proximum, *in mera virtute fundata*, eſſe extra ſphæram naturalis juris; ea vero *ſola* & *omnia*, quæ fundantur *in naturæ debito neceſſario*, atque obligatione *indiſpenſabili*, eſſe *propria* naturalis Juriſprudentiæ, utpote participantia *rationem juſtitiæ*, ſeu *objectum formale* hujus diſciplinæ. 2. Quænam autem officia fundentur in naturæ *neceſſario debito*; immo & ipſa *exigentia* naturæ, eique reſpondens *obligatio*, ſeu *debitum neceſſarium*, deſumendum eſt *ex fine*, ſeu felicitate, naturæ rationalis propria: quæ enim officia tam *neceſſario exigit* natura, ut iis neglectis detrimentum pateretur ejus felicitas, ſic ut foret male conſtituta, illa ſunt *abſolute debita*, ſeu monſtrant naturæ *exigentiam* abſolutam, eique reſpondens *debitum neceſſarium*. 3. Porro hoc debitum fundat jus *ſtrictum* in officiis *perfectis* erga Deum, & proximum, qualia, *coactioni quoque* ſubjecta, ſunt *Deum colere*, *jus ſuum cuique tribuere*, *neminem lædere* &c. ſic ut contraveniens his officiis dicatur *formaliter injuſtus*. In officiis erga ſe ipſum fundat jus *minus ſtrictum*, ſic ut ea negligens dicatur *injurius*, vel *inhoneſtus*. In officiis, erga proximum *imperfectis*, qualia *coactionis expertia*, & abſque ullo incommodo præſtari poſſunt, uti ſunt *petenti monſtrare viam*, *ſitienti permittere hauſtum frigidæ* &c. fundant *æquitatem naturalem*, ſic ut horum *incurius* recte dicatur *iniquus*. 4. Et in hoc ſenſu admittimus *principia honeſti*, quæ dirigant officia *reſpectu ſui*; *principia juſti*, & *decori*, quæ dirigant officia *perfecta*, & *imperfecta* reſpectu proximi, & etiam ipſius Dei. Sed hæc principia *niſi fundata* ſumantur *in naturæ neceſſario debito*, ad diſciplinas alias, a Juriſprudentia naturali diſtinctas, ablegamus. *Instructio III.* §. 1. *Q.* 2.

Leucotheus. *Quiſnam conceptus principii fundamentalis, memoratis proprietatibus conformis?* **Conceptus hujus principii.**

Melander. I. Videtur ita enuntiandus: *fac vel omitte ea, quæ ex amore Deo, tibi, & proximo naturaliter debito, hoc eſt, ad felicitatem naturæ rationali propriam neceſſario, facienda, vel omittenda ſunt*. Ex hoc principio lex univerſa naturæ pendet, dignoſcitur, ac a lege poſitiva ſequeſtratur. Inde

II. *Inferes* 1. Illud *omne*, & *ſolum*, ſeu graviter ſeu leviter eſt *jure naturæ prohibitum*, quod graviter, ſeu leviter *repugnat amori*, *Deo*, *tibi vel proximo naturaliter debito*, *hoc eſt*, *ad felicitatem*, *naturæ rationali propriam*, *neceſſario*.

III. *Illud omne*, & *ſolum*, ſeu graviter ſeu leviter eſt *naturæ jure prohibitum*, quod ſtricte, vel minus ſtricte *exigitur ab amore*, *Deo*, *tibi*, *vel proximo naturaliter debito*, *hoc eſt*, *ad felicitatem naturæ rationali propriam*, *neceſſario*.

IV. Illud *omne*, & *ſolum* eſt *jure naturæ licitum*, *conceſſum*, *ſeu permiſſum*, quod nec abſolute repugnat, nec *abſolute* exigitur *ab amore*, *Deo*, *tibi*, *vel* pro-

proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem naturæ rationali propriam, necessario. *Instructio* III. §. 1. *Q.* 4.

Declaratio conceptus. Ex amore, *Leucotheus*. *Quæ declaratio conceptus?*

Melander. I. *Dicitur* 1. Ex *amore*, qui cum sit cuivis insitus a natura, sat notus est *experimentaliter*. Illud patet, hic non intelligi *amorem sensitivum*, sed *rationalem*, qui noscitur esse *affectio animi, qua quis sibi, vel alteri bona cupit, ea procurando, & mala opposita amovendo, sic ut in boni præsentia, malique absentia, veluti felicitate desiderata quiescat, & delectetur*.

Deo, sibi, & proximo. *Dicitur* 2. *Ex amore erga Deum, se ipsum, & proximum*: tot enim sunt entia, quibus amoris quædam officia ab homine ex naturæ lumine, præstari fas est.

Naturaliter debito. *Dicitur* 3. *Ex amore naturaliter debito*, hoc est, in natura rationali, ejusque exigentia *fundato*, sic ut non sit amor quidam ethicus *meræ devotionis*, *beneficentiæ*, seu *humanitatis*, vel etiam *amicitiæ*, qualem admittere videtur *Heineccius*: sed *amor*, naturali Jurisprudentiæ *proprius*, hoc est, *amor justitiæ* tam *rigorosæ*, quam *minus rigorosæ*, prout notat æquitatem, in naturæ debito fundatam, utpote cujus objectum formale est *honestas illa*, quæ apparet in tribuendo cuivis bono naturaliter debito.

Quia necessario. *Dicitur* 4. *Ex amore necessario* &c. non quidem necessitate *potentiæ ad actum*; sed necessitate *medii ad finem*, ut illico pateat, qualis sit *amor ille naturaliter debitus*: nam is solummodo est *naturaliter debitus*, qui ad finem naturæ rationali præfixum, *felicitatem* scilicet, *naturæ rationali propriam*, est *stricte*, vel minus *stricte necessarius*. Talis autem erit ex dictis supra, si eo servato manet salva: eo neglecto ex parte deficit illa felicitas, sic ut neglectis amoris officiis seu *perfectis*, seu *imperfectis*, natura redderetur *positive*, vel *negative* infelix, atque defectuosa.

Ad felicitatem, naturæ rationali propriam. *Dicitur* 5. *Ad felicitatem, naturæ rationali propriam*; hanc *ipsa experientia* sitam esse docet *in fruitione boni, vi cujus homini undequaque bene est*, seu *in pace, & tranquillitate vitæ totaliter quietante*. Erit *totaliter* quietans, si quis fruatur pace cum Deo, secum ipso, & proximo: fruetur, *quantum in se est*, si amore *justitiæ*, *seu naturalis æquitatis* cuique debitum reddat, hoc est, si rationem *Deo*, corpus *rationi*, subordinet, proximoque tam *perfecte*, quam *imperfecte* debita officia impendat. Etsi autem hæc *adæquata* felicitas sit *naturæ rationali propria*, loquendo *simpliciter*, non tamen est propria *eodem modo*: sic *pax cum proximo*, ut notat commoda tranquillæ vitæ externa; *pax secum ipso* ut supponit bona fortunæ, & corporis extrinseca, insufficientia mediorum pro sustentanda vita, in sanitate corporis &c. Immo & *pax secum ipso*, ut notat bona animi interna in multiplici habitu virtutum naturalium, sunt finis a natura intentus, sed *secundario*; sunt felicitas, naturæ rationali propria, sed tantum *integralis*, nec absolute *necessaria*, nec *sufficiens*, quia illa mere *extrinseca*, *auferibilis*, saltem per mortem, ac animæ spirituali *improportionata*; hæc intrinseca quidem, sed tamen nec *pura*, nec *satiativa*, uti titulo primo fusius declaratum. Intenditur ergo utraque a natura, sed *integraliter, & secundario*, seu *cum debita subordinatione ad felicitatem formalem*, seu *substantialem*, & *primario* intentam, consistentem in conjunctione cum Deo per cognitionem congruam, & amorem, quæ sola *necessaria, satiativa, inauferibilis*, in hac vita sic inchoanda, ut in altera sit complenda, efficiatque felicitatem hominis *completam*, & *consummatam*. *Instructio* III. §. 1. *Q.* 4.

Probatio conceptus. *Leucotheus*. *Quibus rationum momentis stabilitur hic conceptus?*

Melander. I. Quia illi conveniunt proprietates, ad legitimum principium supra requisitæ: nam est principium *primum*, siquidem amor est medium, quod *per se*, & *immediate* fundat felicitatem, naturæ rationali propriam, eidem pro fine præfixam, a qua felicitate, seu fine hoc medium est suo

modo

modo *indistinctum*: cæteræ leges, quales V. G. sunt, *non blasphemabis*, *non furtum facies* &c. *immediate* fundant amorem, *mediante amore* felicitatem: ergo amor est principium, quod non ex alio, & ex quo alia: ergo *primum*. 2. Est *unum* in amore, & *simplex*, etsi respiciat objectum *triplex*, quod tamen per *subordinationem* coadunatum. 3. Est *naturæ intrinsecum*, uti patet. 4. Est *verum*, uti probabit applicatio. 5. Est *notum in se*, ac *evidens*: nam *felicitatem ut finem*, cuivis etiam rudi prodit naturalis instinctus; *amorem, ut medium*, manifestant prima principia: *quod tibi non vis fieri, &c.* *Evidentia* conclusionum, seu legum naturalium cum *hoc principio* clarescet ex applicatione, etsi evidentia minor elucescat ex *mediatis*, quæ tamen sufficiat ad intellectum, rite dispositum, convincendum. 6. Est *proprium*: nam adstruit amorem *necessarium*, in naturæ debito fundatum, adeoque distinctivum ab amore qualicunque, fundante leges positivas, vel etiam virtutes. 7. Est *adæquatum*: non enim assignabile præceptum, quod sub illo *tanquam communi axiomate*, non sit comprehensum.

II. Quia amor est *fundamentum* finis, a natura intenti, nempe felicitatis, naturæ rationali propriæ: ergo etiam est *fundamentum* mediorum, quæ intenta ad finem: atqui hæc sunt leges naturales, *propter convenientiam ad finem* in hoc ipso amoris principio fundatæ. Neque sequitur, quod finis sit *utilitas* qualiscunque, a singulis, vel saltem a toto humano Genere abdicabilis: nam est felicitas, a Creatore in finem præfixa, & præcepta, adeoque fundans obligationem juris tam internam, quam externam.

III. Quia amor supernaturalis est *principium fundamentale* omnium legum Divinarum, dicente *Christo*: *Diliges Deum ex toto corde, & proximum, sicut te ipsum; in his duobus præceptis universa lex pendet*: (a) dicente *Apostolo*: *amor est plenitudo legis* &c. *non adulterabis*, *non occides*, *non furaberis* &c. *& si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur: diliges proximum tuum sicut te ipsum* (b): ergo amor naturalis est etiam *principium fundamentale* legum naturalium. Sequela videtur tenere *propter identitatem rationis*. 2. Quod jus naturale contineatur in Divino positivo, a quo partim firmatur, partim perficitur. *Instructio III. §. 1. Q. 5.*

Leucotheus. *Qua ratione per ipsam applicationem magis firmatur nostrum principium?* : Applicatio concepta.

Melander. I. Applicatio, *quo ad singula juris naturæ capita* dabitur per decursum.

II. *Inter præcepta negativa est gravis* prohibitio *idolomanniæ*, *mutilationis propriæ*, *furti* &c. quia repugnant amori, Deo, sibi, & proximo naturaliter debito, hoc est, ad pacem cum Deo, secum ipso, & proximo conservandam, in qua sita felicitas, naturæ rationali propria, *simpliciter* necessario, ac requisito. Inter eadem est prohibitio levior *Mendacii*, *detractionis* &c. in leviore materia: nam & ista repugnant amori, proximo naturaliter debito: quia tamen conjunctionem mutuam solummodo laxant, non tamen penitus dissolvunt, repugnant amori, *minus stricte* debito, hoc est, ad felicitatem naturæ rationali propriam, non *simpliciter*, sed minus *stricte* requisito.

III. *Inter præcepta affirmativa* est gravis obligatio *colendi Deum*, *refrenandi cupiditates*, *proximo præstandi officia in extrema necessitate* &c. Quia hæc *exiguntur* ab amore, non *qualicunque*, sed Deo, sibi, & proximo *naturaliter* debito, hoc est, ad pacem ac felicitatem, naturæ rationali propriam, *simpliciter* necessario. Inter eadem est obligatio etsi *levior*, proximo exhibendi officia amoris, quæ *sine incommodo proprio* exhiberi possunt, qualia sunt *digito monstrare viam erranti*, *petenti dare consilium*, *sitienti permittere aquæ haustum*, &c. Quia & hæc sunt conformia amori, non qualicunque *humanitatis*, sed *æquitatis*, in naturali obligatione fundatæ, & licet hic amor

(a) Matt. 22. 40. (b) Rom. 13. 9.

absolute necessarius non sit ad felicitatem, naturæ rationali *simpliciter* propriam, est tamen necessarius *minus strictè*, cum sine ejusmodi debito natura rationalis, non satis rationabiliter, & bene constituta foret.

IV. *Inter indifferentia*, seu naturæ jure *concessa*, atque *permissa*, est bonorum *divisio*, & *servitus*, justo bello inducta: nam neutra *absolute* concordat, vel, repugnat *amori*, ad felicitatem, homini propriam, *simpliciter necessario*: nam, absque medio divisionis *determinato*, servari poterat communis pax, atque felicitas; & ipsa *servitus*, supposito delicto, optabilior homini est, quam mors, a victore hosti licite inferenda. *Instructio III.* §. 1. Q. 6.

Confirmatio conceptus negativa per solutionem replicarum.

Leucotheus. *Quomodo hoc ipsum principium stabilitur argumento petito e solutis replicis?*

Melander. Oppositiones adversariorum nihil evincunt: ergo salvum manet principium. Nam

I. Conceptus est satis *clarus*, saltem *negative*, eo quod *clarior* proferri nequeat, *debitis proprietatibus* instructus. Et licet succinctius forsan exprimi posset, nihil refert, modo servetur substantia *amoris debiti*, *quia necessario requisiti*.

II. Multa sunt *conformia*, vel *difformia* amori, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario, uti *clandestinum matrimonium*, quod est difforme amori proximi, ad felicitatem publicam requisito propter innumera incommoda, quin tamen sit naturæ jure prohibitum: at non sunt conformia, vel difformia amori, ad felicitatem *simpliciter necessario*; hæc enim *absolute* haberi potest, & habita fuit, non obstante matrimonio clandestino: *unde major illa felicitas* est extra sphæram *juris naturæ*, ut ne præceptis naturæ nimiis homines obruerentur.

III. Sunt aliqua, naturæ jure prohibita, V. G. *vindicatio sui privata; occisio Tyranni propria authoritate; mendacium, conservandæ Reipublicæ gratia proferendum* &c. etsi sint *conformia amori*, in ordine ad felicitatem propriam, vel publicam necessario: at sunt conformia solum *per accidens*, & *in casu particulari*; *per se*, & *spectata felicitate communi*, sunt difformia amori, saluti Reipublicæ naturaliter debito, & *simpliciter* requisito. Nam, quoad dictas instantias, licentia *in casu particulari*, propter naturæ corruptionem, vergeret in communem perniciem, ut adeo naturæ jure merito sit adempta.

IV. Sunt aliqua, jure naturæ præcepta, *uti solutio æris alieni* &c. quæ non videntur fundari *in amore*, utpote virtute, coactionis experte: at fundantur tamen in amore, non quidem qualicunque, sed justitiæ, qui capax est obligationis externæ, uti patet in præceptis decalogi: *non furaberis* &c. etsi *Christus* ipse ea fundaverit *in amore*, dicens: *in hoc universa lex pendet*.

V. *Amor* in ordine ad felicitatem, naturæ rationali *adæquate* propriam, cuivis ex debito exhibendus, est fundamentum sufficiens ad obtinendum hunc finem *per se*; etsi *per accidens*, & ex alieno delicto, non obtineatur felicitas *secundaria*, & *integralis*: obtinetur tamen semper *felicitas substantialis*, consistens *in pace cum Deo* per cognitionem, & amorem, saltem post fata beantem. Hæc enim *independens*, *inauferibilis*, non *subordinata*: contra *integralis* privata subordinanda est felicitati publicæ, publica felicitati substantiali, quæ *finis primarius*, naturæ rationali a Creatore præfixus: unde si tyrannus minitaretur excidium toti Reipublicæ, vel si per dæmones immineret interitus toti Societati humanæ, *ni Deos admitteret*, excidium ferendum foret.

VI. *Amor*, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessarius, non intendit quidem felicitatem *mere privatam*, & *absque debita subordinatione*; intendit tamen felicitatem, toti Generi humano, seu omni homini, non

tan-

tantum *collective*, sed & *distributive* propriam, ac communem. Unde licet *occisio sui ipsius*, *fornicatio interna*, *mollities*, *blasphemia immediate* repugnent amori Deo, sibique naturaliter debito, hoc est, ad pacem cum Deo, & secum ipso conservandam, simpliciter necessario; *mediate* tamen repugnant quoque amori proximis debito, quatenus hæc mala redundant quoque in ipsam Societatem humanam, ejusque felicitati *indirecte* adversantur. *Instructio III.* §. 2. *Q.* 7.

Confirmat io conceptus negativa per rejectionem aliorum principiorum.

Leucotheus. Quomodo hoc ipsum principium roboratur omnium validissime argumento altero negativo per rejectionem aliorum principiorum?

Melander. Hoc modo: nequit afferri in medium principium juris naturalis dignoscendi *exactius*, &, proprietatibus requisitis *conformius*: ergo hoc cæteris præferendum. *Instructio III.* §. 2. *Q.* 8.

De principio convenientiæ, & homine hypothetico.

Leucotheus. Quid sentiendum de principio convenientiæ, vel disconvenientiæ in ordine ad felicem statum naturæ humanæ?

Melander. I. Statuit pro fine *bonum universale totius naturæ humanæ*; pro principio *convenientiam*, sicut illud sit *præceptum*, vel *prohibitum* jure naturæ, *quod ad felicem statum naturæ humanæ simpliciter expedit esse præceptum, vel prohibitum, licitum, vel illicitum.* Quia autem redit quæstio, *unde* quivis dignoscat, quidnam *simpliciter expediat*, vel *non?* alteram jungunt regulam: *id omne simpliciter expedit, vel non expedit, in cujus licentiam, vel prohibitionem homines consensissent, si ante omnem casum particularem, ab Authore requisiti, suffragium tulissent.* Probant suum Principium 1. Authoritate magna ex Theologis, & Jureconsultis orthodoxis. 2. Ex applicatione ad singula, quæ non fallit.

II. *Non satisfacit hoc principium*: quia caret *proprietatibus requisitis*. Nam 1. non est *notum* secundum se; nam redit quæstio, unde? cui respondetur per judicium hominis hypothetici. 2. Non est *unicum*. 3. Nec omni ex parte *verum*, utpote nixum judicio hominis *ficti*, ac *hypothetici*. 4. Nec *intrinsecum* secundum alteram regulam. 5. Nec denique satis *proprium*, ac *adæquatum*: si enim per felicem statum naturæ humanæ intelligant *felicitatem* mere *integralem* (uti videntur intelligere) homo obligatus ad se, suaque consecranda pro salute communi; ipsa communitas obligata ad se consecrandam pro cultu, uni Creatori debito, careret fine, seu *felicitate*, adeoque *jure naturæ* obligari haud posset, quod certo falsum.

III. Neque satisfacit explicatio *Balthasaris Wernheri*, qua *convenientiam*, vel *disconvenientiam* declarat, ut, si quid *omitteretur*, vel *fieret ab omnibus, humano Generi pereundum esset*; illud dicat *naturæ jure* præceptum, hoc vero prohibitum; quod vero ita comparatum non est, inter *indifferentia* numeret. *Rationem* petit. 1. Ex *æqualitate naturæ* in omnibus, unde quod uni licitum, omnibus licitum, & contra. 2. Ex fine naturæ præfixo, conservatione naturæ, & communi salute. Sed hoc principium non est *sufficiens*; nam sistit in conservatione, & salute mere externa, & temporali, seu fine naturæ *inadæquato, minusque principali*. 2. Non est *proprium*, & *adæquatum*: nam sequeretur, *agriculturam* naturæ jure præceptam; *cœlibatum* vero prohibitum, & sic de aliis. *Instructio III.* §. 2. *Q.* 8. & 9.

De principio socialitatis sensus Acatholicorum.

Leucotheus. Quomodo intelligendum principium socialitatis, Puffendorfio, ejusque sequacibus tantopere deprædicatum?

Melander. I. *Puffendorfius* pro fundamento statuit hoc axioma, *cuivis homini, quantum in se est, colendam esse societatem*: unde deduxit, quæ ad istam socialitatem *necessario, & in universum* faciunt, jure naturæ *præcepta*; quæ eandem turbant, naturali jure esse *prohibita*. *Breviter Thomasius: fac ea, quæ necessario conveniunt cum vita hominis sociali, & quæ eidem repugnant, omitte.* *Rationem* afferunt 1. *A priori*. Quia homo est animal tam sui conservandi *studiosum*, quam *impotens* sine similium ope; tam *idoneum* ad promovenda mutua commoda, quam ad impedienda *malitiosum*; adeoque *salvus* esse si velit, socia-

socialitatem colat, necessum est. 2. Quia ipsa natura hominem *ad socialitatem* instruxit, ut patet in loquela, *soli homini* ad communicationem mutuam indita, in appetitu irascibili, & concupiscibili, aliisque potentiis, quæ forent cuncta frustranea, nisi *ad societatem* homo natus esset. 3. *A posteriori*. Quia hoc principium *evidens*, cum *in sensus* incurrat; est intrinsecum, utpote e dictamine rationis depromptum; est *adæquatum*, & *sufficiens*, cum officia erga Deum & semetipsum, *saltem indirecte*, ex hoc principio profluant.

II. *Sed non convincunt hæ rationes*. Nam 1. Illa hominis impotentia, a *Puffendorfio* in socialitatis gratiam tantoppere exaggerata, etsi inducat *magnam*, & quamdam *indeterminatam* necessitatem colendæ cujusdam societatis, saltem *conjugalis pro toto genere humano*; non tamen inducit necessitatem *absolutam* incolendæ societatis *pro singulis*, uti patet ex vita plurimorum solitaria, qui felicitatem *substantialem*, sitam in pace cum Deo; immo & pacem secum ipso facilius consequentur.

2. Sermonis capacitas, naturæ dispositio, & ad societatem inclinatio tantum evincit aliquam societatem, nempe *conjugalem*, esse absolute *necessariam*, & *necessario* colendam a Genere humano, non autem communem quamdam, *nisi ad melius esse*.

3. Proprietates genuini principii non tralucent ex socialitate, ut illico apparebit. *Instructio* 3. §. 2. *Q.* 10. & 11.

Sensus Catholicorum. *Leucotheus*. *Quid absolute tenendum de socialitatis principio?*

Melander. I. *Est principium proprietatibus debitis destitutum, adeoque illegitimum*. Nam 1. Non est *principium primum*, quia *inclinatio* illa naturæ ad vitam socialem in ordine ad obtinenda exinde commoda, fluit tanquam effectus ex amore, sibi naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem naturæ humanæ propriam, sitamque *partialiter* in conservatione sui & propagatione speciei, simpliciter necessario: unde deducimus socialem vitam, saltem conjugalem, seu societatem familiæ esse de jure naturæ præceptivo, sed indeterminato, puta non quidem singulos, sed humanam speciem obligante.

2. Non est *principium adæquatum*, quia fatente ipso *Puffendorfio*, haud aptum ad eruenda, *saltem directe*, officia hominis erga Deum, & semetipsum. Unde illa sequestratio inepta horum officiorum ad Theologiam naturalem, moralem, vel ethicam, quam *Puffendorfiani*, veluti socialitatis asylon, toties inclamant. Immo nec est *adæquatum* & *sufficiens* respectu officiorum erga alios, quia respicit solam felicitatem *externam* & vitæ hujus terminis conclusam, non *substantialem*, etiam ultra fata suo modo extensam; non *sufficientem*, quia *auferibilem*; non *adæquatam*, quia *partialem*, & minus *principalem*, ut sæpe jam demonstratum.

3. Non est *principium proprium*, quia non in *absoluta necessitate fundatum*: unde est, quod *Puffendorfius* jus gentium, cum naturæ jure confundere sit coactus.

4. Non est *principium verum*, ut ne dicam *evidenter notum*: nam nititur non uno principio *certo falso*. Supponit enim *hominem in societate*, extra quam jus Naturæ *actu* non fuerit, nec esse possit, id quod *in Adamo* certo falsum. Supponit hominem, adeo in miserias *projectum* & *miserabilem*, ut extra societatem nullatenus possit sibi esse sufficiens, id quod in anachoretica vita certo falsum. Supponit finem adæquatum juris naturæ esse felicitatem *mere externam*, & quidem *solis hujus vitæ terminis conclusam*, id quod denuo certo falsum, uti constat ex dictis. Supponit jus naturæ *ad interna* non trahendum, sed *ad usum fori præcipue humani* esse aptandum; unde principium redditur *in præcipua parte juris* naturæ mancum, inutile, atque defectuosum.

II. *Est principium, spectatis suis suppositis, etiam reprobum, adeoque nul-*

late-

latenus cognoscendo naturæ juri accommodum. *Patet* 1. Quia evertit vitam solitariam omnem, veluti naturæ juri *directe* oppositam. 2. Quia leges naturæ exigit ad finem, nequaquam *sufficientem*, solius nempe societatis humanæ commodum *mere temporale*, felicitatem *externam*, neglecta primaria, & *substantiali*. 3. Quia negligit *interna*, & extra juris naturæ sphæram amandat, in quibus tamen *honesti principia* præcipue fundantur.

III. Est *principium ab hac censura per Thomasium & alios, nequidquam vindicatum*.

Nam 1. Internorum curam, & officia erga Deum *male*, quia nonnisi socialitatis defendendæ causa, ablegantur ad Ethicam, & Theologiam moralem, utpote quæ, *in quantum fundantur in naturæ debito absoluto*, sunt jurisprudentiæ naturali propriissime propria. Hinc disciplina juris naturalis, ut tradita a *Puffendorfio*, sine his officiis dimidiata, truncata & imperfecta est.

2. Neque confunditur a nobis *lex naturæ* cum *norma virtutis*, ethicæ propria: nam lex naturæ, etsi intendat *bonum commune*, intendit tamen *commune* non tantum in sensu *collectivo*, sed etiam *distributivo*: unde convenit etiam singulis, & præcipiendo interna, non intendit bonum *unius* vel *aliquorum*, sed *omnium* distributive, quibus natura rationalis communis est, id quod sufficit *ad rationem legis*, distinctæ a præcepto, vel etiam virtute, ad finem solummodo *particularem* ordinata.

3. Lex naturæ est *ad alios*, sed inter alios non est solus proximus, seu societas humana, sed etiam Deus, immo homo ipse, ut depositarius Creatoris, *fictione juris* a se distinctus. Eadem sortitur effectum *inter homines* sola obligatione interna *per se* loquendo: *per accidens* nec *lex pœnalis* externa ab hominibus superaddita, sortitur semper effectum, id quod non requiritur.

4. Actiones a virtute, seu amore qualicunque profectæ, dicuntur *bonæ*; profectæ ab amore justitiæ, seu fundatæ in naturæ debito necessario, dicuntur etiam *justæ*, & spectant ad jus naturæ. *Instructio* III. §. 2. Q. 12.

Leucotheus. *Quæ alia principia memoratu digniora?*

Melander. I. *Joannes Heineccius* & ipse adstruxit *principium amoris*, quod tamen per triplicem amorem *justitiæ humanitatis, & beneficentiæ* non satis *proprium* reddidit. Cæterum inter protestanticos Moralistas videtur esse *Primipilus*. *De aliis aliorum Authorum principiis.*

II. *Clarissimus P. Bockhn* pro principio nuper attulit axioma triplex. *Unionem cum Deo, dilectionem sui ipsius, & socialitatem cum proximo*: sed hoc principium priore magis confusum, in socialitate etiam *est defectuosum*.

III. Sunt Theologi, qui assignant pro principio *convenientiam, vel disconvenientiam cum sanctitate divina*. Sed quis non videt defectum *claritatis, atque proprietatis?*

IV. Sunt cum *Henningio*, qui pro principio præceptorum *decalogum* adstruunt. At decalogus non est principium *a priori*, a quo desumas naturæ jura, sed ratio *a posteriori*, quæ leges, e principio deductas, promulgat.

V. Alii cum *Henrico Kemmerichio felicitatem societatis humanæ* pro principio statuunt, sic ut internam per principia *honesti*, externam cum proximo per principia *decori*; publicam cum societate humana per principia *justi* declarent. Sed hæc omnia neque satis *simplicia* & *determinata*, *nec soli* juri naturæ *propria*, nec respectu felicitatis *substantialis* satis *adæquata*, vel primo intuitu apparent. Adhuc inanius in hoc felicitatis principio (quod tamen *finem* rectius dicerent) argutantur *Henrici*, *Kaleri*, *Laurentii*, *Fleischeri* & alii, quos memoratu minus dignos judicamus. *Instructio* II. §. 2. Q. 13, & 14.

§. IV. §. 4.

De jure Gentium, ejusque essentia, proprietatibus, & objectis.

De jure gentium.

Leucotheus. *Daturne jus Gentium?*

Melander. I. *Datur*, uti convincit *authoritas communis*, & ipsa ratio monstrat, *Ejus existentia.*

ſtrat, ſocietate a Gentibus inita eſſe neceſſariam normam, ſecundum quam in negotiis publicis rite inſtituatur ſocietas.

II. Inde negatur ſuppoſitum, quod neceſſaria ſit convocatio gentium ad conſenſum *expreſſum*, cum ſufficiat *tacitus*, uniformi uſu ſat declaratus. Neque refert, quod jus iſtud ſæpe negligatur a Gentibus: nam non obſervantia probat ſolummodo *abuſum juris exiſtentis*, non *defectum exiſtentiæ*. *Inſtructio IV.* §. 1. *Q.* 1.

Diſtinctio ſpecifica a jure naturali. *Leucotheus. An jus gentium a jure naturæ ſpecie diſtinctum?*

Melander. I. Sunt cum *Hobbeſio*, *Puffendorfio*, *& Thomaſio*, qui jus naturæ & Gentium non *ſpecie*, ſed *ſubjectis*; non re, ſed *ſola denominatione*, & *quo ad applicationem extrinſecam* diſtinctum volunt, ſic ut, ſi ſpectetur jus illud in negotiis ſingulorum hominum, *jus naturæ*; ſi in negotiis Gentium, *jus gentium* appellare conſueverint.

II. *Rationes afferunt.* 1. Quia jus civile non diſtinguit, *jus naturæ* non ſemel vocans *jus gentium*. 2. Quia teſte *Seneca & Cicerone* ſocietas inter gentes eſt *juris naturæ*: ergo & leges, velut neceſſaria media. 3. Quia ſecuritas Gentium exigit jus *immutabile*. 1. Quia pro jure diſtincto *conſenſus* gentium *expreſſus* gratis; *tacitus* fruſtra, & ſine ſufficienti fundamento adſtruitur. 5. Quia ſi adſtruitur *pactum*, illud obligat jure naturæ; ſi *uſus* & *conſuetudo*, nequit aſſignari ſuperior, a quo probetur. 6. Quia, quæ dicuntur juris gentium, verius adſcribuntur juri naturæ.

III. *Sed rationes iſtæ identitatem ſpecificam utriuſque juris minime evincunt.* Nam 1. Jus civile, diſtinctionis incurium, jus utrumque *evidenter* confudit, loquendo *in ſenſu latiore*, & ex *falſo* Antiquorum *ſuppoſito*, quod jus naturæ ſit etiam *animalibus commune*, etſi alibi ſe correxerit, *jus gentium* vocando id *quod uſu exigente, & humanis neceſſitatibus ſibi gentes conſtituerunt*. 2. Societas inter gentes non eſt a jure naturæ *præceptivo* ſeu *formaliter*; ſed a ſolo *conceſſivo*, & mere *originaliter*, tanquam principio, ad ſocietatem ſibi congruam inclinante: unde & leges pro Gentibus non ſunt media, ad felicitatem, naturæ humanæ propriam, *ſimpliciter*, ſed ſolum *ad eſſe melius neceſſaria*. 3. Securitas gentium non petit immutabilitatem abſolutam in legibus Gentium; ſecus & ſecuritas civium eandem peteret pro legibus poſitivis, quod nimium. 4. Sicut pactum, vel conſenſus *expreſſus* non requiritur, ita *taciti* ſigna clara ſunt *judicium gentium* ad iſtud provocantium; violationem improbantium; pœnas de tranſgreſſoribus ſumentium; *neceſſitas quo ad melius eſſe*, *ſeu utilitas ſumma*, teſte Imperatore, qui *exigentibus humanis neceſſitatibus* jus gentium inductum affirmat; *uſus* & *conſuetudo*, ſaltem penes gentes moratiores, quæ ſolæ gentium nomen merentur. 5. Qui jus gentium *ex conſuetudine* derivant, Superiorem aſſignant *Deum*, ut *gentium ſocietatiſque humanæ gubernatorem ſupremum*. 6. Objecta juris gentium trahi nequeunt ad jus naturæ, quod *ex communi Authorum* tantummodo ſe extendit ad objecta *abſolutæ neceſſitatis*, ſeu ad ea, quæ *ſimpliciter in ſe*, *ac determinate* exiguntur ab amore, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, neceſſario. *Ratio eſt*, quia ſi & illa capita, quæ ſunt *neceſſitatis ſolummodo moralis qualiſcunque*, *vel etiam utilitatis*, ad jus naturæ reducas, præcepta naturæ multiplices oportet in infinitum, confundeſque cum jure poſitivo, quod & ipſum pro ſine habet *felicitatem ſocietatis humanæ*, ejuſque commodis, ac utilitati intentum eſt. Unde diverſa ſunt eſſe *conforme naturæ*, & eſſe præceptum *a natura*, cum multa *naturæ conformia*, ſint juris arbitrarii & humani. Atque ideo, etſi objecta juris gentium ſint naturæ conformia, quia tamen non ſunt *neceſſario debita*, ſed vel quo ad modum, vel quo ad *determinationem* arbitraria, male a *Puffendorfio* ad *jus naturæ* revocantur. *Inſtructio IV.* §. 1. *Q.* 2.

Eaque multiplex. *Leucotheus. Unde probatur, & in quo conſiſtit differentia ſpecifica juris gentium a jure naturæ?*

Me-

Melander. *Differentia est multiplex*, & P. 1. *Ex fine*. Nam *jus gentium* respicit utilitatem societatis humanæ *mere externam*, fundatam *in necessitate* quadam *morali*, seu *ad melius esse* in ordine ad communicationem mutuam formando gentes, *ut sociales*: *jus naturæ* pro fine *primario* respicit *felicitatem internam*, eamque *substantialiter propriam*, sitam in cognitione, & amore Creatoris, etiam ultra fata extensam formando hominem *in ordine ad Deum & semetipsum*; secundario respicit felicitatem hominis externam, *integraliter propriam*, formando hominem in ordine ad *proximum* seu ad *bonum publicum*, *in necessitate non qualicunque*, *sed absoluta fundatum*.

P. 2. *Ex objectis*. Jus Gentium respicit *objecta* arbitraria, in ordine ad majora societatis humanæ commoda, qualia objecta sunt *immunitas Legatorum*, *jus commerciorum &c.* Contra jus naturæ respicit objecta, in *absoluta necessitate* fundata, in ordine ad felicitatem, naturæ rationali simpliciter debitam. Illius objecta fluunt *ex gentium opinione*; hujus *ex evidentia naturali*, uti testis est *Cicero*.

P. 3. *Ex constitutivis intrinsecis*: Jus Gentium est jus *non scriptum*, pactione vel consuetudine introductum; contra jus naturæ est jus *scriptum* in corde, absque hominum voluntate sancitum.

P. 4. *Ex subjectis*: nam *jure Gentium* non obligantur omnino omnes, ut jure naturæ. *Ex causa* & imprimis *efficiente*: nam illius est voluntas gentium; hujus est Deus, ex *impulsiva*; illius enim est felicitas societati humanæ *congrua*; hujus naturæ rationali *absolute* debita & *necessaria*.

P. 5. *Ex proprietatibus*: siquidem jus gentium absolute *mutabile*: jus naturæ *immutabile*: illud *universale plerisque*, sic ut alicubi sine errore possit non observari; hoc *universale omnibus*, sic ut non nisi per errorem possit non observari. Illud *absolute* potest malum permittere, non item istud.

II. *Aliæ differentiæ*, *jus naturæ inter & gentium*, *quas passim afferunt Authores*, *sunt incongruæ*, *nec attendendæ*. 1. *Veterum jureconsultorum*, qui jus naturæ dixerunt, *omnibus animalibus commune*; jus gentium *naturali ratione inter homines constitutum*: quia est divisio *nimis æquivoca* respectu animalium.

2. *Soti*, qui jus naturæ vel *sine*, vel *facili ratiocinio notum*; jus Gentium *non nisi cum ratiocinio*, vel etiam *difficiliore* per plures illationes deductum, affirmat: quia est divisio *insufficiens*, cum ratiocinium etiam per plures illationes, a natura petitas, non repugnet naturæ juri.

3. *Eorum*, qui conclusiones, e naturæ principiis *immediate & absolute* fluentes, juri naturæ; ex *suppositione quadam* societatis humanæ, & *mediate* deductas, juri Gentium tribuunt, quia hæc differentia denuo insufficiens, cum & conclusiones, *mediante quadam suppositione deducta* ex naturæ principiis, ex communi Authorum censeantur esse juris naturæ, uti justitia contractuum supposita rerum divisione, præcepta serviendi Dominis, supposita Republica &c.

4. *Vasquii*, qui jus naturæ ait esse *præceptivum*, vel *prohibitivum*: jus Gentium *concessivum* vel *permissivum*: at & hæc differentia est *insufficiens*, quia & jus Gentium est positive *præceptivum*, & *prohibitivum*; jus vero naturæ etiam *concessivum*, & *permissivum*, uti infra clarescet.

III. *Etsi jus Gentium specifice differat a jure naturæ*, *in aliquibus tamen convenit*, *habetque specialem cum jure naturali propinquitatem*. *Patet* 1. Quia utrumque est *aliquo modo* commune omnium Gentium. 2. Utrumque respicit *suo modo* felicitatem publicam societatis humanæ *pro fine*, nititurque *convenientia* cum *ratione*. 3. Utrumque propter hanc *convenientiam cum ratione* eodem fere modo ortum est cum Genere humano.

IV. *Jus Gentium insuper specifice differt a jure civili*. *Patet* 1. Quod civile sit *scriptum*, jus Gentium *non scriptum*. 2. Illud fit a Legislatore humano, hoc a consuetudine Gentium. 3. Illud respiciat pro fundamento pri-

privatas civium, hoc Gentium publicas necessitates. *Instruct. IV. §. 1. Q. 3.*

Origo juris Gentium. *Leucotheus. Quæ origo juris Gentium?*

Melander. I. *Causalis est satis explorata.* Nam fluit 1. Ab indole naturæ humanæ sociali. 2. *A principio amoris*, cuivis etiam extraneo naturaliter debiti, quia necessarii saltem minus stricte ad felicitatem respectivam. 3. *Ab exigentia humanæ necessitatis*, utilitate communi & publica id suadente; cum Gens nulla *ex toto* sibi sufficiat ad multa commoda, mutuamque tranquillitatem conservandam.

II. *Origo formalis est satis incerta.* Nam 1. Juxta nonnullos habetur ex usu, & consuetudine, Gentibus consensum, Deo, ut rerumpublicarum authore, obligationem legislativam addente. 2. Juxta alios habetur ex pacto *expresso*, vel saltem *tacito* inter Gentes finitimas, aliis propter insignem utilitatem, seu per *imitationem*, seu per *consensum* accedentibus, ut adeo accedente communi usu in conventiones publicas, ex justitia obligatorias, transirent, quas a Gentium consensu *jus Gentium* appellamus. *Instruct. IV. §. 1. Q. 4.*

Essentia. *Leucotheus. Quæ essentia juris Gentium?*

Melander. I. Multis definitur, *esse conventio tacita, qua Gentes, ut tales; obligatione mutua consociantur in ordine ad ea, quæ ad communem ipsarum felicitatem pertinent.* Nam 1. Per *conventionem tacitam* indicant *formam intrinsecam*, sicque distinguunt a jure naturæ, quod habet *formam legis, proprie dictæ.*

2. Per *obligationem mutuam* innuunt *effectum* juris Gentium, nempe *obligationem rigorosam justitiæ*, immediate ortam ex Gentium pactione; & sic denuo distinguunt a jure Naturæ, quod obligationem parit *stricte legalem.*

3. Per *gentes, qua tales*, significant *subjectum* juris Gentium, quod complectitur homines, ut membra totius Generis humani, in diversos Populos divisi, etsi non *omnes* omnino Gentes, sed *potiores* solum appellet.

4. Per *communem felicitatem* declarant *finem* juris Gentium, discretum a jure civili, quod non nisi *particularem unius Reipublicæ* intendit.

5. Denique *pro forma extrinseca* promulgationem, consistentem *in constanti usu*, & *consuetudine* Gentium, assignant.

II. *Aliis dicitur esse, ordinatio rationis, diuturnis Gentium moribus, ad communem utilitatem Gentium, qua talium, constituta, & summi humanarum Politiarum Principis consensu roborata.* Nam

1. Per *ordinationem rationis* indicant *genus univocum* cum jure naturali, atque civili, sic ut jus Gentium *propriam juris legalis speciem* esse affirment. Insuper indicant jus Gentium non *ex usu qualitercunque arbitrario*, sed *in ratione fundato*, esse inductum.

2. Per ordinationem, *diuturnis Gentium moribus* constitutum, innuunt, constitutivum juris Gentium *formale* non esse *pactionem*, sed ipsum *usum*, ac *consuetudinem*, ex qua, *velut tacita consensus mutui possessione*, introducta est hujusmodi ordinatio inter Gentes.

3. Per ordinationem, *supremi humanarum politiarum Principis consensu roboratam*, significant potestatem legislativam non esse a *Gentium collectione* more aristocratico, cum singulæ sese judicent *liberas*, ac *independentes*, habito quoque respectu ad alias Gentes; sed haberi a Deo, *non tanquam Authore naturæ*, sed *societatis humanæ*, & *supremo Rerumpublicarum Principe*. Rationem assignant, quod, *supposita societate humana*, non potuerit non velle Deus, *tanquam supremus humanarum politiarum Princeps*, & *primus Institutor*, ut Gentes habeant aliquam regulam, actionum, illis qua talibus competentium, directivam, & a Deo, tanquam societatis humanæ auspice, profectam, quæ vel ideo *veram juris legalis* speciem indueret, & *jus Gentium* proprie dici posset.

III. *Etsi*

III. *Etsi utraque definitio sit satis commoda, nos tamen posteriorem, ut minus incommodam, in sensu tamen debito, præhabemus.* Nam 1. Utraque definitio est satis *discretiva* juris Gentium ab aliis speciebus. 2. Definitio prior id habet *incommodi*, quod, jus Gentium explicans *per pactionem*, non adstruat *obligationem legalem*, nisi *concomitanter* tantum mutuatam, & quidem *a jure naturæ;* non adstruit obligationem *universalem* constitutionis, sed *particularem* pacti, extensam in solos consentientes; nec adstruit *usum*, nisi pro forma promulgationis extrinseca; etsi ad hunc, *veluti constitutivum*, Authores communiter provocent. Contra definitio posterior, jus Gentium explicans *per consuetudinem*, adstruit quidem obligationem legalem, sed a Deo, ut Authore societatis humanæ *solum remoto*, de qua *speciali legislatione* nullum uspiam vestigium; adstruit jus Gentium aliquo modo *Divinum* &c. Unde

IV. *Jus Gentium* dicimus; esse *ordinationem rationis, longævo Gentium usu, Deique, ut societatis humanæ Gubernatoris immediati, consensu inductam ad Gentium, qua, talium publicam felicitatem.* Hæc definitio vitat *priora* incommoda, adstruendo obligationem *legalem*, *universalem* consuetudinis, obligantis omnes, majore parte consentiente, facitque *usum longævum* hujus juris constitutivum; vitat itidem *posteriora* incommoda, obligationem *legalem* desumendo a Deo, ut *Gubernatore supremo* & *immediato* societatis humanæ, quatenus Gentes, etiam *collectim* spectatæ, superiorem humanum non agnoscunt, adstruendo satis clara vestigia *hujus specialis obligationis legislativæ* in ratione Divinæ Providentiæ, atque societatis humanæ, sic melius regendæ, & commodius conservandæ. Unde negatur suppositum, quod jus Gentium debeat esse *mere humanum*, si modo sit *vere positivum*, & a jure naturali, Divinoque *satis distinctum*, quod fit tam quo ad *finem*, ut patet; quam quo ad authorem, cum Deus juris naturalis & Divini sit Author *immediatus*, & *absolutus*; juris Gentium *mediatus*, quatenus, ut Gubernator, non obligat *absolute*, sed *mediante* solummodo *Gentium consensu, per diuturnos mores declarato.*

V. *Jus Gentium, etsi satis distinguatur, multam tamen habet affinitatem cum jure consuetudinario.* Prius patet ex *diverso Authore, fine*, & *subjecto;* posterius *ex modo* inducendi per usum, & ex *obligatione*, utrinque *legali*. *Instruct. IV.* §. 1. *Q.* 5.

Leucotheus. Quæ divisio juris *Gentium?* *Divisio.*

Melander. I. *Exoleta* est divisio *in primævum*, quod naturali ratione constitutum; & *secundarium*, quod necessitate exigente, usuque introductum, dicunt: quia juris naturalis, & Gentium est *confusiva*.

II. *Nulla* est divisio *in commune*, quo plerasque, & in *proprium*, quo duas, tresve Gentes uti, existimant: quia juris Gentium, & civilis est confusiva.

III. *Legitima* est divisio juris Gentium in *affirmativum*, quo quid præcipitur; & in *negativum*, quo aliquid prohibetur. *Reductive* dividi solet etiam in *permissivum*, quod tolerat actum, si malus non sit; sed si malus, impunitatem saltem extrinsecam concedit. *Instruct. IV.* §. 2. *Q.* 6.

Leucotheus. Quale, & quotuplex est objectum juris Gentium? *Materia.*

Melander. I. In *genere* est omne id, quod *ex fine suo* tendit ad convenientem communicationem, & emolumentum Gentium, qua talium.

II. *In specie* ad jus Gentium revocatur. 1. *Primæva rerum divisio:* quia, etsi natura pro statu multiplicati Generis humani exegerit *aliquod* medium pro evitandis incommodis, non tam exegit *hoc determinate medium divisionis*. 2. *Ipsa Gentium*, & *Regnorum divisio* in fieri saltem *reductive;* in conservari *formaliter* est juris Gentium propter eandem rationem, cum *absolute loquendo* non implicasset, Orbem coire in *universalem quamdam Rempublicam;* vel certe tanta Gentium & Regnorum discretio *necessaria* minime fuisset.

fuisset. 3. *Commerciorum libera facultas* est juris Gentium; quia *simpliciter* haud necessaria, cum quævis Respublica *absolute*, etsi *minus commode*, *per se* subsistere possit. 4. *Bellum justum*, saltem ut *publicum*, & *solemne*, est juris Gentium, cum neque *conditiones* de prævia indictione, neque *effectus* belli publici naturæ juri recte adscribi queant. 5. *Repressaliæ* ad jus Gentium spectant, eo quod, *mero naturæ jure*, ex facto alieno nemo teneatur, nisi qui bonorum successor est. 6. *Servitus* ex jure Gentium descendit, quia videbatur communis esse utilitatis, justo bello devictos servituti potius destinare, quam morti. 7. *Legatorum admissio*, & *immunitas* non est juris naturæ, seu spectet *commerciorum*, seu *pacis* negotia publica: nam ad illa non est medium necessarium *absolute*: cur enim, *absolute loquendo*, non possit Gens aliqua sibi soli vivere, & aliarum commercia recusare? Ad ista non est medium necessarium *determinate*, cum plura media, inter quæ & ipsum bellum, ad pacem reducendam suppetant. 8. *Pax*, considerata relative ad bellum, & in suis effectibus, ac circumstantiis, est juris Gentium. *Patet* a paritate cum bello: cum contrariorum eadem sit disciplina, ratio, seu sententia, ut habet axioma commune: Neque enim *ratio paciscendi*, *oblivio malorum*, *restitutio bonorum* &c. nisi ex dispositione Gentium, in ordine ad communem utilitatem profluere poterant. 9. *Fœdera* sunt juris Gentium: quia licet eorumdem *admissio*, si rite petantur, sit *conformis naturæ*, & *magnæ æquitatis*, non tamen est *necessitatis absolutæ*: quia, sicut *absolute loquendo* Gens quævis potest sibi soli vivere, ita & aliarum fœdera recusare. 10. Denique ad jus Gentium revocatur *jus transitus*, seu *commigrandi*, quando non est justa ratio excludendi peregrinos, & advenas. *Ratio* est: quia hæc facultas est cunctis Gentibus, & valde commoda, nec minus utilis. Hoc non obstante jus istud etiam juri naturæ, *saltem imperfecto*, infra merito tribuemus. Huc spectat *jus sepulturæ*, etiam respectu *hostium*; jus præscriptionis, de quibus suo loco expressius. *Instructio IV.* §. 2. *Q.* 7.

Effectus. *Leucotheus*. *Quinam effectus juris Gentium?*

Melander. I. *Obligatio legalis*, qua Gentes communibus sancitis morem gerere tenentur. *Patet* ex ipso communi sensu Gentium, seu *provocantium* ad jus istud, seu *exprobrantium* crimen enorme, si videant violari hanc legem, quam putant *sanctissimam*. Unde obligatio hæc se extendit in ipsa orbis summa Capita, *propter authoritatem Dei*, societatem humanam supremo dominio gubernantis, & *propter finem*, seu emolumentum commune, cujus intuitu *per consensum Gentium* immediate oborta est.

II. *Interpretatio juris Gentium petitur ex Scriptoribus probatis*. *Mutatio*, seu ex *toto*, seu ex *parte*, fieri nequit, nisi assensu omnium Gentium, vel saltem majoris partis. Res patet in consuetudine civili, & ex eo, quod obligatio communis, cum præjudicio Nationum, a peculiari gente excuti haud possit. Exemplum *de servitute* nil obest, quia jus Gentium hac ex parte proprie non mutatum, ut est facultas Gentibus communis: non enim *respectu Gentium* est sublata, sed ejus solummodo usus inter *Christianos* cessat sine ullo præjudicio; immo cum emolumento cæterarum Gentium.

III. Quod autem jus Gentium *absolute* mutabile sit, patet, quia est species juris arbitrarii, & positivi; & etsi fluat *ex ratione*, non tamen fluit, *per deductionem necessariam*, ac *evidentem*. Immo etsi a Deo firmetur, non tamen approbatio hæc Divina est independens, sed fundatur *in præsupposita gentium voluntate*, adeoque hac mediante & ipsa mutari potest. *Instructio IV.* §. 2. *Q.* 8.

Protestantium symptomata. *Leucotheus*. *Quæ Protestantium Moralistarum hac in parte symptomata?*

Melander. De *jure naturæ*, ejusque cognoscendi *genuino principio*, item de jure

de jure Gentium cum naturali *confusione Puffendorfii*, *Thomasii*, & aliorum opiniones, minus congruas, supra jam vidimus. Cæteris magis ineptiit *Laurentius Fleischerus*, qui præcepta naturalia, felici metamorphosi, transfiguravit *in mera Dei consilia*, & *monita paterna*; qui legem naturæ definivit esse *dictamen rationis tranquillæ*, & complecti ea tantum *præcepta moralia*, quæ fluunt ex regulis *justi*, hoc est, ne turbetur externa societas; officia cætera, quæ fluunt ex regulis *honesti*, & *decori*, pertinere ad ethicam, & sic de aliis nugis, quarum pretium unicum in eo est, ut ignorentur. *Instructio IV*. §. 2. *Q*. 10.

TITULUS III.

Titulus 3

De Officiis hominis erga Deum.

Officia hominis erga Deum. §. 1.

§. I.

De religione naturali.

De religione naturali.

L*Eucotheus*. *Quid & quotuplex officium hominis?*

Melander I. *Officium hominis*, pro statu naturali *in genere*, est, *actiones suas dirigere ad felicitatem*, *naturæ rationali propriam*, *seu tendere ad consecutionem hujus finis*. *Officii natura, & divisio in genere.*

II. *Officium in specie* est *actio hominis*, *ex debito legibus conformanda*: unde fundatur *in obligatione*, ac lege, sic ut ex juribus fluant officia, non jura ex officiis.

III. Cumque legis naturalis finis sit *felicitas* dependens ab objecto triplici, *Deo*, *simetipso ac proximo*; triplex oritur officii genus, sic ut alia sint *respectu* Dei, alia *respectu sui ipsius*, alia *respectu proximi*. *Instruct*. *I*. §. 1. *Q*. 1.

Leucotheus. *Quid & quotuplex officium hominis erga Deum?* *In specie erga Deum.*

Melander. I. *Est actio*, *ex debito conformanda legi naturæ*, *præcipienti religionem erga Deum*, *in quantum naturalis ratio eum consequi potest*.

II. Porro hæc religio, cum habeat duas partes, *notitiam Dei*, *ejusque cultum*, pariter notat officium duplex, primum *de Deo recte sentire*; alterum *modo debito eundem colere*.

III. Hoc officium duplex pariter nititur duplici fundamento: *essentiali* nempe *dependentia* hominis a Deo, tanquam *Creatore*, *Conservatore*, ac *Gubernatore*, ex quo fluit amor debitus, velut *principium* cæterorum officiorum. Item Dei perfectionibus cæteris, præcipue *providentia*, atque *justitia*, ex quibus fluit, Deum amore, cultuque esse dignissimum. *Instruct*. *I*. §. 1. *Q*. 2.

Leucotheus. *Quid de Dei notitia observandum?* *Officia Theoretica erga DEUM.*

Melander. I. Quod ad jus naturæ partim sit *præsupposita*, partim sub eo *comprehensa*. Illa est homini insita, consistitque *in primis principiis*, lumine naturæ notis, quale est dari *aliquod Numen* sub ratione *entis primi*, *supremi*, *justi*, ac *providi*, mala scientis, & punientis, bona vero præmiantis. 2. Animam *non esse mortalem* cum corpore, adeoque esse post fata superstitem, saltem in ordine ad pœnam, vel præmium, adeoque felicitatem, hujus vitæ termino conclusam, non esse finem naturæ rationalis *sufficientem*, & *adæquatum* &c. Notitia amplior, sed tamen *vulgaris*, & *ratiocinio facili habenda*, cadit sub jus naturæ, dicitque actum voluntatis, saltem sumpta *reduplicative*, seu *ut obtinenda obviis mediis*.

II. *Unde utraque hæc notitia proprie spectat ad disciplinam jurisprudentiæ naturalis, contra quam acatholici Moralistæ passim statuant*. Nam etsi prior sit præsupposita *ad jus naturæ*, nihilosecius propria est *jurisprudentia* non aliter, ac principia logica, etsi præsupposita ad syllogismum, Dialecticæ tamen propria affirmantur. Accedit, quod principia hæc præsupposita sint quidem Theologiæ naturali propria, ut dirigunt actiones *ex motivo religionis*; alio tamen modo sint quoque propria *jurisprudentiæ naturalis*, prout nempe dirigunt actiones *ex motivo justitiæ*. De notitia posteriore, seu *vulgari*, constat, cum proprie cadat sub jus naturæ, ejus acquisitionem imperantis.

III. Errat igitur *Puffendorfius* cum *Webero*, *Kemmerichio*, & aliis, qui hanc utramque notitiam Theologiæ naturali *directe*, *indirecte* solummodo naturali Jurisprudentiæ tribuunt; errat *Fridericus Ludovici*, qui e foro Theologico *mutuandam* affirmat; errat *Thomasius*, qui omnem religionem naturalem *ad figmenta* relegat. *Instructio I. §. 1. Q. 3.*

Modus, quo jus naturæ versatur circa hæc officia Theoretica.

Leucotheus. *Qua ratione jus naturæ versatur circa hanc de Deo notitiam?*

Melander. I. Circa *notitiam præsuppositam*, & e primis principiis fluentem, versatur *negative*, prohibendo *Atheismum*, & *Epicureismum*, amoris, Deo naturaliter debiti, seu ad felicitatem, naturæ rationali propriam, absolute necessarii, penitus eversivum. Unde *Hobbesius* graviter hallucinatus, dum Atheos *imprudentiæ* quidem, non autem *injustitiæ*, arguendos dixit.

II. *Circa notitiam vulgarem* jus naturæ versatur *positive* præcipiendo applicationem ejus acquirendæ *vulgarem*, seu tantam, quanta *ad verum de Deo sensum* necessaria, & *obviis mediis* haberi potest. *Ratio est*, quia ejusmodi applicatio est exigita ab amore, ad conjunctionem cum Creatore *simpliciter* necessario, quia incompossibili cum tanta injuria, quæ induceret *ignorantiam*, *errorem*que de Deo *vincibilem*.

III. Hæc notitia vulgaris se extendit ad ea objecta, *quæ ab homine, plenæ rationis compote, sine ignorantia, vel errore vincibili, diu nesciri haud possunt*. Ejusmodi sunt sensus *de unitate Dei*; *de ejus excellentia super omnia creata*; *de ejus perfectione pura, ac summa* &c. Unde patet Idolomaniam esse *inexcusabilem*.

IV. *Notitia de Dei essentia, ac attributis, magis exacta, etsi ratione mere naturali non sit superior, est tamen extra sphæram jurisprudentiæ naturalis, & theologiæ naturali privative est propria*. Ad hanc refertur sensus de perfectione Dei *in omni genere infinita*; *de immensitate, immutabilitate, æternitate*, aliisque abstrusioribus attributis. *Instruct. I. §. 1. Q. 4.*

Officia practica erga Deum.

Leucotheus. *Quid de cultu Dei observandum?*

Melander I. Quod sit *cogniti Numinis veneratio, certis naturæ legibus definita*. Hic autem cultus est *duplex*, internus, qui dicitur *veneratio mentis Deo devota*, *internis solum actibus concepta*; & externus, qui est *veneratio, externis quoque signis exhibita*.

II. Hujus utriusque cultus *principium fundamentale* est amor. *Ratio est*. 1. Quia *immediate* fluit ex primis principiis de Deo, ut *Ente primo*, *supremo*, tanquam ex objecto proprio; cætera vero officia ex amore, tanquam scaturigine, oriantur. *Ratio est*. 2. Quia amor *immediate* disponit ad finem, seu felicitatem homini propriam, puta, *ad conjunctionem cum Deo*; cætera vero media ex amore, tanquam radice, eruantur. *Instructio I. §. 2. Q. 5.*

Præcepta affirmativa in genere de obligatione tendendi ad finem proprium.

Leucotheus. *Quidnam circa officia erga Deum, in genere, naturæ jure præceptum?*

Melander. I. Præceptum, ut homo tendat per suos actus *ad finem*, sibi a Creatore præfixum, *felicitatem* nempe *suæ naturæ propriam*.

II. Præceptum, ut tendat per suos actus, *saltem absolute loquendo*, ad suum finem, *simpliciter ultimum*, hoc est, ad conjunctionem cum Deo, naturæ

turæ proportionatam, mediante cognitione & amore congruo obtinendam: Secus enim ageret *inordinate*, quia contra ordinem, rebus creatis propositum ab authore naturæ.

III. Finis hic *ultimus* est sola felicitas, habita ex officiis hominis erga Deum, quæ sola *substantialis*, & a natura *ultimato intenta*. Quia sola animæ rationali *propria*, *interna*, *obtinibilis* semper, *independens*, *inimpedibilis* per malitiam hominum, & etiam per mortem *inauferibilis*, absolute *satiativa*, saltem post fata, modo naturæ statui proportionato. *Instructio I. §. 2. Q. 6.*

Leucotheus. Quidnam circa officia erga Deum, & in specie de cultu interno naturæ jure præceptum?

Præcepta affirmativa in specie, de cultu Dei interno.

Melander. I. Cultus *interni* officia consistunt in actibus, *notitiæ primæ* & *vulgari acquisitæ*, de multiplici Dei perfectione, respondentibus. Unde *officium fundamentale* est actus amoris erga Creatorem, & quidem *super omnia*, sic ut includat propositum absolutum, & efficax servandi totam legem naturæ, qui amor, sicuti spectato solo naturæ statu possibilis est, *saltem loquendo simpliciter*; ita & præceptus esse cognoscitur.

II. Ex amore, *velut radice*, fluunt officia honoris, & reverentiæ *per laudationem*; spei *per invocationem*; gratitudinis *per gratiarum actionem*; timoris, obedientiæ *per observantiam* legum naturalium &c. &c.

III. Ejusmodi officia esse naturæ jure præcepta, *patet:* quia sunt *exigita ab amore*, in ordine ad felicitatem, homini propriam, *absolute necessario*: siquidem hæc felicitas, seu conjunctio debita cum Creatore, sine ejusmodi officiis cultus interni, subsistere nequaquam posset. Et licet Deus respectu sui non egeat nostro cultu *absolute;* supposita tamen hominis productione, non potest non exigere sui cultum, quia non potest non producere hominem in bonum sui, cum omnis alius finis foret Deo indignus. *Instruct. I. §. 2. Q. 7.*

Leucotheus. Quidnam circa officia erga Deum, & in specie de cultu externo, naturæ jure præceptum?

Præcepta affirmativa in specie de cultu externo.

Melander. I. Cultus Dei externus, interni index, *ut signis naturalibus est expressus*, dicitur *communis*, & consistit in actionibus externis, interna officia repræsentantibus, qualia sunt obsequia debiti amoris, faciendo generaliter ea, quæ per *rationis lumen* facienda dictat Creator. In specie consistit in officio laudis, invocationis, gratiarum actionis, debitæ subjectionis, fugiendo & impediendo ea, quæ a Deo vetita nobis ratio promulgat.

II. Atque ejusmodi officia sunt *juris naturæ*, quia *exigita ab amore*, in ordine ad pacem, cum Deo habendam, *simpliciter necessario*. Nam *respectu hominis*, amor Dei exigit cultum, homini, *qua tali*, seu qua materiali composito *competentem*; *respectu Dei* exigit cultum, Deo, qua Creatori & conservatori *totius hominis*, tam quo ad animam, quam quo ad corpus, *congruum* ac *debitum*; *respectu proximi* exigit cultum ejus educationi, instructioni, ac in conversatione fidei faciendæ *idoneum*: atqui talis non est solus cultus *internus*, & *occultus*, quia *incompletus*, & *insufficiens*: ergo.

III. Unde *erronea* sunt, quæ hac ex parte scripsit *Thomasius* cum suis: quod scilicet *ratio*, *sibi relicta*, nil deprehendat respectu Dei, unde inferat, *Deum externe coli velle*, eo quod Deus externo cultu haud egeat: nam neque eget interno, & tamen hunc, *ex sola ratione*, *deprehendit Thomasius*. 2. Quod ratio nil deprehendat respectu hominis, eo quod Deo sat cognitus sit cultus internus: nam cultus externi ratio adæquata non est sola manifestatio interni, ut vidimus. 3. Quod nil deprehendat *respectu humanæ societatis*, eo quod, omisso cultu externo, nequaquam lædatur: nam vel maxime læditur, si desit fundamentum visibile omnis obligationis, ac firmitatis. 4. Quod cultus Dei externus sit *ex rebus licitis*, ac *indiffe-*

rentibus; quod religio naturalis fit figmentum, & fic de aliis, quæ omnia, ex ratiunculis adeo frivolis deducta, ultro corruunt.

IV. Cultus Dei *externus specialis*, seu ut ritibus certis *specifice* determinatus, est juris Divini, positivi, vel humani. *Patet*: quia habetur, vel *ex revelatione*, vel *ex hominum institutione*. Unde ritus Deum *colendi per sacrificia; status hominum* ad cultum Dei *specialiter* deputatus, & similia, etsi rationi sint admodum conformia, & in iis omnes pene Gentes semper convenerint, non videntur tamen esse *de jure naturali simpliciter præceptivo*, sed *solo positivo*; quia sunt media ad finem determinate haud requisita. *Instruct.* I. §. 2. *Q.* 8.

Præcepta negativa circa Deum.

Leucotheus. Quænam, circa officia erga Deum, præcepta juris naturæ negativa?

Melander. I. *In genere* prohibitum est, *quidquid notitiæ Dei, cultuique præcepto oppositum est*: illi error & ignorantia omnis vincibilis; huic omnis Dei irreverentia, atque impietas adversatur.

II. In specie prohibitus est, præter *atheismum, polytheismum, omnis species idolomaniæ*; omnis divinatio, magia, vana observantia, maleficium omne, & irreligiositas in temerariis juramentis, perjuriis, blasphemiis &c. *Ratio est*: quia hæc & similia directe *repugnant amori*, Deo naturaliter debito, seu ad pacem, cum Deo habendam, *simpliciter* requisito, ut patet. *Instruct. I.* §. 2. *Q.* 9.

Protestantice hac ex parte anomalia.

Leucotheus. Quinam, hac in materia, magis notabiles Puffendorfii aliorumque errores?

Melander. I. *Erroneus* est *Puffendorfius* cum suis, quod religionem omnem vel simpliciter sequestrarit, vel saltem non nisi indirecte a naturæ jure attingi contenderit, id quod ex ipsismet ejus principiis demonstrari potest. Nam, ipsomet teste *Puffendorfio*, religio est fundamentum omnis obligationis, & firmissimum vinculum societatis humanæ, quo sine finis, seu felicitas, etiam externa, nullatenus obtineri, & conservari posset: ergo Jurisprudentiæ est propriissime propria, nec solum *indirecte* attingenda.

II. Idem cum suis *erroneus est*, quod religionem naturalem, *prout nempe pertinet ad jus naturæ*, intra sphæram hujus vitæ terminandam asserat, uti denuo ex ipsismet ejus principiis est demonstrabile. Nam, si religio naturalis hujus vitæ termino concludatur, *abstrahendo ab omni religione revelata, ex sola ratione, & ad captum cujusvis*, nequit demonstrari pœna, vel præmium, vitæ alteri, qualicunque tandem, reservatum: ergo nequit demonstrari obligatio juris naturalis *sat efficax*, & *indefectibilis*; adeoque religio naturalis esset *insufficiens, & enerve vinculum humanæ societatis*: atqui juxta *Puffendorfium* est *vinculum firmissimum*, & cuivis *ex sola ratione* juris naturalis efficacia debet esse demonstrabilis: ergo religio naturalis hujus vitæ termino concludi nequit. Neque replicet *Puffendorfius*, *pœnam*, vel *præmium æternum* supponi ex religione revelata: nam sic confundit religionem naturalem cum revelata *insigni errore*, quem ipse nunquam non scholasticis oggerit. *Instruct. I.* §. 2. *Q.* 10.

§. 2. De habitu religionis naturalis ad Christianam.

§. II.

De habitu religionis naturalis ad Christianam.

Status controversiæ.

Leucotheus. Quis status quæstionis, & hæc cur, & quomodo tractanda?

Melander. I. Controversia est, an ex religione *naturali* a Protestantibus recte formari argumentum possit ad religionem *Christianam*, sic ut *divisio potestatis sacræ, atque profanæ* (quam *ex jure Divino* Catholici adstruunt) soli-

solide impugnari, & hierarchia Ecclesiastica, *saltem indirecte*, velut *figmentum papisticum*, explodi queat?

II. Controversiæ momentum, hac nostra ætate, *præcipuum* est: quia est de articulo catholicæ fidei, per Protestantium studia maxime impugnato, nempe de *hierarchica potestate*, quæ Ecclesiæ catholicæ *Palladium*; hæc enim, si sarta tecta sit, ultro ruit sectæ protestanticæ *Ilion*, quod sibi, in profanatione omnis Ecclesiastici Ordinis, cum *Luthero* ædificarunt a Majorum avita fide degeneres Posteri. Inde *Puffendorfius*, postquam dixisset, *banc quæstionem esse e præcipuis, eo quod in illa Pontificii, veluti causæ suæ arcem, collocent*, addit: *sed & maximopere tum rei Christianæ, tum & tranquillitatis publicæ interesse, accurate definiri, quousque se extendat potestas Ecclesiastica, quam sibi Sacerdotum ordo vindicat, & quantum juris circa sacra Imperantibus competat. Horum enim fines*, inquit, *nisi rite regantur, non possunt non ingentes abusus, turbæ, oppressiones, in Ecclesia juxta ac Republica, provenire*.

III. Tractandæ controversiæ *methodum* ipsi sternunt protestantici Moralistæ, quos inter hac ex parte *primipilus Puffendorfius* in aureo (uti *Pfaffius* ait) libello *de habitu religionis Christianæ ad vitam civilem*, ubi *per jus naturæ* grassatur in potestatem hierarchicam Ecclesiæ *Romanæ*, eamque in juventutis academicæ animis, *indirecto juris naturalis conamine*, subruere adlaborat. *Instructio II.* §. 1. *Q.* 1.

Origo fundamentalis profanatæ potestatis sacræ, indeque natæ Ecclesiæ systematicæ, sub forma multiplici, penes Protestantes.

Leucotheus. *Quæ fundamentalis origo hujus corruptelæ de potestate sacrorum profanata, indeque orta multiplici forma Ecclesiæ protestanticæ?*

Melander. I. Origo fuit *Lutheri* corruptela, qua statuit. 1. Solam fidem esse necessariam ad salutem. 2. Legem nullam esse inter *Christianos*, adeoque & potestatem Ecclesiastici ordinis legislativam esse merissime commentitiam. 3. Inter *Christianos* esse perfectam æqualitatem, adeoque omnes per baptismum æqualem fieri sacerdotes, sola vocatione ad obeundum officium requisita. 4. Fictitium esse S. Ordinis sacramentum. 5. Potestatem clavium cuivis *Christiano* esse propriam. 6. Omnem hierarchiam Ecclesiasticam esse explodendam.

II. Ex hisce principiis posteritas protestantica *systematicam* sibi effinxit *Ecclesiam*, eamque pro cujusvis arbitrio *protheam*, ac *multiformem*. Si *Lutheri* phantasus obtinuisset, Ecclesiæ forma *democratica* foret, vel *anarchica* potius, fere ut *in statu naturali* religio, quo ad ritus, fuisset ad placitum cujulvis.

III. *Matthæus Pfaffius* cum *Thomasiis*, *Hennigibus*, *Gundlingiis*, aliisque, ad cudendum Ecclesiæ protestanticæ systema, *supponit*. 1. Ecclesiam non esse statum, jurisdictione, seu imperio quodam instructum; sed *collegium*, *naturalis libertatis* jure conflatum; ad cultum Dei publicum exercendum, cujus pactiones *leges Ecclesiasticas* appellat, omni civili imperio exemptas.

Supponit 2. Inde enasci *jus sacrorum duplex*: *Majestaticum*, profluens *a summo imperio*, quale sit *suprema inspectio* in Ecclesiasticum Collegium pro conservanda quiete publica. Item *potestas summa* in determinando cultu publico, conferendis privilegiis, disponendis beneficiis, dispensandis matrimoniis, & quidquid jurisdictionem externam olet. Alterum *jus* dicitur *Collegiale*, nullatenus tangens *conscientiæ libertatem omnimodam*, sed *directionem Ecclesiasticam solummodo exteriorem*, quale est *jus constituendi* Ministros Ecclesiæ, *administrandi* bona Ecclesiastica, *componendi lites per amicabiles conventiones*, *ordinandi disciplinam externam pœnitentialem jejuniorum*, *feriarum indictionem*, & a *cœtu separationem*, *alienam tamen a vi externa*.

Supponit 3. Hæc jura, *ex naturali jure*, Collegio Ecclesiastico competentia, esse *delegabilia* certis personis, quæ dici possint *Ecclesia repræsentativa*: & quia Imperantes summi, *ratione sacerdotii communis*, ad hæc jura habiles sunt, ea communiter transferri in Principes, quod directioni huic ex-

ternæ mox *civilem manum affundere* possint. Hanc porro administrationem supponit *irrevocabilem*, plerumque subdelegatam a Principe Doctorum consessui, quod *Consistorium* vocitetur.

Supponit 4. Sicuti jura hæc Collegialia sint in Principem translata non *absolute*, sed solum *limitate*; ita eidem non competere aliam facultatem, *per se* vel *suos*, in decidendis controversiis fidei, quam *mere historicam*, non vero *judicialem*. Ex quibus

Colligit 1. Jurisdictionem *internam*, Deo tribui solitam, esse *mere suasivam*, nullatenus *coactivam*, nullo inter Doctores & auditores discrimine, nisi *charismatum*, & ministerii obeundi ratione; jurisdictionem *externam*, seu *quovis modo coactivam*, Magistratui sæculari, velut propriam, esse tribuendam:

Colligit 2. Subjectionem in spiritualibus esse prorsus nullam, quovis in Judicem, *quo ad credenda*, sibi sufficiente.

IV. Alii aliam ex ideis *Lutheri* erroneis procudunt Ecclesiam systematicam: sic *Thomas Hobbes*, & *Houtinus* affirmant, civitatem *Christianam* esse Ecclesiam, ex quo principio omnia Ecclesiæ jura ad Principem transferunt, eique determinationem omnium fidei articulorum excepto illo, *Christum esse Messiam*, attribuunt. Eodem teste *Pfaffio* alicubi *in Anglia* obtinet forma *Episcopalis*, quæ forma publica, præcipua & Regis sit, ubi Episcopi Presbyteris, a se ordinatis, supereminent, sic tamen, ut jura Collegialia pauciora ipsi, præcipua Rex exerceat. Alibi, ait, vigere formam *Presbyterialem*, ubi nullus Superintendens, qua forma omnes Ecclesias *Calvinianas*, atque etiam *Lutheranas in Belgio*, dirigi asserit. Alibi *mixtam* præpollere affirmat, ex forma *Episcopali* & *Presbyteriali*, qua forma plerasque Imperii nostri Ecclesias *Lutheranas* gaudere, asseverat &c. Ex quibus demum non male concluditur, Ecclesiastici regiminis formam penes Protestantes esse *anonymam*, vel potius *innominatam* atque *innominabilem*, ut *Puffendorfius* hanc quæstionem etiam *ad insipidas* releget. *Instruct. II.* §. 1. *Q.* 2. & 3.

Jus sacrorum profanis Principibus assertum.

Leucotheus. *Quale jus sacrorum, ex systematicis hisce Ecclesiastici Collegii formis, sibi exsculpunt protestantici Hierophantæ?*

Melander. I. *Jus sacrum*, ut dicit *potestatem ordinis est facultas moralis exercendi ea, quæ ad cultum Dei, sanctificationem, & instructionem fidelium ordinata sunt:* ut dicit *potestatem jurisdictionis, est facultas exercendi ea, quæ ad defensionem, ac provisionem Ecclesiarum, uti & directionem religionis, statusque Ecclesiastici pertinent.*

II. *Potestas ordinis* penes Protestantes collata per baptismum cuivis fidelium, quia plerisque abolitis Sacramentis, principaliter reducitur ad solum ministerium verbi Divini, & nil fere aliud est *in actu secundo*, nisi *deputatio facta a cœtu, vel Principe*. Unde hæc potestas etsi æque possit competere Principi ordinarie despicitur, velut ministerium, ejusmodi dignitati summæ minus conveniens, & potius dedecorosum.

III. Potestas Jurisdictionis, *quo ad jura sacra Collegialia* est penes Principem *per delegationem*; *quo ad jura Majestatica* est penes eundem *per proprietatem naturalem*, potestati summæ annexam. Vi hujus Patronatus, ut ajunt, regii, ei competit *jus protectionis*, *provisionis*, & *directionis*, hoc est, jus ordinandi res Ecclesiæ, constituendi leges, convocandi synodos, mutandi Ministros, erigendi judicia Ecclesiastica, disponendi de bonis, judicandi de causis Ecclesiasticis, & dispensandi in matrimonialibus: verbo, faciendi *libere*, & *absque provocatione*, quidquid prius per jura *Papalia* & *Episcopalia* disponebatur circa Ecclesias, & Clerum, quo ad externam directionem.

IV. Titulus hujusmodi potestatis sacræ initio fundabatur in illo brocardico absoluto, *cujus est regio, illius est religio*. Sed postmodum, ut autonomicæ conscientiæ libertati magis consulerent, *ex naturali jure* religionem dixere ab omni Imperio liberam, jurisdictionem *in interna* nullam, *in externa* par-

partim Ecclesiæ Collegio, partim Principi propriam, *suffragante jure naturæ*, & indole summæ potestatis, ut habet *Puffendorfius*. Juxta plerosque tamen protestanticos Jureconsultos jus sacrum, etiam reformandæ religionis, per pacem *Westphalicam* Protestantibus est transmissum *ex titulo superioritatis territorialis*, seu ut fundatum in illo brocardico absoluto, *cujus est regio* &c. etsi revera per pacem *Westphalicam* jus sacrum Protestantibus non *ex*, sed *cum territorii jure* cessum sit, postquam in titulum prætenderunt *usum*, a tempore dissidii penes suos inductum, quem tamen Status Catholici *abusum* rectius dicere potuissent. *Instructio II.* §. 1. *Q.* 4.

Leucotheus. *Quænam circa jus sacrorum specialia Puffendorfii phantasmata?* *Specialiter a Puffendorfio.*

Melander I. Religionem internam extra omne imperium collocat *jure naturalis libertatis prorsus absoluto, & independente*: unde & autonomicam omnimodam subditis relinquendam, nec absque labe tyrannidis constringendam esse affirmat. Qua in re, & a suorum mente devium, *Westphalicæ* paci oppositum, Imperantibus summis præjudiciosum, & tranquillitati publicæ injurium sese probat, etsi alias ad Reipublicæ & Imperantium commoda, ipsam ordinare, & subordinare religionem extrinsecam, haud vereatur.

II. Potestatem ordinis *in actu secundo, seu actuale docendi munus* a conditione cujuslibet *Christiani distinctum* esse, affirmat, utpote fundatum *in peculiari vocatione, ac aptitudine*, quæ non quidem *ex naturali aliqua repugnantia, sed ex muneris quadam incompossibilitate morali*, Principibus competere nequeat.

III. Potestatem Jurisdictionis externæ omnem, partim *ex indole imperii summi*, partim *ex delatione Ecclesiæ*, in Principes devolvit. Inde eisdem attribuit jus defendendæ, & sustentandæ Ecclesiæ; jus generalis inspectionis, ne *per assumenta papistica* temeretur religio pura, in Imperantium, & Reipublicæ præjudicium; jus convocandi synodos, abrogandi, & constituendi Ecclesiasticas leges, *decori* Ecclesiæ *externo* accommodas; inspiciendi, & ordinandi Ecclesiasticam disciplinam, discolos puniendo, & excommunicando; jus destituendi, & constituendi, non tamen invitis obtrudendi Ministros Ecclesiæ; jus tolerandi diversas sectas; jus reformandi errores, & abusus in religione, *siquidem Reipublicæ perniciosi sint*; secus, etsi fundamenta fidei *directe* vel *indirecte* convellant, jus reformandi nullum Principi esse, affirmat, *si modo præstentur ea, quæ ex natura Imperii civilis exigi possunt*. *Instructio II.* §. 1. *Q.* 5.

Leucotheus. *Quæ fundamenta in genere hujus systematicæ religionis, qua sibi Ecclesiam, per modum Collegii profano-sacri, efformant protestantici Hieroplastæ?* *Systematis commentitii momenta in genere, ex naturæ jure male desumpta.*

Melander. Prima cæmenta, ut vidimus, *ex naturali jure* eruderant.

Nam I. Religionem *internam* omni humana potestate exemptam, *ex naturali libertate*, determinant, quæ libertas per legem Evangelicam *elevata* quidem, *alterata* tamen non sit.

II. Potestatem Ordinis, uti naturæ jure omnibus communem, ita per baptismum *Christianis* cunctis communicatam, affirmant, *per se* loquendo *nulla intercedente naturali repugnantia*, ut habet *Puffendorfius*, etsi *per accidens ratione incompossibilitatis cum munere regio*, Principes a sparta *ministerii*, docendique munere excludantur, vel potius id dedignentur, & per deputationem in alios transferant.

III. Potestatem jurisdictionis Ecclesiasticæ supposita Republica, *ex naturali jure* summi Imperii, Principibus tribuunt, quod jus naturale tantum abest, ut lex gratiæ alteraverit, ut potius perfecerit, ac confirmarit. *Instruct. II.* §. 2. *Q.* 6.

Leucotheus. *Quæ fundamenta in specie pro religione interna, quasi naturæ jure ab omni imperio libera, juxta protestanticos Moralistas?* *In specie de religione interna, quasi jure naturæ ab omni imperio libera.*

Melander. Si *Puffendorfium* audimus. *Ratio est*. I. Quia cultus religionis cuivis personalis, per alium *non est operabilis*; adeoque religio cuivis est libera, & a

quovis ex ratione, vel Verbo Deo, libere determinanda. Sed ex hoc tantum sequitur, quod sit libera, quo ad *acceptationem*, non quo ad acceptatæ *retentionem* vel *dispositionem*. Item quod sit libere determinanda ex ratione *legibus conformi*, & Verbo Dei *vere tali*; non autem ex ratione *qualitercunque*, vel ex Verbo Dei juxta sensum cujusvis privatum.

Ratio est. II. Quia mens coactionis externæ est incapax. Sed ℟. quod sit incapax coactionis quidem *directæ*, non tamen *indirectæ*. Inde ipse *Lutherus: indirecta potestate mens non cogitur ad credendum, sed perversa solummodo doctrina inhibetur*.

Ratio est. III. Quia Religio est *independens* ab omni statu civili, extra quem data est, dari potest, ac debet. Sed ℟. Quod sit independens quidem quoad *professionem* ac *exercitium*, non tamen quo ad *directionem* & *conservationem*.

Ratio est IV. Quia autonomica religionis libertas Reipublicæ non est adversa, *nisi ad speciem*. Sed ℟. Hanc libertatem esse *directe oppositam tranquillitati Reipublicæ Christianæ, legi naturæ, & scriptæ contrariam, verum Diaboli inventum, indifferentismi matrem, Atheismi aviam*, alibi sat demonstratum. (a) *Instruct. II. §. 2. Q. 7.*

De potestate Ordinis, naturæ jure profanata.

Leucotheus. Quæ momenta in specie de potestate Ordinis, quam ex jure naturæ profanant, & Principibus laicis adjudicant protestantici Moralistæ?

Melander. Præter fundamenta, quæ Catholicis scandalosa, *in baptismali sacerdotio, Sacramentorum, & sacrificii abolitione* supra posuit *Lutherus*, *Asserunt* I. In lege naturæ potestas sacra, & profana fuit conjuncta, ut in *Melchisedecho*: ergo a pari: cum gratia non destruat naturam. Sed ℟. Quod fuerit quidem conjuncta vi juris humani, non tamen vi juris naturæ. Unde paritas, quæ a lege naturæ ad legem gratiæ nulla est, utpote in qua potestas sacra est *ordinis altioris*.

Asserunt II. *Etiam in statu naturæ homo* habuit finem supernaturalem: ergo competiit Principi, vel saltem communitati potestas proportionata, non mere naturalis, sed ordinis altioris. Sed ℟. N. C. Quia sufficit potestas naturalis, ad præcepta supernaturalia *mediante gratia* observanda, & sic ad finem supernaturalem obtinendum.

Asserunt III. Communitati *Christianæ* qua tali competit *ex ipsa natura* ejusmodi Ecclesiastica potestas: ergo erit delegabilis Principi. Sed ℟. Quod quidem competeret, nisi *Christus* institutione Divina elevare voluisset hanc potestatem supra naturam, facta autem elevatione nequaquam competat.

Asserunt IV. Principes dicuntur regnare *gratia Dei*, ut *Vicarii Numinis*, vituperantur a Deo ob sacra neglecta, ob promota laudantur: ergo competit illis potestas sacra. Sed ℟. N. C. Quia hæc tantum probant potestatem politicam, vel sacram quidem, sed non nisi advocatiæ. *Instruct. II. §. 2. Q. 8.*

De potestate jurisdictionis Ecclesiasticæ, eodem naturæ jure in laicos translata.

Leucotheus. Quæ rationes in specie de potestate jurisdictionis sacræ, quam ex naturæ jure profanant iidem authores?

Melander. Rationes desumunt ex *indole imperii summi*, quasi inde, supposita civitate, naturali jure in Principes flueret potestas sacra. Nam

Arguunt I. Principi *naturæ jure* competit potestas necessaria ad finem publicæ tranquillitatis: ergo *summa*, seu inclusiva potestatis etiam sacræ, & exclusiva alterius æque summæ. Sed ℟. Quod competat summa *in genere quidem politico*, non tamen sacro. Nam Potestas duplex, *in genere diverso*, non est præjudiciosa fini tranquillitatis publicæ, saltem *per se*, hoc est, servata debita subordinatione.

Arguunt II. Repugnant primis politicæ sanioris principiis, *in eodem regno* duo Reges *independentes*: cum faciant *statum in statu*. Sed ℟. Quod qui-

(a) In Coll. Hist.

quidem repugnent, si sint ejusdem ordinis, & potestatis, non tamen si sint diversæ, sic ut hæ certos habeat limites, & neutra egredi suos, atque invadere valeat alienos.

Arguunt III. Principis potestas se extendere debet ad ea omnia, quæ quietem, & concordiam publicam concernunt, adeoque & ad religionem. Sed ℞. Quod se extendere debeat ad religionem *jure protectionis*, *& defensionis*, mediante brachio sæculari, non tamen *jure regiminis*. *Instruct. II.* §.2.*Q*.9.

Leucotheus. Quis hac in re sensus orthodoxus, & qualis juxta Catholicos habitus religionis naturalis ad Christianam? **Catholicorum hac in controversia sensus.**

Melander. I. *Habitus religionis naturalis ad Christianam est suo modo dispositivus. Ratio est*, quia cum Naturæ vires sint *insufficientes* ad opus salutare, nec fides cadat sub meritum, id solum efficere potest natura, ut per notitiam naturalem de Deo, ejusque cultum in servandis naturalibus legibus, faciat, *quantum est in se*, sicque se *disponat*, ne Deus deneget gratiam, qua certo perveniat ad religionem *Christianam*.

II. *Jus sacrorum, seu potestas sacra nullatenus competit potestati politicæ ex natura rei, seu vi status naturalis, ut ex lege naturæ inaniter supponunt cum Puffendorfio protestantici Moralistæ.*

Assertum constat. 1. Ex Protestantium quisquiliis jam rejectis. 2. Ex eo, quod potestas Ecclesiastica, & sæcularis differat *ex fine*, illa supernaturalem, hac naturalem respiciente. 3. *Ex origine*, quam habet illa a Deo, ut *authore gratiæ*; hæc itidem a Deo, sed ut *ab authore naturæ*. 4. *Ex objectis*, potestate Ecclesiastica se extendente *ad spiritualia*, puta principia fidei, gratias, censuras &c. sæculari se extendente *ad temporalia*. 5. *Ex universalitate*, qua potestas sacra eadem esse debet *respectu totius Generis humani*, adeoque Moderatoris unius, ut ne, multiplicatis Capitibus, diversæ circa viam salutis ferri queant sententiæ, quæ ratio cessat in potestate sæculari. 6. *Ex necessitate*, cui non satis esset prospectum, si penes eosdem Principes esset tam sacra, quam politica potestas; utroque munere non satis bene compossibili. 7. Denique *ex absurdis*, quæ sequerentur, quod nempe potestas circa sacra, si juris foret naturalis, competiisset etiam Principibus ethnicis respectu religionis *Christianæ*, &c.

III. *Jus sacrorum, seu potestas sacra, neque competit potestati politicæ ex jure humano, quod ex Collegiali Ecclesiæ delegatione Protestantes derivant. Ratio* est, quia jus humanum qualecunque, seu Gentium, seu Collegiale communitatis, fundaretur, & originem traheret *a solo jure naturali*: atqui hoc non attingit potestatem sacram, ut dictum. Unde frustra prætenditur, plura laica Ecclesiarum particularium capita uniri in unico capite totius Ecclesiæ universalis, nempe in *Christo*: nam non sufficit unitas qualiscunque, & qualicunque in capite, sed *vera* in capite *visibili*, quale requiritur ad corpus mysticum, & unum Regnum spirituale, in suo genere perfectum. Neque sufficeret subordinatio capitum particularium ad concilium Regale Principum, quia si singuli supremi ante Concilium, quis Concilium congregaret? Quis in Concilio alteri sententiam suam postponeret, ubi ejusmodi regiminis aristocratici, respectu Ecclesiæ, vel leve vestigium, in Scriptura? *Instruct. II.* §. 2. *Q.* 10.

§. III.

§. 3. Habitudo religionis Judaicæ ad Christianam.

De habitu religionis Judaicæ ad Christianam, & Christianæ ad vitam civilem.

Leucotheus. Quæ convenientia Religionis Judaicæ ac Christianæ adstruitur in systemate protestantico in ordine ad potestatem sacram, Imperantibus laicis asserendam? **Juxta Protestantes in ordine ad profanandam potestatem sacram.**

Me-

Melander I. Juxta *Puffendorfium* religio *Judaica* fuit, *Divino jure*, ſtatui politico innexa, ſic ut *poteſtas ordinis* fuerit penes tribum *Leviticam*; *poteſtas juriſdictionis* manſerit penes Reges, adeoque non ſit formatus *ſtatus in ſtatu*: ergo, infert, idem dicendum eſſe de religione *Chriſtiana*, etſi de cætero multiplex intercedat diſparitas. Nam religionem *Judaicam* fuiſſe propriam, aſſerit, non niſi uni populo *Hebræo*, *Chriſtianam* omnibus; illam habuiſſe ſacrificia, hanc habere nullum; ibi ſacerdotium fuiſſe perſonis certis peculiare, hic eſſe commune omnibus; ibi cultum publicum uni loco affixum, hic nulli, &c.

II. In eadem ſenſa abit *Henniges* cum Proteſtanticis cæteris, aitque, poteſtatem ſacrorum *Judaicis* Regibus ſemper fuiſſe propriam, etſi poſt captivitatem *Babylonicam* ſacri ordinis potentia creverit, ſic ut omne imperium, etiam in ſacra, ad ſe pertraxerit. *Inſtructio III.* §. 1. *Q.* 1.

Momenta prætenſa. *Leucotheus*. *Quæ momenta ex Teſtamento veteri prætendunt Proteſtantici pro vindicanda Principibus laicis poteſtate circa ſacra?*

Melander. I. Quod in lege antiqua fuerit præcepta obedientia Regibus etiam paganis, ut *Angelis* Dei, *unctis Domini* &c. ſed hoc nil refert: nam ſpectarat tantummodo *temporalia*, non *ſacra*.

II. Quod in veteri Teſtamento poteſtas ſacra fuerit profanæ ſubin connexa ut in *Moyſe*, *Heli* &c. ſed hoc probat viam ſolummodo *extraordinariam*, non *ordinariam*. Immo probat, ſacram nunquam fuiſſe a mere profanis exercitam.

III. Quod Rex *Aſa* ſubverterit *excelſa*, *lucoſque* ſucciderit; quod *Ezechias* confregerit *æneum ſerpentem* &c. At hæc non probant conjunctionem Imperii & ſacerdotii, ſed *jus protectionis*, ac *zelum* ſacrorum, in amovendis ſcandalis publicis, etiam Regibus proprium.

IV. Quod Rex *Joſaphat miſerit* Principes, & Levitas *ad docendum Populum*, quod *conſtituerit* ſacerdotes ad exercenda judicia *in cauſis Domini* &c. At hoc intelligendum de miſſione, & conſtitutione improprie tali, *per deſignationem etiam* Regibus competentem; non de proprie tali *per collationem poteſtatis ſacræ*, atque *judiciariæ*, uti colligitur ex alio loco Paralipomenon, (a) ubi expreſſe declaratur, ea, quæ *pertinent ad Deum*, non ad Regis, ſed Pontificis imperium eſſe referendum.

V. Quod Rex *Salomon* depoſuerit ſummum ſacerdotem *Abiathar*, exilioque multarit &c. ſed hoc nil evincit; nam vel factum eſt jure naturali *in cauſa perduellionis*, pertinente ad pacem publicam; vel jure Divino *extraordinario*, quo *Salomon* implevit oraculum illud de Domo *Heli* exterminanda, uti innuit Scriptura, ejectioni *Abiatharis* ſubjungens cauſam, *ut impleretur ſermo Domini*, *quem locutus eſt ſuper domum Heli in Silo*; vel, quod probabilius, *Salomon* non tam exercuit poteſtatem *directam* deponendo Pontificem, quam *indirectam*, eundem ſeparando *ab uſu muneris*, ſolique *Sadoc* id relinquendo, Regem ad hoc cogente cauſa publica, ne quid turbarum, poſt *Adoniæ* mortem, in Reipublicæ perniciem *Abiathar Jeroſolymis* moliretur.

VI. Quod *Salomon* ædificarit templum, oblatiſque victimis dedicarit; quod *David* congregarit ſacerdotes, arcam reduxerit; quod *Oſias* librum Legis prælegerit, fœdus cum Deo percuſſerit &c. At hæc omnia *juriſdictionem* in ſacris haud probant, ſed *ſpecialem* Regum *devotionem*, ac *pietatem*, *fidelitatem* quoque ac *protectionem*, curando, ut errores, & ſuperſtitiones contra veram, & ab Eccleſia approbatam doctrinam, vel ingreſſum non habeant, vel ubi inventi fuerint, expellantur.

VII. Quod, uti in lege antiqua, ita & in nova *poteſtas miniſterialis* competat

(a) 2. c. 19. v. 11.

petat sacerdotio; *Jurisdictionalis* vero Regibus &c. Sed hoc asserere nequeunt Protestantes: nam in eorum principiis, quæ *ratione baptismi* omnibus æque sacerdotium tribuunt, Principibus æque competeret potestas ministerialis, ut adeo a lege antiqua ad novam ab illis nulla paritas duci queat. *Instruct. III.* §. 1. *Q.* 2. & 3.

Leucotheus. Quis de habitudine religionis Judaicæ ad Christianam sensus penes Orthodoxos? *Sensus hac in re catholicus.*

Melander. I. Etsi transmitteretur, competiisse in veteri Testamento quamdam Regibus potestatem circa sacra, nulla foret argumentatio ad Testamentum novum. *Ratio est:* quia potestas sacra in lege nova est *ordinis altioris:* non enim *Mosaico* Pontifici dictum legimus: *tibi dabo claves Regni Cælorum*; & *quodcumque solveris, vel ligaveris*, &c. Neque: *pasce oves*, sic ut potestas quædam *summa*, ac *independens*, eidem collata, jure inferri possit.

II. *Jus sacrorum, seu potestas sacra non competiit potestati politicæ jure Divino antiquo, uti ex lege scripta veteris Testamenti male arguunt protestantici Authores. Ratio est.* 1. Quia argumenta, supra allata, nulla sunt. 2. Quia, *quo ad potestatem strictius sumptam*, prout denotat cultum Divinum, sacrificia, & ceremonias &c. res patet in *Saule*, ratione oblati sacrificii per *Samuelem* increpito; in *Ozia*, ratione incensi lepra percusso. Quo ad potestatem latius sumptam, ut spectat Jurisdictionem sacram, leges, judicia &c. res patet variis Legis antiquæ testimoniis, queis legimus: *Amarias Sacerdos in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit.* (a) Item: *cum controversia fuerit, stabunt sacerdotes in judiciis meis, & judicabunt.* (b) &c. *Instruct. III.* §. 1. *Q.* 4.

Leucotheus. Quænam habitudo religionis Christianæ ad vitam civilem secundum principia Protestantium? *Habitudo religionis Christianæ ad vitam civilem juxta Protestantes.*

Melander. I. Religio *Christiana*, in eorum sensu, non facit statum peculiarem, seu Rempublicam, jure Divino distinctam a civili, potestate propria, ac independente administrandam; sed merum efficit in statu civili Collegium, libertate Fidelium naturali coalitum, & quo ad jurisdictionem externam potestati civili penitus subjectum.

II. Inde deducunt, habitudinem religionis *Christianæ* in principiis catholicis, esse minus accommodatam ad vitam civilem, eo quod formet *statum in statu*: contra, in principiis Protestanticis, esse accommodatissimam, eo quod non formet nisi merum Collegium, potestati Imperantium summæ, quo ad externa, penitus subordinatum. *Instruct. III.* §. 2. *Q.* 5.

Leucotheus. Quibus momentis religionis statum a statu civili eliminare conantur Protestantici symmystæ?

Melander. I. *Ratio est*, authore *Puffendorfio:* (c) quia *Christus* in fundanda Ecclesia haud sese gessit ut *fundator status*, seu cœtus potestate aliqua externa sibi propria, ac independente præditi, V. G. *Moysis* instar assumendo personam Ducis, populum colligendo, territorium sibi quærendo, magistratus instituendo, pœnas irrogando, tributa imponendo &c. sed potius directe opposita præstando &c. Accedit: quod nec Apostolos miserit ad imperandum, unum omnibus præficiendo, certam Regiam deligendo &c. sed ad docendum, ab ambitione dehortando, in omnem terram dispergendo &c. At hæc omnis phraseologia impertinens est, cum tantum probet, *Christum* & Apostolos non fundasse statum aliquem *mundanum*, & *sæcularem*, non vero *Ecclesiasticum*, & *spiritualem*. *Rationes prætensæ.*

II. Ra-

(a) 2. Paralip. c. 19. 11.
(b) Ezechiel. c. 44. 24. Item Deuteron. 17. 12. 17.
(c) Libello de habitu Religionis Christianæ ad vitam civilem a §. 32. ſ. 46.

II. *Ratio est*: quia, *præter munus docendi*, potestas nulla Apostolis data a *Christo* sive *directa* præcipiendo, dirigendo, vel in refragantes animadvertendo; sive *indirecta*, doctrinæ subtractione Fideles ad subjectionis obsequia compellendo, cum ipsa *potestas clavium* non jurisdictionem, sed *doctrinam Evangelii* indicet, cui credentibus *per fidem* remittantur; non credentibus *per infidelitatem* retineantur peccata. Accedit, quod neque per verbulum *petræ* quidquam jurisdictionis, *Petro* collatæ, erui possit, cum per hanc nil nisi *Evangelium* intelligi debeat. Sed hæc omnia, quam sint haeretica, vel ipse abusus sacræ Scripturæ demonstrat, protestantice nugatorius.

III. *Ratio est*: quia, quidquam *imperii*, vel *potestatis externæ*, neque inferri potest *ex Regno Christi*, quod est Regnum veritatis *mere internum*; neque *ex notione Ecclesiæ*, quæ nil est, nisi *cœtus libere coeuntium*, absque jurisdictione; neque ex ejus *structura*, quæ est absque mutua conventione, subjectione, vel subordinatione unius cœtus ad alium; nec denique ex cujusdam *Judicis*, in controversiis *fidei infallibilis, necessitate*, cum infallibilitas probari non possit: necessitas vero suppleri queat, litibus per amicabilem compositionem determinandis. Sed quam hæc miserabilis pseudologia cariosis nitatur fuleris, per confutatas hæreses dudum dirutis, clarescit. 1. Quod Regnum *Christi* debeat esse visibile, quia *civitas posita supra montem*. 2. Quod Ecclesiæ jurisdictio sat probetur per potestatem *ligandi, solvendi, regendi, præcipiendi, discolos a se abscindendi* &c. 3. Quod mutua conventio ab ipsomet *Tuffendorfio* adstruatur *per pacta Collegialia*; subjectio declaretur per Apostolum dicentem: *Episcopos a Spiritu Sancto positos, regere Ecclesiam Dei*; subordinatio Ecclesiarum, & regimen universale demonstretur a S. Paginis, ubi Ecclesia vocatur *corpus Christi, sponsa, unum ovile*, ut appareat esse *unica*; ubi dicitur *Regnum, arca, navis, exercitus*, ut per conjunctionem membrorum cum capite appareat esse *una*. 4. Quod Judicis infallibilitas innuatur illo *Christi, Paulique* oraculo, quo Ecclesia dicta est *columna, & firmamentum veritatis, contra quod portæ inferi non prævaliturae sint*; necessitas demonstretur per confusionem religionis protestanticæ; in sectas non tot, quin plures, *defectu Judicis*, miserabiliter divisæ. *Instruct. III.* §. 2. *Q. 6. 7. & 8.*

Alia nugamenta. *Leucotheus. Quibus aliis nugamentis jus sacrorum profanare, & potestati laicæ vindicare laborant protestantici Moralistæ?*

Melander. I. *Fucus est*, quod religio catholica, *formans statum in statu*, deroget imperio Principum summo contra S. Scripturæ scita, quibus *absque discrimine* inculcatur obedientia: *omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita sit &c.* Immo quibus declaratur Ecclesiæ nil imperii competere, dicente *Christo*: *Regnum suum non esse de hoc Mundo*, &c. Accedit, quod ejusmodi *status in statu* non possit non vergere in præjudicium civilis vitæ, publicæque tranquillitatis. Sed quam inaniter hæc dicantur, *patet*. 1. Quod nullum sit imperium, seu jus, Principi legitime competens, in sacra, adeoque per Ecclesiæ statum nulli derogari possit. Non enim jus in sacra Principi competit *ex indole religionis*, quæ, teste ipsomet *Tuffendorfio*, nil *potestatis* transfert in Principem, sed facit *merum membrum* Collegii, *non attenta ejusdem dignitate*, sic ut *plus juris* non obtineat, quam quivis alius, *etiam gregarius miles*, in Ecclesiam adscitus. Non ex *indole imperii summi*, quod est alterius ordinis, nec *directe*, & *per se* incompatibile cum jure sacro ordinis altioris, id quod in Regnis catholicis, per septendecim sæcula, evidens experientia contestatur. Nec *ex indole imperii summi*, ut *conjuncti cum officio Christiani*, *cum*, *eodem teste Tuffendorfio*, *nec ad religionem opus sit civitate*, *nec civitati religione Christiana*, *hujus fine a fine illius longe discrepante*. Inde S. Scriptura *impertinenter* attrahitur, quia omnibus *indi-*

indiscriminatim obedientiam imperat *respectu potestatum sublimiorum*, sic tamen, ut Ecclesiasticæ potestati in spiritualibus, laicæ in temporalibus obediendum sit. Ita etsi S. Textus Regnum *Christi* neget esse *de Mundo*, non tamen negat esse *in mundo*, adeoque potestatem Ecclesiæ externam nullatenus inficiatur. *Patet*. 2. Quod Ecclesia, etsi faciat statum *per se*, nil perturbationis civili statui inferat, *si modo servetur subordinatio de jure debita*: non enim oriuntur, *in eadem civitate*, duo summa imperia sibi adversa; nec obligationes civium sibi invicem repugnantes, cum tendant & ad diversa objecta & fines: ut adeo, nec *ratione tranquillitatis publicæ conservandæ*, quidquam juris in Ecclesiam *etiam indirecti* tantum, summis Imperantibus accrescat.

II. *Fucus est*, quod ipsimet SS. Patres Imperantium potestati politicæ jus quoddam sacrorum adjudicent: nam. 1. *S. Augustinus* in Principibus quidem recognoscit potestatem *ferendi leges contra impietates*, videlicet *pro sacris non in sacris*; pro defendenda Ecclesia contra pravitatem hæreticam; pro refrenandis scandalis &c. non pro ordinanda Ecclesia, uti satis probat contextus. 2. *SS. Chrysostomus*, *& Ambrosius* Principibus attribuunt potestatem coercitivam in sacris, sed non nisi *gladio temporali* armatam, reservata ordini Ecclesiastico potestate coercitiva *per gladium spiritualem*, uti alibi declarant. 3. Patres in Concilio *Arelatensi Carolo M. decretorum emendationem* obtulere in iis solummodo, quæ *laicos simul & Clericos* concernebant, potestatem deferendo non *in sacris*, sed *pro sacris*, ut statuta, per ejus authoritatem simultaneam, facilius executioni mandarentur. Item adjudicarunt *decretorum protectionem*, *& adjutorium*, ad faciliorem executionem necessarium, ut patet ex adhibitis terminis nullam *jurisdictionem*, sed *pietatem Cæsaris* indicantibus. 4. *S. Gregorius M.* suam testatus est *Mauritio Cæsari*, tanquam *Domino*, subjectionem solummodo *qua privatus*, Pontificiam authoritatem dissimulando, non eandem Cæsari subjiciendo, ut evidenter patet ex initio illius epistolæ, ubi ait, *se non*, *ut servum*, *jure Reipublicæ*, *sed jure privato loqui*. 5. *S. Leo* vocavit Imperatorem *Pontificem* utique *analogice*, sicut *Constantinum M.* dictum legimus *Apostolum fidei*: sed verius epistola illa est *supposititia*, aut certe *mendosa*, ut recte observat Glossa. 6. Denique a Patribus varii actus potestatis spiritualis hinc inde Regibus tribuuntur, V. G. *veritatem docere*, *errores depellere* &c. qui tamen jurisdictionem sacram, *proprie talem*, haud innuunt, sed *puram Ecclesiæ*, per modum *exhortationis*, *honoris*, ac *laudis*, iisdem commendatam, ut ope ac authoritate Regia ignorantia Fidelium facilius tolli, sana doctrina propagari, ae perversa eliminari potuerit.

III. *Fucus est*, quod acta Cæsarum *potestatem in sacris* liquido evincant, quibus ex Historia constat, Pontifices *Romanos*, & Episcopos ab Imperatoribus institutos, ac destitutos; ordinationes item ac leges, *etiam quo ad dogmata fidei*, a *Justiniano* promulgatas. Sed acta Cæsarum *factum probant*, non *jus*, nisi forsan a Clero, *propter acerbitatem temporum*, delegatum. *Justiniani* ordinationes, circa sacra, civili juri insertæ sunt; non exercendæ jurisdictionis Ecclesiasticæ causa, sed fidei & disciplinæ Ecclesiasticæ, aliunde statutæ, in vigore suo conservandæ gratia.

IV. *Fucus est*, quod saltem convocatio Conciliorum sit Regibus propria: 1. Ob curam Religionis. 2. Tanquam quid adiaphorum. 3. Ob paritatem cum veteri Testamento. 4. Ob defectum potestatis in Ecclesia ante Cæsares, *Christo* initiatos. 5. Ob jus istud, jam sæpe exercitum ab Imperatoribus. 6. Et quidem legitime teste *S. Hieronymo*, *& Nicolao* I. Pontifice Maximo. Sed hæc inania sunt: Nam 1. Regibus competit quidem cura Ecclesiæ, sed *defensiva*. 2. Nec convocatio *adiaphora* est, sed *spiritualis*, uti patet *ex fine*, qui est *decisio controversiarum fidei*, *emendatio ac introductio Ecclesiasticæ disciplinæ*. 3. Nec in Testamento veteri convocatio

erat

erat *imperiosa*, nec ad decidenda dubia religionis, sed ad aliquam cultus Divini solemnitatem. 4. Nec deerat unquam Ecclesiæ *potestas* convocandi Concilia, etsi primis sæculis *opportunitas* defuerit. Nec Imperatores convocarunt Concilia, saltem legitima, *jure proprio*, sed *delegato*, ad delegationem cogente non raro necessitate ob locum, commeatum, ac sumptus. 6. Unde in hoc sensu intelligendi Patres, cum Conciliorum *indictionem*, vel potius *promotionem*, *protectionem*, canonumque *executionem* Imperatoribus tulere in acceptis. *Instruct. III.* §. 2. *Q.* 10. 11. & 12.

Habitus religionis ad vitam civilem juxta Orthodoxos.

Leucotheus. Quid juxta doctrinam, vere catholicam, sentiendum de habitudine religionis ad statum civilem?

Melander I. *Est dogma catholicum, esse in Ecclesia Christi potestatem spiritualem jurisdictionis externæ, & quasi politicæ.* Patet. 1. Authoritate S. Scripturæ, tribuentis Ecclesiæ jurisdictionem externam, hoc est, potestatem *ligandi*, *solvendi*, *Ecclesiam regendi*, contumaces, quasi ethnicos, *a se abscindendi*, dicente *Paulo*: *hæc absens scribo, ne præsens durius agam secundum potestatem, quam Dominus mihi dedit in ædificationem* &c. (a) Patet 2. Quia teste S. Scriptura *Christo* promissum est *Regnum* in terris his inchoandum, juxta illud: *faciam eos in Gentem unam in terra, & Rex summus erit Dominus imperans*, (b) quod Regnum, etsi non sit *de Mundo*, seu temporale, est tamen *in Mundo spirituale*: ergo in illo debet dari potestas proportionata, seu spiritualis, qua sine nec gubernari, nec conservari posset.

II. *Est dogma catholicum, hanc potestatem spiritualem jurisdictionis externæ esse a temporali politica penitus distinctam.* Nam diversitas patet. 1. *Ex fine*: illa enim ordinatur ad Reipublicæ tranquillitatem; hæc ad æternam salutem. 2. *Ex origine*: illa enim est a Deo, ut authore Naturæ; hæc a *Christo*, ut Authore gratiæ &c.

III. Contra hæc nugatorie opponunt aliqui. 1. Quod *Christus* sit Rector Ecclesiæ invisibilis *per spiritum veritatis, qui docet nos omnia* &c. Nam Etsi *Christus* sit Rector *invisibilis*, & *principalis*, non tamen excludit Vicarium *visibilem*, & *subordinatum*. Item etsi interius doceat *per spiritum sanctum*, exterius tamen regit per suum Vicarium. 2. Quod sicut non expediret potestas temporalis totius Mundi, ita nec spiritualis, uno homine ad regendos omnes haud sufficiente. Nam expediret etiam in regnis politicis, si facerent unum corpus, uno homine, saltem per subordinatos sibi ministros, sufficiente, id quod fit in Ecclesia. *Instruct. III.* §. 3. *Q.* 13.

Spectato jure Divino.

Leucotheus. Quænam doctrina orthodoxa circa hanc distinctionem potestatis Ecclesiasticæ a civili, spectato jure novi Testamenti?

Melander. I. *Est dogma catholicum, jus sacrorum, seu potestatem sacram, nullatenus competere potestati politicæ jure Divino novi Testamenti, prout erronee statuunt protestantici Scriptores.*

I. *Ratio est*, quia pro potestate politica nullum in nova lege testimonium, uti colligitur ex dictis.

II. *Ratio est*, quia testimonia novæ legis potius testantur oppositum, distinguendo potestatem Ecclesiasticam a civili, non Principibus, sed *Petro*, ejusque successoribus dicendo, *pasce oves meas* &c. *quodcunque ligaveris* &c. dicendo Apostolis, eorumque successoribus: *Attendite universo gregi, in quo vos spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*: *quid vultis in virga veniam ad vos? jam judicavi tradere hujusmodi sathanæ &c. in promptu habens ulcisci omnem inobedientiam &c. obedite Præpositis vestris* &c. quæ omnia in sensu plano, atque clarissimo, Ecclesiastico Ordini distinctam adstruunt potestatem non modo *directivam*, sed & *coercitivam*.

III. *Ra-*

(a) Cor. 13. 10. (b) Ezech. 37. 22.

III. *Ratio est* peculiaris *Christi* institutio *respectu Ecclesiæ, tanquam corporis mystici*, per omnem Orbem diffusi, testante Apostolo; *Ecclesiam esse unum corpus, unum spiritum, atque in ea unam spem, unum Dominum, unam fidem, unum baptisma* &c. Atqui est impossibile servari hanc unitatem per Principes laicos, & ditionibus diversos, & potestate independentes, propria experientia Protestantes evidenter utique convincente. Accedit peculiaris *Christi* institutio *respectu Ecclesiæ, tanquam firmamenti veritatis, contra quod portæ inferi non prævalebunt* &c. quod firmamentum haberi nequit, nisi in Judice universali, eoque infallibili: atqui talis nequit esse Princeps politicus, quia *nec universalis*, nec indubitata Spiritus Sancti assistentia ullibi munitus.

IV. *Ratio est* peculiaris *Christi* institutio *respectu Hierarchici Ordinis in* Ecclesia, dicente Apostolo: *a Deo positos primum Apostolos in Ecclesia, deinde Prophetas, tum Patres, & Doctores* &c. Inter Apostolos autem primus nominatur *Petrus*, utique non vocatione, sed dignitate juxta illud: *Pasce oves meas, & agnos meos* &c. *Egò pro te rogavi, ut non deficiat fides tua* &c. *tu conversus confirma fratres; tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*. Accedit *necessitas*, quæ evincit subordinationem hierarchicam, dicente *S. Hieronymo*: *propterea inter duodecim unus eligitur, ut, Capite constituto, schismatis tollatur occasio*.

V. *Ratio est* praxis Ecclesiæ, ususque potestatis sacræ, & quidem privative Ecclesiastico Ordini propriæ, continuus ab ævo Apostolorum, a primis tribus sæculis, quibus nemo Princeps laicus erat in Ecclesia, *continuato hujus potestatis sacræ exercitio* ad usque nostra tempora; quam praxin *continuatam usurpationis violentæ injuriam* dicere, est contra Orbis orthodoxi judicium, cum limosis quibusdam bufonibus coaxare.

VI. *Ratio est* sensus *Conciliorum generalium*, *Nicæno I. Romanum* Pontificem appellante *primum*, *Vicariumque Christi super universam Ecclesiam constitutum*; *Constantinopolitano I. Ephesino I.* & aliis eundem Primatum *Romano* Pontifici adjudicantibus.

VII. *Ratio est* consensus *SS. Patrum Irenæi*, *Gregorii Nazianzeni*, *Chrysostomi*, *Cyrilli Hierosolymitani*, *Augustini*, *Ambrosii*, *Damasceni*, *Athanasii*, & aliorum, qui unanimi suffragio huic *Romanæ* sedi Primatum attribuunt. *Instruct. III.* §. 3. *Q.* 14.

Leucotheus. *Quænam doctrina orthodoxa circa distinctionem potestatis Ecclesiasticæ a civili, spectato jure humano-Ecclesiastico?* *Etiam humano.*

Melander. *Potestas circa sacra neque competit summis Imperantibus jure Ecclesiastico, seu ex concessione Pontificum, sicut allegatis exinde quibusdam titulis evincere contendunt nonnulli protestantici Scriptores*. Assertum patet ex obviis canonibus *Gelasii*, *Joannis*, & *Nicolai* in decreto *Gratiani*; ex statutis *Innocentii III. Bonifacii VIII. Anastasii II. Symmachi*, & aliorum, quibus distinctionem utriusque potestatis expresse declarant, ex quibus testimoniis saltem clarescit certa & immutata Ecclesiæ traditio, cum non solum recentiores, sed & antiquissimi Pontifices, Sancti & Martyres, veritati huic testimonium dederint. *Instruct. III.* §. 3. *Q.* 15.

Leucotheus. *Quis Puffendorfii, & aliorum Protestantium scopus in profananda, per tot molimina, hierarchici Ordinis potestate?* *Scopus protestanticus respectu potestatis sacræ, proservia Lutheriana profanata.*

Melander. *Scopus est Protestantismus, per rationes & emolumenta status civilis accommodata religione, penes acatholicos Principes suffulciendus, penes catholicos commendandus, ac promovendus*.

Res patet. I. *Ex fine*, quem sibi *Puffendorfius*, una cum suis Commentatoribus præfixit in opere grandi *de jure Naturæ, & Gentium*, malignitate protestantica elaborato, quia ad eliminanda e Republica *perniciosa*, ut ait, *dogmata de summa potestate extranei cujusdam sacerdotis*; *de dependentia*

dentia Cleri ab aliquo sacerdote extraneo; &c. adeoque ad subruendam Hierarchiam Ecclesiasticam unice accommodato.

Res patet. II. *Ex fine*, quem idem *Puffendorfius* sibi posuit *in aureo* (ut ait *Tfassius*) libello *de habitu religionis Christianæ ad vitam civilem*, ubi religioni protestanticæ, *respectu habitudinis ad politicum regimen*, palmam adjudicat. 1. Quod potestate sacra, & profana, *Lutherice* unita, non faciat *statum in statu*, ut tamen potestate divisa faceret religio catholica. 2. Quod nequaquam opes civitati, neque jura Principi, neque subditos statui politico subtrahat, uti catholica. 3. Quod potestatem suam nullatenus in ipsos Principes extendat, uti catholica. 4. Quod nec, ut ista, obligationes civium dividat. Ex quibus omnibus deducit Protestantismum, a Principibus, si modo sapiant, quam maxime esse fovendum.

Res patet. III. *Ex parallelo*, quod in eodem libello ducit religionem catholicam inter & Protestanticam. Nam postquam Principi suasisset, ut sepositis præjudiciis religionem ex ratione status dimetiretur, religionem catholicam eidem *suspectam* reddere contendit. 1. Ob lectionem S. Scripturæ, *protestantice*, hoc est, *promiscue* non permissam, ut ne, quod ait, facile doctrinæ debilitas magis peritis suboleat. 2. Ob Cleri ingentem magnificentiam, opes, aliaque commoda, tam pertinaciter defensa, *obtentu religionis*, qui prætextus cesset penes præcones protestanticos. 3. Ob Cleri sævitiam in omnes, suis phantasmatis adversantes. Ex quibus infert Protestantismum majoribus veritatis sinceræ judiciis esse suffultum. *Instruct. III.* §. 4. *Q.* 10.

Catholicorum sensus de hisce Protestantium ampullis.

Leucotheus. *Quis Catholicis sensus de hoc Protestantium scopo, seu Protestantismi commendatitiis, ex ejus majori habitudine ad civile regimen petitis?*

Melander. I. Est nota Protestantismi stigmatica, metientis religionem, ex habitudine ad civile regimen, eamque sic accommodantis statui politico, ut ex parte oleat *Hobbesianismum*, sternatque viam ad *Machiavellismum*, modo quidem magis tecto, minusque scandaloso, sed vel ideo minus tuto, magisque periculoso.

II. Calumnia est, religionem catholicam *per se*; acatholicam non nisi *per accidens* disposuisse quondam ad turbas civiles. Hanc calumniam castigavimus in Coll. Hist. P. IV. Quæstione 12. per totum.

III. Calumnia est, religionem catholicam, *in ordine ad civile regimen*, protestantica esse minus accommodam. Et hanc inanem gloriolam, multiplici positione confusam, dedimus in Coll. Hist. P. VI. Q. 1. per totum.

IV. Calumnia est, religionem catholicam debere merito Principibus esse *suspectam*, ob S. Scripturæ lectionem, promiscue non permissam, cujus promiscuus usus, & abusus vel ipsum protestantismum dilaniavit in tot variegatas lacinias, & etiamnum hodie ex erroribus novos parturit errores, *indifferentismi* fœcunda Mater. Calumnia est, quod religio catholica debeat esse suspecta ob Cleri magnificentiam, sævitiam, in dissentientes sibi exerceri solitam: utramque oppositis thesibus in convitiatores rejecimus Parte VII. Coll. Hist. Q. 1. & 9. *Instruct. III.* §. 4. *Q.* 17.

Censura aurei libelli Pufendorfiani de habitu religionis Christianæ ad vitam civilem.

Leucotheus. *Quod denique pretium ab Orthodoxis habendum est aureo (si credere fas est) Puffendorfii libello de habitu religionis Christianæ ad vitam civilem?*

Melander. I. *Tantum abest, ut aurei epitheton qualecunque promereatur, ut potius variis ineptiis, inscitiis, ac antilogiis sit oppido plumbeus*. *Ineptias* prodit systema religionis *profano-sacrum*, Collegialis Ecclesiæ phantastica fabrica, autonomico fundo, juribus Collegii nominalibus, & potestatis politicæ commentitiis suffultum, protrita tota antiquitate, conculcata omnium Conciliorum, Patrum, Imperatorum, ac Principum authoritate, unius hominis pseudologi phantaso in oppositum blaterante, sibique ridiculum

in

in modum de vermiculosi lumbricis cerebri applaudente. *Inscitias*, & *antilogias* denudat totius libelli conatus, quo per profanationem juris sacri Principum jura vindicare, & tranquillitatem Reipublicæ in tuto collocare se venditat: his non obstantibus autonomiæ dissipatis scopis, civitatem coagulat, omni potestate circa civium religionem Principes spoliat, secessiones ab iisdem subditis facit licitas, fœdera cum externis, licite cudenda, pronuntiat, & quod una manu, Catholicis eripiendo, Principibus tribuit, altera, protestanticis tribuendo, Principibus eripit, absonus nugator.

II. *Idem libellus non tam aureus est, quam mendaciis, & calumniis admodum ferrugineus*. Calumniæ ubique prostant, dum Ecclesiam catholicam, vocat cœtum *Romanum*, qui *per impudentiam* sibi soli Ecclesiæ onoma arroget; dum Hierarchicum ejus imperium vocat *chymericum*; Sedem apostolicam *prostibulum Babylonicum*; Clerum, *stupidum hominum genus*, *præjudiciis privatisque affectibus excæcatum*; catholicorum *crassum disputandi modum*, nil nisi crepando Ecclesiæ authoritatem, & traditiones sugillat: Concilia, & præcipue *Tridentinum*, velut illegitima vituperat &c. *Mendacia ubique hiant*: sic falsum esse dicit, quod Deus remissionem peccatorum non nisi per Sacerdotes exercere voluerit; *absurdas* vocat quæstiones, quænam forma Ecclesiæ competat; Pontifici negat potestatem ferendi censuras, Conciliis facultatem abnuit ferendi leges, & controversias fidei decidendi &c. & sic de aliis.

II. *Idem libellus non tam est aureus, quam erroribus hæreticis putidissime luteus*. Patet ex toto ejus systemate, utpote cujus *scopus* indifferentismus systematicus; *fundamenta* spiritus privatus in accommodanda S. Scriptura; sacerdotium baptismale; autonomica conscientiæ licentia, omni imperio libera; profanatio sacrorum exterminata Hierarchia Ecclesiastica; religionis pseudopolitica accommodatio ad statum civilem &c. horum denique omnium *ultimatus finis* religionis protestanticæ commendatio, & propagatio; Sedis apostolicæ detestatio, & catholicæ fidei, unice veræ, exterminatio. Patet denique ex continuo, eoque sacrilego S. Scripturæ abusu, quo etiam *potestatem clavium*, & *Ecclesiæ petram*, per doctrinam, & prædicationem Evangelii exponere non veretur, uti & ex aliis hæresibus, queis totum libellum, & pene singulas illius paginas, velut fœda illuvie, infarsit, ut ei non immerito hanc censuram præfigamus:

Nosse cupis, dicti quæ sit censura libelli?
Hæreticis *aurum* est, Catholicisque *lutum*.

TITULUS IV.

Titulus 4.

De Officiis hominis erga seipsum.

De officiis hominis erga se.

§. I.

§. 1.

De cultura animi, & corporis.

De cultura quo ad animam, & corpus. Natura, & existentia officiorum hominis erga se.

L*Eucotheus*. *Quid sunt, & an revera spectant ad Jurisprudentiam officia hominis erga se?*

Melander. I. Sunt *actiones hominis, ex debito conformandæ legi naturæ, præcipienti ordinatum amorem sui*.

II. Spectant *proprie* ad Jurisprudentiam naturalem. *Ratio est*: quia cum ita congruant rationi, ut possint *præcipi*, vel vicissim, sic discon-

veniant rationi, ut possint *prohiberi*, recte numerantur *inter objecta* juris naturæ.

III. Unde 1. Licet amor sui sit ex *instinctu* ipsius naturæ, non tamen est *necessitans*, adeoque est capax præcepti: immo etiam, *quo ad modum*, & *subordinationem* respectu finis, ad quem homo est conditus, *proprie* cadit sub legem naturæ. 2. Officia hominis erga se, non quidem *rigorose*, *proprie* tamen fundant justitiam, quia participant rationem justitiæ *formalem* nempe *honestatem*, relucentem in reddendo sibi debito necessario. Item fundant *obligationem efficacem*, quia a Deo impositam & saltem sunt *suo modo*, seu *fictione juris*, ad alterum, quia homo solum est *depositarius* respectu bonorum naturalium; Deus vero *Dominus directus*. *Instruct.* I. §. 1. Q. 1.

Principium officiorum hominis erga se juxta Protestantes.

Leucotheus. *Quale, & quotuplex principium fundamentale officiorum hominis erga se in schola morali Protestantica?*

Melander. I. *Puffendorfius* adstruit *religionem*, & *socialitatem*. 1. Quia homo non sibi ipsi, sed ad *Deum*, & *societatem humanam*, natus est. 2. Quia, abstrahendo ab utroque hoc titulo, probari nequit obligatio amoris erga se.

II. *Thomasius solam*, pro fundamentali principio, *socialitatem* assignat in hunc sensum: *ita te conservare stude, ut vitam cum aliis tranquillam promoveas*. Hinc media se conservandi, promovendæ societati necessaria, ait, esse *præcepta*; societati præjudiciosa, dicit esse *prohibita*; quæ nec necessario promovent, nec necessario turbant, affirmat esse *licita*.

III. *Laurentius Fleischerus* pro fundamento adstruit regulas *honesti*: *ita te conservare stude, ut vitam feliciter, ac diuturne possis transigere; culturæ animæ, atque corporis omni studio operam da &c. Kemmerichius* assignat regulas *honesti* quo ad se; *decori*, quo ad alios; *justi*, quo ad sui defensionem. *Instruct.* I. §. 1. Q. 2.

Partim falsum, ineptum, atque erroneum.

Leucotheus. *Quis sensus Catholicorum de Protestantium sensu?*

Melander. I. *Est inepta & falsa Puffendorfii thesis, qua statuit, quod si homo servus Dei, & membrum societatis humanæ non esset, ipsius nulla erga semet officia intelligi possent*. *Ratio est*. 1. Quia *ineptum*, ex socialitatis principio male statuto, officia hominis erga Deum, non nisi *indirecte*, & denuo *reflexe*, ex religionis & socialitatis officiis, deducere officia hominis erga se. *Ratio est*. 2. Quia *falsum*, quod homo *nullo modo sibi* quoque sit natus: sic *cultura animi*, & *honestas interna* est naturæ jure obligatoria, etsi ejus neglectus *directe* nec Dei, nec socialitatis cultui adversetur: unde abstrahendo ab utroque titulo, probatur amoris obligatio erga se ex partiali fine hominis, nempe felicitate, sita in animi pace, atque tranquillitate.

II. *Magis absona est Thomasii sententia, qua officia hominis, ex solo socialitatis principio derivanda, affirmat*. *Ratio est*: quia amor rationalis incipit a se, sic ut unusquisque (abstrahendo a speciali obligatione) arctius sibi obligetur, quam aliis: sic quivis tenetur vitam conservare edendo, etiam extra societatem humanam; immo abstinere ab inquinamentis animi venereis, etsi non turbent vitam cum aliis tranquillam.

III. *Fleischeri opinio est irrationabilis; Kemmerichii probabilis, si modo debito declaretur*. *Ratio est*. 1. Quia sic *nullo jure* fundarentur officia hominis erga se, haberentque *pro fine adæquato* vitam *temporaliter* felicem. *Ratio est*. 2. Quia regulæ *honesti* & *decori*, fundatæ tamen *in naturæ debito necessario*, *præter regulas justi*, recte ad naturalem Jurisprudentiam reducuntur. *Instruct.* I. §. 1. Q. 3.

Verum principium.

Leucotheus. *Quodnam verum, & fundamentale principium officiorum hominis erga se, & quotuplex?*

Melander. I, Verum principium *est amor, sibi naturaliter debitus, hoc est*, ad

ad felicitatem naturæ rationali propriam, necessarius. Et quia hæc felicitas consistit in pace secumipso, cum Deo, & proximo, ex hoc fine, *tanquam norma*, amor sui dirigendus, & ex amore hoc, tanquam principio, officia hominis erga se sic mensuranda, ut corpus ratione regatur, salva subordinatione Deo, & societati adventitiæ debita. *Ratio hujus principii est.* 1. *positiva*: quia est *adæquatum*, & *proprium* pro officiis erga se. 2. *Negativa*, quia supra allata principia non satisfaciunt, nec convenientius afferri potest.

II. Unde fluit regula *triplex*. 1. Illa officia hominis erga se, naturæ jure, seu graviter, seu leviter sunt *præcepta*, quæ *stricte*, vel *minus stricte*, sunt *exigita ab amore, in ordine ad felicitatem, naturæ suæ propriam, necessario*. 2. Contra illa sunt *prohibita*, quæ *graviter*, vel *leviter repugnant huic amori, sibi naturaliter debito*. 3. Quæ vero nec *absolute exiguntur, nec absolute repugnant*, sunt naturæ jure *licita*, & *permissa*.

III. Et quia hic finis, seu felicitas *substantialiter* consistit in pace cum Deo, *integraliter* in pace secum ipso, & proximo, sequitur, amorem sui debere *esse rationabilem*, seu secundum hunc finem *rationabiliter ordinatum*. *Inde fluit regula*. 1. *Officia hominis, secundum ordinem amoris, ad felicitatem propriam necessarii, subordinanda sunt.* Sic officia sibi debita, *per se loquendo*, præcedunt officiis alteri exhibendis; contra vero cedunt officiis, ex obligatione speciali, vel alteri, vel communitati exhibendis; utraque vero cedunt officiis, Deo debitis. 2. *In officiis erga se cultura animæ præferenda culturæ corporis*, quia anima pars præstantior. *Respectu animæ, cultura voluntatis culturæ intellectus præhabenda*, quia bonum morale nobilius. 3. *Officia, homini incumbentia, non sejungenda*. Hinc officia, communitati debita, propter debita sibimet ipsi, nec propter utraque, Deo debita negligenda sunt; nec officia mentis propter officia corporis omittenda, & vicissim. Quod si omnibus simul satisfieri nequit, amoris ordo servandus, & ratio bonorum est attendenda.

IV. Hinc officia hominis erga se ad *classem* triplicem revocari possunt. Nam amor sui, ad felicitatem propriam necessarius, se extendit. 1. Ad *bona animi*: unde fluit *cultura intellectus, & voluntatis*. 2. Ad *bona corporis*: unde cura corporis. 3. Ad *bona hominis* totius: unde conservatio sui per defensionem vitæ, famæ, fortunæ contra vim externam. *Instruct. I. S. 1. Q. 4.*

Leucotheus. Quænam officia hominis erga se, naturæ jure obligantia ad animum excolendum? *Officia hominis quo ad culturam intellectus, & voluntatis.*

Melander. I. Cultura animi consistit. 1. *In perficiendo ac emendando intellectu* per notitiam *de Deo, semet ipso & proximo*, de *vero*, & *falso*, *bono malove*, vulgari industria acquirendam, ac ad vitæ honestatem, finemque consequendum necessariam. Unde intellectus rectis sententiis de *Deo*, *proximo*, & *societate humana* imbuendus juxta ea, quæ partim priore titulo diximus, partim posterioribus titulis dicemus. De sententiis *circa se ipsum* nosse oportet, animam non esse mortalem cum corpore, sed ad præmium, suppliciumve superstitem; esse obligationem tendendi ad ultimum finem, qui *substantialiter* consistat in debita conjunctione cum Deo; felicitatem hujus vitæ esse mere accidentalem; interna esse Deo perspecta, pœnæ, præmiove obnoxia; corpus cum suis affectibus rationi, rationem legi naturali subordinandam; bona corporis, & animæ conservanda, promovenda, defendenda; vitæ conditionem corporis, animæque viribus, accommodandam &c. adeoque intellectum purgandum ab *Epicurismo*, *Stoicismo*, *Fato*, aliisque sententiis, ad ejusmodi errores, *indirecte saltem*, ducentibus.

II. *Consistit in perficienda, & emendanda voluntate*, exigente naturæ jure, ut voluntas secundum rationem, rectis instructam principiis, consecte-

tur bonum, & aversetur malum; ut operetur ex principiis *honesti*, *decori*; & *justi*, in ordine ad suum finem, seu felicitatem naturæ rationali congruam, cum debita subordinatione, bonum magis necessarium, præ minus necessario eligendo; rationi sensus & affectus subjiciendo &c. Verbo: rationis ductu a voluntate omnem depravationem per vitia, etsi merissime interna, superbiæ, iræ, luxuriæ, exterminando.

III. *Hæc officia, quo ad animi culturam, sunt naturæ jure præcepta, iisque opposita seu vitia, seu errores, sunt naturæ jure prohibita.*

Ratio est: quia hæc officia *vel sunt positive conformia, vel difformia amori, seu respectu sui, seu respectu Dei, vel etiam proximi ad felicitatem, animi tranquillitatem, ac pacem absolute necessaria.* Nam, sine memorata intellectus notitia, voluntas dirigi nequit ad suum finem; sine debita affectuum refrenatione homo nec habere potest tranquillitatem in semetipso, nec conjunctionem cum Deo, nec pacem cum proximo, in quibus tamen consistit finis, seu felicitas naturæ suæ propria. *Instruct. I. §. 1. Q. 5.*

Officia hominis quo ad culturam corporis.

Leucotheus. Quæ officia hominis erga se, jure naturæ debita, circa culturam corporis?

Melander. I. Debita sustentatio, conservatio sanitatis, membrorum, virium, vitæ &c. *Ratio* est: quia hæc officia *sunt exigita ab amore, in ordine ad pacem secum ipso, & Deo, tanquam corporis, vitæque Domino, conservandam, simpliciter necessaria.* Unde officia hisce opposita, *quia amori, sibi, Deo naturaliter debito, adversa*, naturæ jure prohibita censeri debent.

II. *Naturæ jure, leviter saltem, prohibita est refectio corporis ad usque satietatem, seu immoderata, solius causa voluptatis, quasi vero appetitus naturalis licite posset, etiam universaliter, suis actibus frui.* *Ratio est* 1. Quia cibi, potusque *mensura*, rationi congrua, *necessitas*; *finis*, a natura ordinatus, *sustentatio*, non *voluptas*: secus licite *frui*, seu *quiescere* quis posset in actibus ebrietatis, libidinis, &c. Hinc intenta refectio, ob solam voluptatem, *moderata* dici non potest, quia ad finem *superflua*. Neque sequitur, omnes sensuum actus, V. G. *aspectum rosæ, auditionem musicæ, solius causa delectationis*, esse prohibitos: quia delectatio in similibus vel est *indistincta a fine*, seu animi relaxatione, per naturam intenta; vel est indifferens, nec ita *sensualis*, *periculosa*, finibusque, a natura intentis, *opposita*.

III. *Naturæ jure graviter prohibita est, per se loquendo, omnis ingluvies, ebrietas, rationis & sanitatis eversiva, antropophagia, seu voratio humanæ carnis.* *Patet.* 1. Quia sibi graviter *nociva*, Deoque *injuriosa* est, nisi, tanquam minus malum permissam faciat necessitas sanitatis, aliter non recuperandæ, vel mortis evitandæ &c. 2. Quia antropophagiæ licentia naturæ humanæ foret *perniciosa*, stimulante ingluvie ad homicidia mutua, quasi homo, animalium instar, propter hominem conditus esset in alimoniam, adeoque, delicatioris nutrimenti causa, licite occidi posset.

IV. *Naturæ jure graviter prohibita est, per se loquendo, proprii corporis, & sanitatis destructio, vitæque servandæ absoluta incuria.* *Patet* 1. Quia sibi ipsi, & Deo graviter præjudiciosa. Mutilatio tamen *permissa* est, necessitatis, & gravioris mali vitandi causa: quia sic amori sui conformis, nec difformis amori Creatoris, utpote *prudenti* corporalis boni custodiæ non adversa. 2. Nunquam tamen licita *castratio*, quia medium respectu continentiæ inutile; respectu sustentationis *determinate* haud necessarium. 3. Nec sui occisio *directa*, nisi jubeat Deus, vitæ Dominus. 4. Nec omnis incuria vitæ graviter prohibita: quia *non semper*, & *in omni casu* amori sui Deoque *absolute* adversa, V. G. si medium conservandæ vitæ nimis foret difficile, uti mutilatio, inustio &c. *Instruct. I. §. 2. Q. 6.*

Alia officia quo ad culturam corporis.

Leucotheus. Quæ alia officia hominis erga se respectu culturæ corporis?

Melander. I. Est obligatio *ad media*, corpori, sanitati, vitæque conservandæ

vandæ necessaria, quale est labor statui congruus; bona fortunæ, & famæ *necessaria*.

II. Inde 1. Prohibitum otium graviter perniciosum, uti & nimia corporis, ac temporalium cura. 2. Luxus, opum cupiditas, uti & avaritia. 3. *Totalis* famæ neglectus, præcipue cum præjudicio proximi, aut boni publici conjunctus, eo quod fama sit fundamentum publicæ honestatis, in societate humana necessariæ. Similiter prohibita ambitio, superbia &c. Patent ista ex applicatione fundamentalis principii. Inde deducitur, neglectum famæ in casu æqualis, vel majoris boni, permissum; item licitum esse appetitum honoris, sed ex rationis regula ordinatum.

III. Naturæ jure præceptus est usus corporis, sensuum & facultatum exteriorum legitimus. Inde oblectamenta, rationi conformia, naturæ jure permissa; exquisitæ tamen sensuum titillationes naturæ jure prohibitæ sunt. 1. Quia hominem enervant. 2. Corporis, animique vigorem opprimunt, gravibusque negotiis inutilem reddunt. 3. Tempus necessariis suffurantur. 4. Facultates dissipant. 5. Damnum multiplex, & dedecus plerumque post se trahunt. *Instruct. I. §. 2. Q. 7.*

Leucotheus. Quid de moralitate libidinis respectu juris Naturæ?

Officia hominis contra continentiam corpori debitam.

Melander. I. Scandalosæ, meritoque damnatæ sunt ab Innocentio X. quorumdam Authorum propositiones, queis scripsere, mollitiem, spectato solo naturæ jure, haud esse prohibitam, sed quandoque bonam, immo obligatoriam. 2. Neque fornicationem esse malam secundum se, sed solum ut prohibitam a Deo. 3. Idem sentiendum esse de intemperie sodomitica, ac bestiali.

Demonstratur 1. In genere. Omnis actus libidinosus externus *repugnat amori sui ipsius rationabili, ad animi pacem, felicitatemque internam simpliciter necessario: quia, inverso naturæ ordine, fine, ac institutione* intendit *solam*, vel *quasi solam* voluptatem pro fine *universaliter* a natura ordinatam ad propagationem humanam; rationem subjicit servituti carnali; & voluptatis æstu demergit, deordinatione summe perniciosa, quia mentem excæcante, voluntatem depravante, carnique agglutinante, ut experientia evidens demonstrat.

Demonstratur 2. In specie de fornicatione perfecta: Quia est actus, institutioni naturæ in propagatione humana contrarius, proli nasciturae perniciosus infami Matre; educandæ præjudiciosus incerto Patre; Societati humanæ perniciosus neglectis matrimoniis nimium onerosis, libidinibus vagis cuncta complectentibus &c.

Demonstratur 3. De fornicatione imperfecta, mollitie, &c. Quia est actus, qui allatis præjudiciis superaddit fœditatem, *eversivam finis* a natura intenti, ad voluptatem distrahendo semen, soli generationi destinatum; *eversivam ordinis* a natura statuti, abutendo corpus, modo delectationis neque bestiis a natura concesso, idque infra conditionem, animalibus propriam, abjiciendo.

Demonstratur 4. De intemperie sodomitica, ac bestiali. Quia est actus, qui allatis jam spurcitiis superaddit abominationem, teste Apostolo, etiam Paganis, solo naturæ jure instructis, *ignominiosam, contranaturalem, & corpori contumeliosam*, Deo propter idololatricam perfidiam eos dante *in sensum hunc reprobum*, adeoque solo Naturæ jure *evidenter* prohibitum.

II. *Rationum fucus, a quibusdam sarcosophastris oppositus, evidenter est putidus, ac nullus. Nam*

1. In casu *servandæ vitæ, sterilitatis*, vel saltem *pacti oppositi* de educanda prole, cessaret quidem finis præcepti, prohibentis fornicationem *ob præjudicium corporis & prolis*, sed cessaret tantum *per accidens*, nec nisi *finis inadæquatus*: nam prohibita etiam est *ob præjudicium animæ, & ob ipsum universale periculum* de mala educatione, quod per casus particulares non tol-

litur, nisi *per accidens*, *per se* loquendo autem semper manet, adeoque & obligatio semper durat.

2. Neque sequitur, quod etiam matrimonium, cui non minor delectatio, deberet etiam causare ejusmodi pestiferos effectus, V. G. *cæcitatem mentis*, *infirmitatem voluntatis* &c. Nam delectatio illa, etsi *eadem*, non tamen est *ejusdem inordinationis*, Deo ut matrimonii, etiam solius naturalis, Authore, per auxilia naturalia impediente effectus fornicationis pedissequos, ut evidenti experientia est contestatum.

3. Etsi in casu necessitatis permissa forsan sit *naturæ jure* expulsio fœtus inanimis, effusio sanguinis, immo membri abscissio, nulla tamen est ad mollitiem paritas, quia hæc est conjuncta *cum delectatione* & quidem *nimis inordinata*, menti *perniciosa*, corpori *contumeliosa*, proli & propagationi humanæ tam *præjudiciosa*, ut *ratione periculi* necesse sit, *absolute* pro omni casu esse prohibitam.

III. *Scandalosa, & evidenter falsa est assertio Thomasii, qua scribere non erubuit, meris rationibus naturalibus demonstrari haud posse, memorata flagitia esse prohibita*. Nam si momenta, superius allata, *evidenter* haud stringunt, vel enervata dabit *Thomasius*, vel intellectu male dispositio erit scandalosus: prius est evidenter falsum. Nam

1. Quod dicat in scortatione haberi *finem*, saltem *secundarium*, libidinis extinctionem, id minime sufficit, quia non habetur *debito modo*, nempe *conjugali*; sed *inhonesto*, puta *extramatrimoniali*, sibi, proli, propagationi humanæ, per matrimonia a natura ordinatæ, ac ipsi societati humani Generis præjudicioso, ac pernicioso.

2. Quod asserat, *in casu* saltem *particulari* cessare hoc præjudicium respectu sui, ac societatis humanæ præcepto obligationem *absolutam* haud adstruente, *evidenter* fallit: siquidem hoc præceptum nequaquam fundatum est in præsumptione *solius facti*, sic ut isto cessante cesset; sed fundatum est in præsumptione *periculi de facto in genere*, quod nunquam cessat.

3. Quod oggerat, membrorum usum, vel potius abusum ad alium finem, quam instituerit natura, non continuo esse inhonestum, nisi quis per vomitum in naturam se peccaturum existimet, putide nugatur; nam membrorum abusum ad ejusmodi spurcitias, naturæ injuriosas, qui negat, homo non est, sed obbrutuit *plus quam mulus & equus, quibus non est intellectus. Instruct. I. S. 2. Q. 8.*

Protestantium Moralistarum avia. *Leucotheus*. *Quænam alia Moralistarum protestantium, circa animi, corporisque culturam, sita erronea?*

Melander. I. *Puffendorfius* Jurisprudentiam naturalem fœdum truncavit, officia hominis erga se, non nisi ex *reflexo* societatis principio, eruendo; obligationem solummodo *indirectam* adstruendo, immo quo ad interna veluti *remotam*, neque *absolutam* pro omni casu, quo nempe societati humanæ periculum immineret.

II. Idem Author inter opiniones, quibus, velut naturæ juri contrariis, & sociali vitæ perniciosis, animus sit expurgandus, numerat dogma catholicum de indulgentiis; de exhomologesi ac absolutione sacramentali; de institutis monasticis; de purgatorio & aliis fidei orthodoxæ articulis: atque hac malignitate sat prodit, *protestantismi* reconditum aconiton, quod suæ Jurisprudentiæ naturali *latenter* illinit contagiosus Moralista, merito confutandus, ac ex orthodoxæ ætatis animo, sententiis verioribus imbuto, penitus exterminandus.

III. *Thomasius*, præter probrosa dogmata de omni specie *Veneris*, naturæ jure haud interdicta, etiam negat, *delectationem momentaneam*, naturæ jure, saltem liquido, esse illicitam. Item immortalitatem animæ, veluti rationis lumine *mere probabilem*, ex Jurisprudentiæ naturalis sphæra elimi-

nat,

nat; adeoque jus naturæ enervat, ac diſciplinam, quam a ſcholaſtico pulvere reformatam, a ſe toties jactitat, nobiliſſima ſui parte truncat, atque ad *Epicureiſmi* peſtifera dogmata accommodando, turpiſſime deformat. *Inſtruct. I. §. 2. Q. 9.*

§. II. §. 11.

De officiis neceſſitatis reſpectu hominis erga ſe circa defenſionem vitæ, bonorum &c. *Officia neceſſitatis.*

Leucotheus. Quid neceſſitas, & quotuplex? *Natura neceſſitatis atque varietas.*

Melander. I. *Neceſſitas denotat ſtatum hominis, in quo legi, abſque ſuo periculo parere non poteſt.* Unde per *jus neceſſitatis* intelligitur *facultas, æquitate naturali fundata, ſe eximendi a lege, quæ ad caſum neceſſitatis non præſumitur a Legiſlatore extenſa.*

II. Dividi ſolet in *extremam*, qua imminet periculum vitæ; *in gravem*, qua imminet periculum *magni mali, mutilationis, captivitatis, infamiæ, jactura gravis bonorum*, & *ſtatus; in communem*, qua imminet malum commune. Gravis dividi ſolet in *abſolutam*, & *reſpectivam*; illa reſpectu omnium; hæc reſpectu aliquorum, niſi legis violatione, evitari nequit. *Inſtruct. II. §. 1. Q. 1.*

Leucotheus. Quæ neceſſitatis proprietates, & ex iis eruendæ regulæ circa officia hominis erga ſe, naturæ jure præſcripta? *Ejus proprietates & regulæ generales.*

Melander. I. Proprietates eruuntur. 1. Ex qualitate neceſſitatis, quæ urget. 2. Ex natura legis, cui contraveniendum. 3. Ex indole officii, quod prætermittendum eſt.

II. Ex *qualitate neceſſitatis* fluit regula generalis, quod non quævis, ſed ſolum *extrema*, aut *gravis abſoluta* pariat jus eximens a lege. *Ratio eſt*: quia favor neceſſitatis vergit in præjudicium legum, certo obligantium, unde eſt ſtrictæ interpretationis. Unde 2. Neceſſitas *evitabilis*, & *acceſita* non eximit a lege. *Ratio eſt*; quia facit periculum imputabile.

III. *Ex natura legis* ſtatuitur. 1. Regula, quod nulla neceſſitas, etſi *extrema, regulariter* eximat a lege, ſeu *naturali*, ſeu *Divina negativa*, V. G. *blaſphemia, adminiſtratione ſacramentorum ſimulata*. Ratio eſt: quia objectum prohibitum *regulariter* denotat malum, omni phyſico majus, V. G. *injuriam Dei, ſcandalum proximi*, & jactura vitæ nobiliore bono per Deum compenſetur.

2. Neceſſitas *extrema*, vel etiam *gravis abſoluta, per ſe loquendo*, eximit a lege, ſeu *naturali*, ſeu *Divina* affirmativa, V. G. *reſtitutionis, confeſſionis materialiter integræ*, &c. *Ratio eſt*: quia in lege præcipiente actum, præſupponitur *occaſio*, & *facultas moralis* exercendi actum, hæc autem *ex mente Legiſlatoris* cenſetur deeſſe in periculo vitæ &c. niſi ratione contemptus, ſcandali &c. *per accidens* jungeretur lex negativa, vi cujus nil faciendum in Dei, legiſque contemptum, proximi ſcandalum &c.

3. Neceſſitas *extrema, vel gravis abſoluta, regulariter* eximit a lege mere humana. *Ratio eſt*: quia Legiſlatori humano vel deeſt *poteſtas*, vel *voluntas* obligandi pro circumſtantiis extremæ neceſſitatis. *Poteſtas*, eo quod ex pacto coeuntium in Rempublicam non habeat poteſtatem *illimitatam*, ſed limitatam *ad uſum convenientem*. *Voluntas*, eo quod dura nimis obligatio obſervationem legum redderet moraliter impoſſibilem.

4. *Lex humana poteſt tamen obligare etiam cum periculo vitæ; immo ſic obligare præſumitur, pro caſu boni publici, & ſalutis Reipublicæ. Unde ſi tranſgreſſio cederet in grave præjudicium boni communis, vel Reipublicæ, nulla neceſſitas, etſi extrema, eximeret a Lege. Ratio prioris eſt*: quia in Republica dari debet poteſtas neceſſaria ad gubernationem, ſuique conſervationem pro tempore

belli, vel pestis: unde quando periculum vitæ *per se* est conjunctum cum actu præcepto V. G. *expeditione periculosa* &c. recte præsumitur lex obligare. *Ratio posterioris est*: quia malum commune præponderat privato, ad quod, potius amoliendum, censetur civium quivis ex subjectione civili se obligasse.

IV. *Ex indole officiorum* fluit, quod in officiis erga Deum, absque ejus injuria non omittendis, nulla necessitas excuset. 2. Quod in officiis respectu sui, necessitate duo mala conjungente, eligendum sit minus. 3. Quod in officiis erga proximum, casu æqualis necessitatis, seu periculi, obligatio regulariter cesset: hinc nulla obligatio naufragi de cedenda naufrago tabula. Non tamen cessat semper in periculo proximi majore, præsertim si quis urgeat titulus: sic teneretur parochus, nil obstante mortis periculo, morituro infanti baptismum administrare. Quod si necessitas proveniret a *malitia proximi*, per se loquendo, obligatio cessat in quovis periculo etiam salutis, cum merito sit excusandus, qui alium, quam se perire malit, præsertim cum periculum malitiæ propriæ sit imputandum. In his tamen omnibus, cum urgens periculum ejusmodi reflexiones animi plerumque elidat, ex capto in arena consilio, locus excusationi justæ est relinquendus. *Instruct. II. §. 1. Q. 2.*

Defensionis justæ origo, atque principium.

Leucotheus. Quænam origo justæ defensionis, & quodnam æquitatis principium fundamentale?

Melander. Defensio justa, contra vim injustam, originem trahit ab amore naturali, cuivis congenito, in quo, tamquam principio per rationem ordinato, fundatur. Ratio est: quia conservatio sui, in statu connaturali quo ad vitam, membra, bona &c. oritur non modo a quodam cæco instinctu amoris proprii connaturali, sed etiam ab amore sui ordinato, ipso lumine rationis eo impellente, ut quivis in semetipso experitur, & etiam natura in animalibus demonstrat, quibus vires sibi tuendis, juvandisque attribuit. *Instruct. II. §. 2. Q. 3.*

Defensio vitæ in specie licita.

Leucotheus. Quæ æquitas, seu dispositio juris naturalis circa defensionem vitæ in specie?

Melander. Defensio vitæ propriæ justa, etiam cum invasoris injusti occisione, est juris naturalis permissivi. Ratio est: quia ab amore, sibi naturaliter debito, non est *determinate* quidem exigita, cum vita compensari possit majore bono, nec tamen *simpliciter* est opposita, sed potius conformis, cum vita propria, ex ordinata charitate, præferri merito possit alienæ. Accedit, quod hæc licentia & proximo, eodem jure respectu sui gaudenti, & generi humano sit admodum consentanea ad præcavenda plurima homicidia, & publicam securitatem.

Confirmatur assertum Jureconsultorum communi suffragio, dicente *Cajo: adversus periculum naturalis ratio permittit sese defendere*; *Alexandro item Pontifice III. vim vi repellere omnes leges, omniaque jura permittunt. Instruct. II. §. 2. Q. 4.*

Nil obstantibus repliciis.

Leucotheus. Quænam in oppositum afferri solent?

Melander. Solet opponi. I. Solus Deus est vitæ Dominus. Sed R. Quod solus Deus sit quidem Dominus *directus* cum dominio *alto*, sic tamen, ut homo sit *custos* cum dominio *utili* vitæ, licitis mediis servandæ, non autem in alio sensu.

II. Defensio, alterius occisiva, videtur amori socialis vitæ adversa, quia pacis cum proximo, & tranquillitatis publicæ turbativa. R. Quod sit quidem sociali vitæ adversa, culpa residente penes aggressorem iniquum, non tamen residente penes defensorem, utentem moderamine inculpatæ tutelæ. Certe amor socialis vitæ debet esse mutuus; secus majoribus turbis exponeretur humana societas.

III. Se-

III. Sequeretur licitam quoque defensionem ejusmodi in statu civili. 2. Immo contra aggressorem errantem vel lunaticum, hæc nimia. ℞. Quod quidem sequeretur licitam esse modo longe diverso, non tamen eodem; siquidem tempus & locus non intercludat viam juris civilis. Altera sequela non est nimia, quia cum alteri non sit jus ad me perdendum, invasus maneo in jure me defendendi, & ex ordine charitatis vitam propriam vitæ alterius præferendi.

IV. Saltem ordo juris, vel saltem charitatis non permittit vitam propriam præferri invasoris perditioni duplici, corporali & spirituali, dicente *S. Augustino: pro vita, quæ amitti potest, sine culpa non posse interfici quemquam*. ℞. *Ordo juris*, vel saltem *charitatis* id quidem non permittit, casu quo ipse aggressor desistendo ab iniquo molimine, semetipsum salvare non posset: permittit tamen si facile posset. Cur enim invasoris malitia cogatur innocens esse miser? *S. Augustinus* vel loquitur de occisione *vindicativa*; vel de *intenta directe*, & non potius *indirecte* per necessariam vitæ defensionem.

V. Pro conservatione vitæ illicita est *fornicatio*, & *mollities*; ergo a pari. ℞. Illicita est, & hoc ideo, quia ejusmodi actus *per se*, & *ex necessitate determinata* nunquam ordinantur ad conservationem vitæ propriæ; aliud foret, si *ordinarentur*: unde nulla est paritas. *Instruct. II. §. 2. Q. 5.*

Leucotheus. Quæ æquitas, seu dispositio juris naturalis circa defensionem bonorum naturæ, ac fortunæ in specie? *Defensio bonorum naturæ & fortunæ æque licita.*

Melander. I. *Est insuper licita, jure naturæ, justa defensio bonorum naturalium, qualia sunt membra, pudicitia, libertas &c. contra vim injustam, etiam cum occisione aggressoris injusti. Ratio est:* quia ejusmodi defensio, ex principio amoris fundamentalis, est juris naturalis *permissivi*: nam ejusmodi bona *ordinarie* sunt vitæ comparata, immo quandoque chariora.

II. *Eodem modo est licita defensio justa bonorum fortunæ, si in notabili quantitate, vel pretio, sive eripienda, sive erepta, non nisi morte furis, aut servari, aut recuperari possint. Ratio deducitur* ex eodem fundamentali principio. 1. Quia ejusmodi bona sunt *necessaria* ad vitam. 2. Defensio humanæ societati admodum accommoda, ne foveatur audacia hominum in furando. 3. Quia ejusmodi defensio, ut jure naturæ licita, communi authorum suffragio est confirmata. *Instruct. II. §. 3. Q. 6.*

Leucotheus. Quid oppositionis patitur utrumque assertum? *Nil evincentibus oppositis momentis.*

Melander. Solet opponi. I. Non est proportio inter bona & vitam invasoris *irreparabilem*. ℞. Etsi non sit proportio physica, est tamen moralis: unde negatur suppositum, quod requiratur proportio physica, cum malum hoc casu illatum non se habeat, *per modum pœnæ proprie talis*, a justitia vindicativa regulandæ, sed regulandæ *a jure defensionis*.

II. Notabilis quantitas est regulariter aureus. ergo pro aureo occisio licita. ℞. Quod aureus sit quidem notabilis quantitas respectu peccati gravis, non tamen respectu justæ defensionis, nisi forsan *per continuationem* materiæ, seu injuriæ coalescerent: unde quantitas devolvitur ad *judicium Prudentium*.

III. Sequeretur licita defensio, etiam recuperativa, per occisionem furis, etsi fugientis. 2. Immo rem diutius jam possidentis. ℞. C. 1. Quia alias frustranea sæpe foret rerum defensio. 2. In statu *naturali* æque licitum, nullo alio recuperandi medio suppetente.

IV. Ergo & licita erit defensio occisiva *ob jus ad rem* vel *spem*, v. g. hæreditatis, officii, utpote magis æstimabilem notabili quantitate. ℞. N. Illatum. Quia non sola *magnitudo boni* sufficit, sed requiritur certitudo de jure, & de non suppetente alio medio sua vel conservandi, vel recuperandi. *Instruct. II. §. 3. Q. 7.*

Leu-

cumstantiam, *speculative* non expressam, nempe *periculum nimii abusus & incommodum grave*, quod ex tali licentia practica, rarissime ab odio, vel vindicta, cupiditateve libera & ex naturæ corruptione facillime extendenda ad plurimas cædes, redundaret in præjudicium humani generis, quale præjudicium non pugnat pro licentia *speculativa*, quo casus, merissime speculativus, secundum generalia juris naturalis principia, & præcisus ab illicitis circumstantiis expendi solet, & decidi. *Instruct. II. S. 4. Q. 9.*

Leucotheus. Quid de moderamine inculpatæ tutelæ?

Moderamen inculpatæ tutelæ necessarium.

Melander. I. *Ut defensio sui, suorumque sit justa, requiritur moderamen inculpatæ tutelæ.* Ratio est: Dispositio omnis juris tam naturalis, Divini, quam humani.

II. *Hoc moderamen fundatur in necessitate simpliciter.* 2. *Eaque tali, ut periculum debeat esse certum, præsens, nec aliter, nisi iniqui aggressoris morte, evitabile.* Ratio prioris est: quia necessitas sola fundat ordinem charitatis, qua quis se ipsum magis & sua, quam alterum servare potest. Ratio posterioris est: quia periculum probabile nequit elidere *jus certum* alterius, quod habet ad vitam; periculum *aliter evitabile* nequit fundare necessitatem.

III. *In hisce tamen conditionibus laxiorem interpretationem poscit status naturalis, quam civilis.* Ratio est: quia in statu civili datur major subordinatio, & facile suppetit *via juris*. Hinc in statu naturæ diutius durat moderamen inculpatæ tutelæ, *quamdiu nempe durat in aggressore nocendi animus, & facultas; seu quo ad usque quis extra periculi aleam constitutus est.* Sic in statu naturæ non semper fuga arripienda, nisi forsan in favorem vitæ propriæ, nonnunquam etiam hostis præoccupari poterit, quæ omnia statui civili æque haud applicanda. *Instruct. II. S. 5. Q. 10.*

Leucotheus. Quæ oppositiones in hac materia?

Oppositionibus facile diluendis.

Melander. Solet opponi. I. Urgente periculo nequeunt examinari conditiones de certitudine, præsentiave periculi &c. ergo frustra requiruntur. ℞. Etsi nequeant examinari *discursive*, quod non requiritur, possunt tamen cognosci apprehensive quo ad certitudinem, præsentiam *moralem*, juxta rerum & circumstantiarum articulum, id quod sufficit.

II. Si sufficit periculum, moraliter præsens, licita erit præventio ob necem solummodo decretam, nisi præventa morte non evitabilem. ℞. Etsi hoc multi admittant, quia præventio facta est necessarium medium, & ob aggressionem, saltem inchoatam, etiam justum, uti patet in bello; verius tamen id negatur *in praxi*. Ratio est: quia ejusmodi licentia esset societati humanæ perniciosa *ob periculum nimii abusus*, daretque ansam ad plurimas cædes, quas, sub ejusmodi præventionis prætextu, suggereret vel *irrationabilis timor*, vel *odii*, ac *vindictæ cupiditas*. Unde in praxi vix unquam erit *determinate* necessarium medium, cum læsio intentionalis, & aggressio in causa non videatur sufficere ad justam defensionem, saltem privatam, qualis non est in bello, authoritate publica suscepto, ut ad malum *per accidens*, & mere privatum non videatur naturæ jure attentum, adeoque *malo per se*, & periculo publico recte sit postponendum.

III. Si defensio debet esse *justa*, fur deprehensus non posset se defendere contra necem; si *necessaria*, invasus injuste teneretur fugere: sed hæc sunt nimia. ℞. *Ad* 1. Mors *deprehenso furi* juste inferri nequit, quia non necessarium medium: ergo furis defensio licita. *Ad* 2. ℞. Quod quidem teneretur fugere, si facile posset *ex charitate*, non tamen *ex justitia*. Nam si invasus nolit fugere, defensio occisiva fit medium necessarium, saltem ex supposito, quod velit *uti hoc jure suo*. *Instructio II. S. 5. Q. 4.*

Leucotheus. Quanam obligatio justæ defensionis?

Defensio vitæ, & bonorum, præcipue occisiva alterius, non est præcepta jure naturæ.

Melander. I. *Etsi jure naturæ permissa sit justa sui, suorumque bonorum defensio, nulla tamen est obligatio se suaque defendendi regulariter, præcipue cum occisio-*

adeoque licita sui occisio indirecta, non tamen directa.

occisione injusti aggressoris: *Ratio est*. 1. Quia non simpliciter requisita est ab amore, ad felicitatem necessario, sive *respectu sui*, virtutis bono vitam compensante; sive *respectu Dei*, tam stricte haud obligante; sive respectu societatis humanæ, per alia media secuturis incommodis præcaventis. 2. Quia licentia defensionis in favorem tantummodo concessa, quo uti nemo tenetur. 3. Quia nemo tenetur uti medio vitæ conservandæ adeo difficili, & extraordinario, nisi bonum publicum, vel alia ratio obligationem *per accidens* induceret. Unde ad conservanda bona longe minus adstruenda est obligatio, quia longe eminentius bonum virtutis, quam malum sit jactura bonorum: immo nec pro salvanda pudicitia est obligatio, *siquidem absit periculum consensus*.

II. *Unde licita est indirecta sui occisio, non tamen directa. Ratio prioris est*: quia, cum non sit obligatio defensionis, licita erit *omissio, vel positio actionis*, qua *omissa vel posita, mors non intenta, sed aliunde consequitur. Ratio posterioris est*: quia *positio actionis, vel intentione positiva, vel ex se ordinata ad sui occisionem*, repugnat amori, in ordine ad felicitatem, naturæ rationali propriam, *simpliciter* necessario, tam respectu sui, ut patet: quam respectu Dei, ut vitæ Domini, ut & respectu societatis humanæ, ob violatam justitiam legalem, inferendo injuriam communitati, cui tanquam membrum quis natus est. *Instruct.* II. §. 6. Q. 12.

Rationibus dubitandi inefficacibus.

Leucotheus. Quænam oppositiones?

Melander. Potest opponi. 1. Obligatio gravis salvandi vitam per media licita videtur *absolute* exigi a natura, ejusque instinctu, utique non frustraneo, uti & ab ordine amoris, incipientis a semetipso. ℞. Obligatio salvandi vitam medio *tam difficili, & regulariter loquendo* non exigitur a natura, etsi exigatur *licentia* salvandi vitam *suo modo*. Unde ordo charitatis *permissus* quidem est, quo quis potest præferre vitam propriam alienæ, non semper est *præceptus*.

II. Si licita *indirecta* sui occisio, erit etiam licita *directa*: nam idem est, si per me, ac si per alium peream. ℞. Nam aliud est mortem *intendere*, ac *procurare*; aliud *permittere*, nec *impedire* in proximi commodum, majusque virtutis propriæ emolumentum.

III. Saltem licita erit directa, *si rationabili fine cohonestari possit*: V. G. 1. Ad evitandam mortis injustæ, ac aliunde certæ, infamiam, cruciatus lentos, saluti periculosos. 2. Ad mandatum Judicis, respectu damnati, per mortis sententiam a Republica jam abscissi. 3. Ad punienda, vel impedienda propria peccata, evitandam pudicitiæ vim, virtutem heroicam, suppetentibus exemplis in *S. Apollonia, Samsone, Eleazaro, Razia, Lucretia, Catone*. ℞. N. suppositum, quod finis, *sat rationabilis*, haberi possit: nam cum præceptum *sit negativum*, funderturque non tantum in malo, sed & *periculo de malo*, ac *præjudicio*, ex tali licentia emersuro, vi cujus quivis privato judicio per imaginariam seu acerbioris fati, seu infamiæ persuasionem tædiorum, vel tormentorum horrorem, sibi manus licite inferendas haud difficulter persuaderet, cum ingenti Numinis, sui ipsius, ac societatis humanæ præjudicio &c. cum, inquam, fundetur *in tali periculo*, nullus haberi potest finis, *sat rationabilis*, quo talis occisio sui cohonestari possit, nunquam cessante periculo seu fine legis, quæ non attendit casum particularem, damnumque privatum, præjudicio communi utique postponendum. Unde talis licentia in casu 1. repugnat ob periculum abusus, & præjudicii communis. 2. Ob defectum potestatis in Judice, repugnante natura carnificinam sui ipsius. 3. Ob impertinentiam medii, haud necessarii, cum pudicitia, invitæ erepta, malum morale non sit; nec virtus heroica ad faciendum malum esse possit. *S. Apolloniæ, Samsonis*, & *Eleazari* exempla instinctui Numinis particulari

lari tribuuntur. Cætera facta non ad virtutem heroicam, ſed ad *vitia animi abjecti, vel ambitioſi*, merito referuntur a S. *Auguſtino*.

IV. Sequeretur, quod nec licite poſſim mihi optare mortem; me dare præcipitem ad evitandum incendium; me una cum hoſte obruere &c. Immo ſequeretur, quod nec Deus poſſet diſpenſare in hoc præcepto, quia naturali negativo: hæc nimia. ℞. N. Nam licitum optare mortem, ſed *modo debito* obventuram. 2. Licita præcipitatio, ſi ordinetur ad fugam mortis cum aliquali ſpe evadendi. 3. Licitum, ſi fiat pro bono publico, Authore *Tamburino*. 4. Deus non diſpenſaret, ſed ſuo inſtinctu mutaret materiam, quo caſu non foret *occiſio ſui propria authoritate*, adeoque nec illicita. *Inſtruct*. II. §. 6. Q. 13.

Leucotheus. *Quæ cauſæ, & circumſtantiæ legitimæ exponendi vitam?* *Cauſæ & circumſtantia legitimæ exponendi vitam.*

Melander. I. Inter cauſas legitimas eſt 1. Religio vera. 2. Salus proximi. 3. Immo & vita proximi. 4. Bonum charitatis, V. G. graſſante peſte. 5. Bonum diſciplinæ, religioſæ perfectionis. 6. Bonum publicum &c.

II. Inter caſus licitos referri ſolet. 1. Quod in *abſolute gravi*, ſeu *reſpective extrema* neceſſitate, pro avertenda v. g. ſervitute, poſſet quis innocens, ſuppetente nullo alio medio, haud æque egenti, clanculum quid eſculenti auferre, etſi invito, quia irrationabiliter invito. 2. Quod quis poſſet repellere alterum, in naufragi tabulam inſilire niſum, ſiquidem alterutri pereundum foret. 3. Quod quis obſtantem in fuga, nec cedere valentem, poſſet obterere, ſiquidem ab inſequente hoſte perimendus foret, & ſic de aliis. *Inſtruct*. II. §. 6. Q. 13.

Leucotheus. *Quæ proteſtantium Authorum aberrationes hac in materia?* *Proteſtantium avia.*

Melander. I. *Grotius* non raro confundit legem naturæ cum evangelica, & evangelicam legem cum conſiliis, ut adeo orthodoxos ſcholaſticos, imperita inſcitia, laxitatis plus quam *Arminianæ* accuſet.

II. *Puffendorfius* male adſtruit *ob quamvis levem injuriam*, ſpectato jure naturæ, facultatem quamdam moralem læſo adverſus læſum *in infinitum, ſic ut lædens jus nullum retineat, quo minus extrema quæque ab altero ipſi inferri poſſint*. Ejus punctator *Weberus* vitam male projectam, *ex vana fidei jactantia*, peſſime ad SS. Martyres extendit.

III. *Thomaſius* male ſtatuit, ſaltem *ſimpliciter*, *neceſſitatem non habere legem*, etiam tunc, cum tyrannus ſub pœna mortis prohibet cultum Dei publicum; immo, *Fleiſchero* authore, quando legis tranſgreſſio intentatur in *contumeliam Dei*. 2. Male ſtatuit autochiriam, etiam directam, ſolo lumine rationis *efficaciter* haud probari illicitam *ad evitandam ignominiam*, cruciatus intolerabiles &c. 3. Male ſtatuit, haud licitam virgini defenſionem ſtupratoris occiſivam, & cum periculo conſenſus in delectationem *momentaneam* &c. quæ omnia ſatis probant authoris *ideas*, ſæpe admodum reprobas, qualium ipſe tamen, pro ſueta calumniandi prurigine orthodoxos ſcholaſticos arguere non veretur. *Inſtruct*. II. §. 6. Q. 14.

§. III. §. 3.

De monomachia, ſeu duello. *Duellum.*

Leucotheus. *Quid? Quotuplex? Et quæ origo duelli?* *Duelli origo & natura.*

Melander. I. Preſſius loquendo, eſt *ſingulare* certamen, *ex privatis cauſis*, ab utraque parte *ſponte*, & ex *condicto* ſuſceptum, deſignato loco, & tempore, ad *occiſionem*, *mutilationem*, aut *gravia vulnera infligenda*.

II. Dividitur *in publicum*, & *privatum*, *judiciale*, & *extrajudiciale* &c.

III. *Originem* trahit *a Dæmone*, teſte Concilio *Tridentino*, *ut cruenta corporum morte etiam animarum perniciem lucretur*. *Inſtruct*. III. §. 1. Q. 1.

Leu-

Ejus iniquitas.

Leucotheus: *Quæ duelli licentia, vel iniquitas?*

Melander. I. *Duellum, propriè dictum, est omni jure prohibitum.* Et *naturali* quidem, quia repugnat amori, Deo naturaliter *debito*, utpote injuriosum ut Domino vitæ, & mortis; *debito sibi*, quia perniciosum vitæ, atque saluti; debito societati humanæ, quia inductivum ad plurimas cædes. Jure Divino juxta illud: *non occides: ego occidam, & vivere faciam*. Jure Canonico *Tridentinæ synodi*, duellantes anathemate ferientis; civili per plurimas leges, & pœnas.

II. *Præcipue illicitum est, etiam naturæ jure, duellum pro tuendo honore, aut ignominia vitanda, aliisque ex causis privatæ ostentationis, odii, vel vindictæ susceptum*. *Ratio est*, quia est medium *ineptum*, ac *inutile ad* hunc finem, augens, non auferens ignominiam in publico judicio prudentum, medium item *haud necessarium*, suppetente via legitimæ defensionis, si injurianti tantum animi sit ad lacessendum, ac calumniandum, præcipue cum nec in statu naturæ desit omnis *via* juris, *quasi publica*, in familiis, & consanguineis; quia denique est medium societati humanæ nimis periculosum, eo quod, ex speciali naturæ depravatione nimisque proclivi tuendi honoris insania, daretur ansa ad cædes innumeras, cum perturbatione, & pernicie publica, uti ipsa testatur experientia.

III. *Etiam duellum judiciale, seu ad veritatem probandam, seu ad litem terminandam, seu ad innocentiam demonstrandam, seu ad objecti criminis culpam purgandam, omni jure illicitum est*. *Ratio est*, quia est periculosa expositio justæ causæ, innocentiæ, Deo nullibi assistentiam huic modo specialem pollicito. Accedit, quod sit tentatio Divinæ potentiæ, divino jure, & canonico prohibita.

IV. *Duplici tamen casu licitum esse posset duellum, Deo nempe jubente, & causa Dei, religionis veræ, ac bono publico id exigente*. *Ratio est*, quia Deus vitæ Dominus est absolutus, religio, & causa Dei, bonum majus bono vitæ privato; immo & bonum publicum tam magnum, ut ejus intuitu licitum sit committere exercitus integros, hoc est, omnes: ergo & singulos, vel saltem duos ad parcendum sanguini multorum. *Instruct*. III. §. I. *Q*. 2.

Quam nequiquam tollunt oppositiones.

Leucotheus. *Quænam momenta in oppositum afferri solent?*

Melander. I. Duellum est *intrinsece* malum: ergo nullo casu licitum. ℟. Duellum *privatum* ex fine particulari, & causa *qualicunque* est quidem intrinsece malum, non tamen duellum *Publicum*, ex fine *boni communis*, & causa *gravissima*.

II. Ergo & licitum erit in causa honoris, quæ quandoque *gravissima*; immo *gravior* jactura bonorum. ℟. N. Illatum. Quia medium *est ineptum*, cum honor magis perdatur, quam servetur; est medium *haud necessarium*, cum *via* suppetat *contestationis*, sese monstrando paratum ad defensionem contra quemvis aggressorem injustum, uti dictum.

III. Saltem erit licitum casu, quo ignominiæ foret connexa jactura dignitatis, officii, bonorum &c. nullo alio medio suppetente: siquidem *hic* fieret medium *necessarium*; *prudens*, utpote electivum periculi *incerti* pro malo *certo*; *justum*, quia non vindicativum honoris, sed defensivum bonorum, &c. ℟. Sunt, qui in ejusmodi circumstantiis licentiam admittant: sed verius negatur. *Ratio est*, sæpius jam adducta, quia præceptum duelli negativum non tantum fundatur *in damno particulari præcavendo*, sed etiam, *in præcavendo periculo damni communis*, quod ex ejusmodi licentia emergeret in societatem humanam, utpote nimium periculosa, abusibus nimis obnoxia, adeoque societati humanæ nimis præjudiciosa *ob nimiam*, uti testis est frequens experientia, *hac ex parte hominum proclivitatem*, facile sibi persuadentium se non modo in honore, sed etiam annexo officio graviter offensos;

sos; immo ejusmodi licentiam etiam ad offerenda quoque duella non difficulter extendentium, ingenti utique societatis humanæ præjudicio. Unde ad instantias ℞. Quod Duellum quidem posset esse fortassis licitum, hoc casu, spectato præcise fine *inadæquato* hujus precepti naturalis, non tamen posset esse licitum spectato fine *adæquato*, nunquam cessante, quia periculo semper permanente, respectu præjudicii publici. Ad 1. Duellum hic fieret medium necessarium non *per se*, sed mere per *accidens*, sic ut bonum privatum, in casu mere extraordinario, sit bono publico postponendum. Ad 2. Duellum foret *medium prudens*, spectato quidem damno privato, non tamen spectato periculo damni communis, quod fundaret talis licentiæ practica. Ad 3. Hoc ipso non esset medium *justum*, quia excessivum, & spectata hominum corruptione, nimis periculosum, ac societati humanæ præjudiciosum. *Instruct.* III. §. 1. *Q.* 3.

Leucotheus. Quænam hac ex parte striæ protestanticæ?

Melander. I. *Nicolaus Hertius Puffendorfii* non tam scholiastem, quam corruptorem agit, dum in notis, duellorum Apologetas, adstruxit Jesuitas ex famoso *Montaltio*, sibi non absimili pseudologo, infami *Galliæ* totius stigmate inusto. *Stria protestantica.*

II. *Grotius* male assignat duellum casu duplici licitum, *si invasor concedat alteri licentiam dimicandi, alioquin eum occisurus*: quia rejicienda conditio, & exspectanda invasio. *Si Magistratus duos, mortem meritos, inter se committat*; quia hic est abusus potestatis, a natura non concessus, ut dictum supra. Item errat per alterum excessum, dum, *causa publica exigente*, licitum negat duellum, ut patet ex dictis.

III. *Weberus* ineptum agit *Puffendorfii* anagnosten, dum scribit: *duellum in statu naturali non esse injustum*, quem eundem errorem errat *Kemmerichius*, alter *Puffendorfii* enucleator. *Instruct.* III. §. 1. *Q.* 4.

Leucotheus. Quid de diffidationibus belli privati sentiendum?

Melander. I. *Diffidatio*, sic dicta a *diffidendo*, est *fidei renuntiatio*, & *inimicitia per quævis hostilia denuntiatio, propria authoritate facta ab iis, qui superiorem in terris habent*. *Diffidatio privata.*

II. *Origo* deducitur a turbulentis Imperii *Romano-Germanici* temporibus, maxime ab *Henrici* IV. Imp. infantia, neglectæ justitiæ culpa, ac turbulento successorum quorundam regimine, quo invaluit, jus manuarium *Haus Kolben oder Faust Recht*.

III. *Incrementa* sumpsit valida cum tempore, ut *Friderici*, aliique Cæsares eam frustra extirpare conati sint. *Carolus* IV. mitigare vix potuit per conditiones quasdam oppositas, V. G. *ne fieret fraude, ne sine indictione, per testes etiam roborata &c.*

IV. *Modus* fieri solebat propria voce, vel litteris diffidatoriis triduo interposito. *Instruct.* III. §. 2. *Q.* 5.

Leucotheus. Quid de diffidationum usu memorandum?

Melander. Quod sit abusus, omni juri contrarius. Patet, quia est denuntiatio inimicitiæ *privata*, justitiæ eversiva, tranquillitatis publicæ perturbativa, jure Cæsareo *Caroli* IV. meram tolerantiam probante. 2. Quia hæc pestis fuit *a Friderico* III. *Maximiliano* I. *Carolo* V. penitus proscripta, & in speciem fractæ pacis publicæ declarata, diffidatoribus, eorumque complicibus Imperii banno innodatis. *Ejus iniquitas.*

TITU-

Titulus 5.

TITULUS V.

De officiis hominis erga proximum. §. 1.

De Officiis hominis erga proximum absolutis.

§. I.

Officia hominis imperfecta.

De officiis hominis imperfectis erga proximum.

LEucotheus. *Quid nominis officium absolutum, hypotheticum, perfectum; imperfectum? Et quanam methodus ea tractandi?*

Absoluta, hypothetica.

Melander. I. *Officium* hominis *absolutum*, est *actio* vel *omissio* actionis jure naturæ connato debita; *hypotheticum*, debita jure quodam adventitio: illius generis est, *Deum colere*, *neminem lædere*; hujus, *cuivis suum tribuere*, *non furari*.

Perfecta, & imperfecta.

II. Officium hominis *perfectum*, est *actio*, vel *omissio actionis*, debita jure Naturæ *proprie* tali; *imperfectum*, debita *per æquitatem quamdam naturalem*: illius generis est, *neminem lædere*; hujus, *digito monstrare viam petenti*; illius incuria denominat aliquem *formaliter injustum*; hujus vero *iniquum*.

Modus tractandi.

III. Officia *absoluta* tractanda in jure naturæ; *hypothetica* in jure Gentium, ut protestanticis vestigiis inhæreamus. *Instruct. I. §. 1. Q. 1.*

Officiorum fundamentale principium, Amor, cuivis naturaliter debitus.

Leucotheus. *Quale hujusmodi officiorum fundamentale principium, & quenam disciplina, iis tractandis propria?*

Melander. I. Fundamentale principium est *amor*, cuivis naturaliter debitus, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessarius. Cum enim homines *secundum naturam* sint *æquales*, & *æquali impulsu* ferantur ad finem, seu felicitatem, amor omnibus insitus omnes pariter obligat ad officia mutua, in ordine ad hunc finem necessario requisita, juxta illud naturæ dictamen: *Quod tibi vis*, vel *non vis fieri*, *alteri feceris*, vel *non feceris*.

Etiam quo ad officia imperfecta.

II. Non tantum officia *perfecta*, ut patet, sed etiam *imperfecta*, sunt *de jure naturæ*, spectantque ad Jurisprudentiam naturalem, tanquam *propriam* disciplinam. *Ratio est:* quia non fundantur in *amore qualicunque* meræ humanitatis, sed *æquitatis naturalis*, sic ut participent *rationem justitiæ formalem*, relucentem ex debito, alteri *obligatorie* reddendo. 2. Quia sunt *exigita* in ordine ad naturæ finem, seu *felicitatem simpliciter necessariam*, quæ, negatis ejusmodi officiis, si minus *positive*, saltem *negative* foret defectuosa. *Instruct. I. §. 1. Q. 2.*

Idea Protestantium hac ex parte.

Leucotheus. *Quænam scita Moralistarum, Protestantium, hoc ex capite, minus apposita?*

Quo ad humanitatis principium.

Melander. I. *Puffendorfius* cum *Thomasio* officia hominis imperfecta *ex statu humanitatis, & lege de custodienda æquitate*, non satis curate derivat: quia, teste *Kemmerichio*, æqualitas, juncta felicitati humanæ, *fundamentum* est officiorum, non *peculiare officium*; cum enim homines sint *æque homines*, atque adeo *æquali impulsu* ad felicitatem ferantur, jus oritur omnibus æquale, *felicitatem hanc promovendi*. 2. *Grotius* male fundat *in pacto* primævæ rerum divisionis, quia *incerto*. 3. *Kemmerichius* minus bene ea derivat *ex regulis decori*, nisi hoc ipsum fundet *in debito quodam naturæ*, ad humanam felicitatem necessario, sic ut obligationem, saltem minus rigorosam, hominibus inducat. 4. *Heineccius* cum *Puffendorfio*, & *Thomasio*, officiis imperfecti male admiscet studia *meræ beneficentiæ*, virtutem, *Ethicæ propriam*, a jure naturæ haud *sequestrando*, quam confusionem *Puffen-*

Puffendorfiani toties Orthodoxis scholasticis oggerunt. 5. *Koblerus* opposito errore, ex suo naturæ jure *cogente*, jus omnè *imperfectum* exterminat, ac Jurisprudentiam naturalem detruncat.

Ex officiis gratitudinis nequidquam defensa.

II. *Neque obest* 1. Quod *gratitudo* fundetur *in aliquo debito naturæ*, & tamen nullam obligationem juris inducat. Nam ℞. Quod fundetur quidem *in debito qualicunque convenientiæ naturalis*, non tamen in *debito quodam* necessario ad finem, seu felicitatem humanam.

Nec obest 2. Quod gratitudinis *necessitas* videatur *absoluta*, ut ne inter homines cesset omnis *beneficentia*, atque *fiducia*. Nam ℞. Quod gratitudo, ut respondens officiis *beneficentiæ*, nec *innoxiæ* tantum *utilitatis*, haud sit *necessaria* ad esse bene *simpliciter*, quod solum respicit jus naturæ, nisi & virtutem *liberalitatis*, *eutrapeliæ*, *patientiæ* &c. ad jus naturæ attrahere quis intendat.

Neque obest 3. Quod gratitudo sæpe fundetur in debito naturæ, etiam *absolute necessario*: V. G. respectu *Dei*, *Parentum*. Nam ℞. Quod Gratitudo *simplex*, & ut est virtus *specialis* nunquam fundetur in debito naturæ *absolute necessario*, & fundari possit gratitudo *mixta*: hæc enim *per accidens*, accedente justitiæ titulo, fundare jus potest, sicque revocari ad Jurisprudentiam naturalem. *Instruct. I.* §. 1. *Q.* 3.

Obligatio non tantum est externa, sed etiam interna.

Leucotheus. *Quænam obligatio naturalis ad officia hominis, homini exhibenda, seu perfecta, seu imperfecta?*

Melander. I. Est *obligatio* non tantum *externa*, sed etiam *interna*; De externa patet: nam amor debitus, *sine effectu*, foret frustraneus. De *interna* colligitur ex eo, quod necessaria sit ad finem, qua sine obligatio externa redderetur *imperfecta*, *facile defectibilis*, *inefficax*, ac *insufficiens*.

Unde propositiones quædam recte sunt ab Innocentio XI. damnatæ.

II. Hinc ab *Innocentio* XI. etiam spectato jure naturæ, recte proscripta propositio *quod non teneamur proximum diligere actu interno, & formali; quod præcepto proximi diligendi satisfacere possimus per solos actus externos; quod teneamur proximum diligere actu quidem interno, sed tantum in communi, non particulari*. Unde falsum est. 1. Quod tantum actus externus proximo cedat in bonum, sitque necessarius; quia sine interno *ubique* & *semper* non exhibebitur externus.

Falsum 2. Quod dilectio *in communi* sit *inutilis*, *in particulari impossibilis*; quia *in communi* utilis est ad hoc, ut homo reddatur paratus ad diligendum proximum *in particulari*, quoties naturæ lege obligatur. Dilectio omnium, *in sensu accommodo*, est possibilis, cum plus non velit, quam ut sit dilectio *cujuslibet* in particulari, si respectu hujus potius, quam illius, occurrat necessitas.

III. Tempus obligationis est, quando occurrit proximi necessitas: *Instruct. I.* §. 1. *Q.* 4.

Officia imperfecta in genere.

Leucotheus. *Quænam objecta seu officia, præcipue imperfecta, ad quæ se extendit hæc obligatio amoris, proximo naturaliter debiti?*

Melander. I. *In genere*, ea facienda, quæ ad finem felicitatis humanæ ita sunt *necessaria*, ut illis negatis, si *minus positive*, saltem *negative* flaccesceret, & ex parte deficeret requisita illa, & naturæ humanæ propria felicitas, juxta illud: *quod tibi vis*, vel *non vis fieri*, *alteri feceris*, vel *non feceris*.

Respiciunt proximi necessitatem.

II. Unde officia imperfecta fundantur *in quadam æquitate amoris naturalis*, respiciente proximi *necessitatem*, quæ, quo major vel minor, majus vel minus faciet debitum correspondens, seu obligationem proximo debitam. Unde sicut officia imperfecta, *in necessitate proximi summa*, degenerant in *perfecta*; ita & officia virtutum fieri possunt *imperfecte* debita per eandem necessitatem.

In specie innoxiam utilitatem.

III. *In specie* notant isthæc officia *innoxiam utilitatem*, seu talem, quæ accipienti prosit, præstantem non gravet, V. G. *Erranti monstrare viam*, *pe-*

tenti dare consilium, languenti permittere fluentem. 2. Iisdem officiis accenfetur præstatio rerum, quarum nimia copia molesta, eas potius integras aliorum usui permittendo, quam destruendo. 3. Dispensatio rerum in aliorum utilitatem, quæ alioquin nobis essent corrumpendæ. 4. Officia in peregrinos, calamitate oppressos, iis auxilium & solamen exhibendo &c. *Instruct. I. §. 2. Q. 5.*

Officia imperfecta magis memorabilia circa eleemosynam.

Leucotheus. *Quæ officia imperfecta magis controversa?*

Melander. I. Divitibus *aliquam* esse obligationem, etiam in justitia, *improprie tali*, fundatam, subveniendi egenis, *licet communi tantum necessitate pressis* (abstrahendo, *quanta* sit, & *quoties* exercenda respectu juris naturæ) in nostris principiis clarum est. Quia repugnat amori, ad felicitatem societatis humanæ *admodum* necessario, per totam vitam, nunquam exercere actum amoris, etsi occasio *quotidiana* sit, idque absque *omni*, vel *levi* incommodo fieri posset. 2. Est obligatio naturalis, *saltem imperfecta*, succurrendi proximo *in gravi necessitate* per eleemosynam petitam, *saltem ex superfluis*: quia id exigit æquitas naturalis, fundata in amore proximi, ad finem societatis humanæ necessario. Quod si necessitas foret *absolute gravis*, & pene *extrema*, est obligatio succurrendi *etiam ex necessariis* cum levi detrimento status: quia *absolute gravis* necessitas in æstimatione morali æquiparari solet indigentiæ extremæ. 3. Est obligatio naturalis *perfecta* succurrendi proximo, in *extrema necessitate constituto*, *etiam ex necessariis* cum aliquo status proprii detrimento, non tamen extraordinario, multo minus cum status proprii destructione. *Ratio prioris est* amoris necessitas ad bona quædam ordinis inferioris, vitæ proximi postponenda. *Ratio posterioris est* nimia difficultas, amore proprio prævalente.

Circa innoxium transitum.

II. *Transitus* per territorium alienum, seu terrestre, seu maritimum, *debito modo*, etsi *absque ulla causa*, negatus, *per se loquendo*, nunquam parit formalem injuriam, sufficientem ad actionem, vim, vel bellum alteri inferendum. *Ratio est*, quia, cum vix possit abesse saltem incommodi periculum, *spectato jure naturæ*, prætendi nequit jus perfectum. 2. Transitus inermis advenarum, *siquidem vere innoxius sit*, spectato naturæ jure, *per se* loquendo, negari nequit. *Ratio est*, quia exigitur ab amore, in naturali æquitate fundato, juxta illud: *quod tibi vis fieri* &c. 3. Idem, ex eodem fundamento, sentiendum de transvectione mercium *necessaria*, ac vere *innoxia*. 4. Militaris tamen transitus recte negatur, quia nunquam vere seu *practice* innoxius esse solet, ut non saltem suppetat *justus periculi metus*.

Circa denegatum matrimonium, favorem communem.

III. Ad officia juris imperfecti non recte trahitur *denegatio amicitiæ*, vel *matrimonii*: quia deest *necessitas*, facilisque causa incommodi haberi potest. Neque *communis facultas*, uni negata, repugnat æquitati naturali, si *qualiscunque* demum *ratio subsit*; multo minus unquam parere potest injuriam formalem. *Instruct. I. §. 2. Q. 6.*

Officia imperfecta respectu hostium.

Leucotheus. *An officia æquitatis imperfecta, homini ab homine præstanda, etiam respectu hostium, spectato jure naturæ obligent?*

Melander. I. Id censet *Heineccius*. 1. Quia fundantur *in æquitate naturæ*. 2. Quia sunt conjuncta cum spe conciliandi inimici. 3. Quia a *Socrate* dudum profligata sententia, *quod male faciendum sit inimicis*.

II. Sed verius, *per se* loquendo, nulla præstandi est obligatio, quia, durante alterius animo hostili, hæc officia vix possunt esse innoxia: sic nil antiquius in bello, quam hostes prohibere aquatione, commeatum corrumpere, cuncta devastare.

III. Unde *natura æqualitas* sicut non obstat, quin hostem vindicemus etiam positive lædendo; ita non obstat, quin vindicemus, ei humanitatis officia denegando. 2. Spes conciliandi inimici virtutem notat non jus. 3. Sic

& So-

& *Socratis* dicta naturalem *Ethicam* sapiunt, non *Jurisprudentiam*, quas *Heineccius* non raro confundit.

§. 2.

§. II.

De Officiis erga proximum perfectis;

Officia hominis perfecta.

Leucotheus; Quid Moralistis officia perfecta? Quæ illorum differentia ab imperfectis? *Eorum natura.*

Melander. Officia *perfecta* notant actiones, ad quas homo, non *ex qualicunque æquitate*, seu conformitate cum natura rationali; *sed ex justitia*, *proprie tali* atque *perfecta*; immo quandoque *ex propriissime tali*, ac *rigorosa*; per modum coactionis externæ, ac satisfactionis, est obligatus. Nam, quia justitia formalis respicit alterius jus, seu debitum, & hoc quandoque est rigorosum, seu coactionis externæ, ac reparationis illativum; quandoque *mere legale*, coactionis externæ, & reparationis expers, uti contingit in læsionibus proximi internis, odio, invidia, proposito furandi &c. facile liquet.

II. *Differentia* ab officiis Imperfectis. Hæc enim fundantur in jure *minus proprio*, respiciendo *æquitatem* quandam, qua aliis facienda bona; *perfecta* fundantur *in jure proprie tali*, quandoque etiam in *rigoroso*, spectando justitiam *legalem*, & *commutativam*, qua aliis non inferenda mala. 2. Imperfecta supponunt *necessitatem minus strictam*, sic ut officii incurium denominent *iniquum*; perfecta supponunt necessitatem *absolutam*, sic ut officii sui negligentem denominent *proprie*, quandoque etiam *formalissime injustum*. 3. Imperfecta pariunt obligationem coactionis expertem; *perfecta* coactionis externæ, & quandoque reparationis insuper illativam. *Instruct. II. §. 1. Q. 1.* *Differentia ab imperfectis.*

Leucotheus. Quæ officia perfecta? Quæ eorum objecta? Et quale obligationis principium? *Officia perfecta in specie.*

Melander. I. Officia *perfecta* in genere duo sunt: *nemo lædendus*; *jus suum cuique tribuendum*. *Nemo lædendus.*

II. Objecta sunt *læsiones* triplicis generis, *cogitatione*, *verbo* & *opere*; sive quo ad bona *animi*, intellectus nempe ac voluntatis; sive quo ad bona *corporis*; sive quo ad bona *famæ*, aliaque extrinseca *fortunæ*. *Modus læsionis triplex.*

III. *Fundamentum obligationis* petitur denuo *ex amore*, Deo ac proximo *naturaliter debito*, quia ad felicitatem ac pacem, cum Deo & proximo conservandam, *simpliciter necessario*. *Instruct. II. §. 1. Q. 2.* *Fundamentum obligationis.*

Leucotheus. Quodnam alterum officium ex perfectis? *Reparandum damnum.*

Melander. I. *Reparatio damni*, si quod secutum ex læsione *injusta*, qualitercunque *imputabilis*, quantum *fieri potest*.

II. Dicitur *injusta*, quia *damnosa*; dicitur *imputabilis*, quod fit, si adsit *jussio*, *consilium*, *palpo*, *recursus*, *participans*, *mutus*, *non obstans*, *non manifestans*. Dicitur quantum *fieri potest*: hoc est, meliore modo, vel per restitutionem ipsius rei, vel per æstimationem rei, vel fructuum, lucri cessantis, damnique emergentis. *Modus reparationis.*

III. *Fundamentum obligationis* denuo petitur ex eodem amoris *debiti*, quia *necessarii*, principio, eo quod lex *de non lædendo* foret *vana*, *inutilis*, si damnum reparari haud deberet. *Instruct. II. §. 1. Q. 3.* *Fundamentum obligationis.*

Leucotheus. Quænam ad hac obligatione exceptiones? *Casus excepti ab obligatione naturali reparandi damni.*

Melander. I. Per *accidens* cessat obligatio reparandi damni, quandocunque quis non est causa *certa*, *vera*, & *efficaciter influens* in damnificationem factam. Quia tam gravis obligatio ex amore, *naturaliter debito*, deduci nequit.

II. Cessat, *nulla culpa interveniente*, si nihil extet amplius, neque quis factus sit ditior: quia obligatio foret nimis difficilis. *Causa incerta. Inculpata.*

 III. Cef-

Culpabili mere juridicæ.

III. Cessat probabilius, si *culpa* sit *mere juridica*, seu ex omissione diligentiæ, non nisi a summe industriis adhiberi solitæ: quia obligatio foret nimis ardua, & ob frequentes transgressiones potius noxia.

Vel etiam theologicæ, sed venialiter.

IV. Cessat probabilius, si negligentia sit quidem *theologica*, sed *venialiter* tantum culpabilis: * quia tam gravis obligatio sufficienter probari nequit. Nam quod *æquitas naturalis* exigat, ut damnum patiatur potius nocens *juridice* ob culpam *voluntariam*, & a fortiori ob *theologicam*, etsi *levem*, quam *absolute innocens*, nil evincit: quia probaret, reparandum quoque fore damnum *fortuitum*; quod est nimium. Item: quia hæc obligatio nimium gravis, culpæ improportionata, propter faciles transgressiones humano Generi potius noxia, quam utilis: immo, & *antecedenter ad omnem eventum*, ipso læso minus optabilis.

Non animadversa gravitate materiali.

V. Cessat probabilius, *quandocunque* culpa tantum est *levis* absque animadversa gravitate, seu formali seu materiali. ** *Ratio est*, quæ supra.

Secus non esset.

VI. Quod si tamen gravitas materialis cognita foret, *** etsi culpa accederet solummodo *levis*, probabilius, *jure naturæ*, manet obligatio *gravis* ad compensationem totius damni *cogniti*. *Ratio est*: quia tale damnum, etsi datum *ex culpa levi*, *per se loquendo*, connexum est *cum magno commodo* damnificantis, adeoque cum *magno illicio* ad damnificationes plures & plures, tam proximo, quam societati humanæ admodum periculosas: ergo natura de remedio *sufficienti*, per obligationem reparationis gravem, probabilius providit, ac providere debuit.

Neque dicas. 1. Quod casu rei demersæ, vel abjectæ, cesset commodum damnificantis, adeoque & illicium. Nam ℞. Etsi cesset *per accidens*, non tamen cessat *per se*, sic ut non sit *conjungibilis* saltem cum commodo.

Neque dicas. 2. Quod obligatio nec oriatur *ex re accepta*, quia consumpta, ut ponitur; nec *ex injusta acceptione*, quia tantum levi, & improportionata culpæ gravi. Nam ℞. Quod oriatur ex utraque, *ut opposita naturæ fini*, seu, *ut connexa* cum gravi præjudicio, vel saltem præjudicii periculo, tam respectu proximi, quam societatis humanæ, cui præcavendo restitutionis obligatio est medium necessarium, a natura intentum.

Neque dicas. 3. Quod in casu, quo infertur damnum, cognitum *ut grave*, absque omni culpa; vel non cognitum *ut grave*, cum levi tantum culpa, æquale videatur periculum, & præjudicium publicæ felicitatis. Nam ℞. N. Quia in casu priore nulla omnino intervenit culpa, præterquam quod casus vix videatur esse practicus. In posteriore damnum non cognitum ut grave, hoc ipso non est conjunctum cum tanto illicio.

Neque dicas. 4. Quod in casu, quo infertur damnum cognitum *ut grave*, sed ex culpa gravi, non major foret obligatio, adeoque obligatio *ex culpa levi* foret improportionata. Nam ℞. Etsi forsan foret improportionata, si spectetur sola culpa levis *in se*, non tamen foret improportionata, si spectetur complexum, *ut conjunctum* cum gravi præjudicio societatis humanæ, præsertim cum obligatio hæc non descendat ex justitia mere indicativa, sed potius ex commutativa.

Etsi gravitas materialis sit solum successiva.

VII. Eadem obligatio gravis manet ratione compensandi damni, cogniti *ut gravis*, etsi datum sit per damnificationes leves *successivas*, moraliter tamen

---

* V. G. Si quis ex oblivione, *venialiter tantum culpabili*, non extinxisset lucernam orto inde incendio.

** V. G. Si quis subduceret aureum, *non habita sufficiente advertentia* ad legem graviter obligantem; vel *ex ignorantia gravitatis formalis*, subducendo aureum, quem quis putaret *invincibiliter* haud esse materiam gravem; vel *ex ignorantia gravitatis materialis*, subducendo gemmam, quam quis invincibiliter existimaret esse vitrum.

*** V. G. Si quis subduceret aureum, etsi *per culpam solummodo levem* existimaret *invincibiliter* Dominum non esse *saltem graviter* invitum.

tamen coalescentes. *Ratio est*, quæ supra: cum successiva ablatio se habeat mere per accidens. *Nec obstat*. 1. Quod furta minuta sint facta diversis: quia manet quantitas gravis, *scienter* & *voluntarie* ablata cum damno, saltem communitatis, ejusque periculo, ac præjudicio. *Nec obstat*. 2. Quod leves detractiones, pluribus factæ, non inferant similem obligationem gravem: quia ex detractionibus non capitur lucrum, nec habetur illicium ad plures, & plures, uti fit in furtis.

Cessat quo ad excessum, invincibiliter ignoratum.

VIII. Cessat obligatio reparationis, *quo ad excessum damni*, *invincibiliter ignoratum*. *Ratio est*: quia ille excessus neque est voluntarius *in se*, neque *in causa*, cum ignoretur connexio, adeoque fortuitus censeri debeat.

Stante impossibilitate morali.

IX. Cessat denique obligatio restitutionis, quamdiu manet *impossibilitas moralis*, quæ ex Prudentum judicio æstimanda, ac debitis cum limitationibus consideranda est, uti fusius legere est apud Moralistas orthodoxos. *Instruct. II. §. 1. Q. 4.*

Proprietates reparationi damni connexæ.

Leucotheus. *Quæ cæteræ proprietates magis memorabiles, in reparatione damni, naturali jure, contentæ?*

Circumstantia temporis, loci &c.

Melander. I. Memorabiles circumstantiæ *temporis*, *loci*, *modi*, & *ordinis*, quibus restitutio facienda, quantum fieri, & exigi jure potest in ordine ad damnificati indemnitatem.

Cui facienda restitutio,

II. Memorabilis restitutionis *terminus ad quem*, sic ut facienda sit possessori justo, debita diligentia inquisito, si sit incertus, & meliore modo, quo fieri potest, in commodum domini, vel damnificatæ communitatis.

Ab emptore bonæ vel malæ fidei.

III. Res aliena, comparata, per contractum a possessore *bonæ fidei*, huic, non domino restituenda. *Patet*. Comparata a possessore *malæ fidei* v. g. fure, *permitti* potest, ut recipiatur a fure, ad evincendum a fure pretium: quia *permittens* non cooperatur ad rei statum deteriorem, sed non custodit in statu meliore cum suo periculo. An *ob periculum evictionis* possit *positive* tradi denuo furi, seu ab emptore *bonæ*, vel *malæ fidei*, controvertunt Moralistæ orthodoxi. *Spectato naturæ jure*, re comparata ab emptore *bonæ fidei*, ad se servandum indemnem, etiam *positive* potest reddi furi, quia obligatio reddendi domino est valde gravis, & opposita amori, sibi naturaliter debito, qui *in æquali periculo damni* potius favet sibi, præcipue cum nulla adsit culpa. Contra res comparata ab emptore *malæ fidei*, spectato naturæ jure, probabilius reddi nequit furi, *ad se servandum indemnem*. *Ratio est*: quia ejusmodi emptiones partim ob lucra ementium, partim ob invitamenta furum vendentium, non tantum *domino privato* sunt damnosæ, sed *& communi bono* præjudiciosæ, *felicitati societatis humanæ* derogatoriæ, vel saltem ob *grave periculum de multiplicandis damnis* admodum perniciosæ indemnitati publicæ, seu contrariæ fini, a natura intento: ergo natura debuit providere de *medio sufficiente*, ac *efficaci*, absterrendi homines a perniciosis ejusmodi nundinis: atqui aliud medium esse non potest, quam *obligatio*, rem, mala fide emptam, reddendi domino *cum periculo evictionis*: ergo obligatio hæc est medium, *simpliciter necessarium*, ad finem, seu indemnitatem, si minus domini privatam, saltem ad publicam societatis humanæ a natura intentam: ergo est exigita ab amore, societati humanæ naturaliter debito, adeoque jure naturæ imposita, id quod erat ostendendum.

Neque dicas. 1. Emptorem malæ fidei, re furi tradita, amplius haud teneri *ex re accepta*, nec *ex injusta acceptione*, quia per rescissionem contractus abolita. Nam ℞. Etsi forsan sit abolita *particulariter*, sic ut non amplius influat in damnum domini *privatum*, non tamen est abolita *totaliter*, sic ut neque amplius influat, *saltem moraliter*, in damnum publicum, seu præjudicium societatis humanæ.

Neque dicas. 2. Si emptor *bonæ fidei* potest rem reddere furi, tunc etiam

mala fidei, quia nulla disparitas. Nam ℞. Disparitas est, quod, *respectu illius*, cesset præjudicium publicum, non *respectu hujus*.

Neque dicas. 3. Natura jam providit de medio, quo præcavetur præjudicio, etiam publico, per obligationem reddendi rem denuo, saltem furi. Nam ℞. Hoc medium non esse *sufficiens*, & *efficax*, quia urgente periculo evictionis emptores præstat indemnes.

Neque dicas. 4. Hæc probarent, nec *permissive* posse rem, male emptam, relinqui furi, quod nimium. ℞. N. Illat. Quia hic casus, *dependens ab alieno arbitrio*, & mere *per accidens*, non attenditur a natura.

Ratione vulnerum. IV. Pro injuriis, corpori illatis, stringit obligatio reparandi damna, inde secuta *directe*, *juxta arbitrium* prudentis: ipsæ injuriæ non compensantur, quia *ordinis*, æstimatione pecuniaria *altioris*.

Stupri. V. Pro injuria stupri, vel adulterii, eadem est obligatio reparandi damna inde secuta; etsi ipsa virginitas, quia ordinis diversi, compensari haud possit.

Famæ læsæ. VI. Pro læsione famæ cessat restitutio pecuniaria, quia bonum est ordinis altioris: unde pro fama restituenda est fama, & sic de aliis animæ bonis. *Instruct. II. §. 2. Q. 5.*

Lituræ protestanticæ. *Leucotheus*. *Quæ penes Moralistas protestanticos, hac in materia, lituræ?*

Melander I. Kemmerichius obligationem reparandi damni adstruit præcise, *quia datum est*, etsi sine culpa fortuitum: *Thomasius* culpam, *etsi levissimam*, velut justum obligationis tantæ titulum adstruit.

II. Idem *Kemmerichius* Consiliarios, quia causas *minime cogentes*, a reparandi damni obligatione eximit, quæ propositio est damnata ab *Innocentio XI.* in hæc verba: *qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem*. *Instruct. II. §. 2. Q. 6.*

§. III.

Officia sermocinantium & jurantium. *De non lædendis aliis per verba, seu de officiis sermocinantium, & jurantium:*

Ratio tractandi hæc officia. *Leucotheus*. *Quæ ratio tractandæ materiæ? Et quæ natura mendacii, huc spectantis?*

Melander. I. *Ratio* tractandi officia sermocinantium est, quod *conversatio humana* sit necessarium medium ad finem, a natura intentum, puta *ad felicitatem*, *naturæ rationali propriam*.

Mendacii natura. II. *Sermo* est, *sonus articulatus ex hominum impositione*, *animi sensa declarans*. 2. *Veritas* sermonis est conformitas: *falsitas* est difformitas sermonis cum mente loquentis. 3. Mendacium *formale* est *S. Augustino*, *dictum contra mentem fallendi causa*. 4. Mendacium *materiale*, seu *falsiloquium*, *est dictum difforme objecto, non tamen menti loquentis*.

Divisio extensa ad restrictionem mere internam. III. Mendacium *formale*, ex communi Orthodoxorum est triplex: *perniciosum*, quod profertur animo fallendi, *ut obsit*; *officiosum*, quod dicitur animo fallendi, *ut prosit*; *jocosum*, quod garritur animo fallendi, *ut delectet*. Ad mendacium formale recte reducitur *restrictio*, *pure mentalis*, per quam intelligitur *dictum*, *& in se, & secundum circumstantias determinatum ad sensum unum, eumque falsum, etsi per aliquid, sola mente retentum, posset efficere sensum verum*. V. G. Si interrogatus, an fregerit hoc vitrum? id *absolute* neget, mente retinendo, *mense præcedenti*. *Ratio est*, quia locutio, qua *humana*, fit *tantum* per voces, *nullatenus* per conceptus: ergo dicens *absolute: non fregi*, mentitur, conceptu retento nullatenus sensibili, adeoque nullatenus ad alterum significante. Unde damnata est hæc propositio ab *Innocentio XI. Utens restrictione, pure mentali, revera non mentitur*. *Instruct. III. §. 1. Q. 1.*

Mendacium omne, quibus vit in *Leucotheus*. *Quid juris naturalis negativi circa officia sermocinantium?*

Melan-

Melander. Mendacium omne, qualecunque (adeoque & restrictio, pure interna) quocunque in casu, etiam utilitatis, ac necessitatis summa, pro ratione materia, seu leviter seu graviter, est natura jure prohibitum. *circumstantiis, est natura jure prohibitum.*

Supponitur. I. Quod *finis* loquelæ humanæ *immediatus* sit *communicatio mutua, quo ad animi sensa; mediatus* vero sit *felicitas societatis humana*.

Supponitur. II. Quod hæc felicitas; *in quantum dependet a conversatione mutua, humanoque commercio*, sufficiens ut sit, exigat *securitatem absolutam*, vi cujus nemo ullis in circumstantiis, per mendacium possit *licite* decipi. *Ratio est*, quia *securitas, limitata* ad solum mendacium perniciosum; vel *conditionata*, nisi mendacium exigat *utilitas*, vel qualiscunque *necessitas* &c. non esset *exclusiva periculi*, ne audiens, *hic & nunc*, seu per *veram*, seu per *imaginariam* loquentis licentiam (quam sibi mille in circumstantiis fingeret effrenis in mendacia hominum pravitas) decipiatur, vel saltem *licite* decipi posset: ergo conversatio non esset *certo* sincera, neque humanum commercium *satis securum*, adeoque securitas esset admodum *dubia*, atque *periculosa*, sic ut loquela non foret medium, *universaliter sufficiens* ad finem proximum, seu ad communicanda *semper* animi sensa; neque *satis proportionatum* ad finem mediatum, puta ad felicitatem, humano Generi *absolute* necessariam: atqui *evidens est*, quod debeat esse *sufficiens*; secus Natura deficeret in necessariis: ergo evidens est, quod *securitas* in ordine ad finem, a Natura intentum, debeat esse *absoluta*, id quod erat declarandum. His suppositis.

P. Assertum. Securitas *absoluta*, ne quis per alterum, ullis in circumstantiis, possit per mendacium *licite* decipi, est exigita *ab amore*, in ordine ad felicitatem, ut *a conversatione, humanoque commercio dependentem, simpliciter* necessario: ergo licentia mendacii qualiscunque, utpote eversiva hujus securitatis *absoluta*, repugnat amori societati humanæ naturaliter debito, adeoque est *Natura jure* prohibita.

III. *Nec obstat* 1. Quod saltem mendacium *jocosum*, atque *officiosum*, nil præjudicet felicitati, seu privatæ, seu publicæ. Sed ℞. Etsi nil præjudicet fini loquelæ *immediato*, præjudicat tamen aliquid fini *mediato*, seu felicitati, publicæ saltem *respective*, seu *respectu conjunctivi periculi* ob abusum, securitatis absolutæ eversivum, adeoque felicitati, tam privatæ, quam publicæ, admodum præjudiciosum. *Nil evincentibus replicatur.*

Neque obstat. 2. Quod mendacium, *certis in circumstantiis*, posset esse medium *necessarium*, tam ad *privatam*, quam *publicam* felicitatem, casu quo averti posset mors *propria, aliena*, vel etiam *Reipublica totius interitus*. Nam ℞. Etsi posset esse medium *indeterminate* necessarium, sic ut suppetat aliud, naturaliter licitum, *in celanda amphibologice veritate* non tamen posset esse medium necessarium *determinate*: & etiamsi fors esse posset, nihilosecius, *in tali casu per accidens*, ejusmodi malo *particulari*, naturæ ordine, præponderaret malum, seu *prajudicium commune*, ex tali *licentia periculosa* redundans in omnem societatem humanam, sic ut mendacium licitum nequaquam foret.

Neque obstat. 3. Quod obligatio *absoluta* quandoque repugnet amori, naturaliter debito, casu quo V. G. prodendum foret status arcanum naturale: ergo, *cessante fine*, cessabit hic obligatio. Nam ℞. Quod non repugnat amori debito in ordine *ad bonum publicum, & commune*, etsi forsan repugnet in ordine *ad bonum privatum, & particulare*, sic tamen ut suppetat semper medium licitum *occultanda veritatis*. Unde cessabit obligatio, siquidem cesset finis legis *adaquatus* consistens in *damno publico*; immo & *in pracavendo damni periculo*, quod tamen supposita tali licentia semper manet; non tamen cessabit obligatio, siquidem cesset tantum *finis legis inadaquatus*, consistens in præcavendo damno *mere privato*.

Neque obstat. 4. Quod occultatio veritatis amphibologicæ non sit medium *aptum pro rudibus*, ad amovenda tam sæpe obvia pericula. ℞. cum P. *Viva*, usum scientiæ duplicis, sicuti cuivis audienti *sensibilem*, *notumque* supponimus; ita & loquentibus, *etsi rudibus*, haud omnino incognitum, supponere possumus.

Neque obstat. 5. Quod occultatio veritatis amphibologica æque adversetur felicitati societatis humanæ, *propter periculum abusus*, ac *præjudicium* elidens *sinceritatem* conversationis mutuæ *ubique certam*, & securitatem humani generis *absolutam*. ℞. N. Paritas. Nam, præterquam quod mendacium evertat finem loquelæ *immediatum*, non autem locutio amphibologica, hæc debet esse *advertibilis*, adeoque conjuncta esse haud potest cum simili periculo, ac præjudicio, etsi usus, *promiscue licitus*, non excluderet periculum ac præjudicium simile, unde & naturæ jure prohibitus est, uti infra dicemus: *Instruct. III. S. 1. Q. 2.*

Occultatio veritatis permissa jure naturæ, quandoque præcepta certis in circumstantiis.

Leucotheus. *Quid juris naturalis permissivi circa officia sermocinantium?*

Melander. I. *Occultatio veritatis per restrictiones, non pure mentales, aliasque locutiones similes, certis in circumstantiis, non modo est naturæ jure permissa, sed quandoque etiam præcepta*. Ejusmodi circumstantiæ sunt, si quis interrogetur vel *contra jus*, vel *absque jure*; quando veritas ab altero sciri nec *decet*, nec *prodest*, nec *licet*, puta, in casu, quo damnum proprium, vel alienum posset emergere. *Ratio asserti* est, quia ex una parte occultatio veritatis, dictis in circumstantiis, vel est *exigita*, vel saltem *non aliena*, ab amore sibi, vel proximo *naturaliter debito*, utpote nullo præjudicio communis boni obstante: ex altera parte *medium* occultandæ veritatis, *seu locutio ambigua*, non est mendacium, quia non est locutio contra mentem, nec animo fallendi *per se* loquendo: ergo. Unde fluit, *patentes jocos* non esse mendacia, uti nec locutiones *hyperbolicas*, *mysticas*, *figuratas*, *ironicas*, *fabulosas*, *ambiguas*, seu *æquivocas*, ab usu communi non admodum abhorrentes, uti & *usum scientiæ duplicis*, per restrictiones non pure mentales.

Nil obstantibus replicis.

II. *Neque obstat*. 1. Quod aliqui Authores inter restrictiones licitas numerarint, V. G. locutionem *mere materialem*, æquivocationes *admodum inusitatas*, difficulter advertibiles, ab interrogante *satis determinatas* &c. Nam ℞. Nos patrocinari restrictionibus, quæ non sunt mere mentales, & quidem certo tales.

Neque obstat. 2. Quod usus scientiæ duplicis nil videatur differre a restrictione *pure mentali*. Nam ℞. N. Differentia est, quod *usus scientiæ duplicis*, debitis in circumstantiis, sit in humana consuetudine *vulgatus*, adeoque *advertibilis*; non autem recepta est restrictio mere interna.

Neque obstat. 3. Quod usus vocis, alienus ad mentem interrogantis, videatur habere idem, quod restrictio pure mentalis. Nam ℞. N. Quia etsi habeat sensum obvium *falsum*, & verum solummodo *obscurum*, habet tamen *absolute advertibilem ab audiente*, id quod non habet restrictio pure mentalis.

III. *Est naturæ jure prohibitus restrictionis, etiam non pure mentalis, seu æquivocæ, ac amphibologicæ usus promiscuus, hoc est, absque justa causa adhibitus*. *Ratio est*: quia conversationis mutuæ sinceritati, & humani commercii securitati *absolutæ*, foret admodum præjudiciosus, adeoque felicitati societatis humanæ derogatorius. 2. *In materia fidei*, *& si quis jure interrogetur*, *est semper illicitus*. *Ratio* prioris est, quia esset cum contemptu Dei conjunctus, juxta illud: *qui me erubuerit*, *& meos sermones*, *hunc erubescent filius hominis*. *Ratio* posterioris est: quia, qui jus habet ad interrogandum, obligat quoque ad respondendum juxta mentem suam; secus tribunalia Judicum facile eludi possent. *Instruct. III. S. 1. Q. 3.*

Officia jurantium.

Leucotheus. *Quæ specialiter memoranda, spectato jure naturæ, circa officia jurantium?*

Me-

Melander. I. Juramenti *origo* est ex statu corrupto, dum in altero *fallaciam*, aut *perfidiam*, ordinarie loquendo, supponit. 2. Est quid accessorium *sermonis*, & *pacti*. 3. Dicitur *invocatio tacita*, *vel expressa*, *Divini Numinis*, *tanquam primæ & infallibilis veritatis in testem*, *vel etiam vindicem*, *ratione firmatæ rei*. 4. Est requisita *intentio*. 5. Fieri etiam potest per creaturas, saltem in quibus divinæ bonitatis aliquid *specialiter* elucet, quia fit *cum relatione* ad Deum. 6. Est actus *religionis*. 7. Tres habere debet proprietates: *judicium*, quod exigit, ut cum discretione, prudentia, consideratione, ac reverentia, nec sine necessitate, aut gravi causa fiat. *Justitiam*, quæ exigit, ut, quod juratur, sit res justa, licita, ac honesta. *Veritatem*, ut nimirum res sit vera, aut saltem ex gravi ratione putetur vera. 8. Est *duplex*: *assertorium*, quo confirmatur dictum de præsenti, vel præterito; & *promissorium*, quo confirmatur dictum de opere futuro. *Juramenti natura.*

II. *Juramentum, debito modo factum, est licitum*. Patet: quia est actus religionis, naturæ juri conformis, fundatus in verbo Dei: *laudabuntur omnes, qui jurant in eo*. Unde illud: *non jurare omnino*, intelligendum de juramento *sine necessitate*; prohibitio canonica, ne fiat per creaturam, intelligenda de Gentilium juramento per Deos. 2. *Licita* quoque est *praxis*, in foro canonico, & civili, deferendi juramenta gravibus in causis. *Patet*: quia conformis est æquitati naturali *propter necessitatem*; cum sit *subsidium* imbecillitatis humanæ ad fidem, & veritatem firmandam, uti & *medium expediens* pro bono publico ad terminandas lites. Unde recte damnata est *Quesnelli* propositio ultima, qua adstruit, *nihil spiritui Dei*, *& doctrinæ Christi magis opponi*, *quam communia facere juramenta in Ecclesia*. *Nam falsum est*. 1. Quod sic multiplicentur occasiones pejerandi, nisi *per accidens*, seu ex malitia hominum eodem modo, *quo per leges* multiplicantur peccata: non enim *peccatum cognoscitur*, *nisi per legem*, uti inquit Apostolus. *Licentia.*

Falsum est. 2. Quod hæc praxis saltem *impellat* ad malum, si quidem fiat *debito modo*, nec *sine necessitate*. Unde paritas non est *cum lectione* S. Scripturæ, *rudibus* prohibita, quia *non lectio*, sed *ruditas* periculosa impellit ad malum.

Falsum est. 3. Quod juramentum, etsi *ex motivo temporali* imperatum, non sit *actus religionis*, adeoque nomen Dei deserviat *consilio impiorum*: nam semper manet *fides* in Deum veridicum, & *invocatio* ejus in testem. Frequentari tamen non debet, uti cæteri actus virtutum, quia non est, nisi remedium infirmitatis humanæ, sine necessitate haud usurpandum.

III. *Obligatio* juramenti promissorii est duplex, quo ad *animum implendi*, & *ipsam impletionem*, si *rationabiliter* possit, res *notabiliter* non mutetur, neque obstet *jus* superioris. Quo ad primum, est *obligatio gravis* etiam in *levi* materia, uti in juramento assertorio, propter authoritatem Dei; quo ad secundum potest esse obligatio *levis* in materia levi, quia *Deus proprie* non adducitur in testem *executionis*, quæ utpote de contingentibus sciri nequit; sed *obligationis*, ut adeo promissi incurius proprie *mendax* non sit, id quod requirit perjurium; sed potius *infidelis*: ergo authoritas Dei adducta quidem est in confirmationem promissionis *infidelis*, non tamen in testimonium *falsi*. 2. Manet obligatio, etsi juramentum sit *injuste* extortum *vi*, *dolo*, aut *errore* non versante *circa substantiam*: quia turpitudo non se tenet ex parte *jurantis*, adeoque cum sine peccato impleri possit, impleri debet, ut ne Dei nomen *in testimonium falsi adductum sit*. Suppetit tamen medium rescissionis in foro civili, immo & naturali, ut alibi dicemus. 3. Nulla est obligatio de re *mala*, *vana*, *inutili*, *indifferente*, qua tali: quia juramentum nequit esse vinculum, seu *iniquum*, seu *inutile*. 4. Obligatio *in utilitatem hominis* semper tenet, *neque mutabilis* est respectu jurantis, ex regula communi. 5. Obligatio, orta ex virtute religionis, est *personalis* in jurante, *realis* penes eum, *Obligatio.*

cui

cui quis jurat, quia transit ad hujus etiam successores: 6. Persona habilis juramenti, *per se* loquendo, est omnis creatura rationalis, etsi a perjuro, & impubere non recipiatur in judicio. *Instruct. III.* §. 2. *Q.* 4.

Usus juramenti. Cum debitis conditionibus.

Leucotheus. Quæ specialiter observanda circa usum in officiis jurantium?

Melander. I. Juramentum fieri debet *debito modo*; secus erit *perjurium*; seu *falsitas*, *sacrilege jurata*. Defectu *judicii*, seu *debitæ considerationis*, quandoque est veniale, uti & defectu *justitiæ*, etsi defectu *veritatis* culpa semper sit *gravis*, ob gravem irreverentiam.

Natura jurata rei commensurata.

II. *Juramentum assumit naturam rei, cui adjicitur*: neque obligationem auget nisi *intensive*, addendo obligationem *ex virtute religionis*. Unde licitus etiam usus in locutione amphibologica, siquidem *hæc justa*, & *necessaria sit*; *Ratio est*: quia ubi jus est occultandæ veritatis sine mendacio, nulla irreverentia fit juramento. Id tamen observandum, quod ad juramentum amphibologicum requiratur *major necessitas*, quam præcise ad licentiam locutionis amphibologicæ, uti recte animadvertit *P. Viva*.

Cessatio.

III. *Juramenti obligatio quandoque cessat*, *quandoque tollitur*, etsi cæteroquin sit *strictæ interpretationis* propter periculum perjurii. *Cessat* per defectum conditionis imbibitæ, si res bona evaderet *mala*, vel *majoris* boni impeditiva, inutilis ad intentum. *Tollitur* per irritationem a superiore. *Dispensatur*, vel *commutatur* eodem modo, quo votum, ab habente potestatem legitimam. *Relaxatur* a solo illo, in cujus favorem factum est aut ab eo, cui promissa materia subjecta est.

Officia jurantium & eorum principium.

IV. *Officia* jurantium sunt. 1. *Temere* non jurare. 2. Juramentum *temere* non exigere. Jurare *cum veritate*. 4. Promissa jurata *fideliter* servare. 5. Non jurare *ad res illicitas*, & sic de aliis. *Principium* est *amor*, quia prædicta officia vel sunt *conformia*, vel *opposita* amori, Deo, & proximo naturaliter debito, hoc est, *ad felicitatem, naturæ rationali propriam*, *simpliciter necessario*: exigente scilicet naturæ corruptæ infirmitate *subsidium*, ad firmandam magis sinceritatem in officiis sermonis, & ad roborandam magis fidelitatem in promissis, pactisque, *simpliciter necessarium*, & *necessario* petendum ex cultu, & reverentia Deo, *ut Authori naturæ omniscio, & vindici*, *naturaliter* debita, id quod erat declarandum. *Instruct. III.* §. 2. *Q.* 5.

Protestantium principia erronea circa officia sermocinantium. Circa mendacii malitiam.

Leucotheus. Quæ principia Moralistarum protestantium circa officia sermonis?

Melander. Sunt ab Orthodoxis admodum aliena.

Patet. I. Quia, *ex Grotii* mente, mendacii malitia consistit *in repugnantia cum jure, quod existit in audiente*. Jus istud est *facultas* intelligendi loquentis mentem, & sensa, habeturque *ex tacito hominum pacto*. Tolli potest jus istud vel *expresso* audientis, vel *præsumpto* loquentis consensu, vel *oppositione juris*, quod prævalet in loquente, quibus casibus *locutio contra mentem*, non *mendacium*, sed *falsiloquium* solummodo foret.

Essentiam.

Patet. II. Quia, ex mente *Puffendorfii*, *Vitriarii*, *Weberi*, veritas nil aliud est, quam *convenientia*; mendacium vero *disconvenientia verborum* cum rebus, ac animi sensis, *ex officio manifestandis*; hoc est. quando ea intelligendi *jus imperfectum*, vel *perfectum* suppetit audienti, *sive ad commodum consequendum*, *sive ad incommodum avertendum*. Unde *Kemmerichio* mendacium est *falsiloquium dolosum*, hoc est, *cum læsione alterius conjunctum*.

Obligationis radicem.

Patet. III. Quod iidem obligationem, quo ad *animi sensa*, verbis exprimenda, vel fundent *in pacto tacito*, uti *Grotius*; vel *in jure* audientis, ac etiam loquentis cum *Puffendorfio*, sive dein jus illud *perfectum* sit, ne quis lædatur, sive *imperfectum*, ut cujusvis commodum promoveatur. Unde obligationis radicem *Thomasius* in secundis curis ex principiis *decori*, & *justi*; *Puffendorfius* ex communi præcepto *socialitatis*: vel etiam *particulari pacto deducit*.

Indeque deducta axiomata.

Patet. IV. Quod ex his principiis varia deducant scita iidem Authores

V. G.

V. G. cum *Webero*, *Puffendorfii* notatore: *loquere, quoties id officium* (ex jure alterius perfecto, vel imperfecto) *requirit; cum Thomasio: sermone utere ad promovendam tranquillitatem communem; menti conformia loquere, si humanitas, vel pactum, vel communis tranquillitas exigat; falsiloquio abstine, quoties per id alter læderetur, vel pax humani Generis turbaretur.* Idem cum *Fleischero* alibi: *tace, loquere, vera dic, falsiloquio utere, quoties, & quo modo opus est ad promovenda aliorum commoda, aut jura non lædenda.* *Instruct.* III. §. 3. *Q.* 6.

Leucotheus. Quis sensus Catholicorum de hisce principiis?

Melander. Sunt oppido erronea, ac certo falsa.

Sensus Catholicorum de hisce principiis. Sunt erronea, fictitio mendacii conceptu.

P. I. Quia *dictum contra mentem etiam animo fallendi* negant esse *mendacium*, nominantque merum *falsiloquium*, & quidem *licitum*, si modo proprium, aut alienum commodum, incommodumve hoc exigat: atqui hoc est *contra communem*; est contra finem loquelæ *immediatum*, ac *mediatum*, ut quis, quocunque tandem casu *licite* possit, & quidem positive alteri ingenerare errorem cum præjudicio sinceritatis, quæ in ordine ad felicitatem, naturæ rationali propriam, debet esse *ubique* certa; immo cum præjudicio *securitatis absolutæ*, in humano commercio absolute necessariæ, uti constat ex dictis.

Non conveniente mendacio jocoso, & officioso,

P. II. Quia in hisce principiis nullum mendacium *jocosum*, seu *officiosum*, sed solummodo *perniciosum*, fatente *Webero*, *vulgarem hanc distinctionem esse omnino nullam;* eo quod mendacium *jocosum & officiosum* ad mera *falsiloquia* referenda sint: atqui hæc sunt mentiendi libidini admodum accommoda; loquelæ fini adversa; humano commercio periculosa; & securitatis absolutæ, ad felicitatem societatis humanæ necessario requisitæ, eversiva, uti rursus constat ex dictis.

In obligationis falsa radice atque principio,

P. III. Quia in hisce principiis *obligatio* vitandi mendacii male petitur seu ex *pacto tacito*, seu ex jure audientis *perfecto*, vel *imperfecto*; officia sermocinantium male ex *socialitatis* principio deducuntur; unde & fallaces sunt regulæ, ad commodum promovendum, vel incommodum avertendum restrictæ, quia in solo jure *privato*, non *communi* totius humani Generis necessitate fundatæ. Aptius ergo assignatur fundamentum *amoris naturaliter debiti*, ex quo verior eruitur hæc regula triplex. 1. *Tacendum, vel loquendum, quoties id, seu stricte, seu minus stricte, est exigitum ab amore, cuivis naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem naturæ rationali propriam, necessario.* Inde *vitanda garrulitas, scurrilitas, obscuritas promiscue amphibolog ca*, cæteraque locutionis vitia. 2. *Vitandum omne mendacium*, quia *ubique*, & *semper*, si minus bono proprio, vel proximi *privato*, saltem bono *communi* adversum, utpote conversationi, commercioque humano *respectu securitatis, & certitudinis absolutæ* præjudiciosum, atque periculosum. 3. *Quandoque permissa, immo præcepta occultatio veritatis per sermonem minus apertum, verumtamen, nec nisi permissa alterius deceptione, & justa seu nostri, seu proximi necessitate id exigente*, id quod planum ex fundamentali juris naturalis principio, seu amore, cuivis naturaliter debito, uti supra jam declaratum. *Instruct.* III. §. 3. *Q.* 7.

Deductiones protestanticæ.

Leucotheus. Quænam ex erroneis hisce principiis conclusiones a Naturalistis protestanticis deductæ, circa officia sermocinantium?

Melander. Admodum paradoxæ, & mentiendi libidini oppido favorabiles.

Admodum paradoxæ, confundendo mendacium cum falsiloquio.

Explicatur. I. *In genere* admittunt locutionem *proprie* contra mentem, etiam animo fallendi, hoc est, *mendacium formale* (quod fucato *falsiloquii* nomine palliant) toties *jure naturæ* licitum, immo & *obligatorium*, quoties id exigit commodum proprium, vel alienum promovendum, aut incommodum avertendum.

Mentiendi libidini admodum favorabiles admittendo mendacia passim licita.

Explicatur. II. *In specie* admittunt mendacia licita. 1. Adversus *pueros, amentes*, quia in illis nulla judicii libertas. 2. *Respectu tertii*, ad quem sermo non dirigitur, quia nulla ad tertium obligatio. Et quia juxta

Gro-

Grotium non mentitur, qui, quem alloquitur, monet, se falsa dicturum; tertius commode deludi posset. 3. Casu quo alter deceptionem ægre haud laturus *præsumitur* propter commodum: quia non infertur ei injuria. 4. Casu quo id exigeret bonum publicum. 5. *Superiori*, habenti jus supereminens in audientis jura. 6. Quoties vita innocentis, aut par aliquid servandum, aut alter ab improbi facinoris perpetratione avertendus. *Rationem* assignant, quod jus loquentis, vel alterius, *communi omnium judicio*, juri audientis prævaleat. 7. Denique *respectu hostium* mendacia licita admittunt; immo *respectu omnium*, qui jus quæsitum nullum habent, ut loquitur *Vitriarius*.

Quasi Scripturæ & menti Patrum conformia.

Explicatur. III. Hæc omnia mendacia *Grotius* licita esse asseverat, *superaddito grandi mendacio*, quod nempe S. Scriptura ejusmodi *exempla* suppeditet *laudatorum hominum sine reprehensionis nota*; immo & a SS. PP. laudata, quos inter referunt S. *Chrysostomum*, *Hieronymum*, *Tertullianum*, *Origenem*, *Clementem*, *Lactantium*, *Cassianum* &c.

Non sine additis calumniis in doctrinam catholicam.

Explicatur. IV. Unde & doctrinam catholicam coarguunt, quasi ex uno *Augustino* male depromptam, sepofita ratione, atque Scriptura; quasi faventem restrictionibus, ab omni usu tam alienis, ut satius sit admittere falsiloquia; quasi elidentem omnes leges, contra mendacium & perjurium latas, sic ut etiam *diabolus*, etsi Pater mendacii, *excusari*, *& omnes contractus*, *ac tribunalia eludi* possent. Verbo: quasi tegeret *impiam & scelestam* opinionem de restrictione mentali, ambiguoque sermone, ad finiendas lites minime habili atque accommodato. *Instruct.* III. §. 3. Q. 8.

Leucotheus. *Quis sensus orthodoxus de hisce protestanticis parergis?*

Sensus Catholicorum de hisce logiis.

Melander. *Sunt juri naturæ adversa*, *scandalosa*, *& bono publico perniciosa*. 2. *Sunt injuriosa S. Scripturæ & Patribus*. 3. *Sunt denique calumniosa doctrinæ catholicæ*, *& Theologis orthodoxis*.

Sunt scandalosa.

Demonstratur. I. Quia doctrina admittens mendacia licita, quocunque casu promovendi commodi, vel amovendi incommodi, etiam ex consensu alterius præsumpto, quovis sine utili, maxime respectu Imperantium, hostium, &c. sic ut ex *Lutheri* oraculo dici possit *singularis virtus*, atque *prudentia*; doctrina, inquam, talis *est evidenter eversiva finis*, & immediati, & mediati, a Natura per sermonem intenti, cum præjudicio omnis sinceritatis in conversatione, ac securitatis absolutæ in humano commercio, sic ut pandat viam latissimam ad mendaciorum usum promiscuum, quavis occasione mentiendi libidini prætextum licitum suppeditante: ergo est *naturæ juri adversa*, *scandalosa*, & *bono publico perniciosa*.

Scripturæ & Patribus injuriosa.

Demonstratur. II. Quia pro licentia mendaciorum ex S. Scriptura falso proferuntur exempla a *Grotio*, ipso ejus notatore *Zieglero*, hanc S. Scripturæ factam injuriam reprobante: nec enim mulieres *Ægyptiæ* leguntur præmiatæ, nec *Rahab* laudata *propter mendacium*, ut passim videre est apud orthodoxos Interpretes. Nec ullus Patrum proferri potest, qui *dicentia*, *tam protestantice vaga*, mendacium probarit: ergo *doctrina protestantica est S. Scripturæ*, *& Patribus injuriosa*.

Calumniosa scholasticis orthodoxis.

Demonstratur. III. Quia argumentum retorsionis protestanticæ *in occultationem veritatis*, quam licitam adstruunt scholastici orthodoxi, *evidenter* nullum. Nam tantum adstruitur licita per restrictiones *advertibiles*, a communi loquendi usu *haud alienas*, nec *positive* intentas ad alterius deceptionem, nec *promiscue* adhibendas, sed suppetente justa causa, necessitate, vel utilitate gravi, nulloque obstante interrogantis jure *permissas*: *ergo doctrina protestantica*, *supra exposita*, *est etiam calumniosa scholasticis orthodoxis*. *Instruct.* III. §. 3. Q. 9.

Errores protestantici circa officia jurantium. Grotii.

Leucotheus. *Quomodo in officiis jurantium extravagantur protestantici Moralistæ?*

Me-

Melander. I. *Grotius* cum suis notatoribus errat. 1. Dum juramenta, absque animo jurandi, seque obligandi, prolata tam *simpliciter* obligare affirmat. *Errat*. 2. Dum ambiguas locutiones, *absolute* licitas, negat, eisque opposita juramenta vocat *detestandam iniquitatem*. Nam cum ipse falsiloquia, revera mendacia, toties licita asseverat, & juramenta, iis opposita, esse licita asseveret, necesse est, eo quod, *ex communi omnium*, juramentum assumat naturam actus, atque hæc est iniquitas protestantica, verissime detestanda. *Errat*. 3. Dum juramenta per falsos Deos obligatoria affirmat; & sic de aliis.

II. *Puffendorfius* cum suis errat. 1. Dum juramenta, dolo elicita, *simpliciter*, & absque ulla restrictione, annullat. Item: dum nulla dicit juramenta *vi* vel *metu injusto* extorta, longe probabiliore refragante: neque Deus, *nominis sui abusu*, hac ratione favet impiis, quia obligatio non oritur *a scelere juramentum extorquentis*, sed *a voluntarietate jurantis*, qui sine scelere juramentum explere, cum potest, debet, præcipue cum innocentiæ jurantis, & injuriæ cogentis, *per viam rescissionis*, etiam *naturaliter* licitæ juxta multos, præcaveri possit. *Puffendorfii*.

III. *Thomasius* statisticè nugatur, *dum per Papatus arcanum grande juramenta Christiano* quoque foro inducta asserit, ut *sub prætextu fori interni*, & *causarum spiritualium*, Papa ad se traheret potestatem judicandi de negotiis plerisque civilibus, *sicque fundamenta jaceret acquirendæ potestatis summæ*. Inde, ait, juramenta ad negotia quælibet fuisse extensa; inter speciales promissiones, Deo factas, habita, & quidem *per modum articuli fidei*; ut obligatoria declarata, etsi metu injusto extorta forent *refragante naturæ jure*, atque hæc omnia facta fuisse non *alio fine*, quam ut Clerus sibi *tacite* vindicaret potestatem legislativam, & judicialem, corrigendi leges civiles, ut sic firmaret quæstum pecuniarium in juramentis, fraudulenter factis in suum favorem; ut per juramenta religionis sibi etiam imperium in Politicorum conscientias vindicaret, ad quem quæstum etiam *crimen hæreseos*, uti & alia Canonistarum *erronea de blasphemia dogmata reducenda esse*, asserit homo, ex protestanticis ideis admodum confusus, magno ingenii sui, & eruditionis, non ubique contemnendæ, dedecore, majori famæ suæ dispendio etiam penes suos, qui nec ipsi, reor, hujusmodi logiis multum applaudent, *Instruct. III. S. 3. Q.* 10. *Thomasii*.

INSTI-

Institutionum

INSTITUTIONUM

Juris Naturæ & Gentium

JURIS UNIVERSALIS, NATURÆ ET GENTIUM

Pars 2.

PARS II.

Jus Gentium.

DE JURE GENTIUM.

Titulus 1.

TITULUS I.

De statu hominis sociali.

De statu hominis adventitio, officiisque exinde fluentibus.

§. 1.

§. I.

De statu conjugali.

De Statu hominis adventitio simplici, seu societate conjugali, ejusque natura, ac impedimentis.

Status adventitius, quid? & quotuplex?

LEucotheus. *Quid Status adventitius, & quæ officia, inde in Societatem humanam fluentia?*

Melander. I. Status *in genere* est *ratio vivendi*, seu *hominis conditio certa*, quam si homo sortiatur a sola natura, dicitur *naturalis*; si illam sortiatur dependenter *a facto*, libertatis congenitæ *restrictivo*, dicitur *adventitia*.

II. Unde status adventitius *in specie*, *est conditio hominis*, *in certis circumstantiis per proprium*, *seu alienum factum constituti*, *quæ conditio eundem ad distincta quædam officia*, *indeque manantia jura determinat*.

III. Status igitur adventitius est *Status* societatis humanæ; societas autem humana nascitur *ex consensu duorum*, *vel plurium*, *in eundem finem*, *ac media*, *fini huic obtinendo necessaria*, *conspirantium*. Unde societas multiplex esse potest, eo quod multiplex possit esse finis coeuntium, quas inter societates præprimis memoranda *simplex*, seu *prima*, ex minoribus aliis haud composita, qualis est *status*, seu *societas conjugalis*, *familiæ*, *herilis*. Altera *composita*, quæ ex minoribus aliis consurgit, qualis est *civitas*, seu *Respublica*. *Tit.* 1. *Instruct. I.* §. 1. *Q.* 1.

Status conjugalis proprietates.

Leucotheus. *Quid de statu adventitio simplici*, *seu conjugali?*

Melander. I. Inter status societatis *simplicis* status conjugalis est ordine & dignitate *primus*, atque, spectato præcise jure Naturæ, dici solet *in genere*, *societas simplex personarum diversi sexus*, *sobolis rite procreandæ*, *educandæque causa initæ*. *Dicitur societas simplex*, abstrahendo, an sit *necessario perpetua*, ac *indissolubilis* spectato præcise jure Naturæ; inter personas diversi sexus, abstrahendo, an *poligamia*, aut *poliandria* sint naturæ jure prohibitæ, quo de puncto gemino infra. Dicitur *initæ*, puta per mutuum consensum: unde connubium sumi solet vel *pro ipso contractu*, vel *pro ipsa conjunctione*, seu *vinculo*, orto dependenter a mutuo consensu, siquidem non *actualis conjunctio*, sed consensus in obligationem ejusmodi censetur *de essentia* connubii, seu societatis conjugalis.

II.

II. Status conjugalis est institutus a DEO, Authore Naturæ, adeoque *naturali jure* quam maxime licitus, uti patet, ex utriusque sexus creatione, ac creatoris fine: *multiplicamini, non est bonum homini esse solum* &c. quibus verbis a Creatore & conjugii finis *primarius*, ac *secundarius* elt approbatus. Accedit, quod propagatio speciei humanæ, non *per vagos concubitus*, sed per matrimonii thoros legitimos instituenda fuerit: secus enim *honesta, riteque disposita* inter homines *societas*, vitæque humanæ cultus, intelligi haud posset.

III. *Status conjugalis est Naturæ jure præceptus, non quidem hominibus singulis, sed tamen universitati hominum. Ratio est*: quia exigitur ab amore, ad felicitatem, Naturæ rationali propriam, naturaliter debito, ac ad propagationem speciei humanæ *simpliciter* necessario. Hæc necessitas, propagato sufficienter Genere humano, cessat *respectu singulorum*, eo quod meliore bono compensari possit. *Instruct. I.* §. 1. Q. 2.

Leucotheus. An status conjugalis, spectato præcise jure Naturæ, notet vinculum perpetuum, atque indissolubile? *Status conjugalis perpetuitas, spectato jure Naturæ.*

Melander. I. *Spectato jure Divino*, a mundi primordiis, status conjugalis notavit pactum, seu vinculum *perpetuum*, atque *indissolubile* respectu omnium hominum, etiam paganorum, cum juri Divino æque subjaceant, ac Fideles. Patet ex illo: *ab initio autem non erat sic*: inde dispensationem a DEO factam Judæis, *propter duritiam cordis*, *Christus* denuo sustulit, & matrimonium primævæ indissolubilitati restituit.

II. *Spectato jure Naturæ*, matrimonii contractum, *ex sua natura*, esse *perpetuum*, atque *indissolubilem*, sententia est *valde probabilis*, adstruiturque *satis communiter ab Authoribus orthodoxis*. Authoritas constat apud *Sanchezium*, & ratio est: quia status conjugalis, *spectato etiam Naturæ jure*, niti debet contractu *sufficiente* præprimis ad *educationem prolis*, non qualemcunque, sed *competentem*, qualis per pactum solubile difficulter haberi potest. Accedit, quod pactum temporarium sit adversum fini *secundario*, seu communi subsidio cohabitationis perpetuæ.

III. *Spectato præcise jure Naturæ*, matrimonii contractum, non *necessario* esse *omnino perpetuum*, atque *indissolubilem*, videtur esse sententia, *haud minus probabilis*, adstruiturque satis magna authoritate Theologorum, atque Canonistarum. De authoritate constat apud eundem *Sanchezium*, & ratio est. 1. Quia jus Naturæ est *immutabile* ex dictis, ut adeo per *Moysen* in perpetuitate dispensari cum *Judæis* haud potuisset. 2. Quia per contractum *specialem*, etsi solubilem, satis provideri potest de competente prolis educatione ad usque ætatem sufficientem, cum neque dominium Patris, post emancipationem, ad omnem prolis vitam sese extendat. Subsidium mutuum, ex cohabitatione *perpetua*, conformitatem infert, naturæ matrimonii congruam, non tamen simpliciter debitam; seu necessitatem *absolutam*, in naturæ jure fundatam. 3. Quia Patres plerique indissolubilitatem matrimonii referunt ad unionem *Christi* cum Ecclesia, seu ad contractum, *qua sacramentalem*, etsi & iste non sit *absolute* indissolubilis, uti patet in matrimonio rato, solubili per professionem religiosam.

IV. *Spectato statu Naturæ*, perpetuitas contractus matrimonialis est naturæ rationali *admodum consentanea*. Colligitur ex multiplici commodo, præcipue ex educatione *certiore* prolis, mutuo conjugum adjutorio &c. 2. Abstrahendo a societate, mere conjugali in se, respectu multiplicis Reipublicæ inter Gentes, *contractus matrimonialis videtur Gentium jure esse perpetuus, nec dissolubilis, saltem privata authoritate*. Colligitur ex praxi moratiorum Gentium, etsi pleræque jus Divinum ignorent. 3. Societas conjugalis,

spe-

Institutionum Juris Naturæ & Gentium Pars 2. Jus Gentium. Titulus 1. De statu hominis sociali.

INSTITUTIONUM JURIS UNIVERSALIS, NATURÆ ET GENTIUM

PARS II.

DE JURE GENTIUM.

TITULUS I.

De statu hominis adventitio, officiisque exinde fluentibus.

§. I.

De statu conjugali.

De Statu hominis adventitio simplici, seu societate conjugali, ejusque natura, ac impedimentis.

Status adventitius, quid? & quotuplex?

LEucotheus. *Quid Status adventitius, & quæ officia, inde in Societatem humanam fluentia?*

Melander. I. Status *in genere est ratio vivendi*, seu *hominis conditio certa*, quam si homo sortiatur a sola natura, dicitur *naturalis*; si illam sortiatur dependenter *a facto*, libertatis congenitæ *restrictivo*, dicitur *adventitia*.

II. Unde status adventitius *in specie*, *est conditio hominis, in certis circumstantiis per proprium, seu alienum factum constituti, quæ conditio eundem ad distincta quædam officia, indeque manantia jura determinat*.

III. Status igitur adventitius est *Status* societatis humanæ; societas autem humana nascitur *ex consensu duorum, vel plurium, in eundem finem, ac media, fini huic obtinendo necessaria, conspirantium*. Unde societas multiplex esse potest, eo quod multiplex possit esse finis coeuntium, quas inter societates præprimis memoranda *simplex*, seu *prima*, ex minoribus aliis haud composita, qualis est *status*, seu *societas conjugalis, familiæ, herilis*. Altera *composita*, quæ ex minoribus aliis consurgit, qualis est *civitas*, seu *Respublica*. *Tit.* 1. *Instruct. I.* §. 1. *Q.* 1.

Status conjugalis proprietates.

Leucotheus. *Quid de statu adventitio simplici, seu conjugali?*

Melander. I. Inter status societatis *simplicis* status conjugalis est ordine & dignitate *primus*, atque, spectato præcise jure Naturæ, dici solet *in genere, societas simplex personarum diversi sexus, sobolis rite procreandæ, educandæque causa initæ*. *Dicitur societas simplex*, abstrahendo, an sit *necessario perpetua*, ac *indissolubilis* spectato præcise jure Naturæ; inter personas diversi sexus, abstrahendo, an *poligamia*, aut *poliandria* sint naturæ jure prohibitæ, quo de puncto gemino infra. Dicitur *initæ*, puta per mutuum consensum: unde connubium sumi solet vel *pro ipso contractu*, vel *pro ipsa conjunctione*, seu *vinculo*, orto dependenter a mutuo consensu, siquidem non *actualis conjunctio*, sed consensus in obligationem ejusmodi censetur *de essentia* connubii, seu societatis conjugalis.

II.

II. Status conjugalis est institutus a DEO, Authore Naturæ, adeoque *naturali jure* quam maxime licitus, uti patet, ex utriusque sexus creatione, ac creatoris fine: *multiplicamini*, *non est bonum homini esse solum* &c. quibus verbis a Creatore & conjugii finis *primarius*, ac *secundarius* elt approbatus. Accedit, quod propagatio speciei humanæ, non *per vagos concubitus*, sed per matrimonii thoros legitimos instituenda fuerit: secus enim *honesta*, *riteque disposita* inter homines *societas*, vitæque humanæ cultus, intelligi haud posset.

III. *Status conjugalis est Naturæ jure præceptus, non quidem hominibus singulis, sed tamen universitati hominum. Ratio est*: quia exigitur ab amore, ad felicitatem, Naturæ rationali propriam, naturaliter debito, ac ad propagationem speciei humanæ *simpliciter* necessario. Hæc necessitas, propagato sufficienter Genere humano, cessat *respectu singulorum*, eo quod meliore bono compensari possit. *Instruct. I. §. 1. Q. 2.*

Status conjugalis perpetuitas, spectato jure Naturæ.

Leucotheus. An status conjugalis, spectato præcise jure Naturæ, notet vinculum perpetuum, atque indissolubile?

Melander. I. *Spectato jure Divino*, a mundi primordiis, status conjugalis notavit pactum, seu vinculum *perpetuum*, atque *indissolubile* respectu omnium hominum, etiam paganorum, cum juri Divino æque subjaceant, ac Fideles. Patet ex illo: *ab initio autem non erat sic*: inde dispensationem a DEO factam Judæis, *propter duritiam cordis*, *Christus* denuo sustulit, & matrimonium primævæ indissolubilitati restituit.

II. *Spectato jure Naturæ*, matrimonii contractum, *ex sua natura*, esse *perpetuum*, atque *indissolubilem*, sententia elt *valde probabilis*, adstruiturque *satis communiter ab Authoribus orthodoxis*. Authoritas constat apud *Sanchezium*, & ratio est: quia status conjugalis, *spectato etiam Naturæ jure*, niti debet contractu *sufficiente* præprimis ad *educationem prolis*, non qualemcunque, sed *competentem*, qualis per pactum solubile difficulter haberi potest. Accedit, quod pactum temporarium sit adversum fini *secundario*, seu communi subsidio cohabitationis perpetuæ.

III. *Spectato præcise jure Naturæ*, matrimonii contractum, non *necessario* esse *omnino perpetuum*, atque *indissolubilem*, videtur esse sententia, *haud minus probabilis*, adstruiturque satis magna authoritate Theologorum, atque Canonistarum. De authoritate constat apud eundem *Sanchezium*, & ratio est. 1. Quia jus Naturæ est *immutabile* ex dictis, ut adeo per *Moysen* in perpetuitate dispensari cum *Judæis* haud potuisset. 2. Quia per contractum *specialem*, etsi solubilem, satis provideri potest de competente prolis educatione ad usque ætatem sufficientem, cum neque dominium Patris, post emancipationem, ad omnem prolis vitam sese extendat. Subsidium mutuum, ex cohabitatione *perpetua*, conformitatem infert, naturæ matrimonii congruam, non tamen simpliciter debitam; seu necessitatem *absolutam*, in naturæ jure fundatam. 3. Quia Patres plerique indissolubilitatem matrimonii referunt ad unionem *Christi* cum Ecclesia, seu ad contractum, *qua sacramentalem*, etsi & iste non sit *absolute* indissolubilis, uti patet in matrimonio rato, solubili per professionem religiosam.

IV. *Spectato statu Naturæ*, perpetuitas contractus matrimonialis est naturæ rationali *admodum consentanea*. Colligitur ex multiplici commodo, præcipue ex educatione *certiore* prolis, mutuo conjugum adjutorio &c. 2. Abstrahendo a societate, mere conjugali in se, respectu multiplicis Reipublicæ inter Gentes, *contractus matrimonialis videtur Gentium jure esse perpetuus*, *nec dissolubilis*, *saltem privata authoritate*. Colligitur ex praxi moratiorum Gentium, etsi pleræque jus Divinum ignorent. 3. Societas conjugalis, spe-

spectata in se, & secundum statum mere naturalem, nititur contractu; *non qualicunque*, quavis causa per mutuum consensum *solubili*, sed *speciali*, notante vinculum, *absolute sufficiens*, & *commensuratum matrimonii fini primario*, generationi nempe, & educationi proli debitæ, ac simpliciter necessariæ. *Ratio est:* quia alias non sufficienter distingueretur a concubitu vago, neque satis præcaveret fornicationis incommodis, ac præjudiciis gravibus, naturæ juri oppositis. 4. Vinculum *perpetuum* & *insolubile*, naturæ jure esse requisitum, *ex ratione mere naturali*, sufficienter probari vix potest. Nam probari vix potest, ejusmodi vinculum *perpetuum* esse exigitum ab amore, proli *quo ad educationem*, vel societati humanæ *quo ad speciei propagationem*, indispensabiliter necessario; cum per vinculum *speciale*, etsi *solubile*, huic fini sat præcaveri possit, uti dictum. 5. *Unde & sententia*, *negans hanc perpetuitatem*, *sat refutari nequit*, *id quod tamen in nullum cedit status conjugalis perpetui præjudicium*. Nam dispensatio penes *Judæos*, in perpetuitate conjugalis vinculi, *siquidem foret juris naturalis*, admitti haud posset, uti constat ex dictis. Accedit, quod fini primario generandæ & educandæ prolis, per contractum specialem satis præcaveri possit. Interea salva manet indissolubilitas matrimonii penes Infideles *ex jure Divino*, & *Gentium*; penes fideles etiam *ex ratione Sacramenti*. *Instruct. I. S. 1. Q. 3.*

Status conjugalis seu dualitas, seu pluralitas respectu juris Naturæ.

Leucotheus. *An status conjugalis*, *spectato præcise jure Naturæ excludat omnem pluralitatem*, *seu polygamiæ*, *seu polyandriæ simultaneæ?*

Melander. I. *Spectato jure Divino*, a Mundi primordiis, respectu omnium hominum notavit solummodo *vinculum duorum*. Nam dictum: *adhærebit uxori*, non *uxoribus* &c. *erunt duo* in carne *una*, non *tres* &c. In Lege antiqua cum Patribus fuisse dispensatum, ad multiplicandum populum fidelem, constat; in Lege nova polygamiam divino jure prohibitam esse, liquet ex *Tridentino*.

II. *Spectato jure Naturæ est sententia valde probabilis*, *polygamiam esse Naturæ jure prohibitam*. *Ratio est*: quia videtur repugnare Matrimonii fini *primario*, hebetando viri fœcunditatem in reddendo pluribus debito; dividendo affectum Patris in educanda thori diversi sobole; traditionem corporum mutuam faciendo inæqualem. 2. Quia videtur etiam repugnare Matrimonii fini *secundario*, labefactando conjugium, ut est *remedium concupiscentiæ*, uno pluribus haud semper sufficiente; incommodando gubernationi domesticæ, conjugum diversitate æmulationes & discordias excitante. 3. Quia videtur præjudicare *Societati humanæ*, nimia liberorum copia gravando Respublicas, naturæ jure egenis æque ac pulentis polygamiam indulgente.

III. *Spectato jure Naturæ polygyniam haud esse*, *vel fuisse illicitam*, *videtur esse sententia*, *minor quidem authoritate*, *ratione tamen non inferior*. *Ratio est:* quia momenta, in oppositum allata non videntur efficacia. *Nam*. 1. Recte Angelicus: *pluralitas uxorum neque totaliter tollit*, *neque aliqualiter impedit primum finem*, *cum unus vir sufficiat pluribus uxoribus fœcundandis*, *& educandis filiis*, *ex eis natis*. Adde: quod æqualitas pacti de tradendo corpore sit quidem matrimonii fini *oppido congrua*, non tamen *absolute necessaria*, multo minus *iniqua*. 2. Quo ad *secundarios fines*, salvo primario, ii magnam *convenientiam*, naturæ matrimonii propriam, notant; jus tamen naturale, *in sola necessitate* fundatum, haud probant. Accedit, quod periculum incontinentiæ in uxoribus sit inefficax, quia deductum *ex casu non ordinario*; sic & pluralitas conjugum tranquillæ cohabitationi obest mere *per accidens*, cui incommodo per varia media obviari potest. 3. Quo ad *præjudicium societatis humanæ* multiplicatio nimia jus naturæ permissivum non afficit, eo quod istud pro fine ipsam generis humani multiplicationem intendat. Nimietas, sicuti habetur *per accidens*, ita jus naturæ non tollit, sed usum restrin-

stringit, secus ipsa *naturalis libertas* juris naturalis haud foret, cum quovis homine libero, nulloque alterius imperiis subjecto, magnum redundaret præjudicium in societatem humanam. *Ratio* asserti *positiva* est, quod si polygynia foret contra jus naturale, sequeretur, Deum dispensasse cum Patriarchis, ac *Judæis* in lege naturali, quam tamen supra *immutabilem* esse probavimus; immo sequeretur, Deum, ut authorem Naturæ, tot sæculis & tam universaliter tolerasse, non modo in Gentibus, sed etiam in Populo electo corruptelam naturæ, *de se* & naturali juri, & matrimonii fini, *quo ad propagationem humani Generis*, tantopere adversam.

IX. *Polyandriam simultaneam, naturæ jure esse prohibitam, & matrimonii fini absolute repugnantem, est sententia satis certa, & Authorum, etiam protestantium, unanimi calculo contestata.*

Ratio est 1. Quia nullus Author proferri potest, qui ejusmodi licentiam propugnet. 2. Quia repugnat matrimonii fini *primario*; nam per polyviriam intendi nequit multiplicatio humani Generis, cum mulier non nisi semel quot annis parere possit, uno viro fœcunditati hujusmodi sufficiente. Impeditur item generatio sobolis, & ebetatur fœcunditas, ut patet in meretricibus. Redditur insuper incerta proles, adeoque & educationis cura restinguitur. 3. Quia repugnat etiam fini *secundario*; non enim foret aptum remedium concupiscentiæ, una conjuge viris pluribus non sufficiente; rueret mutua communicatio in plurium virorum familia; imperium maritale foret divisum, una conjuge plures Dominos habente, & sic de aliis.

V. His præmissis fluit. 1. Quod *monogamia*, institutioni primæ coæva; habeatur *ex jure positivo Divino*, Protoparente Adamo per eundem contextum legem Divinam circa matrimonii *perpetuum* vinculum, & *monogamiam* promulgante, uti colligitur ex N. 1. *Fluit* 2. *Monogamiam* & matrimonii naturæ, & propagationi humani Generis esse *quam* maxime *consentaneam*: unde, *polygamiam*, saltem Gentium juri esse *adversam*, uti colligitur ex N. 2. præcipue quod convenientia monogamiæ, & incommmoda polygamiæ, *saltem spectato fine secundario*, jus Gentium moratiorum facile evicerint. *Fluit*. 3. *Polygamiam* tamen, *in se præcise spectatam*, naturæ jure simpliciter esse *prohibitam, sufficienter probari haud posse*, abstrahendo tamen *a modo*, nam *solius libidinis causa*, & ultra vires, *in quovis numero, ultra facultates* educandæ & alendæ prolis multiplicis initam, naturæ jure rejectam quis merito judicet, uti colligitur ex N. 3. *Fluit* 3. Etsi *permittatur* polygamia, naturæ jure permissa, *matrimonii monogamiæ nullum fieri præjudicium*, cum præceptum Divinum, initio datum, sublata per *Christum* polygamiæ tolerantia, etiam respectu Infidelium denuo revixerit. *Fluit* 4. Polyandriam non tantum *jure Divino & Gentium*, sed & *naturali* esse absolute prohibitam, uti colligitur ex N. 4. *Instruct.* 1. §. 1. *Q.* 4.

Leucotheus. *Quid de status conjugalis impedimentis, & præcipue de primo gradu consanguinitatis in linea recta censendum respectu matrimonii, solo jure Naturæ considerati?*

Status conjugalis impedimenta, respectu juris Naturæ, præcipue quo ad primum gradum lineæ rectæ.

Melander. I. *Singularis* est opinio *Thomasii*, qui matrimonium *in primo gradu*, Patris nempe cum filia, Matris cum filio, *naturæ jure haud repugnare, adeoque validum, licitumque, hoc præcise spectato jure, affirmat*. Ratio illius est, *argumentum negativum*, quo momenta, afferri solita ex instinctu, sensuque communi, ex reverentia sanguinis, ætatisque disparitate &c. convincentia esse negat.

II. *Sententia affirmans, matrimonium in primo gradu lineæ rectæ esse etiam Naturæ jure illicitum, atque invalidum ex ratione intrinseca est probabilior. 3. Ex ratione extrinseca est absolute tenenda, & adstruenda*. Ratio prioris est: quia, etsi tale conjugium, *spectato naturæ jure*, non repugnet *simpliciter* societati conjugali

in se, ejusque fini primario in generanda & educanda prole; repugnat tamen societati conjugali *respectivæ*, seu ut respicit alios fines, matrimonio hujusmodi *absolute incompossibiles*. Nam societas conjugalis, *ex sua natura*, ordinantur ad societatem paternam, cujus finis est *bonum commune familiæ*, consistens partim in *authoritate*, *superioritate*, *regimine paterno* atque *materno* per officia vitæ ædificativæ, instructionis, ac correctionis necessariæ; partim in liberorum *observantia*, *subjectione*, ac *reverentia*, per officia pietatis, amoris, ac timoris filialis, quæ etiam post educationem *suo modo* durant, ac *irremissibiliter* inhærent. Jam sic: hi fines atque officia, cum fine talis conjugii, ejusque officiis, sunt *absolute incompossibilia*, seque mutuo evertunt: ergo tale conjugium, *saltem ut est societas respectiva*, rationi rectæ est dissonum, adeoque *naturæ jure*, absolute prohibitum, ac nullum. A. P. *Familiaritas conjugalis* elidit *authoritatem* Patris, & *observantiam* filiæ; actus conjugalis *pudor* (unde unde proveniat) repugnat *reverentiæ* liberorum, erga Parentes innatæ; *æqualitas conjugalis* adversatur *superioritati* matris, & *subjectioni* filii; *patria potestas* in filio, vel *materna* in filia enervat familiæ regimen fratres inter atque sorores, sicque *in una persona* confunduntur officia uxoris & matris, patris & mariti, patris & fratris, matris & sororis; filiali timori miscetur conjugalis amor, observantia jungitur familiaritati conjugali &c. Verbo: cuncta vertuntur in tale *histeron proteron*, ut Gentes, quam maxime barbaræ, ejusmodi chaos merito exhorruerint. Unde sic colligimus: matrimonium in primo gradu lineæ rectæ, *per se loquendo*, est contractus, qui si minus *absolute* saltem *respective* sumptus, *positive* repugnat amori parentes inter & proles, in ordine ad felicitatem naturæ rationali in propaganda specie propriam, naturaliter debito, & simpliciter necessario: ergo est naturæ jure prohibitus, ac nullus. A. Constat ex dictis. *Ratio* posterioris est, quia, teste *Sanchezio*, tale matrimonium, naturæ jure invalidum censent cum Doctore Angelico *universi*, nullo dissentiente etiam ex Moralistis protestanticis. Accedit Gentium consensus, ab ejusmodi matrimoniis semper abhorrentium, si modo non penitus obbrutuerint.

III. *Quæ opponi possunt*, *insolubilia non sunt*. Nam 1. Si dicas, authoritate non probari jus naturæ, uti nec specificam rerum differentiam per judicium Prudentum, præterquam quod tota authoritas fundari possit in præcepto Divino positivo: *relinquet homo Patrem* &c. ℞. Authoritas tam unanimis, licet sit ratio mere *extrinseca*, supponit tamen *intrinsecam*, etsi tam demonstrative assignari haud possit: Adde, quod Patres cum D. *Ambrosio* adstruant *repugnantiam legis scripta in cordibus* &c. hoc est, *naturalis*, non mere *positivæ*.

Si dicas. 2. Reverentiam non tolli in matrimonio morganatico Regis cum conjuge plebeja, nec superioritatem conjugis regiæ respectu mariti, ad sceptrum non assumpti &c. ergo a pari.

℞. Hæc esse *accidentalia*, quæ in matrimoniis ejusmodi, *universaliter* permissis, forent *ordinaria*, cum confusione cæterorum quoque officiorum ac jurium, maxime quo ad statum familiæ, quam confusionem universalem *pro ratione adæquata* adstruximus.

Si dicas. 3. Casu quo solus in Mundo superesset Pater cum filia, tale matrimonium *validum* foret, immo & *obligatorium* ratione majoris boni, adeoque & nunc permitti absolute posset, *etiam universaliter*, ab Authore Naturæ. ℞. In tali casu præsumi potius deberet Mundi interitus, unde nulla foret obligatio, etsi in & pro talibus circumstantiis mutaretur *materia legis*, sic ut conjugium Patris cum filia, *his circumstantiis convestitum*, nunquam fuerit naturæ juri adversum, præcipue cum cesset *ratio honestatis*, seu confusio officiorum & jurium, tali matrimonio se habente ad instar *primi*, qua-

le fuit *Adamum* inter & *Evam*, cui respectu familiæ futuræ nulla confusio officiorum ac jurium imputari poterat.

IV. *Matrimonium in primo gradu lineæ rectæ est jure Divino positivo, primævo & universali, uti & jure Gentium, ac positivo humano absolute prohibitum. Ratio est*, quia jus Divinum positivum colligitur ex illis verbis: *relinquet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit uxori suæ;* jus Gentium ex communi propemodum consuetudine; jus humanum ex variis legibus. *Instruct. I. §. 2. Q. 5.*

Leucotheus. Quid de cæteris gradibus, secundum lineam juris Naturæ sentiendum?

Impedimenta juris Naturæ quo ad cæteros gradus.

Melander. I. *Spectato Jure Naturæ gradus consanguinitatis nullus, præter primum in linea recta, matrimonium reddere videtur invalidum.* 2. *Unde nec primum gradum lineæ collateralis impedimentis, Naturæ jure prohibitis, accensendum, sufficienter probari potest. Ratio prioris* est negativa, uti & *posterioris*, non enim sufficiens fundamentum talis impedimenti afferri potest. Et ratio *positiva* adstruitur, quod etiam in primo gradu lineæ collateralis, seu in conjugio, fratres inter ac sorores, nulla appareat repugnantia respectu societatis conjugalis seu *absolutæ*, seu *respectivæ:* non enim evertitur finis matrimonii primarius *in generanda & educanda sobole*; nec secundarius *in remedio concupiscentiæ, adjutorio &c.* neque confunduntur nimium officia, ac jura familiæ paternæ, uti patere potest consideranti.

II. *Opponi solita minus stringunt.* Nam 1. Si adstruitur *repugnantia* ex magno illicio concupiscentiæ ob cohabitationem, sanguinisque conjunctionem, sic ut pleræque Gentes ejusmodi matrimonia, *velut abominanda*, exhorruerint.

Contra est: quod illicium minus ipsa testetur experientia, cui, qualicunque demum sat prævacetur per jus Gentium, fundatum in amore societati humanæ admodum proficuo, *per amicitias, alienorum conjugiis multiplicandas*. Gentium horror consuetudini, pœnis civilibus, & juri Gentium refraganti adscribi potest.

2. Si opponatur authoritas S. Scripturæ, ejusmodi conjugia, non minus ac adulteria utique naturæ jure prohibita, morte multantis apud *Hebræos*. (a)

Contra est: Lex illa pœnalis jus positivum probat, severior forsan ad impedienda, fratres inter & sorores, mala commercia, ex cohabitationis periculo proniora.

III. *Absolute loquendo, nullus gradus seu consanguinitatis, seu affinitatis, in Levitico prohibitus, præter primum lineæ rectæ, spectato præcise jure Naturæ, conjugium reddere videtur seu invalidum, seu illicitum. Ratio positiva* habetur ex dictis, & amplius ex applicatione *principii fundamentalis*, cum nullus alius gradus *positive* videatur repugnare amori, *in ordine ad propagationem humanam*, seu sibi, seu proximo *naturaliter debito*, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, *simpliciter necessario*, uti amplius firmari potest argumento *negativo*. Neque quis dicat, quod ejusmodi connubia saltem melius dicerentur *naturæ jure illicita* ob quamdam turpitudinem *naturalem*, cum per se videatur absona propositio, *nullum incestum*, nisi in primo gradu lineæ rectæ, *naturæ jure esse prohibitum, ac inhonestum*. Sed

Contra est: turpitudo *naturalis*, suppetente præsertim rationabili causa, probari vix potest; & sicut ex jure positivo fluunt ejusmodi gradus prohibiti, ita & *incestus*, vocabulo hoc non nisi turpitudinem *moralem*, juri positivo contrariam, in auribus peritorum denotante. *Instruct. I. §. 2. Q. 6.*

(a) Levit. 20.

Alia impedimenta, spectato jure Naturæ, matrimonium dirimentia.

Leucotheus. *Quænam alia impedimenta, spectato jure naturæ, matrimonium dirimentia?*

Melander. I. *In genere convenit inter Moralistas* 1. Quod jure naturali, & Gentium impedimenta constitui possint, & defacto aliqua constituta sint: nam matrimonium sortitur *naturam contractus*, Naturæ & Gentium dispositioni obnoxii. 2. *In specie* inter impedimenta matrimonii, *natura jure dirimentia* est *impotentia perpetua*: quia ad matrimonium requiritur essentialiter traditio corporum cum mutuo jure proprietatis, & radicali facultate exigendi debitum &c. Item *error substantialis*, quia tollit consensum, *naturæ jure* requisitum. Denique *polyandria*, & *consanguinitatis* in primo gradu lineæ rectæ, uti constat ex dictis.

II. *Moralistæ protestantici, inter causas matrimonium dirimentes, tam jure naturali, quam Divino, male adstruunt crimen, etiam inter fideles, V.G. adulterium, malitiosam desertionem, debiti negationem pertinacem* &c. Hos inter est *Puffendorfius*, *Kemmerichius*, *Fleischerus*, qui etiam causis dirimentibus adjungunt *inimicitias capitales*, *sterilitatem*, *mores intolerabiles*, *insidias vitæ structas*, *perpetuam procurationem abortus*, *relegationem perpetuam*, *animorum disparitatem*, *morbum sonticum* &c. *non vero hæresin*, ac *atheismum* &c. ubi cuncta confundunt, jus naturale, Divinum, divortium *quo ad thorum*, dissolutionem matrimonii *quo ad vinculum* &c. Veritas opposita constat ex decisionibus *Tridentini*, (a) & ratio est, quia alias daretur ansa conjugibus, ad novum matrimonium aspirantibus, fidem conjugalem violandi; fieret conjugis adulteræ conditio melior; foret liberis male prospectum &c. An, *spectato præcise jure naturæ*, conjugii vinculum solvat *adulterii* crimen, *malitiosa desertio*, *morum intolerabilitas* &c. tam facile determinari neque potest, neque debet, cum adeo liquidum non sit, an hujusmodi causæ, *spectata natura pacti conjugalis*, *ejusque fine primario*, *& absque præjudicio prolis legitimæ*, *bonique communis*, veluti sufficientes de jure naturæ, ad repudia, etiam in Testamento veteri permissa, probari queant. Illud certum etiam Protestantibus, quod conjugia penes *Romanos*, mutuo consensu, captivitate, morbo, aut infamia, male dissoluta sint.

III. *Vis* * *& metus*, *spectato præcise jure naturæ*, *non est impedimentum dirimens matrimonii*, *uti multi*, *præsertim ex Moralistis protestanticis*, *affirmant*. *Ratio est*: quia ad nullum contractum, *spectato præcise Naturæ jure*, plus requiritur, quam *justus titulus*, & *voluntarius consensus*: prior habetur, nil obstante metu per traditionem juris in corpus pro jure in corpus; posterior non tollitur a metu, etsi minuatur. Nec obest *injuria*, secus matrimonium, dolo contrahentis accidentali obtentum, hoc ipso jure irritum foret propter æqualem injuriam. Sed neque obest *defectus libertatis*, secus irritaret quoque metus, a causa necessaria incussus, verbo: vis ac metus solummodo *secundum quid*, non *simpliciter* est oppositus amori, proximo in ordine ad finem matrimonii essentialem naturaliter debito &c. uti patet solutione replicarum. Nam

Si dicas. 1. Ab hoc amore requiri consensum, *etiam liberum*, cum vis, ac metus sit oppositus fini conjugali, seu conjunctioni animorum & corporum.

Contra est: quod oppositus sit tantummodo *secundum quid*, seu quod sit minus accommodus ad hunc finem, sic ut expediat esse rescindibilem contractum.

Si di-

(a) Sess. 24. de matrim. Can. 7.
* Non illa cogens ad actum externum, faciensque actum *simpliciter involuntarium*.

Si dicas 2. A jure humano ejusmodi contractum non tam irritari *primo*, quam declarari irritum *antiquiore jure*, nempe naturali.

Contra est: quod irritus declaretur jure antiquiore, sed solum positivo, per consuetudinem vel vivam vocem inducto. *Instruct. I. §. 2. Q. 7.*

Impedimenta affinitatis.

Leucotheus. Quid spectato jure naturæ tenendum de impedimento affinitatis?

Melander. I. *Affinitas in nullo gradu, seu lineæ rectæ, seu obliquæ, matrimonio obest spectato jure naturæ. Ratio fundamentalis* est, quia probari nequit affinitatem in ullo gradu repugnare amori, vel sibi, vel proximo, *in ordine ad ullum matrimonii finem*, naturaliter debito, seu ad felicitatem societatis humanæ *simpliciter* necessario.

II. *Rationes oppositæ nil evincunt*. Nam 1. Illud Apostoli: *auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter Gentes*, intelligendum de concubitu filii cum uxore Patris, etiamnum viventis, uti innuit ipse Apostolus per contextum. 2. Quod in *Levitico* talia conjugia gravissimis sceleribus annumerentur, intelligendum vel de concubitu illegitimo, vel cum respectu ad legem Divinam, quod verius, uti patet ex simili Cap. 20. *Instruct. I. §. 2. Q. 8.*

§. II. §. 2.

De juribus & Officiis status conjugalis, spectato jure Naturæ.

Officia & jura status conjugalis.

Leucotheus. Quid de juribus, atque officiis societatis conjugalis tenendum spectata disciplina juris Naturæ?

Fides conjugii, usus legitimus, & cohabitatio necessaria.

Melander. I. Prima obligatio eaque mutua est *fides conjugii*: unde prohibitum adulterium, utpote positive adversum amori, & conjugi & proli, *in ordine ad matrimonii finem*, naturaliter debito, & ad felicitatem societatis humanæ *indispensabiliter* necessario. Unde 1. Recte damnata est propositio *ab Innocentio XI. copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium*: quia cedit in præjudicium status conjugalis, ad bonum societatis humanæ publicum ordinati, vi cujus tale jus non est *renuntiabile*. Unde 2. Gravis est error *Thomasii*, in ejusmodi casu turpitudinem naturalem ostendi posse, inficiantis.

II. Altera obligatio est *usus conjugii legitimus*: unde *naturæ jure*, saltem *leviter*, prohibitus est usus conjugii, *solius causa voluptatis*. Ratio est: quia ejusmodi usus, saltem leviter repugnat amori prolis, & societatis humanæ, *in ordine ad propagandam speciem*, naturaliter debito, utpote a natura institutus *primario* ad generationem prolis, & conservandam speciem. Accedit ratio extrinseca ex propositione, ab *Innocentio* XI. damnata; ex authoritate SS. Patrum, & Doctorum. Unde 1. Non est paritas cum aliis sensuum oblectamentis: quia non ita sunt *vehementia*, *periculosa*, ne excedatur modus, neque generationis fini primario, ac propagationi speciei ita præjudiciosa.

III. Obligatio tertia se se extendit *ad cohabitationem mutuam*, fini conjugali debitam, ac *necessariam*, & licet *perpetua* naturæ rationali, & matrimonii fini conformior, adeoque & jure Divino, Gentium, ac positivo humano præcepta sit, *absolute* tamen *necessariam* esse, spectato saltem solo naturæ jure satis probari nequit. Quarta adstringit ad reddendum mutuo debitum, quoties *debito modo*, & *rationabiliter* petitur. *Instruct. II. § 1. Q. 1.*

Potestas Mariti in uxorem spectato naturæ jure.

Leucotheus. Quid de potestate Mariti in conjugem, spectato naturæ jure tenendum?

Melander. I. *Spectato naturæ jure, etiam abstrahendo a statu naturæ lapsæ, inter conjuges non est perfecta æqualitas, sed vi status conjugalis, marito, per se loquendo, competit aliqua potestas, & superioritas, saltem directiva*.

Ratio est: quia teste *Luca Opolenio*, natura rationalis videtur exigere; ut *præstantior*, *firmior*, *fortiorque* sexus, *sequiori*, *infirmiori*, *& imbecilliori* præsit, & ipso teste Apostolo, etiam abstrahendo a lapsu, *Caput mulieris est vir* (tanquam perfectius individuum) *cum vir creatus non sit propter mulierem, sed mulier propter virum*.

II. Neque obest, quod conjux sit creata *in adjutorium viri*, tanquam socia, absque imperfectione subjectionis mere pœnalis, sic ut *Sancto Augustino* interprete maritum habere meruerit *Dominum non natura, sed culpa*. Nam *contra est:* hæc societas excludit quidem superioritatem coactivam, non directivam & tam parum pœna aut imperfectio dici potest, ac subordinatio in hierarchia angelica.

Neque obest 2. si dicas, sola individui perfectione majore non conferri potestatem, etiam directivam *de jure naturæ*, cum omnes nascantur *liberi & æquales*. Nam *contra est*; etsi major perfectio *in se* non conferat potestatem, confert tamen, *vi status conjugalis*, exigentis ejusmodi subordinationem ex pacto matrimoniali, *conformiter ad jus naturæ inito*.

III. *Potestas Mariti coactiva, respectu conjugis, descendit remote ex jure Divino positivo, & jure Gentium; proxime ex pacto conjugali*. *Ratio prioris* est illud: *sub viri potestate eris*, uti & consuetudo plerarumque Gentium, etsi quædam Divini præcepti ignaræ sint. *Ratio posterioris est* consensus mutuus in conditiones contractus, a jure Divino, seu Gentium saltem præscriptas.

IV. *Hæc tamen potestas non est despotica, nec herilis, nec absoluta, sed domestica, ad societatis conjugalis & familiæ terminos restricta*. *Ratio est*: quia jus vitæ & necis, quod adstruit *Fridericus Hornius*, haud necessarium est *ad matrimonii finem*; imo conjugali amori *positive* adversum. 2. Eadem est ratio de dominio herili *velut in servam*, jure Divino, & more Gentium refragante: immo & jure naturali, non servituti, sed libertati patrocinante. 3. Accedit, quod ad matrimonii finem sufficit restricta ad causas, conjugium & familiam concernentes, puta ad determinationem domicilii, cohabitationis modum, leges œconomiæ &c. *Instruct. II. §. 1. Q. 2.*

Hæc in materia Protestantium quædam sensa opposita.

Leucotheus. *Quænam in devia, circa statum conjugalem, delabuntur protestantici Naturalistæ?*

Melander. I. *Grotius* contractum conjugalem male negat esse *mutuum*, pejus inficiatur, monogamiam esse de præcepto Divino primævo; & matrimonia cum affinibus lineæ rectæ, naturæ jure irrita non satis scite affirmat: Ejus interpretes eundem minus bene emendant, dum polygamiam, naturæ jure vetitam; omnes gradus, in *Levitico* contentos, eodem jure prohibitos, asserunt; dum denique jus naturæ dispensabile, ac indispensabile adstruunt.

II. *Puffendorfius* non satis *sequestrat* jus naturale, asserendo perpetuitatem, & monogamiam status conjugalis, naturæ jure, *simpliciter* præceptam; errat, dum absque extraditione actuali negat matrimonium ratum: *Thomasius* polyandriam haud bene, ut opinamur, naturæ juri permissivo attribuit, ex erroneo *socialitatis* principio pluriformes libidines, spectato naturæ jure permissas, erronee asserit; adulterium, alterutro conjuge consentiente naturæ jure vetitum esse, difficulter probandum affirmat; incestum etiam in primo gradu lineæ rectæ admittit; institutionem matrimonii sacramentalem Pontificio Clero, ejusque ambitiosæ dominationi maligne adscribit; polygamiam Principum, juri divino esse adversam, hactenus ab ullo probatum esse justis rationibus, negat; similia immo plura admiscet institutionibus academicis ejus anagnostes *Laurentius Fleischerus*.

III. *Fridericus Ludovici* cœlibatum monasticum, etsi juri naturæ haud oppositum, si tamen displiceat cum tempore, solvendum esse, male affirmat; *Wernberus* adulterium, & malitiosam desertionem inter causas dissol-

vendi

vendi conjugalis vinculi, *spectato quoque jure Divino* cum Protestanticis, minus perite numerat, & sic de aliis. *Instruct. II. §. 2. Q. 3.*

Leucotheus. Quid & quae origo societatis paternae?

Status familiae ejusque officia & origo. Melander. I. Familia, teste Philosopho, alia est *completa*, alia *incompleta*: illa dicitur *conjunctio inter parentes, liberos, & servos*, complexa societatem *conjugalem, paternam*, & herilem: illa est *societas inter parentes, & liberos, ob communem inter se utilitatem contracta.*

II. Familia *paterna* in specie dicitur *Hubero, societas plurium personarum, quae unius potestate per ipsam naturam, educationis causa, sociatae sunt. Dicitur plurium*, saltem in rigore; *unius potestate* minimum principali; *educationis causa*, quae finis primarius paternae familiae.

III. Origo familiae hujus fluit ex statu conjugali, ut patet: siquidem natura dictat susceptos liberos & alendos esse & educandos ad hoc officium naturae jure parentes obligante *per inditum amorem, proli naturaliter debitum, quin ad felicitatem, naturae rationali propriam, simpliciter necessarium.*

IV. Origo patriae potestatis desumi debet *a fine*, nempe *ab educatione*: Uti enim natura obligavit parentes *ad educationem*; ita obligavit & liberos *ad subjectionem*; deditque parentibus *potestatem*, tanquam medium ad finem educationis indispensabiliter requisitum. Unde patria potestas dici potest *jus parentum in liberos, quo actiones ipsorum ad vitam honeste & feliciter transigendam dirigitur.* Fallit igitur *Hobbesius*, dum patriam potestatem *ex jure victoriae*, primaque occupatione infantis; *Hornius* dum eandem *ex Divina concessione; Grotius* dum illam ipsam *ex sola generatione; Puffendorfius*, dum eam quoque *ex tacito pacto* derivat. *Instruct. II. §. 2. Q. 4.*

Leucotheus. Cuinam competit potestas in prolem, & familiae regimen?

Subjectum potestatis, atque regiminis domestici. Melander. I. *Spectato jure naturae*, Hobbesius utrumque attribuit Matri, propter praeoccupationem, *certam* scientiam, cujus Patris revera sit proles; propter majorem dolorem. Puffendorfius propter eandem *certam* scientiam, in statu segrege, vel etiam *extramatrimoniali*, prolem privative Matri adjudicat. Si interveniat pactum *matrimoniale*, potestatem Patri adjudicat.

II. *Spectato naturae jure potestas, & familiae regimen est penes parentes simpliciter. 2. Exercitium potestatis, modusque regiminis dependet a pacto, etsi hoc deficiente principalior potestas absolute competat patrifamilias. Ratio prioris* est, quia *potestas* familiae, non *modus* hic vel ille, ad finem educandae prolis, *simpliciter* est necessarius. *Ratio posterioris* est, quia, quae natura, in ordine ad finem, *per se* non disponit, relinquit dispositioni hominum *per pacta*: atqui *de modo exercendae potestatis patriae* nil disponit, uti dictum. Deficientibus pactis potestas haec potius competit Patrifamilias, quin ipsi, *respectu status conjugalis*, competit naturae jure potestas directiva in ipsam uxorem, adeoque & superioritas respectu familiae totius. *Instruct. II. §. 2. Q. 5.*

Leucotheus. Qualis & quanta potestatis patriae mensura?

Potestatis patriae mensura. Melander. I. *In genere* desumi debet a fine *educationis*, atque *familiae*, sicut consistat in jure ea omnia agendi, sine quibus liberorum actiones, ad obtinendum societatis hujus finem, dirigi nequeunt.

II. *In specie* se extendit ad jus *jubendi, prohibendi*, & debito modo immorigeros *castigandi*, quod tamen jus ad aetatem liberorum triplicem accommodandum est. In *prima* vim maxime exerit, tam quod ad *personas*, quam *actiones*, ac etiam *res* saltem ex jure Gentium. *In media* se extendit ad eas solummodo actiones, quae ad familiam respectum ferunt: unde ad certum vitae genus liberos cogere, naturae jure *per se* loquendo, non competit patriae potestati. *Bona* industrialia liberorum *Puffendorfius* adjudicat parenti *ex aequitate quadam naturali*, tanquam educationis fructus; aliunde obtenta, *quo ad proprietatem*, tribuit liberis, reservata Parentibus facultate percipiendi

 fru-

fructus, iisdem sustentandis congruos. *In tertia ætate*, cum jam supponatur emancipatio, liberi penitus sunt sui juris, remanente solum debito naturali, ne quid agant, *quod filiali observantiæ adversum*.

III. *Potestas paternæ castigationis in tantum se extendit, in quantum requirit finis hujus societatis, hoc est, liberorum educatio*. Unde hanc potestatem *Puffendorfius* cum suis, *etiam spectato naturæ jure*, male extendit etiam ad ad jus vitæ, & necis. *Ratio est*: quia tam extensa haud opus est ad finem conservandæ familiæ, siquidem in enormi delicto & incorrigibilitate, *ejectioni* locus esse potest; immo si ejectus hostiliter pergeret, etiam locus foret *justæ defensionis*. Exempla in *Juda* respectu *Thamaris*; *Saulis* respectu *Jonatha* &c. non respiciunt Patresfamilias, *qua tales*, sed summos imperantes; jus belli, ac fœderum æque summum, immo & jus vitæ & necis in *Abrahamo*, non spectat domesticos, sed hostes *ratione justæ defensionis*, in statu etiam naturali semper permissæ. *Instruct. II. S. 3. Q. 6.*

Officia Parentum, ac liberorum.

Leucotheus. *Quæ officia, spectato jure naturæ, Parentum erga liberos, & vicissim?*

Melander. I. Officium Parentum est *educatio* quo ad corpus, & institutio quo ad animam, naturæ rationali congrua, nempe *ut liberi vivant, & cum ratione* vivant, præcipue respectu Authoris naturæ. Item: exemplum honestæ vitæ, applicatio ad idoneum vitæ genus: unde naturæ juri repugnat procuratio abortus, abjectio infantium, omnis nutritionis, & institutionis perniciosa incuria &c. Est tamen educationis officium *suo modo* delegabile, *utilitate prolis* seu *necessitate* id exigente.

II. Officium liberorum est *filialis observantia, gratitudo, amor metusque* reverentialis, atque hæc officia Parentum & liberorum facile fluunt ex fundamentali principio, quia nempe sunt *exigita ab amore & his & illis naturaliter debito* &c.

III. Cessat societas paterna cessante fine seu educatione *per emancipationem*; quandoque *per ejectionem* ob graves causas. Cessante societate cessat regimen in Patre, obsequii debitum in filio, non tamen debitum pietatis, seu *reverentia ac gratitudo*, quæ durat in liberis, quo ad vivunt. *Instruct. II. S. 3. Q. 7.*

Status herilis natura & origo.

Leucotheus. *Quid & quæ origo status herilis?*

Melander. I. Recte dicitur esse *societas inæqualis, Dominum inter & servum, eo fine instituta, ut hic in ejus commodum debita præstet servitia*. Unde fluit, quod sit juris naturalis mere permissivi, cum non sit *necessitatis absolutæ, ut sit*, sed *utilitatis*, convenienter ad rationis dictamen, *ut esse possit*. Quod sit status *adventitius*, cum supponat *factum*, libertatis congenitæ restrictivum.

II. Servitus alia est *pactitia*, quæ habetur per contractum spontaneum, & magis proprie *famulitium* dicitur. Alia est *legalis* seu *coacta*, quod habeatur ex instituto Gentium, ac legibus, queis bello capti servituti mancipabantur, unde & *mancipatus* proprie appellari suevit.

III. *Conditio servilis male tribuitur naturæ*. Patet, unde nasci *servos*, non nisi veterum quorumdam nænia fuit. *Servitus* tamen *pactitia*, seu *famulitium* originem *remotam* habet ex inæqualitate conditionis humanæ; *proximam* ex pacto spontaneo, adeoque est institutionis humanæ. *Ratio prioris* est *distinctio bonorum*, qua alii in abundantiam, alii in egestatem delapsi sunt. Cum igitur ditiores egerent aliorum auxiliis, egentiores alimentis, deventum fuit *ad pacta*, egenis operam, ditioribus alimenta stipulantibus. *Ratio posterioris* est, quia hæc pacta nec *determinate* exigita ab amore, sibi & aliis *simpliciter* necessario; nec *absolute* illi adversa, cum fundentur in emolumento, Societati humanæ admodum consentaneo. Servitus *coacta* originem *occasionalem* trahit a bello, victori in victos plurima permittente; *causalem* ab arbitrio

trio victoris, victique consensu coacto, cum sæpe in mancipatum potius consentirent, quam mortem: *formalem* trahit a jure Gentium, mancipatum ob utilitatem vincentium confirmante. *Consensus* requiritur ad formandam obligationem mancipii ad Dominum, qui, etsi coactus, stringit, cum supponatur *vi justa*, seu justo bello extortus. *Instruct. II.* §. 3. *Q.* 7.

Officia fluentia ex statu herili.

Leucotheus. Quæ officia fluunt ex statu herili?

Melander. I. Officia servitutis *spontaneæ* sunt desumenda ex pacto, quia *ultroneo*. *Regulariter* ea omnia exigit, quæ ad finem intentum *rationabiliter* injungi possunt. Negatur tamen Domino *jus vendendi invitum*, quia ex pacto præsumi nequit. Et licet eidem competat *jus castigandi* pro ratione delicti, nullatenus tamen competit *jus vitæ & necis*, quia ad finem status herilis non necessarium, suppetente ejectione, immo & potestate civili, si delictum sit atrox.

II. Mancipatus majora Domino jura attribuit, non tantum in personam, ut eam vendere; sed etiam in personæ res, ipsamque vitam, sic ut impunitatem, *saltem extrinsecam*, leges indulgeant.

III. At sicut officia servorum sunt, Domino juste ac justa præcipienti obtemperare, reverentiam personæ, & industriam mandatis exhibere; secus justæ castigationis sese submittere; ita & officia Dominorum sunt, servo mercedem, victumque suppeditare, imperia viribus commensurare, citra rationem in eum non sævire, nec ut jumentum tractare hominem, qui quidem *liber* esse, *homo* tamen esse nunquam desiit. *Instruct. II.* §. 3. *Q.* 8.

§. III.

§. 3.

De statu hominis adventitio composito, seu de Civitate:

Status adventitius perfectus, seu Civitas. Origo Civitatis.

Leucotheus. Quæ origo Civitatis?

Melander. I. E familiis multiplicatis surgit *civitas*, per quam *in genere*, hic intelligimus *quodvis corpus politicum, in suo genere perfectum, & civilis beatitudinis causa in commune regimen coadunatum*.

II. *Origo* Civitatis a *Stagyrita*, atque Angelico adscribitur Authori naturæ, diciturque esse *juris* seu *institutionis naturalis*. *Ratio* afferri solet primo. Quod homo *natura* sit animal *sociale*, potens & volens sibi prospicere de alienis auxiliis per societatem, vitæ necessitatibus congruam. 2. Quia natura homini indidit appetitum societatis, etiam civilis, utpote quæ sola est sufficiens avertendis incommodis. 3. Quia homo naturaliter appetit sufficientiam vitæ, etiam meliorem. Sed

Contra est: Quod hæc probarent nimium, puta non modo Civitatem in se, sed & ejus formam perfectiorem, institutioni naturali adscribi posse. Unde etsi homo velit sibi prospicere de alienis auxiliis per societatem *aliquam* simpliciter *sufficientem*; non tamen *necessario* debet, jure naturæ præceptivo, & proprie tali, per societatem *determinate* civilem. 2. Natura indidit appetitum Societatis, etiam civilis, *velut admodum commodæ*, modo quodam *suasivo*; non tamen *velut determinate necessariæ*, modo *præceptivo*. 3. Homo appetit sufficientiam vitæ meliorem, natura quidem ad commodiora *inclinante*, non tamen *necessitante* per jus aliquod præceptivum.

III. Causa civitatis remota *Puffendorfio* est *metus proborum* ob mala, sibi extra civitatem a reprobis impendentia. *Ratio* illius est, quod stante malitia hominum, in statu naturæ lapsæ, aliud *securitatis præsidium* vix suffecisset. Quasi vero propulsandis malis *fœdera*, aliæque consociationes *per pacta*, citra nexum tamen civilem, haud suffecissent.

IV. *Kemmerichius* pro causa Civitatis remota assignat *metum pravorum*, quo per civitates non modo rapinis, sed & suæ tyrannidi propugnacula quærebant.

rebant. *Ratio est* Historiæ sacræ testimonium de *Caino*, *Nembrodo*, tanquam primis urbium conditoribus. Quasi vero institutum civitatis, hoc est, societatis tam perfectæ, ut, teste Philosopho, sit *complementum totius sufficientiæ*, pravitati humanæ, tanquam primario fonti, tribuendum esset. Et unde notum, *Henochiam* fuisse urbem *primam*, nec aliam priorem erectam a probis?

V. Vera origo Civitatis, probabiliore calculo, fluit *a Natura*, non quidem *præcipiente*, sed per rationis lumen *inclinante* ad societatem, familia *perfectiorem*, & naturæ rationali *magis accommodam*, quia & conquirendis vitæ commodis, & amovendis incommodis *perfecte sufficientem*, adeoque *quo ad causam fundamentalem* est juris naturalis, *improprie talis*, seu *negativi*. *Ratio est*: quia nec *determinate* exigitur, nec etiam *positive* repugnat amori, sibi & alteri naturaliter debito, cum nulla sit efficax ratio, cur societas familiæ non sit *absolute sufficiens*. Alterum patet ex insigni & multiplici commodo Civitatis, ad quod natura sic inclinat, ut Deo, tanquam authori Naturæ, origo quædam fundamentalis recte adscribi possit, ac etiam debeat.

VI. Causa civitatis *impulsiva* fuit partim *indigentia* partim *metus malorum*, ab homine homini, extra civitatem impendentium, ut sic haberetur *plenior vitæ sufficientia* ex auxiliis mutuis, *majorque securitas* ad mala propulsanda. Causa *efficiens proxima*, est conventio *tacita*, vel *expressa* coeuntium: secus enim instar fortuiti aggregati denuo diffluere possent. Causa *materialis proxima* est cœtus hominum, in unum corpus politicum, consociatus. *Remota* sunt familiæ, quæ in civitatis corpus coaluere. Causa *formalis* consistit in *summo imperio*, quod, teste *Seneca* (a) est *vinculum Reipublicæ*.

VII. *Modum & ordinem*, quo nata est civitas, sic adumbrat *Romanus* Orator: (b) *Cum hoc sit natura commune omnium animantium, ut habeant libidinem procreandi, prima societas in ipso conjugio est; proxima in liberis, deinde una domus, communia omnia. Inde autem est principium Urbis, & quasi seminarium Reipublicæ; sequuntur fratrum conjugia; post consobrinorum, sobrinorumque, qui, cum una domo jam capi non possint, in alias domos, tanquam in colonias, exeunt; sequuntur connubia & affinitates, ex quibus etiam plures propinqui: quæ propagatio & soboles origo est Rerumpublicarum. Instr. III. §. 1. Q. 1.*

Civitatis natura, & finis. *Leucotheus*. *Quæ natura & finis societatis civilis?*

Melander. I. Civitas recte appellatur *in specie*, *societas plurium perfecta, consensu mutuo per summum imperium coadunata, in ordine ad beatitudinem civilem*.

II. *Est erronea quorumdam thesis, quæ asserunt, beatitudinem civilem consistere in sola felicitate extrinseca hujus vitæ, absque necessario respectu ad intrinsecam, consistentem in virtute ac honestate morum, in ordine ad finem ultimum vitæ alterius consequendum*.

Explicatur 1. *Puffendorfio* si fides, religio, *respectu status civilis*, sese habet *quasi impertinenter, ut adeo Principis nil intersit, quid quisque civium credat, dummodo civili officio satisfaciat*. (c) Sed

² *Contra est*, quod *finis* civitatis *adæquatus* non sit felicitas *qualiscunque*, sed *humana*, adeoque *primario* consistat *in felicitate interna*, nempe in virtute, honestate morum, ac justitia, religioni ac legibus, saltem naturalibus conformi; *secundario* sita sit *in felicitate externa*, puta, in bonorum temporalium sufficientia, securitate, ac tranquillitate vitæ; hæc enim sufficientia non modo est communis brutis, sed est solummodo medium, *ad felicitatem internam* ordinatum, qua sine felicitas externa nequaquam est bea-

(a) De element. c. 4. (b) L. 1. De offic. c. 17.
(c) De habitu relig. Christianæ ad vitam civilem §. 54. f. m. 169. & §. 50. f. m. 233.

beatitudo *vera*, neque diu, absque intemperie, saltem *per se* loquendo, durare, multo minus conservari *stabiliter* posset.

Explicatur 2. Eidem *Puffendorfio* si fides, non quidem religio quædam *naturalis*, sed tamen *Christiana* sese habet *impertinenter* ad civitatem, eo quod finis utriusque sit ex toto diversus, neque religio sit propter civitatem, neque Civitas propter religionem &c. Sed

Contra est: etsi religio *Christiana* non sit propter civitatem, est tamen civitas propter felicitatem non *qualemcunque*, sed, *supposita ejus revelatione*, atque *coitione populi Christiani in civitatem*, propter felicitatem *Christianam*, cujus finis inadæquatus uti est morum honestas *non qualiscunque*, sed Christiana, seu fidei regulis conformis; ita & religio Christiana est juris naturalis Divini, utpote ad beatitudinem intentam *simpliciter* necessaria. *Rursus*, etsi religio in se, *quo ad professionem & exercitium*, non exigit civitatem, seu societatem hominum, potestate propria instructam, *ut tamen extensa in ejusmodi multitudinem*, exigit necessario potestatem superiorem, in ordine ad *ejus directionem*, & *in unitate conservationem*, sit ut ejus directio a superiore habili sit juris naturalis Divini, utpote ad finem intentum civitatis, seu beatitudinem *simpliciter* necessaria. Item: licet multæ civitates coeant absque cura religionis, præcipue *Christianæ*, hic est effectus *per accidens*: non enim *finis* civitatis, ejusque *constitutio recta* desumi debet ab eo, quod *fit*, vel *factum* est; sed quod *ex ratione* fieri oporteret.

III. Unde ruunt protestantica *Puffendorfii* axiomata, queis *Christianam* religionem cum naturali quandoque confundit; queis dicit, cultum suum a quovis esse Deo approbandum; nec alteri, saltem *quo ad directionem*, curam animæ resignandam; nec fidem in judicium superioris resolvendam; queis scribit, religionem non posse formare *statum*, sed *merum collegium*, quæ omnia olent *Protestantismum*, corrupti juris naturalis ruderibus male superinstructum. *Instruct. III.* §. 1. *Q.* 2.

Leucotheus. Quæ proprietates? Quis modus constituendæ, & ratio dissolvendæ Civitatis? *Civitatis proprietates.*

Melander. I. Inter *proprietates* est 1. Ut sit societas *perfecta*, hoc est, saltem *absolute*, si minus *omnimode* sibi sufficiens ad beate vivendum. 2. Sit societas *plurium*, tot nempe, quot requiruntur ad finem *sufficientiæ*, & *securitatis perfectæ*. 3. Sit potestatis *summæ*. 4. Sit *inæqualis* cum debita parentium, & imperantium subordinatione. 5. Sit *stabilis* per membra, sibi invicem succedentia. 6. Sit *persona moralis*, a singulis diversa &c. &c.

II. *Modus*, quo coalescit civitas, habetur a pacto vel *expresso*, vel saltem *tacito*, eoque *duplici*: nam unum est de *consociatione*; alterum *de debita subordinatione* per certam regiminis formam: ad prius requiritur consensus singulorum; ad posterius sufficit consensus majoris partis.

III. *Dissolutio* civitatis habetur vel *ratione materiæ*, si consociatio penitus dissolvatur; vel *ratione formæ*, si jure summo exuatur civitas. *Instruct. III.* §. 1. *Q.* 3.

Leucotheus. Quæ multiplicitas civitatis? *Divisio civitatis.*

Melander. I. Celebrior divisio est in civitates *regulares*, atque *irregulares*; illæ *regularem naturam*, *ex primæva institutione acquisitam*, *retinent*; istæ *non retinent*. Ad illas spectant, quæ formam habent *monarchicam*, *aristocraticam*, *democraticam*, aut *mixtam*; ad istas trahuntur civitates *heriles*, *patrimoniales*, *informes*, *systemate civitatum* &c.

II. *Monarchia* in specie est, cum omne jus in subditos unus Princeps habet, solusque Rempublicam ad communem utilitatem administrat. 2. *Aristocratia*, quando aliquot Primates selecti regunt. 3. *Democratia*, ubi Populus in commune consulit, nullumque supra se principem agnoscit. 4. *Status mixtus*, cum Princeps, senatus, & reliqui cives aliquid ad Reipublicæ regimen conferunt.

III. In-

III. Inter civitates *irregulares* declinant a fine, qui est *utilitas publica* 1. *Civitates heriles*, in quibus pro fine *primario* & *per se* intendit Imperans commodum proprium, subditorum *per accidens*. Hæc potestas *plane absoluta* cum exercitio imperii *velut in servos* dici etiam solet *dominatus despoticus*. Ab eodem fine declinant *civitates patrimoniales*, de quibus libera est dispositio Imperantium, cum *ex prima origine* civitates jure quasi fidei commissario, ad eos devenerint. A fine itidem declinant, quæ pro scopo *dominationem*, *felicitatem mere externam* in opibus & abundantia &c. sibi præfigunt. 2. Irregulares *ex defectu formæ* sunt, si monarchia degeneret *in tyrannidem*, qua imperium, protrito civium bono publico, *geritur ad libidinem unius*. Item si *Aristocratia* induat *oligarchiam*, qua pauci ex optimatibus, ad suam potius utilitatem, quam publicam, dominantur in cives: Rursus si *democratia* in *ochlocratiam* devolvatur, qua pars populi imperium ad suam libidinem, non ad salutem publicam, tractat; vel si in *anarchiam* penitus delabatur, quæ omnia miscet vulgaris licentia. 3. Irregulares *ex defectu nexus*, sunt civitates *systematicæ*, quando plures urbes coalescunt *in unum corpus morale*, ut singulæ summum quidem imperium servent, communi tamen consilio, pacis bellique negotia, unius civitatis nomine, tractanda suscipiant. *Instruct. III.* §. 2. *Q.* 4.

Status Civitatis mixtus. *Leucotheus*. *An dari potest status civitatis mixtus?*

Melander. I. *Status civitatis mixtus seu ex duplici seu ex triplici forma temperatus, non est chymericus, ut vult Bodinus*. *Ratio* positiva, est communis sensus Politicorum; negativa, quia nulla apparet implicantia.

II. Nam 1. Si dicas, quod potestas monarchica sit *summa in omnibus*, adeoque stet *in indivisibili*, nec patiatur jurium divisionem quin desinat esse *summa in omnibus penes unum*.

Nam ℞. D. Potestas monarchica *perfectissime* sumpta stat *in indivisibili*: C. Sumpta *temperate*, uti sumitur in statu mixto. N. An ita sumi possit, est quæstio nominis, adeoque standum communi Politicorum authoritate.

Si dicas 2. Si datur status mixtus, posset, V. G. Jus ærarii relinqui Populo, jus pacis & belli Senatui, jus creandorum Magistratuum Regi: hæc repugnant.

℞. N. Suppositum, quod in statu mixto jura dividi possint modo *quocunque*, sed *debito* & *possibili*.

Si dicas 3. Quod nullus unquam datus sit status *pure monarchicus*, cum nullus unquam absque omni Optimatum consilio rexerit, ut adeo quæsitum hoc sit de subjecto non supponente.

℞. Aliud esse *statum*, aliud esse *rationem gubernandi*: ille enim definitur *ex jure*, non *ex gubernandi modo*. Sic si Monarcha sæpius utatur consilio Magnatum, imperandi ratio est *suo modo* Aristocratica, non Imperium: contra si Ordines non tam consulendi, quam prohibendi pollent facultate, & Princeps ex pacto ultroneo teneatur sequi illorum dissensum, Imperium est *mixtum*, seu monarchicum, aristocratice temperatum, quam formam Imperio *Romano-Germanico* convenire tenet communior, uti in Collegiis Historicis prolixius disputavimus. (a) *Instruct. III.* §. 2. *Q.* 5.

Forma civitatis. *Leucotheus*. *Quænam ex regularibus optima civitatis forma?*

Melander. I. *Inter prædictas civitatis formas simplices excellit simplex Monarchica*. *Ratio* est *authoritas* Politicorum prope unanimis. 2. *Utilitas multiplex*, nam sub uno Principe facile servatur unitas, atque concordia, uti & justitia, ac ordo; facilior consecutio finis obtinetur; major habetur conjunctio virium atque potentia; immo & diuturna magis stabilitas conservatur; denique & major gubernationis facilitas comprobatur. 3. *Incommodi-*

(a) P. IV. Q. 4.

moditas aliarum formarum: sic in aristocratica difficilis est *plurium* optimorum electio; frequens æmulatio atque invidia, ambitio, & sententiarum inter plures discordia, quæ omnia dissensionum fomenta sunt. In *Democratica* forma rarus ordo, frequens impetus, atque dissensio tot inter capita habeatur, necessum est.

II. *Inter formas optima est forma Reipublicæ mixta, quæ ex Monarchia & Aristocratia est temperata, ubi nimirum & Regia viget potestas, & Senatus valet authoritas, saltem spectata humanæ naturæ fragilitate.*

Ratio est: quia hujusmodi regimen nec tyrannidi obnoxium propter Ordinum vigilantiam, qui Principem ita in suo continent officio, ut absque eorum consensu nil audeat contra statum, legesque Patriæ moliri. Nec discordiis atque ambitioni Optimatum patere potest, cum omnes ab uno capite dependeant. *Dictum*: *spectata naturæ humanæ fragilitate*, seu *in hac vita*: nam, seclusis humanæ vitæ circumstantiis, Monarchiam simplicem *absolute* excellere, probabitur alibi. (a)

III. Neque quis dicat, *Israelitas* ratione postulati regiminis regii, seu monarchici offensam Dei incurrisse. Nam *contra est*: *Israelitas offensam Dei* incurrisse ob rejectum theocraticum regimen, & *Samuelem* male offensum. *Neque quis dicat* 2. Majorem esse prudentiam in multis, quam uno. Nam *Contra est*: huic incommodo facile provideri potest per Consiliarios: verbo, incommoda vel sunt tantum ad speciem, vel per accidens talia, & facile per hanc regiminis formam evitabilia. *Instruct. III.* §. 2. *Q.* 6.

Leucothens. *An Regnum electivum successivo præstantius?*

Melander. I. *Per se loquendo, electio successione potior est, maxime si ei aliqua successio adjungatur.* *Regni electivi præstantia.*

Ratio est: quia electio & Principi est *gloriosior*, & Reipublicæ *utilior*. Nam, teste *Tacito*, *optimum quemque probat electio: contra nasci a Principe fortuitum* &c. Electio siquidem fit cum consilio, ab hominibus, ad eligendum optimum juramento adstrictis; caret itidem incommodis successionis, si Princeps decedat aut sine liberis, aut relinquat filium impuberem, aut prorsus ineptum atque degenerem; aut solummodo filiam &c. Rationem tamen aliquam successionis habendam, suadetur ex eo, quod sic bene merito Principi gratia post mortem reddatur, & promptior obsequendi alaeritas novo Regi, jam fere prælecto, exhibeatur a subditis.

II. *Si quis opponat* 1. Etiam electionem, *competitorum ambitione*, sæpe turbis obnoxiam. ℞. Id fieri *per accidens* in electionibus inordinatis, non ordinatis, seu certa constitutionum forma definitis.

Si quis opponat 2. Minorem esse authoritatem Principis electi, utpote Electoribus prius paris, postea obstricti. ℞. Cum ex illustribus familiis *regulariter* eligi soleant Heroes, cæteris præstantiores, nullum est periculum minoris authoritatis.

Si quis opponat 3. Quod etiam electio frequenter in purpuræ candidatis aberret. ℞. Frequentius hunc errorem in successione contingere, uti historiæ demonstrant. *Instruct. III.* §. 2. *Q.* 7.

Leucothens. *An in Regnis electivis ex propria potius, an aliena Republica assumendus Princeps?* *Principis eligendi qualitas.*

Melander. I. *Sunt Authores, qui pro externo Principe, in Regnum assumendo, suffragium ferunt*. *Ratio est* 1. Quia sic præscindi solet æmulatio Optimatum, causa bellorum civilium. 2. Quia præcavetur nimiæ indigenarum potentiæ, quæ consanguineorum præsidiis, sæpe fit subditorum libertati periculosa. 3. Quia sic coalescit finitimorum amicitia.

II. *Sunt*

(a) Videatur C. *Bellarminus* de Pontifice L. 1. Item Institutiones Hist. Eccles. notitia III.

II. *Sunt contra Authores, qui Principem indigenam praeferunt*. Ratio est 1. Nationum mos ac consensus, major fiducia & amor in domesticum, melior Regni, & subditorum notitia, & sic de aliis. *Instr. III. §. 2. Q. 8.*

Praesidia civitatis.

Leucotheus. *Quaenam praesidia civitatis?*

Melander. I. Inanimata sunt *munitiones* & *arma*. *Unde expedit in Regno, saltem vicinis hostibus cincto, plura esse praesidia. Ratio est*. 1. Quia sine praesidiis Regna sunt obviis periculis perviae. 2. Quia sic parcitur sanguini civium. 3. Quia utilitas suadetur exemplo *Galliae*, munimentis firmissimis ubique vallatae.

II. *Contra in Regno, amicis confiniis cincto, munitiones plures inutiles, immo nimium onerosae*, ut patet. 2. *Aliquae tamen satis utiles. Ratio est*. Ut ne, munimento contermino per hostes occupato, mox, tota ruat Provincia. 2. Ut civibus superfit unum alterumve asylum. 3. Ut ne derelicta bona, frugesque Provinciae hostis vires ac potentiam augeant. *Instruct. III. §. 2. Q. 9.*

Praesidia Reipublicae animata.

Leucotheus. *Quae sunt praesidia Reipublicae animata? Quae causae corruptivae?*

Melander. I. Consilium Regentium, Justitiae cultus, concordia, & probitas civium, quatuor Regnorum columina recte quis appellarit.

Causae corruptivae.

II. Inter causas Regnorum corruptivas aliae sunt *externae*, uti Divina Providentia, ejusdem permissio, molimina hostium, aliena Regna invadentium &c. *Inter internas* numerantur *Reipublicae mutatio* ab una regiminis forma in aliam; *seditio civium*, cui viam complanat *ambitio*, *Religionis dissidium*, *subditorum oppressio* &c. Et denique *flagitiosa* incolentium *vita*, per *injustitiam Magistratuum*, scelerum impunitatem, pauperum oppressionem, luxum civium, fastum plebis, & incontinentiam, denique per iners otium, neglectum rei militaris, & similia, de quibus Politici inquisitionem magis exactam instituunt. *Instruct. III. §. 2. Q. 10. & 11.*

Titulus 2.

TITULUS II.

Origo potestatis summae.

De origine Dominii, officiisque exinde fluentibus.

§. I.

De acquirendo rerum Dominio. Origo dominii in genere.

De officio circa acquirendum rerum dominium.

LEucotheus. *Quid de dominio rerum, ejusque origine in genere sentiendum?*

Melander. I. Dominium rerum *causale*, seu in genere, & abstrahendo ab effectu, quem parit ad alios, denotatur *facultas utendi rebus in proprium commodum* ex beneplacito proprio. Hujus dominii origo *causalis* est Author Naturae; *fundamentalis* petitur a jure, quod a Deo homini datum, ut se conservet, vitamque ac felicitatem suam promoveat, qui finis absque usu & destructione creaturarum, obtineri non posset. Unde hujus dominii usus, ut est medium *simpliciter necessarium*, se vitamque suam conservandi, sit juris naturalis *praeceptivi*, seu *proprie talis*; ut est medium, se suamque vitam melius conservandi, sit juris naturalis *concessivi*, seu *improprie talis*. Patet ex applicatione principii fundamentalis.

II. Usus creaturarum, maxime animalium, non necessarius, hoc est, *ad commodum*, *jucunditatem*, immo & *voluptatem*, juxta aliquos non videtur a Creatore concessus. 1. Quia necessitatibus humanis consuli potest citra esum carnium. 2. Quia non nisi post diluvium edendorum animalium jus a Deo concessum. 3. Quia, *quo ad animalitatem*, nos inter & bruta videtur

tur esse cognatio, & præcipue quia, *ex sola ratione*, firmum argumentum de esu carnium vix erui potest.

III. Sed oppositum est verius, si modo usus sit *rationabilis*. *Ratio est*: felicitas hominis, ab Authore naturæ intenta, etiam quo ad usum commodum, vitæ jucunditati, ac honestæ voluptati proprium, quo sine animalium copia, continuo increscens, noxia potius foret, quam utilis. *Ratio est* 2. Inefficacia allatæ supra triplicis rationis. Nam comestio carnium nunquam fuit prohibita, saltem *jure naturæ*, etsi propter causas extrinsecas antediluviani quidam fors abstinuerint, ut initio diximus. *Instruct. I. S. 1. Q. 1.*

Leucotheus. Quid de dominio rerum in specie, seu de prima rerum divisione tenendum?

Origo dominii in specie, ejusque effectus ad alios. 3.

Melander. I. Dominium rerum *formale*, & prout parit effectum *in ordine ad alios*, est *jus de re corporali libere disponendi, eamque vindicandi*. Unde notat *possessionem*, quæ est detentio rei cum animo habendi *proprietatem*; proprietas autem est qualitas, qua res sic ad aliquem pertinet, ut eodem modo *in solidum* non pertineat ad alterum cum jure exclusionis. Demum notat *usumfructum*, qui est jus utendi rebus pro libitu: ex proprietate sequitur *vindicatio*; ex usufructu *alienatio*.

II. Dominium *formale* fundatur in quadam rerum seu *appropriatione*, seu *divisione*, quam factam esse, negari nequit, etsi *Author, modus, & tempus majorem auguriis fidem non videantur expetere*. *Ratio* asserti est. 1. Quia rebus ab Authore naturæ *velut in medio positis*, *vigebat rerum communio primæva*, seu *facultas utendi rebus creatis*, *communis omnibus*, *in ordine ad easdem sibi privative appropriandas*. *Ratio est*. 2. Quia hæc primæva rerum communio diu durare non potuit, eo quod nec pecus sine cura, nec terra sine cultura multum profert, ut adeo quivis laborum suorum fructus sibi proprios fecerit. *Ratio est*. 3. Quod modus introducti dominii primus fuerit, verosimiliore conjectura, *per occupationem*; subin per *divisionem*, pactis firmatam, uti evitarentur rixæ, ipso S. textu, *terram* fuisse *divisam*, attestante. *Ratio est*. 4. Quod nimis incertum sit, an *prima* rerum divisio fuerit facta ab *Adamo*, vel *Noemo*, an per potestatem paternam, an principalem, an sortitione, vel alia ratione.

III. *Uti primæva rerum communio, ita & earundem divisio est juris naturalis mere negativi*. 2. *Unde origo dominii proprietatis remota non habetur a jure naturæ, nisi improprie tali*; *proxima per occupationem, vel etiam divisionem, jure Gentium firmatam*. *Ratio* asserti prioris est, quia nec *positive* repugnat, nec *determinate* exigitur ab amore vel sibi, vel proximo *naturaliter* debito: siquidem *rerum communio* etsi amori mutuo sit admodum consentanea, necessaria tamen *absolute* non est, eo quod, *supposito præsertim statu naturæ lapsæ*, tranquillitas publica, *rerum divisione*, facilius conservetur. Sic & *rerum divisio* est necessaria paci publicæ, ut tamen absque hoc medio, *determinate* sumpto, *simpliciter* obtineri posset. *Ratio* asserti posterioris est, quia origo dominii proprietatis *remota* fluit ex facultate utendi rebus in commodum proprium, quæ est juris naturalis, mere concessivi: *proxima* habetur per appropriationem rerum, sitam vel in *prima occupatione*, vel in *quadam divisione*, seu consensu hominum prævio, seu usu longævo firmatam, in ordine ad evitandam confusionem, discordiam, pacemque publicam promovendam, qui usus *jus Gentium* fundare solet.

IV. *Quæ contra divisionem rerum, ut jure Gentium inductam, opponi solent, non stringunt*. Nam

Si dicas 1. Ratio naturalis dictat, quod, supposita humani Generis multiplicatione, rerum divisio sit *necessaria*, adeoque juris sit naturalis, proprie talis. *Contra est*: quod hic conceptus dignoscendi juris naturalis non

fit

sit legitimus, neque necessitas sit *absoluta*, sic ut natura divisionem rerum instituerit *determinate* in se, etsi exegerit *determinandam* jure Gentium. *Si urgeas* 2. Rerum divisio, *supposita hominum multitudine*, est medium *determinate* necessarium ad conservandam tranquillitatem publicam, quia alio assignabili medio non conservandam. *Contra est:* Etsi assignabile non foret, modo aliquod possibile sit, cujus impossibilitas Adversariis demonstranda est. Cur, *Absolute loquendo*, tale medium haberi non potuisset *per arbitros*? Cur per authoritatem Parentum, Præfectorum &c. excitari non potuisset industria hominum in procurandis vitæ necessariis? *Instruct.* I. S. 1. Q. 2.

Conditiones requisitæ ad proprietatem rerum, & quantitates illarum, quæ dicuntur inexhaustæ utilitatis.

Leucotheus. *Quænam sunt conditiones ex parte rerum, proprietatis capacium? Et quales dicuntur res inexhaustæ utilitatis?*

Melander. I. Proprietatis rerum adstrui solet *triplex* conditio. 1. Ut usum præbeat vel *per se*, vel *per cohærentiam* cum alia re; uti mare adjacens respectu littoris &c. siquidem sibi appropriare rem plane inutilem, supervacaneum. 2. Ne usum præbeat omnibus sufficientem: siquidem re inexhaustæ utilitatis, velut propria, alios arcere velle, V. G. aere, calore solis, profluente &c. foret contra legem naturæ, fundatam in principio amoris naturaliter debiti. 3. Ut res ipsa apprehendi, & custodiri aliquatenus possit: secus enim inutile foret jus, proprietati annexum, alios, nempe ab ea re arcendi.

II. Etiam post introducta dominia non cessavit penitus *omnis rerum communio*, cum salva pace Generis humani res aliquæ *potuerint*, aliæ *debuerint* manere *communes*, hoc est, spectata proprietate nullius. Assertum patet in rebus, initio incognitis, quæ potuerunt; item in rebus *inexhaustæ utilitatis*, quas inter calor solis, aer, aqua profluens, ut sunt *in se*, vastus item Oceanus, quæ *debuerunt* manere in communione primæva. Ratio est, quod non modo præbeant usum, omnibus sufficientem, citra dissidii periculum, sed etiam sic occupari haud possint, ut ab earum usu alii excludi queant.

III. Mare tamen quod spectat, aliud est *internum*, quod interiora terræ ingreditur, Regnorumque littoribus clauditur: aliud *externum*, quod extima terræ ambit, variasque alluit regiones; aliud *vastum*, seu Oceanus, magnis continentibus interjectus, & quo ad partes a littoribus remotissimus; *Instruct.* I. S. 2. Q. 3.

Disceptatio de dominio maris.

Leucotheus. *Quid de proprietate, marisque dominio sentiendum?*

Melander. I. *Mare internum dominii ac proprietatis esse capax, natura jure permissivo, & Gentium positivo, est sententia communiter recepta*. Patet usu Gentium communi, & ratio est, quia ejusmodi maria, freta &c. sunt *accessoria* fundorum, æque capacia dominii, ac ipsa territoria. Accedit, quod non sint *inexhaustæ utilitatis*, & conserventur per peculiares expensas, ususque eorum communis haud careret periculis, ac præjudiciis.

II. *Etiam mare externum, eodem jure, dominii ac proprietatis est capax ex satis communi Authorum*. Patet denuo *Gentium usu*, quo sensim occuparunt, & defacto, post occupatum territorium, præsumuntur etiam occupasse alluentem Oceanum, in quantum portubus est opportunus, aut, *munimenti instar*, ditioni necessarius; vel etiam, *ratione utilitatis*, commodus custodiri, suo e territorio potest.

III. *Etiam vastus Oceanus, in se spectatus, dominii & proprietatis non videtur esse incapax absolute. 2. Licet incapax sit per accidens, saltem respectu unius Gentis, vel etiam plurium. 3. Hoc tamen non obstante Oceani libertas, ususque innoxius, fundatur partim in primæva communione, partim in lege humanitatis naturali, ac Gentium positiva. Ratio membri* 1. *est:* quod neque maris natura, neque alia ratio moralis huic occupationi, ac pro-

prie-

prietati refragetur: nam sicut Creator dixit: *subjicite terram;* ita dixit: *dominamini piscibus maris*. Unde

Non obstat. 1. Quod Oceanus dicatur *inexhaustæ utilitatis*. Nam etiam terra, secundum suam amplitudinem considerata, æque dici posset inexhaustæ utilitatis, præterquam quod inductæ proprietatis causa *primaria* non fuerit, quod terra sit exhauribilis utilitatis, sed quod & *in se*, & *naturæ jure*, fuerit occupabilis, & circa res, etsi omnibus absolute sufficientes, *in statu tamen naturæ depravatæ*, absque proprietate, pax & felicitas publica conservari *moraliter* haud potuerit: atqui hæc ratio pugnat æque pro Oceano saltem *interno*, atque *externo*.

Neque obstat 2. Quod terra, *absque cultura*, foret *exhaustæ utilitatis*, qua cultura non indiget *vastus* Oceanus; quod illa *terminabilis* uti & mare *internum* ac *externum*, hic vero *interminabilis*; item *inoccupabilis*, *usus extraordinarii*, a continenti *remotissimus*, adeoque ut regionum *accessorius* haud considerandus. Nam hæc disparitas tantum probat, quod *vastus* Oceanus sit dominii incapax *per accidens*, & ex ratione *extrinseca*, non autem *per se*, & *ex sua natura*. Nam *vastus* Oceanus *de se*, est ejusdem naturæ, ac ejus partes, certo proprietatis capaces, ut adeo tota disparitas sit ab extrinseco, Oceano per accidens, quia sese tenens ex parte hominum.

Neque obstat 3. Quod adversarii dicant, non esse assignabilem *modum* occupandi Oceani. Nam idem assignari potest, qui in terra *per occupationem* territorii maritimi, *per divisionem*, *præscriptionem* &c. saltem quo ad mare internum, & externum. Quo ad *vastum* Oceanum, sicuti hi modi *moraliter* possibiles non sunt; ita is, non quidem *ex sua natura*, sed tamen *per accidens* intelligitur, etiamnum esse in primæva rerum communione.

Nec obstat 4. Quod sic & *aer* dici posset capax proprietatis: Nam elementa sunt quidem extra humanum commercium, *ut sunt in se*; non tamen ut territoriis sunt *accessoria*: hinc multis patrio *aere*, *aqua*, & *igni* interdictum, novimus.

IV. *Ratio* 2. *membri* suprapositi, est ipsa difficultas extrinseca, vi cujus *vastus* Oceanus *moraliter* occupari, & in proprietate conservari haud posset, ut adeo *per accidens* sit dominii incapax juxta dicta superius. *Ratio tertii membri* est, quia vastus Oceanus, cum moraliter subjici ex toto haud possit, hoc ipso manet in primæva communione, ut adeo ejus usus innoxius a nemine prohiberi *jure* possit. Accedit, quod vasti Oceani libertas sic expediat Societati humanæ propter communem Gentium seu necessitatem, seu utilitatem, ut earundem *longævo usu* firmata sit: ergo est etiam juris Gentium positivi. *Instruct. I. §. 2. Q. 4.*

Leucothens. *Quid de origine commercii*, *præcipue maritimi*, *sentiendum?* *Origo commercii præcipue maritimi.*

Melander. I. *Commercii* nomine intelligitur *mutua inter homines mediante permutatione*, *aut emptione ac venditione*, *earum rerum communicatio*, *quibus mutuo egent*. Hujus communicationis origo *occasionalis* fuit *rerum divisio ac dominiorum introductio*, sic ut, *non omni omnia ferente tellure*, ratio commercia suaserit, per quæ mutuis commodis ac necessitatibus succurreretur.

II. *Commercii origo remota & fundamentalis non habetur a jure Naturæ*, *nisi improprie tali*, *seu mere concessivo*. 2. *Proxima & formalis fluit a solo jure Gentium*. *Ratio prioris asserti* est: quia communicatio rerum mutua *per emptionem* &c. nec *positive* repugnat, uti patet; nec etiam *determinate* exigitur ab amore, proximo naturaliter debito, seu ad felicitatem societati humanæ propriam *simpliciter* necessario: non enim natura deficit in mediis, ad vitam *simpliciter* necessariis; unde scimus nonnullas Gentes commercii expertes, quasdam commercia respuentes, vel saltem respuere potentes,

ſiquidem emolumentis, vitæ commodiori ſolummodo aptis, carere velint: Neque quis dicat, quod commercii libertas, *vere innoxia* & ementi *neceſſaria*, vendentique *utilis* pertineat ad officia humanitatis. Nam etſi aliqua forſan, particularis, & quarumdam mercium, fundata in vera neceſſitate, ſiquidem innoxia ſit, fundari poſſit in amore æquitatis naturalis, non tamen poteſt *univerſalis*, reſpectu omnium Gentium, & quarumcunque mercium, fundata in ſola utilitate, quæ regulariter, omni periculo, ſaltem privato vendentium, aut ementium haud vacat.

Ratio poſterioris aſſerti eſt, quia commercii ratio *proxime*, & *formaliter* fluit *ex ordinatione rationis*, *longævo Gentium uſu firmata ad Gentium*, *qua talium felicitatem publicam*: ſiquidem Nationes, e rationis ductu, agnovere hoc medium eſſe ſublevandæ neceſſitati, & promovendæ commoditati, ac felicitati publicæ quam opportuniſſimum.

III. *Jure Gentium inducta eſt commercii libertas*, *non qualiſcumque*, *ſed ſocietatis humanæ fini accommoda*, *hoc eſt*, *mutuæ Gentium neceſſitati*, *atque utilitati intenta*. 2. *Quod jus*, *etſi abſolute mutabile ſit*, *mutabile tamen non eſt pro cujuſvis Gentis arbitrio*. 3. *Neque proprie mutatum eſt hactenus*, *uti minus proprie aſſerunt nonnulli*, *etſi mutatis circumſtantiis reſtrictionem variam ſubierit*. 4. *Unde manentibus antiquis circumſtantiis*, *etiamnum in primo robore perſeverat*.

Ratio aſſerti 1. eſt: quia, *ceſſante mutua neceſſitate atque utilitate*, ceſſaret finis commercii liberi, adeoque & jus, in hoc fine fundatum a Gentibus.

Ratio aſſerti 2. eſt: quia jus Gentium non dependet a ſimplici Gentium voluntate, privatoque qualicunque incommodo, ſed *ab ordinatione rectæ rationis*, per uſum roborata, directaque ad Gentium felicitatem publicam.

Ratio aſſerti 3. eſt: quia jus commercii nunquam a Gentibus ſublatum per abrogationem vel diſpenſationem, *manentibus iiſdem circumſtantiis mutuæ neceſſitatis*, *ſeu utilitatis*, etſi *mutatis circumſtantiis mutuæ utilitatis*; ob juſtos timores, ſeu pericula propriæ ſecuritatis, *materia reſtricta*, & *a lege exempta*, adeoque jus *materialiter* mutatum dici poſſit.

Ratio aſſerti 4. eſt: quia tota mutatio, quam ſubiit commercii libertas, fuit ob mutatas circumſtantias primævæ utilitatis, quatenus ab varias cauſas, emergentia pericula, ac præjudicia, *materialiter* reſtricta eſt, ſub quibus circumſtantiis nunquam erat jure Gentium inducta.

IV. *Gens genti jure prohibere nequit*, *ne ad exteras Gentes liberas*, *hoc eſt*, *prohibenti nullo jure ſubjectas*, *per vaſtum Oceanum navigatum eat*, & *cum iis commercia colat*. *Ratio eſt*: quia commercii libertas eſt juris Gentium, vaſtuſque Oceanus nullius dominio ſubjectus, nec præjudicium commercii proprii, cum illa Gente habiti vel habendi eſt ratio ſufficiens prohibitionis, eo quod finis commercii liberi ſit utilitas *publica*, neque alienum commodum juri alterius Gentis *æquali* obſtare poſſit, ceſſatione lucri indebiti *pro damno* haud reputanda.

V. *An tranſvectio mercium in liberas ditiones*, *per territorium alienum*, *ſeu terreſtre ſeu maritimum*, *ſit jure Gentium libera*, *non adeo eſt expeditum*. Illud ſat conteſtatum, quod *jure* prohiberi poſſit tranſvectio *armata*, immo & inermis *periculoſa*, ſtatuique publico *incommoda*. Item *vere innoxia*, ſiquidem ſit *in mera utilitate* fundata, ſaltem ſuo modo per jus ſtapulæ, & vectigalia: eo quod commodum, nulli debitum, quis ſibi prius attribuere poſſit. Tranſvectio tamen, ſi eſſe poſſit *vere innoxia*, fundarique *in vera neceſſitate*, ſpectaret ad æquitatem naturalem, obligaretque ad officia humanitatis. 2. An tranſvectio, *vere innoxia*, ob ſolum præjudicium commercii cum ea ipſa libera Gente impediri poſſit, controvertitur: negat *Grotius*, in favorem commercii, ſocietati humanæ tam commodi; affirmat *Puffendorfius* in favorem territorii proprii, per quod negare tranſitum toties licet, quoties

ratio

ratio emolumenti proprii exigit. Nos extra casum necessitatis, vel æqualis lucri transitum concedentis ex pari cum illa ipsa Gente commercio, *Puffendorfio* suffragamur. *Instruct. I.* §. 3. *Q.* 5.

Leucotheus. Quinam modi acquirendi dominii, & quonam jure fundantur? *Modi acquirendi dominii.*

Melander. I. Alii sunt *originarii*, quibus acquiruntur *res*; alii *derivativi*, quibus dominium *transfertur*. Inter *originarios* est *occupatio*, rerumque *divisio*: de occupatione controvertitur. Nam

II. *Sunt cum Hobbesio, qui occupationem formaliter & immediate ex natura jure derivant. Ratio* affertur, quod natura non solum *concesserit* usum communem *rerum nullius*; sed & *præceperit*, ut ne quis ab occupatione, usuque rerum ejusmodi impediatur. Sed

Contra est: etsi jus naturæ *præceperit* non impediendam appropriationem, non tamen *præcepit* modum appropriationis determinatum *per occupationem*, cum *simpliciter* necessarius non sit, sed existentibus pluribus, jus æquale habentibus, *per divisionem*, *sortitionem* &c. haberi possit.

III. Sunt cum *Hertio*, qui appropriationem rerum communium fundant *in occupatione*; hanc vero *in facultate*, quam *a Deo concessam munit socialitas*. *Ratio* affertur, quod consensus aliquis Gentium videatur gratis esse requisitus: cum dominium non dicat necessario *exclusionem aliorum ab ista re*, sic ut supponat plures *uno* homines. Sed

Contra est: hæc *facultas munita* ad captum aliter explicari haud potest, nisi dicatur esse facultas, *societatis humanæ instituto saltem tacito*, *seu Gentium usu* circa modum appropriationis *munita*. Unde licet dominium proprietatis *in se* non quidem *necessario* dicat aliorum exclusionem *actualem*, dicit tamen potentialem, quale etiam in *Adamo* solitario dabatur.

IV. Sunt cum *Puffendorfio*, qui ad originariam acquisitionem proprietatis, atque dominii humani, *institutum Gentium* requirunt, *pacto tacito* vel *expresso* fundatum. *Ratio* affertur 1. Quia juxta communem Moralistarum *proprietas rerum* non est a natura, utpote *separabilis*, sed ex instituto, ac jure Gentium. 2. Quia felicitas societatis humanæ non exigit *simpliciter* hunc *determinatum* acquirendi dominii modum *per occupationem*, cum alius æque ad hunc finem appositus esse possit. 3. Quia posita æquali hominum facultate primæva in res nequit intelligi, quomodo per *solam occupationem* cæterorum facultati æquali præjudicare possit, nisi ipsorum aliquo consensu id fuerit introductum.

V. Nos *Puffendorfii* sensa probamus, eo tamen discrimine, quod non *pactionem aliquam tacitam*, sed *ordinationem rationis humanæ*, longævo usu, velut tacita consensus mutui possessione introductam, & a Deo, Gentium supremo Gubernatore, firmatam adstruamus.

VI. Porro *occupatio* dicitur *apprehensio rei cum animo eam habendi, ut suam*: unde *res nullius cedit occupanti*. Res *immobiles* occupantur vel *per universitates* a pluribus, vel *per fundos* a singulis. Res *mobiles* occupantur vel per *inventionem*, vel per *venationem*, quæ etsi sit juris naturalis permissivi, reservari tamen Principi potest *speciali jure*, justis suffulto causis, quas inter tranquillitas, ac utilitas publica, recreatio Principis, vel potius populi consensus tacitus, ususque Principum longævus, præscriptionis titulo firmatus. *Instruct. II.* §. 1. *Q.* 1.

Leucotheus. Quid de modis acquirendi dominii derivatis, maxime qua consistunt in facto, hoc est, de pactis, atque contractibus memorabile, quo ad jus naturæ, & Gentium? *Modi transferendæ proprietatis.*

Melander. I. Modi, quibus proprietas in alios *derivatur*, habentur partim *a facto*, seu voluntate dominium transferentis, & acceptantis; partim *a lege* seu dispositione juris, quandoque dominium, *invito quoque Domino*,

 trans-

transferentis. Ad priores refertur *contractus* & *pactum*; ad posteriores *successio ab intestato*, *usucapio* atque *praescriptio*.

II. *Modi transferendi dominii in facto, regulariter loquendo, non profluunt a jure naturae, nisi mere negativo*. 2. *Remote, & in genere habentur a jure Gentium*. 3. *Proxime & in specie oriuntur a jure civili, tam quo ad substantiam, quam quoad formam*. 4. *Etsi obligatio illorum sit juris naturalis, proprie talis, seu positivi*.

Ratio asserti quo ad 1. est: quia sicut ipsum dominium, seu proprietas rerum, non est medium *determinate* exigitum ad felicitatem, naturae rationali propriam; ita nec translatio dominii, multo minus modi ejusdem transferendi, cum usus rerum ad sustentandam vitam *simpliciter* haberi posset, stante etiam rerum communione. Neque dicat, quod *supposita naturae corruptione, hominumque multitudine*, uti rerum appropriatio ita proprietatis translatio *per modum saltem indeterminatum*, sit *simpliciter* necessaria, adeoque de jure naturae proprie tali. Nam nec appropriatio, uti dictum, multo minus translatio proprietatis, per modum qualemcunque, probatur esse medium *unice* & determinate necessarium, cum etiam in casu particulari summae necessitatis, revivisceret naturae jure, *primaeva rerum communio*, medium *absolute* sufficiens, ne natura deficeret in necessariis.

Ratio asserti quo ad 2. est: quia facultas transferendae proprietatis *determinate* per *pacta*, seu *contractus*, non fluit ex naturae jure, ut dictum, sed neque fluit *ex solo jure civili*, quia recepta est per obligationem reciprocam, non *in particulare bonum* solummodo cujuslibet Gentis, sed in *commune* totius societatis humanae, ratione suadente, utilitate, ac necessitate publica id exigente, adeoque fluit proprie *ex jure Gentium*.

Ratio asserti quo ad 3. est: quia pacta *in specie*, seu modi paciscendi *per locationem, commutationem, emptionem* &c. per hanc vel illam formam, non respiciunt *primario* communem Gentium utilitatem, cujus nil interest hic vel ille modus *determinatus*, sed respiciunt privatam potius Gentis cujuslibet necessitatem, atque commoditatem, adeoque fluunt *ex jure civili*.

Ratio asserti quo ad 4. est: quia fides tam privata, quam publica in pactis, atque contractibus est *positive exigita ab amore proximo naturaliter debito, seu ad felicitatem, societati humanae debitam simpliciter necessario*; secus enim rueret commercium omne inter mortales, ut patet.

III. Circa contractus, *spectato naturae jure*, requiritur mutuus consensus, sufficienter manifestatus, in contrahentibus vero capacitas: alterutro deficiente, vel si materia sit de se mala, vel in malum finem intenta, si interveniat error, vel dolus circa substantiam, contractus redduntur invalidi. An vis & metus naturae jure invalidet pacta, dicetur infra. An pactum *de facto turpi*, siquidem jam sit impletum, *naturae jure* sit validum, pariatque obligationem solvendi pretii, v. gr. *pro usu corporis fornicario*, controvertitur. Affirmantes supponunt pactum *aequivalenter duplex*, *absolutum* de re illicita, & *conditionatum*, de solvendo pretio post opus illicitum: hoc obligare ajunt, quia conditione turpi jam impleta, licitum est dare pretium ob periculum se se prostituentis, obligatione fluente ex consensu, *ut consequente* conditionem turpem. Negantes reponunt, quod ejusmodi pactum, *aequivalenter duplex*, sit gratis confictum; quod, consensus nulliter positus convalescere non possit praecise per hoc, quod cesset causa nullitatis extrinseca. *Nos ejusmodi pacta, naturae jure invalida dicimus. Ratio est:* quia pactum de re inhonesta *eodem modo* obligaret ad pretium ac de re honesta, id quod videtur praejudicare *fini*, a natura intento in irritandis pactis inhonestis, ne scilicet *per valorem praebeatur peccatis illicium*: atqui si convalescerent pacta facto turpi imple-

impleto, foret *æquale*, vel etiam *majus illicitum*, quam si prius valida jam fuisset. *Instruct. II. §. 1. Q. 2.*

Modi transferendæ proprietatis per legem, præsertim de successione ab intestato.

- Leucotheus. *Quid de modis acquirendi dominii derivativis, maxime qui consistunt in lege, & præprimis de successione ab intestato memorabile, spectato naturæ jure & Gentium?*

- Melander. I. Translatio dominii per legem alia est *mortis causa*, alia *inter vivos*; illa fit *per successionem ab intestato*, & suo modo etiam per *testamentariam* voluntatem; hæc per *contractus*, vel *per usucapionem* atque *præscriptionem*.

II. *Successio ab intestato nil participat de positivo jure naturæ. Ratio est*: quia translatio dominii fieri nequit, nisi dominio existente: atqui post mortem Domini dominium ejus amplius non existit, *eo quod mors omnia jure solvat*.

2. *Unde simpliciter loquendo habetur a jure Gentium, quo ad modum fluit a iure civili. Ratio* prioris est, quia ejusmodi successionem exigit felicitas publica, ne bona maneant incerta, litibusque exposita. *Ratio* posterioris est, quia *modus successionis* non tam spectat ad felicitatem Gentium *publicam*, quam *privatam* cujusvis Reipublicæ.

III. *Translatio dominii* per ultimam voluntatem, quæ est *declaratio voluntatis* de bonis post mortem, *salvo in vivis dominio*, non fluit a jure naturæ, vel Gentium, nisi *mere negativo*. *Ratio est* 1. Quia jus naturæ neminem obligat ad ejusmodi dispositionem, absolute haud necessariam, sufficiente successione ab intestato; neque validare possit dominium per mortem expirans, uti dictum. *Ratio est* 2. Quia testamentaria dispositio *proxime* non spectat bonum Gentium, cui sufficit successio ab intestato, sed *per se*, & *principaliter* spectat bonum & favorem testatorum, quorum interest testatos potius, quam intestatos decedere.

IV. *Opponi solita nil movent*. Nam *si dicas* 1. Quod testamentaria voluntas apud pleraque Gentes, *usu longævo*, invaluerit. ℞. Hoc usu non produci obligationem, *Gentium jure* profectam; sed meram observantiam, *civili jure* firmatam, quæ jus Gentium notet, *merissime negativum*.

Si dicas 3. Quod voluntas testatoris maneat *saltem moraliter*, habeatque efficaciam, *sicut dispositio inter vivos*, executione tamen in tempus mortis dilata. ℞. *Negando paritatem*: nam hac transfertur *vere* dominium, fitque jus hæredi irrevocabile, etsi usus dominii ad vitæ terminum sit reservatus; contra in testamentaria voluntate dominium non *transfertur a* vivo, nec *transferri potest* a mortuo.

Si dicas 2. Quod perseverantia *moralis* testamentariæ voluntatis, etiam naturæ juri conveniat, uti denuo patet *in dispositione inter vivos*, moraliter perseverante. ℞. *Iterum negando paritatem*: nam hujus moralis perseverantia fundatur *in facto reali*; non illius: siquidem in instanti mortis, ubi nullum dominium, dispositioni amplius non est locus.

Si dicas 4. *Non omnia solvi morte*; uti liquet in bonis famæ, & debitis relictis, quo casu bona censentur, *saltem moraliter*, propria defuncto. Nam ℞. Bona famæ sunt remanenti animæ propria: bona fortunæ transeunt a defuncto ad occupantem, *sed non sine onere*, creditoribus præstando.

Si dicas 5. Quod intersit societatis humanæ, ne bona, post mortem relicta, fiant *quasi derelicta*, *litibusque exposita*, præcipue cum multis in casibus vel nullum vel anceps sit a civili jure subsidium. ℞. Per hoc *interesse* probari necessitatem *qualemcunque*, juris civilis solummodo indigam, sic ut *casus per accidens* nequaquam jus naturæ, vel Gentium evincant. Accedit, quod juri naturali locus sufficiens sit *per dispositiones* inter vivos, *mortis causa factas*. *Instruct. II. §. 2. Q. 3.*

Atque praescriptione. *Leucotheus. Quid tenendum de altero modo acquirendi dominii derivativo, nempe per legem praescriptionis, respectu juris Naturae & Gentium?*

Melander. I. Etsi *usucapio*, & *praescriptio* non raro idem sonent Authoribus, utramque tamen recte distinguit *Puffendorfius*, dum ait: *usucapio* dicitur, dum res *usu*, *aut diuturna possessione capitur*, atque acquiritur: *exceptio* autem, qua prior Dominus, *post usucapionem completam*, a possessore repellitur, *praescriptio* appellatur, nihilque aliud est, quam *modus acquirendi, quo jus, vel liberationem a jure, temporis privilegio, nanciscimur.*

II. *Titulus praescriptionis, quo ad praesentem formam in specie, est juris mere civilis.* Patet ex determinatione quantitatis in tempore, qualitatis in bona fide &c. jure Gentium vel naturali ejusmodi minutias non attendente.

III. *Titulus praescriptionis in genere, seu quo ad originem & substantiam, non est juris naturalis, nisi mere negativi. Ratio est*: quia hic modus acquirendae proprietatis nec *positive* exigitur, nec *absolute* repugnat amori, societati humanae naturaliter debito, eo quod, *supposita etiam rerum divisione*, suppetat modus *per occupationem rei derelictae*, etsi modus per praescriptionem rationi haud sit dissentaneus, immo quam maxime conformis.

IV. *Idem titulus, quo ad originem & substantiam spectatus, & praecisus a certis temporum punctis, est juris Gentium. Ratio est*: quia fluit *ex ordinatione rationis longaevo Populorum usu, Deoque societatis humanae Gubernatore firmata, ad communem Gentium felicitatem*: secus enim nulla haberetur satis secura proprietas, stabilisque possessio; pax Reipublicae diu conservari haud posset, adeoque, incertis dominiis, nullus litium bellorumque finis foret &c. eo quod alius titulus saepe proferri haud possit.

V. *Quae opponi solent, inefficacia sunt. Nam dicunt* 1. Jus Gentium nec tempus, nec titulum, nec possessionem determinat: ergo, incerta praescriptione, incerta manerent dominia. Sed

Contra est: Etsi jus Gentium haec requisita non determinet *juxta praesentem formam*, determinat tamen *juxta formam*, Gentium usui *necessariam*, per tempus *immemoriale*, cuivis notum; per possessionem *bonae fidei* &c. in derelictione tacita, vel praesumpta fundatam.

Dicunt 2. Praescriptio non foret titulus jure Gentium inductus, nisi *ut fundata in derelictione praesumpta*: atqui haec sola sufficit ad pacem publicam, & praecavenda incerta dominia. Sed

Contra est: etsi derelictio *vere talis* praebeat certum dominium, sufficiatque ad pacem publicam, id tamen non facit derelictio rei, *mere praesumpta*, absque praescriptione: hac enim, etsi fiat *conditio melior possidentis*, non tamen eliditur jus exceptionis, uti per praescriptionem.

Dicunt 3. Etiam praescriptio, quantumvis immemorialis, *saltem ratione bonae fidei*, essentialiter requisitae, patitur exceptionem, aeque ac derelictio praesumpta: ergo non reddit jus certius. Sed

Contra est: praescriptio immemorialis, ratione possessionis pacatae, non patitur exceptionem bonae fidei, quae non tantum ex praesumptione rei derelictae redderetur vix trahenda in dubium, sed etiam jure Gentium fieret *certa*, etsi forsan mala aliqua fides, per quoddam tempus habita, postmodum demonstrari posset.

Dicunt 4. Nequeunt determinari signa animi, rem suam vere derelinquentis, qua tamen in derelictione praesumpta fundatur praescriptio. Sed

Contra est: assignari solet, inter alia 1. *acquiescentia* tempore immemoriali, nulla unquam facta protestatione, etsi fieri facile potuisset. 2. *Nulla mentio* facta in pactis, cum possessore, initis. 3. *Omissio tituli*, seu insi-

insignium respectu ditionis amissæ. 4. *Titulus* alteri datus. 5. *Negatio auxilii*, cum ferri & potuisset, & debuisset &c. &c. *Instruct. II.* §. 2. *Q.* 4.

Leucotheus. An Ditiones & Regna sunt alienabilia? *Uti & alienabilitate.*

Melander. I. *Sunt alienabilia variis titulis: præscriptione*, ut vidimus, *jure belli*, titulo *emptionis*, *donationis*, *cessionis*, *permutationis*, aliisque contractibus, a potestatem habente legitime factis, ut patet communi omnium Gentium usu, sensu, atque consensu. Inde

II. Opponi solita nil evincunt.

Opponunt. 1. Alienatio Regni non competit Regi absque Populi consensu, neque talis potestas a Populo concessa, præsumi potest. ℞. Hæc forsan vera esse in Regno *electivo*, vel *successivo*, quod *lege* defertur, non vero *patrimoniali*, *herili*, vel *mere monarchico*.

Opponunt. 2. Saltem in Regnis *per legem* delatis, requiritur ejusmodi consensus. ℞. Non semper requiritur *expressus*, sed sufficit *interpretativus*, saltem in casu necessitatis, vel utilitatis publicæ, quia primæva coeuntium voluntas præsumitur potius fuisse intenta in commodum *publicum*, quam *privatum*. Unde ejusmodi pars Regni alienari potest, non tamen *invita* subjici alterius potestati, sed rediret ad statum primævæ libertatis.

Opponunt. 3. Regia potestas est *mere* in commodum subditorum, protectoria Regni, non domina: ergo alienandi non competit illi potestas. ℞. Potestas *regia*, *per legem* delata, est quidem *primario* in commodum subditorum; non tamen potestas *herilis*, & *mere monarchica* Regnorum, in quibus Imperantium salus etiam *primario*, etsi non *unice* intendi potest. *Instruct. II.* §. 2. *Q.* 5.

Leucotheus. Quænam ex acquisito dominio fluunt in societatem humanam officia, Naturæ, vel saltem Gentium jure confirmata? *Officia ex dominio acquisito fluentia.*

Melander. I. *In genere*: dominio non abutendum in contumeliam Creatoris, neque in præjudicium sui, vel proximi. 2. Nemo in suo dominio turbandus. 3. Res inexhaustæ utilitatis in communione primæva relinquendæ. 4. Res nullius primo occupanti cedendæ. 5. Rebus alienis, invito Domino, non utendum extra casum ultimæ necessitatis. 6. Fides in pactis, & contractibus servanda, & sic de aliis.

II. Tractant acatholici Moralistæ, hoc in titulo, plura de rerum pretio, de contractibus, de pactis, & interpretatione, quæ hic prætermittimus. 1. Quod de jure civili potiora hanc in tractationem concurrant. 2. Quod acatholici in materiis civilibus, sat curati, & emendati. 3. Quod hæc ab Catholicis passim fuse, & erudite elimata jam prostent.

§. III. §. 3.

De summo jure Majestatis.

Jus summum Majestatis. Natura & proprietas Majestatis.

Leucotheus. Quid, quænam proprietas, & divisio Majestatis?

Melander. I. Imperium summum una voce *Majestas* dicitur, estque juxta *Stagyritam*, *summa in civitatibus potestas*. Inde fluunt ejusdem *proprietates*: Libertas *plena*, & *naturalis* respectu æqualium quo ad ea, quæ jus naturæ concernunt. 2. *Carentia Superioris* in terris: an fiduciarius nexus *deroget* huic potestati summæ, est controversum. Affirmat *Vitriarius*, quia, saltem in causis feudalibus agnoscit Judicem, & feloniæ crimen, ac pœnam. Negat *Grotius*, quia solus titulus feudalis non fundat subjectionem, cum descendat *ex pacto*, neque *per se* obliget *ad homagium subjectionis*, sed *ad juramentum fidelitatis*. Addit, quod in casu feloniæ cognitio, sit *arbitrio* similior, quam *judicio*. Ita illi. Illud sat contestatum, *obligationem clientelarem*, seu *jus protectionis*, non officere potestati summæ, cum solum-

summodo casum defensionis ex pacto, superioritatem nullam respiciat. 3. *Exemptio* a legibus positivis humanis, *absolute* loquendo, non tamen *pro libitu*, postulante *æquitate quadam naturali*, ut suo exemplo, quod æquum justumque, promoveant. Successoribus tamen licitum antecessorum leges irritare, actaque rescindere, *absolute* loquendo, eo quod paris sint potestatis, & sicuti illi sua propria, ita & isti eorum statuta mutare, ac revocare placita possunt. 4. *Perpetuitas* juxta quosdam, eo quod potestas *temporaria*, potius *præcaria*, dicenda sit. Sed refragatur *Grotius*, si modo potestas revocabilis non sit *ad nutum*: quia rerum moralium natura ex operationibus, non vero ex tempore, desumenda est. 5. *Indivisibilitas* juxta quosdam, id quod *in sensu*, *Majestatis eversivo*, & quo ad aliqua *certa* jura, quæ parem adstruerent, sat contestatum: *in alio* tamen *sensu*, & quo ad *quædam* jura, facientia statum Imperii mixtum, divisibilitatem aliquam, *absque Majestatis præjudicio*, admitti posse alibi declaravimus.

II. Dividitur potestas summa 1. In *absolutam*, & *limitatam*: illa nullis pactis, hæc aliquibus restringi solet *quo ad exercitium potestatis* summæ. 2. In patrimonialem, & lege delatam: illa absoluto jure proprietatis utitur; non ista. 3. In *civilem* & *herilem*: illa *primario* tendit in commodum subditorum; hæc *primario*, etsi non *unice* in commodum Imperantis. 4. In *electivam*, & *successivam*. 5. Juxta aliquos in *realem* & *personalem*, eo quod Populus, conferendo potestatem personæ, salutis suæ intuitu, *realem* sibi naturali jure reservet, nec *personalem* velit nisi *ministram Majestatis realis*. Refragantur alii, eo quod Majestas *personalis*, subordinata *reali*, chymerica sit, quia *summa*, & *non summa*, nec utilitati, nec saluti Reipublicæ commoda. *Instruct. III. §. 1. Q. 1.*

Origo Majestatis. *Leucotheus*. *Quænam origo potestatis summæ?*

Melander. I. Origo *fundamentalis* est DEUS: *per me Reges regnant, & Principes imperant*, inquit per sapientem Naturæ Author. Nam, cum omnes simus natura æquales, alteri in alterum potestas esse ut possit, Deus ordinarit, vel permiserit oportet.

II. Origo Majestatis proxima *in genere*, & prout notat *potestatem civilem summam*, seu *facultatem moralem gubernandi Rempublicam*, *immediate* fluit a DEO. *Ratio est*: quia a singulis non procedit; neque a familiis, cum his non competat, nisi potestas *merissime œconomica*, non *civilis*, vel *summa* in alios, una cum jure vitæ & necis. Non tamen est a DEO, præcise ut Authore naturæ, *per se* loquendo, & *independenter* ab omni facto humano, quia *absolute* necessaria non est naturæ humanæ, & ipsa societas civilis *immediate* descendit a jure Gentium.

II. Majestas, *relative* spectata, seu prout *in specie* residet penes *unum*, vel *plures*, juxta quosdam, originem trahit *immediate* a DEO: *Rationem afferunt* 1. Quia alias potestas summa a Populo collata uni, posset denuo eidem auferri pro libitu, quæ sequela est perniciosa. Sed

Respondent adversarii *neg. seq.* quia hæc potestas non *revocabiliter*, sed *irrevocabiliter* conferri solet.

Rationem afferunt 2. Quia alias forma *democratica* foret *immediate* a DEO, & veluti ab ipso constituta *immutabilis*. Sed

℞. *neg. seq.* Quia hæc potestas Communitati non data *positive*, seu ut *necessario* exercenda a Communitate, sed tantum *negative*, sic ut in unum vel plures transferri possit.

Rationem afferunt 3. Quia *non est potestas nisi a Deo*, uti patet in *Saule*; Pontificibus *Romanis*, ubi Ecclesia non applicat potestatem personis, sed potestati personas.

Respondent. Non esse potestatem, nisi a DEO *mediate*, vel *immediate*; exemplum *Saulis* esse extraordinarium; cum Pontificibus nullam esse paritatem,

nam

nam Pontificia poteſtas eſt *ſupernaturalis*, proveniens a DEO, *tanquam libero collatore*, antecedenter non Eccleſiæ, ſed capiti, ab Eccleſia deſignando collata, ut adeo non tantum *in ſe*, ſed etiam, in ordine *ad ſubjectum monarchicum*, fluat *immediate* a *Chriſto*, neque antecedenter ab Eccleſia limitari, minuique poſſit. Oppoſitum contingit quo ad poteſtatem civilem, ut patet.

IV. Alii contra ſtatuunt, poteſtatem civilem ſummam eſſe in communitate *immediate* a DEO, & *hac mediante* in uno, vel pluribus.

Rationem afferunt. 1. Quia, *præter communem* Theologorum, ac Juriſperitorum, ſuppoſita civitate, *ſimpliciter* neceſſarium eſt, ut illa ſit ſibi ſufficiens ad exiſtendum, hoc eſt, ad ſui conſervationem, defenſionem, ac directionem: ergo *competens* poteſtas, hoc eſt, *ſumma*, ex tali corpore fluit, *quaſi proprietas propria*, communicata *immediate* ab Authore naturæ, non deficiente in neceſſariis.

Rationem afferunt. 2. Quia *ſimpliciter* neceſſarium non eſt, ut talis poteſtas *determinate*, ſit penes unum e corpore, vel penes plures; ergo forma regiminis non eſt proprietas naturalis, *immediate* fluens ab Authore naturæ, ſed eſt juris humani, eſt proprietas quædam moralis *immediate* manans a communitate.

V. Illud, hac ex parte, eſt conteſtatum, quod ipſum exercitium ſummæ poteſtatis per aliquem modum, *indeterminate ſumptum*, ſit juris naturæ. Nam ſicut exercitium poteſtatis ſummæ, ita & *modus aliquis* ejuſdem exercendæ *ſimpliciter* eſt neceſſarius: non enim poteſtas ſumma, ut eſt a natura *in ſingulis communis*, moraliter exerceri poſſet in ſingulos, cum ſingulorum conſenſum *in actibus ſingulis* habere, magnamque multitudinem in idem placitum convenire, *moraliter impoſſibile* ſit. Unde alia longe eſt ratio *Democratici ſtatus*, ut notat exercendæ poteſtatis ſpecialem formam, *ſolo jure poſitivo inductam*, ubi poteſtas ſumma ſic eſt penes univerſitatem, ut obligatio parendi ſit penes ſingulos; ubi ſtatuta firmantur vota majora, & ſic de aliis.

VI. Hac ex parte in errores varios abeunt proteſtantici Moraliſtæ. V. G. *Grotius* originem poteſtatis ſummæ alicubi *ordinationem humanam* vocat; *Puffendorfius* originem *immediatam* deducit ex pactis; *Maſius* a DEO; quam ſententiam commendat, *tanquam Lutheranæ religioni præcipuam*, ſic ut ſcripta *Thomaſii* oppoſita, *Haſniæ* per carnificem, Authoritate Regia publice concremarit. *Vitriarius* ſingularem procudit ſententiam, dum ait: *Populus nunquam conceſſit poteſtatem Regi, quam nunquam habuit, ſed ſolus DEUS; Populus liber Regem ſibi eligendo, inter manus DEI, a quo proxime accepit: eam reſignat, qui poſtquam a Populo Rex eſt electus, eam Regi confert*. Hæc, ut jacent, & *antiloga* ſunt & *paradoxa*. *Instruct. III.* §. 1. *Q.* 2.

Leucotheus. *Quale ſubjectum & objectum poteſtatis ſummæ?*

Melander. I. Majeſtatis *ſubjectum* aliud eſt *mediatum*, aliud *immediatum*. Illud eſt *communitas*, quatenus *in ſe ſpectata*, ſemper exigit poteſtatem ſummam, *veluti proprietatem*, *ſibi naturaliter competentem*; iſtud eſt perſona *phyſica*, vel *moralis*, hoc eſt, unus vel plures, in quos, nulla ſibi reſervata parte, Majeſtatem omnem tranſtulit civitas. *Majeſtatis ſubjectum, & objectum.*

II. Majeſtatis capax eſt omnis homo, quem natura, ſpecialis lex, aut conſuetudo non repellit. An natura repellat rationis uſu carentes, quales infantes &c. eo quod cenſeantur *ſimpliciter* inepti ad regimen, per plures diſtinctiones determinant Authores. Muliebrem ſexum admittit non infrequens experientia, quam, naturæ juri oppoſitam, nemo facile dixerit.

III. *Objectum* Majeſtatis aliud eſt *primarium*, aliud *ſecundarium*. Illud com-

complectitur subditos *proprie tales*, quales sunt cives, Landsassii, peregrini ære alieno, aut crimine, in loco commorationis obstricti. Istud *territorium* notat, in quo stat præsumptio pro juribus Majestatis. In alieno territorio manet Principi hospiti *dignitas Majestatis*, quo ad honores &c. quia characterem vicariæ dignitatis Divinæ ubique circumfert. *Instruct. III.* §. 2. *Q.* 3.

Jura Majestatis.

Leucotheus. Quænam sunt jura summæ potestatis?

Melander. I. Summa potestas, *tanquam totum potestativum*, sub se continet varia jura, veluti totidem particulas Majestatis. Horum alia sunt *majora*, seu regalia intrinseca; alia *minora*, seu extrinseca: illa sunt regiæ potestati indispensabiliter connexa; hæc etiam aliis communicabilia: illa spectant potestatem tuendi Rempublicam; hæc vero subsidia, ad eam tuitionem requisita; utrorumque *finis* est interna & externa *Status tranquillitas*. Unde Regum potestas non est exlex, atque despotica, *qua quod libitum licitum*, sed commensurata fini, hoc est, *saluti Reipublicæ*.

II. Unde fluit officium Regum *primarium*, ut civitas, *interne* pariter ac *externe*, secura atque tranquilla sit. Quo ad securitatem *externam* conservanda *pax*, vel per *bellum* reparanda: inde nascitur jus Majestaticum *pacis*, ac *belli* cum juribus connexis, item jus *fœderum*, *Legatorum* &c. Quo ad securitatem *internam* conservanda, fovendaque *una*, & *unice vera* religio: unde *jus sacrorum* in protegenda Ecclesia, adjuvando Ecclesiastico Ordine, ac cunctis hæresibus præcavendo, novatoribus mature suppressis, atque eliminatis. Habenda itidem *cura justitiæ* statutis legibus, erectis judiciis, ac magistratibus, propositis pœnis ac præmiis: unde hæc jura Majestati sunt propria, uti & alia plura, quæ necessitates publicæ sibi expostulant, qualia sunt *jus tributorum*, & *vectigalium*; jus dirigendi *commercia*, *opificia*; jus cudendi monetam, instituendi nundinas, ordinandi contractus, definiendi rerum pretia, constituendi pondera, mensuras, erigendi scholas, Academias, regulandi civium societates atque collegia, & sic de aliis. *Instruct. III.* §. 2. *Q.* 4.

Titulus 3.

TITULUS III.

De bello.

De bello, ejusque causis, ac Officiis exinde fluentibus.

§. 1.

§. I.

Natura ac proprietates belli. Essentia belli, atque divisio.

De origine, natura, licentia, ac conditionibus belli.

L*Eucotheus. Quid est bellum? Et quotuplex?*

Melander. I. Bellum, sic dictum a *duello*, seu certamine inter duos, vel duas partes, dici potest *in genere* cum *Grotio* esse *status per vim certantium*, *qua tales sunt*: *Status*. quidem, ut indicetur duratio; *per vim certantium*, ut excludantur forenses, aliæque contentiones; *quatenus tales sunt*, ut excludantur aliæ actiones, ad bellum non pertinentes. *In specie* bellum *justum* describi solet, *status armatæ contentionis*, *a potestate summa contra hostem publicum*, *legitime ac pacis ergo*, *susceptus*. Per ly *publicum* excluduntur duella, privatæ rixæ; per verba cætera distinguitur *a rebellione*, *excursione*, omnique bello *injusto*, quod vel a persona non legitima, vel modo, ac intentione minus legitima suscipitur, geriturque.

II. Bel-

II. Bellum dividitur 1. In *justum* & *injustum* spectata causa. 2. In *solemne*, & *minus solemne* spectatis ritibus solemnitatis, jure Gentium requisitis, quos inter *denuntiatio*, saltem in bello offensivo. 3. In *offensivum*, & *defensivum*: illo hostem sive juris vindicandi, sive damni reparandi causa, invadimus: isto invasionem injustam, nostra sive bona sive jura defendendo, repellimus.

III. *Et definitio & divisio sunt satis accommodæ*. Ratio est. Quia regulis justæ definitionis ac divisionis sat consonæ: neque melior in medium afferri potest. Unde definitio multiplex alia non satis legitima; divisio *Grotii* in bellum *publicum*, *privatum*, & *mixtum* analoga, nam bellum privatum magis proprie *rixa* est vel *duellum*, queis proprietates belli, atque effectus minime competunt. *Instruct. I.* §. 1. *Q.* 1. & 2.

Leucotheus. Quænam origo belli? **Origo belli justi.**

Melander. I. *Bellum justum, tam defensivum quam offensivum, qualitercunque & in se præcise spectatum, originem habet a natura, & est humano Generi coævum*. Ratio prioris est: quia defensio sui, suorumque bonorum justa, ut necessarium est conservationis propriæ medium contra aggressorem iniquum, cuivis est a natura insita. *Ratio posterioris est*, quia exigit natura, ne scelus maneat impunitum, & quivis se suaque possit defendere non solum dum actu fit invasio, sed & ut post illatam injuriam, bonaque erepta, possit sua recuperare.

II. *Utrumque bellum, per se loquendo, est juris mere concessivi, seu permissivi, sic ut quidem naturæ jure sit licitum, non tamen præceptum*. Ratio *de bello defensivo est*: quia defensio & conservatio sui, ac suorum bonorum, *saltem quo ad modum violentum*, cum occisione aggressoris injusti, uti amori, sibi & proximo naturaliter debito, non est *absolute* difformis, ita nec est *absolute* exigita, cum salva maneat *substantialis* felicitas quo ad animam, neque defensio semper *possibilis* sit, vel etiam *de meliore bono*, sufficiente licentia ad præcavenda incommoda, ne scilicet natura sit exposita hominum injuriis & rapinis cum præjudicio Generis humani. *Ratio de bello offensivo* est: quia punitio sceleris, vel vindicatio sui, ac suorum bonorum, *saltem quo ad modum armatum*, non est *determinate* requisita ab amore necessario, cum læsi Principes possent absolute, in causæ arbitros, compromittere, præterquam quod sufficiat sola quoque vindicationis licentia, naturæ jure concessa.

III. *Bellum, non qualecunque, sed publicum ac solemne, spectatum præcipue quo ad formam, sive modum usu receptum, seu defensivum seu offensivum, est solummodo juris Gentium*. *Assertum* patet partim *ex conditionibus*, requisitis ad bellum, qualis *denuntiatio*, *armorum conditio*, ne veneno infecta sint &c. partim *ex effectibus belli*, V. G. jus redigendi captos in servitutem, jus direptionis &c. qui juri naturæ, *eodem modo*, convenire non possunt.

Si dicas contra assertum. 1. Quod bella initium sumere haud potuerint *ante rerum divisionem, & multiplicatas Gentes*, ut adeo eorum origo humano Generi *coæva* dici haud possit. ℞. Bellum, *spectato jure Naturæ concessivo recuperandi sua*, si quando forent per vim erepta, esse potuit ante rerum divisionem, etsi exercitium juris, *defectu occasionis*, longe post sese exeruerit.

Si dicas contra assertum. 2. Quod bellum privatum sit antiquius publico, adeoque hoc *simpliciter* sit juri Gentium tribuendum. ℞. Etsi bellum publicum sit forsan serius privato *quo ad effectum*, non tamen serius est *quo ad jus*, etsi usus *per accidens* non semper fuerit. *Instruct. I.* §. 2. *Q.* 3.

Leucotheus. Quænam origo belli injusti? **Et injusti.**

Melander. I. *Origo belli injusti est humano Generi coæva, descenditque a corru-*

corruptione naturæ lapsæ, a peccato, omnisque peccati ac inimicitiæ authore dæmone. Assertum est S. *Augustini*, qui originem *nocendi cupiditati*, *ulciscendi crudelitati*, & *libidini dominandi* adscribit. Inde cœpit cum *Caino*, *Nembrodo*, & aliis tyrannis teste *Conzenio*.

II. Si *Lucretio* fides, pugnatum initio manibus, unguibus, dentibus, subin fustibus, & lapidibus; demum omni genere armorum, quorum inventio debetur humano ingenio, in suas clades male acuto, ac perspicaci. *Instruct. I. §. 2. Q.* 4.

Licentia belli. *Leucotheus. Quænam licentia belli in genere?*

Melander. I. *Bellum ex natura sua, jure naturæ & Gentium, immo & Divino antiquo est licitum. Ratio quo ad* 1. *est*: quia fundatur in legitima sui defensione. *Ratio quo ad* 2. *est*: quia est necessarium medium ad tuendam Rempublicam, repellendos hostes, & reparanda damna illata. *Ratio quoad* 3. *est*: quia Deus ipse leges generales *de modo gerendi belli*, Populo suo præscripsit, sic ut liber Deuteronomii *liber bellorum Domini* audiat.

Si dicant Manichæi, quod omne bellum sit paci & amori naturali oppositum; sit causa cædium, ac damnorum, quæ etiam justam habens causam, impediri cum possit, hoc ipso debeat.

Contra est: Hæc quidem vera sunt de bello *injusto*, non autem *justo*, in quo nulla obligatio impediendi damna, quia alia obligatio foret impediendi justitiam publicam; daretur occasio majoris mali; immunia redderentur latrocinia.

II. *Bellum de se est etiam licitum jure divino novo, seu Christiano. Ratio est* 1. Quia non potest ostendi lex ulla sublativa juris antiqui, ac naturalis. 2. Quia fundatur etiam in testamento novo, *S. Joanne Baptista*, non jubente militibus, consilium salutis petentibus, *arma deponere*, sed *justitiam in iis servare* &c. 3. Quia fundatur *in Patribus*: dicente S. *Ambrosio*, *non militare delictum est, sed propter prædam militare*. 4. Quia fundatur *in ipsa ratione*: nam si homini privato licitum vim injustam vi repellere, cur id non liceat Principi *Christiano*? si huic licitum defendere pacem internam ferro contra malefactores, cur non etiam externam bello contra hostes? 5. Quia fundatur denique *in ipsa experientia* qua constat, quod Deus sæpe bella justa adjuvet, non adjuturus, si omne bellum foret illicitum.

III. *Quæ replicari solent, non stringunt*. Nam 1. Textus quidam S. Scripturæ ex Evangeliis; ex SS. Patribus; uti & nonnulli Canones, rite intellecti, non volunt *Christianis* bellum esse prohibitum *per se*, susceptum authoritate publica, & causa legitima; sed quandoque *per accidens*, respectu habito ad circumstantias; vel loquuntur solum *de consilio*, aut etiam *ultione privata*, uti colligere est ex contextu. 2. Bellum opponitur quidem *paci*, tanquam effectui charitatis, sic tamen, ut etiam sit *medium ad pacem*, neque bellum legitime susceptum est *effectus odii*, sed *justitiæ* etiam vindicativæ: unde pax debet esse *in voluntate*, bellum *in necessitate*. *Instruct. I. §. 3. Q.* 5.

Conditiones belli. *Leucotheus. Quænam conditiones ad belli justitiam requisitæ?*

Melander. I. *Inter primas est summa potestas. Ratio est* 1.: Quia bella, spectato Naturæ jure, non nisi *necessitate* inducta, eoque solum ex fine permissa sunt, ut ii, qui Judicem non habent, jus atque justitiam consequi valeant. 2. Quia bellum illaturus agit Judicem *in propria causa*; sibi administrat *justitiam*, *injuriæ vindicativam*; exponit Rempublicam magno periculo: atqui hæc omnia non competunt, nisi summæ potestati. 3. Quia bellum illaturus alteri potestatis subordinatæ tenetur prius experiri viam juris, quæ medium *ordinarium*, *paratum*, atque *pacificum*. Hinc bellum, etsi legitima causa susceptum, defectu tamen authoritatis summæ sit illegitimum, neque solum contra *charitatem*, sed etiam *justitiam*. Hæc tamen intelligenda sunt

regu-

regulariter, nam excipitur casus *denegatæ justitiæ;* potestatis subordinato *delegatæ*, *præscriptionis* vel *pactionis* factæ; incidentis *summæ necessitatis* &c.

II. *Altera conditio est causa justa*. *Ratio est*: Quia bellum est modus *defensionis* ac *vindicationis* gravissimus, malorumque pessimorum illativus. Unde requiritur causa *gravis* & *certa* respectu Principis, neque solum *suasoria*, quæ, teste *Grotio*, movet *sub sola ratione utilis*, abstrahendo, an simul justum sit, quod utile creditur. Dictum *respectu Principis*, nam alia ratio militum, quibus parere necessum, nisi aliunde certo constaret injustitia belli. Ex quibus fluit, *bellum non temere*, *sed maturo consilio suscipiendum esse*, eo quod medium sit nimis periculosum, extraordinarium, Reipublicæ nimis præjudiciosum ac conscientiæ Principis nimium onerosum.

III. *Tertia conditio est recta intentio*. *Ratio est:* quia bellum permissum non est, nisi, *ut necessarium medium*, ad recuperandam pacem, aut exercendam justitiam, injurias vindicando, aut amissa recuperando: unde alio fine susceptum faciet bellum illicitum. Hæc tamen conditio non respicit *justitiam belli*, uti duplex prior: sed solummodo *licentiam belli*. Ex quibus Colligitur 1. Quod oblata plena satisfactione, cessare debeat bellum, etiam cœptum, non modo *titulo charitatis*, ut patet, eo quod bellum sit gravissimum supplicium; sed etiam titulo justitiæ, saltem probabilius, eo quod bellum sit *solius necessitatis*, adeoque cessante injuria cesset etiam justa causa.

Colligitur 2. Quod, deficiente vel unica conditione, bellum fiat *injustum*, vel saltem *illicitum*.

VI. *Inter conditiones belli legitimi*, *saltem offensivi*, *regulariter non tam naturæ*, *quam Gentium jure requisita est etiam diffidatio prævia*, *seu publica belli denuntiatio*. Dicitur *offensivi*: nam defensivum, teste *Platone*, *a natura indicitur*. Dicitur *regulariter*: non enim opus est denuntiatione apud hostem perpetuum, rebelles, proscriptos, induciis elapsis in ferendis auxiliis, si periculum sit in mora, nulla spe, vel alia via suppetente. Dicitur, *non tam naturæ jure*, quia, *spectato naturæ jure*, bellum satis denuntiat facta injuria nec remissa; interpellatio debiti frustrata; injusta detentio ditionis alienæ &c. sic ut amori, naturaliter debito, ac ad felicitatem, atque securitatem Societatis humanæ necessario, satisfiat abunde, etsi & *molliora media prius tentanda* præcipiat natura, antequam gravissimum belli medium arripiatur, utique non arripiendum, *nisi cogente necessitate*. Dicitur denuntiatio *jure Gentium* requisita, quia longævo Gentium usu inducta ad Gentium publicam felicitatem, sic ut omissa diffidatione non bellum, sed *latrocinium*, invasor vero *proditor* esse dicatur a legibus; inde noti sunt varii ritus, observati a variis Gentibus, cum bellum hostibus denuntiarent.

V. *Ad bellum denique justum ex integro requiritur etiam modus legitimus*, *sic ut rite suscipiatur*, *rite geratur*, *rite finiatur*. De primo constat ex dictis; de 2. & 3. constabit ex dicendis. *Ratio est:* quia bonum ex integra causa, malum ex quolibet defectu. Unde arma legitima sint oportet, non veneno infecta; nec hostis veneno tollendus; nec aqua intoxicanda &c. quæ tamen omnia non nisi *ex jure Gentium* fluunt. Clerici a bello removentur a jure Ecclesiastico ob status sacri eminentiam. *Instruct. I.* §. 4. *Q.* 6.

§. II. §. 2.

De justitia belli ratione religionis. *Justitia belli ratione religionis. In genere.*

Leucotheus. *An*, *quando*, & *quomodo inter justas belli causas*, *est habenda religio*, *seu propugnanda*, *seu propaganda?*

Melan-

Melander. I. *In genere licitum est bellum, mere defensivum, pro gloria DEI, seu ratione fidei, ac veræ religionis*. 2. *Immo orthodoxis Principibus, ex supremæ protectionis officio, obligatorium*. Notandum hic religionem non sumi pro cultu Numinis mere spirituali, sed pro cultoribus religionis causa vim sustinentibus & defensionis capacibus. *Ratio prioris asserti* est authoritas tam sacra, quam profana, qua ejusmodi bellatores, Imperatores, ac Reges, laudatos legimus, cui accedit jus naturale, Divinum, ac humanum, quo licitum vi vim injustam repellere, præcipue quæ *veræ religionis causa* hominibus infertur. *Ratio posterioris est*, quia Reges, ac Principes sunt constituti *Nutricii Ecclesiæ*, ac Defensores, obligati ad defendendos fideles, ut non modo vitam *tranquillam*, sed & *in omni pietate quietam* ducere valeant, teste Apostolo Gentium.

II. *Quæ opponi solent, inania sunt*. *Nam* 1. Etsi *necessaria* non sit armata defensio veræ religionis spectata Dei potentia, sibi utique sufficientis; necessaria tamen esse potest, spectata DEI sapientia, Principes, ut Ecclesiæ suæ Defensores, sibi subordinantis. 2. Textus, mandata *Christi*, & exempla, in speciem opposita, v.g. *mitte gladium in vaginam*, *nolite resistere malo* &c. intelligenda sunt vel de defensione ac vindicatione privata, vel de consilio, ac virtute patientiæ. 3. Confidentia, in DEO reponenda, non est opposita humanis auxiliis, etiam armatis, sed conformis est, ut ne præfidentia dici possit. *Instruct. II.* §. 1. *Q.* 1.

Leucotheus. *Quidnam sentiendum in specie, de justa belli causa, ratione religionis?*

Justitia belli religionis in specie respectu Infidelium, præsertim vero Turcarum.

Melander. I. *In specie licitum est bellum religionis defensivum contra infideles quoscunque*. *Ratio est*, quia licitum *in genere*, adeoque *a fortiori* contra infideles, Christiani nominis hostes.

II. *Præcipue licitum est contra Turcas, & alios, ditionum, quæ olim Christianæ fuerant, iniquos usurpatores*. Ita contra *Conringium*, thesi opposita Musulmannis patrocinantem. *Ratio est*, quia, *abstrahendo a specialibus pactis*, suppetit jus recuperationis legitimæ de male abreptis, & *per juratos Christiani nominis hostes*, absque ulla præscriptione male detentis.

III. *Replicæ sunt inefficaces*. Nam 1. Si dicat *Lutherus*, quod *Turcæ* sint *flagellum Dei*, cui non licet resistere, DEO resistentiam per tot infaustos exitus in sacris expeditionibus sibi invisam contestato. ℞. Flagella Dei repelli posse testantur *Gedeones*, *Othonieles*, aliique Judices, utpote ab ipso Deo suscitati, ut ea repellerent. E sinistris eventibus colligi nequit adversa Dei voluntas, utpote qui sequuntur sæpe *per accidens*, & ex aliis causis, ut patet in ipsis expeditionibus sacris.

2. Si idem dicat, quod Ecclesiæ utilior sit persecutio, quam tranquillitas, Deo *Judæos* monente per *Jeremiam* ne resisterent *Nabuchodonosori*. ℞. Non *semper* esse utiliorem, quia sæpe *periculosam*, monente *Christo*, ut oremus, *ne intremus in tentationem*. *Nabuchodonosori* resistere *Judæi* non poterant, eo quod Deus ob eorum scelera, hoc eos jure privarit.

3. Si dicas cum *Conringio*, *Christianis* jus belli amplius haud superesse respectu terræ sanctæ, eo quod ipsis longa, justaque possessio suffragetur, neque sola religio justum belli titulum tribuat. ℞. *Abstrahendo a specialibus pactis*, jus naturæ superesse *Christianis*, quo licitum vindicare injuriam, & recuperare bona, injuste erepta, item quo licitum prævenire molimina, ne hostis *Christiani nominis juratus*, & in nostra damna intentus, nocere cum semper velit, præoccupatus non semper possit. Neque iniqua usurpatio jus oppositum fundare potest, religione, tot injuriis lacessita, sat juris dante in hostem, *Christiani nominis perpetuum*, ac *juratum*. *Instruct. II.* §. 2. *Q.* 2.

Justitia belli, respectu religionis propagandæ contra Paganos.

Leucotheus. *Quid tenendum de bello religionis in specie offensivo, contra Paganos?*

Melan-

Melander. I. *Sola religio propaganda non est legitima causa belli, Paganis inferendi ratione infidelitatis*. 2. *Unde non directe, sed solummodo indirecte adduci possunt ad veram fidem*. *Ratio asserti prioris est*, quia ad bellum offensivum, legitime inferendum *ratione delicti*, requiritur jurisdictio ordinaria, vel extraordinaria *ratione illatæ injuriæ*: hæc deest in Paganos, quam non supplet sola religio juxta illud Apostoli: *quid mihi de iis, qui foris sunt, judicare? Ratio posterioris est*, quia *indirecte* ad veram fidem infideles adducere, est iisdem per Apostolicos Viros *Christi* Evangelium prædicare, quod utique Divino jure permissum, dicente *Christo*: *prædicate Evangelium omni creaturæ*.

II. *Licitum tamen bellum in Paganos, si prædicationem Evangelii persecutione repellant, Prædicatores injuriis lacessant, subditosque a vera fide suscipienda avertant*. *Ratio est*: quia injuria, partim Ecclesiæ, partim innocentibus illata, etiam jure naturali præbet titulum bello sufficientem. Ubi tamen animadvertendum, non sufficere *prætextum* defendendæ religionis, ad colorandam ambitionem, avaritiam, tyrannidem, ut fieri, si minus solet, saltem facile posset.

III. *Opponi solita nil evincunt*. *Si dicas* 1. Quod ob solam infidelitatem ab *Israelitis* armis debellatæ sint Gentes. ℞. Id non esse factum jure *ordinario*, sed a Deo specialiter revelato.

Si dicas 2. Quod hæretici ob solam Apostasiam armis compelli possint: ergo a pari. ℞. Negatur paritas, eo quod in hæreticos sit jurisdictio, non in paganos.

Si dicas 3. Dilatationem fidei Christianæ, & conversionem Paganorum ad vera sacra esse legitimum titulum. ℞. Spe quidem legitimum respectu infidelium subditorum, non autem aliorum. *Instruct. II. §. 2. Q. 3.*

Leucotheus. *Quid sentiendum de bello religionis in specie circa subditos infideles?* *Bosque subditos.*

Melander. I. *Infideles subditi qualescunque, veluti Saraceni, Judæi &c. non possunt vi & armis compelli ad veram fidem directe*. 2. *Possunt tamen compelli indirecte*. 3. *Nisi obstent pacta specialiter ipsis indulta*. *Ratio est quo ad* 1. Quia nequeunt cogi ad fidem *internam*, eo quod in liberum arbitrium non detur dominium, nisi a Deo, quo tamen & ipse se abdicavit: sed nec ad professionem *externam*, eo quod talis coactio *directa* fidem *Christianam* exosam, & de tyrannide suspectam redderet, multaque alia mala secum traheret. Accedit, quod in infideles nulla suppetat jurisdictio, quæ *directe* non ordinatur ad finem supernaturalem: & licet Principes sint legum Divinarum custodes, *directa* tamen coactio per SS. Canones est interdicta, *siquidem ad fidem nemo cogendus invitus*. (a) *Ratio est quo ad* 2. Quia *indirecta* coactio neque justitiæ, neque ulli alteri virtuti adversatur; immo conformis est illi Evangelico *compelle*, fierique potest partim invitatione præmiorum, remissione onerum, partim negatione favorum, inflictione pœnarum, vel onerum, quæ alias debita, ac justa &c. *Ratio quo ad* 3. *est*: Quia fides in pactis etiam infidelibus servanda est.

II. *Ex his infertur* 1. Quod, etsi subditi infideles, *ratione solius infidelitatis* pœnis *directe* coerceri, vel ejici nequeant, possint tamen, accedentibus aliis vitiis statui publico perniciosis. *Infertur* 2. Quod eorum ritus, negotiationes, modusque vivendi legibus & pœnis sic possint constringi, ut ne offendiculo *Christianæ* religioni esse valeant. *Infertur* 3. Quod religio *Christiana* per se non solvat subjectionem Christianorum respectu Principum paganorum juxta illud: *subjecti estote propter Deum sive Regi, sive Ducibus*, solvere tamen possit *per accidens*: e. g. si dominium *male* foret obtentum ejecto legitimo Principe *Christiano*; si fideles paterentur periculum perversionis &c. tunc enim Ecclesiastica potestate eximi possent, teste *Laymanno*. *Infertur* 4. Quod canones, qui videntur *directam* coactionem adstruere, intelligendi sint *de in-*

(a) Can. ad fidem. 33. caus. 3. Q. 5.

de indirecta, eo quod alii canones *clare* oppositum statuant. Exempla quædam ejusmodi coactionis, si approbationem ferunt, vel denotant *relapsum* in infidelitatem, vel in fidelitatem, ut conjunctam cum aliis criminibus, publicas pœnas promeritis. *Instruct. II. §. 2. Q. 4.*

Justitia belli religionis contra subditos hæreticos.

Leucotheus. Quid tenendum ratione belli, ex causa religionis, in specie contra hæreticos subditos?

Melander. I. *Hæreticos subditos* (abstrahendo a pactis) *vi & armis absolute edomari, & ad desertam fidem catholicam etiam directe compelli posse, est communis, & vera SS. Patrum, Doctorum, ac Politicorum sententia.* 2. *Etiam ab acatholicorum saniore parte, praxique roborata.* Ratio prioris est necessitas publica, eo quod causa religionis ita conjuncta sit cum ratione status, ut illa turbata, hanc pariter turbari, testetur multiplex experientia. Accedit, quod persequi licitum sit flagitiosos, aliosque Reipublicæ turbatores, adeoque & hæreticos, dicente *Justiniano* Imp. *quod in religionem Divinam committitur, in omnium fertur injuriam.* Authoritas Patrum, Doctorum & Politicorum fusius adducitur a P. *Reiffenstuel.* (a) Membrum asserti alterum probatum legere est *in nostris Collegiis historicis.* (b)

II. *Est etiam non raro obligatio reprimendi ejusmodi novatores, maxime hæresiarchas.* 2. *Etiam non subditi, uno alterove casu, per Reges & Principes debellari possunt.* 3. *Etsi molliora media quandoque magis sint opportuna, ac præhabenda.* Ratio quo ad 1. est: quia restinguendi incendii, bellique præcavendi, non alius modus est expeditior. Item: quia sæpe periculum perversionis quo ad cæteros; dissensionis in Republica &c. *Quo ad secundum* patet in casu, quo exteri conarentur etiam vicini Regni subditos in eandem hæresin, ac defectionem pertrahere. Item, quo forsan in Regno prævalentes hæretici pacem turbarent, & veræ fidei exitium molirentur, tunc enim summus Pontifex, *tanquam Pastor universalis*, posset Principi extero periclitantis Ecclesiæ tutelam, etiam armatam, committere. Primus casus nititur jure legitimæ defensionis, ac vindicationis; alter titulo jurisdictionis universalis Pontificiæ in omnes *Christi* fideles, qui per baptismum semel ingressi Ecclesiam, etsi hæretici sint, seu inobedientes. *Quo ad 3.* veritas alibi sat declarata est (c).

III. *Replicari solita nullius momenti sunt.* Nam si dicant 1. Quod hæresis fundare nequeat justam belli causam, quia spiritualibus armis oppugnanda.

Contra est: si spiritualia arma nihil proficiunt, etiam sæculari brachio coerceri potest. Adde, quod, *per se loquendo*, non tantum turbet pacem Ecclesiæ, sed etiam Reipublicæ, ut adeo justus sit armatis mediis titulus.

Si dicant 2. Bellum non esse legitimum religionis reparandæ medium, dicente *Lactantio*, religionem esse juris Divini, *verbis, non verberibus constituendam*, ut ne plures *ficti*, quam *veri* Catholici prodeant. Sed

Contra est: Bellum utique non est medium *ordinarium*; *extraordinarium* tamen legitimis in circumstantiis, si nempe media *indirecta* & *molliora* nihil proficiant. Dicta SS. Patrum, maxime *S. Augustini*, quæ agglomerare solent autonomistæ plus non volunt, *quam vim non necessariam, & immoderatius usurpatam, Evangelicæ prædicationi esse contrariam; zelum item, non secundum scientiam adhibitum, plus sæpe destruxisse, quam ædificasse. Instruct. II. §. 3. Q. 5.*

§. 3.

§. III.

Justitia belli ratione Regionis. Causa belli justa ac injusta.

De justitia ac injustitia belli ratione Regionis.

Leucotheus. Quænam causæ belli justæ, vel injustæ ratione Regionis?

Me-

(a) Jure Can. L. 5. Tit. 7. de hæreticis. (b) P. VII. Q. 9. sect. 7. f. 630.
(c) In Coll. Hist. l. c.

Melander. I. Justitia belli *in genere* fundatur *in gravi injuria*, uti dictum initio: unde fluunt justæ belli causæ *in specie*, quæ ad duplicem classem referri solent. Ad primam spectat *defensio* sui, suorum, regionis, Reipublicæ &c. Ad alteram *vindicatio* sui, suorum, regionis, Reipublicæ &c. illa facit *retinere* sua; hæc sua *recuperare*: illa *præsentem*; hæc *præteritam* propellit injuriam.

II. In particulari, *respectu justæ defensionis*, legitima belli causa est *rebellio* a subditis tentata, fidem, obsequium, & justa tributa denegantibus. 2. *Protectio* ejusmodi rebellium. 3. Hostilis irruptio. 4. Facta hosti opitulatio. 5. Injusta confœderatorum invasio. 6. Æquitatis naturalis injuriosa denegatio. *Respectu justæ vindicationis*, legitima belli causa est 1. Recuperatio dominii, jurium, quæ injuste erepta. 2. Reparatio famæ, ratione irrogatæ injuriæ publicæ. 3. Vindicatio innocentum ab hostili captivitate, injuria &c. 4. Ultio ob denegatam justitiam. 5. Dei jussio. Atque in his, & similibus causis jus belli suppeditat natura, Gentiumque consensus.

III. Injustitia belli *in genere* fundatur in *levi* tantum *injuria*; *in specie* revocatur ad geminum titulum; primus est *jus in armis*, alter *ratio status*. Ad priorem spectat in particulari *dominandi libido*, *ambitio*, *dilatandi Regni cupiditas*: ita *Romani* solo armorum jure, & dilatandi Imperii cupiditate sibi licita bella persuadebant. 2. *Vindictæ mera cupiditas*. 3. *Libertatis* inconsultus *amor*. 4. *Denegatio matrimonii*. 5. *Jus imperfectum*, quod non fundat obligationem *justitiæ*, saltem rigorosæ, sed minus strictæ, in æquitate naturali fundatæ. Ad rationem status, sola utilitate fundatam, pertinet. 1. *Metus vicinæ potentiæ*, nimium accrescentis. *Ratio est*: quia quivis, quo ad juste parta, est in legitima possessione. 2. *Servandum æquilibrium*, ut vocant, *Europæ*, seu inter Principes conterminos. *Ratio est*: quia fundamentum hujus æquilibrii consistit merissime in supra nominato metu. 3. *Titulus* acquirendi dominii, *in jure naturæ*, vel *Gentium* non fundatus: V. G. fertilioris soli *cupiditas*, *detectio* novæ insulæ, seu regionis jam habitatæ. 4. *Titulus coloratus* per varios prætextus &c. & sic de aliis.

IV. Ex his deducitur, quod bellum, *ex utraque parte*, non possit esse *justum materialiter*, seu consideratum *quo ad rem ipsam*, de qua bellatur, eo quod spectare nequeat *æqualiter* ad utrumque; possit tamen, *ex utraque parte*, esse *justum formaliter*, seu spectatum *quo ad mentem bellantis*, quæ ex ignorantia invincibili esse potest in bona fide, id quod sæpe sæpius contingere, saltem præsumendum est. *Instruct. III.* §. 1. *Q.* 1. *Controversa in hisce causis.*

Leucotheus. *Quænam in hisce causis controversa inter Authores?*

Melander. I. *Quo ad justas belli causas opponunt nonnulli* 1. Quod inter justas belli causas sit non tantum *injuria facta*, sed etiam *prudenter prævisa*, V. G. in apparatu bellico, aliisque indiciis: quia nemo tenetur exspectare ictum, etiam in privata defensione. Sed

Contra est: quod hostilis animus, *moraliter certo prævisus*, & denegata securitatis cautione, *juste præsumptus*, sit justa bellandi causa, non tamen *præsumptus* solummodo ex incertis indiciis, vel *formidatus* ex potentia crescente.

Opponunt. 2. Quod *ultio sumenda de illata injuria*, non sit justa belli causa, quia ultio dicit pœnam, a potestate superiore infligendam, quæ non datur inter summos, seu pares, bellum gerentes. Sed

Contra est, quod illata injuste injuria faciat injuriantem inferiorem *ratione delicti*.

Opponunt. 3. Quod *confœderatio* non foret justa belli causa in casu, quo quis utrique bellanti esset fœderatus. Sed

Contra est, quod posset succurrere justam foventi causam; vel fœdera-

to, tempore priori; vel etiam ob specialiora pacta magis sibi conjuncto; uti vult *Grotius*.

Opponunt. 4. Quod *Abrahami* bellum sociale non videatur fuisse justum, quia illi nulla facta injuria, neque petitum ab eo auxilium.

Contra est, quod facta sit *Abrahamo* injuria, saltem *mediate*, petitumque ab eo auxilium *implicite*, fictione juris, & charitatis. Unde illata injuria fundatur saltem in fœdere amicitiæ, quod non *æqualiter* ligat, sic ut succurrendo huic alterum quis non possit offendere, quia alter jam rupit amicitiæ vinculum *injusta amici offensione*. Ubi tamen observandum, quod ejusmodi bellum sociale non obliget nisi secluso periculo proprio, & salva charitate ordinata, quæ *primario* tendit in se ipsam.

Opponunt. 5. Quod inter justas belli causas etiam sit *negatus transitus militaris*, uti patet exemplo *Moysis*, qui ferro vindicavit transitum, ab *Amorrhæis* injuste, quia contra æquitatem naturalem, negatum. Sed

Contra est: negatus transitus militaris, etiam amicus, per se non est justa belli causa, quia ordinarie est nimis onerosus, atque periculosus, adeoque raro innocuus. *Moyses* vindicavit negatum ab *Amorrhæis* transitum, non in se, sed *quo ad modum*, quia *hostiliter* denegatum. Et licet *regulariter* non obstet metus periculi qualiscunque, obstat tamen metus justus, & *ordinarie* satis fundatus.

Opponunt, 6. Quod inter justas belli causas saltem foret *transvectio mercium* injuste negata, quia *innoxiæ utilitatis*, & *cum præjudicio commercii liberi*. Sed

Contra est: Quod transvectio mercium *cum præjudicio propriæ ditionis* juste negari possit, quale foret in mercibus ad luxum, in transvectione nimia, suspecta, cum diminutione commercii proprii &c. Quod si ponatur transvectio, *vere innoxia*, negari quidem *absque iniquitate* non posset, etsi propterea non statim fundaret *justam belli causam*, quam non nisi in injuria, *rigorose*, & *proprie tali*, fundandam diximus. Unde inter justas belli causas supra posuimus *æquitatis naturalis violationem injuriosam*. Aliud foret in circumstantiis *extremæ necessitatis*, uti patet.

II. *Quo ad injustas belli causas opponunt nonnulli*. 1. Quod æquilibrium *Europæ* conservandum *belli justi* titulus esse possit, cum sit *de jure Gentium* in ordine ad manutenendam *Europæ* tranquillitatem publicam. Sed

Contra est, quod ejusmodi æquilibrium longe magis turbaret tranquillitatem publicam, quovis finitimo, ob alterius fortunam juste crescentem, in bella proruente, & sibi vicinum non molestum, sola Regni dilatandi cupiditate armis lacessente, id quod S. *Augustino grande est latrocinium*. Accedit, quod quatuor Monarchias, *cæteris Regnis ampliores*, nemo unquam, *hoc solo titulo*, per arma juste minuendas, existimarit.

Opponunt. 2. Quod causa, *moraliter certo justa*, haberi sæpe non possit, adeoque justitia belli *opinativa*, vel *dubia* sufficere debeat. Sed

Contra est: etsi *quandoque* sufficere possit justitia *valde probabilis*, vel *probabilior* respectu oppositæ, aut *dubia solummodo speculative*, quia in moralibus certitudo non semper haberi potest, & stante dubio speculativo, certitudo moralis ex dictamine reflexo haberi potest; non tamen sufficit justitia *mere opinativa*, *minus probabilis*, vel *dubia* etiam *practice*, uti patet ex supra dictis. In casu tamen *vindicandæ injuriæ* requiritur *certitudo* de illata injuria, quia, injuriam fecisse creditur, est *in possessione*, & in criminalibus requiri solent probationes, *luce clariores*.

Opponunt. 3. Quod utrinque dari possit bellum *materialiter justum* casu, quo in urbis *justa* obsidione obsessi quidam innocui nocentibus essent commixti, qui *juste* oppugnanti, *juste pariter*, repugnarent.

Contra est: *Molinæ* si fides est, innocui *juste* non repugnarent, sed fugere

gere tenerentur, quos & hostis non *directe*, sed *indirecte* solummodo oppugnaret. Unde cum *Lessio* facile damus, inter privatos dari certamen, *utrinque justum*; immo & speciem quamdam belli, *utrinque justi*, quando nempe ex altera parte tantum est *oppugnatio indirecta*; nunquam tamen bellum, *proprie dictum*, seu publica authoritate gestum, posset esse *utrinque justum*, cum re ipsa nunquam uterque supremus Princeps *bellans*, sed tantum unus habere possit, *a parte rei*, justam bellandi causam. *Instruct. III.* §. 2. *Q.* 2.

§. IV. §. 4.

De effectibus belli. *Effectus belli.*

Leucotheus. Quisnam effectus belli primarius respectu hostium?

Melander. I. *Jus occidendi hostem*: quia, concesso fine, concessa Judici ordinaria media. A nomine *veri hostis* excipi solent *imbelles*, seu infantes: *imbecilles* seu fœminæ, nisi & ipsæ pugnent; *inermes*, seu personæ sacræ; *utiles in commune*, seu agricolæ, mercatores &c. Item capti, vitam pacifcentes, sese dedentes discretioni Victoris, ad bellum coacti, innocentes &c. *Primarius respectu hostium.*

II. Exempla contraria apud *Grotium* non probant *licentiam*, sed *impunem tolerantiam* spectato Gentium jure; neque *jus Talionis* permissum est in innocentes, etsi membra sint Communitatis nocentis; neque *utilitas incutiendi terroris* sufficit, cui molliora suppetunt media; neque *pertinacia* in resistendo exhibita, quæ vel in hoste laudanda.

III. *Quo ad modum* tollendi hostem, *jure Naturæ* & *Gentium*, vetita est immissio sicariorum corrupta illorum fide; *jure Gentium* prohibitum est, hostem veneno tollere, ne multiplicentur belli pericula, Regiaque capita vix evitabili discrimini exponantur, venenatis itidem uti armis, fontiumque intoxicatione, cum bello sint aliæ sat copiosæ nocendi artes, atque occasiones. *Instruct. IV.* §. 1. *Q.* 1.

Leucotheus. Quinam effectus belli secundarius respectu hostium? *Effectus secundarius.*

Melander. I. *Est in res, & hostium bona*. Fluit a majore ad minus, a vita in vitæ bona, etiam respectu innocentum, in quantum id exigit *necessitas*, ac *utilitas bellica* in ordine ad comparandam victoriam, viresque hostibus succidendas. *Ratio est*: quia, concesso fine, concessa etiam media. *Illicita* tamen devastatio rerum ultra metas necessitatis, seu utilitatis, præcipue respectu Innocentum.

II. *Jure Gentium* major est belli licentia, *dominio omnium*, *quæ hosti eripiuntur*, *in Victorem translato*, saltem quo ad forum externum; quo ad forum internum res immobiles, ultra debitam compensationem ereptæ, restitutioni obnoxiæ sunt juxta Molinam. *Illa ipsa tamen dominii prærogativa solummodo obtinet in bello justo*: quia, jure naturæ & Gentium, jus nullum ad bellum est, *sine justa causa*, adeoque nec ad effectum belli, seu dominium rerum. Unde non est paritas, cum excessu satisfactionis injusto, qui respectu belli justi per jus Gentium legitimatur *quo ad forum externum*: quia bello justo erepta nituntur & legitimo titulo, & juris præsumptione, quod sint satisfactioni debitæ congrua, etsi Victoris conscientiæ id relinquatur.

III. *Jus in hostium bona*, *nullatenus tamen*, *saltem per se loquendo*, *sese extendit ad loca sacra*, *templa*, *altaria*, *neque in res sacras*, *bonaque Ecclesiastica*, *uti cum Grotio nonnulli statuunt*, *maxime Protestantes*. *Ratio est*: quia *fatuum est*, teste *Polybio*, *Deo bellum inferre*, adeoque & belli effectu in eundem furere. 2. Quia Ecclesia qua talis, est status in statu, seu separatum corpus a Republica, uti supra vidimus. 3. Quia sacra, jure Divino, (a) ab

A a 2 omni

(a) Levit. c. ult. v. 28.

omni profanatione immunia. Unde cum *Pomponius* ait: *loca capta ab hostibus desinere esse sacra*, loquitur ex vana persuasione Gentilium, qua credebant, a fanis urbium captarum recedere Deos: sed neque jus Gentium de sacris seu locis, seu bonis, quidpiam potest disponere, quia altiore jure, Divino nempe, exemptis. Dictum tamen: *per se loquendo*. Nam casu quo Ecclesiastici sese bello miscerent, jus hosti præberent *per accidens*, salvis tamen bonis Ecclesiæ, quia *delictum personæ non debet nocere Ecclesiæ*. Item casu, quo nocumentum, *indirecte solummodo*, inferretur. Demum in casu, quo, contra dispositionem Ecclesiasticam, templa forent *incastellata*, seu castri instar munita &c. *Instruct. IV.* §. 1. *Q.* 2.

Effectus Belli respectu vincentium, & devictorum.

Leucotheus. *Quinam effectus belli respectu vincentium, & devictorum?*

Melander. I. *Quæ in bello justo juste sunt acquisita, spectata belli natura, primario cedunt Principi, sic ut ab ejus voluntate dependeat, quidquid privatis per excursiones licitum, & in deprædationibus proprium*. Ratio est: quia miles solummodo est instrumentum, Princeps vero causa principalis. Inde immobilia, *jure Gentium*, cedunt Principi; immo & mobilia, etsi jure Justinianeo cedant militi, uti & illa, quæ in excursionibus liberis occupant, tanquam incitamenta alacritatis. Unde urbem in deprædationem dare, si præcaveri flagitia, illicitique excessus possent, *per se* non foret injustum, quia bellum justum tribuit jus in hostium bona: sed cum talis cautela sit difficillima, immo *moraliter* vix possibilis, ejusmodi licentia *per accidens* plerumque est illicita, ac injusta.

II. *Effectus belli justi est jus in captivos cum dominio ex parte capientis, & servitute ex parte captivi, suo modo etiam cum jure in vitam, saltem abstrahendo a Christianismo*. Unde illud *Caji*, quod *apud omnes Gentes Dominis fuerit potestas vitæ, necisque in servos*, intelligendum *de jure Gentium* solum *permissivo* quo ad impunitatem externam, cum jus vitæ soli DEO sit reservatum. Servitutem *jure Gentium* inductam supra jam diximus: in causa fuit refrenatio inferendæ mortis propositis tot servitiorum commodis. At inter *Christianos* dudum sublata est servitus, partim ob libertatem, a Christo nobis donatam; partim ob charitatem, qua ejusdem corporis, sub uno capite *Christo*, membra, & fratres sumus.

III. *Ad eundem belli effectum redu itur imperium in victos, sed regulariter tantummodo civile, vel mediatum, & religioni catholicæ favorabile*. Excipitur casus, quo Princeps devictus haberet subditos *mediate* tantum, nec *absolute* sibi subjectos, in quos victori imperium cederet solummodo conditionatum, si nempe satisfactio congrua haberi nequeat. Excipitur item casus Principis devicti, ac bello capti, quo Victori non illico imperium cederet in Principis subditos, quia a Rege captivo, *vi captivitatis*, non transfertur imperium in victorem, sed usus solummodo impeditur. Si ultro cederet, *regione patrimoniali* excideret, quia alienabili: non tamen cæteris, *lege delatis*, quia sine populo, seu devicto seu assentiente, non alienandis. Unde Victori, *per se* loquendo, non est jus in vitam Regis captivi: quia Majestas etiam in subjecto captivo manet inviolabilis, nec Rex in Regem, ad instar subditi, delinquere, eodemque modo puniri potest. Dicitur, quod Victori competat *regulariter imperium solummodo civile* in devictum populum, quia de jure naturæ *saltem congruum* est, ne imperia ad tyrannicam subditorum oppressionem, etsi bello subacta sint, convertantur, præterquam quod penes *Christianos*, sublata servitute, etiam ejusmodi imperia *mere herilia* esse sublata videantur. Dicitur *imperium mediatum*, quia, conformiter ad principia, vere politica, videtur imperium victis Regibus, aut Populis relinquendum, saltem imposito præsidio, reservato tributo, aut forma regiminis immutata. Dicitur denique Victori competere in victos imperium *religioni catholicæ favorabile*: quia jure Divino, religio *unice vera*, qualis catholica, ut hic supponitur, fovenda semper & promovenda, extermi-

natis

natis erroribus, nisi & ipse, una cum suis, salute excidere mavelit. *Instruct.* IV. §. 2. Q. 3. & 4.

Leucotheus. Quinam sunt effectus belli quo ad subditos?

Melander. I. *Jus militis conscribendi* intra territorium proprium, & absque coactione, saltem respectu non subditorum. Alter effectus est *jus sequelæ*, quo subditi, in gravi necessitate Reipublicæ, ad justam defensionem evocari, & cogi possunt a potestate summa. Fundatur in necessitate, omnium Nationum consuetudine, hoc est, in jure Naturæ ac Gentium. Tertius effectus est *jus exigendi sumptus pro alendo milite*: quia bello justo, tanquam legitimo titulo, imponi subditis tributa possunt. Quartus effectus est *jus armandiæ* quo armamentaria instrui, subditi ad tractanda arma habiles reddi possunt, exercitio apud bene moratas Respublicas consueto, & quam maxime proficuo, ac necessario. Effectus quintus est *jus muniendi vel extruendi munimenta, imponendi præsidia, & excubias imperandi*, quia hæc omnia sunt media, ad finem licitum necessaria. *Effectus belli respectu subditorum.*

II. *Non tenentur subditi, præcise evocati a Principe ad bellum, hujus examinare justitiam. Ratio est*: quia subditus imperii, a Principe dati, executor est, non scrutator: secus enim subordinatio debita, ad Reipublicæ regimen necessaria, sæpe sæpius turbaretur. 2. *Tenentur tamen taliter evocati sese informare de belli justitia, casu quo rumor communis, vel causæ insufficientiam, vel injustitiam promulgaret. Ratio est*: quia alias versarentur in ignorantia culpabili & affectata, quacum honestas operationis nequit consistere. 3. *Stante nihilominus dubio, post factam inquisitionem, subditis bellare licitum: quia in dubio stat præsumptio pro justitia.* Hæc dicta de subditis, applicari etiam possunt militibus conductitiis, siquidem *ante bellum*, de quo dubitant, conscripti sunt: quia hoc casu subditis æquiparantur. Immo etsi primum *conscribendi* sint: quia uti possunt argumento præjudicii, vel saltem deponere dubium, ex dictamine causæ, longe melius libratæ a concilio Principis. Id tamen certum, quod in dubio practico operari sit semper illicitum, & quod milites sic comparati, ut insuperhabita injustitia belli, ad cujusvis obsequia sint parati; si modo justum præbeatur stipendium, a gravi reatu haud excusabiles dici possint. *Instruct.* IV. §. 3. Q. 5.

Leucotheus. Quænam obligationes in bello?

Melander. I. *Obligatio generalis, respectu summæ potestatis injuste bellantis, est onus reddendæ DEO rationis de cunctis cædibus, rapinis, atque malis, una cum restitutione damnorum omnium, quæ quidem restitutione sarciri possunt.* Patet. Cessat tamen hæc obligatio, si bona fides, & ignorantia invincibilis excuset Principem. Idem tenendum de Consiliariis, Ducibus, aliisque, injusto bello scienter cooperantibus. 2. Obligatio Principis, *in specie respectu militum*, infert solutionem stipendii ex contractu; unde obligationis neglectæ pedissequa est restitutio. *Obligationes in bello.*

II. Obligatio militum, *respectu Principis*, sese extendit ad cuncta servitia militaria, etiam cum præviso mortis periculo præstanda. *Respectu aliorum* est, ut juxta *D. Baptistæ* effatum, contenti sint stipendiis suis, neminem concutiant, nemini calumniam faciant, nec vi nec fraude sibi plus vindicent, quam oportet: unde omnes annonariæ praxes Quæstorum, omnes Ducum industriæ fraudulentæ, militumque in rusticos violentiæ, ad illicita militaris licentiæ spolia, restitutionis obligationi obnoxia, sunt relegandæ.

III. Obligatio, *respectu hostium inter se*, præscribit 1. In bello incipiendo *justitiam*. 2. In modo belli gerendi *moderationem*, qua armorum licentia, intra necessariæ defensionis, vel licitæ recuperationis limites, coerceatur. 3 Requirit *sinceritatem*, oppositam *dolo malo* atque *mendacio*; non autem *simulationi, insidiis, & stratagematis licitis*, eo ex capite, quia, cum in bello justo fas

fas sit hosti nocere, fas quoque est, id per consilia occultata efficere, dicente Deo ad Josue: *pone insidias urbi*. 4. Requirit *fidem* in promissis: unde *Puffendorfius* per *Grotium* reformandus, dum ait, *pacta, quæ statum belli relinquunt*, naturæ jure haud esse servanda: sed fallit; nam validitas pactorum, spectato jure naturæ, habetur *formaliter* a mutua *conventione*, non *a qualitate personarum contrahentium*, vel a statu *belli*, ac *pacis*, in quo versantur: unde, *quoad comprehensa in pactis*, consensus mutuus quasi tollit statum belli, cum non sit inter hostes, sed hac ex parte mutuo concordes. 5. Eadem obligatio præscribit *honestatem*, ut ne per stupra, aliaque nefanda flagitia victores sæviant in devictos. Patet jure tam naturali, quam Divino, immo & Gentium moratiorum. 6. Adstringit insuper *ad humanitatem*, per sepulturam mortuis exhibendam, saltem ex jure Gentium, & seclusa pœna, vel jure quodam reciprocationis. 7. Denique adstringit *ad observantiam festorum*, saltem *ex regulis decori*, & nisi aliud necessitas, utilitas, seu major longe commoditas suadeat.

IV. Obligatio hostium *quo ad alios*, quos vocant *neutrales*, exigit *eorum indemnitatem*, sic ut in ejusmodi territorio non exerceantur actus hostiles. Contra neutrarum partium obligatio petit erga utrumque bellantem, *veram æqualitatem* in permittendo transitu, commeatu &c. Transvectio rerum, quæ nullum habent usum, vel emolumentum ad bellum, æqualitatem illam non videtur infringere, etsi transvectio mercium, & similium, quæ usum habere possunt in bello, dependeat a conditionibus neutralitatis. *Instruct. IV. §. 4. Q. 6.*

Repressaliæ. *Leucotheus*. *Quid de sic dictis repressaliis sentiendum?*

Melander. I. *Repressaliæ* sic dictæ ab *Italica* voce *ripresa*, sunt species belli privati, utpote quo vindicatur injuria, privato a privato illata, nec male dicuntur jus, *quo magistratus sive se, sive suos, in casu denegatæ justitiæ ab externis, ab illata per eosdem injuria vindicat, redditque indemnes*.

II. Jus istud non *a natura*, quæ ex alieno delicto neminem ligat, sed *jure Gentium* inductum, & cuidam *fundamento imputationis* innixum esse videtur, vi cujus, Magistratu creditoribus exteris justitiam denegante pro suis suorumque debitis, ipsa communitas, seu singulorum civium bona, *ob arctissimam unionem membrorum & corporis*, obligata esse videantur. *Ratio* ejusmodi juris esse potuit *inhibitio vagæ licentiæ exteros damnificandi*, vel Magistratu ad reddendam justitiam, vel subditorum bonis ad satisfactionem præstandam obligatis *ob conjunctionem moralem*, vi cujus factum civitatis civibus singulis, & factum singulorum toti civitati imputari potest. Unde damnum innocui cedit commodo publico suppetente etiam recursu ad civitatem in ordine ad detrimenta innocuis sarcienda.

III. Repressaliarum proprietates sunt 1. Ut fiant a Magistratu, seu *authoritate publica*: unde differunt a pignorationibus, quæ a quovis Judice decerni, vel etiam *a privatis contra privatos*, authoritate propria usurpari possunt. 2. Ut fiant non nisi post formam juris legitimam tentatam, atque frustratam, nullo alio medio consequendæ justitiæ suppetente, eo quod sint remedium *extraordinarium* & *violentum*. 3. Ut fiant exceptis excipiendis, quales sunt personæ Principes, item Ecclesiasticæ, Legati, viatores &c. 4. Ut fiant sola personarum detentione, non severiore tractatione, quia non sunt hostes, sed potius obsides. 5. Ut fiant in bonis ejusdem generis, si haberi possint, absque excessu supra damnum illatum; quia, quod ultra æqualitatem eripitur, furtum est. *Instruct. IV. §. 5. Q. 7.*

TI-

TITULUS IV.

Titulus 4.

De Fœderibus, eorumque natura, ac proprietatibus.

De fœderibus.

§. I.

§. 1.

De fœderum origine, natura, ac proprietatibus.

Fœderum origo.

Leucotheus. *Quæ fœderum origo?*

Melander. I. *Fœderum origo historica est societati civili contemporanea*: Assertum patet *inductione*. Sic, teste *Dione & Livio*, omnes Gentes, cum de imperio certarunt, ante omnia socios suæ fortunæ quærebant; sic notum est fœdus *Abrahami* cum *Abimelecho*, *Salomonis* cum *Hiramo*, & sic de aliis.

II. *Origo fœderum fundamentalis, & impropria, descendit ab ipsa natura*: *Ratio est*: quia sicuti natura inclinat ad societatem humanam, ita & ad fœdera, velut fortissima securitatis publicæ vincula, tutissimaque ejusdem societatis præsidia. 2. Quia eidem societati non tantum expedit habere domesticos, sed & socios vicinos, atque amicos, cum sine fœderatorum ope familia, hoste suo debilior, eidem resistere, haud posset. Non tamen, *proprie loquendo*, origo fœderum est *de jure naturæ*, uti aliqui volunt, nisi *jus improprie tale*, seu *mere concessivum* intelligant. *Ratio est*: quia etsi sint societati humanæ admodum congrua, non tamen eorum admissio est *absolutæ necessitatis*, sic ut exigantur *determinate* ab amore, alteri naturaliter debito, seu ad felicitatem, naturæ rationali propriam *simpliciter* requisito. Cur enim Gens quælibet, *absolute loquendo*, non possit sibi sola vivere, aliarumque Nationum fœdera recusare, saltem excepto casu *ultimæ necessitatis*, qua Gens vicina ad avertendum interitum, fœdus *justum*, *innocuumque rationabiliter*, *debitoque modo* exposceret?

III. *Origo fœderum formalis ac propria habetur a jure Gentium*. *Ratio est*: quia *utilitatis* ac *necessitatis publicæ* causa, per Gentes in usum inducta sunt, eo quod expediat Reipublicæ vicinos habere socios, & contra hostem sibi fœderatos. *Instruct. I. §. 1. Q. 1.*

Leucotheus. *Quid nominis, reique est fœdus?*

Melander. I. *Fœdus* sic dictum *a fide*, quæ fœderi interponitur, est *sponsio publica*, sumique solet *formaliter* pro contractu, *materialiter* pro articulis conventis. Natura fœderum.

II. In ordine ad præsentem tractationem sumitur *pro contractu publico*, publicæ amicitiæ, mutui auxilii, & commerciorum gratia, a diversis civitatibus inito. Unde

III. Recte definitur esse *conventio publica*, *a personis*, *summa potestate præditis*, *legitime inita communis commodi ergo*. Conceptus servat regulas: nam excludit negotia Regum privata, Civium pactiones; exprimit jus Majestaticum, uti & finem, *publicam* nempe *utilitatem*. *Instruct. I. §. 2. Q. 2.*

Leucotheus. *Quotuplex fœdus?*

Melander. I. Aliud est *temporaneum* pro certa expeditione; aliud *perpetuum*: perpetua fœdera, *in ordine ad bellum*, pacis *perpetuo* exclusivum, videntur illicita, & naturæ juri contraria, quæ pacem præcipit, belloque mere permisso pro fine ultimato præfigit. II. Aliud est fœdus *æquale*, aliud *inæquale*, quod nempe intercedit inter æquales, vel inæquales potentia, viribus &c. vel saltem *æquali* vel *inæquali modo*, seu conditione honoris, com- Multiplicitas fœderum.

 modi,

Contraria fœderum.

Leucotheus. Quænam contraria fœderibus?

Melander. I. *Dissolutio*, quæ fit per *renuntiationem mutuam*, ut patet, *lapsu temporis*, in fœdere præfixi; *finito bello* seu *negotio*, cujus solius causa initum est; morte item *fœderatorum* seu *naturali* seu *civili*, hoc est, si status publicus immutetur in ordine ad finem, in fœdere contentum; *fœderis non usu*, quo præsumitur tacitus utriusque partis assensus, si fœderatus diu non præstitit præstanda, etsi potuisset, parte altera tacente.

II. Stante fœdere bellico, unus socius altero invito vel ignorante, particularem pacem inire nequit: hoc enim tenderet in fœderis destructionem, ut patet. 2. Majore sociorum parte in dissolutionem fœderis consentiente, non ideo fœdus dissolvitur: quia agitur de jure singulorum. 3. Conditione fœderis non impleta, licitum fœderi renuntiare, uti constat ex aliis conventionibus. 4. Idem censendum, si fœderatus impediatur frui gravi commodo, ob quod fœdus initum est: quia cessante causa cessat effectus. 5. Concessum non est fœderi renuntiare *ex parte* seu quoad unum alterumve articulum: quia, *per se* loquendo, est individuus contractus. 6. Fœdus, unius renuntiatione illicite facta, solvitur in favorem alterius confœderati, non renuntiantis, uti constat ex paritate aliorum contractuum. 7. Fœdus solvitur, casu quo alter, necessitate quadam præpeditus id observare haud potest: quia in confœderatione magis ad opus, quam voluntatem respici solet.

III. Modis illicitis, nempe dolis, donis, sexcentisque aliis machinis, justorum fœderum solutionem procurare, sacrilegum est, ac infame. Patet ex jure naturæ, Gentium, Divino, ac humano. *Instruct. I. §. 8. Q. 8.*

Cautelæ fœderum.

Leucotheus. Quæ cautelæ in fœderibus pangendis adhiberi solitæ?

Melander. I. Fœdera *perpetua* non facile ineunda; nec ineunda leviter inter nimium impares: nam fœderatus multo debilior parum proderit; multo potentior erit nimium periculosus, ut ne *inæquali hoc fœdere* servitus induatur. Utilia tamen sunt ejusmodi fœdera *respectu commerciorum*; *respectu belli* vero, si adhibeantur debitæ cautelæ, queis constringatur potentior, *ut si nocere velit, non possit.*

II. Cavenda fœderatorum *multitudo nimia*; quia nil facilius, quam inter multos unum, vel alterum, privati commodi studio, deficere. 2. Philosopho teste, in fœdere attendenda associandorum *vicinia*; nam remoti nimium difficulter succurrent in tempore; attendendum ingenium, mores &c. nam instabiles, & a moribus, commodisque nostris alieni nimium raro vinculo colligantur. 3. Attendenda quoque *religio* præsertim in bello, religionis commoda spectante: denique & attendenda *causæ justitia*, ut ne inaniter iniquitatis vinculo constringamur. Item *necessitas*, ac *opportunitas*, qua sine satius esse ducunt Politici, suis viribus niti, quam confœderationibus implicari. *Instruct. I. §. 9. Q. 9.*

§. II.

§. 2.

De causa & licentia fœderum.

Causa & licentia fœderum.

Leucotheus. Quodnam subjectum fœderum ineundorum?

Capaces fœderum cudendorum.

Melander. I. Causa *subjectiva* seu *efficiens proxima*, sunt ii, qui possunt inire fœdus, nempe *Populi liberi*, iique omnes, quibus competit *summa potestas*. *Ratio est*: quia finis fœderum principalis est *utilitas publica*, quæ respicit solummodo populos liberos, vel summos imperantes.

II. *An etiam consilium, vel assensum Statuum requirere teneantur Regentes summi, dependet a legibus pactisque Regni.* Nam V. C. respectu Imperii *Romano-Germanici*, requirendum esse de facto (nisi *periculum in mora*,

vel

Probat. 2. Authoritate summorum Pontificum, Patrum, atque Doctorum, qui passim ejusmodi fœdera improbant.

Probat. 3. Ex historia, effectibusque infaustis hujusmodi fœdera secutis, uti testis est *Ochozias*, *Josaphat*, *Osa*, *Amasia* in testamento veteri; in novo *Palæologi* facto fœdere cum Turcis &c.

Probat. 4. *Ratione*: quia præjudicium religionis, etsi non intentum, scandalumque grave, *ordinarie* loquendo, *directe* vel saltem *indirecte* sequi solet. Siquidem natura & finis fœderis, accedente genio atque ingenio Infidelium, ac Acatholicorum, ad id, *per se* loquendo, inclinet, uti testis est frequens nimium experientia.

VI. *Sat tamen convenit inter Authores, licitum esse inire fœdera catholico Principi cum Infidelibus, seu Ecclesiæ hostibus, in bello aperte justo, & cum morali certitudine seclusi omnis periculi, scandali, præjudicii, vel damni, in religionem catholicam emersuri*. Quales casus, etsi admodum raros, in chartam proferunt nonnulli Authores. *Ratio est*: quia talia fœdera non *per se* & ex *sua natura*, sed *ordinarie* loquendo, propter connexum periculum, ac rei catholicæ præjudicium sunt illicita, quod si *moraliter certo* abesse possit, cessat prohibitio. Tale fœdus legimus contractum ab *Abrahamo* cum Regulis infidelibus *Aner & Escol*. *Instruct. II. S. 2. Q. 2.*

Leucothens. *Quænam circa theses, supra positas, controverti ab Adversariis solent?* *Controversia circa fœderum licentiam.*

Melander. Qui fœdera Fidelium cum Infidelibus, aliisve rei catholicæ hostibus *regulariter* licita esse contendunt.

Opponunt. I. In S. Pagina leguntur quoque plura fœdera Fidelium cum Infidelibus haud reprobata, V. G. *Achazi* cum Rege *Assyriæ Teglat-Phalassar*. Sed ℞. Patroni negativæ sententiæ, etsi talia fœdera non semper reprobentur positive; reprobari tamen negative, eo quod non probentur, & in similibus, positive improbatis, reprobentur.

Opponunt. II. Scandalum vel præjudicium veræ Ecclesiæ non est intentum a Principe Catholico, sed utilitas & bonum status: ergo id Ecclesiæ hostibus, siquidem *regulariter* sequeretur, erit imputandum. ℞. Saltem Princeps Catholicus id intenderet *indirecte*, *implicite*, ac *interpretative* propter connexionem *ordinariam*. Si regerant, esse connexionem mere *per accidens*, adeoque nec indirecte volitum Ecclesiæ præjudicium. ℞. Negando suppositum: quod sit mere per accidens, cum sit connexio *ordinaria*.

Opponunt III. Hujusmodi præjudicium saltem non *certo* & *imputabiliter* esse prævisum: non enim sequitur *per se*, ex influxu quodam morali initi fœderis, sed *per accidens* ex mera alienæ voluntatis malignitate, sic ut catholicus Princeps mere permittat, immo *positive* reprobet, etsi *justas ob causas* impedire haud teneatur, uti patere potest pluribus instantiis. ℞. Tale præjudicium esse *indirecte* imputabile, saltem *regulariter*, quia *regulariter* sequitur teste experientia, adeoque juxta Angelicum *per se*, *cum ut in pluribus adjungatur malum bono*, *per se intento*. Addunt, esse *interpretative* imputabile, quia prævidetur *regulariter* sequi, & quidem in damnum tertii, jure invicti, veræ nempe Ecclesiæ, cujus præjudicia præ cæteris omnibus præcavenda sunt Catholico Principi, unde negant, posse suppetere *justas* causas, vel paritatem cum aliis instantiis.

Opponunt. IV. Licitum est *jure naturæ* vim vi repellere, etiam adjutore ethnico, si *Christianus* aggressor vim injustam tentaret: ergo a pari. ℞. quod si adjutorium fœderati Infidelis esse possit *legitimum medium*, hoc est, si esse possit sine præjudicio veræ religionis, concedunt, sed negant suppositum, quod esse possit in sensu suæ thesis, nempe loquendo *regulariter*, unde ajunt, licitum esse, *vim vi repellere*, non indistincte, sed legitimis mediis; secus quis magos aut dæmones in adjutorium vocare posset.

Oppo-

Opponunt. V. Ergo Princeps Catholicus, etsi a Principe Catholico injuste læsus, nec aliter potens tueri vel recuperare sua, nisi per fœdus cum Ecclesiæ hoste, *secuturo vel indirecte Ecclesiæ præjudicio*, non haberet medium, cogereturque ditionibus suis excidere: atqui hoc *nimis difficile*, cum faceret Catholicos Infidelibus deteriores; *non est consultum*, cum viribus debiliores exponeret potentiorum rapinis &c. ℞. Casum hunc esse extra thesin, quia *extra ordinarium*, de Catholico Principe *non suspicabilem*, qui si contingeret, teneret illud: *sic transeundum per temporalia, ut ne amittantur æterna*. Unde negant suppositum, quod non suppeteret *medium licitum* per transactiones amicabiles, compromissiones in Reges arbitros &c. ut non evaderet conditionis deterioris. Cæterum inconsultum esse vix potest, quod in consultationem assumi nequit *prudenter*, quia non suspicabile. *Instruct. II. §. 3. Q. 3.*

Titulus 5.

TITULUS V.

De Pace.

De jure Pacis, ejusque natura, ac proprietatibus.

§. 1.

§. I.

De natura, subjecto, & objecto Pacis.

Natura pacis.

LEucotheus. *Quid pax? Quotuplex? Et quænam ejus origo?*

Melander. I. Pax, sic dicta *a pactione* in sensu *latissimo* est *tranquillitas Ordinis*; in *latiore* notat generalem quamdam concordiam, ortam ex naturali inter homines cognatione, cujus intuitu homo homini, & Gens Genti obstringitur ad communia humanitatis officia, inter quæ primum, *amicum omnibus esse, inimicum nulli, ac de cætero ab omni violentia abstinere*. In sensu *strictiore*, & *relative* ad bellum, dicit, *novam amicitiam inter eos, qui hostiliter invicem commissi erant, postliminio reductam*. In sensu *strictissimo*, si sumatur *in fieri*, est *transactio publica de bello, in totum & pro semper tollendo inter hostes legitime conclusa*; in *facto esse*, dicitur *publica & perpetua quies ab armis inter eos, qui hostes erant*. Unde fluit, quod pax respiciat Statum *publicum*, ut distinguatur a transactionibus privatis; quod respiciat bellum *præcedens* ut differat a pace, latius sumpta; quod intendat *perpetuitatem*, etsi per accidens non sequatur, ut discriminetur ab induciis ac armistitiis.

Divisio.

II. Pax dividi solet, saltem si sumatur in sensu *strictiore*, in *publicam*, & *privatam*; in *perpetuam*, & *temporalem* notantem *inducias*, & *treugam* &c. in *universalem*, & *particularem* &c. 2. Pax *strictissime sumpta* dividi solet *ratione materiæ* in profanam, & religiosam: minus tamen proprie nonnulli dividunt *per conventionem*, & *per meram armorum desistentiam*, quia pax *sine conventione* non tam est pax, quam *simulacrum pacis*.

Origo.

III. Pax, sumpta *in sensu latiore*, est *originaliter* a jure naturæ: nam est *exigita, ut conformis amori, cuivis naturaliter debito, & ad felicitatem, naturæ rationali propriam, absolute necessario*, uti patet consideranti. Pax tamen in sensu strictiore, seu relative ad bellum originem habet a jure Gentium. *Ratio* est: quia sicut bellum quo ad suos effectus præcipuos, ita & pax, V. G. quo ad sistendum hostilem conatum, abolendas cædes, captivitatem &c. descendit a jure Gentium: unde, qui pacis conditiones infringunt, jus Gentium violare dicuntur. *Instruct. I. §. 1, Q. 1,*

Leu-

Leucotheus. *Quodnam subjectum pacis, seu quænam personæ contrahentes?* *Subjectum pacis.*

Melander. I. *Summi Imperantes*, utpote potestate præditi independente. Excipitur 1. Si jus Regis sit impeditum immaturitate ætatis, amentia &c. nam talis foret incapax obligationis privatæ, adeoque & publicæ. 2. Si Rex per captivitatem amitteret Regnum, ut patet: secus si mere impediatur ab ejus administratione: nam hoc casu maneret Rex, haberetque jus ad necessaria media pro liberatione sui, inter quæ primum sanciendæ pacis conditiones esse ordinarie solent. Unde per captivitatem non perditur jus regium etiam respectu Regis electivi, sed tantum impeditur exercitium juris ordinarium ex defectu præsentiæ, relicta potestate sanciendæ pacis. 3. Excipitur, si Rex foret exul, viveretque obnoxius servituti, ut patet. 4. Si quis Rege inferior, per viam privilegii, præscriptionis, aut concessionis jus belli, & consequenter etiam pacis acquisivisset.

II. *Jus contrahendæ pacis est delegabile*: patet ex facto. Immo sæpe expedit; sæpe necessario est delegatum, uti constat in statu polyarchico, ubi Optimates, vel cives citra maximam difficultatem haud in eundem locum confluerent. Instrui solent Legati speciali mandato, ratihabitione Principalibus reservata. Unde nec Belliduci supremo hæc potestas, absque speciali mandato, competere censetur, quia potestas gerendi belli delegata non includit potestatem belli finiendi teste *Grotio*, quam sæpe togatæ, quam sagatæ Palladis Ministri utilius administrant. *Jus delegabile.*

III. Ad sanciendam pacem adhiberi solent *Mediatores*. *Ratio est*, facilior modus componendæ pacis, terminandique belli, hostibus plerumque in causæ suæ prætextus, bellique prætensiones nimium obstinatis, nisi per neutras partes æquis rationibus ac conditionibus inclinentur. Acceptatio tamen Mediatorum non obligat jure Gentium, si obstet spes victoriæ, præjudicium dignitatis, vel emolumenti proprii, etsi Princeps, cujus interest, pacem possit ultro suadere, & recusatam armato fœdere procurare. Cæterum Mediatorum officium est *amicabile*, & *mere suasivum*; si arma continuata in nullum eorundem præjudicium vergant. *Instruct. I. S.* 2. *Q.* 2. *Mediatores.*

Leucotheus. *Quodnam objectum pacis, & quid de illo sentiendum?* *Objectum pacis.*

Melander. I. Objectum pacis *in genere* sunt capita, seu articuli, utrinque conventi. Sint æquitati, & honestati conformes; sint claris verbis expressi; sint idiomatis utrinque noti, subscripti, & subsignati.

II. Objectum pacis *in specie* sunt 1. Articuli concernentes amnistiam cum perpetua hostilitatum oblivione: secus enim pax firma esse haud posset. Amnistiæ effectus plures sunt, quos inter publica quies, vindicatio bonorum, commerciorum libertas &c. non tamen sese extendunt ad ea, quæ ante bellum, & extra belli causas acciderant.

III. Objectum pacis *in specie* sunt 2. Capita, quæ concernunt *restitutionem* personarum, rerum, jurium, dignitatum, bonorum &c. durante bello occupatorum. Restitutioni tamen probabilius non subjacent res amplius non extantes, aut legitimo titulo alienatæ. Idem sentiendum de fructibus, ac redditibus, qui ex rebus, aut juribus interceptis *jam percepti* sunt. Inde consequitur, quod in casu pacis, aliter non obtinendæ, a Principe cedi possint *subditorum* bona, etiam citra eorum consensum, ob dominium eminens, & publicam tranquillitatem, privatæ utilitati præhabendam: Rursum consequitur, quod *pacis causa* etiam ditiones occupatæ, immo & non occupatæ, transcribi, & alienari possint in Regno patrimoniali; immo & non patrimoniali, in casu manifestæ utilitatis, seu publicæ necessitatis, salvis Regni legibus, & pactis, quandoque ad consensum Ordinum restrictis. *Ratio est*: quia Princeps, etsi

Do-

Dominus non sit, est tamen præditus facultate plena administrandi Rempublicam, meliore modo quo potest, e duobus malis eligendo minus, cum ejusmodi potestatem, *in tali casu*, a Populo, vel statibus concessam esse, merito præsumi possit. Unde non infertur *plena potestas* in Regno non patrimoniali, sed *plena administratio ex tacito consensu*, si nulla reservatio extet, & quidem *respectu partis* in ordine ad conservationem totius, urgente evidenti utilitate, publicaque necessitate.

IV. Objectum pacis *in specie* sunt, 3. *Articuli de satisfactione & compensatione pro impensis, damnisque bellicis*. Damna data a Principe remitti possunt *ob dominium eminens*, si pax aliter fieri non possit. Communitati tamen nulla est obligatio *ad compensanda privatorum damna*, durante bello illata, siquidem illata sint *nullo Reipublicæ commodo*: nam æquius est, ut damnum privati, ceu alium casum fortuitum, sustineant: probabilius aliter est sentiendum si damna forent illata privatis *publico Reipublicæ commodo*: nam *æquum est, ut commune detrimentum fiat, qui propter amissas res aliorum consecuti sunt, ut suas salvas haberent*, ut habet Jureconsultus, *Instruct. I. §. 3. Q. 3.*

§. 2.

§. II.

Effectus pacis.

De effectu Pacis.

Leucotheus. Quinam effectus pacis?

Melander. I. Primarius est *obligatio servandi pacta*, etiam cum Bellatore injusto, quia obligatio non ex justitia belli, sed ex natura pacti progerminat. Hæc *primario* stringit obligantes; *secundario* subditos, utpote fide publica innexos, & ejusmodi pactis, *veluti per legem*, adstrictos. Immo, *per extensionem legitimam*, hæc obligatio etiam transit ad Successores, quia est *realis*, Principibus non tam *nomine proprio*, quam *Reipublicæ* paciscentibus. Stringit autem hæc obligatio, siquidem sit *absolute*, inita, a tempore pacificationis, mutuo acceptatæ, per ratihabitionem Principalium, etiam penes Legatos *cum speciali mandato*, & *plenissima potestate* præditos usitatam, & necessariam, *saltem quo ad accessoria pacis*. Accedere solet subscriptio & subsignatio *saltem regulariter*. Penes subditos requiritur publicatio, quia tenet *vim legis*.

II. Alter pacis effectus est *executio*, quæ incumbit vel *personis* paciscentibus, vel per eos denominatis; executioni autem subjacent res restituendæ, remittendæ, cedendæ seu in juribus, bonis mobilibus, vel ditionibus: item *facta* per demolitiones munimentorum, abductiones præsidiorum, extraditiones captivorum &c. salvo tamen semper jure tertii. Ordo & modus executionis dependet vel ex conventione, vel ex naturali dictamine. Executionis obstacula *per exceptionem* non admittenda, nisi in causa primum detecta, liquida, & absque ulteriore indagine demonstrabili. Sed neque *mora* permittenda, nisi in casu intervenientis imprævisæ necessitatis, aut impossibilitatis.

III. Tertius pacis effectus est *interpretatio*, siquidem necessitas postulet: hæc quatenus tangit *valorem pacis*, & favorabilis & latior est: quia ab illo dependet securitas publica; ut spectat *obligationem* inter paciscentes vel *extendendam*, vel *restringendam*, est *stricti juris*, uti habetur ex paritate aliarum transactionum. Porro interpretatio *authentica* est penes paciscentes, saltem quo ad Articulos utrique parti communes: etsi mos ferat, rem controversam committere arbitris delectis. *Instruct. II. §. 1. Q. 1.*

Leuco-

Leucotheus. *Quaenam paci contraria?*

Melander. I. *In Genere* omnia quae vel pacem violant, vel novam belli causam suppeditant. *In specie* 1. Si inferantur arma sine nova causa, nisi id contingeret tantum ab aliquibus subditis absque Principis paciscentis culpa. 2. Si agatur contra id, quod in pace expresse stipulatum, siquidem sit in re majoris momenti, & nisi impossibilitas excuset, quae tamen a debito non absolvit. 3. Si agatur contra id, quod ex pacis natura necessario intelligendum, violando, V. G. amicitiae legem, in pace specialiter expressam, per atroces minas, exstructa in confiniis fortalitia, conscriptos milites &c. etsi dubia facta in meliorem partem sint exponenda. Ubi illud notandum, quod violatio pacis non nisi violanti sit praejudiciosa, ut adeo obligatio ex ejus parte non solvatur. *Pacis contraria.*

II. Inter contraria pacis est *nova bellandi causa, pacem subsecuta*, hoc est, *nova injuria*. Patet. Unde violans pacem poenam violanti determinatam incurreret toties, quoties violaret, onere etiam haeredes tangente, casu quo poena deberetur non *ex sola culpa*, sed etiam *ex conventione*: eo quod haeredes defunctum non solum *in civilibus*, sed etiam *poenalibus* repraesentent.

III. Inter paci contraria est etiam *dolus substantialis*: quia deforet consensus non tamen *accidentalis*: quia non deficeret consensus *quoad substantiam*: deceptus tamen obligatum habet decipientem ad praestandam indemnitatem, quia jus habuit, ut ne deciperetur.

IV. *Metum* quod spectat, *pax bello justo, seu per gravem metum, sed tamen justum extorta, tam in foro externo quam interno, est valida, ac irrescindibilis*. Colligitur ex paritate cum contractibus aliis. Idem sentiendum in prudenti dubio, an justum sit bellum, quia causa dubia est insufficiens ad bellum, rescissa pace denuo instaurandum. 2. *Pax bello, seu vi, ac metu injusto extorta: ab inferente metum injustum ad servandas conditiones urgeri nequit salva conscientia*: nam injuria, pacto intrinseca, est inauferibilis, nisi remissione, vel juris renuntiatione per novum, eumque liberum consensum. 3. *Sunt tamen cum Puffendorfio non pauci, qui ejusmodi pacem, vi ac metu injusto extortam, etiam jure naturae invalidam asserunt. Ratio est* 1. Quia est aequitati naturali contraria ob illatam injuriam. 2. Quia a metum inferente jure pacis observatio exigi nequit, adeoque nec jure praestari poterit a metum passo. 3. Quia lex naturalis, vetans alteri metum incutere, eadem quoque ex isto metu jus accipere, & lucrum facere prohibet. 4. *Sed juxta probabiliorem, ejusmodi pax, regulariter loquendo, & jure naturali & positivo est valida, utroque tamen jure rescissioni obnoxia. Ratio est* 1. Quia *jure naturae* plus non requiritur, quam *justus titulus* qui habetur per consensum, *absolute voluntarium*, metu voluntarietatem diminuente quidem, non tamen tollente. Unde ad 1. *Puffendorfii* rationem ℞. Quod jus non oriatur ex pacto, *qua injurioso*, sed *qua voluntarie inito*: non enim obest injuria, secus etiam contractus matrimonialis, dolo non substantiali obtentus, v. g. fictis divitiis; pactum, *leviore metu* extortum foret jure naturae irritum: sed nec obest *defectus libertatis*, secus irritaret quoque metus, ex causa necessaria, v. g. naufragio incussus, quod nemo dicit. *Ad* 2. Opponitur metus levis, quo non obstante, tenet obligatio metum passi. *Ad* 3. Etsi lex naturalis, vetans metum incutere, vetet quoque ex isto metu acquirere jus *absolutum*, non tamen vetat acquirere jus *conditionatum*, nisi rescindatur. 5. *Quoad jus positivum* assertio patet legum authoritate, quae adstruit valorem ejusmodi contractuum, sed cum exceptione, & restitutione in integrum. 6. *Quo ad rescindibilitatem*, spectato jure naturae, colligitur ratio ex fundamentali juris naturalis principio, quia nempe *rescindibilitas*, hisce in circumstantiis, est *medium exigitum ab amore, sibi ipsi naturaliter debito, seu ad felicitatem, natura*

ratio-

rationali propriam, simpliciter requisito: secus enim natura deficeret in necessariis, nec superesset medium, quo supremi Principes, metum passi, sibi possent consulere, forentque deterioris conditionis quovis privato, cui competit via juris, saltem positivi. Unde fluit, quod ipsa *rescissio*, cum nec *positive* repugnet, nec etiam *positive* exigita sit ab amore sibi naturaliter debito, recte inter naturæ jure licita referatur. 7. Quod hæc dispositio juris naturalis procedat in quavis læsione gravi, ac injusta, non modo quo ad exteros, sed etiam subditos rebelles, etsi pacta pacis forent jurata, patet ex eo, quod eædem rationes pro hisce circumstantiis æqualiter stringant, & si deficeret Ecclesiastica potestas, Princeps summus, rescindendo ejusmodi pactum, injuste extortum, juramenti inefficaciam declarare posset. 8. *Rationes opponi solitæ non videntur efficaces*. Nam 1. Valor pacis, etsi rescindibilis, non foret frustraneus: si enim, extorta cum pace mox rei pactæ extraditio fieret, injuste paciscens acquireret dominium, etsi rescissa pace vindicatio rei competeret injuste læso. 2. Etsi effectus boni publici, & indemnitas Principum æque habeatur, dicendo pacem, injuste extortam, esse ipso naturæ jure invalidam, nihilominus dicendo pacem, esse quidem naturæ jure validam, sed rescindibilem, habetur effectus, modo magis conformi & juri positivo, & naturali, ad cujus valorem ostendi nequit, quid desit, uti patet ex dictis. 3. Juramentum, paci adjectum, addit quidem obligationem religionis, quæ tamen relaxata noscitur per sacros canones: hinc etsi obligat *per se* loquendo, *per accidens* tamen, & casu quo deficeret Ecclesiastica potestas, a Principe summo sibi ipsi est remissibile in sensu, supra jam indicato. *Instruct. II. S. 2. Q. 2.*

§. 5.

§. III.

De accessoriis pacis.

Accessoria Pacis.

Obsides. *Leucotheus*: *Quænam accessoria ad pacem?*

Melander. I. *Obsides*, per quos intelliguntur personæ *e numero civium*, *alteri parti in securitatem fidei publicæ eo fine traditæ*, *ut quamdiu fides liberata non fuerit*, *ibique persistant*, *vel* in casum fractæ fidei, arbitrio partis læsæ, quantum jus naturæ & Gentium permittit, relicti habeantur. In non subditis requiritur consensus liber, obsides ut esse velint: fuga *per se* loquendo, videtur obsidibus illicita, quia saltem *implicite* data fides est; & alias frustraretur finis, puta, *certitudo de credito*. Non tamen in casu fractæ fidei, vel servitute vel morte multari possunt, quia aliter oppignorati a civitate haud præsumuntur, cum civitati nulla sit in innocentes potestas, præcipue in mortem ut tradi possint: unde facta contraria firmare jus nullum queunt. Cæterum æquitati est consonum, ut in longum extrahente se mora per alios subleventur; ut exsoluta fide illico restituantur; & si quis *loco personæ* solummodo datus sit, hac mortua liberetur.

Fidejussores ac Mediatores. II. Inter accessoria pacis quandoque sunt etiam *fidejussores*, sic dicti, quod alienam obligationem in suam fidem recipiant, munere non raro *Mediatoribus pacis* competente. Hi, Principalium loco, obligantur ad satisfactionem de suo, casu quo illi nollent, vel non possent stare pacis articulis. Accedunt *pignora*, in quibus jus reluendi, ut ex contractu pignoratitio resultat *tanquam jus personale*, etsi præscribi possit, res tamen oppignorata, solo pignoratitio titulo, præscribi nequit: quia Creditor pignus alieno nomine retinet, *non sibi sed debitori*, nec possessionis causam sibi mutare potest.

III. Ad

III. Ad accessoria pacis refertur quoque *salvus conductus*; quo notatur justum & perfectum ab omni hostilitate præsidium, ad quod *in specie* pertinent litteræ fidei publicæ, queis de pace tractantibus, aliisve tam in via quam termino, præstatur plena securitas. Salvus conductus, cum sit privilegii instar, est latioris interpretationis, *salva tamen verborum proprietate, conditionibus*. Unde extenditur a militibus ad Duces; a patre ad filium, & conjugem; a Domino ad famulitium necessarium; a facultate veniendi, ad facultatem redeundi: a personis ad necessaria bona &c. salva *tamen semper justitia, & adversus violentiam injustam*. Denique salvus conductus effectum habet etiam extra territorium concedentis, quia datur contra jus belli, quod per se territorio non includitur; neque expirat per mortem concedentis, nisi inserta sit clausula: *quamdiu voluero*. *Instruct. III.* §. I. *Q.* I. *Salvus conductus.*

Leucotheus. Quænam materiæ paci annexæ, atque affines?

Melander. I. *Induciæ*, seu *armistitium*, vel etiam *Treuga*, quæ indicant *conventionem, per quam manente bello hostiles actus intermittuntur ad certum tempus*. Aliæ dicuntur *breves*, quia dierum solummodo, seu mensium, aliæ *longæ*, quæ sublato utrinque apparatu bellico, in plures annos porriguntur. Illas concedendi potestas est etiam penes Duces, quia administrationi militari hæc quietis imago inesse creditur; hæc pangendi potestas est penes Principes summos, quia participant naturam pacis. Induciarum effectus est obligatio *stricta* etiam respectu subditorum: quoad temporis initium tamen & finem, est *interpretationis latioris*: quia, *saltem regulariter*, est in favorem publicum, cum ex utraque parte parcatur sanguini humano. Alter effectus est *cessatio ab omni hostili actu, sive in personas, sive in res*, etsi hæc in induciis brevioribus plerumque restricta sit *ad limites & expressiones factæ conventionis*, ut adeo saltem *regulariter* loquendo, non includat cessationem illimitatam ab omni prorsus hostilitate, neque vetet, quin submissa intercipiantur auxilia, vel occupentur loca, vere derelicta, & sic de aliis. Cæterum induciæ cessant vel lapsu termini, vel mutua partium consensione, vel alterutrius ruptura, ubi parti innocenti est liberum vel pœnam exigere, vel induciarum continuationem petere, vel ad arma redire. *Materiæ paci annexæ. Induciæ.*

II. Inter materias, paci affines, est etiam *arbitrium*, seu *compromissum*, quo bellantes communi voto unum vel plures arbitros eligunt ad controversias belli componendas. Si componant *suasive*, sunt *Mediatores*; si componant *decisive* sunt proprie *arbitri*. Horum est judicare secundum leges, si sint electi *ut Judices*; si ut meri causæ *Decisores*, pronuntiare ex æquitate, & humanitate. Post dictam sententiam appellatio compromittentibus est intercisa, ut ne fiat processus in infinitum. Excipitur tamen casus apertæ fraudis, & si duo arbitri ipsimet dissentirent, ubi recursus haberi potest ad tertium. *Compromissum.*

III. Inter materias affines recensetur etiam *deditio*, qua pars, bello fracta, sese hostis arbitrio permittit vel *absolute*, absque reservatione, vel *conditionate*, seu adjectis capitulationibus. *Absoluta deditio* Victori tribuit *jus universale* quo ad personas, res & bona; immo spectato Gentium jure permissivo, & quo ad forum externum, etiam quo ad vitam & libertatem, etsi sublata inter *Christianos* servitute, naturalis æquitas clementiam humanitatemque exposcat. *Deditio conditionata* restringitur ad pacta, quibus Victori fideliter inhærendum est. *Deditio.*

IV. His materiis, a nonnullis annumeratur *fors*, qua, tanquam fortuito medio, controversiæ summos inter Imperantes terminantur. Hujus usus *Sors, & singulare certamen.*

uſus ſat exoletus, nec promiſcue licitus, etſi deficientibus aliis mediis, in cauſa nimis ancipiti præſtaret forſan, rem incertitudini ſortis committere, quam certa belli diſcrimina ſubire. Huc revocant quoque *ſingulare certamen*, quo duo vel plures utrinque congrediuntur ea lege, ut victoria ſit penes illam partem, cujus ſelecti pugiles extitere Victores. Hoc jure Gentium, ſaltem externo, permiſſum probant plura exempla; *abſolute* licitum ſuadet exemplum *Davidis* & aliorum Principum *Chriſtianorum*; item ratio, qua parcitur nimio ſanguini: ubi tamen excipienda cauſa religionis, pro cujus tuitione cuncta humanæ potentiæ media apprehendi, vires omnes exeri, ſanguis & vita conſecrari debent.

INDEX UNIVERSALIS

Rerum magis memorabilium, quæ in tribus libris continentur.

Prior numerus librum, poſterior paginam indicat.

C

D

Ebrie-

E

F

G

H

Jan.

I.

Justinianus

Justitia

K

Kemmerichius.

Item

N

O

Obſi-

S. Ber-

Prepa-

R

S

Est

Velsbe-

V.

W.

Z

O. A. M. D. G.